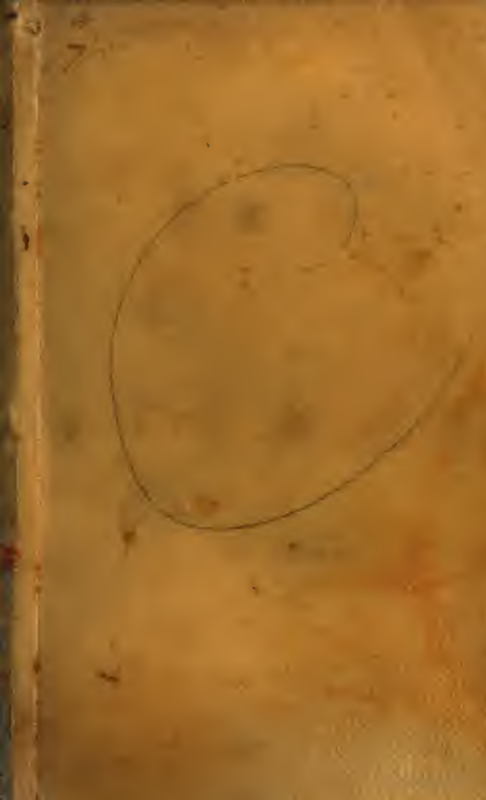

In psalmis et hymnis et canticis. Eph. 5.

Hymnus omnibus sanctis eius. Ps.

In hymnis exultemini. Ps. 99.

Psallite Domino sancti eius. Ps. 29.

Deo nostro psallite sapienter. Ps. 46.

Cantate et exultate et psallite. Ps. 97.

Bene psallite ei in vociferatione. Ps. 32.

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA LIBRI TRES;

in quibus de prestantia, affectibus, et modo ritè in CHORO *psallendi agitur copiosè.*

AVCTORE

ANACLETO SICCO CREMONENSI

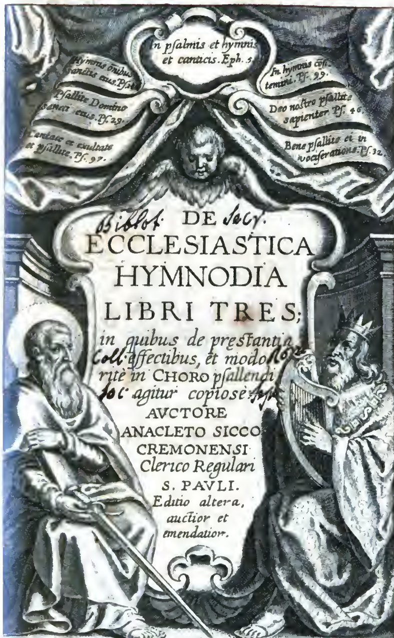
Clerico Regulari

S. PAVLI.

Editio altera, auctior et emendatior.

Psallam spiritu, psallã et mente. 1. Cor. 14. Septies in die laudẽ dixi. Ps. 118.

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M.DC.XXXIV.

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA LIBRI TRES;

in quibus de præstantia, effectibus, et modo ritè in CHORO *psallendi agitur copiosè.*

AVCTORE
ANACLETO SICCO
CREMONENSI
Clerico Regulari
S. PAVLI.

Editio altera, auctior et emendatior.

Psallam spiritu, psallã et mente. 1. Cor. 14. Septies in die laudẽ dixi. Ps. 118.

ANTVERPIÆ, EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI. M.DC.XXXIV.

IOANNI BAPTISTÆ PALLOTTO
S. R. E. CARDINALI
FERRARIENSIS PROVINCIÆ
LEGATO A LATERE
THESSALONICENSI
ARCHIEPISCOPO
EMINENTISSIMO
AMPLISSIMOQVE
DON ANACLETVS SICCVS
CLERICVS REGVLARIS S. PAVLI
SEMPITERNAM FELICITATEM.

Ccleſiaſticam Hymnodiam meam quarto abhinc anno in Italia typis traditam, & ab EMINENTIA TVA ſingularibus

beneuolentiæ atque humanitatis argumentis, dum ipſam Tibi pro VRBANO VIII. ſummo Pontifice legationem agenti apud FERDINANDVM Cæſarem in hac ipſa Viennenſi ciuitate offerrem, acceptam, cogor nunc celebriori prælo ſubiicere, vt compluribus omnium Ordinum Eccleſiaſticis viris eam efflagitantibus faciam ſatis. Hac recenti editione prodibit illa quidem rebus ditior, à mendis caſtigatior, characterumque elegantia venuſtior: at, niſi egregium nanciſcatur patronum (priori fatis iubentibus nuper orbata) felicior extitiſſet infans quàm adulta, & in ipſis comparatis diuitiis inops & destituta mœreret. Ego itaque

dum orbem perlustro Christianum, vt insignem eligam virum, cuius firmo præsidio beneuolæque tutelæ adultam iam pupillam committerem, ecce insignis fulgor tuus, EMINENTISSIME CARDINALIS, sese meo in primis offert adspectui, omnesque animi mei ita occupat vires, neminem vt alium opportuniorem aut eligere aut cogitare Tutorem queam. Et sanè illud ipsum quod gestas in gentilitio stemmate extentum brachium, hieroglyphico Ægyptiorum sapientum more te prædicat in Ecclesiastica Hierarchia tutissimum omnium Asylum; quo quibus frui datur, iis verè gloriari licet, istius se brachij orbe toto celeberrimi tectos

& communitos robore, quod non niſi egregia patrare facinora, ad Reipublicæ Chriſtianæ præſidium & ornamentum, nouit. Brachium iſtud in Hiſpaniis per plures annos Apoſtolicarum rerum habenas, ingenti cum omnium approbatione & admiratione, prudentiſſimè rexit. Brachium iſtud in Germania, dum EMINENTIA TVA apud Inuictiſſimum FERDINANDVM II. pro SEDE APOSTOLICA ampliſſimis perfungeretur legationibus, ardua negotia feliciter peregit. Brachium iſtud purpuram ſibimet texuit, communique omnium plauſu acquiſitam potiùs quàm conquiſitam obtinuit. Brachium iſtud in Italia
nunc

nunc iterùm ſupremum Pontificiæ legationis, maxima cum nominis Chriſtiani dignitate, exequitur munus. Brachium quoque iſtud, ni fata obſtiterint, PETRI clauum & claues ſanctiſſimè aliquando prouidentiſſimeque tractabit. Porrige igitur, PRINCEPS OPTIME, huic meæ auctiori atque ornatiori Hymnodiæ optatum patrocinij tui brachium, cuius vim non ſemel nos adhuc ſumus experti, præſertim dum Tute ſacroſanctæ Iuſtitiæ æquas librans lances, rectumque tenens exertum gladium, huiuſce noſtri Collegij apud ſanctum Michaëlem iuſtiſſima iura ab iniuriis ſumma cum prudentia vindicaſti, calum-

niantiumq; quorumdam laruas penitus dissipasti. Huius namque brachij præstantissimi munita præsidio Hymnodia hæc, ab omnibus libentiori excipietur animo; totumque orbem inoffenso percurrens pede, percurretur ipsa quoque auidiùs ac frequentiùs. DEVS interim Optimus Maximus EMINENTIÆ TVÆ plurimos felicitatis annos, ad Christianæ Reipublicæ commune commodum & decus, adiungat, quemadmodum in præsentiarum ex animo precor. Viennæ Austriacæ, VIII. Kalendas Decembris CIↃ. IↃC. XXXII.

IO. ANDREÆ HERMANNII BONONIENSIS AD SACRAM HYMNODIAM EPIGRAMMA.

SVbdola, quæ quondam ludebat in æquore nautas,
Hac melior Siren iam capit arte Deum.
Psalle, etenim cauti perit astus Vlyssis; vt illum
In tua vota trahas, labitur axe Deus.

Eiusdem ad eamdem Carmen.

EXoras, placas, laudas, specularis, adoras
Numen, & Aligeros imitaris, dæmonas Orco
Pellis, & auxilium morituris porrigis ingens,
Victurosque cies, viuorum pectora reples

Lætitia; quòd & ipse Deus timeatur, ametur,
Efficis; ad lacrymas irritas lumina, tuque es
Vrbis & Imperij robur, ludibria sortis
Formidanda fugas, certæ haud exile salutis
Pignus habes, cæli æterno fruiturus honore,
Psallere si scieris: si nescis, psallere disce,
Mente sed attenta, feruenti, humilique piaque,
Et pura; distincta tamen, concinnaque verba,
Et procul à vitio, quæ discis, psallere disce.

APPRO-

APPROBATIONES.

Don IVLIVS CAVALCANVS *Congregationis Clericorum Regularium sancti* PAVLI *Præpositus Generalis.*

CVm Tractatum de Ecclesiastica Hymnodia R. P. Don Anacleti Sicci, Præpositi Collegij S.Pauli Bononiæ eiusdem nostræ Congregationis, duo ex eadem Congregatione docti viri, quibus id commisimus, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatem concedimus vt typis mandetur, si iis, ad quos pertinet, visum fuerit. Datum Mediolani in Collegio nostro sanctorum Apostolorum Pauli & Barnabæ die XX. mensis Febr. M.DC.XXIX.

Don Iulius Caualcanus Præpositus Generalis.

PRæclarum, & in hac materia De Ecclesiastica Hymnodia singularem Tractatum admodum Reuerendi

di Patris Don Anacleti Sicci, Collegij ſancti Pauli meritiſſimi Præpoſiti, maiore qua potui diligentia peruolui: eumdem verò opus egregium, meo iudicio, deprehendi, variis quæſtionibus, iiſque doctiſſimis & iucundiſsimis, plenum; necnon etiam ſacris Hiſtoriis & modernis exemplis ornatum, ad ſpiritus excitationem & cordis ardorem in Chriſti Domini amorem. Quapropter in communem totius Eccleſiæ vtilitatem, & eorum præſertim ſolatium qui Choro ſunt addicti, Opus hoc in lucem dandum approbaui.

Ego Don Aegidius Polus Rector Pænitentiariæ pro Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D.Card. Archiepiſc. Bonon.

VIdi ego ſubſcriptus, ac diligentiùs conſideraui hoc Opus admodum Reuerendi Patris Anacleti Sicci, inſcriptum, *De Eccleſiaſtica Hymnodia libri tres, in quibus*, &c. ita

ita doctrina ac disciplina Ecclesiastica vndequaque perfectum ac sanum, vt (nisi optimi moris ac sanctæ obseruantiæ esset) non alia quàm sui ipsius auctoritate ac censura indigeret: continet enim, vt alia omnia bonæ vitæ ac summæ eruditionis verba, sic & ea, quæ Deo maximè placent, quæque illi in Ecclesiis persolui consueuerunt; in quibus lux tanti Doctoris ita effulget, vt inter luminaria non solùm suæ Congregationis, verùm etiam & aliorum omnium Doctorum cuiuscumque Vniuersitatis, connumerandus videatur, vt legentes Magistros doceat; ac perlegentes semper ampliùs docebit. Imprimatur ergo publicæ commoditati.

Ita Fr. Hieronymus Onuphrius Lector publicus in almo Bononiensi Gymnasio, atque ibidem sanctiss. Inquisitionis Consultor pro Reuerendiss. Patre Magistro Paulo de Garrexio Inquisit.

Don

Don BAPTISTA CRIBELLVS, *Congregationis Clericorum Regularium ſancti* PAVLI *Præpoſitus Generalis.*

AVctaria ad Libros de Eccleſiaſtica Hymnodia Reuerendi Patris Don Anacleti Sicci, noſtri Aſsiſtentis, ſuis locis inſerta, à duobus noſtræ Congregationis doctis viris recognita & probata, concedimus poſſe vnà cum Operis recuſione edi in lucem, ſi iis, ad quos ſpectat, videbitur. Datum Mediolani in Collegio noſtro ſanctorum Apoſtolorum Pauli & Barnabæ pridie Idus Iulij CIↃ.IↃC.XXXII.

Don Baptiſta Cribellus Præp. Generalis.

HYmnodia Eccleſiaſtica, variè ab Auctore aucta & emendata, publico ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ bono recudatur.

Gaſpar Eſtrix Canonicus & Plebanus Antuerpienſis ac Librorum Cenſor.

DE

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA PRÆFATIO.

OPus diuinarum laudum, quæ ſolemniter in Templis cantu ſcilicet perſoluuntur, in Eccleſiaſtica Hierarchia ab initio ſui ortus magna excultum pietate ac diligentia, ad diuinam Maieſtatem tum colendam tum celebrandam, tum exorandam atque placandam, valdè opportunum, ea locorum, perſonarum & temporum ſingulari diſpoſitione frequentatur, vt meritò extolli ſuſpiciq́ue debeat. Quod ad loca ſpectat, nulla reperiri facilè poterit Orbis pars, in qua ſacri non decantentur Hymni ad honorem ſummi veriq́ue Dei. De quibus propheticè pronuntiaſſe dici poſſet ipſe Hymnographus illis verbis: In omnem ter-

Hymnodia in omni loco eſt in vſu.

Pſal. 18.

terram exiuit ſonus eorum; *ſicut & veri Dei cognitio & fides per totum terrarum orbem viget dilatata. Quod ad perſonas pertinet, nullæ omnino mortalium qualitates ab hoc laudationis munere cognoſcuntur excluſæ; ſed omnes admittuntur, ſine diſcretione aut gradus aut ſexus: nam non viri tantùm, ſed innumeræ penè virgines Hymnodiæ ſtudioſæ vbique viuunt congregatæ. Quod admirans beatus Ambroſius, in hæc verba erupit:* Mulieres, quas Apoſtolus in Eccleſia tacere iubet, Pſalmum etiam benè clamant. Hic omni dulcis ætati, hic vtrique aptus eſt ſexui: hunc iuuenculæ ipſæ ſine diſpendio matronalis pſallunt pudoris; puellulæ ſine prolapſione verecundiæ, cum ſobrietate grauitatis, Hymnum Deo inflexæ vocis ſuauitate modulantur.

Omne genus hominum eſt vſui Hymnodiæ opportunum.

S. Ambroſ. Præfat. in Pſalm.

Quod ad tempora, nullus poterit in toto anni circulo aſſignari dies, imò forſan neque hora huiuſcemodi laudibus omnino vacua. Cùm Eccleſia iam ſit vbique terrarum

Qualibet hora diei exercetur Hymnodia.

rarum propagata, & vbique laudes frequentet diuinas in choro statis temporum & horarum spatiis, non vbique tamen excurrat eadem temporis qualitas, sed varia atque diuersa horarum conditio, iuxta hemisphæriorum diuersitatem, reperiatur; ita vt quando in nostro hemisphærio illucescit aurora, in alio, vbi eadem Ecclesia adest, ardeat meridies; in alio vesper eodem tempore surgat, media nox possideat cælum in alio; aliæ item temporis differentiæ alibi existant: hinc facilè euenire possit, vt singulis omnino horis, aut ferè singulis, iuges offerantur Deo altissimo laudes; & quod ab vno tantùm homine, ob communem naturæ imbecillam conditionem, expleri omnino nequiret, mira obtineatur facilitate à tota Ecclesia variis in locis dispersa, propter ministrorum multitudinem, & varietatem horizontis.

Ecclesia Deum laudibus celebrat omni tempore.

Ad hanc diuinarum laudum iugem continuationem respexisse credunt quidam Doctores sanctum Hymnographum, dum, de hisce differens laudibus ad Deum directis,

Iacob. Val. Episc.

** *rectis,*

Psal.64. *rectis, pronuntiauit*, Exitus matutini & vespere delectabis : *intelligentes per exitum matutini, terram ad Solis ortum sitam, & diei progressum ab aurora vsque ad noctem; per exitum autem vespere, terram ad Solis occasum spectantem, & noctis progressum à vespere vsque ad auroram. Quasi dixerit, & prædixerit spiritu prophetico Dauid, per omnes prorsus horas, tum diei tum noctis, delectabiles futuras laudes Deo, quæ per totam terram, tam in Oriente quàm in Occidente, à fidelibus ministris offeruntur. Cui expositioni fauere videtur S. Hierony-*
S. Hieron. *mus legens hunc Psalmi locum* : Egressus matutini & vespere laudantes facies. *Ad quod etiam magis spectat lectio Sym-*
Symmach. *machi*: Progressiones diluculi & vespere Hymnum dicentes facies.

Laudes diuinæ semper Deo gratæ. *Harum laudum tam frequentem cantum sicut Deo semper extitisse gratum, si ea qua par est pietate exerceretur, varia beneuolentiæ signa à Deo ipso ad mortalium vtilitatem exhibita non semel declararunt;*

rarunt; ita certo certiùs ſperandum eſſet, gratiorem quoque futurum, ſi pietas excitaretur maior opportuno aliquo ad rem argumento, ſiue auxilio. Quod facilè obtineri poſſet, ſi præſertim tanti operis dignitas ſublimis, ſi item præclari fructus menti pſallentium frequenter obiicerentur. Dignitas amorem, fructus ſtudium, ſi cognoſcerentur, gignerent, ac augerent. Operæ igitur pretium me facturum exiſtimaui, ſi quæ vſui meo à ſanctis Patribus & Doctoribus collecta paraueram ad rem hanc opportuna, euulgari permitterem ad multorum vtilitatem, ſicut non ſemel à grauioribus viris fui requiſitus, quaſi dixerim coactus. Nec fortaſſis opus iſtud omnino carebit aliqua neceſſitate, ſi maximè attendatur præſentium temporum ratio. Non enim defuerunt, neque deſunt in dies homines aliàs pij & docti, qui publicæ Hymnodiæ Eccleſiaſticæ præſtantiam aut penitus obſcurare, aut ſaltem imminuere conantur. Vt itaque iſtorum conatus faciliùs poſſint infringi, neceſſe erat

selectiora, ad huius excelsi muneris commendationem, argumenta, è sacris Libris præsertim & à Doctoribus hausta, colligere, & ob oculos omnium digesta proponere. Quæ igitur sancti Patres & insigniores Ecclesiæ Doctores sparsim tradiderunt tum circa dignitatem, tum circa effectus siue fructus, & circa necessitatem, tum etiam circa modum rectè laudandi Deum, complexus in hoc breui Tractatu offero sub titulo Ecclesiasticæ Hymnodiæ.

Tractatus inscriptio cur nomen Hymnodiæ habeat.

Placuit hoc Opus, quod nomine vel diuini Officij vel Horarum Canonicarum ab aliis fortassis inscriberetur, titulo Ecclesiasticæ Hymnodiæ insignire, vt, antiquorum Sapientum more, operis denominationem ab eius parte potiori desumeremus. Si partem potiorem expendere quis velit ex ratione finis, qui humanis actionibus præbere solet & formam & speciem, hic certè cognoscitur præcipuè esse laus altissimi Dei. Nam ad hoc, ait S. Bonauentura, instituta est ab Ecclesia recitatio diuini Officij,

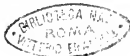
S. Bonau. lib. de Sex alis Seraph. cap. 8.

ficij, vt laudes Dei in terris celebrarentur à viatoribus mortalibus, ſicut in cælis iugiter celebrantur à Beatis immortalibus. Nomen autem Hymnodiæ laudationem Dei ſignificare notum eſt; quia quod Græcè dicitur Hymnus, Latinè redditur laus Dei. Hinc apud Græcos profanos Hymnus accipitur pro carmine aliáve metrica oratione in honorem & laudem Numinis directa; & qui apud illos ſcripſerunt carmina de Deo, ſicuti habiti ſunt Theologi, inter quos inſigniores fuere Linus, Orpheus, & Triſmegiſtus, ita appellati ſunt Hymnographi.

Hymnodia ſignificat laudationem Dei.

Si item attendere quiſpiam vellet partem potiorem ratione materiæ, ex qua componitur opus diuinarum laudum, clarè conſtabit vnicuique opus conſideranti, maiorem illius partem & prolixiorem eſſe Hymnos. Cùm Officium diuinum contineat Lectiones, Capitula, Orationes, Pſalmos & Cantica, omnes nouerunt maiorem partem ſitam eſſe in Pſalmis, qui ſynonyma ſunt cùm Hymnis. Licet ex vſu

Diuini Officij maior pars ſunt Pſalmi,

Ecclesiæ Hymnus distinguatur à Psalmis, vt cognoscatur discrimen inter laudes à Dauide factas, & alias laudes à Catholicis Doctoribus compositas; nihilominùs, si vera significatio attendatur, idem omnino sunt Hymnus & Psalmus, vtraque enim vox explicat laudem Dei, & vtraque exigit cantum ad sui perfectionem. Ideò qui dicitur à nobis Liber Psalmorum, ab Hebræis dicitur Liber Hymnorum. Et Philo, loquens de Dauide Psalmorum auctore, vocat eum nomine Hymnographi.

Psalmus & Hymnus idem sunt.

Philo lib. de Mundo.

Non dissentit ab hoc vsu diuina Scriptura, quæ describens cantum & lætitiam Sacerdotum & Leuitarum, ob renouationem Templi factam à Zorobabele, sicuti eo tempore decantati sunt Psalmi Dauidis, inter quos præcipui fuerunt tres illi, qui incipiunt, Confitemini Domino quoniam bonus, *ita eos appellat nomine Hymnorum:* Steterunt Sacerdotes, *ait*, in ornatu suo cum tubis, & Leuitæ in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid Regis Israël. Et concinebant

1. Esdræ 3.

Psal. 105. 106. & 135

cinebant in Hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius. *ac si diceretur (explicat appositè Augustinus Torniellus) laudabăt Deum in Hymnis à Dauide compositis, illis nempe qui incipiunt:* Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam, *&c. desumpto nomine huiusmodi Hymnorum à prima dictione* Confitemini, *vnde appellati sunt confessiones. Hymnodiæ itaque nomine idem asseritur, quod Psalmodiæ verbo diceretur. nam prætereà eadem est Hymni & Psalmi & forma, & materia, & finis. Materia sunt Deus & diuinæ perfectiones, iustitia, misericordia, sapientia, bonitas, prouidentia, pietas, amor, & similia. Forma est poëtica & metrica, ad modos seu concentus musicos accommodata. Non dici potest* Hymnus, *nisi fuerit metricè compositus; nec item* Psalmus *esse potest, nisi ad metrum sit formatus.* Hinc *illud graue S. Isidori testimonium, quòd omnes Psalmi apud* Hebræos *metrico carmine fuerint*

August. Torniell. anno 2964.

Psalmorum materia, forma, & finis.

S. Isid. l. 6. & Hymn. cap. 2.

compositi: nam, in morem Romani Flacci, & Graeci Pindari, nunc alij Iambo currunt, nunc Elegiaco personant, nunc Sapphico nitent trimetro. Finis tandem tam Hymni quàm Psalmi est idem, nempe Dei honor & laus. Sicut igitur Dauidici Hymni potiorem, & maiorem melioremque sibi vendicant partem huius Operis; ita ab istis desumpta est à nobis denominatio, & in eorum dignitate & praestantia praecipuum situm est huius Tractatus fundamentum.

Ea mihi non est mens in hoc Opere, omnium Hymnorum siue Psalmorum mysteria exponere; tum quia id munus copiosissimè expletur ab iis qui in Librum Psalmorum Commentaria ediderunt, qui certè plurimi sunt, tam ex antiquis quàm ex iunioribus Doctoribus; tum quia opus in immensum excresceret, non sine legentium & incommodo & fastidio. Neque id consilij fuit, rationes & causas pangere singularum partium Hymnodiae, neque rationem reddere siue ordinis Psalmorum

inorum ab Ecclesia adhibiti in diuinis persoluendis Officiis, siue aliorum rituum, qui obseruari debent à cantantibus in choro, non enim hic locus id à me postulare videtur. Sicut etiam neque omnium cærimoniarum dari queunt rationes particulares, vti ex D. Augustino adstruit opportunè Decretum in Iuris Canonici corpore relatum; & confirmatur etiam à celeberrimo Gersone Parisiensi, dum asserit, in nonnullis obseruationibus ab Ecclesia præscriptis vix reddi posse rationem sufficientem, sed satisfieri dicendo, quòd sic placuerit Legislatori, aut Ecclesiasticæ consuetudini. Quibus consonant Iuris periti dicentes, non omnium quæ à Maioribus constituta sunt reddi posse rationem. Hæc libentiore animo sunt à nobis missa facienda, quia satis abundè huic muneri factum vidimus ab iis qui de Ritibus & Rituum causis scripserunt: inter quos nuperrimè eandem sibi comparauit Bartholomæus Gauantus, editis in rubricas Breuiarij absolutissimis Commentariis sub titulo Thesauri

Omnium rituum Ecclesiasticorum non potest assignari causa.

Cap. Omnia talia. dist. 12.

Gerson 3. p. Tract. de Direct. cordis.

Non omnium quæ à maioribus constituta sunt dari potest ratio.

ff. de Leg. l. 20.

Barthol. Gauan. in Rub. Breu.

ſauri ſacrorum Rituum. Eò itaque diriguntur conſilia & intentio, vt offeramus Hymnodiæ publicæ, quæ in choro exercetur, ſtudioſis rationes & argumenta, è ſacris Libris & Sanctorum virorum doctrinis accepta, quæ, tamquam ſtimuli, nos & alios excitare valerent ad rectum & perfectum Hymnodiæ vſum.

Latina lingua dignior & aptior huic materiæ.

Si quis percunctetur, cur Italus Latinam magis elegerim linguam in hoc Opere quàm Italam, cauſa eſt in promptu multiplex, tum vt dignitati rei, de qua agitur, opportuniùs inſeruirem; tum quia, ſicuti omnibus debitor ſum, ita omnibus vbique terrarum laudantibus Deum opus offerrem; tum vt naturæ & conditioni ſubiecti eſſem conformior; nam & laudes ipſæ, ad quas hoc Opus dirigitur, Latina lingua ab omnibus explentur; tum denique quia Italis propediem morem gerere poſſum, mens enim eſt idem Opus in maternam conuerſum linguam emittere, aut ab aliis emittendum (ſicuti haud à paucis viſa prima editione flagitatum eſt) concedere.

Stylum

Stylum adhibere volui planiorem, qui potiùs ad animi affectus piè commouendos conducere posset, quàm delectationi inseruire. Methodum elegi aptam ad rem, vt primò de præstantia & effectibus Hymnodiæ agatur, ex quibus amor & æstimatio Operis concipiatur; & his traditur primus Liber. Deinde quo modo, quibúsve dispositionibus, & rectè & perfectè ad Hymnodiam par sit accedere, vt hinc studium excitetur erga Operis vsum; quibus secundus Liber expletur. Tandem à quibus sit cauendum defectibus Hymnodiæ fructum prorsus auferentibus, aut saltem minuentibus; quibus tertius adscribitur Liber. Omnia ad solius Dei Optimi Maximi gloriam, & ad proximi vtilitatem directa cupio; & acri iudicio & censuræ sanctæ Ecclesiæ, quam Matrem ego minimus filius vnicè colo, libens subiicio. Operis diuisio.

IN-

INDEX CAPITVM singulorum Librorum.

LIBRI PRIMI.

CAP.

LIBRI SECVNDI.

CAP.

LIBRI TERTII.

CAP.

DE

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA LIBER PRIMVS:

De præſtantia & effectibus eius.

CAPVT I.

Hymnodiæ ortus vnde, & quando.

YMNODIÆ auſpicia ab eiuſdem natalibus ducere ſicut conueniens, ita perutile cenſebitur, vt illius antiquiſſimum ortum cognoſcentes, maiorem erga illam concipiamus venerationem. Res ad animarum religionem ſpectantes quò plus habuerunt antiquitatis, & plus venerationis & auctoritatis poſſidere iudicatæ ſunt, tum etiam minus periculi & falſitatis, non ſine alicuius latentis diuinitatis indicio vehementi. Quæ ſunt penitus humana, mutationem aliquam experiri coguntur, ob temporum ſuccedentium mutationem, quemadmodum nouimus contigiſſe omnibus naturalis ſcientiæ Philoſophorum placitis, quæ tot ferè extiterunt, quot philoſophantium capita & inge-

Religionis res antiquitate firmantur.

Humana res mutationi obnoxia.

nia; eamque mutationem sunt experta, vt vno sæculo probata, à subsequenti ætate improbata penitusque sint reprobata. Non sic euenisse conspicimus rebus diuinitatem aliquam continentibus, quia eiusdem firmitatem inuariabilem induunt, sicuti in nostra Hymnodia attendere licebit.

In ipso mũdi ortu laudes diuinæ adhibitæ sunt.

Hæc Hymnodia ortum suum cognoscit tam antiquum, quàm antiquus est orbis à Deo creatus, si loquamur de Hymnodia in tota sua latitudine, quæ omne genus Hymni Deo decantati complectitur, siue scripti siue non scripti. Nam cùm in ipso mundi exordio adfuerint homines Dei cultores, exigit recta ratio, vt credamus, fuisse ab ipsis pluties Deo creatori exsolutum Hymnorum tributum. Licet Rupertus Tuitiensis ingratitudinis insimulet Protoparentes nostros, quia cùm miris excellentibusque fuerint à conditore Deo exornati donis, nullas tamen voces, preces nullas, laudes nullas Deo benefactori reddidisse scribantur; nihilominùs, ad parentum excusationem, & ad veritatis manifestationem, se statim offert Historici sacri familiaris sobrietas, quæ plurima alia silentio tegit, quæ tamen, natura ipsa dictante, cognoscuntur expleta, & ad amussim obseruata, ex communi sanctorum Patrum sensu. Hi expédunt, quòd nulla etiam describantur Sacrificia ab ijsdem Protoparentibus oblata, cùm tamen credatur, Adamum, naturæ lumine impulsore, seu potiùs Deo auctore, primum fuisse Dei cultorem Sacrificiorum oblatione; quam deinde ab eodem didicerunt filij, Abel & Cain, qui, patris exempla secuti, de fructibus acceptis grati animi signum non semel ostenderunt, Sacrificia offerentes, ille agnorum, hic frugum. Neque ratione

Rupert. Tuitiens. in Genesim.

Sacra Scriptura silet multa priscorũ Patrum gesta.

Adamus primus Deo obtulit Sacrificia.

carere

carere dicendum est silentium istud sacri Scriptoris in Hymnis & Sacrificijs Adami, sed eam suggerit D. Thomas valdè opportunam, & veritati maximè conformem; quia nempe, cùm sacra Historia breuitati studeat, ea tantùm describere curat, quæ aliquo euentu insigni sunt ad aliquam vtilitatem singularem ordinata: quemadmodum in memoratis Sacrificijs duorum germanorum accidisse compertum est, quia adfuit diuinæ beneuolentiæ signum erga Abelem, ex quo ortum habuit illud implacabile odium, quod ad enorme fratricidij delictum impulit Cainum.

Sacrificia Adami cur silentur.
D. Tho. 2. 2. q. 85. art. 1.

Si contenderet aliquis sacræ Scripturæ verbis mordicus insistens, quòd tantummodò post natum Enos sumpserit initium forma diuinarum laudum, quia aperte dicitur, *Iste cœpit inuocare nomen Domini*: qui textus magis vrgere dicetur, iuxta versionem non improbatam ab Illustrissimo Card. Caietano: *Tunc initium fuit inuocandi nomen Domini*. Quamuis concederemus omnem huiusce discursus assumptam probationem; maxima nihilominùs antiquitas elucesceret, cùm Enos non valdè à primorum Parentum creatione, imò adhuc viuentibus illis, fuerit genitus, & cum ipsis per multa adhuc annorum sæcula vixerit. Minimè tamen absolutè concedimus hanc probationem; quia apud sacros Doctores pro comperto habetur, non omnem per illa verba allata historiæ, Dei cultum describi & admoneri. Anteà præcesserat manifesta descriptio cultus à Caino & Abele oblati; qui Deum suis Sacrificijs inuocabant & adorabant. Alium sensum possunt offerre illa verba ad rem & veritatem opportunum, nec nostræ assertioni contrarium. Admonent concordi sensu

Inuocatio Dei quando cœperit inter homines.
Gen. 4.

sacri Expositores, quòd allegatus Scripturæ textus nil aliud velit innuere, nisi externum cultus diuini incrementum; nam diebus sanctissimi Enos cœpit inter mortales maximo feruore promoueri publicus Dei cultus. Mos iste adhibendi vocem *initij* ad res maiori studio cœptas, est proprius sacræ primæ Historiæ. Nam post exactam primam mundi ætatem dicitur de Noë, quòd cœperit exercere terram, & plantare vineas; non quia anteà nullus eam exercuerit, nec vllæ fuerint vites in terra plantatæ, cùm & Adamus proprio vultus sudore sciatur exercuisse terram, & vites fuerint ab initio vnà cum alijs plantis creatæ; sed quia maiori quàm anteà studio terram coluerit Noë, & quia nemo ante ipsum vites in vno loco in modum vineæ digesserat, expressurus ex illis arte vinum, sicut ipse expressit, & hausit. Eodem modo dicendus est Enos cœpisse inuocare nomen Domini, quia id munus pietate maiori cultuque excellentiori forsan sub certa, ait Torniellus, formula precum ac Hymnorum, statis etiam diebus deputatisve horis, cœperit augere.

Quæ maiori fieri studio cœpta sunt, dicuntur aliquando initium habere.

Gen. 9.

Noë primus vites digessit ad formam vineæ.

Tom. ann. mundi 236 num. 4.

Vsus iste pijssimus Hymnorum ab ineunte tempore cœptus, progressus sensim habuit maiores, excrescens ad temporum incrementa. Constat, quòd tempore sanctissimi Moysis erant homines iam edocti canere Hymnos solemni ritu ad formam chori. Israëlitæ omnes, post insigne miraculum transitus maris, & submersionis hostium Ægyptiorum, decantaturi Hymnum à Moyse & à Maria sorore compositum, diuisi dicuntur in duas classes, hinc viri sub Duce Moyse, illinc feminæ, præcinente Maria, & omnes vno quasi ore easdem voces & sententias decantarunt; quod non sine

Hymnorum vsus sensim excreuit ad temporum incrementa.

Israëlitæ sub Moyse cecinerunt Canticum alternis choris.

ſine aliqua mira Dei operatione eueniſſe putat Auctor Libri de Mirabilibus ſacræ Scripturæ apud D. Auguſtinum: quia cùm Maria & Moyſes præcinentes in tanta hominum multitudine non exaudirentur ab omnibus, omnes tamen eos ſunt proſecuti abſque vlla confuſione, imò maxima cum diſtinctione ac delectatione.

Progreſſus deinde maiores felicioreſque habuit hæc laudabilis antiqua inſtitutio ætate Dauidis, ſicut eodem tempore maximè vigere publicus diuinus cultus inter homines viſus eſt. Fortunatiſſimus ille Rex non ſolùm primi Templi Deo erigendi in terris primus & cogitauit & promouit conſtructionem, præparando ampliſſimas pecunias, materiam, miniſtros & artifices omnes, imò & exemplaria; ſed etiam dictante Deo compoſuit Hymnos, Cantoreſque Leuitas inſtituit ad numerum quatuor millium, qui, ædificato Templo, Hymnodiæ perpetuò incumberent ſub quatuor ducibus primarijs quos nominauit, Aſaph nempe, Heman, Ethan, & Idithun. Quæ Hymnodia feliciter perſeuerauit in antiqua Eccleſia, prout temporum qualitas & rerum varietas patiebatur, vſque ad nouam à Chriſto Domino fundatam Eccleſiam: in qua ſicut maiora & inſigniora poſita ſunt cæleſtia Sacramenta, ita perfectior & abſolutior reddita eſt forma diuini cultus, & ſolemnis Hymnodia. Hanc à Domino noſtro acceptam retinuerunt Apoſtoli, imò & aliquando vnà cum ipſo exercuerunt; licet, quoties id factum ſit, ignoremus. ſaltem nouimus id aliquando factum ſanctioribus quibuſdam temporibus. Hymnum quemdam fuiſſe dictum à Domino noſtro Seruatore vnà cum Apoſtolis ſuis narrat S. Matthæus

Hymnorum vſus Dauidis ætate floruit.

Dauid auctor fuit Pſalmorũ. 1. Par. 23.

Chriſtus Dominus cum Apoſtolis Hymnodiam exercuit.

Matt. 26.

Hymnus dictus à Christo Domino post cœnã quis.

S. Iustin. Dial Contra Triph.

Burgens. in Matth.

Lorin. in Psal. 64.

Baron. an. 34.

thæus post cœnam illam, quæ fuit omnium vltima in executione, sed ceteris sanctior in mysterijs. Is, eâ peractâ, dum procederet versus Oliuarum montem oraturus Patrem, Hymnum dixit, imò cantauit, vt innuitur à textu Græco. Quem Hymnum aliqui credunt fuisse Psalmum 21. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* qui totus est de passionibus mox futuris. Alij putant fuisse Psalmum 112. *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini.* qui totus est in laudem diuinæ Maiestatis. Alij censent fuisse Psalmum 64. *Te decet Hymnus Deus in Sion.* qui totus agit de cultu diuino vsurpando etiam ab ipso Christo Domino. Alij tandem credunt fuisse Psalmum 113. *In exitu Israel de Aegypto.* qui iuxta ritum Hebrẹorum cantabatur in solemnitate Paschali. Voluit benignissimus Dominus, qui venerat præceptor & doctor noster in ijs quæ Deo Patri suo maximè placent, tradere nascenti Ecclesiæ à se institutæ exemplũ huius præcipui muneris cantandi Hymnos vnà cum alijs socijs, quod ipsa adulta debebat studiosissimè per electos ministros vsque ad sæculi consummationem imitari ac sustinere.

Apostoli in obitu Deiparæ vsi sunt Hymnis.

D. Ioan. Damasc. Serm. 2. de Dorm. Deiparæ.

Hanc à Christo Domino acceptam Hymnodiæ formam Apostoli deinceps varijs occasionibus frequentarunt, & Ecclesiæ tradiderunt obseruandam ac perficiendam. In obitu seu funere Deiparæ adfuisse Apostolicam Hymnodiam Angelorum Hymnodiæ coniunctã, testatum habemus apud antiquos Ecclesiæ Scriptores, præsertim apud D. Ioan. Damascenum his verbis: Eius corpus, quod Deum ineffabili quadam ratione suscepit, cum Angelica & Apostolica Hymnodia elatum, in loco fuit depositum Gethsemani, quo in loco

loco Angelorum cantus mansit tres dies continuos. Hinc libuit dicere S. Augustino de Hymnorum cantu, nos habere Domini & Apostolorũ documenta, exempla & præcepta. Quod magis vrgere videtur illud est, quod inter Apostolicas Constitutiones à S. Clemente, D. Petri discipulo, descriptas, habemus Decreta varia ad Hymnodiæ vsum pertinentia. Vnum est, conueniendi in Ecclesiam manè & vesperi singulis diebus ad canendum Psalmos, & precationes in Templo Domini faciendas. Alterum Decretum distinctiùs describit horas psallendi & orandi, nimirum manè, hora tertia, sexta, nona, & vespere, atq; ad galli cantum. Ex quo Decreto apertè constat eos errasse, qui Hymnodiam sub forma Horarum Canonicarum acceptam referunt S. Hieronymo, siue S. Pelagio, qui multis sęculis posteriores fuere Apostolis. Ad quam Apostolicã formam allusisse videtur Apostolus Paulus in illa sua hortatione ad Ephesios: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis,* Qui textus, iuxta glossam Haymi grauissimi Doctoris, videtur intelligendus de alterno cantu Psalmorum ad formam chori, sicuti obseruatur in Ecclesia nostra. Tunc nobismetipsis loquimur in Psalmis, ait Haymus, quãdo alternatim canimus Psalmos. De quo antiquissimo vsu ab Apostolis ad nos transmisso loquens D. Dionysius Areopagita, Apostoli Pauli discipulus, vocabat cantum istum alternum, quasi concordem & consonam sacrarum rerum choream. Inde fortassis nomen chori datum est loco, vbi Hymnodia exercetur in nostris Templis Christianis.

D. August. Epist. 119.

Apostolorũ Decreta circa vsum Hymnorũ.

D. Clem. li. 2. c. 58.

Hymnorũ vsus suadetur ab Apostolo Paulo.

Eph. 5.

S. Dion. Areopag. de Eccl. Hier. cap. 3.

Chori nomen vnde profectum.

Non defuerunt insignes Doctores, tam Græci

David cognouit, & prædixit suos Psalmos decantandos in Ecclesia.

quàm Latini, existimantes, Dauidem ad maiorem suam felicitatem præuidisse in spiritu, & prædixisse suos fore decantandos Hymnos in Ecclesia Dei in perpetuum: quod non semel videtur innuisse varijs in locis suorum Hymnorũ. Aliquando pronuntiauit: (Psalm. 17.) *Confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo Psalmum dicam.* iterùm dixit: (Psalm. 56.) *Confitebor tibi in populis Domine, & Psalmum dicam tibi in gentibus.* (Psal. 107.) alibi: *Psallam tibi in nationibus.* iterùm: (Psal. 25.) *In Ecclesijs benedicã te Domine.* & alio in loco: (Psal. 21.) *In medio Ecclesiæ laudabo.* & aliàs: (Ibid.) *Apud te laus mea in Ecclesia magna.* aliàs itẽ cecinit: (Psalm. 60.) *Psalmum dicam nomini tuo in sæculũ sæculi, vt reddam vota mea de die in diem.* Quæ verba commodiorem alium sensum non vidẽtur offerre, nisi quòd Ecclesia, varijs nationibus, linguis & populis congregata, frequentare deberet confessiones & Psalmos à Dauide compositos per omnem sęculorum seriem. Dum namq; Dauidis Hymni decantantur, ipse Dauid videtur præsens adesse psallentibus; sicut spiritus saltem eius adesse in illis Hymnis non negabitur. Hinc B. Theodoretus aiebat: *In omnibus vrbibus, pagis, agris, terminis, montibus & collibus, terra marique, inq; omni regione culta & deserta diuus Dauid per piorum linguas Deum laudando celebrat.* nec solùm celebrat, sed celebrabit dum vigebit Ecclesia Dei, quæ hos Hymnos sibi præscripsit adhibendos & frequentandos in suis precationibus & laudibus publicè & priuatim oblatis.

Dauidis spiritus adest psallentibus pijs.

Diuini Officij ordo varias habuit mutationes.

Verum quidem est, quòd non semper idem ordo in horum vsu Hymnorum est ab Ecclesia seruatus, sed pro temporum varietate & mutatione aliquas habuit tum mutationes tum varietates,

donec

donec ad eam tandem formam perueniret; quam nunc tenemus auctoritate Summorum Pontificum firmatam & comprobatam. Non idcircò antiquitatis auctoritas aut minuitur aut infirmatur, quia semper ijdem fuere Hymni eędemq; preces sub varijs formis ritibusq; ordinatæ. Sicut neque ideò cessat esse aut dici idem homo, qui nunc senescens formam & speciem mutauit, redditus maximè diuersus ab ea forma quam infans & puer habebat. Potuit igitur eadem Hymnorum modulatio & recitatio existere sub nomine Horarum Canonicarum siue Officij diuini, sicut ab initio Ecclesiæ fuit in vsu. Potuit nihilominùs forma & ordo ipsorum Hymnorum varietatem admittere non solùm absque læsione, verùm etiam cum perfectiore incremento cultus diuini.

Firmum itaque maneat nos, antiquitatem sequi, nec vllam recèns inuentam Hymnodiā exercere. Hinc est, quòd Summi Pontifices & Patrum Cōcilia Oecumenica, quæ ad hanc rem varias decreuere constitutiones, in eo potissimùm se elaborare admonent, non ad aliquam inducendā nouitatem, sed antiquitatem ritus, paullatim ex humana imbecillitate collapsam, restituendam, & ad pristinum vigorem reuocandam. Nisi essemus mortales, fragiles infirmiq;, nec à sanctis institutis contingeret aliquando deflectere, opus numquam esset aliqua renouatione, cohortatione, decretis. At imbecillitas humana, quam inuiti cogimur erga bonas actiones experiri, renouationes suadet ac exigit, vt res ad pristinam disciplinæ formam restituatur. Inde ortum duxit illa grauis sententia antiquissimi Tertulliani, dum de Christiana re

Pius V. in Bulla, Quod à nobis postulat.

Hominis imbecillitas mutationem patitur.

differit, quam pro coronide huius primi Capitis vsurpabo libenter : *Omnino res Christiana sancta antiquitate stat, nec ruinosa rectiùs reparabitur, quam si ad originem censeatur.*

Tertul. l. 1. Contra Marcion.

CAPVT II.

Diuino cultui quantum conueniat Hymnorum vsus.

Dei sublimitas nequit ab homine dignè laudari.

TANTA est diuinæ sempiternæq; Maiestatis altitudo & sublimitas, ob infinitatem & immensitatem naturæ, perfectionum & attributorum, vt maximè deceat, si non vt par est, saltem, quantum humana potest conari imbecillitas, eam Hymnis colere ac celebrare. Verè nulla creatura, neq; humana neq; etiam Angelica, pares vnquam poterit tanto Deo exhibere laudes: nam, vti sæpissimè asserendum est, quæcumq; poterunt sublimiores à creaturis offerri laudes, semper erunt meritis Dei in infinitum inferiores, semperq; Deus dicetur, tum à Theologis tum à sacris Scripturis, maior omni laude. Eniti nihilominùs ac conari debemus, quas possumus maiores laudes omni affectu illi offerre, vt sicut non animo solo, sed corpore & membris constamus; ita nec sola mente ac spiritu, sed & lingua & Hymnis Deum colamus. Hymnorum itaque publicus vsus sicuti ad Deum publicè colendum est institutus & aptus; ita semper fuit etiam, quando Sacrificia frugum & animalium vigebant, valdè frequens ac familiaris viris pietate insignioribus, qui & studebant poscere à Deo auxilium & gratiam, ad dignas aliquo modo tanta Maiestate promendas voces

Eccli 43.

A Deo postulandum auxilium, vt à nobis dignè laudetur.

voces & laudes, vt debitum cultum feliciùs explerent, cùm se cognoscerent tanto muneri valdè impares, sequentes Hymnographum eiusdem rei optimum Doctorem, qui supplex Deo dicebat: *Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* quam petitionis formulam vsurpans Ecclesia, semper præmittit in exordio Hymnodiæ, vt felix initium digna sit sumere ad prosequendum opus laudandi Deum. Psal. 50.

Hîc se offerunt concilianda duo pronuntiata circa has laudes tum in profanis tum in sacris Auctoribus celebria, quæ videntur inter se ex aduerso pugnare, cùm tamen re ipsa sint maximè consona, si recta considerentur ratione. Ex vna parte testantur omnes Auctores, tam sacri quàm profani, diuinam Maiestatem esse ineffabilem, & ob id, magis laudandam & prædicandam silentio quàm eloquio. Hanc ineffabilitatem asseruit Trismegistus Mercurius in Hymno de Deo. Eamdem statuit Poëta Lyricus dicens: *Ineffabilitas Dei quanta.* Trism. Hym. de Deo.

— *Sacro digna silentio*
Mirantur Vmbræ dicere. —

Hor. 2. Carm. Ode 13.

Hanc ineffabilitatem adstruit ex sacris Literis D. Dionysius Areopagita, tradens arcana cælestia silentio veneranda. Ipsa Seraphim beata, quæ licet corporeæ expertia molis, sub figura tamen corporali conspici voluerunt ab Isaia, antequam trisagion Hymnum voce explicarent, eamdem ineffabilitatem ostendere volentia, velare studuerunt faciem & pedes. Ipsemet noster Hymnographus, qui aliàs erga Deum solet esse suarũ laudum profusus, tandem confiteri cogitur, meliùs honorandum esse Deum silentio quàm sermone, dicens: *Te decet Hymnus Deus in Sion.* quæ verba in fon- D. Dion. de Diuinis nom. c. 1. Isaiæ 6. *Silentio colitur Deus.* Psal. 64.

te

te Hebręo, iuxta monitum D. Hieronymi, sunt legenda: *Tibi silentium laus Deus in Sion.*

De Deo meliùs loquimur per negationes quàm per affirmationes.
D. Dion. de Diuin. nom. c. 13.

Ad idem significandum spectat illud Platonicorum Axioma, quòd nos meliùs loquimur de Deo per negationes, quàm per affirmationes. Quam doctrinam secutus D. Dionysius scripsit, Deum esse non substantiam, non vitam, non lucem, non sensum, non mentem, non sapientiam, non bonitatem, non Deitatem, sed quoddam his omnibus eminentius & præstantius, quod nostris sermonibus assequi non licet. Imò concludit, quòd diuina Maiestas sicut superat omnem nostrum captum, ita etiam omne creatū eloquium. In cuius rei explicatione vtitur sanctus Theologus nouo ac mirabili, imò dixerim, plusquam humano sermonis & vocum genere; vt inde appareat, infinitam eminentiam Deitatis superare omnem locutionē & intelligētiam. ait itaque: *Nihil eorum quæ sunt, aut eorum quæ alicui existentia sunt cognita, explicat arcanum illud omnem rationem & omnem intellectum superans, superdeitatis superessentialiter super omnia superexistentis.* En huius sanctissimi Areopagitæ diligentia in perquirēdis sublimibus vocibus ad Dei naturam explicandam, quia ineffabilis tandem remanet.

Ethnici cognouerūt Dei magnitudinem ineffabilē.

Ad eamdem ineffabilitatem demonstrandam spectat illud Numen à Romanis venerationi expositum, cui nomen Tacita, quæ ore signato, digitoq; admoto ori, conspiciebatur; ille quoq; Harpocrates apud Aegyptios adoratus, qui etiam dictus est Sigalion, digitum labijs impressum tenens; vt ostenderetur, quòd Numina cælestia opportuno coluntur silentio, non vocibus & sermone. Lepidum est id quod antiquo Philosopho Simonidi

monidi accidisse narrat Tullius cum Hierone Siciliæ Tyranno. Rogatus Philosophus à Rege, vt oratione explicaret Dei Maiestatem, triduum postulauit ad respondendum. Hoc euoluto spatio, decẽ iterùm ac deinde triginta alios expetijt dies, volens his dilationum sensim maiorum postulationibus ostendere, quòd Deus, quouis temporis spatio dato, non queat pro dignitate explicari. Verùm quia Tyrannus importunè exigebat responsum, Philosophus tandem verbis claris edixit, id fieri à nemine posse, dicens: *Quò diutiùs considero, eò mihi res videtur obscurior.* Sed forsan & meliùs & breuiùs ex nostris Catholicis Euagrius Monachus, cùm de Diuinitate facta ei quæstio esset, ait: Quod verbis exprimi nequit, silentio venerari debemus.

Cic. 1. de Nat Deor.

Simonides elegãti artificio extẽdit Dei ineffabilitatem.

Ex Socrate lib. 3. c. 5.

Ex alia parte omnis Scriptura sacra, & omnis etiam creatura, prouocat nos ad diuinas laudes frequentandas. In sacris Literis nil mortalibus magis seriò indicitur, atque vrgetur, quàm diuinarum laudum perpetuus vsus. Mirum est, quàm multus & assiduus, quasi dixerim nimius, videatur noster Psaltes in hac diuinarum laudum commendatione. Modò vices & personam Dei homines alloquentis induens, commendat hoc opus tamquam sibi super cetera carum: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Modò munus assumens ministri, inuitat, excitat, vrget omnes mortales, vt Deum omni studio Hymnis concelebrent: *Laudate Dominum omnes Gentes, laudate eum omnes populi.* Iterùm: *Exultate iusti in Domino, rectos decet collaudatio.* Eadem iterat sexcentis alijs locis. Quasi verò id parum fuerit, inuitat deinde omnes creaturas, easq; accersit socias, cælestes, terrestres,

Laudes diuinæ ab homine exiguntur.

Psalm. 49.

Psal. 116.

Psalm. 32.

ſtres, aëreas, aqueas, igneas, vt ſecum Deum collaudare ſtatuant, vtens proſopopœia, modò cælos alloquens, modò terram, modò mare, ligna, campos, flumina, quaſi omnia rationem & intelligen-
Pſal. 95. tiam poſſiderent: *Lætentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare, & plenitudo eius, gaudebunt*
Pſal. 97. *campi.* iterùm ait: *Moueatur mare, & plenitudo eius. Flumina plaudent manu, ſimul montes exul-*
Pſ. 148. *tabunt.* ſed fuſiùs iterùm: *Laudate Dominum de cælis,* ſol, ſtellæ, lumen, & alia omnia creata. Quē imitantes ſanctiſſimi illi iuuenes ſocij Danielis dum in Babylonica exiſterent fornace, inuitarunt ad Dei laudem & confeſſionem quotquot erant in cælis, ſub cælo, & ſubtus terram naturæ
Dan. 3. & ſpecies rerum homini deſeruientium: *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.* En quantum ab iſtis allatis Scripturis vrgeantur diuinarum laudum exercitia.

Creaturæ inanimæ hominē inuitant ad Dei laudes. Addamus nunc, quòd ipſæ creaturæ inanimæ ad eaſdem laudes cum ipſis prouehendas nos ſine voce inuitant & excitant ſuo exemplo. Omnes modò ſuo Deum laudant & benedicūt illius Maieſtatem, Potentiam, Sapientiam, Bonitatem, &
Pſal. 18. Gloriam, iuxta Dauidicum pronuntiatum: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.* Quod nouerunt exequi res inanimæ, cur multò magis non decet nos, qui rationē & ſermonem habemus, altiori perfectiorique modo explere? Qui iſta confert cum illis priori loco allatis, magnam inter ipſa diuerſitatē intercedere dicet. Illa ſilentium imperant, hæc vocis conatum depoſcunt. Illa dehortantur, hæc verò ſuadent laudum vſum. Ceſſabit tamen omnis

nis difficultas, si attendatur magnitudo & sublimitas diuinæ infinitæ Maiestatis. Quatenus magna est & sublimis, omnem à nobis requirit laudem, honorem & benedictionem; quatenus infinita est, omnes limites & terminos excedens, efficit, vt quælibet laus, quamuis insignis, silentium sit, non locutio: plura namq; sunt, & omnimodis maiora, quæ tacentur, quàm quæ sermone celebrantur.

Omnis creatura laus silentium est respectu Dei infiniti.

Hoc genere silentij videtur vsus in Canticis Salomonicis Sponsus, dum pulchritudinē Sponsæ celebraturus, volens innuere, nullam disertam linguam posse illam oratione comprehendere, adhibuit illam formam dicendi: *Absq; eo quod intrinsecus latet.* Vbi alij ex Græco legunt: *Extra silentium.* Quemadmodum Orator qui luculentissimam habuit orationem in laudem alicuius summi Herois, eiusdem fortiter res gestas enarrando, vt tandem ostendat eum longè maiorem esse enarratis, concludit perorationem, dicens, tot tantaq; egregia facinora omissa esse, vt nihil omnino vnusquisque sibi persuadeat fuisse quæ hactenus oratione ipse recensuit; hortaturq; Auditores, vt silentium potiùs audiuisse quàm longam orationem in animum inducant. Numquam adeò verum est, quòd omnis oratio creata, licet alta & sublimis, sit habenda silentium, quàm in causa diuinarum laudum, quia tum creatura laudans, cùm oratio laudantis est limitibus finita; Dei autem substantia, & quidquid in ea reperitur, sunt absolutè infinita, iuxta vulgatum Theologorum Axioma: *Quidquid est in Deo, Deus est.* Quæ proinde dicūtur de Deo, nihil omnino sunt, vel sunt silentium, quia verba sunt creaturæ de Creatore,

Cant. 4.

Creatore, temporalis de Æterno, mortalis de Immortali, finiti de Infinito.

Quamuis silentium potiùs sint omnes laudes Deo oblatæ, propter eius infinitam Maiestatem, laudes nihilominùs veræ sunt, & laudes multis nominibus illi debitæ propter eius infinitam dignitatem. Hæc eadem nihilominùs infinitæ dignitatis ratio, propter quam silentium potiùs quàm laudes sunt nostræ voces, exigit à nobis frequẽtius ac feruentius studiũ vsurpandi laudes ipsas, vt Deus à nobis eum cultum, sin quem debemus, saltem quem aut possumus aut nouimus, recipiat, & qui hanc dignitatem nouerunt, quascumque possunt altiores student tanto Numini offerre laudes. Ipse Regius Hymnographus, quia perfectè cognoscebat diuinam dignitatem, hanc populis obijciebat ac suggerebat, vt vnusquisque magis ac magis excitaretur ad studiosiorem istam laudum frequentationem, dicens : *Laudate eum secundùm multitudinem magnitudinis eius.* Imò seipsum arctissimo vinculo voti adstringebat, vt, donec in ipso vitæ halitus vigeret, numquam ab Hymnis cessandi, sed semper nouos concinendi. Huius votum extat in illis verbis: *Psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi, vt reddam vota mea de die in diem.* vbi attendẽda est illa causalis dictio *vt*, quæ debitum importat emissi voti. Sponsionẽ aliam generosam iterùm exponens ait : *Laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quamdiu fuero.* Verus Dei cultor tali in eum affectu semper ardet, vt Hymnis concelebret omni tempore.

Qui Deum cognoscunt, studiosi sũt Hymnodiæ.

Psal. 150.

Votũ Dauidis solemne laudandi Deum.

Psal. 60.

Psal. 145.

Nouerunt aliqui Hymnis colere Deum quando felicitatibus augentur, aut contrà quando necessitatibus premuntur; nec ideò improbandæ sunt

huiusmodi

huiuſmodi laudationes, ſemper namq; placitæ ſunt Deo: gratiores tamen perfectioreſq; ſemper declarabuntur quæ Deum reſpiciant propter ſe, non propter priuatũ aliquod bonum, quia ſcilicet Deus eſt omni laude & honore dignus, ſeu, vt canebat Hymnographus, quia bonum eſt illi Hymnos offerre: *Confitebor nomini tuo Domine, quoniã bonũ eſt.* nimirũ quia omni amore & celebratione dignum. Et qui hoc ſolo puro affectu mouentur, ſcilicet ob illius egregiam Maieſtatẽ, bonitatem & ſublimitatem, quemadmodum erga Deum actũ exercent veræ perfectęq; caritatis, ita magis magiſq; ſemper inualeſcunt animo ad eum colendũ & celebrandum, etiamſi Deus videretur illis aduerſus, nec illis vmquam ſe benignũ ac propitium oſtenderet. Illuſtre exemplum huiuſce animi propenſionis in Deũ orbi declararunt tres illi Hebræi iuuenes paulò antè memorati, à Rege Chaldæorum in fornacem flammis accenſam miſſi, qui ſicut erant regio ſanguine clari, fideq; veri Dei clariores, ita Regi illi barbaro liberè dixerunt dignam æterna memoria ſententiam: *Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô Rex, liberare. Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi, Rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adoramus.* Numquam ſe à cultu veri Dei ceſſaturos ſpopõderunt. Qui Deum colunt, & laudant, & inuocant, tantummodò vt à malis liberentur, deſiſtuntq; ab incepto cultu, ſi non audiuntur, nomẽ & meritum verè cognoſcentium Dei ſublimitatem non merentur: coli enim debet Deus à nobis, laudari, benedici, & celebrari, ſiue liberet ſiue non liberet, ſiue concedat ſiue neget, ſiue audiat

Laudis diuinæ perfectio in quo ſita ſit.

Pſalm. 53. & 91.

Laudãdus Deus etiam in aduerſis.

Daniel. 3.

A laudibus Dei nõ ceſſandum, licet nolit Deus exaudire.

Psalm. 95. siue non audiat: *Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis, terribilis est super omnes deos.*

Æmulandus est profectò in hoc studio sanctus Dauid, ob indefessam frequentiam in decantandis Hymnis Deo, & in prouocandis alijs creaturis ad eorumdem Hymnorum vsum, Angelicum in hac re ipse imitatus officium. Angeli altiores nil magis hominibus iustis suadere nouerunt, vt Deo creatori cultum gratum exhibere valeant, quàm diuinorum Hymnorum vsum frequentem. Profero Angelum illum Raphaelem, qui vnus erat ex septem altioribus Spiritibus coram Deo semper adstantibus, Tobiæ iunioris non solùm comitem & ducem, sed protectorem ac præceptorem. Hic nobilissimus Angelus, siue potiùs Seraphinus, posteaquam iuuenem illum sospitem ac felicem ad genitores reduxit, bonisq; plurimis ac gaudio cumulauit, vt tandem ipsum cum parentibus ad Dei maiorem cultum incitaret, persuasit breui quidem, sed arcanis copioso sermone, vt Deum Hymnis celebrarent ac benedicerent: *Ipsum benedicite, & cantate illi.* iterumque eamdem auget hortationem: *Benedicite Deũ, & narrate omnia mirabilia eius.* & his dictis disparens, redijt ad cælum. Quo seraphico consilio excitatus Senior venerabilis, Hymnum derepentè miris laudibus reduntantem cecinit ad gloriam Dei qui facit mirabilia, cui semper laus & honor ab omni creatura reddatur.

Hymnorũ vsus hominibus suadetur ab Angelis.

Tobiæ 12. Ibidem.

Tobias Hymnis Deum celebrat.

Huius diuini cultus præstantia nihil minuitur ex eo capite à nonnullis aliquando iactato; quia scilicet Hymnodiæ publicæ vsus minimè sit tantæ necessitatis in Ecclesia Dei hisce temporibus, quãtæ sunt literarum studia ad hæresum euulsionem.

Non

Non esse quidem necessarium Hymnodiæ publicæ vsum, fateor, ad hæreticos conuincendos, at necessarium esse ad publicam diuini cultus protestationem atque dilatationem, nemo prudens negabit. Imò si vnius necessitas cum alterius comparetur necessitate, non erit inconueniens asserere maiorem aliqua ex parte necessitatem in vsu publicæ Hymnodiæ, quàm in studijs literarum. Certum sanè est, illius vsum numquam cessaturum, sed semper duraturum & in hac & in futura vita, vt haud semel ostendetur in Operis huius progressu, quemadmodum innuere voluit Dauid illa solemni cuiusdam Psalmi conclusione: *Psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi.* Hancq; insignem Hymnodiæ præstantiam comprobare statuens misericors Deus, maluit aliquando, non sine prodigio verbi sui, prædicationem cessare, vt chori peragentur munera, quàm in choro permittere vnius functionarij defectum, vt concio compleretur. Id certò euenisse nouimus ex Historijs fide dignis beato Antonio Lusitano, vulgò Patauino, qui sicut singulari pollebat gratia & auctoritate dicendi ad plurimos ab erroribus reuocandos, vt idcircò meruerit Hæreticorum malleus dici, ita, ne aliquando muneribus deesset sibi præscriptis in choro, quibus ex obliuione neminem suffecerat, visus est semel atq; iterùm in medijs concionibus, quas tunc habebat ad populi innumeram multitudinem, in locis à choro valdè dissitis derepentè verba suspendere per aliquod temporis spatium, quo posteà cognitus est, infinita Dei operante virtute, & adfuisse choro, vt munus sibi debitum suppleret, & à suggestu nihilominùs haud discessisse, vt, chorali peracto munere, cõpleret

Hymnodiæ necessitas ad colendũ Deum.

Psalm. 60.

Singularis Dei dignatio erga chori præstantiam.

pleret absq; auditorum conturbatione iam cœptã concionem. At erga scientiarum studia habemus euentus prædicto valdè dissimiles. vt enim notum faceret Deus, hæc esse ad hæreticorum infidelium-que quorumcumque conuersionem minimè necessaria, voluit haud semel, in præcipuis fidei cõtrouersijs, non obtineri à viris cultioribus disciplinis instructis, quod facillimè obtinuere simplices idiotæ nuda ac simplici mysteriorum fidei propositione, de quibus à doctioribus sine fructu fuerat acerrimè disputatum cũ infidelibus. Vnicum huius veritatis luculentissimum exemplum, quod in celeberrimo Nicæno Concilio accidisse narrat Ruffinus, subijciam ijsdem verbis Scriptoris, vt euentus cõditio, quæ fuit valdè insignis, meliùs cognoscatur. *Cùm pro studio*, ait Ruffinus, *religiosi Imperatoris* (Constantini) *ex omni terra Sacerdotes Dei coïssent, opinione commoti Philosophi quoq; & Dialectici valdè nobiles & opinatissimi conuenerunt. In quibus quidam insignis in arte Dialectica per dies singulos conflictus summi certaminis cum Episcopis nostris, viris adæquè in Dialectica nõ improbabiliter eruditis, mouebat, & fiebat ingens spectaculum, conuenientibus ad audiendum doctis & literatis viris; nec tamen vllo genere Philosophus concludi à quoquam poterat aut constringi: tanta enim dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, vt vbi maximè putaretur adstrictus, velut anguis lubricus elaberetur. Sed vt ostenderet Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute consistit, quidam ex Confessoribus simplicissima natura vir* (à multis putatur Spiridion Trimithuntis in Cypro Episcopus) *& nihil aliud sciens nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, inter ceteros Episcopos*

Ruffinus lib. 1. Histor. cap. 3.

scopos auditores aderat, qui cùm vidisset Philosophũ insultantem nostris, & callida se disputationis arte iactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatem viri & imperitiam de sermone dumtaxat nossent, pauere, & veluti quemdam pudorem pati, ne fortè apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Persistit tamen Senior, & hinc mouit sermonis exordium: In nomine, inquit, Iesu Christi Philosophe audi quæ vera sunt: Deus vnus est, qui fecit cælum & terram, quiq; homini, quem de terra limo formauerat, spiritum dedit, vniuersa, quæ videntur & quæ non videntur, virtute Verbi sui creauit, & Spiritus sui sanctificatione firmauit. Hoc Verbũ ac Sapientia, quem nos Filium dicimus, humanos miseratus errores, ex Virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac Resurrectione sua æternam nobis contulit vitam, quem & expectamus iudicem omnium quæ gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse, ô Philosophe? At ille, velut si numquã vllum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod dixerat. Tum Senior, Si hæc, inquit, ita esse credis, surge, & sequere me ad Dominicam, & huius fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conuersus ad discipulos suos, & ad eos qui audiendi gratiâ conuenerant: Audite, inquit, ô eruditi viri, donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur dicendi arte subuerti; vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Ideò si quis vestrûm potuit in his, quæ dicta

Mira Philosophi conuersio ad veram fidem.

sunt, sentire quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc Senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum. Apta quidem sunt literarum studia ad infidelium conuersionem promouendam, sed minimè necessaria. Et opus conuertendi animas ab erroribus in primis est opus Dei, non autem solius humani studij. Deinde hoc opus potest nō mediocre expectare auxiliū à recto publicæ Hymnodiæ vsu, propter vim impetrandi maiorem apud Deum, de qua infrà agetur, & propter vim exempli apud ipsos infideles, qui audientes videntesq; Dei cultum opportuna expletum grauitate ac decentia, maiorem erga nostram fidem concipiunt venerationem; quemadmodum re ipsa euenisse Imperatori Valenti, Arianæ hæresis insigni fautori, testantur Scriptores Ecclesiastici: hic aliquando ad Catholicorum Templum accedens, vbi Magnus Basilius aderat Episcopus, ad diem festum Natalis Domini celebrandum, cùm audisset vidissetque, quanto cum decore ac grauitate Psalmorum cantus ceteraq; Ecclesiæ munia peragerentur, tam magna affectus est admiratione ac veneratione erga sanctum Episcopum, & erga Catholicos ritus, vt fuerit coactus eorum laudes celebrare, licet haud diu pòst, aduersariorum calumnia inductus, iusserit Basilium exulare.

Libro 11. cap. XIV.

Sozom. lib. 6. c. 16.

Vis Hymnodiæ rectè expletæ.

Has ob causas omnipotens Deus, qui humanas res mirabili disponit suauitate, vtrumq; istud munus, Hymnorum scilicet cantum & hæresum euulsionem, in plerisq; insignioribus Ordinibus coniunxit, & huiusmodi Religiosorum ministerio multis ab hinc sæculis est præcipuè vsus, ad infidelium peragendam conuersionem, vt ab ijsdē

&

& coleretur cantu Hymnorum, & defenderetur præsidio literarum. Hinc iure obseruarunt huiusce diuinæ suauitatis contemplatores, qui nos præcesserunt, constantem fuisse Dei morem, nouis exurgentibus in Ecclesiæ agro hæresum venenosissimis dogmatibus, præparare, inter alia validiora promptioraq; antidota, nouas Religiosorum scientias & chorum profitētium Ordines, ad Ecclesiæ suæ solatium & robur. Huius diuinæ prouidentiæ suauissimum effectum præsertim animaduerterunt nobiles Auctores in ortu Albigensium hæreticorum, qui Ecclesiam superioribus sæculis peruersis dogmatibus diu acriterq; perturbare conati sunt: nam contra istos eodem tempore excitauit Deus duos præclarissimos Ordines, S. Dominici ac S. Francisci; qui sicuti choro & scientijs operam strenuam præstare debebant, ita essent verum Ecclesiæ fulcrum, eam, ob hæreticorum impetum, pænè nutantem egregiè sustinentes, iuxta visionem Vicario Christi illius temporis exhibitam, quam infrà hoc eodem Libro describimus.

Ordines Religiosi, chorum & scientias profitentes, sunt Ecclesiæ fulcrū.

Idem ferè obseruare nobis licuit in ijs quæ acciderunt circa initium sæculi proximè elapsi, ab anno scilicet M. D. XVII. ad annum M.D.XXXVIII. nam tunc contra Ecclesiam in præcipuis Europæ partibus prauissimi exorti apparuere errores, qui eam funditus se euersuros minabantur. In primis Martinus Lutherus in Germania, vbi natus erat, verbo, scriptis operibusq; turpissimis non solùm plurimos euomuit pestilentissimos errores, sed insuper peperit alios hæresum variarum auctores nihilo seipso meliores. Andreas enim Carolostadius, Huldricus Zvvinglius, & Ioannes Oecolampadius,

Lutheranismi initiū, & progressus.

lampadius, execrandissima tanti parentis proles, nouarum familiarum impiissima capita anno M. D. XXVI. prodierunt in lucem. Anno statim proximè sequenti ex eodem infecto stipite ortum habuerunt Balthasar Pacimontanus, & Bernardus Rothmannus, Anabaptistarum promulgantes hæresim. Prædictos Lutheri discipulos subsecutus est Philippus Melanchthon anno M. D. XXX. Confessionistarum auctor. Post Lutheranismi huius tantam dilatationem, Henricus Rex VIII. in Anglia anno M. D. XXXV. à Romana Catholica deficiens Ecclesia, grauissimum enormissimumque schisma excitauit. Tandem in Gallia Ioannes Caluinus Ecclesiam anno M. D. XXXVIII. aliis perniciosissimis perturbauit dogmatibus. Cùm igitur tot tantaque exurgerent hæresum monstra, quæ Sacramentorum, Eucharistiæ præsertim & Pœnitentiæ, veritatem impugnant, Indulgentias negant, Purgatorij pœnas tollunt, summi Pontificis penitus euertunt auctoritatem, fidelissimus Ecclesiæ sponsus Christus Deus, qui huic promisit perpetuam assistentiam, dicens, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi*, vt impietati pietatem, peruersisque magistris optimos opponeret Doctores, atque venenis antidota pararet, instituendos disposuit tres ferè simul ab vno eodemque Pontifice approbatos Ordines Regularium virorum, choro & scientiis operam nauantium: vt sicut breui annorum interuallo contra Ecclesiam tot instruebantur validissimæ hostium copiæ, quæ in præcipuas tres turmas, Lutheranorum, Schismaticorum, Caluinistarum diuisæ, eam aggredi niterentur; ita Ecclesiæ adessent totidem virorum electorum acies

Anglicani schismatis initium.

Caluinisticæ sectæ ortus.

Matth. 28.

acies ordinatæ, & ab vno eodemque summo Pontifice, qui fuit Clemens VII. approbatæ, breui annorum interuallo, ad eiusdem Ecclesiæ tutelam & amplificationem, Ordines isti fuere, Clericorum Regularium, qui Theatini appellantur, anno M. D. XXIV, Capucinorum sancti Francisci, anno M. D. XXVIII. Clericorum Regularium sancti Pauli, anno M. D. XXXIII. ex quibus prodirent egregij sanctique viri, qui verbo, scriptis, exemplo & opera vim tuerentur ac promouerent Sacramentorum, Catholicamque fidei nostræ doctrinam sustinerent omnibus neruis. Quod egregiè factum videmus. Nam Theatini in Italia omni genere insigniorum virtutum & doctrinarum floruerunt florentque, & Ecclesiæ insignes præbuerunt Cardinales & Episcopos. Capucini & Paulini tum in Italia, tum in Gallia & in Germania enixè strenueque laborant, non sine piarum animarum in omni virtutum genere confirmatione, peccatorumque ad meliorem frugem reductione, hæreticorumq; ad veritatem vnitatemque Catholicæ Romanæ fidei conuersione. Ad quod præclarum opus sæpè sæpiùs destinantur ab ipsis summis Pontificibus pro tempore Dei Ecclesiam regentibus, qui ad hunc finem erexerunt in Vrbe insignem grauiorum Prælatorum Congregationem, quæ dicitur *De propaganda fide*, inuigilantem huic idoneorum ministrorum pro Catholicæ fidei propagatione laborantiũ electioni ac missioni. Patet igitur, quòd Hymnorũ cantus sicut diuino conuenit cultui tum exercendo tum amplificando; ita haud rectè dici potest minimè necessarius hisce temporibus specie zeli erga hæresum euulsionem, cùm sit compertum, vtrumque istud

Theatinorum, Capucinorum, Paulinorum approbatio à Clemente VII.

Congregationis De propaganda fide *in Vrbe officium.*

munus in Ecclesia Dei à multis Ordinibus Religiosis fideliter expletum per sæcula multa, atque expleri in dies magna felicitate. Neque enim superioribus sæculis fuit Ecclesiæ ager à prauo errorum semine omnino immunis: neque item hisce tantùm temporibus apparere incipiunt in agro isto mala zizaniorum germina, vt idcircò quis possit dicere, tunc tantùm vsum debuisse publicæ Hymnodiæ admitti, omissis scientiarum studiis, nunc autem solis esse vacandum litteris, & à chori frequentia abstinendum. Caueant qui ista sibi ex ore permittunt excidere, ne viam iterùm aperiant errori iam damnato tum Hilarij Ariani, tum Ioannis Wiclefi, dicentium, in cantibus Ecclesiasticis frustrà conteri tempus, Sacerdotesque in Ecclesia cantantes esse Sacerdotes Baal, valdè namque affinia sunt isti errori prædicta pronuntiata; quæ licet non animo proferendi errores, sed zelo facilioris errorum destructionis dicantur, viam tamen sub specie zeli sternunt erroribus. Dicamus itaque, Hymnorum cantum maximè conducere ad cultus diuini insignem protestationem atque dilatationem, neque vmquam in Ecclesia Dei cessaturum, imò semper duraturum in æternum, & vltrà, cum perpetua lætitia cantantium, inter quos dignetur benignissimus Dominus Scriptorem ac Lectores aliquando connumerare.

CA-

CAPVT III.

Hymnorum cultus omni electæ victimæ præstat.

AD Hymnodiæ comprobandam dignitatem plurimùm conferet cognitio æstimationis ipsius apud Deum: quæ enim à Deo, qui vniuscuiusque rei veram possidet notitiam, habentur in æstimatione, magna esse & dicere oportet. Si sacros consulimus Libros, in quibus testata reliquit Deus sui cordis arcana & sensus, reperiemus Hymnodiam apud Deum præstare dignitate & valore omnibus cuiuscumque generis Sacrificiis, victimis, holocaustis, oblationibus & donis. Imò innuere videtur Deus ipse, nil aliud à nobis sibi posse gratius reddi quàm Hymnos & laudes. Id protestatur per Hymnographum dum ait, nec vitulos, nec hircos, nec iumenta, nec volatilia sibi placitura æquè ac Hymnos & laudes: & cùm omnia singillatim Sacrificiorum genera expressisset, in quibus anteà se iucundissimè delectari indicabat, concludit, quòd, etiamsi omitterentur illæ oblationes, & sola ei offerretur laudatio sincera, ipse hac sola contentus, nil aliud ab homine exigeret, aut expeteret ad sui honorem. Verba ipsius aperta sunt & clara: *Immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* quod iisdem iterùm verbis, ad maiorem animi sui expressionem, & ad validiorem in nobis impressionem, concludens totum Psalmum, asserere non dedignatur, *Sacrificium laudis honorificabit*

Hymnorum vsus magni æstimatur à Deo.

Hymnodia omnibus præfertur Sacrificiis à Deo.

Psal. 49.

rificabit me. quasi dicere volens, hunc solum honorandi modum esse verè vnicum, verè sibi præ omnibus dilectum & carum, imò instar omnium qui ad Dei honorem possent ab homine excogitari.

D. August. in Psal. 55. Expendebat sanctus Augustinus ad hanc rem illud Dauidicum pronuntiatum, *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi*; docebatque ex hoc textu, magis esse placitas Deo laudationes quæ de ara cordis caritate accensi offeruntur, quàm omnia externa, licet magna & pretiosa: suggerens casum sanctissimi Iobi, qui licet dum viueret felix, quotidie Deo solitus esset offerre Sacrificia insignia, numquam tamen apud Deum ipsum tot laudes & merita sibi est consecutus, quot, postquam diaboli astu & opera spoliatus omnibus bonis, ex arca sancti pectoris, quam fur diabolus non inuaserat, diuitiis interioribus plena, laudes Deo gratissimas pro Sacrificiis obtulit, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* & ob istas laudes tantam apud Deum æstimationem acquisiuit, vt propositus sit tamquam præcipuorum Heroüm idea & exemplar.

Iob Hymnis Deum coluit & Sacrificiis.

Iob 1.

Nullum illustrius diuinæ complacentiæ pro recta Hymnodia testimonium potest afferri quàm illud Dauidicum: *Placebit Deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.* ostendit namque, quòd selectiora Sacrificia comparari non valent Hymnorum oblationi. Licet gratissima essent Deo Sacrificia ex pinguibus vitulis adhuc lactentibus & pubescentibus, vt verbis vtar diui Augustini, qui legit, *vitulum pubescentem*, nam à solis ditioribus huiusmodi electa animalia

Psal. 68.

poterant

poterant reperiri; nihilominùs cariora sibi declarat Deus Sacrificia Hymnorum, quæ à lætis cantoribus sibi offeruntur. Quòd namque ibi sermo sit expressus de Hymnorum cantu, à nemine id potest in dubium reuocari, cùm sit luce clarius meridiana: nam immediatè ante ista verba, *Placebit Deo super vitulum nouellum*, &c. promiserat Hymnographus sanctus conceptis verbis iugem diuinarum perfectionum cantum, dicens: *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude*. Proinde sanctissimus Dauid multus est ac frequens in huius mystici Sacrificij adhortatione, modò asserens opus psallendi esse Deo bonum, *Confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est*; Psal. 53. modò addens non solùm esse bonum, sed & decorum & iucundum: *Laudate Dominum, quoniam bonus est Psalmus, Deo nostro sit iucunda, decoraque laudatio*. Psal. 146. quod clariùs ab aliis legitur: *Quoniam bonum est canere & psallere Deo nostro, quoniam decora & iucunda est laus*. Congrua sunt quæ scripsit ad hoc institutum Lactantius Firmianus, Lactant. Firm. l. 6. c. vlt. cuius sententiam non pigebit summatim colligere. Ait itaque, non ebur Deo castum donum esse (sicuti etiam à Platone asserebatur) non picta & texta pretiosa, non quidquid surripi corrumpive potest, non incorporeo corporea munera conuenire. Non immolationibus & sanguine multo (vti aduertebat etiam Seneca) colendum Deum, sed mente pura, bono honestoque proposito. Addit, si quis templa, vestes, gemmas, & alia quæ habentur à nobis in pretio, putaret Deo cara, istum planè nescire quid sit Deus. Concludens itaque asserit, Deo offerendum esse donum integritatis animi in perpetuum, & Sacrificia ad tempus,

Omnia pretiosiora externa postponuntur Hymnorum oblationibus.

tempus, non animalium, sed Hymnorum & laudationum; quod auctoritate comprobat Trismegisti, qui tradebat, Deum præcipuè coli & adorari gratiarum actionibus & benedictionibus. Tandem docet, summum Dei cultum in eo situm esse, quòd iustus homo ore & Hymnis Deum concelebret.

Philo l. de Vict. offeren.

Pulchrè in eamdem rem Philo scribit, Deum non gaudere Hecatombis, cùm sit cunctarum rerum Dominus, nec vllius rei sit indigens, sed magis velle pias mentes, quæ offerant Hymnos in gratiarum actionem. quantò namque præstat aurum lapidibus communibus, & adytum est excellentius vestibulo, tantò est acceptior suffitus gratiarum actionis, quàm mactata victima. Tanti æstimatur à Deo hominis Hymnodia, vt asserere audeam, nos homines conditos ab omnipotente Creatore ad hunc præcipuum finem fuisse, vt illius operum mirabilium effecti spectatores, Hymnis celebraremus & coleremus eius maiestatem, omnipotentiam, sapientiam, bonitatem & naturam. Fauet huic sententiæ S. Patris Chrysostomi elegans doctrina, quam tradit in Psalmum 116. his verbis: *Nihil à nobis æquè requirit Deus ac laudes & gratiarum actiones; propterea enim animam nobis inspirauit, rationales nos fecit, & à brutis lingua discreuit, vt eum laudemus, celebremus & iugiter glorificemus: non quòd ipse opus habeat nostra laudatione, sed vt nos doceat gratos esse, & agnoscere tantorum bonorum suppeditatorem, & vt, quidquid lucri ex ista celebratione fit, ad nos redeat, & dignos faciamus semper maioribus subsidiis.*

Homo creatus est vt Deum laudaret.

S. Chrysost. Homil. in Psal. 116. apud Sixtum Senens. in Bibl.

Non erit abs re huc transferre quamdam lepidissimam

dissimam fictionem descriptam à Philone, quam ipse appellat fabellam antiquam, quoniam licet fabula sit & figmentum ingeniosum, non carebit tamen vtili aliquã doctrina ad rem nostram valdè opportuna. Ait itaque, se audiuisse circa mundi huius visibilis formationem hanc narrationem, quòd cùm Deus absoluisset totam mundi machinam, aduocarit ad se vnum ex Prophetis, illum interrogãs, an aduerteret aliquid adhuc creandum desiderari; cui responderit Propheta acutè, desiderari vnum laudatorem. Fictio inquam est, sed à veritate non discrepat omnino; desiderantur enim laudatores, quando homines aliqui non respondent fini suæ conditionis, nec opera Dei considerant, nec Deum patratorem optimum Hymnis celebrant & colunt.

Philo l. de Plantat. Noë.

De mundi creationis fine elegans fabella antiqua.

Dixerim quasi, quòd videns Deus suam intentionem in plerisque hominibus irritam succedere, ideò conuerterit animum ad genus hominum peculiare, quos eligeret, & quasi speciali quadam noua creatione formaret, vt eius decantandis laudibus, quibus vehementer delectatur, perpetuò vacarent. Homines istos nouiter creatos dico Ecclesiasticos ministros, qui ratione status ad Hymnodiæ frequentem vsum sunt deputati. De quibus felicibus hominibus non incongruè intelligi potest locutus Deus per Prophetam Isaiam, dicens: *Populum istum formaui mihi, laudem meã narrabit.* quæ Prophetica prædictio nulli populo commodiùs potest aptari quàm Ecclesiasticis personis, præsertim Religiosis Ordinibus Hymnodiæ studiosis. Hos videtur formasse sibi Deus noua ac peculiari creatione, nempe noua ac singulari vocatione, dum eos illuminauit & elegit,

Ecclesiastici sunt à Deo electi ad suas laudes sustinendas in terris.

Isaiæ 43.

gir, vt sibi statuerent tamquã præcipuum munus Hymnodiæ vsum, & publicum cantum in choro, & noctes diesq; Hymnis decantandis vacarent. O verè felicem populum, qui talem meruit à Deo omnipotente formationem seu electionem, populum dignum benigna Dei protectione, dilectione & fauore! proteget absque dubio Deus, diliget, fauebit, & fouebit, si muneri nostro intenti nos Religiosi numquam laudes eius deseramus. Non deserit Deus, nisi ipse priùs deseratur à nobis.

Benedictiones diuinæ super pios psallentes paratæ.

Nec solus Isaias de hoc felici populo est locutus, sed prior prædixerat eiusdem priuilegia sanctus Hymnographus, describens benedictiones diuinas super istum populum paratas, quando munus Hymnodiæ rectè explesset. Primò narrat, oculum Dei benignum futurum super quosdam homines, nec vmquam vacuam futuram eorum orationem; deinde prosequitur ipsorum famam fore celebrandam omnibus venturis sæculis; tandem eos insignit nomine populi nouiter creati siue formati ad diuinas laudes celebrandas.

Psal. 101. *Respexit Dominus in orationem humilium*, ecce adspectus oculorum benignus; *& non spreuit precem eorum*, ecce orationis fructus. *Scribantur hæc in generatione altera*, en famæ euulgatio; *populus, qui creabitur, laudabit Dominum*, ecce designatio & nomen eorum de quibus est sermo.

Clerici vnde nomen sumptum.

Hanc felicitatem cognoscentes, magnum reputant beneficium se electos esse in sortem eorum (quod significat nomen Cleri ijs datum qui sunt Deo in Ecclesia consecrati; cleros enim Græcè Latinè sors dicitur) qui ad laudes Dei celebrandas sunt destinati. Quod inde maius excrescit, si ad

ad hanc sortem electi in ea confirmantur in perpetuum, ne deficiant, néve vmquam in ea defatigati lassentur. Nouimus Hymnographum nostrum Deo altissimo peculiares reddere gratias & laudes, ob hanc sibi collatam firmitatem, & concessam gratiam perseuerandi in Hymnis & confessionibus sine fastidio aut tædio offerendis in perpetuum, quemadmodum asseuerat in conclusione Psalmi 65. qui cùm totus sit in celebranda potentia, sapientia & bonitate Dei, concludit tandem solemni benedictione ad Deum directa, quia in ipso laudando & exorando numquam se lassum cognouerit, pronuntians se id ab eius gratia & misericordia acceptum cognoscere: *Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me.* Vir iste omni memoria dignus sicut Hymnodiæ præstantiam possidebat, ita erga illius vsum & in se ipso & in alijs omni studio fuit semper frequens. Nec solùm auctor voluit esse Hymnorum futuris temporibus decantandorum, sed quamuis esset Rex tam gloriosus & bellicosus, non tamen dedignatus est ad Dei honorẽ designare ministros, qui in Templo mox futuro Hymnos perpetuò decantare deberent, imò nec dedignatus est docere Leuitas musicas modulationes Hymnis suis opportunas; quod obseruauit & luculenter descripsit, tamquam rem in maximo Rege verè magnam, Iosephus his verbis: *Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altissima pace degens, instrumentis musicis comparatis, docuit Leuitas ad pulsum eorum laudes Dei decantare tam in Sabbatis diebus quàm in ceteris festiuitatibus.* Mira certè & exemplaris dignatio in Principe magno, qui verum di-

Magnũ est beneficium electio ad Dei laudes frequentãdas.

Psal. 65.

Dauid docuit Leuitas Psalmorum cantum.

Ioseph. l. 7. Antiq. c. 10

uini honoris zelatorem se mundo ostenderet ac declararet.

Deus igne comprobare solitus erat Sacrificia antiquorũ. S. Hier. S. Chryſ. Procop. in Gen. cap. 4. Theodot.

Solebat quondam Deus signa visibilia ostendere super Sacrificijs priscorum Patrum, vt cordis sui complacentiam declararet, signumq; frequẽtius erat ignis emissio è cælo, quo certè signo credunt plериq; Doctores sacri declarasse Deum suam voluntatem super innocentis Abelis Sacrificio, de quo dicitur: *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* vnde Theodotion ibi legit: *Inflammauit Dominus super Abel, & Sacrificium eius.* Eodem signo pluries deinceps vsus est super alijs Sacrificijs sibi gratis, vti Gedeonis, Manue, Aaronis, Eliæ, Dauidis, Salomonis, Nehemiæ. At in nostra Ecclesia, quando non figuram, sed veritatem apertam possidemus, declarare solet Deus suam voluntatem & complacentiam erga Hymnodiam non mysticis, sed apertis signis & expressis effectibus. Nam de Paulo Apostolo & Sila eius socio proditũ est, quòd dum alta voce Hymnos Deo dicerent inuicem in carceribus positi, catenæ & vincula resoluebantur, & ostia omnia carceris reserabantur. Singulare quoque signum erga psallentes Religiosos voluit exhibere Deipara Virgo Maria. Dum enim Religiosi in Ecclesia Hymnum illum deuotissimum *Salue Regina* cantarent, quando ad ea verba, *Eia ergo aduocata nostra*, perueniebatur, videbat quidam vir Religiosus beatam Virginem flexis genibus commendantem Filio suo Ordinem, quemadmodum referre solebat Humbertus Ordinis Prædicatorum Magister, vir pietate & religione insignis. Quis itaque dignitatem & præstantiam huius Hymnodiæ non admirabitur ac diliget?

Indic. 6. & 13. Leuit. 9. 3. Reg. 18. 1. Par. 21. 2. Paral. 7. 2. Mac. 1.

Actor. 16. *Comprobat Deus Psalmorũ vsum varijs signis.*

Humbert. l. 6. Instit. p. 4. cap. 8. *Beata Virgo Deipara signum beneuolentiæ exhibet pijs cantãtibus* Salue Regina.

Tantam

Tantam dignitatem cognouerunt, qui omne ſtudium in recto illius vſu collocare non omittebant. S. Benedictus, Monachorum in Italia ac in toto Occidente egregius reparator, & magnus propagator, Hymnodiā appellabat *opus Dei*; Monachiſque ſuis ſuadebat quibuſcumq; alijs rebus præferendum, vti re ipſa, non ſine magno Eccleſiæ fructu, in illo Ordine præfertur. Qui autem non agnoſcunt hanc dignitatem, ſicut eius nec degustare poſſunt ſuauitates, ita durum ſibi reputant impoſitum onus ſoluendi aut grauem penſionem, aut vectigal intolerabile, quando ad chorum accedere tenentur. Iſtis ego ſuaderem, vt frequenter Deum exorantes, vſurparent breuem illam orationem ab Hymnographo traditam, *Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum, quia iudicia tua iucunda*; tamdiu eam iterantes, donec à Deo cæleſti colluſtratione & auxilio dignentur. Nam verè ſola oneris ſuſpicione affliguntur, cùm tamen re ipſa onus non ſit Hymnodia, ſed iucunditas & conſolatio, & munus altiſſimum, imò Angelicum, vt mox videbimus.

Graue tributum reputatur Hymnorum cantus ab aliquibus.

Pſal. 118.

CAPVT IV.

Hymnodiam opus eſſe Angelicum.

DE Dauidicis Hymnis loquens D. Baſilius, vt illos commendet, inter alia encomia tandem profert: *Pſalmus eſt Angelorum opus.* Quod pronuntiatum ſicut eſt verū, ita promptas facileſq; habet probationes, quas in hoc Capite perſtringemus. Angelorum itaq; opus dicemus Hymnodiam, quia ab Angelis vſurpata; & quia ab

D. Baſil. Proœm. in Pſalm.

 Ange-

Angelis ad homines deriuata; demum quia Angelorum induunt officium Hymnodiæ studiosi.

Angeli vsi sunt Hymnis.

Ab Angelis itaq; primò vsurpatam dixi Hymnodiam: nam consona est omnium sanctorum Patrum & Doctorum Græcorum & Latinorum sententia, quòd Angeli statim ac conditi fuere, cùm propriam pulchritudinem contemplati essent, ceteraq; Dei opera contuiti, orbis præsertim cælorumq; & astrorum mirabilem constructionem & concentum, non solùm obstupuerūt, sed præ admiratione Hymnos vocesq; gratulatorias & plausus edere cœperunt. Id colligunt ex confessione Dei cum suo patientissimo Iobo loquentis, & dicentis: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ*, ecce prima orbis fundatio; *cùm me laudarent astra matutina*, en astrorum & cælorū concentus; *& iubilarent omnes filij Dei?* en Angelorum laudes: de Angelis enim loqui intelligitur nomine filiorum Dei, vti clariùs exponitur tum à Chaldæo vertente, *& iubilarent omnes acies Angelorum*; tum à Septuaginta legentibus, *& iubilarent Angeli mei.* quasi dixerit Deus Iobo: Nondum erat homo vllus, quippe qui post omnes creaturas fuerit vltimo loco formatus, aderant tamen Angeli laudantes & celebrantes meam magnitudinē & perfectionem (nam, iuxta omnium Theologorum sententiam, vnà cum sublimioribus corporeis substantijs cælorum fuere Angeli à Deo producti;) isti Hymnis me celebrarunt, isti sunt primi cantores mearum laudum. Nec vmquam deinceps aut destiterūt aut defecerunt Angeli beati, sed sine intermissione perseuerant in omnem æternitatem, concinentes trisagion Hymnum, *Sanctus, sanctus, sanctus*, vti audire licuit sanctissimo

Iob. 38.

Angeli creati sunt ante hominē.

Angeli sūt primi cantores diuinarum laudum.

Isaiæ 6.

ſanctiſsimo Prophetæ Iſaiæ in veteri Teſtamento; & poſt multa ſæcula oſtenſum fuit dilecto Chriſti diſcipulo Ioanni in ſua Apocalypſi, qui obſeruauit irriquietos eſſe in hac Hymnodia Angelos ſanctos: *Requiem*, ait, *non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus*. Irrequietos eos vocat in Hymno dicendo, quia, vti optimè addit D. Damaſcenus, *hæc erat ipſorum requies*. Quaſi dicere volens, quòd Angeli non laborem, ſed requiem experiebantur in continua Hymnodiæ perſeuerantia. Quia autem Hymnus iſte à Seraphinis prolatus audiebatur, D. Cyrillus Ieroſolymitanus loquens de eo, ipſum vocabat Seraphicam Theologiam hominibus communicatam ad noſtram vtilitatem. *Propterea*, ait, *traditam nobis hanc Seraphicam Theologiam, Sanctus, ſanctus, ſanctus, recitamus, vt in illa cæleſti Hymnodia cum ſupramundana militia communicemus, per huiuſmodi Hymnos nos ſanctificantes*.

Apoc. 4.
Angeli ſine requie cantant Hymnos Deo.
D. Damaſ. l. 1. Fidei cap. 16.
D. Cyril. Catech. 5. Myſtagog.

Hinc omnes Patres ſumpſerunt occaſionem dicendi ab Angelica Hierarchia ad Eccleſiaſticam noſtram Hierarchiam, quod ſecundo loco probandum aſſerebam, eſſe deriuatam Hymnodiam alternis choris vſitatam. Nam Seraphini illi apud Iſaiam auditi ſunt alter ad alterum canentes, *Sanctus, ſanctus, ſanctus*, inuicem ſe ad Dei laudes prouocantes. Quæ forma canendi cœpit in noſtra Eccleſia frequentari libentiùs, ob aliam Angelicam Hymnodiam in viſione communicatam ſub initiũ ferè noſtræ Eccleſiæ ſancto Ignatio illuſtriſsimo martyri, Antiochenſi Epiſcopo, ſancti Ioannis Apoſtoli diſcipulo, qui cum alijs Apoſtolis non ſemel habuit cõſuetudinem. Huic præclariſſimo viro oſtenſi ſunt Angeli cæleſtes

Alternus cantus ab Angelis primò auditus.

 canentes

Alternus cantus inter homines Christianos quando coeptus.

canentes Dei trini laudes alternis vocibus; vti celebriores Historiæ prodiderunt. Ex qua visione motus Apostolicus vir Ignatius, formam illam canendi in Angelis cognitam obseruandam tradidit suis Antiochenis, quibus præerat, indéque paullatim fuit per Orientem propagata, & ex Oriente in Latinam Ecclesiam ab Ambrosio primùm, ad suæ Mediolanensis Ecclesiæ religiosiorem institutionem, vti refert S. Augustinus, fuit translata, posteà ad ceteras Occidentis Prouincias, tandem ad vniuersam Ecclesiam fuit decreto Damasi Pontificis maximi dilatata.

Georg. in Vita S. Chrysost. Socrat. l. 6. cap. 8. Trip. l. 10. cap. 9. Niceph. l. 13. cap. 8. D. August. l. 9. Confes.

Imò, si res ista subtiliùs examinetur, forsan multò ante modò narratam D. Ignatij visionem reperiemus, Angelos sanctos iam fuisse nouę nostræ Ecclesiæ primos communis Hymnodiæ instructores ac exemplar, haud sine approbatione, meliùs dixerim, haud sine expresso Regis Angelorum & hominum, nempe summi Dei, decreto. Quòd namq; initio nascentis Ecclesiæ sancti Angeli exemplum præbuerint cantus Hymnorũ in honorem & laudem Dei, facilè constabit, si recolamus suauissimum illum ac summa exundantem lætitia Hymnum, *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*; quem eadem nocte, qua prodijt ex purissimo sanctissimæ Virginis genitricis vtero vnigenitus æterni Patris nostra carne indutus, nouimus cantatum non ab vno solo Gabriele, qui fuerat pastoribus annuntiator nati Saluatoris, sed vnà à ceteris omnibus, qui eidem Gabrieli adiuncti & in choros diuisi canere cœperunt, *Gloria in altissimis Deo*, &c. quemadmodum luculenta narratione descripsit S. Euangelista dicens; *Et subitò facta est cum Angelo*

Angelicus cantus in Christi Natiuitate. Luc. 2.

gelo multitudo militiæ cælestis,laudantium Deum,& dicentium: Gloria in altissimis Deo,& in terra,&c. Animare voluerunt Angeli sancti nascentem tunc Ecclesiam ad sustinendũ pijssimum illum Hymnodiæ publicæ vsum,quem feliciter cœptum sustinuerat ac coluerat antiqua Ecclesia. Quòd item decretum approbantis, imò iubentis Dei, non defuerit, sed adfuerit, testatum nobis reliquit fidelissimus arcanorum Dei cognitor & nuntius Paulus Apostolus, dum de hac Verbi diuini temporali Natiuitate differẽs scripsit in hæc verba, *Cùm iterùm introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent* (ecce decretum) *eum omnes Angeli Dei.* Cuius decreti verba olim prę-uiderat, ac prædixerat Hymnographus canens: *Adorate eum omnes Angeli eius.* Adorauerunt, inquam, & coluerunt Angeli sancti, audientibus hominibus mortalibus,Filium Dei incarnatũ Hymnis & confessionibus gratissimis. Neq; dubium cuiquã esse debet de forma Angelici huius cantus, num scilicet fuerit alternis expletus choris, id namq; apertè colligitur ab illa voce *militiæ*, vsurpata à S. Euangelista. Hæc vox apud rei militaris peritos infert ordinatam acierum distributionem, alioquin non militiæ, sed multitudinis nomine rectiùs diceretur. Verùm adhuc omnem aufert rei huius dubitationem communis sensus Ecclesiæ, quæ læta recolens in Natalitijs annuis Domini nostri Iesu Christi hos Angelicos cãtus, declarat chori formam adhibitam fuisse: nam, introducens pastores cuidam factæ interrogationi respondentes, vsurpat hæc verba: *Natum vidimus, & choros Angelorum laudantes Dominum.* Quod itaq; Euangelista asseruit verbo *militiæ*,

Heb. 1.

Psal. 96.

explicat Ecclesia nomine chori; quia videlicet singuli chori cuiusque Hierarchiæ Angelorum, modò vnus, modò alter, modò omnes dicebant: *Gloria in altissimis Deo*, &c. aliasque lætitiæ laudes concinebant. Quo cantu prouocarunt Angeli sancti ipsos pastores, quamuis rudes, ad similium laudum prosecutionem; reuertentes enim ad proprios greges, præ lætitia laudare Deum eumque glorificare audiebantur, vt narrat sacra Historia.

Lucæ 2.

Psallentes Angeli esse deberent imitatione.

D. Chrysostom. in Psal. 112.

Et sicut Angelos imitamur in forma cantus, ita Angelum esse oporteret Hymnodiæ studiosum, Angelum inquam non natura, cùm id fieri nequeat, sed imitatione vitæque puritate, vti egregiè tradebat beatus Chrysostomus dicens: *Oportet Angelum fieri, & ita laudare: ante os nostrum vita nostra Deum laudet.* Expendebat aliquando sanctus Doctor causam cur Psaltes Regius, dum vellet Deum maximè laudatum, inuitando ad opus omnes omnino creaturas, vti Psalmo 148. explere conatur, initium sumat primò ab Angelis in cælo residentibus, deinde creaturas alias cælestes materiales, tandem creaturas quascumque sub cælo degentes, dicens: *Laudate Dominum de cælis* Angeli & Virtutes, deinde sol, luna, stellæ cæli; tandem descendit ad terræ dracones, abyssos, populos, Reges, &c. cùm potiùs debuisset initium sumere ab inferioribus, & paullatim procedere ad superiora, iuxta naturæ ordinem. Respondet beatus Chrysostomus, voluisse Dauidem ab Angelis ducere principium, vt inde intelligerent homines se non posse dignè vsurpare diuinos Hymnos, nisi priùs habeant Angelos sibi propositos ad imitationem.

Psal. 148.

Angeli primi omnium inuitantur ad diuinarum laudum cantum.

Hymnodiam itaque piè recteque exercentes homines

homines Angelorum nomine decorantur, Angelorum item societate dignantur in ipso opere Hymnodiæ; non enim cum psallentibus mortalibus dedignantur ipsi immortales vnà psallere, aliquando etiam præcinentes prouocare nos ad psallendum. Testatur hoc insigne priuilegium diuus Bernardus imitans Dauidem dicentem: *Præuenerunt Principes coniuncti psallentibus.* Quem locum intelligit de Angelis nomine Principum; quia veri sunt Principes cælestis Monarchiæ. Expendebat sanctus Doctor illam dictionem *coniuncti*, quæ vnionem importat, quia Angeli vnà cum psallentibus hominibus vniantur; deinde aliud verbum, *præuenerunt*, quo significantur Angeli quandoque ductores esse Hymnodiæ, prouocantes ad psallendum. Concinit visio illa, de qua scribit Cassianus de Angelo qui inter Monachos conspiciebatur, vt eos psallere doceret: à quo Psalmi duodecim, per totam Ægyptum in horis nocturnis & diurnis vsurpati, fuerunt tunc traditi. Eidem veritati præbet testimonium diuus Chrysostomus dicens, *Psallentibus adstare Angelos magno audientes cum silentio, & postquam cessauerit Psaltes, applaudantes, laudantes, adorantes.* Imò alibi expendens verba illa Hymnographi, *In conspectu Angelorum psallam tibi*, vim facit in illa dictione *in conspectu*, quam textui Hebræo insistens interpretatur *è regione*; vt sensus sit: Tibi psallam è regione Angelorum, qui quasi vnum faciant chorum ex altera parte canentes, dum homines alterum chorum ex alia parte respondentes efficiunt. Quod agnoscens Ecclesia, vt Hymnos suos gratiores Deo queat offerre, sicuti optat hanc sanctorum Angelorum dignationem & vnionem, ita

Angeli cum psallentibus hominibus psallunt.

Psal. 67.
D. Bern. Serm. 7. in Cant. & Epist. 78.

Cassian. l. 2. Instit. cap. 5.
Angelus inter psallentes visus.

D. Chrys. in Psal. 4. & 137.

Angelorum societatem in precibus postulat Ecclesia.

ita supplex quotidie exorat Deum, vt digna reddatur vnà cum hisce sociis decantare & prædicare Hymnum diuinæ gloriæ, dicens: *Cum quibus & nostras voces, vt admitti iubeas, deprecamur.* aliàs autem, tamquam admissa ad hanc societatem, dicit: *Ideò cum Angelis & Archangelis, cum Thronis & Dominationibus, cumque omni militia cælestis exercitus Hymnum gloriæ tuæ canimus, sine fine dicentes, Sanctus, sanctus, sanctus.*

Appello nunc vos quotquot Deo nostro laudes psallendo canitis, vosque felices prædico; quia digni estis cælestium Spirituum societati adiungi in opere tam sublimi, quale est munus laudandi Deum omnium Dominum Hymnis & cantu. Appellabo in posterum Angelos mortales carne circumdatos, cum Angelis immortalibus & immaterialibus sancta æmulatione contendentes in Hymnis & confessionibus Deo deorum concinendis. Quoties Ecclesiasticorum psallentium capitula, Religiosorum præsertim vtriusque sexus Ordines, considero, tot mihi videor aspicere agmina Angelorum terrestrium agminibus associata cælestium Spirituum, qui communi Deo deseruientes, Ecclesiam à malignorum spirituum insidiis & conatibus tueantur illæsam, eamque pulchriorem ac venustiorem reddant, iuxta illud Epithalamicum elogium: *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* Quod de Ecclesia in terris militante & Deum laudante intelligunt Doctores sub nomine Sulamitis, quæ perfectam significat. In hac Sulamite tot sunt chori castrorum, quot Religiosi Ordines vtriusque sexus in choro alternatim Deo psallentes.

Chori psallentium agmina sunt Ecclesiæ.

Cant. 7.

Multis profectò nominibus laudandi sunt Religio-

ligiosorum Ordinum Auctores, ob multiplicia bona ab institutis eorum Ordinibus in Dei honorem exhibita; sed ob id præcipuè eos veneror, quia huiusmodi institutione tot Angelos terrestres Deo genuisse videntur, quot personas ad perfectam vitæ præscriptæ rationem perducere studuerunt, quæ diuinas laudes die noctuque cantu celebrarent. Ego ob hanc causam præcipua veneratione colui Antonium Mariam Zacariam nostri Ordinis Auctorem, vnà cum duobus sibi adiunctis eiusdem consilij & sanctitatis sociis, Iacobo Antonio Morigia & Bartholomæo Ferrario, quem non solius honoris causâ, sed veritatis amore, Angelicum virum appello; tum propter Angelicas vitæ suæ dotes, proinde etiam Angelis cælestibus valdè familiarem, quia, sicut proditum est, ipsi primum sacrum Mysterium ad Altare facienti visi sunt Angeli cælestes lumine singulari coruscantes adstare; tum quia ineunte sæculo proximè elapso consilia & operam direxit ad hanc nostram Regularem Clericorũ Congregationem Mediolani sub propriis statutis & constitutionibus (vt fuit rectè obseruatum ab Episcopo Scalensi, non autem sub Regula diui Augustini, vt nonnulli ex aliis Ordinibus, qui de alienis rebus, quas minimè nouerunt, aliquando scribunt) instituendam sub nomine D. Pauli Apostoli, quæ vtrumque vitæ genus, actuosæ scilicet & contemplatiuæ, complectens, sicut prædicando, docendo, Confessiones audiendo, Sacramenta ministrando, proximos ad vitam æternam adipiscendam adiuuaret, ita oratione, contemplatione & Hymnodia Deo vacaret, prouidens, ne alterutra exercitatio vmquam languesceret, sicuti, Deo dante,

Religionum Institutores Angelorum terrestrium mysticam generationem fundarunt.

Clericorum Regulariũ S. Pauli institutio, & Fũdatores.

In Vita iconibus impressa.

I. Felician. Episc. Scalens. in Enchirid. tit. de Priuil. cap. 10.

Ordo Clericorum Regulariũ S. Pauli confirmatus fuit à Clemente VII. anno M. D. XXXIII.

dante, ad hanc vſque diem, centeſimo ſuæ primæ Apoſtolicæ confirmationis anno proximam, floruit in ſui Ordinis alumnis, qui à vulgo dicti ſunt Barnabitæ, ab Eccleſia ſancti Barnabæ, apud quam præcipuum fuit Ordinis iſtius domicilium, adeoque inualuit hoc vulgare nomen, vt alterius Paulinorum, quod vnicum eſſe debebat, non ſolùm vſurpauerit conſortium, ſed fere obtinuerit primatum; tum inſuper quia non contentus venerabilis Vir huius Clericorum inſtitutionis, eodem tempore Virgines ad eamdem vitæ Regularis formam inſtruxit & direxit, præſertim ſacræ Hymnodiæ impensè aſſiduas, quas, nomine ad præclarum animi ſui conſilium accommodato, voluit appellari Angelicas, prout hodie appellantur, angelicè viuentes apud D. Pauli Cœnobium, non ſine magno vrbis Mediolanenſis exemplo & ornamento, à quibus aliæ deinde Moniales Angelicæ, tamquam riuus ab eodem fonte deriuatæ, ſub directione eiuſdem inſtituti condecorant Cremonam, eiuſdem Angelici beati viri patriam, apud diuæ Marthæ Cœnobium. Inſtituit tandem etiam laicorum hominum Societates, qui perfectioris vitæ cupidi, Feſtis diebus conuenire ſtuderent ad pia in noſtris domibus virtutum & humilitatis exercitia, præſertim ad pias laudes & Hymnos Deo & beatæ Virgini Matri alternis choris offerendas, vt Angelorum occupationes æmulantes, ſanctè excolerent ac tranſigerent dierum feſtiuitatem. Hiſce operibus præclarus Vir à Deo electus, ab anno trigeſimo tertio, & citra, ſupra milleſimum & quingenteſimum ardenti ſtudio deditus erat, inſigniorum hominum illius temporis ſibi concilians admirationem & amorem;

Antonius Maria Zacaria Angelicas Moniales dirigit.

rem; ita vt de ipso, tamquam de nouo Sidere non solius militantis in terris, sed & triumphantis in cælis Ecclesiæ, pronuntiare non dubitauerit Seraphinus Firmanus, ex Ordine Canonicorum Regularium, qui suæ ætatis dicebatur, & verè fuit, Concionator Apostolicus, & piissimorum Operum Scriptor insignis, pronuntiare, inquam, non dubitarit, vti de intimo amico, imò & in spiritu Patre, quòd post mortem iam exornaret cælestium Beatorum patriam, quemadmodũ mortalis priùs exornabat viatorum terram. Huiusce egregij viri suauissimam recolere libuit memoriam, tum ne Parenti optimo ingrati videamur, quando rei opportunitas ad illum quodam modo cogat, dum de Religiosorum Ordinum Institutoribus incidit sermo; tum vt nos ipsos ad vitæ Angelicæ imitationem aliquando prouocemus; tum denique, vt ex huius nostri Institutoris descripta conditione, quilibet alius Religiosus, cuiuscumque sit Ordinis, ad suos Parentes gloriosos recordationem & animum reflectat, cùm omnes fuerint à Deo electi ad eiusdem manifestandam gloriam, & Ecclesiæ suæ sponsæ mirabilem varietatem stabiliendam & amplificandam.

Seraphin. Firm. initio Probl. de Orat.

Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis vir fuit Apostolicus.

Eniti igitur studeamus, vt quorum sumus in spiritu filij, actionum etiam & virtutum Angelicarum assequamur aliquando imitationem. Sæpè nobis ipsis tandem suggeramus, quòd in Hymnodiæ vsu sicut sumus Angelorum cælestium socij, & Angelorum subimus officium; ita par est ad Angelicas contendere perfectiones, certi, quòd ab ipsimet Angelis tamquam socij cognoscemur, & ad omne bonum incitabimur & adiuuabimur, vt ab Hymnodia terrestri ad cælestem Hymnodiam

diam perpetuò continuandam cum ipsis felices & læti transeamus.

CAPVT V.

Altissimas Dei laudes exercet Dauidica Hymnodia.

Vates Græci quando floruerint.

MVLTI fuere ex priscis Vatibus qui in Græcia circa Dauidis tempora Hymnos scripserunt, vti Linus, Amphion, Orpheus, Musæus, potiùs Theologi quàm Poëtæ habiti, quia Hymnis Dei laudes cecinerunt. Hymnus ex diuo Augustinus, *est cantus Dei laudes continens; si sit laus, & non Dei, non est Hymnus; sit sit laus, & Dei laus, & non cantetur, non est Hymnus.* Sicuti itaque Græci illi Hymnos scripserunt, ita Dei cecinerunt laudes. Verumtamen omnibus Hymnographis præstat sanctus Dauid solus tum numero, tum origine, tum materia Hymnorum.

D.August. in Psal.72.

Dauid omnibus præstat Vatibus.

Psalmorum Dauidicorum numerus.

Numerus Dauidicorum Hymnorum, frequentiori Doctorum calculo, comprobatur ad centum quinquaginta in Psalterio contentos peruenire, ad quem numerum nullus priscorum Vatum accedere valuit; quod eò magis admirandum iudicabitur, si vera esset D. Chrysostomi opinio dicentis, plures alios Psalmos fuisse à Dauide compositos, quos S. Athanasius ad numerum trium millium perducit, putans id colligi posse ex libris Paralipomenon, sed temporum iniuria, ait D. Chrysostomus, vel amicorum Ezechiæ Regis opera, ait Athanasius, plures eorum interiisse.

D. Chrysost. Prol. in Psalm. D. Athan. in Synopsi, sub finem.

Psalmorum origo à Deo.

Hi Hymni originem suam cognoscunt & trahunt

hunt non ab humano sensu, quemadmodum Hymni Græcorum Vatum, sed ab eodem vnico fonte Deo, à quo omnes sacræ Scripturæ deriuantur; nam Spiritus Dei summi lingua vtebatur Dauidis tamquam instrumento, siue, vt cum ipso Dauide loquamur, tamquam calamo ad promendas Dei laudes electo: *Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.* vbi glossa D. Basilij rectè explicat, quòd lingua ista tincta fuerit non atramento, sed Spiritu Dei viuentis. Numquam Hymnos loquebatur Dauid, nisi Spiritu actus diuino, ea tantùm eructans quæ propinante Deo altè hauriebat. Ideò Christus Dominus, Dauidis testimonium ex Psalmis producturus, vt mysterium, de quo agebat, Iudæis comprobaret, ait Dauidem locutum esse in Spiritu, dicens: *Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo?* Apostoli quoque dum eiusdem sententias adducere vellent, addebant, quòd Spiritus sanctus per os eius fuerit locutus. Ad maiorem certioremque huius rei veritatem ipse Dauid profitetur, quòd ad psallendum semper à Spiritu Dei fuerit directus & excitatus: *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.* Verùm etiamsi hoc de se ipso non expressisset Dauid, Spiritus nihilominùs in Hymnis eius inclusus ex se prodiret & proderet auctorem, multò meliori ac perfectiori ratione quàm Mineruæ scutum, à Phidia celebri Sculptore mira arte effectum, suum prodebat auctorem. Nam de eo scribitur, quòd licet nullum in eo appositum esset auctoris nomen, tamen cognoscebatur auctor ex eiusdem imagine in eo scuto tali arte exsculpta, vt deleri offendíve non posset,

Dauidis lingua fuit calamus Spiritus sancti.
Psal. 44.
Matth. 22.
Psal. 109.
Actor. 1. & 4.
Hebr. 4.
2. Reg. 23.
Cic. Tuscul. 1.
Mineruæ scutū mira arte à Phidia effectū.

poſſet, quin totum opus penitus deſtrueretur. Tot ſcatent arcanis cæleſtibus Dauidici Hymni, vt ſolus Deus ipſorum auctor queat dignoſci.

Pſalmorum materia & ſubiectum ſunt diuina perfectiones.

Materia ſunt Deus, diuinaque attributa & perfectiones; & quamuis aliquando moralis etiam ſiue ethica, hiſtorialis & prophetica adſit materia, nullus tamen vix reperiri poterit Pſalmus omni prorſus vacuus laude diuina. Imò nullus tanto cum decore ſcripſit de diuina ſubſtantia, maieſtate & magnitudine, ſicut Hymnographus noſter. Ipſe nihil vile, nihil indignum, ſed omnia alta, pura, perfecta proloquitur; quibus conferri nequaquam poſſunt cantata & ſcripta à

Vates Graci multa de Deo ſcripſerunt vilia.

Vatibus Græcis. Nam ſaltem ſuperſtitioſa erunt, ſi minùs impia, quæ iſti dicunt, pluralitatem admittentes numinum, potentiam infirmam diuinitati tribuentes, indigniora etiam non recuſantes. At Dauid celebrat Dei ſubſtantiam ab omni concretione liberam, ab omni compoſitione immunem, ab omni impuritate alienam:

Pſal.98. *Quoniam ſanctus Dominus Deus noſter.* Prædicat potentiam ſine infirmitate:

Pſal.134. *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.* Immenſitatem abſque limite:

Pſal.138. *Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? ſi aſcendero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Durationem abſque principio & abſque fine:

Pſal.144. *Regnum tuum regnum omnium ſæculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem.* Vnitatem ſine ſocietate:

Pſal.135. *Qui facit mirabilia magna ſolus.* Magnitudinem ſine menſura:

Pſal.94. *Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus ſuper*

ſuper omnes deos. Sanctitatem ſine limite: *Magnificaſti ſuper omne, nomen ſanctum tuum*. Immutabilitatem abſque viciſſitudine: *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*. Miſericordiam ſuper omnia: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius*. Nullus tam altè & verè ſcribere nouit de diuina ergo hominum res prouidentia, ſicut Dauid in ſuis Hymnis, qui omnes euentus tam felices quàm infelices, ſiue mortis ſiue vitæ, bellorum, victoriarum, periculorum, ſtudiorum & omnis generis effectuum Deo acceptos refert, nihil vmquam aut propriæ prudentiæ aut caſui aut fortunæ tribuens, ſed ſemper ad Deum, omnium euentuum auctorem & moderatorem, ſe conuertit vel auxilium quærens, vel gratias referens, ſemper laudans & benedicens: *In manibus tuis ſortes meæ*.

Pſal. 137. Pſal. 101. Pſal. 144. *Dauid nec fortunam nec caſum admittit.* Pſal 30.

Nullus tam humiliter quam verè, de gratiæ diuinæ, deque eiuſdem auxilij neceſſitate ad omnes hominis actiones vmquam eſt locutus, ſicut Dauid in ſuis Hymnis, qui omnes animi ſui motus, ſiue liberos ſiue naturales, Deo ſoli, tamquam primario auctori, imò & conſummatori, adſcribit. Ipſam digitorum compoſitionem ad fundam circumducendam in famoſa illa monomachia cum gigante Philiſthæo commiſſa, vt in illius frontem abſque errore collimaret, Deo ſuo acceptam reddit dicens: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum; miſericordia mea, & refugium meum, & liberator meus*. Pedum item velociſſimum curſum, ad longa itinera ſine defatigatione peragenda, ipſi Deo refert: *Qui perfecit pedes meos tamquam ceruorum, & ſuper excelſa ſtatuens me.*

Gratia diuina neceſſitatem prædicant Pſalmi. 1. Reg. 17. Pſal. 143. Pſal. 17.

Suauitatis diuinæ præcipuus eſt laudator, illius expertus in ſe miros effectus, modò in illius celebrationem Hymnos decantans integros; modò in ſingulis ferè Hymnis aliquam eius memoriam recolens, vel ſub proprio ſuauitatis nomine appellans Deum ſuauem & dulcem, vel ſub nomine miſericordiæ, quam appellat benignam, longanimem, multam & excedentem.

Pſalmi Deo laudes offerunt perfectas.

Vnico verbo omnia dicam. Quicumque Dei laudes cupit aptas proferre, ſolos Dauidis Hymnos poteſt conſulere & vſurpare. Quamuis Deus magnus ſit & laudabilis nimis, noſtraſque ſemper ſuperet laudes, tamen incitamur à diuinis Litteris, vt omni quo poſſumus modo, enitamur maiores ſemper offerre Deo laudes ob hanc ipſam cauſam; quia nobis numquam aſſequi licebit perfectam Dei ſublimitatem & dignitatem, cùm ipſe maior ſemper ſit omni laude, quemadmodum ſuademur ab Auctore Eccleſiaſtici dicentis:

Dei magnitudo ſuperat omnem laudem hominis.

Eccli.43.

Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum poteſtis, maior enim eſt omni laude; exaltantes eum replemini virtute. ne laboretis, non enim comprehendetis. Deinde pergit ibidem Scriptura requirere à mortalibus non quamlibet laudum formam, ſed conatum quemdam & diligentiam in augenda virtute, vt meliori & perfectiori modo laudetur Deus. Idem innuere voluit Dauid, dum, poſt integram Hymni conſummationem in ſuadenda variis modis laudatione Dei ſecundùm multitudinem magnitudinis eius, inuitans omnem ſpiritum ad hoc opus adiuuandum, tandem concludit verbo illo Hebraico *Alleluia*, quod ſignificat *Laudate Deum.* Quod aduertens Genebrardus, præſertim quia in libro Pſalmorum iſte

Pſal. 150.

Alleluia *quid ſignificet.*

Genebr. in Pſalm.cit.

ponitur

ponitur vltimus Hymnus, asserit significari nobis, quòd neque, etiam quando est absolutum Psalterium à Dauide compositum, sit nobis cessandum à Dei laudibus, sed iterùm ac iterùm à capite ordiendum. Ad Dauidicos Hymnos possumus tutum ac opportunum habere perfugium, certi, quòd nihil à creatura mortali, siue forsan etiam beata, poterit reperiri perfectius aut altius.

Hinc Ecclesia, à Spiritu sancto edocta & directa, Hymnos istos per hebdomadam ita distributos offert vsurpandos, vt omnes septem dierum circulo compleantur. Hinc beata Virgo Deipara, quæ Christianæ Religionis magistra & exemplum à sancto Ignatio martyre in quadam Epistola fuit dicta, eosdem habuerit in deliciis, incipiens puerula in templo illorum frequentiam & vsum, & prosequens vsque ad vitæ finem. Horum Hymnorum decantatione & vsu decoratur, imò perficitur omnium Templorum maiestas & amplitudo, dixerim quasi sacrorum Templorum erectiones non futuras Deo gratas, quando in ipsis vel nulla vel non recta exerceretur Dauidica Hymnodia. Asserere saltem licebit, quòd in primi Templi fundatione à Deo ipso hominibus præscripta nouimus euenisse. Nam cùm Dauid, cui à Deo commissum est opus huius erectionis, fuerit à Deo ipso prohibitus opere explere ædificationem, ob sanguinis humani multam effusionem, quia vir bellicosissimus fuit, conatus saltem est, dum adhuc viueret, ferè omnia ad fabricam necessaria præparare & ordinare; post quæ totus fuit in ordinandis ministris, iisque instruendis ad cantum Hymnorum, ratus, Templum il-

Beata Virgo Deipara Psalmos habuit in deliciis.

S. Ignat. Mart. Ep. S. Anselm. l. de Excel. Virg. Andr. Cretens. de Dormit. Deip.

Templorum sacrorum perfectio ab vsu Psalmodiæ pendet.

lud futurum imperfectum, si in eo perpetui Hymni non frequentarentur.

Templa itaque nostra sicut multis nominibus sunt verè insignia, ita præcipuè ob Dauidicam Hymnodiam in eis expletam redduntur insigniora & festiuiora, imò & Deo ipsi gratiora. Vnde dicere libuit sancto Chrysostomo: *In Ecclesiis pernoctantibus, & primus, & medius, & nouissimus est Dauid; si diluculo quæruntur modulationes, & primus, & medius, & nouissimus est Dauid: si pompa in funeralibus defunctorum, primus, & medius, & nouissimus est Dauid. In Monasteriis, sanctis choris Angelicarum acierum, & primus, & medius, & nouissimus est Dauid. In Cœnobiis Virginum greges Mariam imitantium; & primus, & medius, & nouissimus est Dauid. In desertis viri crucifixi colloquentes Deo; & primus, & medius, & nouissimus est Dauid.* Huic sensui concinit diuus Gregorius Nyssenus, dum de Domini nostri solemnissima festiuissimaque Ascensione differens statuit, eam reddi solemniorem festiuioremque ex Dauidicis Hymnis; quia scilicet isti Hymni & de ipsa loquuntur, & ad eamdem celebrandam vsurpantur ab Ecclesia: *Hodiernam celebritatem*, ait, *satis per se magnam Propheta Dauid maiorem efficit, dum illi gaudium è Psalmis adiungit.* Nouit semper Ecclesia sublimitatem & sanctitatem Dauidicorum Hymnorum, ita vt nihil illis melius possit in Dei sui laudem aut adhibere aut frequentare.

D. Chrysost. 6. de Pœnit.

D. Gregor. Nyssen. Orat. de Ascens. Domini.

Beati in patria Psalmos vsurpabunt.

Quídni dicam, etiam in cælo Beatorum, vbi perpetuæ sine fastidio aut labore decantantur diuinæ perfectissimæ laudes, nihil forsan Dauidicis Hymnis sublimius ab illis felicibus creaturis posse

ſe vſurpari? Potero ſaltem afferre quod dixit ſanctus Hilarius expendens illa verba Dauidis, *Pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi, vt reddam vota mea de die in diem*; vbi cùm videretur adeſſe magna difficultas circa effectum huius promiſſionis & voti, quia Dauidis ætas non eſſet ſemper duratura, difficultatem abſoluit dicens, tale votum adimplendum fore in cælo Beatorum, vbi à Dauide ipſo & à Beatis perpetui decantabuntur Hymni. Nec ab huius ſancti Doctoris ſententia diſcrepat communis & recepta Theologorum doctrina, qui vnà cum diuo Thoma, Theologiæ Scholaſticæ verò Principe, ſuſtinent, futuras eſſe in patria cæleſti poſt corporum reſurrectionem veras laudes vocales, à Beatis cum articulato verborum ſono proferendas, vt non ſolo animo, ſed etiam corpore Deum infinitum celebrent & colant. Si itaque ad cæleſtem illam felicitatem, ad quam humile nihil nihilve leue poteſt ingredi, erunt transferendi Dauidici Hymni, perfectas vtique concludendum eſt in illis contineri laudes diuinas, quibus maximè delectatur Deus à nobis laudatus.

D. Hilar. Pſal. 60.

D. Thom. 2. 2. q. 13. art. 4.

Beati in patria laudes vocales adhibebunt.

CAPVT VI.

Chriſtianæ Religionis præcipua myſteria celebrat Hymnodia.

QVI ſublimitatem aſſequuntur Hymnorum Dauidicorum, concordi adſtruunt ſenſu, ob myſteriorum copioſam multitudinem, eſſe compendium ceterarum Scripturarum, ſeu conſummationem totius Theologicæ paginæ. Tanta illu-

Pſalmi ſunt compendiū omnium Scripturarum.

illuſtrationum copia fuit à Spiritu diuino decoratus Dauid in ſuorum Hymnorum decantatione inter ceteros Prophetas, vt, ſicuti Propheta extitit inter Reges non ſine maximo regiæ dignitatis ornamento; ita Rex dici meritò poſſit inter Prophetas, quos omnes in cognitione myſteriorum vberiori & clariori præceſſit, quemadmodum Regia dignitas cuicumq; politico ſtatui maieſtate & auctoritate præcellit. Quod ab aliis Prophetis ſub obſcuritate figurarum & ſub ænigmatum velamine profertur, id apertum ac manifeſtum traditur à Dauide, vt potiùs Euãgeliſta res præteritas deſcribens, quàm Propheta futura prædicens videatur.

Dauid in myſteriorũ deſcriptione potiùs Euangeliſta quàm Propheta.

Myſteria omnia ad Chriſtum Dominum tam ſecundùm eius diuinitatem quàm ſecundùm humanitatem ſpectantia, tanta deſcribit claritate Dauid in ſuis Hymnis, vt clariùs à nemine, ſiue Apoſtolo ſiue Theologo, poſſint proponi. Imò quotquot noſtræ Religionis myſteria validis voluere ſacrarum Scripturarum teſtimoniis confirmare, è Dauidicis Hymnorum promptuariis ea deſumere coacti ſemper fuere; & quoties huiuſmodi adferuntur teſtimonia, tanta eſt eorum vis, vt nullus ampliùs audeat repugnare aut contradicere. Vnigenitus æterni Patris noſtra indutus carne, vt ſuam diuinitatem adſtrueret, quam non poſſent aduerſarij oppugnare, produxit Dauidis teſtimonium ex Pſalmo 109. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* quo audito, Phariſæi obmuteſcentes admirati ſunt. Quæcumque ad huius Verbi incarnati vitam, actiones & res geſtas ſpectant, tam aperta nobis proferuntur, vt omnibus illis videatur Dauid adſtitiſſe præſens; generationi tam æternæ quàm temporali, prædicationi,

Pſalmis vſi ſunt Chriſtus & Apoſtoli ad confirmanda fidei dogmata.

Pſal. 109.

cationi, passionibus omnibus, in prætorio, in palatiis & caluario, morti, Resurrectioni, Ascensioni & Spiritus sancti missioni, ita vt Apostoli de iisdem dogmatibus differentes, vel scribentes, vnicum producant Dauidem in testimonium omni exceptione maius. Sanctus Apostolus Paulus Hebr. 1. ad comprobandam diuinitatem Verbi in æternitate geniti, omnem Angelorum sublimitatem in immensum excedentis, profert ex Psalmo 2. illa verba: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Aliàs Psal. 2. item ex eodem vrget textu testimonium, ad ostendendam Hebræis veritatem Resurrectionis eius- Actor. 13. dem Domini nostri Seruatoris. Tanta est sensuum vbertas in sacris Scripturis à Spiritu sancto posita, vt vnicus locus plures complectatur diuersos *Sacra Scriptura plures continet sensus.* sensus. Obuiàm sunt Psalmi, qui sicut toti sunt in describenda Christi Domini vita, ita passim proferuntur ab Apostolis in confirmationem mysteriorum. Omnes Apostoli vno loquentes ore Actor 4. Dauidis Psalmum 2. recitarunt, comprobaturi *Vita Christi in Psalmis ad amussim descripta.* Hebræis, in Christum, præceptorem omnium Ordinum & Magistratuum, coniurationem secutam; quia in illo Psalmo mira perspicuitate ponitur ab oculos commota persecutio Herodis, Pilati & Sacerdotum aduersus Iesum, qui vulgato nomine ibi describitur & appellatur Christus: *Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt* Psal. 2. *inania aduersus Dominum, & aduersus Christum eius?* Quod nomen Christi licet aliquando aliis *Christi nomen quando soli Dei Filio in Scripturis tribui cognoscatur.* etiam viris fuerit datum in sacris Litteris, tamen ex Apostolorum declaratione cognoscitur, non alij à Dauide fuisse tunc applicatum, nisi Dei Filio incarnato, quem proprio vocant nomine Iesum. Quæ declaratio non fuit ab Hebræis impu-

gnata; quia notum erat omnibus illius ætatis Doctoribus, in eo Psalmo sermonem esse de Messia. Ad quam rem optimè facit ille Canon, quem tradit in hunc locum Michaël Aiguanus Commentator doctissimus; sub Incogniti nomine diu celebris, qui tandem opera, diligentia & auctoritate venerabilis Patris Basilij Anguissolæ, auunculi mei, redditus est toti mundo cognitus, non sine magno totius Ordinis sui Carmelitici augmento decoris. *Quandocumque* (ait hic Doctor) *Scriptura loquitur de Christo absolutè, intelligitur de Christo in lege & Prophetis promisso, nisi in littera præcedente vel sequente manifestè appareat, quòd de alio loquatur Christo; quia Filius Virginis antonomasticè Christus dictus est.* Sic enim adducentes Apostoli huius Psalmi 2. initium, sua ipsorum paraphrasi illustrarunt: *Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israël, facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.* Ecce quomodo effectus ad amussim fuerit tot antè sæculis à spiritu Dauidis prænuntiatus.

Actor. 4.

Psal. 21.
Christi passio in Psalmis prænuntiata.

Addere nunc libet Psalmum 21. qui absque controuersia cognoscitur non prædixisse futuras Christi passiones, sed descripsisse iam secutas. Prima verba illius Psalmi eadem fuere, quæ Dominus noster, existens in cruce, ad Patrem conuersus pronuntiauit, à sancto Matthæo & sancto Marco narrata, *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Ibi tota series passionum, ab initio capturæ in horto vsque ad affixionem Christi in cruce, ad vnguem descripta videtur. Et ne aliqua posset oriri dubitatio de veritate horum mysteriorum,

Matth 27.
Marci 15.

rum, duo præcipui Euangelistæ hanc passionem describentes, nimirum Ioannes & Matthæus, Ioan. 19.
dum sortem à militibus missam super eius in- Matth. 27.
consutilem vestem narrare vellent, statim monuerunt hunc etiam euentum, qui, si ad solam corticem attendatur, omnium minimus esse dicetur, fuisse à Dauid prænuntiatum: *Vt impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Quid dicam de nuptiis diuinæ naturæ cum humana celebratis? Istæ meliùs à Dauide in suis Hymnis describuntur quàm ab vllo ceterorum Scriptorum, quemadmodum grauiter notauit diuus Ambrosius Sermone vltimo D. Ambr.
de Epiphania citans Psalmum 44. qui prometi- Serm. de
tus est sibi illum titulum sublimem ab Augusti- Epiph.
no primò prolatum, à posterioribus deinde Do- Psal. 44.
ctoribus approbatum, *Epithalamicum carmen.*

Priuilegium id fuit sanctissimi Hymnographi, vt quemadmodum ipse secundùm carnem extitit *Dauidis*
parens Christi Domini, ita etiam spiritu viderit *laus quan-*
& prædixerit eiusdem actiones, mysteria, vitam, *ta.*
mortem, Resurrectionem & Ascensionem. Hinc sanctus Gregorius Nyssenus de Ascensione Chri- D. Gregor.
sti Domini loquens, digreditur ad Dauidis lau- Nyssen.
des, expendens quanta perspicuitate ille sit locu- Orat. de
tus de glorioso illo triumpho, quasi præsens ad- Ascens.
fuisse fuerit dignus, imò quasi constitutus fuerit triumphatori Domino minister maximæ auctoritatis, dum inuitat, imò, ait Nyssenus, imperat Angelis, vt ascendenti Domino præstò adessent, & portas reserarent. Considerabat sanctus Doctor illa verba Psalmi, *Attollite portas principes vestras*, quæ vim habent imperandi; ideò decla- *Ascensioni Christi Domini videtur fuisse præsens Dauid dum loquitur in Psalmis.*

 rare

rare non timet, Dauidem quodam modo, saltem in opere isto, Angelis maiorem atque superiorem. Verùm, ne longiùs immorer in omnibus recensendis particularibus mysteriis quæ in Dauidicis continentur Hymnis, vnico verbo dicam, quòd animus Hymnodiæ studiosus in illis reperit ac degustat præcipua Christi Domini mysteria in Euangeliis fusè descripta. Vnde D. Hilarius credidit, Christum Dominum in Apocalypsi dictum fuisse clauem Dauid, quia adimplens in sua persona quæ in Psalmis prædicta sunt, quasi clauis mysteria illa reserauit & mundo manifestauit. Libuit ad hanc rem Episcopo Christopolitano non ingratam adhibere tropologiam super illud instrumentum Dauidi frequens, quod in cantu Psalmorum & adhibebat & suadebat, dictum Psalterium decem chordarum: *In psalterio decem chordarum psallite illi.* Sicut erant huius instrumenti ad psallendum opportuni decem chordæ, ita decem, ait Episcopus Valentia, sunt Euangelicæ legis insigniora mysteria nobis credenda in Psalmis proposita, nimirum Trinitatis, Incarnationis Christi, Natiuitatis, Baptismi, doctrinæ, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, Spiritus sancti missionis, iurisdictionis seu potestatis vniuersalis. Qui itaque Hymnodiæ huius vel omnia vel aliqua penetrat mysteria, is quasi manu pulsat chordas Psalterij.

D. Hilar. Prolog. in Psalm.

Iacob. Val. in Psal. 56.

Psal. 32.

Psalterij decem chordarum præclara allegoria.

Psalmorum meditatio confert & gustum & lumen.

Asserere item non verebor, quòd animus contemplatiuus, si rectè Hymnodiæ studuerit, poterit quasi apis argumentosa ex tot floribus, quot sunt mysteria in Hymnis contenta, colligere sibi mel & ceram. Mel ad gustum, ceram ad lumen; quia & declarationes & illuminationes non paucas

cas

cas nec paruas inde hauriet. Quod de omnibus sacris Litteris obseruauit Philo Carpathius ad ea verba Canticorum, *Fauus distillans labia tua*, id præcipuo modo asseri debet de sacris Dauidicis Hymnis. Obseruauit hic pius Doctor, fauum dicta esse labia Sponsi, non autem mel; quia in fauo mel & cera latent, quorum altero pascimur, altero lumen accendimus. Qui Psalmodiam deuotè exercent, nouas semper illustrationes experiuntur, nouosque sensus eliciunt. Nam aliqui Psalmi sunt adeò mystici, & tot arcanis sunt copiosi, vt de vno asseruerit D. Hieronymus, vel quicumque alius sit Auctor in Psalmos nomine Hieronymi, quòd Psalmus 77. quasi campus omni florum varietate refertus, tot ornetur floribus quot litteras continet, nec solos dies, sed nec menses quoque ad illius plenam intelligentiam sufficere. Hinc conciliabimus quamdam pugnam quæ adesse videtur in adhortationibus Dauidicis. Sæpè hortatur ad nouos Hymnos decantandos, *Cantate Domino canticum nouum*; & tamen nouerat, Ecclesiam semper frequentaturam hos Hymnos antiquos, imò & perantiquos. Quomodo igitur exequi potest Ecclesia hortationem traditam, si re ipsa eosdem semper antiquos Hymnos adhibet? Hæc pugna facili negotio conciliatur, si attendamus nouitatem affectuum & cognitionum, quos in dies experiri contingit in eorumdem Hymnorum vsu: talis enim nouitas affectuum reddit nouos Hymnos decantatos. quæ enim nos maximè delectant, dicere solemus, quòd noua nobis videantur.

Philo Carpath. in Cant. 4.

Sacrarum Scripturarum vis mira.

Nouitas affectuum reddit Psalmos nouos.

Ps. 32. 39. 95. 97.

Omnes quidem Hymni Dauidici copiosis scatent deliciis affectuum & arcanorum, sed omnium

nium sanctior, suauior & copiosior semper habitus fuit à sanctis viris alphabetarius Psalmus 118. à Dauide compositus in laudem & celebrationem diuinæ legis, quæ sub variis aliis nominibus ad rem accommodatis proponitur, siue iudiciorum siue mandatorum, modò iustificationum, modò testimoniorum, aliquando sermonum, eloquiorum, veritatis & similium. De hoc Psalmo permultæ prodierunt à sanctis Patribus illustres commendationes, sed omnium ingeniosior mihi probatur illa D. Ambrosij, qui hunc appellauit Solem Psalmorum, quasi alij Psalmi emicent in Ecclesia sicut stellæ, hic verò sicut Sol meridianus copiosus sit lucis & ardoris. Iterùm ab eodem sancto Doctore dictus est Paradisus pomorum & Apotheca Spiritus sancti; & proinde quasi aromaticam speciem paradisi, quæ semper nouos proferat gustus, quotidie ruminari ab Ecclesia. Nec fuit ingrata visio, quam circa Hymnum istum dicitur habuisse D. Augustinus, vt ad eius frequentem vsum maiori ardore accederet. Is vidit pulcherrimam arborem viginti duobus ramis ornatam, quilibet ramus octo alios emittebat ramusculos, ex istis dulcissimæ guttulæ rorantes cadebant. De qua visione suspensus sanctus vir, dum cogitaret quid sibi vellet, declarationem statim accepit, quòd arbor ista esset Psalmus 118. viginti duabus alphabeti Hebraici litteris distinctus, cuius vnaquæque littera octo versus sub se comprehendit suauissimis mysteriis refertos, in quibus animus pius delectatur. Hic Psalmus omni hominum statui est valdè opportunus; quia purgat incipientes, illuminat proficientes, inflammat perfectos.

Psalmus 118. pluri-mis nominibus est commendandus.

Ex Durãdo l.5.Ration. c.5.n.5.

Ex S. Bonau. Serm. 17. de Luminar.

Eiusdem Psalmi insignia mysteria.

Mysteria

Mysteria ista non degustant, qui ad Hymnodiam vel inuiti vel malè affecti accedunt; isti enim in pœnam suæ tepiditatis priuantur intelligentia & gustu mysteriorum sub literæ cortice contentorum. Non habitat sapientia, quæ est sapida scientia, in corpore subdito peccatis, & in animo ad res diuinas non probè apto. Vnusquisque profectus sui cupidus omni studio animi munditiem obtinere cōtendat, & sæpè vsurpare illam orationem Hymnographi, quam ad nostram informationem omnibus proposuit: *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Nam quàm dulcia reddita sint Psalmorum eloquia iis, qui aliquando Hymnodiam fastidiebant, postquam ad gratiæ diuinæ recipiendas motiones se præparare studuerunt, nouimus ex variis Historiis fide dignis. Vti de sancto Petro Damiani proditum est, qui sicut lectionis Poëtarum, Oratorum, Philosophorum tanto deperibat amore, vt sacrarum lectionem Scripturarum fastidiret; ita postmodum, diuino cælitus Spiritu visitatus, magis gaudebat vnius Dauidici Hymni recitatione quàm suauissimis Musarum carminibus & flosculis. Verba ipsius sancti Doctoris & dignissimi Ecclesiæ Cardinalis subiicere libet, vt ex eius ore audiamus, qualis felicitas sit dignè psallentibus parata: *Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebantur carmina Poëtarum, Philosophi verbis aureis insplendebant, & Sirenes vsque in exitum dulces meum incantauerant intellectum; Lex, Propheta, Euangelium, Epistolæ, & omnis gloria sententiarum Domini mei & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla: nescio quomodo quid dulcius immurmurat filius Iesse, qui vario sermonum & sententiarum*

Psallentes inuiti priuantur gustu & intelligentia Psalmorum.

Psal. 118.

Gustus Psalmorum excedit omnem gustū tum Poëtarum, tum Philosophorum.

D. Petrus Dam. Ser. de Christi Natiu.

Petri Damiani mira mutatio ad Psalmorum suauitates degustandas.

tentiarum concentu omnes illos quos diligere consueueram, ineloquentes reddit & mutos. En quantum bonum à Psalmis hauriebat Cardinalis Petrus. Idem nobis quoque euenire potest, si nos ipsos ad illud recipiendum præparemus. Deum itaque, qui omnibus dat affluenter, enixè postulemus, vt sua nos visitatione dignetur, sæpiusque dicamus: *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua Domine*; seu, vt legit P. Hieronymus, *videbo mirabilia tua Domine.*

Dispositio cordis ad psallendum à Deo exoranda.

Psal. 118.

CAPVT VII.

Maximas gratiarum actiones Deo reddit Hymnodia.

Gratitudinis necessaria obligatio.

NECESSITATIS & obligationis arctissimo vinculo tenemur Deo perpetuas reddere gratias, ob multiplicia eius in nos deriuata dona & beneficia; ob ea præsertim quæ maiora illustrioraque existunt, qualia sunt quæ animæ salutem respiciunt æternam, nimirum incarnationis, mortis & redemptionis Domini nostri. Si quispiam esset, qui tantæ obligationis oblitus Dei beneficia numquam recoleret, iste non solùm grauissimæ culpæ efficeretur reus, sed turpem ingrati notam sibi inureret, nullo vmquam remedio abolendam. Qui studuerunt animi grati significationem exhibere Deo Hymnos offerentes, non solùm à præfato immunes reatu euaserunt, sed Benefactori infinito altissimum præstiterunt obsequium, gratissimumque obtulerunt Sacrificium: illud nimirum, aiebat D. Bernardus, de quo Hymnographus, potiùs dixerim, ipse Deus per

Ingratitudinis nota turpis.

D. Bern. Serm. 10. in Cant.

per Dauidem, pronunciauit, *Sacrificium laudis* Pſal.49.
honorificabit me; aſſerere volens, ſe honorem & gloriam ſuam ſitam agnoſcere in noſtris Hymnis, quos ei in gratiarum actionem decantantes offerimus, illius celebrantes magnificentiam, liberalitatem, miſericordiam, amorem, ſuauitatem.

Gratiarum actio expletur Sacrificio Hymnorum. Hoc Hymnorum Sacrificium, addit D. Bernardus, eſt myſticum illud vnguentum incarnato Verbo adeò carum, vt ore proprio maximis extulerit præconiis coram diſcipulis effuſum à proficiente Magdalena ſuper caput eius. *Magdalena bis effudit vnguentũ ad pedes & ad caput Chriſti.* Pretioſum quidem fuit & omni ſuauitate redolens primum vnguentum effuſum ad eiuſdem Domini noſtri pedes in alio ſolemni conuiuio ab eadem muliere tunc pœnitente, ſed pretioſius & fragrantius & carius fuit declaratum alterum ipſius mulieris non iam pœnitentis, ſed maximè proficientis in diuini amoris ardore & diſciplina perfectionis, effuſum ſuper caput, dum ad cœnam recumberet Chriſtus Dominus, non in aliena domo ſed in propria, vnà cum Lazaro & Martha germanis; inde autem pretioſius, quia non pedes, ſed caput perfudit. Caput enim Chriſti hominis eſt diuinitas Verbi, ait Paulus. 1.Cor.11. Caput iſtud vnguento liniunt pretioſo, qui, Deo gratias reddentes, ipſi, tamquam omnium donorum auctori, omnia referunt accepta. *Gratiarum actiones in Pſalmis reperiuntur ſingulares.* Quod tunc altè expletur, quando Dauidica Hymnodia ad huiuſmodi finem dirigitur: quod facilè poteſt expleri, quia nullus ferè poterit reperiri Pſalmus, in quo vel altiſſimæ non referantur gratiæ Deo, vel inſignia non recolantur beneficia & dona à Deo deriuata tum in ſe tum in alios.

Sicut fuerat à Deo ſanctus Dauid peculiaribus donatus

donatus fauoribus, ita studiosissimus gratitudinis esse curauit. Imò tale excitabatur in hoc sancto viro studium Deum suum laudandi & celebrandi, quoties aliquo nouo vel auxilio vel dono ornabatur, vt continere non valeret os, gestum & manus, aiebatque se velle exultare, cantare, psallere; corpore toto commouebatur saliens & tripudians, ore canebat iubilans, manu pulsabat psalterium & citharam. Animam propriam alloquens quadam prosopopœia non ingrata, quasi alteram personam inuitans, eam vocabat & prouocabat ad gratiarum actiones & ad beneficiorum iugem memoriam, ad Deum benedicendum, laudandum & celebrandum. In quo studio præsertim resplendet Psalmo 102. quem ex abrupto incipit: *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.*

Gratiarum actionum studiosissimus Dauid.

Psal.102.

Ex hoc studio gratitudinis quispiam dixerit cognosci & distingui virum iustum ab impio. Saltem asserere sine hyperbole licebit, quòd viri iusti quasi vim sibi inferri sentiunt ab acceptis beneficiis, vt in laudes Benefactoris erumpant. Nullum præterire patiuntur donum, etiam naturale & omnibus commune, quod non putent sibi particulare & proprium, & pro quolibet ipsorum non referant ex animo gratias. Hoc studium obseruauit Hymnographus esse iustorum propriam conditionem Psalmo 64. vbi enumerans omnia beneficia naturalia, quæ Deus ratione suæ prouidentiæ omnibus viuentibus largiri quotannis non desistit, nempe vbertatem segetum, ouium fecunditatem, pascuorum abundantiam,

Iusti ex vsu gratiarum actionum cognoscuntur.

dantiam, aquarum opportunitatem, victus omnis abundantiam, dierum noctiumque vicissitudinem felicem, dicens: *Exitus matutini & vespere delectabis. Visitasti terram & inebriasti eam; multiplicasti locupletare eam. Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum; quoniam ita est præparatio eius. Riuos eius inebria, multiplica genimina eius; in stillicidiis eius lætabitur germinans. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ; & campi tui replebuntur vbertate. Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. Induti sunt arietes ouium, & valles abundant frumento.* Tandem concludit, quòd iusti inde excitati Hymnos arripient, vt Deum donatorem omnium bonorum concelebrent: *Clamabunt, etenim Hymnum dicent.* Psal. 64.

Quamuis communia omnibus sint beneficia, iusti tamen tantum sibimetipsis assumunt onus, ac si tantùm sibi Deus mundum, creaturas, vitam, redemptionem tradidisset. Nec distat à veritate hic iustorum affectus; nam verè Deus ita singulum quemque hominem diligit, sicut diligit vniuersum orbem. Hinc illa Theologorum suauis doctrina, talem esse in Deo caritatem, vt ob vnius salutem Verbum æternum ita in mundum venerit factus homo, vti propter homines omnes; quemadmodum mirabili celebrique visione dignatus est declarare Dominus noster Episcopo Carpo, quam sanctus Dionysius Areopagita ad Demophilum scripsit. Cùm hic sanctus vir maximo zelo exardesceret in duos scandalosos peccatores, ostensique illi essent in visione, quòd statim essent in infernum detrudendi, non solùm gaudij signum exhibebat, sed extensa ni-

Grati animi perfectio beneficia communia reputat sibi propria.

Verbū Dei factus est homo tam pro vno quàm pro omnibus hominibus.

D. Dionys. Epist. ad Demoph.

Mira Carpi visio de caritate Dei erga homines.

rebatur manu eorum accelerare impulſum, vt citiùs ex hoc mundo tollerentur. Tunc deſcendens Dominus noſter Ieſus è cæleſti ſede, ſe poſuit medium inter Carpum & illos iuuenes, & ad Carpum adhuc manum habentem extenſam conuerſus dicebat: Percute me, impelle me, paratus ſum enim iterùm pro iſtorum ſalute mori. Hinc illa vſurpatio pronominis *mei*, quòd ſolent viri iuſti Deum alloquentes frequentare, quemadmodum obuiàm habemus paſſim in Dauidicis Pſalmis, vbi dum Pſaltes alloquitur Deum, appellat *Deum meum*, non *Deum noſtrum*, quia ad Deum ita comparatur affectus, ſicut in aliis rebus etiam communibus, quas impensè amamus, quibuſque maximè delectamur, vt eas dicere ſoleat affectus ſuas.

Iuſti ex affectu appellant Deum ſuum, *non* Deum noſtrum.

Seraphicus Franciſcus, qui Deum intenſiſſimè diligebat, ſicut Hymnorum cantus in choro erat ſtudioſiſſimus, ita in ſuis priuatis orationibus nil aliud frequentius ore vſurpabat quàm illa verba: *Deus meus, & omnia.* Feruentiſſimus quoque Apoſtolus Thomas, quando ex Vulnerum ſeu cicatricum Saluatoris Domini contactu exarſit eius amore, exclamans dixit: *Dominus meus, & Deus meus.* Puto quòd iſte Apoſtolus tunc mente confuſus remanſerit, expendens infinitam Dei Redemptoris & dignationem & caritatem, vt pro ſe vno voluerit iterùm apparere, quemadmodum ceteris omnibus Apoſtolis ſimul apparuerat; cognoſcens hinc eum eſſe erga ſe ita affectum, vt, ſi opus eſſet, ipſe nouas plagas, nouam mortem eſſet ſubiturus, ideò vt tanto reſponderet amori, tacitè ſe obtulit ſuppliciis, tormentis & morti, vt ſi minùs pares, ſaltem quas poſſet maiores rependeret

Pronomen meum *eſt vox affectus.*

Ioan. 20. *Verba di ui Thomæ Apoſtoli,* Dominus meus, & Deus meus, *plena ſunt miris affectibus.*

deret grates, & exclamauit, *Dominus meus, & Deus meus*; quasi dicens: Tu pro me morti te ipsum exposuisti, ecce ego pro te me ipsum eidem morti trado, suscipe me Dominus meus, & Deus meus.

Deum suum appellarunt etiam profani, à quo beneficia non leuia hauserunt. De quodam cecinit Poëta: Virg. Ecloga 1.

Namque erit ille mihi semper Deus. ——

Simili parœmia vsi semper sunt iusti & sancti viri dicentes, se in posterum habituros Dominum in Deum, quando ab ipso custodirentur, regerentur, protegerentur. Celebre est ad hanc rem votum à sanctissimo Patriarcha Iacobo emissum, qui Deo spopondit, se illum in Deum suum semper habiturum, *Erit mihi Dominus in Deum*, si ab ipso custodiam, victum, vestitum, reditumque felicem in patriam obtineret. Hac vsus est locutione sanctus vir, non quia aliquando ei fuerit alter Deus, cùm ab ipso ortu fuerit illi semper Dominus in Deum, sed, vti optimè explicat Caietanus, quia specialiori maiorique cultu statuebat, gratitudinis ergô, in posterum colere & venerari Deum, soluendo nimirum decimas omnium rerum suarum ad illius honorem, tum etiam ibidem erigendo lapidem quasi aram, templumque dicando ad illius honorem. Sanctorum virorum tum veteris tum noui Testamenti hoc fuit semper proprium institutum, quando beneficia aliqua insignia obtinebant à Deo, statim nouos colendi modos promittere, Hymnos & Cantica concinere. Hymnum dixere post beneficia Moyses & Maria post transitum Maris rubri; Anna nato Samuele; Debora cæso Sisara; Iudith truci-

Iacob Patriarcha quando beneficiis augebatur, maiorem spondebat sanctitatem.

Gen. 28.

Iusti post beneficia in gratiarum erumpunt actiones.

trucidato Holoferne; Tobias hospite recepto filio; Zacharias nato Ioanne; beata Virgo Deipara concepto Verbo Dei; Simeon viso Christo. Dauid noster quoties nouo aliquo beneficio visitaretur, nil aliud spondere solebat benefactori Deo, non aurum, quo copiosè abundabat, non vitulos saginatos, quos possidebat innumeros,
Psal.143. sed non nisi Cantica noua & Hymnodiam: *Deus Canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi.* Quod sæpè alibi promittit, & ex sexcentis id tantùm profero quod Psalmo 70. declarat, vbi, cùm narrasset multas spiritus consolationes à Deo acceptas, spondet statim perpetuum Hymnodiæ vsum:
Psal.70. *Nam & ego confitebor tibi in vasis Psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israël. Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi, sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam.*

Magna profectò vis beneficiorum in Dauidis animo, vt Deo suo Hymnos offerret in actionem gratiarum indefessam. Nouerat sanctus vir ingratitudinis vitium esse omnium vitiorum pessimum, & ingrato nihil reperiri iniquius, vti postea docuit & scripsit D. Ambrosius. Scimus ingratum recenseri ab Apostolo Paulo inter illos sceleratos qui dominabuntur nouissimis diebus & periculosis temporibus. Imò, si rectè attendere nouerimus, videbimus Deum nihil magis odisse in hominibus mortalibus quàm beneficiorũ obliuionem. Hinc illa exprobratio tam acris in populum Hebræum, quia oblitus esset Dei diebus innumeris. Hinc illa inuectiua Moysis tam seuera in eumdem populum, quia oblitus erat Creatoris. Hinc illa vehemens obiurgatio Dauidis in eumdem,

Ingratitudo est omnium vitiorum pessima.
D. Ambr. l. 2. Offic.
2. Tim. 3.
Beneficiorum obliuio est Deo odibilis.
Ierem. 2.
Deut. 32.
Psal. 103.

eumdem, quia oblitus est Dei, qui saluauit eos. Quare aliquando non dubitauit Dauid omnem præcipuorum flagellorum, quæ à Deo, iustissimo nostrorum scelerum vindice, mortalibus immittuntur, originem ac causam huic ingratæ obliuioni adscribere. Narraturus enim in suis Hymnis populo Hebræo causam tot malorum quæ veteres Israëlitas in deserto afflixerunt, cecinit eam in primis fuisse diuinorum beneficiorum obliuionem: *Obliti sunt benefactorum* (beneficiorum) *eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis.* Etiam Seneca scribere non dubitauit, cùm ingratitudinis varij sint gradus seu species, omnium pessimam esse obliuionem beneficij. Qui familiares habent Dauidicos Hymnos, sicut maximè elongantur ab hoc turpissimo vitio, ita altissimas exercent gratiarum actiones, & præbent præclara grati animi indicia. Nec aptiora verba potest quis vsurpare quàm Dauidica à Spiritu sancto tradita. In Hymnis huius viri de Deo sublimis & magnificus fit sermo, maxima enarrantur beneficia, nostra vilitas ad rependendum cognoscitur & declaratur. Et quia in omnibus gratiæ sunt agendæ Deo, iuxta doctrinam Pauli, nimirum tam in morbo quàm in sanitate, tam in inopia quàm in copia, tam in desolatione quàm in consolatione, siue in tentatione siue in pace, siue in humiliatione siue in exaltatione, siue in aduersitate siue in prosperitate, siue in persecutione siue in dilectione; quia sæpè maius bonum est morbus, inopia, desolatio, tentatio, humilitas, aduersitas, persecutio, quàm alia quæ videntur bona. Imò quia gratiarum actiones in aduersis pretiosiores sunt & propriæ animi Christiani, iuxta doctrinam di-

Psal. 77.

Psalmorum verba sunt aptissima ad gratias Deo agendas.

1. Thes. 5.

Gratiarum actio tam in bonis quàm in malis est vsurpanda.

Gratiarum actio in aduersis est propria Christiano.

D Hieron. in c. 5. ad Ephes. ui Hieronymi dicentis: *Christianorum propriè est virtus, etiam in his, quæ aduersa putantur, referre gratias creatori: nam in beneficiis Dei, quæ nobis accidunt, gratulari, hoc & gentilis facit, & Iudæus; sed, iuxta Apostolum, hæc virtus est maxima, vt in ipsis periculis atque miseriis Deo gratiæ referantur, & semper dicamus: Benedictus Deus; minora nescio sustinere, quàm mereor: hæc ad mea peccata parua sunt: nihil mihi dignum redditur. Hic animus Christiani est, hic crucem suam tollens sequitur Saluatorem; quem nec orbitas, nec damna debilitant; quem, vt Flaccus ait,*

3. Carm. Ode 3. *Si fractus illabatur orbis,*
Impauidum ferient ruinæ.

Expendebat tunc D. Hieronymus verba Apostoli: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino, gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri.* Ideò Hymnodia Dauidica apta est & opportuna. Nam adsunt Hymni ad vtrumque euentum accommodati, quos canebat Dauid non solùm tempore prosperitatum, sed etiam persecutionum & pressurarum, eaque semper erat conditione cordis paratus, vt in omni euentu, tempore & loco Psal. 33. benediceret Deum: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.*

Gratiarum actio dispo̅nit ad gratias recipiendas maiores. Huius cælestis Hymnodiæ studeamus esse frequentes amatores; quia non solùm Deo debitas rependemus gratias, sed insuper ad maiora recipienda beneficia nos hac sancta exercitatione parabimus. *Deus erga gratos est liberalior.* Deus noster erga animos gratos ea afficitur voluntate, vt libentiùs eos maioribus cumulet

mulet gratiis & donis. Præclarum est illud quod ad hanc rem adducere solebat D. Bernardus, expendens illa verba Ecclesiastæ, *Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur vt iterùm fluant*. Vrgebat hoc pronuntiatum ad prouocandum nos ad gratiarum actionem frequentandam propter nostram maiorem vtilitatem, aiebat enim: *Sicut aqua per subterraneos recursus mare repetunt, vt iterùm inde rursus erumpant ad nostros vsus; ita etiam spirituales riui gratiarum, vt arua mentium rigare non desinant, debent proprio fonti sine fraude & sine intermissione reddi*. & ideò vertit verba: *Ad locum vnde exeunt reuertantur flumina gratiarum, vt iterùm fluant*. D.Bernard. Ser. 13. in Cant. Eccle. 1.

Effectum insignem huius veritatis obseruauit Augustinus Torniellus in casu sanctissimi Patriarchæ Noë, qui ex speciali Dei gratia duas in se ipso participauit mundi ætates, alteram finiens, alteri verò initium tribuens. Conspicere licet in hoc viro sanctam & piam æmulationem, Dei videlicet dona largientis, & Noë gratias semper nouas reddentis. Notum est omnibus, hunc virum maximis à Deo fuisse cumulatum donis ante diluuij vniuersalis exterminationem, dono nempe sanctitatis insignis, dono item filiorum piorum, nam dictus est vir iustus in generationibus suis; dono item præseruationis à communi omnium excidio, dono tandem primi renouatoris humanæ generationis post diluuium. Hic vir, qui semper fuit Deo gratus, magis magisq; excitatus est ad gratias singulares reddendas post egressum ex Arca, ob tantæ præseruationis beneficium insigne. Altare Deo erexit, quod forsan à nemine ante ipsum fuerat erectum, & obtulit super illud Aug. Torniel. anno 1667. nu. 7. *Noë ob grati animi erga Deũ significationes, maioribus fuit beneficijs à Deo cumulatus.*

 holocau-

holocaustum in testimonium animi grati, quod adeò carum fuit ipsi Deo, vt asserat Scriptura, Deum habuisse illud in odorem suauitatis, quod idem est, ac pergratum ipsi fuisse; & in signum acceptæ consolationis, præstitit deinde illi Deus eiusque familiæ multiplicia & maiora felicitatis beneficia ac dona. Verè itaq; & grauiter asseruit S. Bonauentura, recordationem frequentem acceptorum donorum esse veluti tubæ sonitum qui diuinas pulsat aures, & excitat Dei cor dulcissimum ad maiora dona nobis elargienda. O verè felices Hymnodiæ studiosos! quia sine labore habent promptas & frequẽtes ad manum altissimas gratiarum actiones, quæ si rectè ad Deum dirigantur, maiora & insigniora obtinebũt beneficia.

D. Bonau. in Theol. myst. p. 1. cap. 3.

Gratiarum actio est quasi tuba pulsans Dei aures.

CAPVT VIII.

Perfectam orandi formam Hymnodia exercet.

SANCTISSIMVS maximusque Pontifex Innocentius III. vt Dauidicorum Hymnorum declararet eminentiam, scribere non dubitauit, quòd post Dominicam orationem, inter perfectiores orationes sint enumerandi Dauidis Psalmi, ob eam rationem, quia perfectam orandi formam exhibeant. Hanc orationis sublimitatem assequuntur in Psalmis, qui orationis regulas à sanctis Patribus traditas possident. In primis docebat D. Ambrosius, ordinatam orationem inchoare à laudibus Dei, idq; confirmat ex modo orandi tradito à Domino nostro Apostolis suis, cuius prima verba sunt altissimæ laudes: *Pater noster,*

Innoc. III. Procem. in Psa. Pœnit.

D. Ambr. l. 6. de Sacr. cap. 5.

noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. *Bona ora-*
Hanc regulam fuisse Dauidi in primis familia- *tio à laudi-*
rem conspicimus. omnis enim Psalmus depreca- *bus Dei*
torius, nisi aliud postulet vrgens aliqua ratio, sem- *exordium*
per à laudibus Dei sumit exordium. Nullus est *ducit.*
Psalmus, qui Dei perfectiones, maiestatem, potentiam, clementiam, bonitatem non celebret & extollat. Proinde Psalmus & Hymnus synonyma sunt, quia vterque laudem continet. Hæc orandi forma vim possidet magnam ad persuadendum & obtinendum quod postulatur. S. Basilius suggerebat artem illam Oratorũ, qui numquam narrationem aggrediuntur petitionis, nisi priùs beneuolum sibi studeant conciliare animum siue Iudicis, siue Principis, siue populi, apud quos perorant, ordientes à laudibus ipsorum.

Dixi, *Nisi aliud postulet vrgens ratio aliqua,* *Psalmi qui-*
quia, vt experientia constat, aliquando absq; lau- *dam initiũ*
dum exordio, &, vt aiunt, ex abrupto voces e- *sumunt. ex*
mittuntur deprecatoriæ, imò & cum aliqua ani- *abrupto.*
mi anxietate, vti Psalmo 73. *Vt quid Deus repu-* Psal. 73.
listi in finem; iratus est furor tuus? & Psalmo 68. Psal. 68.
Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. & alijs multis. Quibus orandi modis satis ostendit Dauid, vel iam alium præmissum esse Psalmum ad normam solitæ laudationis, vel aliqua necessitate compulsum vrgeri & premi ad sic ordiendum. Hoc certè modo *In oratione*
posse etiam à nobis orari Deum, docuerunt sancti *possunt o-*
Patres, non secutis scilicet regulis præmittendi *mitti præ-* *ludia.*
exordia, ad Dei beneuolentiam magis conciliandam; sicuti neq; Oratores in grauibus negotijs exordia præmittunt, sed ab ipsa facti narratione inci-

incipiunt, præsertim quando agunt cum Iudice de causæ statu iam edocto.

Non omnes Psalmi orant, sed diuersi generis effectus habent.

Addidi quoque, quòd omnis Psalmus deprecatorius sub hac orandi forma à Dauide dicatur, quia, vti notum est, non omnes Psalmi orationem deprecationémve continent, sed varias exhibent materias. Alij toti sunt in genere demonstratiuo laudes Dei præcinentes, iustorumq; fauores & dona enarrantes. Alij in genere iudiciali, vindictam à Deo contra improbos pertinaces exposcentes. Alij in genere didascalico, amorem Dei, legis obseruationem, virtutum exercitia docentes. Alij sunt historiales, siue beneficia Dei siue populi facinora, tam bona quàm mala, siue seriem gestorum describentes. Alij in futurorum prædictione toti, præsertim circa nostræ Ecclesiæ mysteria & euentus. At quando orat Dauid & precatur, vt plurimùm laudes præmittere solet.

Oratio laudibus coniuncta est gratior Deo.

Hanc orationis formam, quæ habet laudes coniunctas, volens Deus signis ostendere sibi gratam, vt Ecclesia nostra eam libentiùs amplecteretur & imitaretur, dignatus est mira visione comprobare, dum ciuitas Constantinopolitana magna premeretur afflictione, ob quasdam minas ei diuinitus factas, nisi condignam offerret satisfactionem. Indicta namq; supplicatione communi ab Archiepiscopo Proclo, populus oraturus accessit ad Ecclesiam, dubius de orationis effectu. Dum tota vrbs in vnum congregata cõuenisset ad orandum, ecce repentè coram omni multitudine raptus est in cælum puer è populo; qui ab Angelis edoctus Hymnum quemdã proferre, in quo laudantur præcipua Dei attributa, nimirum sanctitas, maiestas, potentia, & duratio,

Oratio tradita ab Angelis ad Deum placandum.

ratio, his verbis: *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.* mox reddito puero, & quod edoctus fuerat annuntiante, omnis multitudo vna voce cantarunt sæpiùs eumdem Hymnum; quo dicto, illatæ minæ statim cessauerunt. Refertur hæc historia à D. Ioanne Damasceno. D. Ioann. Damasc. lib. 3. Fidei, cap. 10.

Verùm ne ab instituto nostræ Hymnodiæ longè discedere videamur aliena quærentes exempla, obseruare licebit in ipso Hymnorum Auctore magnam æstimationem huius generis orationis, quæ coniunctas habet diuinas laudes: nam videmus eum ex huiusmodi orationis genere sibi certò promittere omnis euentus felicitatem. Id conspicimus præcipuè in Psalmo 17. vbi, narraturus Dauid futuris hominibus modum ac viã, quibus se facillimè potuit feliciter expedire à tot insidijs & persecutionibus potentissimorum hostium, quibus ante coronæ & sceptri consecutionem fuit haud raro ad mortis certissimum discrimen perductus, non aliud sibi validius efficaciusq; effugium fuisse declarat, quàm refugium ad suos Hymnos laudibus diuinis refertos, quorum cantui & vsui maximè fidebat. Verba ipsius ad maiorem fidẽ dictorum audiamus: *Laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.* Psal. 17. Vide quod in primis sibi statuebat genus orationis, nempe non solius cordis seu mentis, sed mentis & vocis simul coniunctæ; nec tantùm simplicis orationis cum sola inuocatione, sed coniunctæ laudibus, de more, idcircò ait: *Laudans inuocabo Dominum.* Euentum deinde sibi promittit certum: *Et ab inimicis meis saluus ero.* Et, quod caput est præcipuum, quidquid sibi fidenter

Dauidis fiducia in suis vocalibus orationibus. ter spondebat, tanta obtinebat velocitate, vt sæpè videretur priùs obtinuisse postulata, quàm postulationem expleuisse. Hinc in eodem Psalmo, statim ac sibi præscripsit sanctus Hymnographus istud genus orationis, prosequitur narrationem suarum angustiarum quibus valdè premebatur: Psal. 17. *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circumdederunt me, praeoccupauerunt me laquei mortis.* tum subdit gratiam liberationis à Deo obtentam in ipso momento: *In tribulatione mea innocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui; & exaudiuit de Templo sancto suo vocem meam, & clamor meus introiuit in aures eius.* O miram auctoritatem orationis vocalis in Hymnis Dauidicis decantatis ex corde prolatæ!

In oratione primò petenda sunt spiritualia. In Dauidicis Hymnis item exercetur illa orationis forma, quam laudauit & iussit Dominus noster Saluator dicens, vt primò à Deo postulentur spiritualia ad Regnum Dei spectantia, quæ magis necessaria sunt, & quæ sunt vera bona: Matth. 6. *Quærite primùm Regnum Dei, & iustitiam eius.* Dauid multus est in postulanda Dei misericordia, benedictione, cognitione, amore & fruitione. D. Ambros. li. de Abel & Cain. Psal. 66. Expendebat ad hoc institutum D. Ambrosius orationem illam verè perfectam, quam ipse vocat absolutissimam, Psalmi 66. *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis; illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.* *In suis orationibus petebat Dauid animi benedictiones.* Vbi postulat sibi & alijs omnem benedictionem ad animæ profectum opportunã. Hunc Psalmum valdè æstimabat S. Athanasius, eumq; suggerebat Marcellino, vt quoties diuinam misericordiam esset imploraturus, ipsum vsurparet, & caneret. Eumdem

adhibet

adhibet Ecclesia quotidie, nec ab illo vnquam cessat. De hoc Psalmo pronuntiabat D. Hilarius, & D. Hieronymus, quod breuis quidem sit, sed omni Euangelica doctrina refertus; quia omnis Scriptura, siue Prophetarum siue Apostolorum, in ipso contineatur. Nam si Prophetæ Vnigenitū Dei venturum annuntiarunt, & Apostoli eumdem venisse prædicarunt, vtrumq; asserit in hac breui oratione, & confitetur Psaltes: *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes; terra dedit fructum suum.* en secuti aduentus narratio. *Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.* en futuri aduentus prædictio. Non ideò tamen omittebat Dauid postulare in suis Psalmis & precibus bona temporalia, liberationem à persecutionibus, quas multas est expertus, Regni felicitatem populiq; lætitiam, imò & bona illa, quæ Deus, vti Naturæ Rector, omnibus prouidere non desinit, pluuias, rores, fruges, & huiusmodi; quemadmodum Psalmo 64. fieri videmus. Probè nouerat sanctus Rex, quòd, etiamsi decreuerit Deus nobis hæc bona conferre, sit nihilominùs exorandus; quia vnum ex medijs, propter quæ daturus est Deus naturalia bona, præcipuum sint preces & orationes cum humilitate oblatæ.

Psal. 66.

Ibid.

Tēporalia possunt peti in oratione.

In oratione petenda sūt bona naturæ.

Hanc orandi formam voce alta & canora à Dauide frequentatam, & ab omnibus Sanctis approbatam & commendatam, attendant ij, qui, solam mentis orationem tacitè expletam putantes Deo acceptam, abstinent ferè ab omni vocali oratione; tamquam à re vel omnino inutili, vel saltem feminis tantùm ac rudibus apta. Dauid vir sanè fuit egregius summoque præditus ingenio, contem-

contemplationisq; diuinorum apprimè gnarus, tacitæq; meditationi ita familiaris, vt potuerit liberè testari, se huic generi meditationis aliquas noctis horas frequéter tribuisse, & in diuinorum operum, tum præteritorum tum futurorum, meditatione, & in sui ipsius cognitione ac discussione

Psal. 76. se exercuisse: *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* & post pauca: *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor.* Hic tamen tantus vir frequentiores suas preces alta, clara ac canora maluit explere voce, quàm sola cordis tacita meditatione. Id testantur tot insignes Psalmi, quorum plerique sunt omnino deprecatorij, explicantes varios affectus cordis, vel ad Deum anhelantis, vel à Deo poscentis gratias, dona, virtutes, auxilium, vel diuinam legem Deiq; attributa & perfectiones colentis, eiusdemq; beneficia recolentis.

Vocales orationes ex animo expleta sunt gratissima Deo.

Huiusmodi precationes & voces, quia ex cordis vehementia per linguam cordis nuntiam prodibant, sicuti à Rege sancto frequentabantur, ita à Deo, cui erant valdè acceptæ, semper & ad propriam ipsius orantis & ad communem Reipublicæ, pro qua fundebantur, incolumitatem felicitatemq; exaudiebantur, vt fusè per totum hunc Librum ostenditur. Hinc ipse Dauid, priusquam in nuper allato Psalmo verba faceret de tacita sua mentis meditatione, testatos voluit cer-

Psal. 76. tissimos vocalis suæ orationis effectus: *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Deum, & intendit mihi*; vel, vt in Hebræo textu habetur, *&*

aures

aures mihi prabuit. Numquam enim aut irritæ aut vacuæ redibant eius deprecationes, sed benignè audiebantur & exaudiebantur ab eo qui aures exhibebat intentas. Vocales istas orationes in Dauidicis Psalmis dispositas non solùm adhibuerunt Sancti omnes tum in veteri tum in nouo Testamento, sed & ipse Sanctus Sanctorum & Seruator noster Christus Iesus vsurpauit, ad nostram informationem. Quamuis enim paucissima, sed feruidissima, eiusdem Domini nostri verba in vltima oratione vocali, quam in horto Gethsemani fudit ad Patrem, habeamus ex sacris Euangelijs; quia tamen, referente S. Luca, prolixiùs Luc. 22. orauit, &, secundùm nonnullos Interpretes, propter illa verba eiusdem Domini ad discipulos, *Non potuistis vna hora vigilare meum*: putatur Matth. 26. ad integram horam produxisse eam orationem, ideò S. Anselmus in libro de Passione, sub initium, refert plura verba ex Psalmo 68. à Christo S. Anselm. lib. de Pas. Domino vsurpata. Et extra omnem dubitationem scimus, quòd ipse existens in cruce extremas ad Patrē direxerit vocales orationes ex Dauidicis Psalmis depromptas: *Deus Deus meus vt quid dereliquisti me?* ex Psalmo 21. *In manus tuas commendo spiritum meum*, ex Psalmo 30. Non sunt Psal. 21. Psal. 30. itaq; spernendæ vocales orationes, neq; dicendæ aut vanæ aut ineptæ. Licet enim sint minimè necessariæ voces oris, vt Deo innotescant cordis affectus, sunt tamen effectus ipsorum, qui in animo nostro resident, affectuum; nec affectus istos illi aut impediunt aut minuunt, sed adiuuant perficiuntque. Deinde quæ sunt ab incarnato Verbo diuino vsurpata ad nostram informationem, ea non debet quisquam aut erubescere, aut spernere.

Ad hanc rem faciunt opportunè quæ luculenter scripsit D. Augustinus, dum expenderet eam orationem alta & clara voce expletam, quam Dominus noster coram discipulis prolixè fudit ad Patrem in cœnaculo, *Pater, venit hora, clarifica Filium*,&c. *Poterat Dominus noster*, ait S. Augustinus, *orare silentio, sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, vt meminisset se esse nostrum Doctorem: proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis; quoniam tanti magistri non solùm sermocinatio, sed etiam oratio, discipulorum est ædificatio.*

D. August. Tract. 104. in Ioan.

Qui orandi modus per Hymnos perfectior est redditus ex forma vsui Psalmorum tradita ab ipso Hymnographo, qui septenis vicibus in die hunc seruabat modum, sicut de se ipso scribit: *Septies in die laudem dixi tibi.* quam formam libenter amplexa est & tenet nostra Ecclesia in suis publicis quotidianis precibus. Magna profectò ex hoc numero adiungitur nostræ orationi perfectio; tum quia hoc numero septenario aptiùs à Deo exoratur eius gratia, quæ per septiformē Spiritū cordibus nostris dispensatur: nam septem esse Spiritus sācti charismata nouimus ex Isaia; tum etiam quia oratio non semel dirigitur ad peccatorum obtinendam veniam. Sicut igitur septies in die peccare dicitur iustus; septem item dicuntur peccata capitalia, quæ ab Euangelistis appellata forsan fuere septem dæmonia; seu etiam sunt septem illæ nequitiæ, de quibus Auctor Prouerbiorum ait, *Septem nequitiæ sunt in corde illius*: ita septies ordinata est Psalmorum oratio, vt antidotum præberetur opportunum ad vitia vel ante lapsum vitanda, vel post lapsum delenda. Vlteriùs,

Psal. 118.

Orationis septenarius numerus in die magnis mysterijs scatet.

Isai. 11.

Prouer. 24.

Marci 18. Luc. 8.

Prou. 26.

Horæ Canonicæ quare sint septem.

riùs, quia ſeptem docuit Chriſtus Dominus faciendas in Eccleſia petitiones, traditas in illa forma precandi, quam commendauit Matthæi cap. 6. quæ inde dicta eſt oratio Dominica, in qua quidquid piè peti poteſt à creatura mortali, vel ad finem vltimum conſequendum, vel circa media opportuna, ad eiuſdem finis conſecutionem expoſtulatur; ideò, ad eiuſdem doctrinæ imitationem, imò ampliorem dilatationem, vt eaſdem petitiones ſæpiùs feruentiuſq; iteremus, quotidie inſtitutæ ſunt ſeptem Horæ precandi. Addere deniq; alijs libet, quòd ſicut Deus Optimus Maximus ſeptem diebus opus abſoluit creationis; ita par eſt, vt homo, in cuius gratiam omnia ſunt condita, nomine omnium creaturarum Hymnos in laudem & gratiarum actionem conditori Deo ſepties in die perſoluat. Nec ſuo vacarent opportuno myſterio eædem preces Hymnorum, ſi ab aliquo cōtenderetur non ſeptem tantùm, ſed octo eſſe enumerandas, ob eam rationē, quia aliquādo in Eccleſia cōſuetudo fuit Nocturnos ſeparatim à Laudibus concinere; nam etiam iſte octonarius numerus in ſacris Literis inueniretur præcipuis decoratus arcanis, quæ diligenti ſtudio collegit & deſcripſit Bartholomęus Gauātus initio ſui Octauarij, ad communem pſallentium commoditatem editi. Verumtamen quia nunc paſſim & vbique Nocturni cum Laudibus recitari ſolent, & pro vnica habentur hora; ideò etiam frequentiori ſāctorum Doctorum & Theologorum calculo ſeptenarius tantùm numerus harū Hymnodiæ precum comprobatur & celebratur. Vrgeri præcipuè ab omnibus ſolet exemplum ſancti Dauidis, primi celebrioris Hymnodiæ Auctoris, qui ſepties

Horæ Canonicæ à quibuſdam octo recenſentur.

F

ptiesin die Hymnos Deo offerebat. Quam septenam formam Angeli cælestes miris & suauissimis signis non destiterunt comprobare; continere non semel volentes vnà cum mortalibus eosdē Hymnos ijsdem vicibus septem. Nobile fuit huius dignationis Angelicæ experimētum illud, quod cum Seraphica Magdalena, in eremo Massiliensi vitam victu asperam, sed oratione, precibus & contemplatione suauissimam degente, per triginta continuos annos numquam intermiserunt. Dum enim hæc sanctissima mulier per septem statas horas dilecto Deo Hymnos offerret quotidie, toties ab Angelis visitata, eorumque manibus in æthera subleuata, audiebat cælestes Angelicos concentus eamdem Hymnodiam à se oblatam suauissimè præcinentes.

Angeli cum D. Magdalena septem Canonicas continebant Horas.

Pet. de Natal. lib. 6. c. 124.

Non omittendum est beneficium singulare, quod ex hac orandi septenaria forma percipit Ecclesia, ad monita Domini nostri exequenda. Nam per hæc orandi spatia tam verè quàm suauiter expletur in Ecclesia illud Domini nostri Saluatoris celebre monitum: *Oportet semper orare, & non deficere.* Verba ista non ad Mathematicum rigorem sunt indiscretè trahenda, quasi omnibus omnino momentis orationi sit vacandum, quemadmodum sumebantur à Messalianis hæreticis, qui tam indiscretè conabantur insistere orationi, vt, teste S. Augustino, ad incredibilitatem vsq; admirabilem vim sibi ipsis inferrent: nam tum ratio, tum natura huic violentissimæ intelligentiæ cōtradicit. Aliæ enim curæ cum oratione propriè sumpta minimè reperiri possunt, & sunt omnino necessariæ nostræ naturæ, quas omittere absq; culpæ reatu non liceret: vt si quis, ne ab oratione de-

Oratio quomodo possit esse sine intermissione.

Luc. 18.

Verba Domini, Oportet semper orare, *quomodo explicantur ab Ecclesia.*

D. Aug. de Hæres. ad Quoduultdeum.

desisteret, curam domesticorum omitteret, is, ex Pauli sententia, habendus esset infideli deterior. Item necessarius est somnus vitæ sustentationi, quo tempore orationis attentio, imò & omnis rationis actus omnino impeditur. Dominus quidem noster Saluator hoc gaudebat priuilegio propter scientiam infusam, vt dormiens orare posset, ac si vigilasset, iure ea vsurpans verba: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Verba igitur à Domino nostro, qui erat non tantùm verus Deus, sed etiam verus homo, prolata, & hominibus orationis studiosis tradita, humano modo sunt accipienda, eo scilicet modo quo homines in alijs similibus studijs solēt similia proferre verba. Sicut de hominibus siue literarum siue ludi, siue venationis siue picturæ studiosis communiter pronuntiamus, quòd semper siue studijs siue ludo, siue venationi siue picturæ operam continuam præstant, nec vmquam ab illis desistunt, cùm tamen non omnibus omnino momentis huiusmodi studio sint intenti, absq; alijs tum naturæ tum status necessarijs officijs, hoc enim repugnare & falsum omnino esse omnes nouerunt; sed quia præcipuas diei horas, ab alijs curis liberas, ille literis, iste ludo, hic venationi, alter picturæ tribuunt. Hoc sensu, qui est vsui humano & rectæ rationi conformis, sumpta verba Domini nostri mira suauitate explentur perfectissimè à nostra Ecclesia, dum per septem Horas Canonicas, alias nocturnas, diurnas alias, Hymnorum orationi sollicita incumbit per ministros ad id munus deputatos. Quod non minùs grauiter quàm verè assertum est primò à S. Eligio, deinde à Venerabili Beda his verbis: *Quis autem potest semper*

1. Tim. 5.

Christus Dominus etiam dormiens orabat.

Cant. 5.

Impossibile est omni momento orare.

S. Eligius Homil. 11. in Cœna Domini.

Venerabil. Beda in Luc. c. 18.

orare, ac sine defectu & intermissione precibus insistere, vt nec alimentum sumendi nec dormiendi tempus habeat? cui ergo dicendum est, Oportet semper orare, & non deficere, nisi ei qui Canonicis Horis quotidie, iuxta ritum Ecclesiasticæ traditionis, Psalmodiis, precibusque consuetis Dominum laudare & rogare non desistit?

Hæc consideratio vrgebit vehementiùs ad rem nostram, si spectetur Dominicum illud monitum, tamquam ad Ecclesiam eiusdem Domini nostri sponsam in primis directum. Ecclesia sicut non in vno tantùm residet loco, sed vbique per totum terrarum orbem viuit, congregata ex fidelibus tamquam ex membris; ita potest sanctissimi sui sponsi præclarum monitum etiam ferè ad rigorem perfectum explere. Cùm namque ordinatam horarum distributionem in publico Hymnorum cantu præcipuæ tùm Collegiatæ sæculares tum Regulares Ecclesiæ, per totum terrarum orbem dispersæ, diu noctuque obseruent, euenire facilè poterit, propter horizontis varietatem, vt in Operis ostendimus Præfatione, quòd omnibus ferè horis diurnis nocturnisque Deus ab Ecclesia sponsa sua indesinenti oratione verè realiterque colatur. Huiusmodi prærogatiua haud mediocriter commendat præstantiam institutionis & vsus publicæ Hymnodiæ, imò dixerim, eiusdem ostendit in Ecclesia necessitatem. Nam per verbum *oportet*, à Domino nostro seruatore vsurpatum in suo ad discipulos monito, indicatur aliqua necessitas, non autem sola congruentia orandi semper sine intermissione. Dum itaque verè suauiterque per vsum publicæ Hymnodiæ illud obseruatur Domini nostri monitum, clarè

In Ecclesia quomodo oretur omni tempore.

clarè colligitur quasi necessitas eiusdem publicæ Hymnodiæ. Similis profectò diuini moniti executio nequit exactè reperiri in aliis eiusdem Ecclesiæ precibus priuatim expletis, siue voluntariis, siue debitis. Nam cùm priuatæ preces statas ac firmas minimè seruent horas, sed quilibet pro libito suo accedat ad orandum quandocumque ipsi placuerit, minimè quoque poterunt omnem diurni nocturniq; temporis complecti ambitum; sed plurima diei spatia facillimè inuenientur orationibus omnino vacua, alia omnino plena, cùm id videatur necessariò consequi ex hac libertate accedendi siue ad orationem, siue ad alia opera.

Suauitas ista magis augetur in hac septenaria forma; quia cùm animus noster eius sit conditionis, vt vni eidemque rei semper vacare non queat, sed ad alia facillimè, etiam nolens & inuitus, diuertere cogatur, vicissitudo & varietas cùm Psalmorum tum Horarum studium attentionis meliùs fouere valet, & adiuuare. Nec est vicissitudo & varietas omnino libera, quæ sua libertate possit animum faciliùs in exterioribus curis semper retinere, sed est temporibus alligata, vt animus ad statas horas orandi excitetur, vnde & nomen Horarum Canonicarum huic orationis formulæ est meritò tributum. Nam sicut hora significat temporis spatium determinatum, nempe vigesimam quartam partem diei naturalis; ita Canonica dicitur, quia regulariter obseruanda traditur, nam Canon Græcè Regula redditur Latinè.

In oratione vicissitudo iuuat animi attentionem.

Hora Canonica vnde dicta.

Gratian. ex Isid. Canon. Reg. dist. 3.

Sectarij licet Psalmos adhibere nouerint aliquando in suis conuenticulis, eos tamen nulli adstrictos legi aut obligationi volunt, sed ad vo-

luntatis libitum eligunt. Et ſicuti præcipuis virtutum actionibus ab Eccleſia Romana approbatis ſunt ſub ſpecie pietatis maximè infenſi; ita aſſerere non erubeſcunt, vt ſe ipſos à Canonicarum prædictarum precum penſo eximant, hunc numerum ſeptenarium precum eſſe vanum ac ſuperſtitioſum, quaſi non debuerint diuinæ laudes coarctari ad certum numerum, aut ad determinatum tempus, cùm ipſemet Hymnographus ſpondere ſoleret eaſdem laudes abſque vlla lege
Pſal. 33. aut numeri aut temporis: *Benedicam Dominum in omni tempore; ſemper laus eius in ore meo*. Verùm huic impudentiſſimæ calumniæ occurrit ipſemet ſanctus Hymnographus ab illis perperàm allatus: nam alibi declarans, quomodo ſponſionem illam à ſe factam, ſemper & in omni tempore benedicendi ac laudandi Deum, expleret, ait ſe ſtata tempora adamuſſim obſeruaſſe, nimirum ſeptem vicibus ac horis per ſingulos dies offerendo Hymnos Deo. Huiuſce veritatis ampliſ-
Pſal. 118. ſimum teſtimonium extat Pſalmo 118. *Septies in die laudem dixi tibi*. Non igitur numerus Hymnorum, nec determinatio horarum ſeu temporum (niſi aliunde vitietur) poterit ſuperſtitionis argui; præſertim quia nititur publica ſanctæ matris Eccleſiæ auctoritate, & ſancti Dauidis exemplo, hanc laudandi & orandi Deum formulam approbantium. Imò huiuſmodi numerus aſſeri debet maximè commodus humanæ imbecillitati, quæ, vt iam diximus, poteſt idcircò orationi perpetuæ vacare ſtudioſiùs atque perfectiùs.

Habemus itaque à Dauide in eius Hymnorum vſu perfectam ex omni parte orandi formam, imò & materiam copioſam; nam & verba ipſe

tradit

tradit ad hanc rem opportuna, siue ad gratiarum actionem, siue ad placandam diuinam iram, siue ad misericordiam exorandam, siue ad gratias postulandas, siue ad Dei perfectiones celebrandas absque vllo timore vel periculi vel erroris, cùm certi omnino simus, omnia verba Psalmorum esse à Deo auctore. Ex his desumunt viri spirituales illas breues orationes, quæ à iaculis efficaciter operantibus dictæ sunt iaculatoriæ, quibus conceptum in oratione & contemplatione feruorem faciliùs conseruant. Quare D. Basilius commendabat vsum Psalmorum viris virtutis studiosis: quia sicut magno sunt adiumento, tum ad obtinendum quod desideramus, tum ad mala auertenda, tum ad gratias Deo reddendas; ita copioso abundant diuino Spiritu, ignemque continent ardentem, qui ruminantes & proferentes illos inflammat. Verus, vt tandem concludam, bonæ orationis magister & doctor extitit Ecclesiæ in suis Psalmis sanctus Hymnographus; ita vt qui orare nesciret, ex solo Psalmorum vsu frequenti ediscere possit perfectam orationem, & omnes orationis actus præcipuos, cordis humiliationem, animi compunctionem, sui ipsius oblationes, Dei collocutiones, postulationes, laudes, exclamationes, lacrymas & desideria, quia omnium affectuum exempla passim inueniuntur in Psalmis.

Orationes iaculatoriæ ex Psalmis eruuntur.

D. Basil. Procem. in Psalm.

Orationis magister est Dauid.

CAPVT IX.

Contemplationem nutrit Hymnodia.

Vita contemplatiua dignitas. NOBILISSIMA contemplatiuorum vita, quæ in Ecclesia militante primum dignitatis sibi vendicat locum, iuxta Domini nostri Seruatoris sententiam, qui Mariæ otium prætulit Marthæ negotiis, pronuntians aurea illa verba, *Maria optimam partem elegit*, à Dauidicis Hymnis opportunum expectare profitetur alimentum. Siue enim huiusmodi contemplatiui puram exerceant contemplationem absque communicatione & societate actionis, cuiusmodi erat vita Mariæ, quæ de Marthæ negotiis nihil conscia, ad pedes Domini vacabat dulcedini verbi, qualis exercetur à multis Religiosorum Ordinibus, qui toti sunt in diuinorum contemplatione positi: siue contemplationis studio coniungant actionis occupationes, quales sunt præcipui Regularium Ordines, qui perfectioris vitæ cupidi, non sola actione contenti nec sola contemplatione, vtramque in seipsis complectuntur, modò ad istam exeuntes, modò ad illam redeuntes, neutram aut omittentes aut dimittentes, imitatores sancti Patriarchæ Iacobi, qui duas sorores, pulchram Rachelem & lippam Liam, habuit sibi fideles vxores, quarum illa contemplationis, ista actionis typum gerere dictæ sunt à communi sanctorum Patrum sensu; imitatores etiam Angelorum cælestium, qui ab eodem Patriarcha visi sunt ascendentes & descendentes per scalam, qui etiam in nouo Testamento dicti sunt ascendentes & descendentes super

Luc. 10.

Vita mixta ex contemplatione & actione, quæ.

Gen. 29. D. Gregor. l. 2. in Ezec. Homil. 15. D. Bern. Serm. 41. in Cantic. Ioan. 1.

Angeli contemplationem actioni coniungũt.

ſuper Filium hominis. Qua aſcenſione & deſcenſione, in ſenſu allegorico, intelligit diuus Bernardus operationes contemplationis & actionis, dicens: *Aſcenſio propter ſe, deſcenſio, vel potiùs condeſcenſio, propter nos; aſcendunt per contemplationem Dei, deſcendunt per compaſſionem tui, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis; aſcendunt ad vultum eius, deſcendunt ad nutum eius, quoniam Angelis ſuis mandauit de te.*

D. Bern. Serm. 11. in Pſalm. *Qui habitat.*

Huius præclariſſimæ vitæ mixtæ illud aureum pronuntiatum frequentare ſolitus erat Venerabilis noſter Inſtitutor, Antonius Maria Zacaria, in ſuis Aphoriſmis ſpiritualibus: *Hæc vita eſt otioſa in opere, & operoſa in otio, vita, inquam, potiùs Angelica quàm humana: quia ſicut Angeli eodem temporis momento & Deum contemplantur, & noſtræ cooperantur ſaluti; ita vitam exercentes mixtam, & manum operi & mentem Deo intentam habent.* Vtrique igitur gradus contemplatiuorum Hymnodiæ vſum, tamquam eſcam propriam contemplationis, proſequuntur.

Ant.Maria Zacaria in Aphor.v. *Vita mixta.* n.12.&13.

Huius præclari vſus luculentiſſimum nobis præbuit teſtimonium Philo Alexandrinus, qui fuit non ſolùm Apoſtolorum ſynchronos, ſed & Petri aliquando amicus. Hic ſcribens librum de Vita contemplatiua, inter cetera huic vitæ magis familiaria, commendat precum & Hymnorum frequentem vſum; & ibi per errorem, ſuorum putans Hebræorum geſta inſignia deſcribere, teſte ſancto Hieronymo, narrat veterum Chriſtianorum mores ſub Euangeliſtæ Marci diſciplina, referens eos quotidie bis conuenire ſolitos ad Hymnos & orationem, manè ſcilicet & ſub veſperam: oriente ſole petebant diem felicem, vt-

Philo Hebræus l.de Vita contempl.

D.Hieron. de Script. Eccleſiaſt.

que mentes eorum cælesti replerentur lumine; occidente autem sole, vt, anima exonerata sensibus in totum moleque rerum sensibilium, veritatem vestigarent in consistorio domestico.

Contemplatio prouocat Psalmodiam, & Psalmodia fouet contemplationem.

Quamuis tota ratio contemplationis non in solo Hymnorum vsu sita esse dignoscatur, sed in aliis quoque similibus occupationibus, inter quas insigniores sunt, sacrarum Scripturarum lectio, oratio & meditatio; nihilominùs nemo non fateri cogetur, quòd in sacra Hymnorum frequentia & vsu animus faciliùs Deo vniatur, dum eius laudes celebrat & recolit. Dum cantat lingua, cor intus exultat, totusque homo interior & exterior, quasi cithara dulciter ex duabus chordis temperata, ex animo scilicet & corpore, summa perfruitur delectatione. Hinc anima Canticorum, quando in Dilectum suum maiori rapiebatur impetu ob vim contemplationis, inuitabatur ab ipso Dilecto ad canendum voce exteriori: *Sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis.* En quomodò contemplatio prouocat ad cantum Hymnorum; sicut Hymnorum cantus contemplationem nutrit atque fouet, ob multitudinem tum arcanorum, tum mysteriorum, tum operum diuinorum, quæ in illis Hymnis abundant, copiosam. Modò Dei celebrantur attributa; modò gesta diuinæ potentiæ narrantur; modò dulcedines diuinæ benignitatis & misericordiæ recoluntur; modò opera diuinæ bonitatis, iustitiæ, prouidentiæ & sapientiæ recensentur; modò diuinæ legis encomia, fructus, præmia, siue etiam pœnæ decantantur, ex quibus vberem materiæ segetem haurit contemplatio.

Cant. 2.

In

In iis obuiàm habet vterque contemplatiuorum oculus obiecta opportuna, ita vt modò is, modò ille, modò vterque oculus simul suas expleat visiones. Vtrumque dico oculum; quia contemplatiuorum mens apposité describitur à nostro Zacaria, duos habens oculos, sinistrum & dexterum, sicuti duo sunt genera obiectorum contemplationi apta: *Sinister oculus*, ait, *respicit obiecta lumine naturæ cognoscibilia, veluti substantiam Angelorum, creaturarum ordinem, Dei prouidentiam, bonitatem, & id generis attributa, ad quæ naturæ lumen pertingere potest. Oculus dexter altiùs ascendens, penetrat secretiora diuinitatis arcana & sacramenta; quæ non nisi lumine gratiæ altiori possunt attingi.*

Duos ocu-los habent contempla-tiui.

Ant. Maria Zacaria in Aphor. v. *Contem-platio.* n. 23 & 26.

Dum animus his verbis voce cantatis attendit, assurgit paulatim in diuinum amorem, imò aliquando sensim in Deum ipsum mirabili modo, transformatur vsque ad ecstasim & deliquium. Hymnographum in hac re possumus attendere, qui sicut animo meditabatur quæ exultans decantabat, ita non solùm magna iucunditate afficiebatur, sed aliquando ecstasim patiebatur; quemadmodum de se testatur Psalmo 76. vbi enumerat varios affectus ex Hymnorum meditatione haustos: *Memor fui Dei, & delectatus sum*, en delectationes quas hauriebat; *& exercitatus sum*, en facilitas ad omnem virtutis actionem; *& defecit spiritus meus*, en ecstasis & deliquium. Inde hauriebat alios affectus, vti alacritatem ad nouos semper Hymnos, etiam tempore noctis intempestæ decantandos, *Anticipauerunt vigilias oculi mei*; sufferentiam in aduersis, *turbatus sum, & non sum locutus*; sollicitudinem maiorem erga

Psal. 76.

Contem-platio plu-rimos effe-ctus opera-tur vsque ad ecsta-sim.

proprij

que mentes eorum cælesti replerentur lumine; occidente autem sole, vt, anima exonerata sensibus in totum moleque rerum sensibilium, veritatem vestigarent in consistorio domestico.

Contemplatio prouocat Psalmodiam, & Psalmodia fouet contemplationem.

Quamuis tota ratio contemplationis non in solo Hymnorum vsu sita esse dignoscatur, sed in aliis quoque similibus occupationibus, inter quas insigniores sunt, sacrarum Scripturarum lectio, oratio & meditatio; nihilominùs nemo non fateri cogetur, quòd in sacra Hymnorum frequentia & vsu animus faciliùs Deo vniatur, dum eius laudes celebrat & recolit. Dum cantat lingua, cor intus exultat, totusque homo interior & exterior, quasi cithara dulciter ex duabus chordis temperata, ex animo scilicet & corpore, summa perfruitur delectatione. Hinc anima Canticorum, quando in Dilectum suum maiori rapiebatur impetu ob vim contemplationis, inuitabatur ab ipso Dilecto ad canendum voce exteriori: *Sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis.* En quomodò contemplatio prouocat ad cantum Hymnorum; sicut Hymnorum cantus contemplationem nutrit atque fouet, ob multitudinem tum arcanorum, tum mysteriorum, tum operum diuinorum, quæ in illis Hymnis abundant, copiosam. Modò Dei celebrantur attributa; modò gesta diuinæ potentiæ narrantur; modò dulcedines diuinæ benignitatis & misericordiæ recoluntur; modò opera diuinæ bonitatis, iustitiæ, prouidentiæ & sapientiæ recensentur; modò diuinæ legis encomia, fructus, præmia, siue etiam pœnæ decantantur, ex quibus vberem materiæ segetem haurit contemplatio.

Cant. 2.

In

In iis obuiàm habet vterque contemplatiuorum oculus obiecta opportuna, ita vt modò is, modò ille, modò vterque oculus simul suas expleat visiones. Vtrumque dico oculum; quia contemplatiuorum mens apposite describitur à nostro Zacaria, duos habens oculos, sinistrum & dexterum, sicuti duo sunt genera obiectorum contemplationi apta: *Sinister oculus*, ait, *respicit obiecta lumine naturæ cognoscibilia, veluti substantiam Angelorum, creaturarum ordinem, Dei prouidentiam, bonitatem, & id generis attributa, ad quæ naturæ lumen pertingere potest. Oculus dexter altiùs ascendens, penetrat secretiora diuinitatis arcana & sacramenta; quæ non nisi lumine gratiæ altiori possunt attingi.*

Duos oculos habent contemplatiui.

Ant. Maria Zacaria in Aphor. v. Contemplatio. n. 23 & 26.

Dum animus his verbis voce cantatis attendit, assurgit paulatim in diuinum amorem, imò aliquando sensim in Deum ipsum mirabili modo, transformatur vsque ad ecstasim & deliquium. Hymnographum in hac re possumus attendere, qui sicut animo meditabatur quæ exultans decantabat, ita non solùm magna iucunditate afficiebatur, sed aliquando ecstasim patiebatur; quemadmodum de se testatur Psalmo 76. vbi enumerat varios affectus ex Hymnorum meditatione haustos: *Memor fui Dei, & delectatus sum*, en delectationes quas hauriebat; *& exercitatus sum*, en facilitas ad omnem virtutis actionem; *& defecit spiritus meus*, en ecstasis & deliquium. Inde hauriebat alios affectus, vti alacritatem ad nouos semper Hymnos, etiam tempore noctis intempestæ decantandos, *Anticipauerunt vigilias oculi mei*; sufferentiam in aduersis, *turbatus sum, & non sum locutus*; sollicitudinem maiorem erga

Psal. 76.

Contemplatio plurimos effectus operatur vsque ad ecstasim.

proprij

proprij cordis culturam, *Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum*; sponsiones noui profectus in via Dei, *Et dixi nunc cœpi*; nouas promissiones iugis contemplationis & cantus Hymnorum, *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum, & meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor*; seu, vti legit diuus Hieronymus, *& adinuentiones tuas loquar*.

Contemplationi quilibet hominum gradus est aptus.

Ab experimento huius contemplationis in Hymnodia nullus personarum gradus iustè potest se excusare, siue illæ doctæ sint siue idiotæ, siue viri siue feminæ; omnibus enim communis est contemplatio, nisi obicem ipsi ponant. Nam ad contemplationem perfectam, quatenus dicit liberam mentis humanæ intentionem in speculo diuinæ Sapientiæ cum admiratione suspensam, prout describitur contemplatio à Richardo de S. Victore, quilibet animus, qui à Spiritus diuini impetu agatur, est opportunus, nec attenditur, qualis ille sit vel viri vel feminæ, vel docti vel idiotæ; solùm attenditur si variis & multiplicibus pœnitentiæ, mortificationis & humiliationis actibus sit à passionum tumultu expurgatus, tunc enim poterit magna tranquillitate in Deum ferri. Hoc est quod docent sancti Patres, dicentes, contemplationem decere animos in vita actuosa anteà valdè probatos circa passionum moderationem. Si sumatur contemplatio magis temperata, quatenus dicit considerationem diuinorum per aliquot temporis spatium non modicum, sed mediocriter prolixum, hæc omni personarum generi est communis, sicuti communis est

Richard. de S. Victore lib. 1. de Contempl. cap. 4.

Contemplatio exigit animum à passionibus purgatum.

S. Gregor l. 6. Moral. cap. 27.
D. Thom. 2. 2. q. 182. art. 3.

est animus aptus ad considerationem. Imò nouimus ex sacris Litteris, & ex historiis, idiotas aliquando fuisse in humili eorum contemplatione raptos à Deo ad secretiora Spiritus diuini sacramenta; & introductos in cellaria diuinorum arcanorum vnà cum sponsa Canticorum, quæ femina erat, & diuinorum ignara, antequam contraheret cum Sponso familiaritatem & consuetudinem. Nam quando narrat hanc suam introductionem in cellaria Sponsi, tunc erat in ipsis initiis suæ felicis sortis. Deus itaque, modò inueniat corda pura & nitida, quamuis simplicia & rudia, illis se largissimè effundit atque communicat. Imò magis aliquando delectatur animo simplici quàm docto & sapiente; quemadmodum alloquens Patrem suum dixit Dominus noster: *Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater; quoniam sic fuit placitum ante te.* Quot mulieres idiotæ, quot etiam simplices viri in Ecclesia, ob puritatem animi, fuere à Deo ad altissima cælestia arcana sublimesque diuinas cognitiones euecti, vt potuerint deinde aliis eructare quod ipsi abundè hauserant. Testes sint tot Oracula rudium virorum, qui Prophetæ effecti sunt; & vaticinia simplicium feminarum, quæ Sibyllæ appellatæ sunt. Testes sint Volumina plurima altissimarum sententiarum à Senensi Catharina, à Baptista Genuensi, à Teresia Hispana, à Magdalena Florentina, & aliis feminis conscripta, quæ præ admiratione animos doctiorum hominum suspendunt.

Simplices idiotæ in contemplatione proficiunt.

Matth. 11.

Plurimæ mulieres idiotæ in contemplatione diuinorum excelluerunt.

Non est necessarium, ad mentem occupandam in contemplatione Hymnorum, vt verba recitata intel-

intelligantur. Magna quidem eſt perfectio pſallentis, intelligentia verborum, ſed non eſt neceſſaria. Noui ſectarios improbare vſum noſtræ Catholicæ Eccleſiæ concedentis virginibus Sanctimonialibus, & aliis rudibus perſonis, vt orantes adhibeant Pſalmos Latinè conſcriptos, quos non intelligunt. Sed quidquid blaterent iſti, & falsò effutiant, clarè conſtat, hunc eſſe vſum pium, & Deo acceptum, vti fuſiùs Libro ſequente oſtendetur. Nam etiamſi Latinam linguam non calleant mulieres, poſſunt tamen in illis recitandis attentionem habere ad Deum qui oratur, laudatur, & benedicitur. De ſenſu verborum ſatis ſuo faciunt muneri perſonæ idiotæ, ſi eum intendant, quem docti, præſertim Eccleſiæ Rectores & miniſtri, nouerunt. Quam intentionem & attentionem declarant ſufficientem omnes Catholici Doctores. Imò dari contingit perfectiſſimam orationem, etiamſi non intelligantur verba prolata. Referebat ad hanc rem Caſſianus pulchram doctrinam D. Antonij Abbatis, dicentis, in perfectiſſima oratione aliquando animum ita abſorberi à Deo, vt orans non intelligat verba ſua. Hinc ortum eſt illud ſanctorum Patrum commune proloquium, quod in oratione attendere magis expediat, quem oremus, quàm quid orando petamus, ita vt oculis & mente ad Deum ſemper intendere ſit non ſolùm ſufficiens, ſed meliùs. Inſuper ſi quiſpiam, ſiue doctus ſiue indoctus, dum Hymnos concinit, mentem in Chriſti Domini myſteria & opera intenderet, quæ faciliùs & ſuauiùs ab vnoquoque apprehenduntur, vt etiam dicemus Libro ſequente, quia, vti docebat diuus Bonauentura,

Mulieres rudes piè vtuntur Pſalmis Latinis.

Lib. II. c. XVIII.

D.Thom. 2.2.q.83. art.13.

Caſſianus Coll. 9. cap.31.

In oratione animus potiùs ad Deū quàm ad verborum ſenſum reſpicere debet.

Lib. II. cap.II.

uentura, versamur circa res & actiones corporeas, quæ à rudioribus facilè percipiuntur; is certè occuparetur suauissima contemplatione, ad affectus animi commouendos opportuna. Imò quandoque etiam doctiores difficilè feruntur in diuinitatis perfectiones, & idcircò frequentiùs ad Christi Domini opera se conuertunt, indeque paulatim, & quasi sensim, ducuntur ad diuinorum sublimitatem. Nullus itaque status hominum, nullus sexus effectibus contemplationis in Hymnodia experiundis est impar, sed quilibet est opportunus & aptus.

S. Bonau. lib. de Vita Iesu Christi cap. 51.

Quotquot in Ecclesia veræ contemplationis partes profitentur, Hymnodiæ vsum amplexi sunt, vti eiusdem contemplationis præcipuam escam. Ad eam tanta animi alacritate inhiant, quanta cerui solent ad fontes auidè properare; quod fortassis voluit innuere Dauid concinens: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*, nimirum ad Templum tuum, ô Deus, in quo singulari modo habitas, vt Hymnis & confessionibus te laudare queam. Notum orbi est huius Regis ardentissimum votum videndi Templum Deo erectum, vt in eo sibi liceret perpetuam collocare habitationem, quam prætulisset superbo palatio regia magnificentia & potentia constructo. Ipse de hoc suo voto scribens ait: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluptatem Domini.* En quanti fiebat ab hoc Rege Hymnodiæ vsus in Templo oblatus.

Contemplatiui diligunt vsum Psalmodiæ.

Psal. 41.

Dauidis ardens votum psallendi in Templo.

Psal. 26.

Eumdem animi affectū erga cantum Hymnorum possident viri virtute insignes, qui mysticam Theolo-

Theologiam ſunt aliquando aſſecuti; imò quamlibet occupationem curamque, licet grauiſſimam, dimittere ſoliti ſunt, in aliud tempus eam differentes, ne ſtatis pſallendi horis impediantur ab hoc altiſſimo munere. Nec huius diligentiæ exemplum nobis deerit ſiue in Dauide, ſiue in aliis. Si Dauidem attendamus, mirabile profectò ſtudium nobis offerretur conſpiciendum, qui licet inter ſummas delicias ab opulentiſſimo Regno, quando lætiſſima fruebatur pace, oblatas dies noctesque explere potuiſſet, ſicuti multi Principum modò ad venationes, modò ad ſpectacula & ſcenas, modò ad alia id generis oblectamenta libenter ſe conferunt, poſt grauiorum curarum expeditiones: qui etiam licet plurimos exegerit annos ſub tentoriis inter militares ſtrepitus armorum, exercitus ducens, prælia agens, & triumphos reuehens, quando multi duces vix Dei & diuinorum recordantur; nihilominùs ſtatas pſallendi orandique horas, quæ plures erant in die, numquam aut dimiſit aut remiſit, ſed ſemper retinuit & frequentauit, qualibet ſepoſita cura exteriori: *Septies in die laudem dixi tibi.*

Pſallendi vſus ſtatis horis numquam à Dauide remiſſus.

Pſal. 118.

Si de noſtris aliquid proferre non dedecet, ad virum heroicæ virtutis noſtri Ordinis me confero. Nouimus Coſmam Doſſenium, qui ob ſingularem morum probitatem, & in rebus agendis prudentiam, non ſolùm in noſtra Congregatione ſuprema regiminis onera ſubiit, ſed etiam à ſummis Pontificibus, Clemente VIII. & Paulo V. ad grauiſſima pro Eccleſiæ ſanctæ ſeruitio munera adhibitus, præſertim quando in ſupremum Moderatorem Monachorum D. Bernardi Congregationis Fullienſis, & tandem ad Epiſcopalem

Coſmæ Doſſenij miræ virtutes.

palem infulam Derthonæ, insignis ciuitatis Insubriæ, vi bini præcepti fuit euocatus: nouimus, inquam, Hymnodiæ adeò studiosum, vt non solùm dum Religiosus viueret inter nos, vix numquam, nisi quando occupationes dilationem non paterentur, à chori disciplina abesse sit passus, primus semper chorum ingrediens, vltimusque egrediens, tam ad diurnas quàm ad nocturnas preces; sed Episcopus etiam cum suis Clericis & Canonicis diuina semper obire, imò diebus Festis bis Matutinas preces in choro persoluere, semel pridie vesperi vnà cum Capellanis, iterùm summo manè vnà cum Canonicis, numquã omiserit, nisi maxima premeretur aut necessitate, aut infirmitate. Hic beatus vir in se ipso illas conditiones explere studebat, quas D. Hieronymus in optimo Præsule requirebat, dicens: *Si quis vult Pontifex non tam vocabulo esse quàm merito, imitetur Moysem, imitetur Aaron, de quibus dicitur, quòd non discedunt de tabernaculo Domini.* Noster Episcopus non contentus nomine, voluit meritum Episcopi, voluit Hymnodiæ in Templo assiduus adstare. Religiosi Ordines ferè omnes, qui contemplationem aut puram ab omni actione aut cum actione coniunctam profitentur, Hymnodiæ vsum in choro omni studio colunt, & tuentur. Imò vbi plus contemplationis exercetur, maiori studio diligentiorique disciplina retinetur Hymnodiæ vsus. Sicut non omnes Ordines, qui vtrumque vitæ genus, contemplatiuæ scilicet & actiuæ, complectuntur, sunt in contemplationis gradu pares, sicut nec in gradu actionis: nam alij plus habent contemplationis quàm actionis, alij plus habent actionis quàm con-

Episcopi conditiones quæ.

Contemplationis & actionis varij gradus.

contemplationis; ita plus minúſve habent ſtudij circa Hymnodiæ vſum. Imò ſi paullatim Hymnodia deficere permittetur in aliquo Ordine, ibi contemplationis ratio deficere conſpicietur. Neque enim modicum tempus orationis priuatim factæ, neque priuata Pſalmorum recitatio, contemplationis gradum inſignem dicetur conſtituere, qualem conſtituere dicent omnes, Hymnodiam in choro ritè & rectè perſolutam.

CAPVT X.

Miras delectationes præbet Hymnodia.

Deliciæ ſpirituales non poſſunt explicari.

CERTVM ac indubitatum eſſe debet, variis abundare delectationibus ſpiritualibus Hymnodiæ vſum; ſed quales illæ ſint, multi poſſunt quidem experiri, ſi à Deo illarum auctore & fonte donentur, nullus tamen ſermone aſſequi valebit. Voluit miſericors Deus, quòd de illis aliquid innuerent ſancti viri, vt nos ad eadem perquiréda excitaremur, meliùs dixerim vrgeremur. Vnum profero Hymnographum, qui eas experiens, ſicut non poterat præ exultatione ſeipſum à nouis ſemper Hymnis concinendis cohibere; ita numquam deſcribit, quas quantáſve hauriret ex vſu Pſalmodiæ delicias, eas nihilominùs celebrat maiores omni alio deliciarum genere, vt nullam aliam delectationem his æqualem cognoſceret, non venationum, non piſcationum, non theatrorum, neque ludorum, neque chorearum, neque conuiuiorum, non vinearum, non coniugiorum, neque muſicarum, imò omnes alias voluptates ſimul iunctas floccifaciens

Præſtant ceteris mundi deliciis.

ciens ac ſpernens, illas extollebat, dicens: *Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum; & dulciora ſuper mel & fauum.* Pſal. 18. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo!* Pſal. 118. ſexcenta ſunt pronuntiata in Pſalmis, quæ declarant ſanctiſſimi Regis erga has delectationes ſenſum ſingularem, ſed omnia percenſere nimis longum eſſet.

Satis ſit illud afferre teſtimonium, quo declarat, ſe pluris æſtimare has delicias quàm Regiam ipſam dignitatem, quàm ſceptrum eburneum, quàm thronum auro gemmiſque contextum, quàm theſauros immenſos diuitiarum, ſimul iunctis omnibus deliciis quæ à Regia potentia poſſunt aut obtineri, aut exquiri, tandem quidquid ſub oculorum aſpectum, imò & cordis imaginationem poteſt proponi. *Præferebantur à Dauide omnibus deliciis à Regia potentia comparatis.* Hunc ſolemnem animi ſui ſenſum non ſemel eſt prolocutus, præſertim Pſalmo 72. dum in media delectationum Regiarum fruitione exiſtens pronuntiauit: *Quid mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Pſal. 72. Vbi paucis verbis præfert ſpirituales delicias omnibus omnino ſæculi diuitiis ac deliciis. Nec dubium vllum de veritate huius declarationis gigni poterit in animis eorum, qui aliquando meruerunt deguſtare vim vnius tantummodò harum deliciarum guttulæ; nam illa contenti, renuntiare viſi ſunt omnibus dignitatibus, honoribus, diuitiis, deliciis huius vitæ mortalis. *Deliciarum ſpiritualium mira vis.* Expendebat ad hanc rem Lyranus parabolam lignorum de Rege eligendo conſultantium, vbi oliua, vitis, & ficus oblatum imperium ſpreuerunt, contenti ſua pinguedine, Iudic. 9.

 lætitia

lætitia & dulcedine: & ex illa sensum moralem eliciens hic Doctor pius, tria hominum genera vult intelligi à tribus illis arboribus significata. In pingui oliua repræsentatos putat homines cælestis olei deuotione plenos; in vite humi repente, homines humiles fastum & arrogantiam deponentes, sed vinum lætitiæ possidentes; in ficu dulcissimos fructus germinante, eloquij diuini studiosos, quia omnis sacra Scriptura miris abundat suauitatibus, vt dicitur in Canticis sub no-
Cant. 4. mine Sponsæ: *Eloquium tuum dulce.* Qui itaque sunt huiusmodi præditi conditionibus, pluris faciunt eas quas experiuntur suauitates à Deo sibi datas, quàm sceptra, & coronas & Regna à mundo oblata: imò offerenti ij generosè respondent, se non posse deserere aut dulcedinem, aut pinguedinem, aut lætitiam, quibus in Dei cu-
Iudic. 9. mulantur seruitio, & dicunt: *Numquid possum deserere dulcedinem meam fructusque suauissimos, & ire, vt inter cetera ligna promouear?* En vis delectationum quanta, vt vincere queat illam dominandi cupiditatem, quæ in homine cum ipsa natura est congenita. Imperium certè & dominium Regium potiùs deponere, quàm Hymnodiæ quotidianum suauissimum vsum aliquando omittere voluisset Dauid. Hinc aliàs eamdem hanc suam degustatam delectationem præferre minimè dubitauit quibuscumque maximorum
Psal. 118. Regum opibus ac thesauris: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis.* Omnes dixit diuitias, vt cognosceremus, non vnius tantùm Regni opes considerasse Dauidem in hac sua comparatione, quam lætus decantabat, sed omnium Regnorum omniumque mortalium

Vincunt dominandi cupiditatem.

talium hominum diuitias simul coniunctas expendisse; vt vim suarum deliciarum, quas à Deo, cui psallebat ac deseruiebat, haurire solitus erat, validiùs enarraret.

Hæc suauitas cogebat sanctissimum Regem ad vsum illius suauissimi pronominis *meus* passim vsurpati, quasi ad omne verbum, dum alloquitur Deum, appellans *Deum meum*. Nomen istud, cùm non tam amoris quàm familiaritatis sit, non videtur valdè aptum creaturæ mortali erga tantum Creatorem & Deum, quem potiùs deceret inuocari nominibus Maiestatis & Reuerentiæ. Quidam sancti viri, licet diuino æstuarent amore, verentes illud vsurpare, si quando vrgebantur ex interno aliquo affectu, excusationem præmittere non omittebant, quasi veniam deprecantes. Hanc reuerentiam libet obseruare in Areopagita Dionysio viro Apostolico ob merita præclara, imò & diuino ob altissimam Theologiam. Hic de Deo scribens, non ausus absolutè vsurpare pronomen *meus*, licet impelleretur ab affectu, vt affectui satisfaceret, & reuerentiam non amitteret, dicere solebat: *Deus, & si fas est dicere, meus.* Sola suauitas & delectatio, quæ sit maxima, occupans omnem discursum, nescit seruare decorum, præbet licentiam, & sine timore proloquitur, *Deus meus*. Tanta est delectationum à Deo immissarum vis, vt absorpta anima pereat sibi, & quasi in ipsas dulcedines transformata, eructet verba suauitatis plena. Vt aliquando ostenderet Hymnographus vim harum delectationum, eas comparauit primò ebrietati, quæ mentem euertit; deinde torrenti aquarum pleno, qui impetu suo omnia secum rapit, nec ab

Deus meus *est nomen deliciæ.*

Quidam Sancti non audebant vsurpare Deus meus, *nisi præmissa excusatione.*

D. Dionys. c. 1. de Diuin. nom.

Deliciarum vi absorbetur animus.

Psal. 35. vlla potest impediri vi: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Vbi egregiè S. Augustinus aduertit has comparationes adhiberi, vt quod absolutè est ineffabile, aliquo saltem modo explicetur; & sicut magna est vis ebrietatis supra mentem, magna vis torrentium in impetu cursus; ita magna est vis delectationum ad mentem in Deum ipsum rapiendam, imò transformandam, vt nihil aliud præter Deum sapiat, nihil diligat: quia cùm accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, verbis loquor Augustini, perit quodammodò humana mens, & fit diuina, & inebriatur. Hac lætitia inebriati erant Martyres, qui ad passionem & mortem euntes, non agnoscebant suos, non vxorem flentem, non filios, non parentes. De B. Ephræm proditum est, quòd tanta diuinarum consolationum copia aliquando perfunderetur, diuinis vacans contemplationibus, vt earum vim ferre non valens, cogeretur exclamare ad Deum, ne tali obrueretur torrente voluptatum. Imò & hoc sæculo vltimo de sancto Francisco Xauerio, nuper Orientis Apostolo, & de sancto Philippo Nerio, plurium Sanctorum in spiritu Patre, scitum est, quòd talibus fuerint diuinis voluptatibus affecti, vt ad Deum exclamarent coacti, se illis succumbere, nisi eas ipse cohiberet, aut reuocaret.

Consolationes beati Ephram.

S. Francisci Xauerij & S. Philippi Nerij quæ, & quanta.

Verùm non omnes psallentes ad hanc sobriam sanctamque ebrietatem admitti certum est, sed tantummodò illas sponsas electas, siue solas columbas puritate nitentes, feruore ardentes, amore languescentes, quæ in vineam Dilecti inuitantur; vt mustum dulce exprimere ac degustare valeant vnà cum Dilecto; sed tantummodò illas oues

Puritas animi deliciis recipiendis est apta.

oues electas & prædilectas, quæ sub oculo diuini Pastoris ingredientes & egredientes, pascua vberrima dignæ sunt reperire & experiri, ingredientes per affectus animi interiores, egredientes per cantum & voces externas, quibus suauitas magis magisque excrescit. Deus noster quantò magis laudatur, tantò dulcior euadit, absque fastidio crescente appetitu & viribus eum semper magis laudandi, quemadmodum disertè scribit diuus Augustinus ad ea verba, *Laudate nomen eius, quoniam suauis est Dominus.* Psal. 99. Hanc suauitatum copiam illi maximè sentire digni redduntur, qui, præter puritatis studium, nouerunt etiam subducere se à negotiis exterioribus, & ad interiora mentis se ipsos colligere, quasi ad locum solitudinis. His Deus suauis, in remunerationem illius voluntariæ segregationis ab omni externa voluptate, solet miras communicare internas suauitates, vti non obscurè significare voluit nobis sacra Historia, dum Moysis & primorum populi Exod. 24. secessum quemdam ad montem Sina, vt oratione Deo vacarent, describit. Postquam montem conscendissent, & contemplationi cuiusdam miri obiecti à Deo ostensi vacassent, comederunt & biberunt. Si quis curiosiùs inquirat, ad quid epulæ & potationes post visionem diuinam, & post contemplationem? in promptu adest responsio, quòd non de epulis & compotationibus materialibus credendum est locutum esse Historicum sacrum, sed de mysticis & altioribus, quas rectè explicat Paraphrastes Chaldæus, dicens: *Et gauisi sunt in Sacrificiis suis, quasi comedissent & bibissent.* Ad explicandas suauitates in illo secessu degustatas, voluit adhibere sacer Textus nomi-

Segregatio voluntaria à tumultibus est delicijs apta.

Deliciæ spirituales describuntur in sacris Litteris nomine conuiuij.

na conuiuij & epularum; quia tales experti sunt viri illi suauitates & dulcedines spiritus, quales in conuiuiis opiparis sentiri contingit à famescentibus. Concinit huic explicationi declaratio, quam obtulit grauissimus Doctor Lipomanus, dicens: *Sic Deus se illis videndum præbuit, vt gaudium maximum ex eius visione perceperint, quas spirituales delicias per edere & bibere circumloquitur.*

Religionum status monti Sina similis.

Felices nunc cogor prædicare Religiosos, qui ad vitæ Regularis sublimitatem, tamquam ad montem Sina, montem scilicet non solius diuinæ legis cultu, sed & diuinorum consiliorum obseruantia celebrem, montem ad orationem frequentiorem maximè aptum, montem cælestibus visionibus & contemplationibus familiarem, euocati à Deo, possunt faciliùs diuinas degustare delicias. Qui in hoc felici monte nouerunt, iuxta Religionis suæ gradum, solitudinem sibi parare, nisi loci, saltem cordis, ab exteriorum tumultuum & negotiorum strepitu se remouentes, saltem statis horis, quando ad Hymnodiam euocantur, & quibusdam anni temporibus, de quibus agetur ad finem Libri sequentis, isti aptiores sunt ad comedendú & bibendum coram Deo.

Solitudo cordis necessaria viro Religioso.

Nec ab ista cordis solitudine poterit quisquam se iustè excusare, cùm obtineri queat etiam in media vrbium frequentia; imò quando sola loci solitudo adesset, absque cordis solitudine illa nihil valeret, vti disertè docuit sanctus Gregorius his grauissimis verbis: *Qui corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine; si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum secularium*

D. Gregor. lib. 30. Moral. cap. 12.

rium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe.

Quando videmus aliquos Religiosos vim harum delectationum non sentire in Hymnodiæ vsu, sed duritiam & asperitatem experiri, ita vt ad Hymnodiam accedant inuiti, quasi ad soluendum graue tributum & vectigal; tunc signum non obscurum adest, huiusmodi Religiosos plenos esse vel delectationibus sæculi, quæ omnino pugnant cum delectationibus spiritus, vel curis sæcularibus distrahi, quæ directè impediunt delectationes cælestes, ne concedãtur: quòd si etiam concederentur, impediunt curæ sæculares, ne sententur delectationes. Istis Deus iustè denegat, quod aliis Religiosis obicem non ponentibus liberalissimè apponere solet. Dicebat sanctus Bernardus, quòd Deus Religiosis personis, quæ sæculo ex animo renuntiarunt, solitus sit lac dulcissimum apponere, & oleum suauitatis elargiri, quibus suauia dulciaque reddantur omnia quæ geruntur in Ordine, cruces, vigiliæ, ieiunia, chorus, panni, labores, cibi, lectiones, obseruantiæ. His certè auxiliis lactis & olei carent, qui Hymnodiæ suauitatem non degustantes, eam reputant grauem ac molestam.

Deliciæ spirituales cur non ab omnibus sentiantur.

Religiosis feruidis lac & oleum concedit Deus.

D. Bern. Serm. 1. Dedicat. Eccles.

Harum deliciarum vim experiri dignus fuit in vsu Psalmorum, dum caneret cum aliis Religiosis in choro, piissimus Thomas à Kempis Belga, ex Ordine Canonicorum Regularium. De hoc viro felici produnt Scriptores miros effectus huiusce suauitatis. Sicut enim summo studio curauit statis psallendi horis prompta hilaritate adesse vnà cum ceteris Monasterij Canonicis, primus ingrediens Oratorium, siue die siue nocte, postremus egrediens, cordis vocisque feruore psallens

Heribertus Rosvveyd. in Vita.

Thoma à Kempis singularis in psallendo suauitas.

lens atque decantans, numquam sedilibus aut brachio aut tergo innixus, sed semper erectus; ita tot tantisque à Deo, quem cantans laudabat, cælestibus dignabatur suauitatibus, vt haud semel, imò sæpè, aduerteretur extra se raptus, oculis vultuque in cælum defixus, corpore item reliquo sic à terræ solo seiunctus, vt vix summis pedum digitis niteretur. Delectationes eximiæ animum recreantes corpoream subleuabant molem versus cælum, vnde suauitates descendebant. Accidit aliquando ad hanc rem lepidus euentus. Quidam, vt Thomam per iocum siue laudaret, siue pungeret, ex vocum collusione dixit sociis: Nullus miretur in Thoma tantam vocis alacritatem animique pietatem, ac totius hominis reuerentiam singularem tempore psallendi, quippe Dauidici Psalmi tot ipsi videntur salmones (pisces sunt in Germania, Bohemia ac Belgio notissimi, æquè ac delicati.) Huic incunctanter respondit deuotus Thomas: *Ita est, gratia Deo, Psalmi mihi salmones, verùm haud rarò mihi iidem vertuntur in nauseam & mortem, quoties ignauos rei præsenti non intentos & voci parcentes conspicio.* Veritati itaque per iocum prolatæ noluit venerabilis Thomas contradicere, sed pigrorum ignauiam suauiter atque prudenter ex data occasione insimulare aggressus est, vt illos excitaret. qui pigri fortè aderant huic euentui. Quas autem experiri dignus fuit deuotus iste psallens suauitates, easdem possunt degustare omnes chori studiosi, qui ad cantum Hymnorum dispositi accedunt.

Duo hîc scitu necessaria aduertere non omittam. Primum est, quòd non licebit alicui psallenti has

has delectationes vel concupiscere, vel à Deo expetere, tamquam finem Hymnodiæ principalem, nam ob huiusmodi finem quis non esset minùs reus culpæ, quàm si solam delectationem sibi proponeret, & statueret pro fine in rebus ad vitam naturalem necessariis; vt si quis ad cibum vel somnum accederet, ob solam corporis & gustus delectationem. Finis primarius & præcipuus esse debet Dei gloria & laus; si deinde concedantur delectationes, tunc animus eas cum gratiarum actione suscipiat, vti media apta ad Hymnodiam feruentiùs colendam & exercendam. Nam etiam sancti viri faciliùs vnà cum Hymnographo viam mandatorũ diuinorum percurrunt, cùm aliqua delectatione dilatantur in corde. *Psal. 118.*

Delectationes non debent expeti tamquam finis Psalmodiæ.

Aliud est, quòd si quis à Deo donetur hisce delectationibus, non ideò credere debet se esse Deo magis gratum, aut in illis situm esse fructum Hymnodiæ præcipuum. Erraret iste, non sine periculo maioris iacturæ. Non enim ratio perfectionis dimetienda est ex qualitate maiorum vel minorum delectationum, seu consolationum, quæ in rebus diuinis exercendis aliquando sentitur, sed perfectionis mensura ex maiori minoríve caritatis gradu desumenda esse traditur in sacris Scripturis. Nec semper delectationes signum sunt animi grati Deo, cùm non semel gratis à Deo concedi soleant etiam minùs perfectis, præsertim in via Dei iunioribus & nouitiis, vt tamquam lacte nutriti faciliùs assuescant virtutum actionibus, quas amplexi sunt. Consolationes autem pertinent ad genus gratiarum, quæ à Theologis dicuntur gratis datæ, quæ aliquando dantur etiam reprobis.

Deliciæ spirituales etiam ab imperfectioribus haberi possunt.

Perfectionis ratio in quibus rebus sita.

Huc

Richard. de S. Victore in Cantic. cap. 6.

Huc ſpectat nobilis doctrina, quam tradit Richardus Victorinus, vir non ſolùm in Theologia inſignis, ſed in vita ſpirituali apprimè verſatus, & vitæ contemplatiuæ ſtudioſus, dicens, conſolationes teneras interdum magis afficere minùs diligentem minuſque perfectum. Non enim quilibet tantum diligit, quantum ei conceditur experiri de iſtis conſolationibus, licet ſibi forſan videatur multùm diligere; ſed menſura dilectionis attendenda eſt ex profectu virtutum. Imò cauendum eſt ab occulto errore, quia affectus tener in Deum, qui etiam alio nomine dicitur deuotio tenera, ſeu ſenſibilis, aliquando, imò, vt plurimum, carnalis eſt potiùs & fallax quàm affectus ſpiritualis gratiæ, eſt potiùs ſenſualitatis quàm rationis. Multi putabunt ſe diligere Deum, & tamen diligent ſenſualem conſolationem, cuius ſignum eſt, quòd tamdiu durat dilectio & feruor in opere incepto, quamdiu durat conſolatio: ſi hæc tollatur, deficit quoque omnis feruor anteà deguſtatus. Huius generis affectus fortaſſis erat ille diſcipulorum Domini erga humanitatem Chriſti, qui ideò maxima impleti ſunt triſtitia, quando eiuſdem humanitatis breuî diſceſſuræ nuntium acceperunt; vt illis Dominus coactus ſit rationibus oſtendere vtilitatem huius diſceſſus: *Expedit vobis vt ego vadam; ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.* Ex quibus verbis dignoſcitur, diſcipulos magis dilexiſſe quod delectabat, quàm quod expediebat.

Conſolationes teneræ conceduntur minùs perfectis in via Dei.

Deuotio ſenſibilis poteſt decipere multos.

Apoſtoli diligebant Chriſtum nimis tenerè.

Ioan. 16.

Nec ſemper hæ delectationes à Deo ortum habent, ſed aliquando à diabolo, aliquando à natura ſuggeruntur; & ad has cognoſcendas opus eſt lumine cæleſti. In quo genere cognitionis ſicut

ſicut mirè excelluit venerabilis Zacaria, noſtri Ordinis Inſtitutor, ita præclara huius rei tradebat documenta in ſuis Spiritualibus Aphoriſmis; quorum præcipua ſunt iſta:

Antonius Maria Zacaria in Aphor. verbo *Compunctio.* num. 1.4.8.16. 19.& ſeq.

1. *Mentis dulcedo ſenſibilis aut à diabolo, aut à natura, aut à diuina oritur viſitatione.*

2. *Hac dulcedine, quaſi eſca opportuna, decipit diabolus guloſos ſpirituales, & incautos.*

3. *Quæ à Deo eſt, conceditur tum ad ſtimulum operum virtutis, tum ad præmium bonæ voluntatis.*

4. *Hæc aliquando ſubtrahitur, vt animus tum humilitati ſtudeat, tum alijs compati diſcat; tum ſe ipſum diſcutiat, an cauſam præbuerit ſubtractioni; tum ne in ea, tanquam in vero bono, ſiſtat; tum denique, vt diſcernatur feruidus à pigro. Qui enim feruidus eſt, Deo ſeruire nouit, etiam tempore deſolationis, ob virtutis amorem; piger autem, ſi tali priuatur dulcedine, illicò deficit in via Dei.* Hæc docebat præclarus vir, omnis myſticæ Thelogiæ inſignis aſſecutor.

Perfectio animi non in conſolationibus, ſed in dilectione Dei ſita.

Fundamentum perfectionis ſtatuendum eſt in progreſſu dilectionis & caritatis. Quòd ſi vnà cum caritatis acquiſitione iungantur conſolationes, quales etiam à ſanctis viris ſæpè deguſtari contingit, tunc felicitas ſumma eſt; ſi verò denegentur à Deo, tunc nullus debet affligi, ſed humiliter perſeuerare in ſuo ſtudio, donec iterùm redeat viſitatio diuina. Non itaq; in hiſce ſiſtere debet animus pſallentiú, cùm non ſint dę ſe bonæ, ſed earum bonitas tota ſit in ordine ad maioris boni proſecutionem; vel bonæ ſunt ex ſuppoſitione, quòd quis perfectioni ſubſtantiali ſtudeat. Si quis ex lata culpa à Deo priuetur his voluptatibus, licitum erit, imò decebit, poſtulare

à Deo

Dauid oratione postulabat restitutionem pristinæ cõsolationis.

à Deo restitutionem pristinę cõsolationis, ad imitationem Hymnographi, qui cùm iustè se priuatum cognouisset consuetis delectationibus, quibus exultabat in Deum, quia se conuertisset ad voluptates illicitas carnis, tradens se Bethsabee; reuersus tandem ad seipsum, & deplorans amissionem præteriti gaudij, dum veniam deprecaretur pro delicto, non cessabat postulare restitutionem ad pristinum statum consolationis, dicens

Psal. 50.

maximo ardore affectus: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Veniam & nos à Deo postulemus de lata culpa, Deumque precemur, vt restituat solitas visitationes.

CAPVT XI.

Hymnodiæ studiosi vehemens habent futuræ gloriæ signum.

Terrestris hominum mortalium Psalmodia cum cælesti Beatorum mira consensio.

EA est nostræ Hymnodiæ, quæ in terris à mortalibus expletur, cum superna Hymnodia, quæ ab Angelis & Beatis exercetur in cælis, consensio, vel, vt à Græcis dicitur, sympathia, vt à terrestri ad cælestem facilis existat transitus & accessus; idq; licebit ex duobus capitibus cognoscere. Primò ex conditione loci ad Hymnodiæ vsum deputati in terris; qui si rectè attendatur, magnam habere cum Beatorum habitatione similitudinem conspicietur, imò & communicationem. Tali ordine videtur Deus statuisse nostræ salutis negotia, vt instar eorum, quæ in Salomonico Templo in terris instituto ex diuino gerebantur præscripto, euenire debeant, quæ in

Templo

Templo cælestis gloriæ erunt deinde exercenda, quasi ex typo ad prototypum directa. Hinc sæpè in sacris Scripturis, quando vsurpatur nomen Templi, multa dici de ipso contingit, quæ vtriq; loco propter similitudinem sunt communia. Vnicum satis sit recordari testimonium ex Dauide desumptum, quod tam de Templo Ierosolymitano quàm de Templo cælesti à sanctis Patribus intelligitur sine vlla violentia verborum. Ait Dauid Psalmo 28. *Et in templo eius omnes dicent gloriam.* Quia autem gloria Deo dicitur tam in Templo terrestri quàm in cælesti, & in vtroque laudatur, benedicitur & celebratur, hic textus modò adducitur à sacris Doctoribus loquentibus de Beatorum domicilio, modò à loquentibus de Templo terreno; quia tam in vno quàm in alio peculiari residet modo infinitus Deus; in Templis nostris ad ostensionem misericordiæ, in cælesti autem Templo ad ostensionem Maiestatis. Hinc S.Gregorius, expendens verba alia eiusdem Hymnographi, *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius*, liberè dicit: *Templum Dei superna patria est.* Attendentes igitur ad ea quæ in Salomonico Templo gerebantur, videmus, quòd penetrare volentes ad intimam Templi partem, quæ solis Sacerdotibus & Leuitis patebat, tenebantur primò incipere laudes in portis; deinde easdem prosequentes, ad atrium interius se transferre; tandem ad intima, vbi solis Sacerdotibus fas erat manere, penetrantes, ibi plenam & perfectam confessionem Deo offerebant. Huiusce praxis circa diuinas laudes tali ordine descriptæ luculentissimum testimonium videtur tradere Psaltes, dum Hymnodiæ vsum suadens con-

Psal. 28.

In Templis terræ residet Deus ad ostensionem misericordiæ.

In Templo cæli ad ostensionem Maiestatis.

Psal. 10.

S. Greg. in l. 1. Reg. c. 3

Psalm. 99. concludit : *Introite portas eius in confessione*, en primus ingressus ; *atria eius in Hymnis : confitemini illi*, ecce prosecutio ad secundum situm vlteriorem. *Laudate nomen eius, quoniam suauis est Dominus, in æternum misericordia eius*, en consummata plenaque laudatio vltimo loco oblata. Ab hac terrena praxi liceat nunc assurgere ad anagogiam non prorsus à vero sensu alienam, imò valdè opportunam. Quicumque in portis huius vitæ mortalis, in ingressu scilicet & egressu cuiuslibet diei, promptus est ad oblationem Hymnorum, sicut magna voluntate se transfert ad atria, id est ad Templa ; ita spem concipere debet quasi certam penetrandi ad gloriam cælestem, quæ est vltima pars sanctior omnis Templi. Hæc anagogia magis roboratur ex consideratione alterius non iniucundæ anagogiæ circa promissionem à Deo factam Principi Sacerdotum, si fideliter & promptè munia ad Dei cultum in Templo spectantia persolueret. Promittitur illi ex speciali priuilegio reseratio Orientis portæ, quæ mysticè designat gloriæ futuræ felicitatem, vbi solus oriens, qui occasum nesciat, perpetuò durat. Verba Dei per Ezechielem prolata sunt ista : *Cùm autem fecerit Princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem.* Et verè munus quod incipitur in vno loco, in alio summa cum voluptate expletur ; nam ista duo loca electa sunt à Deo, vti propria ad laudes Dei exercendas maiori cultus decentia. De Templis in terra extructis ait Hymnographus : *Te decet Hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Ierusalẽ.* vbi mentio fit de Sion & Ierusalẽ, quia primum Templum extruendum

Ezech. 46.

Locus proprius diuinarum laudum Templum & cælum.

Psal. 64.

Templum Salomonis extructũ in Sion.

ſtruendum erat in ea parte vrbis Ieruſalem, quæ dicebatur Arx Sion. De cælorum autem decore pronuntiauit idem Dauid: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorũ laudabunt te.* Psal. 83.

Cùm igitur decora ſit laudatio Dei tam in Templis terræ quàm in Templo cæleſti, ideò laudes noſtrorum Templorum dici iure poterunt initia laudum cæleſtium; & qui in Templo terreno fideliter & rectè Hymnos Deo cantauerit, ſpem habet tranſeundi ad cæleſtes laudes ſine ceſſatione continuandas in cælis. Ad quam rem expendebat D. Auguſtinus illam temporis particulam, quam adhibet Dauid hortans ad Hymnodiæ vſum: *Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini.* Expendit illud *nunc*, & ait per illud ſignificari, quòd laudantes hoc tempore Dominum tranſituri ſint ad æternitatis continuationem in cælis; & *nunc* huius vitæ reſpondere vult *tunc* æternitatis, dicens: *Qui tunc benedicturi ſunt ſine defectu, hîc incipiunt benedicere Dominum.*

Laudes noſtrorum Templorũ initia ſunt laudum cæleſtium.

D. Aug. in Psal. 133.

Hæc ſpes futuræ gloriæ magis item excreſcere conſpicitur ex altero capite, nempe ex qualitate Hymnorum qui hîc à miniſtris vſurpantur, & decantantur frequentiores. Clarum eſt, quòd omnes ferè Dauidici Hymni, vt haud ſemel viſum eſt à nobis, copioſis ſcatent diuinis laudibus, Deum nimirum celebrantes, Deiq; attributa exaltantes. Clarum item eſt, quòd in futura cæleſti patria Beati, vnà cum Angelicis ſpiritibus, perpetuò immorabuntur in diuinis concinendis laudibus & Hymnis, vt Eccleſiæ prædixit Iſaias illis verbis: *Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Huic prædictioni concinunt ea, quæ poſt ſæcula multa ab Apoſtolo

Hymni Beatorum cum Hymnis mortalium ſunt eiuſdem rationis.

Hymni à Beatis in cælo ſemper vſurpandi.

Iſaiæ 51.

Ioanne visa sunt in sua Apocalypsi; ibi namq; audiuntur Beati cantu Hymnorum honorem & gloriam deferre Deo & Agno. Quemadmodum itaque Psaltes, dum maiori arderet feruore celebrandi Deum, prædixit sibi & alijs iustis, quòd esset in patria beata perpetuò decantaturus Psal-
Psal. 60. mos & Hymnos: *Sic Psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi.* Consideratione digna est illa particula *sic*, quam rectè expēdit Incognitus nunc cognitus, nam refertur ad priùs dicta de hereditate æterna iustis concessa per merita Christi; ita animus eorum, qui eorumdem Hymnorum libenter vsurpant cantum in hac vita, debet erigere spem aliquando perueniendi vnà cum ipso Hymnorum auctore ad prædictam æternam hereditatem, ibiq; prosequendi in sæculum sæculi eumdem cantum Hymnorum in hac vita frequentatum.

Cithara vsus frequēs erat Dauidi in psallendo.

Nec forsan incongruum erit reflectere animū ad qualitatem instrumenti, quod frequentiùs adhibebatur à Psalte, dum Hymnos Deo cantaret. Video sæpè sæpiùs citharā exigere, imò & alijs
Psal. 42. suadere: *Cōfitebor tibi in cithara Deus Deus meus.*
Psal 70. *Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.* Aliquando citharam alloquebatur quasi intellectu præditam, vt ab otio excitaretur ad vsum, illam appellans
Psal. 56. & 107. nominibus amoris: *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara.* suadens alijs etiam citharæ vsum, tamquam opportunum ad hoc munus diuinarum laudum: *Confitemini Domino in cithara.*
Psal 32. Psal. 97. eamdem aliàs vrgens hortationem: *Psallite Domino in cithara, in cithara & voce Psalmi.* Ad quid potiùs citharæ vsus & prædicatio frequentior, quàm aliorum instrumentorum, quæ etiam aliquando

aliquando in eodem munere adhibebantur? Forsan ad declarandum, quòd ijdem Hymni erunt in patria beata decantandi, qui in hac vita mortali erunt frequentiores, sicut citharæ frequentior erat vsus. Ratio huius argumenti inde nascitur, quia in Apocalypsi, quando S. Ioannes describit felicitatem & occupationes Beatorum in cælis, sicut illis continuos Hymnorum cantus adscribit, vt mox dicebamus; ita non alia instrumenta recenset à se visa in manibus Beatorum, nisi citharas suauissimè pulsatas. Capite 5. vidit quatuor animalia, & viginti quatuor seniores coram Agno prostratos cum citharis in manu. Item capite 14. audiés symphoniam quadraginta quatuor millium Electorum, ait fuisse *sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis*. Iterùm capite 15. vidit triumphantes de magna bestia, *habentes citharas Dei, & cantantes* Hymnos. Ex quibus deducere libet, quòd sicut ex hac nostra terra conspicimus transferri Hymnos & citharas ad terram Beatorum; itá vrget argumentum ad fauorem cantantium, quòd sint ipsi transferendi ad eamdem terram. Hinc Hymnographus signa hominis iusti, seu beati, enumerans, illud in primis recensuit, quòd esset frequentaturus die noctéque vsum Hymnorum: *Et in lege eius me ditabitur die ac nocte*. quod idem est ac si diceret, Beatum fore qui frequẽs est in Hymnorum exercitio; nam nomine legis allatus à Christo Domino fuit liber Psalmorum in testimonium: *Vt adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est; Quia odio habuerunt me gratis*. Dicitur lex liber Psalmorum, quia in hoc libro strictim tota lex continetur. Beatus asseritur à Psalte animus ille, qui

Beatis in patria cithara vsus est proprius.

Apoc. 5.

Ibid. 14.

Ibid. 15.

Signa hominis iusti sunt laudes frequentes.

Psal. 1.

Liber Psalmorum nomine legis appellatur.

Ioan. 15.

frequens est ad huius libri exercitationem assiduam, vti legi posse ostendit Suidas; seu cantum, vt vertunt alij, quia in Scripturis *meditari* sæpè idem est ac *canere*, vti Isaiæ 38. videmus coniungi cantum cum meditatione : *Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba.* sicut etiam in libro Prouerbiorum dicitur : *Veritatem meditabitur guttur meum.* Beatus, inquam, Hymnodiæ studiosus asseritur, quia ad beatitudinem cælestis vitæ est transferendus. Et ob hanc fortassis rationem, non sine Dei altissimo consilio, hic Psalmus beati viri signa describens collocatus est primus in ordine omnium Hymnorum Dauidicorum, vt excitetur animus ad hoc præclarum studium, quod potest reddere studiosum planè beatum.

Isaiæ 38.

Prou. 8.

Laudū diuinarū frequentia est signū prædestinationis.

Blasphemiæ vsus est signum reprobationis

Ego quidem nullum signum externum noui magis efficax, ad dignoscendum quis sperare debeat beatitudinem cælestem, quàm frequentiam Psalmodiæ. Sicuti ex procliuitate ad blasphemias euomendas, argumentum vehemẽs ducunt Sapientes æternæ perditionis & reprobationis, cùm stigmate reproborum sint notati blasphemi: nam blasphemia est cibus proprius damnatorū, ob peruersam ipsorum, & auersam à Deo & à Sanctis voluntatem; ita ex promptitudine & inclinatione ad diuinas laudes, licet concludere magnum æternæ prædestinationis argumentum, quia laudes diuinæ erunt perpetuus cibus Beatorum in cælo; sicut & ex loquela cuiusque hominis, quamuis in aliena terra viuentis, facile est cognoscere illius nationem, & patriam.

D. Thom. 2. 2. q. 13. art. 4.

Psalmodiæ studiosiores altiorẽ gloriæ gradum obtinebunt.

Ausim dicere, quòd huius Hymnodiæ studiosiores maiori & sublimiori aliquo priuilegio in ipsa

ipſa beata gloria ſint à Deo remunerandi; nec putarem id hyperbolicum, aut incongruum, cùm teſtatum omnibus ſit, diuinarum laudum ſtudioſos præcipuis alijs fauoribus & gratijs à Deo in hac vita decorari. cuius rei veritatem non in alio, quàm in ipſo Hymnographo, conſpicere poſſumus. Hic, ſicut in Hymnorum decantatione fuit ſtudioſiſſimus, ita inſignes à Deo retulit felicitates, nimirum temporales, gratuitas, ſpirituales, & æternas. Inter temporales connumerandæ ſunt victoriæ & triumphi de hoſtibus pluries reuecti, diuitiæ item immenſæ auri & theſaurorum, proles numeroſa, Regnumque florentiſſimum ac glorioſiſſimum. Inter gratuitas adeſt ſpiritus prophetiæ inſignior præ ceteris Prophetis, quo præcipua noſtræ religionis myſteria prædixit, & cecinit, potiùs quaſi Hiſtoricus, ſeu Euangeliſta, quàm Propheta. Inter ſpirituales recenſendus eſt meritorum ſublimium cumulus, quibus meruit eſſe, quoad carnem, pater Chriſti Domini; quatenus iſte ex illius regio ſanguine fuit progenitus. Inter æternas tandem collocanda eſt anticipata reſurrectio ante communẽ omnium reſurrectionem. Cenſent inſignes Eccleſiæ Doctores, vnà cum Chriſto ipſo, cuius glorioſam Reſurrectionem iam antè verbis apertis, & à ſancto Petro in teſtimonium adductis, præuiderat, & prædixerat Pſalmo 15. Dauidem reſurrexiſſe, & præueniſſe aliorum reſurrectionem. Quod priuilegium ſi verum eſt, profectò non modicum fuit. De cuius veritate non eſt hîc à me diſputandum, cùm locus id non poſtulet, ſed data hac hypotheſi aſſerendum eſt, noluiſſe Deum, quòd inſtrumentum adeò nobile ſuarum laudum, quale fuit

Dauidis felicitates & priuilegia ſingularia, ob ſtudium Hymnodiæ.

Dauidẽ reſurrexiſſe cum Chriſto cenſent multi.

Actor. 2.
D. Auguſt. Epiſt. 99.
Sophrõ. de Aſſumpt. Virginis.
Val. Epiſc. in Pſal. 5.
Pineda in Iob 19.

fuit corpus Dauidis, tam diu in terris expectaret vitam perfectam æternam, sed quàm primùm transferri voluit ad easdem laudes continuandas.

Potero saltem asserere liberiùs, quòd in patria beata isti Hymnodiæ studiosi audientur adhibere Hymnos in terris decantatos, iuxta doctrinam Theologorum dicentium cum S. Thoma, in cælo post resurrectionem canendas esse à Beatis Dei laudes voce corporali, sicut etiam docet Hymnographus dicens: *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exaltationes Dei in gutture eorum.* Nec dissentiunt visiones aliquando factæ mortalibus à vita functis Beatis. Vnum tantùm afferam exemplum à Guilielmo Baldesano descriptum in Historia Thebæorum. Quædam nobilis matrona Agauni, vbi celebre monasteriũ & Templum extat S. Mauritio insigni Thebæorum Duci extructum, vnicum filium Monachis tradiderat educandum, & instituendum bonis moribus & doctrina. Puerulus ibi sicut ætate, ita in omni honesta disciplina progressus in dies faciebat magnos; imò & monasticum edoctus cantum, vnà cum illis Religiosis in choro Hymnos & preces canebat suauissimè. Ecce in ipso pueritiæ flore febri correptus obiit. Mater afflicta nesciebat quasi à Templo, vbi defunctus filius iacebat sepultus, auelli; saltem quotidie ad idem Templum veniens, super sepulchrum amarissimè flebat, tempore diuinorum præsertim officiorum vberiores emittebat lacrymas, quia inter cantantes Monachos in choro non ampliùs suauissimam filij vocem sibi audire licebat. Cùm diu perseuerasset in hac fletus frequentatione, victa aliquando magnitudine afflictionis, somno correpta obdormie-

D. Thom. loco cit.

Psal. 149.

Guilielm. Baldesan. l. 2. Hist.

Puerorum institutio in Monasterijs.

obdormiebat. In eo somno ecce sibi adstare videt S. Mauritium, illius Templi patronum, verba hæc proferentem: Cur affligeris mulier? cur tandem finem lacrymis non imponis? cui illa: A fletu numquam potero cessare, donec vita superat, quia vnicum filium meum amisi. Addit S. Mauritius: Noli flere in posterum, quia filius tuus licet mortuus mundo sit, viuit tamen in cælesti patria, & hoc sit tibi signum: Crastina die studeas conuenire ad Preces matutinas, nam vocem filij inter Monachos cantantes obaudies; eodemq; poteris perfrui commodo, quoties ad diuina Officia in hac Ecclesia meo nomini dicata conuenire tibi licebit. His dictis euanuit visio, & excitata mulier domum reuertitur, expectans magno animi desiderio matutini temporis horam, sperans effectum hesternæ visionis. Ad primum campanæ ictum pro Officio matutino mulier veniens ad Ecclesiam, expectat initium Officij, & ad prima verba Antiphonæ audiens vocem filij suauissimam, reddita est certa de salute & beatitudine prolis, & ad frequentiorem diuinorum Officiorum assistentiam facta est studiosa, vt sæpiùs filij carissimi voce delectaretur. O Felices Hymnodiæ studiosos, quibus parata est beatitudo æterna, cuius pignus est cantùs huius vitæ!

CAP. XII.

Dei cognitionem amoremque gignit augétve Hymnodia.

EX Hymnorum frequenti vsu plurima bona nobis spiritualia & temporalia prouenire sic-

ut certum est, ita non erit inter postrema collocandum illud quod ab Angelico Aquinate, dum de materia diuinarum laudum copiosè differit, offertur, nimirum amor tum Dei tum mandatorum ipsius; quia ex frequentatione laudum inardescit animus, & excrescit affectus in Deum laudatum, iuxta promissionem ab ipso Deo factam omnibus suarum laudum studiosis per Hymnographum: *Sacrificium laudis honorificabit me; & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* quasi dixerit: Quicumq; laudibus suis me honorificare studuerit, maiorem inde acquiret erga me dilectionem, quia ego me illi manifestabo, & communicabo. Ex quo affectu addit D. Thomas oriri elongationem ab exterioribus obiectis, quæ Dei amorem impedire conantur; quia eò magis separatur animus à creaturis, quò magis afficitur ad Creatorem, iuxta aliam Dei promissionem per Prophetã Isaiam suis laudatoribus factam: *Laude mea infrenabo te, ne intereas.* Et quod melius est, amor iste ex cantu Hymnorum haustus acuit desiderium, & voluntatem magis magisq; laudandi Dilectum suum. Tali sunt ordine comparata huiusmodi studia, vt cantus Hymnorum excitet affectum, affectus excitatus prouocet cantum, & alter alterum mutuò gignat, & promoueat.

D. Thom. 2.2.q. 91. art. 1.

Amor Dei ex Hymnorum vsu cõparatur.

Psal. 49.

Isaiæ 48.

Qui Deum diligunt, eius laudes frequentãt.

Hos affectus & effectus licet cuilibet obseruare, etiam in alijs occupationibus ad vitæ ciuilis informationem directis. Solebant rerum publicarum Moderatores apud Græciam, vt populos ad proprias cuiusq; Reipublicæ leges maiori affectu obseruandas facilè & suauiter instituerent, graui Decreto præcipere, vt à iunioribus sæpè decantaren-

Leges ciuiles discebãtur cantu.

cantarentur promulgatæ leges, putantes, quòd *Cantus memoriam iuuat.* vsu talis melodiæ tum affectus tum memoria magis firmaretur. Insigne Cretensium Decretum super hac re describit Ælianus: *Filios*, ait, *ex liberis parentibus ortos iussos esse addiscere leges cum melodia & concentu.* eò quòd pueri faciliùs memoriâ complecterentur, propter musicæ voluptatem, ea quæ discebant, & faciliùs etiam abstinerent ab illarum transgressione. Post leges Principum, tenebantur iidem pueri eodem ritu cantus discere Hymnos tum in honorem Deorum factos, tum virorum fortium egregia facta narrantes. De hoc canendi more testimonium reddit Philosophus in Problematibus suis, & Plato in libro Legum. Quibus concinit D. Ambrosius in ea verba Dauidis, *Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ*, dicens: *Quæ benè tenemus, cantare consueuimus; & quæ melius cantantur, melius nostris adhærent sensibus.* Ex quibus verbis duo elicio ad rem nostram apta, nimirum, quòd cantus adiuuat animi affectum seu sensum, & affectus incitat ad cantum. Alterum est, quòd qui meliùs cantant, ostendunt se esse in Deum meliùs affectos; qui *Quæ diliguntur frequentiora sunt in ore.* autem magis diligunt, sæpiùs cantum frequentant, quasi ruminantia animalia, quæ cibum apprehensum iterùm degustant, pluries ad dentes reuocando eumdem cibum iam deglutitum. Praxim horum affectuum attendere possumus in Hymnographo, qui sicuti artem callebat musicam, eamque vsurpans frequentabat ad Deum suum celebrandum; ita ex cantus frequentia maiores in Dei amorem progressus faciebat, & ex amoris incremento excitabatur ad cantus eius-

Aelianus lib. 2. Var. Histor. cap. 29.

Aristot. in Problem. Sect. 19. Probl. 28. Plato lib. 2. de Legib. apud Euseb. lib. 12. Præp. c. 14. D. Ambr. in Psal. 118.

dem iterationem, imò perpetuam continuationem: nam Psalmo 103. in medio cantu, quia dilectionis ardor excreuerat, testatur se numquam à cantu isto cessaturum, donec vita esset superstes; & ex cantu sibi promittit varios effectus exulta-

Psal.103. tionis & delectationis in Deum dilectum: *Cantabo Domino in vita mea, psallam Deo meo quamdiu sum.* ecce promissio perpetui cantus, licet anteà plurimùm cecinisset. Tandem sibi promittit

Ibidem. alios effectus in corde suo: *Iucundum sit ei eloquium meum, ego verò delectabor in Domino.*

Cognitio Dei confert beatitudinem mortalibus.

Ex hac dilectionis acquisitione ortum habet Dei maior cognitio, in qua mortalium beatitudo consistit, iuxta illud Domini nostri Saluatoris pronuntiatum; *Hac est vita aterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* cui pronuntiato concinuerat Propheta Ieremias, docens omnem mortalium gloriam sitam esse in Dei cognitione: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, non glorietur fortis in fortitudine sua, non glorietur diues in diuitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* En

Ioan.17.

Ierem.9.

Dei cognitio præstat omnibus mundi bonis, diuitiis, sapientia & dignitatibus.

quòd in nullo ex illis tribus bonis quæ mundus solet admirari, imò adorare, quasi apta obiecta veræ gloriationi, sapientia, potentia & diuitiis, ex Dei sententia, non consistit vera gloria. Si quis maiori esset præditus sapientia quàm Solon, siue Numa, siue etiam Salomon; si quis maiori polleret fortitudine & viribus quàm Iulius Cæsar, siue Alexander, siue Hercules; si quis amplioribus potiretur diuitiis quàm Crœsus, aut Crassus, non ideò poterit verè gloriari: nam ista apud Deum nihili fiunt, sed magis æstimatur vnicus diuinæ cognitionis gradus quàm thesaurorum omnium

omnium coacernatio, quàm potentiæ amplitudo, quàm ſcientiarum omnium poſſeſſio. *In hoc glorietur, qui gloriatur, noſſe me.* Ex Hymnodiæ igitur vſu tantum nobis bonum tantamque gloriam proficiſci teſtatur non ſemel Dauid, qui id in ſe expertus dixit ad Deum ſuum: *In quacumque die inuocauero te, ecce cognoui, quoniam Deus meus es.* quaſi dixerit: Ego quidem licet ex oratione & Pſalmis, dum inuoco te, multa ſemper referam beneficia inſignia, quod tamen mihi frequentius experior, quódve carius reputo, eſt certiſſima comparatio noui luminis ad te Deum meum cognoſcendum; quòd ſcilicet verus Deus meus ſis, omne bonum meum, Deus, inquam, meus, & omnia, vti poſteà cognouit & confeſſus eſt Seraphicus Franciſcus. In hac cognitione iucundabatur cor Dauid, deliciabatur Franciſcus. Pſal. 55.

Si ad colloquendum cum Deo in Hymnis quales decet accederemus, certi ſumus, quòd inde tantas ardoris flammas ſplendoriſque radios reportaremus, vt quaſi tot ſoles populis, qui nobiſcum agunt, videremur. Nouimus aliquando ſeruum Dei Moyſem, qui à Deo conſtitutus fuit primum Sacerdotum exemplar, poſtquam è conſortio Dei habito per orationem in monte rediit ad populum, emiſiſſe talem radiorum coruſcationem à facie, vt Iſraëlitæ intendere non poſſent in illam. Eamdem felicitatem lucis & ardoris viſam eſſe in Domino noſtro Seruatore narrant Euangeliſtæ, dum ab oratione deſcenderet ad diſcipulos de monte Thabor, tunc enim reſplenduiſſe dicitur facies eius ſicut ſol. Quia in Eccleſia noſtra viget Hymnodia, quæ ardoris amorem & cognitionis ſplendorem confert dignè pſallentibus,

Ex colloquio Dei animus reportat lumen & ardorem.

Exod. 34.

Matth. 17. Luc 9.

Apoc.12. bus, forsan visa est à Ioanne in Apocalypsi ipsa Ecclesia amicta sole, coronata stellis, & calceata luna. His duabus perfectionibus donatur à Deo laudibus celebrato Ecclesia sponsa. Ad quod significandum, non modicum confert ipse ordo & numerus horarum Hymnodiæ adscriptus. Nam septem horæ diuino datæ Officio septem comparari possunt cæli Planetis, per quos vniuersus inferior orbis regitur atque disponitur in suis effectibus, maximè ad vitam vegetantem & animalem pertinentibus. Vnde possumus asserere, quòd, siue in Ecclesiam siue in ministros, deriuatur ab his septem mysticis Planetis Horarum Canonicarum lumen & calor, lumen cognitionis & calor amoris, in quibus duobus effectibus vita spiritualis consistit & durat.

Ecclesia est mulier illa sole vestita visa à Ioanne.

Horæ Canonicæ septem sunt mystici Planetæ.

Psalmi sunt thesaurorũ fodinæ.

Qui cupit in Dei cognitione & amore proficere suauiter, dignè, vel saltem non indignè, frequentet sacram Hymnodiam. Ex hac, quasi ex fodina copiosa, eruet thesaurum non auri aut gemmarum materialium, sed affectuum & cognitionum spiritualium, quæ super omne aurum & super omnem gemmam æstimantur à Dauide:
Psal.118. *Dilexi mandata tua, super aurum & topazion.* Qui aliquando à Deo donabitur opportunis gratiæ auxiliis, inueniet huiusmodi thesauros cognitionis & ardoris, omnia enim verba Hymnorum valida & efficacia sunt ad Dei cognitionem & delectationem excitandam. Hæc Hymnodia est illud celebre torcular in vinea patrisfamilias erectum ac positum, quò suauissimum diuini amoris mustum exprimitur in corde psallentium. Vtque psallentes ad vberiorem huius pretiosissimi musti expressionem frequentiùs excitentur & alliciantur,

Hymnodia vsus est torcular diuini amoris.

liciantur, voluit Deus quosdam Psalmos, insigniores præsertim aptioresque ad huiusmodi amoris actus eliciendos, inscriptum ferre pro titulo proprio nomen *torcularis*, vt conspicere licet ante Psalmum 8. qui, vt statim dicemus, flammas emittit amoris; item ante 80. qui diuini amoris feruet iubilo; & ante 83. qui eiusdem amoris renouat affectus, suspiria, lacrymas. inscribuntur enim isti Psalmi hoc titulo, *Pro torcularibus*. Nos certè stulti declarabimur coram Deo, cum temporis horas, dies noctesque insumamus in voluminibus versandis, vt diuinarum perfectionum cognitionem assequamur, nec amplectamur, quæ habemus ad manum, media aptiora & faciliora ad hunc finem obtinendum. Experientia docet quotidiana, quòd nec à disceptationibus, nec à lucubrationibus, nec à quibuscumque scholasticis exercitationibus obtineatur ea cognitio (sermo est de effectibus, qui vt plurimùm eueniunt in hac re) ad diuinos commouendos ardores opportuna, quam animi virtutis sectatores concupiscunt, & quærunt. Ex scholis, vt plurimùm, tum præceptores tum discipuli hauriunt Dei ac diuinorum cognitiones quasdam frigidas, languidas, ieiunas, sistentes in solo intellectu, qui huiusmodi delectatur curiosis illustrationibus, quæ voluntatem non afficiunt: at in cantu Dauidicorum Hymnorum, quasi in ardentissima fornace, inuenit animus pius tot flammas, quot verba ignem amoris spirantia, voluntatem & cor canentium inflammantia. Si quorumdam psallentium animus nullum nihilominùs sentiat ardorem ex cantu Hymnorum, id non Psalmorum modicæ virtuti, sed sui ipsius

ineptæ

ineptæ diſpoſitioni eſt tribuendum. Sicut neque ligna, quamuis combuſtioni ſint deſtinata à natura, ſtatim ignis applicati vim experiuntur efficacem, niſi priùs ſint opportunis præparata qualitatibus. Multi pſallentes de ſe ipſis poterunt liberè vſurpare verba illa quæ diuus Bernardus ex ſenſu humilitatis de ſe ipſo pronuntiabat: *Collocauit me Deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiſo deliciarum; ego verò miſer & miſerabilis inter menſas epulantium fame pereo, iuxta fontem ſitio, ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger ſum & deſidioſus.* Verè quot ex religioſioribus Eccleſiaſticis culpa ſua, pigritia & ignauia ſua priuantur variis ſublimibuſque cognitionibus & illuſtrationibus, variis item ignitiſque animi affectibus, quos facilè poſſent obtinere, ſi Hymnodiam ritè frequentarent. Sæpè dum ſimpliciores ardent, ſapientiores algent; dum illi conuiuantur, iſti fameſcunt & ſitiunt. Vtinam ad nos ipſos aliquando redeamus, cognoſcentes noſtras miſerias, & tandem ad veros cognitionis & amoris diuini fontes deuenire ſtatuamus.

D. Bernardi humilis ſenſus. D. Bernard. lib. de Conſider. c. 35.

Fontes diuini amoris viuos, veros iugeſque libenter appello Pſalmos Dauidicos; quia ab iſtis obiiciuntur menti omnia illa obiecta quæ ad amorem excitandum in voluntate ſunt opportuna. Tria docebat diuus Ioannes Chryſoſtomus eſſe amoris principia (quæ in re minimè diſcrepant à duobus principiis, ſeu fontibus, quæ traduntur à Philoſophis, ſed eadem continent) pulchritudinem, beneficia & amorem: hæc, inquam, tria ſicuti in Deo vnita eſſe quiſque fatebitur, ita à Dauidicis verbis tanta obiiciuntur claritate pſallentibus

D. Chryſoſtom. in Pſal. 41. *Amoris tria principia.*

lentibus piis, vt animus nequeat ab amoris vi subtrahere seipsum. Et quidem quod attinet ad pulchritudinem, nullus aut Pictor egregius suis coloribus, aut insignis Orator sua eloquentia describere vmquam valebit pulcherrimas diuinæ naturæ dotes ea felicitate ac facilitate, qua in suis Hymnis describit & exhibet Hymnographus. Qui probè nouerunt corporum pulchritudinem non in vna tantùm simplici qualitate, sed in ordinata quadam & concinnè disposita plurium tum colorum, tum partium, tum lineamentorum aggregatione esse sitam, intelligent quoque tum in quibus rebus constituenda sit pulchritudo in re spirituali, præsertim in diuina natura, nimirum in plena omnium perfectionum, quas Attributa vocant Theologi, aggregatione, absque vlla imperfectionis leuissima macula, siue vmbra; tum etiam vim descriptionum quas Dauid oculis obiicit psallentium: numquam enim de Deo profert verbum, quin aliquam eius celebret perfectionem ab omni imperfectionis suspicione liberam atque immunem. Passim, ac ferè in singulis Hymnis, modò potentiam extollit nullo neque loco, neque tempore neque re circumscriptam, nulli obnoxiam labori: nam *ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt, omnia* faciens *quæcumque voluit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* Modò sapientiam recolit nulli expositam ignorantiæ, siue obliuioni; omnia perlustrantem, etiam corda & renes; omnia cognoscentem, nouissima & antiqua; nullis obrutam tenebris, sed semper in luce, noctesque reputantem sicut clarissimam diem; hominum consilia & cogitationes de longè, & antequam

Pulchritudo diuinæ naturæ qualis.

Potentia Dei quanta.

Psal. 148.

Psal. 134.

Sapientia Dei qualis.

quam fiant, intelligentem; cuius nondum fuerit nec sit futurus certus numerus, nec determinatus finis. Aliquando imperium ac maiestatem celebrat, cuius magnitudo, latitudo, felicitas absque limite cælum, terras, abyssos & tempora complectatur; cuius gloriam enarrent cæli & firmamentum; cuius sublimitatem loquantur omnia opera omnesque Sancti; cuius dominatio ad omnia sæcula, & ad omnem generationem sit latissimè diffusa. Aliquando æternitatem proponit, cuius nullum vmquam fuerit initium, & nihilominùs ab ipsa originem sumpserint cetera omnia, siue in cælis, siue in terris, siue subtus terrã existentia; nec vmquam sit visura finem, sed eadem permansura semper sine vllo annorum defectu, imò & sine vlla temporis in seipsa successione. Modò sanctitatem purissimam, pietatem suauissimã, misericordiam absolutissimam, veritatem firmissimam, fidelitatem inuariabilem, prouidentiam copiosissimam, bonitatem dulcissimam, nomen tandem, oculos, verba, manus, gressus, cogitationes, affectus, consilia, mandata, opera perfectissima proponit, & dignis exaltat præconiis, vt inde concipi debeat Deus iste pulcherrimus & maximo dignus amore; cui meritò, ob istam præcipuam causam tam excellentis pulchritudinis, omnes animi generosi seipsos perfectè deuoueant, eiusque suauissimo amori regendos tradant, dicentes: *Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna.* Animus namque pius has expendens perfectiones, vim sibi nouit inferri, vt se tantæ pulchritudini totum resignet. quod corporum pulchritudini nonnulli adscripsere dicentes, eam esse humani cordis tyrannidem

Imperium Dei quod.

Dei æternitas qua.

Psal. 44.

Pulchritudinis vis magna.

rannidem

tannidem suauem; quia ferè cogat & rapiat ad se intuentium oculos & affectum, id meliùs atque perfectiùs experiuntur pij psallentes in vsu Hymnodiæ: nec enim cohibere seipsos valent à suspiriis aliisq; vehementioribus affectibus erga hunc cognitum pulcherrimum Deum, quem Hymnorum deuoto cantu concelebrant.

Beneficiorum item ad conciliandum amorem vim nullus poterit negare. Solent enim, vt omnibus notum est, beneficia, quasi validissimæ catenæ, animum, etiam nolentem, ad amorem pertrahere benefactoris. Quid quæso obtinebunt in animo iam volente? quid in amante? nouerunt omnes, quòd Dauid sibimet præscribebat grauissimo decreto iugem diuinorum beneficiorum recordationem, vt validiùs excitaret animum ad varios amoris actus erga suum benefactorem, dicens: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.* enumerans deinde celebriora sibi ab eo collata beneficia: *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; qui sanat omnes infirmitates tuas; qui redimit de interitu vitam tuam; qui coronat te in misericordia & miserationibus; qui replet in bonis desiderium tuum.* Quod magis ostendit hanc veritatem illud est, nempe præcipuos Psalmos, ferè dixerim omnes, continere pro acceptis beneficiis varias benedictiones & laudes Deo benefactori oblatas, quemadmodum alio diximus loco. Recoluntur enim frequentissimè beneficia siue gratiæ, siue naturæ, siue omnibus communia, siue populo Hebræo particularia, siue Synagogæ siue Ecclesiæ præstita, siue Dauidi propria, siue cuilibet iusto opportuna, siue antiqua siue recentia. Hæc, inquam, beneficia libens

Beneficiorum valida vis ad amorem.

Psal. 102.

Ibidem.

bens ac frequens recolit S. Dauid, tum vt beneuolo suo Benefactori rependeret grates, tum vt seipsum magis magisque excitaret ad eum diligendum & colendum. ad quam rem ipse aliquando cecinit: *Exultabit cor meum in salutari tuo; cantabo Domino qui bona tribuit mihi, & psallam nomini Domini altissimi.* aliàs autem: *Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exultabo manè misericordiam tuam. Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ. Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es, Deus meus misericordia mea.* Quare psallentium mens cùm passim habeat obuiam beneficiorum diuinorum recordationem, verbis opportunis ad amorem eliciendum propositam, quomodo non excitabitur ad actus dilectionis erga talem Benefactorem? neque lapides ipsi, quamuis durissimi, possunt latentem continere ignem, si ferri alicuius validis pulsentur ictibus. Cogitur certè animus quilibet, etiam frigidus (si attentè canit quæ lingua profert) tantorum recordatione beneficiorum quasi validissimis ictibus pulsatus, emittere actus dilectionis ignitos, saltem similes, si quandoque etiam non ardentiores iis quos Psalmus offert decantatus.

Psal. 12. Psal. 58.

Amor tandem amorem & exigit, & elicit. Sicut qui diligunt, diligi vtique merentur, & debent; ita qui cognoscit se diligi, cogitur diligentem diligere. Hinc illa Platonicorum regula pro schola amoris: *Si vis amari, ama.* illa item D. Augustini celebris sententia: *Magnes amoris, amor.* Cùm itaque certi sumus de diuina erga nos dilectione, quæ semper nos & præuenit & excitat, neque enim, iuxta doctrinam dilecti Apostoli Ioannis, nos

Amor parit amorem.

1. Ioan. 4.

nos diligeremus Deum, nisi prior ipse diligeret nos; certissimè quoque nouimus, hunc diuinum erga nos amorem sæpè sæpiùs nobis à Dauide personam modò propriam, modò Ecclesiæ, aliquando iustorum agente, in suis Hymnis commendari: nam omnes Psalmi describunt Deum tali ac tanto erga nos amore ardentem, vt cogitationes, consilia, affectus, cor, voluntatem, potentiam in eorumdem felicitatem defixerit. Hinc voces illæ tenerrimi affectus Deum compellantes benignum, suauem, dulcem, rectum, misericordem, passim vsurpatæ. Hinc aliæ non dissimiles voces, forsan etiam suauiores, pronominis *mei*, additi nominibus Dei, *Deus meus, refugium meum, virtus mea, fortitudo mea, pater meus, Rex meus, saluator meus, liberator meus, redemptor meus, susceptor meus, adiutor meus, gloria mea, spes mea, misericordia mea, pars mea, Deus cordis mei.* Hinc illæ lacrymæ ac suspiria anhelantis ad vnionem huius diuini amantis: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?* Hinc voces illæ admirantis tantam Dei suauitatem erga nostram exaltationem: *Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulominùs ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quomodo itaque animus deuotus inter tot amo-

Psal. 41.

Psal. 8.

ris diuini voces, imò flammas constitutus; poterit earum vim minimè experiri? quomodo non eliciet eosdem amoris actus à Dauide exhibitos, sicut profert eadem verba ab ipso prolata? quomodo non excitabitur ignis psallentium ab igne Psalmorum? Nouerunt practicè hos effectus pij illi psallentes, qui alacres chorum frequentant, inuiti ab eodem abstrahuntur. Nouerunt, qui, huiusmodi sanctorum affectuum degustata dulcedine, lambebant labia, quasi colligentes diuini amoris reliquias ex præcedente cantu ori impressas, vti de Seraphico Francisco testatum prodiderunt Scriptores. Nouerunt, qui graui decreto sanciuere, Psalmodiam esse opus Dei ceteris quibuscumque operibus à Religioso viro præferendum, quemadmodum iam diximus fuisse à sancto Patriarcha Benedicto sancitum. Hæc non percipiunt, qui communem in choro Psalmodiam refugiunt, nimis addicti aliis studiis, quæ iactant præferenda huic sanctissimo operi Dei: qui item verbo scriptisque docere haud erubescunt, in vsu Psalmodiæ veros actus dilectionis non exerceri, putantes sibi tantùm ac suis occupationibus apertos effluere diuini amoris fontes, psallentibus autem in choro esse clausos atque siccos. Pugnant istæ doctrinæ cum sensu omnium insigniorum Doctorum, qui de re spirituali scribentes, vt animos diuini amoris cupidos informent circa modum faciliorem perueniendi ad aliquem huius sanctæ dilectionis gradum, vel progrediendi in eiusdem acquisitione, vel illum magis magisque augendi in infinitum, suadent vsum selectiorum Dauidis Psalmorum; quamuis priuatum; cùm tamen, vti sumus in tertio

Libro

Libro dicturi, publicus cantus rectè expletus pluribus præstet perfectionibus priuatæ recitationi. Pugnant huiusmodi doctrinæ cum ipsa veritate, quæ luce meridiana clarior innotescit ex sola cognitione Dauidicorum verborum, quæque non nisi à maximè cæcutienbus, vel aliqua passionis caligine oppressis potest negari. Qui nulla premuntur passione, rectè ac sincerè ratiocinantes dicunt, Hymnos Dauidicos esse Cantica verè amantium Deum, directa ad Dilectum, plena suspiriis, accentibus & affectibus, frequentata nocte, summo manè, meridie & vespere; ne isti erga dilectum Deum sint inferiores amantibus profanis, qui dilectas creaturas student canticis honorare, ac salutare musicis. Libro III. cap. XVII. *Psalmi sunt Cantica amantiũ Deum.*

Huius generis amor ex sacris haustus & nutritus Hymnis, non semper otiosus latet in corde psallentium piorum, sed viuidus & efficax opportuno se prodit tempore, varia præbens signa sui ipsius: quapropter non tantùm varios elicit actus erga Deum, quem impensè colit; sed propter eumdem Deum, ad proximi spiritualem vtilitatem impigrè curandam se conuertit, tradens quoque, si vrget necessitas, animam suam pro eodem proximo. Hic amoris effectus, iuxta regulam à Domino nostro Seruatore traditam, est supremus sanctæ dilectionis gradus: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis.* In quo genere altissimæ dilectionis resplenderunt omni ætate, & in dies resplendent, Religiosorum ordines, vitam mixtam & publicam in choro Hymnodiam profitentes. Possumus hoc loco testificari, quæ ab huiusmodi Religiosis pro beneficio spirituali proximorum Ioan. 15.

exhibita sunt anno proximè elapso M. DC. XXX. dum funestissima pestis Mediolani, ac in tota ferè Insubria, ac in aliis proximis ciuitatibus grassatetur, quæ plura centena depauit hominum millia. Cognouerunt ista loca, imò & plura testata sunt caritatem quam viderunt haud mediocrem in omnibus prædictis Ordinibus: inter quos, si licet aliquid de nostro Clericorum Regularium Paulinorum dicere particulare, scimus, præter eos, quos ad hoc pium caritatis officium erga peste laborantes præstandum elegerant Superiores, alios quàm plurimos generosè seipsos sponte per litteras, & coràm obtulisse admodum Reuerendo nostro Patri Præposito Generali, veniam postulãtes omnem suam operam præstandi peste infectis. Quare ipsemet Pater Generalis in sua epistola, quam hoc tempore ad vniuersam scripsit Religionem, vt omnes nos excitaret ad communes Deo fundendas preces, aliaque pietatis & pœnitentiæ opera facienda, potuit testari hanc oblationem sequentibus verbis: *At quid facio? an mihi nota haud est illa caritas sancta quæ in vestris ardet pectoribus? numquid ego conscius non sum, quàm multi ex vobis, haud sine magna consolatione & ædificatione mea, postulaueritis à me veniam Sacramenta sancta ministrandi & inseruiendi peste laborantibus? quamobrem ego statui supersedere adhortationibus, cùm vos videam adeo excitatos & feruidos, vt multis potiùs freno quàm stimulo sit opus.* Qui itaque hanc obtinuerunt veniam (qui minimè pauci fuere) strenuè in hoc caritatis officio laborantes, aliorum salutem amori propriæ vitæ prætulerunt. Horum multi, nimirum vltra viginti, intra caritatis brachia, cuius opus exercebant,

Sæuissima pestis Mediolani anno M. DC. XXX.

, intr.

bant, ad cælestem, vti piè credimus, vitam sunt translati: alij à contagioso morbo, quem contraxerunt, conualescentes, sunt, ad maiorem meritorum comparandam sibi copiam, à Deo reseruati. Exigere alicui videbitur hic locus à me, vt explicem, quomodo Hymnorum cantus, qui ad Religionis spectat virtutem, possit adscribi caritati: verùm quia de hac re iterùm redibit sermo opportunior, cùm à calumniarum falsitate Hymnodiam vindicabimus, ad eum differam locum hanc explicationem. In præsenti satis sit ostendisse maximos progressus, quos in cognitione & dilectione Dei acquirenda offert rectus Hymnodiæ publicæ vsus. Eod. Libro cap. XXII.

CAPVT XIII.

Hymnodia est communium calamitatum validum præsidium.

TANTA est Hymnodiæ vis apud Deum, vt illam semper vsurpauerint omnes viri pietatis cultores tempore grassantium calamitatum, siue belli, siue incendij, siue pestis, siue nimborum, siue quarumcumque malignitatum mortales infestantium; quod nunc à nobis videbitur, nisi in omnibus, saltem in præcipuis calamitatum generibus, quæ aliquando Rempublicam fidelium exagitantia fuere à piis animis Hymnodiæ vsu penitus ablata. A bellorum exordiar calamitate, quæ semper inter grauiores humani generis afflictiones primum sibi vsurpauit locum, sed Hymnorum pio vsui coacta est statim cedere. Id vidimus in antiqua Ecclesia. Narrat sacra Histo- *Bellorum incommoda sunt ceteris grauiora.* 2. Par. 20.

ria, quòd regnante Iosaphat verè pio sanctoque Principe, cùm res Hebræorum in magno esset salutis discrimine posita, ob inopinatum aduentum trium potentissimorum Regum cum suis exercitibus in terras Israëlitarum, tunc graui instituit Decreto piissimus Rex, ne certamini se committerent, nisi præmissa suaui & pia ad Deum Hymnodia, confisus hoc præsidio magis quàm viribus propriis. Decretum expleuit præmittens Cantores & Psaltes, qui ante congressum exercituum laudantes Deum voce consona dicerent

Psal. 105. Psalmum illum: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.* quo expleto, orta est in exercitibus hostium talis confusio, vt vnusquisque conuerteret gladium, quem contra Israëlitas parauerat, in cædem fœderatorum, non sine magna sancti Regis Iosaphat admiratione: qui, ne tanti beneficij à Deo obtenti deperiret memoria, voluit quòd locus ille, non ab hoste deleto in posterum nomen sumeret, quemadmodum ab aliis Principibus decretum esset, sed ab Hymnodia ibi vsurpata diceretur *Vallis benedictionis*; quia Hymnis Deum benedicentes inuocarunt, à quo victoriæ obtinuerunt euentum. Dum in illo populo tunc fideli viguit huius piæ institutionis vsus, omnes bellorum euentus feliciter succedebant: tunc videbatur Deus omnem populi sui assumere sibi causam, & pro ipsis bellum gerere, & ad exitum ipsis felicem perducere, vt proinde euulgatum iam per orbem esset, quòd Dominus de cælo pugnaret pro Hebræis, non sine magno omnium gentium

2. Par. 20. pauore, referente sacra Historia, quòd *irruit pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cum audissent*

Mira victoria cantu Psalmorum obtenta.

Loci nuncupatio non ab hoste profligato, sed ab Hymnis dictis.

Bella Hebræorum à Deo ipso confiiciebantur.

audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israel. Hinc liber de Victoriis Hebræorum conscriptus, nomen illud tam honorificum sibi est adeptus, *Liber bellorum Domini.* Verè bella omnia suscitata contra Hebræorum gentem poterant Deo adscribi quoad euentum; quia semper Deus præcipuam aliquam operam suam, ad eorum directionem, rogatus benignissimè præstabat. Ad quam rem facit illa obseruatio Episcopi Abulensis super libros Regum, in quibus præclara bella ab Hebræis confecta scribuntur, dum in Præfatione ait, Deum peculiari prouidentia in bellis Hebræos protexisse: nam aut omne eorum bellum laude dignum priùs à Deo fuit de euentu præmonitum, aut eius initium suasum, aut insigni aliquo miraculo eius progressus & exitus adiutus. Deus præstò erat populo illi, quia Hymnis & confessionibus supplex rogabatur vt adesset, & causam defenderet, & adiuuaret.

Hebræorum nomen erat valdè terrificum gentibus. *Num. 21.* *Liber bellorum Domini quis.* Abul. Præf. in lib. Reg. q. 6.

Quamuis dubitandum minimè sit, idem Catholicis nouæ Iesu Christi Ecclesiæ Principibus posse euenire, cùm idem verus Deus à nostra colatur Ecclesia, qui antiquæ Hebræorum Reipublicæ præstò erat, iidemque à nobis vsurpentur Hymni Dauidici, qui apud Hebræos erant in vsu; nihilominùs, ne videamur alienis tantummodò niti argumentis & exemplis, afferre nunc libet ex nostris, quæ de piissimo Theodosio Iuniore describit in sua Ecclesiastica Historia Socrates his verbis: *Si quando bellum concitabatur, Dauidis exemplum imitatus, ad Deum confugit* Theodosius, *pro certo persuasus, eum bellorum administratorem esse; precumque subsidio adiutus ea prosperè & feliciter gessit.* Et ne anxij essemus

Socrat. l. 7. cap. 22.

circa qualitatem precum quas Imperator vsurpare solitus erat, præmiserat Socrates, eum in deliciis habuisse Hymnorum cantum, quem vnà cum sororibus suis sanctis quotidie primo diluculo singulari explebat deuotione. Quare in progressu addit Auctor, quòd non semel cognita est Dei omnipotentis virtus manifestè pugnare pro Theodosio domi orante contra barbaros hostes, & antiqua renouare prodigia, ea præsertim, quæ Moyse sanctissimo Duce, Hebræis rubrum Mare traiicientibus, euenisse sacra describit Historia: nam aperta atque exsiccata est exercitibus ab Imperatore missis via per aquas nemini vmquam anteà peruias. Quem euentum omnino tribuit Historicus precibus piissimi Imperatoris, dicens:

Ibid.c.23. *Itaque preces pij Imperatoris illo tempore rursus plurimum momenti habuisse constabat: nam Angelus Dei in habitu & forma Pastoris ducem itineris Aspari se præbuit, & per stagnum Rauennæ adiacens copias eius deduxit, qua via nemo vmquam iter fecisse commemoratur.*

Moyses primus vsus est Hymnis, ad bella hostium conterenda.

Hanc Hymnorum piam institutionem, ad bella hostium conterenda, si ab origine sua deducere libet, inueniemus traditam fuisse mortalibus à Moyse, dum iter ex Ægypto faciens vnà cum populo in libertatem educto, per varios Principum fines pertransiret. Licet tunc nondum essent Dauidici Hymni, Moyses tamen, diuino actus instinctu, ordinauit ministros in illis solitudinibus qui diuino vacarent cultui: & sicut Arcam arte composuit, cui Deus præsens aderat, quæ dicta est Testamenti; ita coram illa cultus peragebatur diuinus. Quoties mouenda erat de loco ad locum statio, sicuti omnes istæ mutationes more fiebant

Arca testamenti vsus in deserto.

Hebræi per desertũ procedebãt instructi more castrorũ.

fiebant castrorum, quemadmodum scilicet solet exercitus procedere rectè instructus; ita antequam Leuitæ Arcam mouerent, ad cuius motum &gressus totus exercitus iter suum dirigebat, instituit Moyses quendam breuem Hymnum dicendum à Leuitis, quo inuocabatur Dei altissimi super populum per hostium terras incedentem protectio & præsidium: *Surge Domine* (aiebat Num. 10. Moyses cum Leuitis) *& dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua*. Tantaque erat Israëlitarum in hoc Hymno confidentia, vt in ea sitam posuissent omnem suam securitatem ac fortitudinem; vnde & posteà dicta est à Danide Arca fortitudinis: *Consurge Domine Deus in requiem* 2. Paral 6. *tuam, tu & Arca fortitudinis tua*. super quem locum Lyranus ait: *Dicitur hîc Arca fortitudinis diuinæ; quia fortitudo Dei apparuit per ipsam in Iordanis siccatione, & in Iericho destructione, & in Philisthinorum percussione*. Hæc Arca itaque, vnà Iosl. 3. & 6. cum præmissa Hymnodia, erat gentis Hebrææ 1. Reg. 5. fortitudo, quia & inuicta ab hostibus, & de hostibus victrix euadebat.

Arca testamenti dicitur Arca fortitudinis.

Ex hac pia consuetudine & institutione Moysis, credidit Abulensis desumpsisse nostram Ecclesiam modum illum verè pium, exordiendi suam Hymnodiam ab inuocatione diuinæ super se protectionis, vsurpando verba illa Dauidica ad initium cuiuslibet Horæ Canonicæ: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina*. Sic vnaquæque hora ferè dici potest vna statio, ad cuius directionem tutiorem imploratur Deus, vt sua protectione adsit exorantibus, & laudes canentibus, ne ab hoste maligno inuisibili, qui semper fuit osor Dei, impediantur ab

Horarum Canonicarum initiū ab illis verbis, Deus in adiutorium meum intende, *vnde desumptū.*

Chori psallentium sunt Castra Ecclesiæ validissima.

ab officio intento. Certè omnes Ecclesiasticæ personæ, siue viri siue feminæ, in choro canentes sunt exercitus validiores militantis Ecclesiæ, in quibus præcipua Christianæ militiæ nititur vis & potentia. Si quis choros Hymnodiæ deputatos appellaret Castra Dei, non aberraret à modo loquendi Scripturarum sacrarum: nam in Salomonicis Canticis inter laudes nostræ Ecclesiæ, sub nomine Sponsæ significatæ, illa fuit celebrior, quam aliàs adduximus: *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* vbi non sine mysterio vniuntur duæ ferè ex diametro oppositæ qualitates, chori scilicet, & castra. Quid commune, diceret quispiam, habere possunt chori musicorum cantantium cum castris exercituum? chorus æquidem recipit sonos, concentus & melodias suaues; castra verò tumultus, clamores strepitusque terribiles. Quomodo ista conciliari & vniri possunt absque dissonantia? Huic difficultati facillimè occurretur, si dicamus, in nostris choris Ecclesiasticis positam esse hanc vnionem: Hymnorum enim cantus dum maiori expletur suauitate tum vocis tum animi, bellum grauissimum vrget contra tartareas potestates nobis semper infensas, & contra hostium visibilium impetum, in Ecclesiam & fideles irruentium. Preces itaque Ecclesiæ, quæ cantu explentur, canendo pugnant, & pugnando canunt, & arma sunt ad quamlibet defensionem opportuna; nam & protegunt ab ira Dei.

Cantic.7.

Oratio piorum ministrorum iram Dei auertit.

Quoties Sacerdotes, Religiosi & Moniales tempore grauiorum calamitatum ad Hymnos deuotè confugiunt, Deum exoraturi, vt iram suam à nobis auertat, opponunt scutum mirabile diuino

uino furori, ne iaculis acutiſſimis ſuæ iræ omnes deleat mortales. Scutum eſſe Eccleſiaſticorum miniſtrorum orationes, ad populorum defenſionem & protectionem, declarauit ſacra Scriptura, dum nobis refert modum, quo Aaron iram Dei in populum ſæuientis mitigaſſet, quam ſibi irritauerat populus tumultuans, & ſeditionem commouens. incendium enim à Deo immiſſum deuorauit ſtatim quatuordecim millia & ſeptingentos de populo. Tunc Aaron vſus fuit clypeo orationis, & Deum placauit: *Proferens* (ait textus) *ſeruitutis ſua ſcutum orationem, & per incenſum deprecationem allegans, reſtitit ira, & finem impoſuit neceſſitati.* *Oratio Aaronis ſcutum populi fuit.* Sap. 18.

Si peſtis inſurgat quæ deuoret populos, nullum efficacius remedium opponi ab homine poteſt, quàm feruens Eccleſiaſticorum Hymnodia & deprecatio. Hæc peſtilentiæ non ſolùm obtundit, ſed penitus aufert vim, quaſi dixerim, inflexibilem. Hoc remedio vſus Hymnographus ipſe tempore funeſtiſſimæ peſtis, qua ſublata fuerant è vita ſeptuaginta millia Iſraëlitarum, Deum placauit: magna enim humilitate pronus in terra, Hymnos arripiens orauit, dicens: *Ego ſum qui peccaui, ego iniquè egi, iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Solitus erat Rex ſanctiſſimus in omni vel ſua vel Regni calamitate aliquem Pſalmum ordinare, & decantare, vt Dei auxilium imploraret, itemque poſt euentum felicem, alium in gratiarũ actionem concinere; nec vmquam ſine Pſalmis opus vllum aggrediebatur, aut ſine Pſalmis ab opere perfecto diſcedebat, vti ex Pſalmis quos habemus apertè colligere *Pſallentium preces peſtilentiam auertunt.* *Peſtis ablata eſt oratione humili Dauidis.* 2. Reg. 24.

Hymnos, quibus laudatur & exoratur Deus) *& non obsistas mihi.* Imò nec vult audire preces supplicationesque Sanctorum in cælo. Ad quam rem facit illa visio ab euentu probata, quam refert Sophronius de Abbate Georgio, qui præuidens, in Asia futurum magnum terræmotum, ad orationem confugiens, tentauit placare iram diuinam. Oranti ostensum est, quòd Sancti tutelares illius Prouinciæ eamdem orationem Deo offerrent. Et post omnes etiam beata Virgo Deipara suam addidit intercessionem; sed nec Sanctorum nec Genitricis precibus voluit acquiescere iratus Deus. His visis, piissimus Georgius in lacrymas erumpens deflebat imminentem ruinam. Postero itaque die euentus visionem probauit: nam facto magno terræmotu, præcipuæ Asiæ ciuitates, castella, & terræ submersæ sunt. Tueamur Hymnodiæ vsum, Deum enixè exoremus, vt eam benignè aspiciat, sicuti hucusque dignatus est, ad communem Ecclesiæ vtilitatem, promptè exaudire.

Sophron. in Prato spirituali cap. 50.

Terræmotus non potuit auerti precibus.

CAPVT XIV.

Hymnodia est ciuitatum ac Regnorum robur.

FIRMITAS illa, qua gaudere cupiunt omnes ciuitates omniaque Regna, ad sui conseruationem, tum etiam maiorem dilatationem, nō ex solis diuitiis auri & argenti, neque ex sola copia rerum, neque etiam ex solo multorum exercituum apparatu, aut murorum aggerumque altitudine, neque ex sola optimarum legum & prudentum Magistratuum regimine, neque ex his omnibus præsidiis

Firmitas Regnorum non diuitiis, non militibus, non muris, non legibus munitur solis.

præſidiis ſimul iunctis conſtituitur, ſed ab illo vero Deo, per quem Reges regnant, & legum Conditores iuſta decernunt, eſt expectanda & expetenda; alioquin omnia facillimè ruunt, quemadmodum rectè pieque cecinit ſuis metris diuus Paulinus Epiſcopus Nolanus:

D. Paulinus in Carmin.

Ipſe intra muros turris tibi, qui ſine muris
Murus erit; ———

Deus firmitatem tribuit Regnis & vrbibus.

ſicuti contrà, quando Deo non adhærent ciuitatum & Regnorum apparatus, leues omnino ſunt & facilè euertibiles. Muri ipſi, quamuis marmorei, aut ænei, vel etiam adamantini, tamquam leuis arena facillimè nutarent deiicerenturque, vti nouimus ex ſacris Hiſtoriis eueniſſe plurimis vrbibus. Ieruſalem ſub Dei protectione viuebat adeò ſecura, vt muris non egeret. Iericho muris altis mœnibuſque vallata firmiſſimis, ad ſimplicem tubæ ſonum deiecta corruit. Harum vrbium diuerſa ſors fuit ab eodem ſancto Paulino deſcripta his verſibus:

Deus vbi adeſt ſua protectione, ibi ſecuritas.

——— *Perſpice qui potiore*
Præſidio fuerint, quos vrbs circumdata magnis
Abſque Deo muris, an quos ſine mœnibus vrbis
Vallabat ſocio virtus diuina fauore;
Illam dico vrbem, quam perdidit acer Ieſus.

Quare plurimùm valet pius Hymnodiæ vſus, ad inuocandum ſuper ciuitates & Regna diuinum præſidium: non idcircò tamen excludere intendimus alios belli apparatus, qui à politicis in optimè conſtituta Republica deſiderantur, vt tuta ſit, & ſecura ab omni hoſtium impetu & aggreſſu; ſed aſſerendum pro veritate eſt, quòd homines armati, aggeres, muri & cuſtodes tunc aliquid boni ſperare poſſunt circa vrbium pro-

Piorum preces ſuſtinent vrbes & exercitus.

exhibita sunt anno proximè elapso M. DC. XXX. dum funestissima pestis Mediolani, ac in tota ferè Insubria, ac in aliis proximis ciuitatibus grassaretur, quæ plura centena depauit hominum millia. Cognouerunt ista loca, imò & plura testata sunt caritatem quam viderunt haud mediocrem in omnibus prædictis Ordinibus: inter quos, si licet aliquid de nostro Clericorum Regularium Paulinorum dicere particulare, scimus, præter eos, quos ad hoc pium caritatis officium erga peste laborantes præstandum elegerant Superiores, alios quàm plurimos generosè seipsos sponte per litteras, & coràm obtulisse admodum Reuerendo nostro Patri Præposito Generali, veniam postulātes omnem suam operam præstandi peste infectis. Quare ipsemet Pater Generalis in sua epistola, quam hoc tempore ad vniuersam scripsit Religionem, vt omnes nos excitaret ad communes Deo fundendas preces, aliaque pietatis & pœnitentiæ opera facienda, potuit testari hanc oblationem sequentibus verbis: *At quid facio? an mihi nota haud est illa caritas sancta quæ in vestris ardet pectoribus? numquid ego conscius non sum, quàm multi ex vobis, haud sine magna consolatione & ædificatione mea, postulaueritis à me veniam Sacramenta sancta ministrandi & inseruiendi peste laborantibus? quamobrem ego statui supersedere adhortationibus, cùm vos videam adeò excitatos & feruidos, vt multis potiùs freno quàm stimulo sit opus.* Qui itaque hanc obtinuerunt veniam (qui minimè pauci fuere) strenuè in hoc caritatis officio laborantes, aliorum salutem amori propriæ vitæ prætulerunt. Horum multi, nimirum vltra viginti, intra caritatis brachia, cuius opus exercebant,

Sæuissima pestis Mediolani anno M. DC. XXX.

bant, ad cælestem, vti piè credimus, vitam sunt translati: alij à contagioso morbo, quem contraxerunt, conualescentes, sunt, ad maiorem meritorum comparandam sibi copiam, à Deo reseruati. Exigere alicui videbitur hic locus à me, vt explicem, quomodo Hymnorum cantus, qui ad Religionis spectat virtutem, possit adscribi caritati: verùm quia de hac re iterùm redibit sermo opportunior, cùm à calumniarum falsitate Hymnodiam vindicabimus, ad eum differam locum hanc explicationem. In præsenti satis sit ostendisse maximos progressus, quos in cognitione & dilectione Dei acquirenda offert rectus Hymnodiæ publicæ vsus. Eod. Libro cap. XXII.

CAPVT XIII.

Hymnodia est communium calamitatum validum præsidium.

TANTA est Hymnodiæ vis apud Deum, vt illam semper vsurpauerint omnes viri pietatis cultores tempore grassantium calamitatum, siue belli, siue incendij, siue pestis, siue nimborum, siue quarumcumque malignitatum mortales infestantium; quod nunc à nobis videbitur, nisi in omnibus, saltem in præcipuis calamitatum generibus, quæ aliquando Rempublicam fidelium exagitantia fuere à piis animis Hymnodiæ vsu penitus ablata. A bellorum exordiar calamitate, quæ semper inter grauiores humani generis afflictiones primum sibi vsurpauit locum, sed Hymnorum pio vsui coacta est statim cedere. Id vidimus in antiqua Ecclesia. Narrat sacra Histo- *Bellorum incommoda sunt ceteris grauiora.* 2. Par. 20.

ria, quòd regnante Iosaphat verè pio sanctoque Principe, cùm res Hebræorum in magno esset salutis discrimine posita, ob inopinatum aduentum trium potentissimorum Regum cum suis exercitibus in terras Israëlitarum, tunc graui instituit Decreto piissimus Rex, ne certamini se committerent, nisi præmissa suaui & pia ad Deum Hymnodia, confisus hoc præsidio magis quàm viribus propriis. Decretum expleuit præmittens Cantores & Psaltes, qui ante congressum exercituum laudantes Deum voce consona dicerent

Psal.105. Psalmum illum : *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.* quo

Mira victoria cantu Psalmorum obtenta.

expleto, orta est in exercitibus hostium talis confusio, vt vnusquisque conuerteret gladium, quem contra Israëlitas parauerat, in cædem fœderatorum, non sine magna sancti Regis Iosaphat admiratione: qui, ne tanti beneficij à Deo obtenti deperiret memoria, voluit quòd locus ille, non ab hoste deleto in posterum nomen sumeret, quemadmodum ab aliis Principibus decretum esset, sed ab Hymnodia ibi vsurpata diceretur *Vallis benedictionis*; quia Hymnis Deum benedicentes inuocarunt, à quo victoriæ obtinuerunt euentum. Dum in illo populo tunc fideli viguit huius piæ institutionis vsus, omnes bellorum euentus feliciter succedebant: tunc videbatur Deus omnem populi sui assumere sibi causam, & pro ipsis bellum gerere, & ad exitum ipsis felicem perducere, vt proinde euulgatum iam per orbem esset, quòd Dominus de cælo pugnaret pro Hebræis, non sine magno omnium gentium

Loci nuncupatio non ab hoste profligato, sed ab Hymnis dictis.

Bella Hebræorum à Deo ipso conficiebantur.

2.Par.20. pauore, referente sacra Historia, quòd *irruit pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent*

audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israël. Hinc liber de Victoriis Hebræorum conscriptus, nomen illud tam honorificum sibi est adeptus, *Liber bellorum Domini.* Verè bella omnia suscitata contra Hebræorum gentem poterant Deo adscribi quoad euentum; quia semper Deus præcipuam aliquam operam suam, ad eorum directionem, rogatus benignissimè præstabat. Ad quam rem facit illa obseruatio Episcopi Abulensis super libros Regum, in quibus præclara bella ab Hebræis confecta scribuntur, dum in Præfatione ait, Deum peculiari prouidentia in bellis Hebræos protexisse: nam aut omne eorum bellum laude dignum priùs à Deo fuit de euentu præmonitum, aut eius initium suasum, aut insigni aliquo miraculo eius progressus & exitus adiutus. Deus præstò erat populo illi, quia Hymnis & confessionibus supplex rogabatur vt adesset, & causam defenderet, & adiuuaret.

Hebræorum nomen erat valdè terrificum gentibus. Num. 21.
Liber bellorum Domini quis.
Abul. Præf. in lib. Reg. q. 6.

Quamuis dubitandum minimè sit, idem Catholicis nouæ Iesu Christi Ecclesiæ Principibus posse euenire, cùm idem verus Deus à nostra colatur Ecclesia, qui antiquæ Hebræorum Reipublicæ præstò erat, iidemque à nobis vsurpentur Hymni Dauidici, qui apud Hebræos erant in vsu; nihilominùs, ne videamur alienis tantummodò niti argumentis & exemplis, afferre nunc libet ex nostris, quæ de piissimo Theodosio Iuniore describit in sua Ecclesiastica Historia Socrates his verbis: *Si quando bellum concitabatur, Dauidis exemplum imitatus, ad Deum confugit* Theodosius, *pro certo persuasus, eum bellorum administratorem esse; precumque subsidio adiutus ea prosperè & feliciter gessit.* Et ne anxij essemus

Socrat. l. 7. cap. 22.

circa qualitatem precum quas Imperator vsurpare solitus erat, præmiserat Socrates, eum in deliciis habuisse Hymnorum cantum, quem vnà cum sororibus suis sanctis quotidie primo diluculo singulari explebat deuotione. Quare in progressu addit Auctor, quòd non semel cognita est Dei omnipotentis virtus manifestè pugnare pro Theodosio domi orante contra barbaros hostes, & antiqua renouare prodigia, ea præsertim, quæ Moyse sanctissimo Duce, Hebræis rubrum Mare traiicientibus, euenisse sacra describit Historia: nam aperta atque exsiccata est exercitibus ab Imperatore missis via per aquas nemini vmquam anteà peruias. Quem euentum omnino tribuit Historicus precibus piissimi Imperatoris, dicens:

Ibid.c.23. *Itaque preces pij Imperatoris illo tempore rursus plurimum momenti habuisse constabat: nam Angelus Dei in habitu & forma Pastoris ducem itineris Aspari se præbuit, & per stagnum Rauennæ adiacens copias eius deduxit, quà via nemo vmquam iter fecisse commemoratur.*

Moyses primus vsus est Hymnis, ad bella hostium conterenda.

Hanc Hymnorum piam institutionem, ad bella hostium conterenda, si ab origine sua deducere libet, inueniemus traditam fuisse mortalibus à Moyse, dum iter ex Ægypto faciens vnà cum populo in libertatem educto, per varios Principum fines pertransiret. Licet tunc nondum essent Dauidici Hymni, Moyses tamen, diuino actus instinctu, ordinauit ministros in illis solitudinibus qui diuino vacarent cultui: & sicut Arcam arte composuit, cui Deus præsens aderat, quæ dicta est Testamenti; ita coram illa cultus peragebatur diuinus. Quoties mouenda erat de loco ad locum statio, sicuti omnes istæ mutationes more fiebant

Arca testamenti vsus in deserto.

Hebræi per desertũ procedebãt instructi more castrorũ.

fiebant castrorum, quemadmodum scilicet solet exercitus procedere rectè instructus; ita antequam Leuitæ Arcam mouerent, ad cuius motum & gressus totus exercitus iter suum dirigebat, instituit Moyses quendam breuem Hymnum dicendum à Leuitis, quo inuocabatur Dei altissimi super populum per hostium terras incedentem protectio & præsidium: *Surge Domine* (aiebat Moyses cum Leuitis) *& dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.* Tantaque erat Israëlitarum in hoc Hymno confidentia, vt in ea sitam posuissent omnem suam securitatem ac fortitudinem; vnde & posteà dicta est à Dauide Arca fortitudinis: *Consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & Arca fortitudinis tua.* super quem locum Lyranus ait: *Dicitur hîc Arca fortitudinis diuina; quia fortitudo Dei apparuit per ipsam in Iordanis siccatione, & in Iericho destructione, & in Philisthinorum percussione.* Hæc Arca itaque, vnà cum præmissa Hymnodia, erat gentis Hebrææ fortitudo, quia & inuicta ab hostibus, & de hostibus victrix euadebat.

Num. 10.

2. Paral 6.

Arca testamenti dicitur Arca fortitudinis.

Iof. 3. & 6.
1. Reg. 5.

Ex hac pia consuetudine & institutione Moysis, credidit Abulensis desumpsisse nostram Ecclesiam modum illum verè pium, exordiendi suam Hymnodiam ab inuocatione diuinæ super se protectionis, vsurpando verba illa Dauidica ad initium cuiuslibet Horæ Canonicæ: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Sic vnaquæque hora ferè dici potest vna statio, ad cuius directionem tutiorem imploratur Deus, vt sua protectione adsit exorantibus, & laudes canentibus, ne ab hoste maligno inuisibili, qui semper fuit osor Dei, impediantur ab

Horarum Canonicarum initiū ab illis verbis, Deus in adiutorium meum intende, *vnde desumptū.*

Chori psallentium sunt Castra Ecclesiæ validissima.

ab officio intento. Certè omnes Ecclesiasticæ personæ, siue viri siue feminæ, in choro canentes sunt exercitus validiores militantis Ecclesiæ, in quibus præcipua Christianæ militiæ nititur vis & potentia. Si quis choros Hymnodiæ deputatos appellaret Castra Dei, non aberraret à modo loquendi Scripturarum sacrarum: nam in Salomonicis Canticis inter laudes nostræ Ecclesiæ, sub nomine Sponsæ significatæ, illa fuit celebrior, quam aliàs adduximus: *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* vbi non sine mysterio vniuntur duæ ferè ex diametro oppositæ qualitates, chori scilicet, & castra. Quid commune, diceret quispiam, habere possunt chori musicorum cantantium cum castris exercituum? chorus æquidem recipit sonos, concentus & melodias suaues; castra verò tumultus, clamores strepitusque terribiles. Quomodo ista conciliari & vniri possunt absque dissonantia? Huic difficultati facillimè occurretur, si dicamus, in nostris choris Ecclesiasticis positam esse hanc vnionem: Hymnorum enim cantus dum maiori expletur suauitate tum vocis tum animi, bellum grauissimum vrget contra tartareas potestates nobis semper infensas, & contra hostium visibilium impetum, in Ecclesiam & fideles irruentium. Preces itaque Ecclesiæ, quæ cantu explentur, canendo pugnant, & pugnando canunt, & arma sunt ad quamlibet defensionem opportuna; nam & protegunt ab ira Dei.

Cantic. 7.

Oratio piorum ministrorum iram Dei auertit.

Quoties Sacerdotes, Religiosi & Moniales tempore grauiorum calamitatum ad Hymnos deuotè confugiunt, Deum exoraturi, vt iram suam à nobis auertat, opponunt scutum mirabile diuino

uino furori, ne iaculis acutissimis suæ iræ omnes deleat mortales. Scutum esse Ecclesiasticorum ministrorum orationes, ad populorum defensionem & protectionem, declarauit sacra Scriptura, dum nobis refert modum, quo Aaron iram Dei in populum sæuientis mitigasset, quam sibi irritauerat populus tumultuans, & seditionem commouens. incendium enim à Deo immissum deuorauit statim quatuordecim millia & septingentos de populo. Tunc Aaron vsus fuit clypeo orationis, & Deum placauit: *Proferens* (ait textus) *seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati.*

Oratio Aaronis scutum populi fuit.

Sap. 18.

Si pestis insurgat quæ deuoret populos, nullum efficacius remedium opponi ab homine potest, quàm feruens Ecclesiasticorum Hymnodia & deprecatio. Hæc pestilentiæ non solùm obtundit, sed penitus aufert vim, quasi dixerim, inflexibilem. Hoc remedio vsus Hymnographus ipse tempore funestissimæ pestis, qua sublata fuerant è vita septuaginta millia Israëlitarum, Deum placauit: magna enim humilitate pronus in terra, Hymnos arripiens orauit, dicens: *Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi, isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Solitus erat Rex sanctissimus in omni vel sua vel Regni calamitate aliquem Psalmum ordinare, & decantare, vt Dei auxilium imploraret, itemque post euentum felicem, alium in gratiarũ actionem concinere; nec vmquam sine Psalmis opus vllum aggrediebatur, aut sine Psalmis ab opere perfecto discedebat, vti ex Psalmis quos habemus apertè colligere

Psallentium preces pestilentiam auertunt.

Pestis ablata est oratione humili Dauidis.

2. Reg. 24.

Angeli sancti sunt ministri iræ Dei.

gere licet. Peracta oratione cessauit illicò pestilentiæ strages; nam placatus Deus dicere Angelo percutienti auditus est: *Sufficit, nunc contine manum.* Idem euenisse in nostra Ecclesia tempore Magni Gregorij Summi Pontificis testantur Auctores fide digni. Dum enim pestilentiæ lues Romæ grassaretur, nec vllum superesse ampliùs videretur naturale remedium, cùm omnia adhibita iam fuissent sine effectu; indicta tandem omnium Ordinum supplicatio, qua omnes ad Hymnorum cantum confugientes, Deum, à quo propter peccata immissum erat flagellum, placatum reddiderunt. In cuius veritatis comprobationem mirabilis accidit visio. Ad finem Hymnodiæ, sicuti videbatur ab omnibus aëris infectio euanescere, ita visus etiam est Angelus è sublimi aëre gladium, quem exertum portabat, in vaginam recondere; & auditus est iubilans intonare Hymnum in honorem sanctissimæ Virginis Deiparæ suauissimum: *Regina cœli lætare, alleluia, quia quem meruisti portare, alleluia.* cui Pontifex sanctissimus respondit: *Ora pro nobis Deum, alleluia.* Et quia hæc suauissima visio facta est super molem Adriani, exinde Castellum sancti Angeli appellata est illa moles, quæ fuit ad vsum arcis redacta. Deinceps ille Hymnus vsurpatus est à tota Ecclesia per tempus Paschale, quia plenus est iubilo singulari.

Pestis Romæ precibus sublata.

Canticum, Regina cœli lætare, *ab Angelis compositum.*

Sigon. l. 1. de Regno Ital.

Ecclesia in suis precibus vtitur Psalmis.

Hinc semper Ecclesia ad Hymnorum vsum, quando exoratura est Deum, confugere studuit, nec sine Hymnis preces aliquas persoluere nouit, siue oret ordinariè, siue extraordinariè exoret; nam Hymnos habet ad quamlibet necessitatem opportunos. Diuus Athanasius, qui in Oriente

fuit

fuit acerrimus fidei propugnator, varias graues- *Psalmorum*
que inde passus persecutiones, non ad aliud con- *vsus tem-*
fugere solitus erat armamentarium, vt se firmo *pore perse-*
prouideret præsidio, nisi ad Dauidis Hymnos, *cutionum.*
horum vim sæpè expertus: imò eos Marcellino suadebat tempore calamitatum; vimque præcipuam maximè cognoscebat in Psalmo 53. quem sancta vsurpat Ecclesia quotidie ad horam diei primam: *Deus in nomine tuo saluum me fac, & in* Psal. 53.
virtute tua iudica me. Hortabatur Marcellinum, vt quando vel ab aliquibus quæreretur ad necem, vel alias persecutiones pateretur, Deo confisus, ad hunc confugeret Psalmum, qui fuerat à Dauide compositus tempore suarum persecutionum; quando à Saule quærebatur ad necem, & à Ziphæis proditus, in periculo quasi manifesto versabatur vitæ; sed eo Hymno dicto, mirabiliter euasit saluus. Quando igitur aliqua tribulatione premimur, vtile est ad Hymnodiam confugere, vt Deus laudatus & exoratus, faciliùs adsit propitius & adiutor.

Ausim dicere, si vmquam permitteret Deus *Si Psalmo-*
(quod absit omnino) Hymnodiæ vsum vel om- *dia vsus*
nino cessare in tota Ecclesia, vel in aliqua Pro- *cessaret, res*
uincia aut ciuitate, quòd signum esset non ob- *mortalium*
scurum futuræ alicuius magnæ calamitatis. Deus, *periclita-*
rentur.
vti pluries visum est, quando voluit aut delere, aut plaga aliqua magna populos percutere, solitus fuit præuenire seruos suos, eosque ab oratione diuertere, imò & illis præcipere, ne orationes *Deus puni-*
funderent. Puniturus Deus Iudæos, præcepit Ie- *turus popu-*
remiæ seruo suo, ne omnino orationem adhibe- *los, impedit*
ret aut Hymnodiam: *Tu noli orare pro populo hoc,* *orationes*
ne fiant.
nec assumas pro eis laudem & orationem (neimpe Ierem. 7.

Hymnos,

Hymnos, quibus laudatur & exoratur Deus) *& non obsistas mihi.* Imò nec vult audire preces supplicationesque Sanctorum in cælo. Ad quam rem facit illa visio ab euentu probata, quam refert Sophronius de Abbate Georgio, qui præuidens, in Asia futurum magnum terræmotum, ad orationem confugiens, tentauit placare iram diuinam. Oranti ostensum est, quòd Sancti tutelares illius Prouinciæ eamdem orationem Deo offerrent. Et post omnes etiam beata Virgo Deipara suam addidit intercessionem; sed nec Sanctorum nec Genitricis precibus voluit acquiescere iratus Deus. His visis, piissimus Georgius in lacrymas erumpens deflebat imminentem ruinam. Postero itaque die euentus visionem probauit: nam facto magno terræmotu, præcipuæ Asiæ ciuitates, castella, & terræ submersæ sunt. Tueamur Hymnodiæ vsum, Deum enixè exoremus, vt eam benignè aspiciat, sicuti hucusque dignatus est, ad communem Ecclesiæ vtilitatem, promptè exaudire.

Sophron. in Prato spirituali cap. 50.

Terræmotus non potuit auerti precibus.

CAPVT XIV.

Hymnodia est ciuitatum ac Regnorum robur.

Firmitas Regnorum non diuitiis, non militibus, non muris, non legibus munitur solis.

FIRMITAS illa, qua gaudere cupiunt omnes ciuitates omniaque Regna, ad sui conseruationem, tum etiam maiorem dilatationem, nō ex solis diuitiis auri & argenti, neque ex sola copia rerum, neque etiam ex solo multorum exercituum apparatu, aut murorum aggerumque altitudine, neque ex sola optimarum legum & prudentum Magistratuum regimine, neque ex his omnibus

præsidiis

præsidiis simul iunctis constituitur, sed ab illo vero Deo, per quem Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt, est expectanda & expetenda; alioquin omnia facillimè ruunt, quemadmodum rectè pieque cecinit suis metris diuus Paulinus Episcopus Nolanus:

D. Paulinus in Carmin.

Ipse intra muros turris tibi, qui sine muris
Murus erit; ———

Deus firmitatem tribuit Regnis & vrbibus.

sicuti contrà, quando Deo non adhærent ciuitatum & Regnorum apparatus, leues omnino sunt & facile euertibiles. Muri ipsi, quamuis marmorei, aut ænei, vel etiam adamantini, tamquam leuis arena facillimè nutarent deiicerenturque, vti nouimus ex sacris Historiis euenisse plurimis vrbibus. Ierusalem sub Dei protectione viuebat adeò secura, vt muris non egeret. Iericho muris altis mœnibusque vallata firmissimis, ad simplicem tubæ sonum deiecta corruit. Harum vrbium diuersa sors fuit ab eodem sancto Paulino descripta his versibus:

Deus vbi adest sua protectione, ibi securitas.

——— *Perspice qui potiore*
Præsidio fuerint, quos vrbs circumdata magnis
Absque Deo muris, an quos sine mœnibus vrbis
Vallabat socio virtus diuina fauore;
Illam dico vrbem, quam perdidit acer Iesus.

Quare plurimùm valet pius Hymnodiæ vsus, ad inuocandum super ciuitates & Regna diuinum præsidium: non idcircò tamen excludere intendimus alios belli apparatus, qui à politicis in optimè constituta Republica desiderantur, vt tuta sit, & secura ab omni hostium impetu & aggressu; sed asserendum pro veritate est, quòd homines armati, aggeres, muri & custodes tunc aliquid boni sperare possunt circa vrbium pro-

Piorum preces sustinent vrbes & exercitus.

tectionem, quando diuino innitentur auxilio & præsidio. quod præcipuè piorum virorum facilè
Isaiæ 26. obtinetur postulationibus. Tunc *Saluator* ponitur in illis (vt verbis propheticis loquar) *murus & antemurale*. Hinc illa vox Dei ad populum suum, vt eum certum redderet de perpetua ab
Isaiæ 62. omni hostium impetu securitate: *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte non tacebunt*. quasi dixerit: Ceteri Principes,
Religiosi psallentes sunt custodes vrbium. vt suas tueantur vrbes & Regna communiant, non solis muris, vallis aggeribusque ea circumdant, sed in ipsis muris custodes armatos vigilesque constituunt; ego autem non milites clypeo & hasta fidentes, sed Religiosos inermes, Religiosasque imbelles, laudibus meis decantandis intentos, psalterium loco gladij, meditationes loco hastæ, orationesque & Hymnos loco armorum adhibentes constitui. Hos eligit Deus ad muniendas ciuitates, vt meliùs eluceat eius virtus & potentia; quæ tunc magis cognoscitur, quando non media ab hominibus excogitata, sed alia humanæ sapientiæ parum apta vsurpat, & adhibet. Nec dubium esse debet de sensu illius Prophetiæ, num ad Ecclesiasticas personas respiciat, quæ nimirum à Deo electæ sunt, ad vigilandum pro custodia & securitate ciuitatum:
D. Hieron. in Isaiam. nam omnis dubitatio prorsus tollitur à D. Hieronymo, qui explicans illum textum ait, verba illa ad Ecclesiam nostram dirigi, in qua Sacerdotes constituti sunt custodes. Huic sensui con-
D. Bern. Serm. 76. in Cantic. cinit diuus Bernardus declarans ea verba Canticorum, *Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciui-*
Cantic. 3. *tatem*. Vbi ait, vigiles istos esse Ecclesiasticas personas, quæ in orationibus pernoctantes orant pro populo,

populo, hostium insidias sagaciter explorant, anticipant consilia malignantium, & machinamenta frustrantur.

Quod vt cognosceretur verum in nostra Ecclesia, dignatus est omnipotens Deus hanc rem miro euentu illustrare, qui omnibus sæculis erit tantæ veritatis præclarum testimonium; præsertim quia non virorum electorũ, sed fragilissimæ imbecillimæque virginis opera successit. Recolamus hoc loco euentum illum verè horribilem, quando, Saracenis Italiam inuadentibus, fuerat domus sanctissimæ virginis Claræ Assisinatis à Barbaris illis obsessa, vbi ipsa cum aliis sanctis virginibus Deo altissimum præstabat famulatum. Credebant Barbari, in illa domo sitim se expleturos suarum libidinum, at euentus eos fefellit, Domino pugnante pro suis seruis. Dum domui inferebant vim Barbari, alij scalas, vt tecta ascenderent, admouentes, alij portas & fenestras aggredientes, generosa virgo virili se opposuit fortitudine, non materialibus armis, clypeo, hasta, ense, bombardis armata, sed virginibus suis associata templum ingrediens, quasi armamentarium munitissimum, illicque cantato Psalmo, sumptoque in manibus sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, Hymnos prosequens animosa procedebat aduersus armatos hostes: & ad ea verba Hymni, *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi*, Psal.73. illicò diuina affulsit protectio. Verbis illis quasi diuino ictu perculsi Saraceni, alij præcipites è muro capti oculis ceciderunt, alij turpissimè fugientes, numquam ampliùs se conuertere sunt ausi. En igitur declaratum à Deo, quòd virgines illæ innocentes, quæ sæculi fastu & pompis reli-

D. Claræ virginis precibus fugantur Saraceni.

Puellulæ in Monasteriis inclusæ,

& Religiosi pauperes tuentur ciuitates. ctis Deum sequuntur in Claustris occlusæ, & pauperes illi Religiosi, qui mundi gloriæ renunciantes, pannosas vestes amant, & vitam eligunt abiectam in domo Dei, ciuitates, Prouincias & Regna sustentant, & portant humeris suis.

Politici homines precum vim non æstimant. Tantum hoc bonum licet à sæculi amatoribus & à politicæ sapientiæ professoribus non cognoscatur, cognoscitur saltem à viris sanctis, sed etiam quandoque à Principibus summis, quando cælesti illustrari lumine digni effecti sunt. Rex Israël Ieroboam, filius Regis Ioas, id cognoscere dignus fuit, videns Regni sui firmitatem in *Eliseus erat præsidium Israëlitici Regni.* vno Eliseo Propheta, magnæ pietatis viro, sitam esse, vt proinde illum appellauerit Currum & Aurigam totius Regni sui Israël, dum eum fleret ægrotantem, timebat enim, ne mors tantum suæ coronæ præsidium eriperet; flens itaque coram 4.Reg.13. eo dicebat: *Pater mi, pater mi, Currus Israël, & Auriga eius.* Hinc Philo Hebræus, expendens Philo Hebræus libro de Migrat. Abrah. verba illa Dei ad seruum suum fidelem Abraham Patriarcham, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, concludit: *Fulcrum generis humani iustus est.* Deinde docet orandum pro incolumitate iustorum: *Oremus, vt, ceu columna in domo, in humano genere homo iustus permaneat ad calamitatum remedium; nam hoc incolumi, de publica salute desperandum non est.*

Idem cognoscere dignatus est in nostra Ecclesia summus Ecclesiasticæ Hierarchiæ Princeps *Duo Ordines Religiosi, D. Dominici & D. Francisci, Ecclesiã sustinent.* Innocentius huius nominis Tertius, dum anceps esset, an noui Religiosorum Ordines propositi à duobus viris, qui tunc quasi noua Ecclesiæ Sidera resplendebant, à D. Dominico & D. Francisco, essent admittendi, & approbandi: cùm Pontifex

Pontifex repellere statueret oblatam petitionem horum virorum, ostendit illi Deus in somnis eosdem viros sustinentes propriis humeris collabentem Lateranensem Basilicam, quæ est totius orbis insignior & dignior Ecclesia. Hac visione intellexit Vicarius Christi, magnum Ecclesiæ præsidium prouenturum ex horum sanctorum virorum propositis Ordinibus, qui verè sustentarunt & sustentant Ecclesiam exemplo, doctrina, oratione, Hymnodia & sanguine. Sicut hi duo Ordines Hymnodiæ vsum in choro magno tuentur studio; ita ex illis prodiere, & in dies prodeunt, viri in doctrina, sanctitate & dignitate præcipui, sancti Confessores, Virgines, Martyres, Doctores, ad Ecclesiæ sanctæ non solùm decus, sed & præsidium & robur.

Consuetudo inuiolabilis sanctorum piorumrumque Ecclesiasticorum, vt muneri suo respondeant, semper extitit confugiendi tempore necessitatum ad Psalmos & orationes. Huius rei illustre exemplum posteris reliquit, Religiosis præsertim & Ecclesiasticis personis, sanctus vir Ceadda Anglus, qui, referente Beda, quoties vel venti insurgerent violenti aut nimbi grauiores, depositis illicò libris, quos fortè legebat, genua flectens implorabat Dei misericordiam, ne ciuitati vllum damnum accideret. Si procella augescebat, tunc, relicta domo, ad Ecclesiam procedebat, maiorique sollicitudine in Hymnis & orationibus perseuerabat, donec aëris serenitas rediret. Interrogatus à domesticis quare id faceret, respondit: Nonne legistis, quia *intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam, grando, & carbones ignis. Et misit sagittas suas, & dissipanit*

Religiosiores personæ ad Deum confugiunt calamitatum tempore.

Beda lib. 4. Histor. Angl. c. cap. 3.

Psal. 17.

pauit eos; fulgura multiplicauit, & conturbauit eos? Hinc inferebat, quòd cùm Deus huiusmodi commotiones excitat, vellet terrigenas ad timorem assurgere, idcircò, sicut oporteret omnes mortales huic cælesti admonitioni & intentioni respondere; ita deberent Dei ministri Hymnis & orationibus diuinam implorare misericordiam, ne, crescentibus procellis, tandem ab ira eius sagittis percutiamur. Hinc etiam cognoscere licet, quàm diuersas cogitationes & affectus ex Meteoris, quæ accidunt in dies, nouerunt elicere viri sancti, ab illis cogitationibus & affectibus quos communiter eliciunt mortales. Communiter ad causas naturales omnis euentus refertur, illi verò ad auctorem ascendunt naturæ, eiusque penetrare student consilia & iustas intentiones. Munus profectò dignum imitatione, præsertim apud viros Ecclesiasticos, qui dum ex animo suæ electioni respondere satagunt, poterunt dicere vnà cum anima Canticorum electa: *Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo pacem reperiens.* Nam sancti viri orantes & psallentes sunt muri, sunt valla, sunt turres populorum, sunt arces & munitiones vrbium. Nouimus Deum exaudisse Moysem, Ieremiam, Danielem, Mardochæum & alios iustos viros, pro populi salute & incolumitate deprecantes: nunc etiam videmus eum exaudire seruorum suorum orationes, gemitus & deprecationes pro bono publico factas. Populi feliciores beatioresque se victuros sperabunt, dum in eis vigebit oratio & deprecatio seruorum Dei.

Ex Meteoricis accidentibus sancti ascendunt ad Dei consilia & intentiones.

Cantic. 8.

Populorum incolumitas ex orationibus piorum pendet.

CAPVT

CAPVT XV.

Hymnodia beneficia obtinet temporalia.

QVI Deum omnium bonorum, tum ſpiritualium tum corporalium, vnicum verum auctorem &. fontem agnoſcunt, dicentes cum ſancto Apoſtolo Iacobo, *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum*, ſtudioſi maximè fuerunt & familiares Hymnodiæ; qua omnem ſuam ſpem in Deo ſitam eſſe teſtãtes, Dei opem ardentiùs inuocãt, in omni quæ vrget neceſſitate Dauidem imitantes: qui ſicut omnem ſpem ſuam in Deo poſitam habebat, & ſupplex ad ipſum confugere ſatagebat, nihil vmquam à caſu, nil à fortuna aut expectans, aut cognoſcens, ita plurimos de hac re compoſuit Hymnos, diuinam erga iuſtos commendans prouidentiam & protectionem, effectuſque reipſa cuilibet poſtulanti præſtitos deſcribens, ſpem ſuam ad Deum erigit, nutrit, & auget. Nil eſt in quo ſit magis frequens ſanctus Dauid, quàm in hac ſpe in Deum rememoranda; hanc ſibi ſuggerit, ad hanc alios hortatur, hanc ſemper in ore habet quaſi dulciſſimum mel, ad condiendos ſuos affectus. Qui hanc ſequuntur, erigunt animum inter aduerſitates, & excitantur ad fortiter tum operandum tum ſuſtinendum; & per hanc expectant à Deo ſalutem, opes, auxilium, robur, vnico verbo dicam, omne bonum, imò huius ſpei ſuaui recordatione delectantur. Dionyſius Carthuſianus, vir in contemplatione & ſtudio Hymnorum Dauidicorum inſignis,

Iacob. 1.

Sperantes in Deo orationem frequentant.

Spes in Deo nutritur Dauidicis Pſalmis.

Dionyſius Carthuſ. in Pſal. 61.

signis, dum scriberet super Psalmum 61. qui totus ferè est in huius sanctissimæ spei commendationem, dicebat verba illa, *In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est*, esse omni menti deuotæ suauissima super mel & fauum.

Spem in Deo numquam abiecit Dauid, etiam in apertis periculis.

Hanc spem exercebat Dauid in omni euentu, nec vngue quidem ab illa discedens, etiamsi manifestè ipsius periclitaretur vita: imò tunc salutem magis à Deo expectabat, ac postulabat, postulatamque obtinebat, quia se totum illi committebat. Quam veritatem si libet in aliquo euentu considerare, ad periculum illud vitæ, quasi ineuitabile, conuertamus mentem, quando fugiens Dauid iram Saulis, contulerat se ad Curiam Achis Regis incognitus, vt tutior ibi manere liceret. Dum ibi moraretur, non defuerunt, qui ipsum cognoscentes statim ad Regem deferrent, dicentes, hunc virum fuisse valdè infestum Regno, plurimis contra ipsum Regem confectis bellis; suadebantque Regi, vt à tanto bellatore caueret, imò hortantes, vt eum è vita tolleret, quo sibi suoque Regno consuleret, & Regi Sauli pergratam rem faceret. Hæc consilia cùm ad aures peruenissent Dauidis, & illicò se videret captum & adductum ad Regem, vt examinaretur, cognouit, nullum sibi efficacius ad salutem superesse remedium, nisi ad Deum suum adiutorem confugeret, à quo omnia bona semper expectabat. Composuit Hymnum 55. *Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo*, vti ex titulo apposito conspici potest, qui dicit, *Dauid, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth*. Finita hac oratione, dum à Rege variis tentaretur interrogationibus,

A vita periculo graui quomodo euaserit Dauid.

Psal. 55.

gationibus, ipse prudentia vtens, simulauit insaniam, nullum respondens consonum verbum: quapropter Rex, cum suis Consiliariis, statuit eum liberum dimittere absque damno. Hanc gratiam Deo suo acceptam referens, minimè autem propriæ tribuens prudentiæ, statim alium Hymnum composuit Dauid in libertatem egressus; laudansque Deum tanti beneficij operatorem, dixit: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* Nec attendere quisquam debet ordinem huius Psalmi, quia sit 33. in libro Psalmorũ: euentus enim in hoc Psalmo decantatus fuit verè posterior alio iam cantato in Psalmo 55. Causa autem huius præposteri ordinis est in promptu, tradità à sancto Chrysostomo; quia scilicet Psalmi dispositi sunt in libro quem habemus non iuxta seriem rerum gestarum, sed temporum quibus reperiebantur & colligebantur. Cùm liber Psalmorum deperditus esset in Babylonica captiuitate, paullatimque Psalmi reperirentur, modò nempe vnus, modò alius, & ab Esdra tandem sint collecti in vnum librum; hinc est, quòd priùs reperti sint qui posteriores erant in euentibus narratis. Psalmus itaque 33, fuit à Dauide compositus in gratiarum actionem ob salutis vitæque conseruationem, dum in periculo versaretur coram Rege Achis, quemadmodum ostendit titulus affixus; qui sic habet: *Dauidi, cùm immutauit vultum suum coram Achimelech.* Achis autem & Achimelech, ex diui Basilij sententia, sunt idem Rex: Achis nomen erat proprium, Achimelech verò nomen commune Regum Palæstinæ, sicut Pharao Regum Ægypti. Hymnos itaque canebat Dauid opem imploraturus,

Psal. 33.

Psalmorum ordinem, non seriem rerum gestarum sequitur.

S. Chrys. Proœm. 2. in Psal.

Psalmi Dauidis amissi in captiuitate, paullatim inuenti.

D. Basilius Homil. in Psal. 33.

rus,

rus, & beneficium aliquod temporale à Deo obtenturus; Hymnis etiam vtebatur gratias redditurus, quia Deum omnium bonorum & donorum auctorem cognoscebat.

Spes in Deo quomodo firmanda. Eamdem spem aliis suadere non destitit Dauid, vt in omni necessitate & pressura ad Deum Hymnis inuocandum incitet. hinc illæ voces: Psal. 54. *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet; non dabit in æternũ fluctuationem iusto.* Voluisset vir sanctus, quòd in solum Deum omnes mortales omnino proiicerent suam de rebus temporalibus sollicitudinem, certi, quòd ab ipso non solùm ad sufficientiam, sed ad copiam vsque iuuabuntur: quia si irrationabilibus tanta Deus tribuit ad sustentationem vitæ, imò ad delicias adiumenta, quantò maiora daturus erit liberalissimus Deus iis, qui ad illius imaginem facti eum diligere, & toto corde inuocare nouerunt? *Iacta* igitur *super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet*; vel, vt alij legunt, *Iacta super Dominum cogitatum tuum omnem*, nimirum tum circa salutem animæ spiritualem, quæ à Deo est expectanda; tum circa res temporales huius vitæ mortalis, quæ à Deo sunt explendæ. Quid etiam magis innuitur per hunc textum, iuxta lectionem sancti Anacleti dicentis, *Proiice super Dominum caritatem tuam.* Non solas cogitationes, sed etiam affectum expedit ad Deum dirigere, ipsi ex corde fidentes, & ab ipso expectantes tanta certitudine bona temporalia quæ expedire iudicabuntur, vt facienda pro factis habeantur: quemadmodum Dauid in angustia positus tanta animi fiducia Deum Hymnis exorabat, quanta si pro obtentis beneficiis gratias ageret. Id videre licet Psalmo

A Deo omnia bona expectanda tam animæ quàm corporis.

S. Anaclet. Epist. 2.

Psalmo 60. vbi post prima petitionis verba, *Exaudi Deus deprecationem meam, intende orationi meæ*, statim in gratiarum erumpit actiones, ac si esset factum quod adhuc futurum erat: *Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam, dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.* Si mundus postulare ausus fuerit, vt ad ipsum confugias in necessitatibus, promittens effectus optatos, caue illum audias, sed, iuxta Dauidicum consilium, *iacta super Dominum curam tuam*; & responde mundo inuitanti cum diuo Augustino in hunc locum: *Portum quæro, non saxum.* nam à Deo bona perfecta expectanda sunt, non à mundo; à Creatore, non à creatura. Nec vnquam spes in Deo posita aliquem confundi passa est; vti disertè ostendit diuus Augustinus ad ea verba eiusdem Hymnographi: *Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur.* In die tribulationis & angustiarum non confundentur, sicut confunditur quem fallit spes posita in mendacio. *Omnis autem homo mendax. Spes* in Deo *non confundit*, quia ille, in quo spem posuisti, falli non potest.

Perfecta spes in Deũ nullam habet formidinem. Psal. 60. *Mundi promissiones non audienda.* Psal. 54. *Spes in Deo non confunditur.* D. August. in Psal. 36. Rom. 3. Rom. 5.

Nusquam sæpiùs prædicatur diuinæ misericordiæ erga sperantes in ipso Deo facilitas, benignitas suauitasque eiusdem Dei, præsertim erga destitutos ab omni creaturarum auxilio, quàm in Dauidicis Hymnis. Quare si quis diceret, Dauidis Hymnos esse verè sperantium in Deo cibum quotidianum, escam opportunam, & certissimum fulcrum; nihil aberraret à veritate. Multus nimiusque essem, si hoc loco suggerere vellem omnes sententias in ipsis Psalmis contentas, spem iustorum erigentes, confortantes; vnicam

Spes iustorum nutritur Psalmis.

cam penitus non omittam, ex qua animus psallentium consurgere discet ad alias quæ passim offeruntur à Psalmis. De Deo igitur loquens aliquando Dauid, cum inuocauit his verbis: *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* O mirificè suauem appellationem pro sperantibus in Deo! nam certi redduntur, quòd sibi numquam sit defutura, sed opportunè affutura diuina misericordia, ne animo cadant, néve tribulationibus succumbant. Verè adiutor noster est opportunus in tribulatione misericors Deus iis qui in eo sperant: quare statim subdit Hymnographus hortationem congruam omnibus fidelibus, *Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te.* Certissimè hos non derelinquit benignissimus Deus, qui numquam passus est suos confundi seruos; quemadmodum post sæcula multa Bethuliensibus Magistratibus & ciuibus suis, insigniorum sanctorum propositis exemplis, prædicauit, paucisque post diebus, experientia secuti euentus approbante, cõfirmauit generosissima ac sanctissima illa vidua, quæ iure fuit à populis acclamãtibus dicta *Gloria Ierusalem, lætitia Israël, honorificentia populi*, nempe celebris omniq; veneratione digna Iudith: quia sicut animo virili suaserat viuam in Deo spem, dicens, *Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum*; ita viriliter operam suam diuinæ à se speratæ fautrici virtuti exhibens, victrix, de numerosissimo multisque victoriis insolente hoste reuexit triumphum. Adest igitur misericors Deus noster *adiutor in opportunitatibus, in tribulatione* (quod variis aliis modis sæpè sæpiùs replicant Dauidici Hymni,

Psal. 9. (margin, beside "quando Dauid")
Iudith 15. (margin, beside "fuit à populis")
Ibidem 8. (margin, beside "Expectemus")
Psal. 9. (margin, beside "phum.")

Hymni, illi præsertim qui Feria secunda ad Matutinas preces leguntur, & decantantur;) neminem ipse necessitatibus afflictum penitus derelinquit, sed quemlibet ab amicis, à fratribus, à genitoribus, à Magistratibus, à Principibus derelictum suscipit ac protegit: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.* Istæ autem similesque sententiæ, quæ psallentibus frequenter obiiciuntur, mirificè animum tum canentium tum audientium exhilarant, erigunt, confortant. Et quod aliis prædicabat sanctus Dauid, id in se ipso re & effectu exercebat, omnem suam spem in diuina collocans misericordia. Psal. 10. Psal. 26.

Propter excellentem hanc spem in Deo, numquam Dauid euentus suos expectauit, aut postulauit ab alio quàm à Deo, numquam ad casum vel fortunam se conuertens; quemadmodum ceteri politici soliti sunt frequenter se conuertere, præsertim quibusdam euentibus, qui à solo casu videntur ortum habere. Vnum hîc referã ceteris insigniorem, qui aliis exemplum offeret ad informationem. Fugiebat Dauid ad montes præruptos, vt se incolumem seruaret à nece, quam illi Saul inferre tentabat, eum persequens cum magna militum copia. Tandem deuenit Dauid in desertum Maon, quò perueniente Saule, vidit se in maximis angustiis positum; nam à militibus Regis vndique cingebatur, absque vlla spe fugæ: *Saul & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid.* Quid consilij arripies, ô Dauid, in hac angustia? Vir egregius Deo soli fidens, illicò, flexis genibus, ad Deum suum cor & vocem conuertens,

Politici casui & fortunæ tribuunt euentus.

1. Reg. 23.

Cap.XIII. uertens, cecinit Hymnum illum 53. de quo paullò
Psal.53. antè memoratum est, *Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me*; quo nondum expleto, mirum affuit auxilium, nam anxius apparuit nuntius, ad Saulem perferens, Philisthæorum agmina in terras Israël erupisse, & ab iis, nisi illicò occurreret, Regnum totum
1.Reg.23. occupatum iri: *Festina, & veni, quoniam insuderunt se Philisthiim super terram.* Hoc audito nuntio, Saul coactus est conuertere consilia & gentem ad sui regni defensionem, vnde Dauid à periculo extitit liber. Qui politico oculo & sensu humano hunc euentum expenderet, sicuti solas causas proximas consideraret, ita ad casum confugeret, & ad bonam felicemque Dauidis fortunam. At Dauid diuini regiminis conscius, non casui non fortunæ adscripsit euentum, sed Dei supremæ ordinationi & prouidentiæ, à quo omnem suam fortunam semper pendere professus est; ideò Hymnum suum conclusit tum gratiarum actionibus, tum etiam sponsionibus perpetuorum Sacrificiorum: *Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est; quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus.*

Deus omnis fortunæ auctor.

Eamdem consuetudinem omnes viri iusti tenuerunt, & obseruarunt, ad Deum confugientes tempore suarum necessitatum, Hymnos adhibentes vel derepentè compositos, acti diuino spiritu, vel à Dauide acceptos; quem vsum saltem numquam omittebant post accepta beneficia, vt declararent se illa à Deo auctore accepisse: hinc ortum duxere tot nobiles Hymni, à præcipuis Heroïbus tum priscæ tum nouæ Ecclesiæ decantati

in laudem Dei omnium donorum Auctoris, de
quibus suprà egimus, cùm de gratiarum actio- Cap. VII.
nibus fuit sermo. Vt autem de his, qui ad Daui-
dis Hymnos confugientes, suam spem in Deo
positam declarabant, eum inuocantes tempore
necessitatum, aliquid videamus, vnicum hîc
profero Paulum Apostolum, qui dùm in carce- Act. 16.
re vinctus maneret vnà cum Sila, & peregrina- *Paulus Apostolus Hymnos concinens à vinculis absoluitur.*
tionis & prædicationis socio; sicut rem suam,
Deo fidens, orationibus commendare non desi-
stebat, ita Hymnos alta voce Deo lætus canebat:
ex quo cantu (res mira) catenæ & vincula resolu-
ta sunt, & ostia carcerum reserata, ita vt potuis-
sent exire, si placuisset. Post Apostolos etiam
diuus Athanasius, vir Apostolicus, fideique Ca-
tholicæ acerrimus defensor, in suis persecutioni-
bus, quas passus est grauissimas, semper ad Da-
uidicos Hymnos magna fiducia confugiebat. Ali-
quando accidit, quòd dum conuenissent Ariani,
qui eum ad necem quærebant, impetu facto in
Ecclesiam, vbi sanctus Episcopus cum suis Cle-
ricis diuina obibat Officia, vt eum inde raptum
occiderent; ipse nihilo timidior effectus in tam
aperto vitæ discrimine, iussit Diaconum suum al-
ta voce concinere Hymnum Dauidis: *Quoniam* Psal. 135.
in æternum misericordia eius. quo expleto, vnà
cum aliis ministris & sociis suis, absque vllo
Arianorum impedimento, egressus Ecclesiam, Socrat. l. 2.
mirabiliter euasit. Hunc celeberrimum casum te- Hist cap. 8.
stantur omnes Ecclesiastici Scriptores, propter Theodoret. lib. 2.
magnitudinem miraculi. Et sicut horum Hym- cap. 13.
norum ipse fuerat in semetipso expertus vim, ita Sozomen.
aliis eosdem consulebat tempore alicuius necessi- lib. 3 cap. 5.
tatis, quemadmodum scribit Marcellino, eum Nicephor.
exhortans, lib. 9 cap. 6.

exhortans, vt in omni necessitate & euentu ad aliquem ex Psalmis piè recitatis confugeret; imò & illi ostendere & declarare studet cuiuslibet Psalmi virtutem & intentionem, vt opportunè illos valeat vsurpare.

Pia Psalmorum recitatio prodest in necessitatibus.

Nostra Ecclesia solet in suis orationibus & precibus, pro quocumque beneficio obtinendo à Deo, siue pacis siue vbertatis, siue serenitatis siue sanitatis, Psalmos vsurpare, eligens ex eis aliquem ad rem magis opportunum. Eamdem precum & orationis formam amplectuntur omnes viri pietate insignes in suis propriis & in aliorum necessitatibus. Modò absit superstitio, Psalmodiæ vsus valet ad omnia beneficia temporalia obtinenda. Dixi, *Modò absit superstitio:* quia non desunt profani homines qui Psalmis abutuntur non sine graui culpa, ad effectus obtinendos ex vi verborum alicuius Psalmi, prout talia verba sunt. Quidam ad se ipsos vel alios sanandos legunt, aut legendos curant Psalmos Pœnitentiales, vnà cum orationibus ad Deum vel ad Sanctos directis, simul cum quibusdam illicitis exorcismis. Alij gestant aliquem Psalmum è collo pendentem, vel in aliqua corporis parte alligatum, in eo spem ponentes vel sanitatis à febri, à dolore dentium, capitis & stomachi, vel securitatis à periculis ignis, aquæ, ferri, vulnerum, & casuum; tantamque in hac scriptura spem collocant, vt temerè aggredi & ingredi audeant quamcumque periculi occasionem, dum tali sunt Psalmo muniti: verùm isti infelices non agnoscunt se à dæmone deceptos. Hic astutus sub nomine horum Psalmorum qui fuerunt à Deo dictati, quasi sub dulcedine mellis, propinat animis venenum;

Psalmorum vsus superstitiosus reprehendendus.

nenum ; ipſe operatur illos effectus expectatos, vt infelix peccator illi Pſalmo fidens alia pericula aggrediatur, donec tandem in aliquo iſtorum pereat, non ſolùm quoad corpus, ſed etiam quoad vitam æternam. Diabolus, qui ei aſtiterat pluribus vicibus, quando aduertit hunc eſſe in ſtatu peiori ſuæ damnationis, deſerit, & ſinit eum periclitari ad mortem. Signum, quòd ſuperſtitio adſit, eſt, ſi in ſola ſcriptura Pſalmi ſpem quis ponat, nihil cogitans de Deo, ad quem Pſalmus ille dirigitur : ſi item putet Pſalmum eſſe ſcribendum hoc vel illo genere characteris vel ſigni, in hac vel illa membrana, non in alia : ſi item adhibeat Pſalmos ad effectus obtinendos qui ſint contra bonos mores ; ſi item recitet, aut recitandum curet Pſalmum, non ſeruato ordine verſiculorum in Bibliis ſacris poſito, ſed iuxta quamdam diſtributionem à dæmone iam traditam. Amota itaque omni ſuperſtitione, ſi vſurpentur Pſalmi piè & religiosè, vt à Deo concedantur poſtulata, quemadmodum vſurpantur in choro & in priuatis recitationibus à miniſtris deputatis, qui nomine Eccleſiæ orant & pſallunt, optimi ſunt & efficaces ad omnem fauorem obtinendum. Pſalmi igitur Dauidici exorant & impetrant ; Pſalmi Dauidici gratias referunt ; Pſalmi Dauidici laudem & honorem Deo omnium bonorum auctori tribuunt.

Diaboli aſtutia plures decipit ſub nomine & vſu Pſalmorum.

CAPVT XVI.

Hymnodia dæmonibus odiosa.

Diabolus odit rectum Psalmorum vsum.

HOSTIS humani generis nostri diabolus maximo ardore odisse Hymnodiam compellitur; quia videt per eam expleri à mortalibus in terris id munus, quod ipse in cælis maxima sua felicitate explere potuisset, imò debuisset, sed ex propria peruersitate turpissimè amisit. Electus erat ad illum gloriosum Hymnum, à Græcis Trisagion appellatum, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus*, cum perpetuo ineffabili gaudio vnà cum aliis Angelis in æternum decantandum: nunc videt ex vna parte se eiectum ab illo felicissimo munere, & ad perpetuas euomendas impiissimas blasphemias deductum; ex alia verò hominem, gradu & natura inferiorem, conspicit eleuatum ad idem altissimum munus. Nam quod faciunt Angeli in cælis (verbis vtor D. Hieronymi) hoc Monachi faciunt in terris. Tanta hinc torquetur inuidia, vt ausim dicere, magis hac inuidia quàm gehennalibus torqueri cruciatibus. Id mihi licebit affirmare maior & libertate, quia ducem sequar securum & sanctum Doctorem. Mellifluus Bernardus, considerans diaboli miseram infelicitatem infelicemque miseriam, ait, quòd durissimè torquetur ex inuidia; obseruatque, quòd ideò multi ex dæmonibus in aëre medio inter cælum & terram suos referunt cruciatus, vt inuidiæ tormentum magis magisque augeatur ex visione triumphantium Beatorum in cælis, & iustorum peregrinantium in terris, explicans de diabolo

D.Hier.in Psal.115.

Diabolus torquetur acriùs ex inuidia in homines quàm ex igne.

diabolo illa verba Psaltis, *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet.* Eiusdem sancti Patris verba profero, vt meliùs cognoscatur tanti hostis grauissimus cruciatus: *In poenam si quidem suam, locum in aëre isto medio inter cælum & terram de cælo cadens sortitus est, vt videat & inuideat, ipsaque inuidia torqueatur, Scriptura dicente: Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet. Quàm miser cùm suspicit cælos, in quibus innumeros montes intuetur diuina claritate fulgentes, diuinis laudibus exultantes, sublimes in gloria, abundantes in gratia; quàm miserior cùm respicit terram, montes nihilominùs quàm plurimos de populo acquisitionis habentem, fide solidos, spe excelsos, caritate spatiosos, cultos virtutibus, bonorum operum fructibus refertos, de rore cæli, tamquam de saltu sponsi, quotidianam capientes benedictionem.* Vsurpat sanctus Doctor nomina montium, quia tunc in eo Sermone explicabat verba Canticorum cap. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus.* vbi nomine montium intelligit sanctos Angelos & iustos fideles, aitque, ex horum felicium montium visione, quam diabolus vitare non potest, cùm sit in medio aëre collocatus, oriri inuidiam magis vrentem quàm gehennæ ignem. Maxima itaque ardet inuidia diabolus, videns homines mortales in Hymnodia assiduos, quia ab illius vsu se cognoscit iustè expulsum. Tanta torquetur poena ex hoc sancto mortalium studio, vt etiam campanæ euocantis ad chorum oderit ipsum sonum. Hoc audito, omnem aliam dimittens occupationem, quam summa tunc expleret voluptate inter mortales, velocissimè fugiens, se recipere cogitur ad

D.Bernard. Serm. 54. in Cantic.

Psal. 111.

Cantic. 2.

Inuidia magis vrit quàm inferni ignis.

teterrima pœnarum loca, faciliùs ſuſtinens horrorem carceris quàm huiuſmodi ſonum ad laudes excitantem diuinas. Huius inſignis effectus innotuit nobis veritas ex iuridica confeſſione ſagarum à ludis & conuenticulis ſuis impiis redeuntium, quæ deportatæ ab amaſiis dæmonibus, ſi in huiuſmodi reditu contigiſſet pulſari alicuius Eccleſiæ, ſiue virorum ſiue mulierum, campanam pro Matutino Officio, illico à dæmone vectore fugam arripiente derelictæ, reperiebantur nudæ in agris, plateis aliiſve locis vbi campanæ audiebatur ictus. Huic rei fidem præbent luculentiſſimam graues Scriptores, qui munere fungentes Inquiſitorum eam ab ore proprio ſagarum acceperunt. Nobilis iſte euentus ſicut eſt certus, ita valdè commendat præſtantiam publicæ Hymnodiæ; cùm non ſolùm ipſemet actualis Hymnorum cantus, ſed ea etiam, quæ ad ipſum præparant pſallentes, odio habeantur à dæmonibus, qui ea tantùm odiſſe coguntur quæ meliora ſunt & pretioſiora. Quòd ſi non omnes dæmones fugiant ſonum campanæ euocantis, imò aliqui ex tali excitentur ſono ad proprium tentandi munus ſiue reſumendum ſiue acriùs exercendum, chorum etiam, vbi ipſa expletur Hymnodia, ingredientes admixti pſallentibus, id euenire ſciendum eſt, quia iſti ſunt huic muneri deſtinati aut ex imperio Dei, cuius ipſi ſunt deputati ſatellites ſeu ſcribæ, ad excipiendum in codice tepidorum pſallentium defectus in Pſalmodia commiſſos, pœnis debitis ſuo tempore luendos; aut ex dæmonum principis imperio, qui eis iniungit, vt à pſallentibus ſtudeant quoſcumque poſſunt defectus, ſiue leues ſiue graues, obtinere, vt Hymnodia

Paul. Grilland. lib. 2. de Sortil. quæſt. [illegible]. Martin. del Rio lib. 2. Diſq. q. 16. & lib. 6. c. 2. Sect. 3. q. 3.

nodia reddatur aut omnino vitiosa, aut saltem minùs grata Deo, ad quem dirigitur.

Deinde etiam torquetur dæmon, quia plurimos inde nouit fructus quotidie deriuari, tum conuersionis à peccato ad gratiam, à via sæculi ad viam Dei; tum etiam quia progressus inde maiores ad vitam perfectiorem in multis videt non semel fieri. De diuo Fulgentio produnt Auctores, ex sola lectione Commentarij à diuo Augustino conscripti & editi in Psalmum 36. *Noli æmulari in malignātibus, neque zelaueris facientes iniquitatem* (qui totus est in cōmendationem veræ virtutis & diuinæ prouidentiæ erga virtutis studiosos & iustitiæ sectatores, quibus tandem, post varios casus, omnia cedunt prospera & felicia) conuersum esse ad pietatem & virtutem tanto ardore, vt deinceps egregios in omni pietatis actione progressus fecerit. De aliis multis testimonium reddit D. Augustinus, quòd audientes in Templis suauissimum sonum illius dulcissimi Psalmi, *Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum*, auxilio gratiæ cælestis adiuti, relicto sæculo ad habitum & vitam Monasticā se conuerterint; ideò vocare non dubitat huius Psalmi initium Tubam talium Religiosorum & Monasteriorū Patrem: *Ista enim verba Psalterij, iste dulcis sonus, ista suauis melodia tam in cantico quàm in intellectu Monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt. Iste versus fuit tuba ipsorum, sonuit per orbem terrarum; & qui diuisi erant, congregati sunt in vnum.* Cùm tot bona ex Psalmorum vsu deriuari conspiciat hostis crudelis nostri generis, variis artibus & astubus studet ab Hymnodia homines retrahere.

Ex Psalmis quot fructus hauriantur.

Psal. 36.

D. Aug. in Psal. 132.

Plurimi ad vitam Monasticam conuersi ex Psalmorum verbis.

Variis artibus studet diabolus à chori vsu auertere.

Alios nititur impedire, ne chorum adeant sub prætextu occupationum aut studiorum, quæ ad proximi maius beneficium diriguntur; aut aduersæ valetudinis, qua premuntur, siue capitis siue stomachi; alios sub specie dignitatis quam obtinent, quasi non deceat constitutos in dignitate frequentia chori. Si artes & astutiæ istæ non proficiunt, quia non pauci inueniuntur generosi animi, qui tentatoris non audiunt suggestiones, hominum opera vtitur diabolus, eliciens aliquando ex ore virorum alioqui grauium opportuno tempore passionis verba, chori dignitatem ac præstantiam minuentia, vt illorum testimonio fortiùs oppugnet, imò expugnet delicatiores conscientias. Si neque hac arte obtinet intentum, audacior effectus, vt paullò antè dicebamus, chorum ingredi non veretur, miscet se cum Angelis bonis qui orantibus adsunt: vt sicut isti consilio & opera Hymnodiam tuentur; ita ille omni studio conetur ab Hymnodia extrahere, suggerens causas exeundi opportunas siue necessitatis siue commoditatis, aut alterius apparentis vtilitatis. hoc modo non paucos decipere solet. Quod vt aliquando omnibus notum esset, voluit misericors Deus tempore sancti Patris Benedicti, ad nostram informationem, miro exemplo euulgari. Accidit quòd Monachus quidam nomine Iustus à dæmone deciperetur hac arte: nam semper, quoties sub finem Hymnodiæ vacandum erat orationi, statim arrepta aliqua occasione, exibat è choro; quòd iterùm ac sæpè frequentabat, nec admonitus à Prælato desistere valuit. Accessit tandem etiam admonitio sancti Patris Benedicti, sed ea nihil profuit. Quadam tandem die, dum iste Monachus

Diaboli ars aliquando detecta.

Monachus exiret, aperuit Deus oculos sancti Benedicti, qui vidit quemdam puerulum sub Æthiopis forma nigrum, qui per extremitatem cuculli Monachum trahens, è choro educebat. Communicauit rem hanc diuus Benedictus Monasterij Præfecto & discipulo suo Mauro, qui simul oratione facta, à Deo postulabant se quoque dignos reddi hac visione, vt deinde Monacho tentationem possent aperire. Post biduum Maurus vnà cum Patre suo Benedicto eamdem visionem habuerunt, dum Monachus ille è choro exire studeret. Ad illum accedens Benedictus virga eum percussit, ea intentione, vt diabolum percuteret, & ex illa die, ait sanctus Gregorius, qui historiam describit, nil persuasionis vlteriùs à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit. Quoties inuisibilis dæmon osor Hymnodiæ extrahit Religiosos & Religiosas, & Canonicos & Capellanos, è choro sub titulo aliquo honesto necessitatis aut vtilitatis, aut etiam, quod peius est, curiositatis; qui si videretur à nobis, vti videbatur à sanctis viris, nihil obtineret. Quos nequit malignus è choro euocare, studet variis cogitationibus & euagationibus à rebus cantatis diuertere; ab istis risum, ab illis confabulationes, à multis tædium, ab aliis circumspiciendi leuitatem obtinere, quemadmodum in Operis istius progressu detegere non omittemus.

Diabolus extrahit è choro psallentes.

S. Gregor. l. 2. Dialog. cap. 4.

Qui ista nouerunt, nituntur feruentiùs colere Hymnodiæ vsum, vt diabolum magis contristent: nam, vti verè & scitè asserebat Abbas Marcellus, *Nihil ita vtile est nobis, nilque magis dæmones contristat quàm Psalmodia.* cui concinit do-

Abb. Marcel. in Prato spir. c. 151.

D.Basilius Procem.in Psal. — ctrina sancti Basilij dicentis: *Psalmus est profligandis dæmonibus & depellendis quoddam amuletum, Angelicæ tutelæ conciliator.* Imò studebant viri perfectiores eligere ex Psalmis versiculos aliquos, qui ad contristandos dæmones viderentur aptiores, eosque frequentabant. Celebris erat apud Ægyptios Monachos versiculus ille Dauidis, *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Qui versiculus celebrior redditus est ex vehementi hortatione Abbatis Cassiani, qui ex instituto illum prædicabat, & suadebat tamquam validissimum remedium ad omnem necessitatem, & præcipuum aduersus diaboli tentationes & insidias præsidium. *Hic namque versiculus*, ait Cassianus, *non immeritò de toto est excerptus instrumento; recepit enim omnes affectus quicumque inferri possunt humana natura, & ad omnem statum atque vniuersos incursus proprios satis & competenter aptatur. Habet siquidem aduersus vniuersa discrimina inuocationem Dei, habet humilitatem piæ confessionis, habet sollicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam, habet considerationem fragilitatis suæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præsentis semperque adstantis præsidij; qui enim iugiter suum inuocat protectorem, certus est eum esse semper præsentem. Habet timoris & caritatis ardorem, habet insidiarum contemplationem inimicorumque formidinem, quibus prospiciens semetipsum die noctuque vallatum, confitetur se non posse sine sui defensoris auxilio liberari. Hic versiculus omnibus infestatione dæmonum laborantibus inexpugnabilis murus est, & impenetrabilis lorica ac munitissimus clypeus.* Plura alia, tum pia tum vtilia, addit Cassianus in laudem & commenda-

Psalmodia vsus contristat diabolum.

Psal. 69.

Cassianus Collat. 10. cap. 16.

Virtutes versiculi, Deus in adiutorium meum intende.

mendationem huius versiculi, vt suadeat illius frequentationem continuā in omni loco, opere, tempore, occasione, donec, ob eius continuam exercitationem, etiam dormientes eum cantare & recitare consuescamus, afferens eam rationem; quia omnes in quolibet statu, non tantùm in rebus duris & aduersis, sed etiam in lætis & secundis Deo egemus adiutore.

Omnes egent diuino auxilio.

Sanctus Antonius Abbas, qui in iisdem Ægypti desertis vitam Angelicam ducebat, quique dæmonibus factus est terribilis, maximè colebat & frequens in ore habebat versiculum illum ex Psalmo 67. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius; & fugiant qui oderunt eum à facie eius:* & in huius vsu plurimùm confidebat, quia nouerat magnam ex illo contristationem dæmonibus resultare, imò & damnum; non enim, vti pluries fateri coacti sunt dæmones, ferre horum verborum vim valent. Elegans historia ad hanc rem describitur à sancto Petro Damiani de quadam Sanctimoniali, quæ amita fuit Leonis Papæ IX. (à quo hoc factum se accepisse fatetur Petrus.) Hæc Religiosa quadam nocte surgens ad Hymnodiam, comitem suam graui oppressam somno excitare nequibat; post binam aut ternam vocationem, siue ex ira siue ex loco, saltem minùs cautè dixit: *Surge diabole, & veni.* Mira res, statim adfuit dæmon, sub forma sociæ vocatæ sequens Monialem ad locum Oratorij, & vnà cum illa psallens reddebat versiculos mutuos. Cùm ventum esset ad Psalmi 67. recitationem, tunc ementita socia, quæ erat verus diabolus, numquam potuit illa verba proferre. Quamobrem cognitus falsus hostis, signoque Crucis à vera Mo-

Psalmorum versus familiaris S. Antonio.

Diabolus quosdam versiculos valdè timet.

D. Petrus Damianus lib. 6. Epist.

Monialis casus insignis cum diabolo.

Moniali pulſus euanuit. Credidit fortaſſis ille diabolus hac ſua apparitione tantum iniicere timorem Moniali, imò & ceteris, quæ euentum poſteà reſciuiſſent, vt numquam in poſterum auderent ad nocturnas aſſurgere laudes; ſed miſericors Deus, qui, vt puniret incautum modum loquendi illius Monialis, permiſit hoc terribile factum: diſpoſuit tandem, vt vis Pſalmorum dignoſceretur, & diabolus, qui alios illudere putabat, illuſus diſcederet atque confuſus, videns ſe à timida muliere effugatum. Quicumque deſiderat contriſtare, imò & torquere dæmones, Hymnodiam ſtudioſus frequentet, diligat, atque exerceat, nec ab illa ſe auocare vllo vmquam prætextu, niſi neceſſitate vera ac magna impellente, patiatur. Sicut dæmones contriſtabit, ita Angelos ſanctos & Deum lætitia cumulabit, iuxta illam D. Auguſtini ſententiam: *Pſalmus dæmones fugat, Angelos ad adiutorium inuitat.*

D. Auguſt. Prolog. in Pſal.

CAPVT XVII.

Hymnodia audientium animum variis piis recreat affectibus.

NEMO perfectè cognoſcere ac comprehendere poteſt omnes pios affectus, qui ex Hymnodiæ vſu ritè in Eccleſia expleto gignuntur in animis audientium: illi aliquid nouerunt, qui digni aliquando effecti ſunt eos experiri, à quibus aliqua ad noſtram informationem tradita ſunt. Referam hoc loco præcipuos affectus à ſanctis viris euulgatos. In primis ab Angelico Aquinate audiemus magnam ex Hymnodiæ vſu gigni in

in audientibus reuerentiã & amorem erga Deum; differens enim de causis, cur Deus sit ab homine ore laudandus, ostendit non ideò adhibendas esse laudes, vt aperiamus Deo nostram erga illum intentionem & studium; quasi ille nequeat aliter nos cognoscere, nec nostram mentem penetrare, cùm sit inspector cordium, & scrutator renum, & profunda hominis penetret. Qui aliter sentiret, idololatricam saperet falsitatem, nihilo dissimilem ab illorum sacerdotum seu sacrilegorum sensu, qui à sancto Elia, vero Dei Propheta, irridebantur, dum de vero Deo adorando esset contentio, quibus aiebat sanctus Propheta: *Clamate voce maiore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, vt excitetur.* Hisce clamoribus non eget Deus, vt cognoscat humani cordis studia & voluntates, omnia enim nuda sunt & aperta oculis Dei; sed adhibendas esse laudes vocales ait diuus Thomas, vt nos ipsos & alios audientes ad Dei reuerentiam, amorem timoremque excitemus. Ea est humani animi conditio, vt alicuius Herois insignia audiens gesta & virtutes, excitetur ad eum colendum & suspiciendum, & magis diligendum. Hinc Psaltes inter alios effectus, quos ex suorum Hymnorum vsu sibi promittit, recenset audientium excitationem & prouocationem ad lætitiam, & æmulationem laudationis: *Benedicam Dominum in omni tempore; semper laus eius in ore meo: audiant mansueti, & lætentur. Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.*

Hæc affectuum prouocatio maiore expletur auitate propter Psalmorum metricam compositionem.

2.2.q.91. art.1.

Deus scrutator est cordium.

3.Reg.18.

Deus cur sit ore laudandus.

Psal.33.

Psalmorum forma est metrica.

sitionem. Nouimus experientia, humanos affectus magis moueri ex lectione Poëtarum & carminum quàm solutæ orationis, quamuis eloquentissimæ: nam metri suauitas magnam obtinet vim in occupandis humanis affectibus. Quòd autem Psalmi fuerint metro compositi à Dauide, concors iam est omnium Doctorum sententia. Vnde

D. Hieron. Epist. 103.

diuus Hieronymus scribens ad Paulinum, non dubitat appellare Dauidem Ecclesiæ nostræ Flaccum, Pindarum, Alcæum, Catullum, Serenum, & Simonidem: *Dauid Simonides noster, Pindarus, Alcæus, Flaccus quoque, Catullus & Serenus Christum lyra personat.* Ea est Dei suauitas, vt omnia velit suauitate speciali expleri, quod præcipuè disposuit in ordinatione Psalmorum, qui sicut ad mortalium tum vtilitatem tum iucunditatem sunt directi; ita sub metrica forma voluit nobis illos exhiberi, vt eorum sensus, siue ad Dei laudationem siue ad morum obiurgationem apti, maiori suauitate in animis audientium instillentur. Id nouerunt etiam fidei nostræ infensissimi hostes, à quibus libet testimonium accipere, vt etiam ipsi huius veritatis sunt indices. Recolamus

Psalmorum lectio ad hominum est vtilitatem & iucunditatem instituta.

itaque Decretum illud Iuliani Apostatæ, quo cauit inter alia, precationum alternatim canendarum formam transferendam ad suum paganismum, vt Deorum cultus magis magisque in animis populorum augeretur. Viderat veri Dei impiissimus hostis, quantam ex Christiana Hymnodia haurirent populi reuerentiam erga Deum; ideò quam non poterat abolere, saltem nisus est æmulari, veriùs dixerim profanare. Ex quo Decreto iustam desumit occasionem Cardinalis Baronius, rerum Ecclesiasticarum luculentissimus Scriptor,

Psalmodia nostra à paganis vsurpata.

Baronius anno 362.

Scriptor, inferendi hoc insigne corollarium: *Hinc perspici potest, quam deteriores Iuliano Apostata exhibeant se recentiores Apostatæ* (addamus nos, & quicumque communis Psalmodiæ impugnatores) *dum antiquos Ecclesiæ mores contemnunt, & subsannare audent ea, quæ inuidi oculis hostis visa sunt pulcherrima, atque omni acceptione dignissima*. Huius Decreti meminere quotquot sunt in Ecclesia Dei Scriptores. Sed quid Iulianum profero, qui minister & seruus erat diaboli protoapostatæ? cùm ipsemet dux impiorum diabolus non solùm nouerit, sed coactus declarauerit miram Hymnodiæ virtutem, dum Hymnorum statuit vsurpare testimonia, vt maiori auctoritate posset flectere ad suam intentionem animos à se tentatos. Expendere hoc loco non pigeat grauem illam tentationem, quam, putans omnium iam antè adhibitarum vehementissimam ac validissimam, obtulit Christo Domino in deserto. Cùm malignus ac versutus hostis vidisset se nihil obtinuisse primis tentationibus, statuit tandem experiri Hymnorum Dauidicorum auctoritatem & vim, quam nouerat quasi omnipotentem ad flectendos animos humanos, præsertim pietatis studiosos. Aggressus itaque Dominum nostrum, vt in præsumptionis culpam pertraheret, proposuit Psalmum 90. qui cùm totus sit in describenda Dei erga suos cura, & in declaranda securitate mirabili qua gaudent degentes sub diuina fiducia, & in enarrandis benedictionibus quibus cumulantur omnes Deo fidentes; tandem concludit, omne bonum esse à Deo sperandum tum protectionis tum felicitatis. Ex hoc Psalmo tentator astutus protulit versiculum illum: *Angelis*

Sozomen. lib. 5. c. 15. Trip. lib. 6. cap. 29. Nicephor. l. 10. c. 21.

Diabolus vsurpat Psalmos in suis tentationibus.

Christus Dominus tentatus in deserto Psalmorum auctoritate.

Psal. 90.

gelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Hic modus tentandi sicut erat validior omnibus iam anteà vsurpatis ad oppugnandum, ita facillimè expugnasset animi arcem, nisi Deus fuisset qui oppugnabatur.

Verùm omittamus hostium testimonia, quamuis validissima & opportuna ad rem, cùm non desint argumenta planiora, imò clariora, ex nostris, quæ magis suadebunt quod intendimus. Habemus Patres, qui prioribus sæculis, habemus sanctos viros, qui non longè à diebus nostris præcesserunt, ab iis audiemus vberes fructus ex Hymnodia in eorum animis productos. Primus audiatur diuus Augustinus, qui variis tum erroribus circa fidem, tum vitiis circa mores per multos annos innexus, sicut ope diuina ab vtrisque feliciter euasit; ita vitæ suæ cursum describens, & modum suæ conuersionis orbi toti declarans, ostendit quanta ex Hymnodia hauserit bona, quantosque fructus & commotiones senserit. Pauca eius selectiora verba ad hanc rem subiiciam, ne longus nimis in re tam aperta sim. Testatur in primis, se ex Psalmorum recitatione & cantu in diuinum exarsisse amorem tanta vehementia, vt etiam conciperet spem videndi eosdem affectus in aliis hominibus, si totum orbem potuisset habere auditorem dum recitaret: *Quas tibi voces dabam in Psalmis illis, & quomodo in te inflammabar ex eis, & accendebar eos recitare, si possem, toto orbe terrarum aduersus typhum generis humani? & tamen toto orbe cantantur, & non est qui se abscondit à calore tuo.* Addit deinde alios miros effectus in se commotos tum timoris, tum spei, tum exultationis in Deum ex auditione vnius

Lib. 9. Cōfess. cap. 4.

Ex Psalmorum vsu quāta hauserit bona D. Augustinus.

vnius versiculi in Psalmo 4. recitati: *Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Confidit etiam, quòd iidem affectus in aliis gignerentur, si huic dulcissimo Dauidis seu Dei proloquio attenderent: *Ego tamdiu nesciens vanitatem dilexi, & mendacium quæsiui; & ideò audiui, & contremui, quoniam talibus dicitur, qualem me fuisse reminiscebar. In phantasmatibus enim, quas pro veritate tenueram, vanitas erat & mendacium, & insonui multa grauiter & fortiter in dolore recordationis meæ. Quæ vtinam audissent, qui adhuc diligunt vanitatem, & quærunt mendacium, fortè conturbarentur, & euomuissent illud.* Quos affectus in se experiebatur Augustinus, & quos, ad nostram eruditionem & sui ipsius meritum, voluit omnibus confiteri, liberè asserit posse ab omni humano corde sentiri. A cuius sensu non discrepat Cassiodorus, pronuntians, in Psalmorum vsu adesse medicinam opportunè paratam ad omnes animi languores curandos & affectus promouendos: *Loquamur, ait, de illo è cælo psalterio, quod vir toto orbe cantabilis ita modulatum pro animæ sospitate composuit, vt his Hymnis & mentis vulnera sanarentur, & diuinitatis singularis gratia conquiratur.*

Psal. 4. 7. Cassiodor. lib. 2. Var. Epist. 40.

De sancto Ludouico Francorum Rege referunt Historiæ, quòd sicut assiduus erat in diuinis Officiis quæ in Ecclesia explebantur à ministris Ecclesiasticis, ita varios in se experiebatur pios affectus, hauriens ex illis opportuna documenta ad rectam sui regni administrationem; quemadmodum non semel ostendit dum interesset Psalmodiæ. Quadam die audiens verba illa, *Beati, qui custodiunt*

D. Ludouici Regis affectus erga Psalmodiam. Psal. 105.

custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore, statim iussit accersiri quemdam facinorosum insignem, quem licet morte dignum, ad preces tamen Magnatum à mortis pœna absoluerat; tunc liberationis sententiam reuocauit, vt Dauidis pronuntiatum obseruaret, faciens iudicium & iustitiam: nam audiens hæc verba cognouit, quod priùs, vt morem gereret hominibus, iustitiam violasset & iudicium. Iterùm dum iisdem Psalmis præsens adesset quidam familiaris ipsius Regis, putans opportunitatem loci & temporis fauere, animatus est ad veniam postulandam pro homicida qui de proximo erat morti adiudicandus; at sanctus vir sicut attentè verba Hymnorum audiebat, verborumq; sensum & doctrinā pretiosam studebat exequi, negare volens gratiam, vsurpauit eadem verba quæ tunc canebantur in Ecclesia, *Feci iudicium & iustitiam*, declarans animi sui tum in Deum pietatem tum in sanctam iustitiam affectum. Dignum profectò sancto Principe responsum & studium.

Psal. 118.

Vt autem nostræ ætati propiùs accedamus, sicuti eadem est Hymnodia in Ecclesia, ita iidem semper fructus & effectus ex ea oriri conspiciuntur in animis rectè dispositis. Virum profero præsenti sæculo notum, qui non multis antè annis mortuus est, nempe Philippum Nerium, omni virtutum & sanctitatis genere conspicuum, cuius memoria in benedictione semper erit. Hic certè sanctus vir, quia insignes illustrationes & pios affectus ex Hymnodia referebat, omni studio adesse conabatur Diuinorum recitationi in Templo sanctæ Mariæ supra Mineruam Romæ, nullum vmquam diem passus vacuum ab hoc studio,

D. Philippi Nerij ad Psalmodiam frequentia.

ſtudio, ex quo magnum ſpiritualis incrementi auxilium ſibi prouenire cognoſcebat, per multos proſequens annos abſque intermiſſione, donec tãdem à Deo vocatus eſt ad alios homines in ſanctitate erudiendos, & dirigendos. Aliqui enim à Deo eliguntur ad plurimorum vtilitatem; quemadmodum Hymnographus deſtinatus à Deo videtur, vt ferè omnium mortalium ſuis Hymnis ſit præcipuus dux ad virtutem & ſanctitatem. Hinc dicebat aliquando de ſe ipſo: *Immiſit in os meum canticum nouum, carmen Deo noſtro.* ecce hîc narrat electionem ſuam felicem ad pſallendum in Dei honorem. Deinde deſcribit fructum in alios deriuandum ex ſuo cantu: *Videbunt multi, & timebunt, & ſperabunt in Domino.* quaſi dicat: Audientes cantum meum in Hymnis excitabuntur ad varios pios affectus, timoris præſertim & ſpei. Nec debet minui horum verborum ſenſus propter verbum *videbunt*, quia non dicatur *audient*: nam verbum *videndi* in ſacris Scripturis, ex Regula diui Auguſtini, pro omnibus ſenſationibus vſurpari conſueuit, vti diſertè tradit ſuper illa verba Domini noſtri, *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti. Generalis quodammodò* (ait Auguſtinus) *ſenſus eſt viſus; nam & per alios quatuor ſenſus nominari ſolet, veluti cùm dicimus, Audi, & vide quàm benè ſonet; olfac, & vide quàm benè oleat; guſta, & vide quàm benè ſapiat; tange, & vide quam benè caleat.* Quam regulam, appoſitis Scripturæ ſacræ ſententiis, comprobat Auguſtinus Torniellus in ſuis Annalibus. Nam Exodi 20. dicitur, *Cunctus populus videbat voces*; vbi certè dicendum erat, *audiebat*. Et Marci 15. dicitur, *Vide in quantis te accuſant*; quod idem

Multi eliguntur à Deo ad aliorum vtilitatem.

Pſal. 39.

Cantus ad Scripturæ intelligentiam opportunus.

Ioan. 20.

Auguſtinus Torniellus anno 4084. num 45.

significat ac si diceret, *Audi.* Imò hoc loquendi genere vsus est Dominus noster ad discipulos suos dicens: *Palpate, & videte; quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* vbi verbum *videndi* non potest aptiùs explicari quàm *palpando sentite.* Quando igitur dicit Hymnographus, *Videbunt multi, & timebunt,* potest intelligi, quòd dum auditur in Ecclesiis, vbi ipsius decantantur Hymni, affectus plurimi semper, timoris saltem & spei, qui sunt veræ sanctitatis præcipua fundamenta & adiumenta, commouebuntur. Ad hanc rem afferebat D. Thomas loco nuper citato alia Dauidis verba his similia: *Semper laus eius in ore meo.* en cantus sibi præscriptus. *Audiant mansueti, & lætentur. Magnificate Dominum mecum.* en effectus secuturi in piis auditoribus. Hos præuiderat sanctus Rex spiritu cælesti, eosdemque nos re ipsa quotidie videmus: nam Laicos conspicimus frequentiores ad eas Ecclesias, in quibus diuina persoluuntur Officia in choro tum ante tum post conciones, siue manè siue à meridie habendas Festis diebus, quàm ad eas in quibus conciones tantùm habentur sine vlla Psalmodia. Id puto ob hanc euenire præcipuam causam, nempe ob varios pietatis erga Deum affectus, quos ex Psalmorum cantu hauriunt laici. Verè namque cantus Hymnorum disponit ac præparat animum ad verbum Dei audiendũ; sicut verbum Dei excitat eumdem animum ad laudes Dei nouas tum decantandas tum audiendas: mutuis enim officiis sibi deseruiunt duo ista munera, Hymnodiæ & concionis. Hinc omnes Regulares & sæculares Ecclesiæ concionem habentes à meridie Festorum dierũ, Vesperarum

Lucæ 24.

Psal. 33.

Cantus Psalmorum præparat animum ad verbum Dei audiendum.

rarum saltem admittunt cantum, quamuis aliis diebus nullam cum publica Hymnodia habeant consuetudinem. Præter iam enumeratos effectus & affectus, eliciuntur quoque ab Hymnorum cantu pio amor Dei & compunctio cordis, vti mox dicturi sumus in sequenti Capite.

CAPVT XVIII.

Compunctionis amorisque lacrymas prouocat Hymnodia.

MAGNAM continent vim Dauidici Hymni ad lacrymas, tum audientium tum cantantium, modò ex compunctione modò ex amore commouendas & ciendas, propter vtriusque obiecti vehementia argumenta in Psalmis contenta. Nam si ad prouocandos mortalium animos ad opera quælibet, siue bona siue mala, magnam semper obtinuit vim exemplum, præsertim Heroum & Principum, quemadmodum omnes tum sacræ tum profanæ litteræ docuerunt; *Vis exempli, præsertim in Principe, quanta.*

Scilicet in vulgus manant exempla regentum, Lucanus.
ait ille.

——— *Non sic inflectere sensus*
Humanos edicta valent quàm vita regentis,

dixit alter Poëta. *Et qualis est rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea*, docuit Auctor Ecclesiastici. Mirum nulli videbitur, si Hymnodiæ rectum vsum, validissimam dicamus obtinere vim lacrymas ciendi & compunctionem à quolibet lapideo corde, cùm verba omnium Hymnorum dictata noscamus à Rege maximo, qui peccata sua deflens, misericordiam Dei exorabat. Si de Eccli.10.

Esdra, qui erat in populo maximæ auctoritatis vir, proditum est à sacra Historia, quòd solis suis lacrymis à populo visis, quamuis nullum adiecisset verbum, potuit tantum commouere fletum in omnibus adstantibus, vt ij simul cum illo peccata deflentes pœnitentiam egerint. (primò enim

1.Esdræ 9. describitur fletus & mœror Esdræ, postquam audiuit grauia peccata à populo fideli perpetrata: *Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.* deinde describitur conuentus omnium Principum & popularium, qui vi-

Ibid.10. dentes Esdram sic amarè deflentem, pariter fleuerunt, & delicta abiurarunt. vbi Glossa ordina-

Lacrymantis visi exemplum lacrymas ciet. ria appositè admonet: *Nota quantum exempla Doctorum iuuent; nihil scribitur Esdras locutus esse, sed tantùm audito scelere lacrymasse, & turbam ad se fidelium non vociferando sed lacrymando traxisse;*) quis audiens vidensque tantum Regem in suis Hymnis ferè iugiter deflentem ob delicta semel ex fragilitate commissa, poterit cohibere lacrymas, & siccis oculis aut audire aut canere

Effusio lacrymarum quanta in Dauide. lacrymas istas? Tanta (testatur ipse) lacrymarum copia perfundebatur Dauid, vt lectus, in quo iacens Hymnos sæpè decantabat, natare posse videretur, saltem dilutus conspiceretur:

Psal.6. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*; seu, vt ex Hebræo fonte legi potest, *Natare faciam lectum meum, stratum meum liquefaciam.* Tanto exarserat Dauid odio in peccata, vt lacrymis vellet ea delere, quæ æstu concupiscentiæ & passionis feruore perpetrarat.

Solent alij potentissimi Principes, ad propriæ munificentiæ ostentationem, siue etiam ad orna-

tum

tum & commoditatem vrbis vbi resident, maximis impensis deducere per cuniculos subterraneos, siue etiam per arcus eminentes, à collibus & montibus amplos fontes potabilium aquarum: at pius Rex Dauid omne studium & operam posuit, vt à proprio corde per oculos, quasi aptos canales, deduceret iuges fontes lacrymarum, qui numquam per dies nec per noctes deficere possent, ad vtilitatem & salutem animæ propriæ. quod de se ipso testatur dicens: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Sicut lacrymarum vim nouerat & expertus non semel fuerat Dauid, ita iugem earum exitum exoptabat, & omni studio educere conabatur: quod vt faciliùs assequeretur, aliquando sibi ipsi lacrymarum eximia apud Deum merita proponebat, earumque celebrabat insignia encomia. dixit loquens cum Deo: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* quibus verbis nil pretiosius dicere poterat in commendationem lacrymarum. Ex his verbis intelligentes mortales vim lacrymarum, spem concipiunt veniæ; quia vident peccatorum pœnitentium lacrymas ibi positas à Deo, vbi priùs positæ erant iniquitates. Ponit Deus lacrymas pœnitentium in conspectu suo, ait sanctus vir Macarius, quia in illis valdè complacet & delectatur, quasi tot margaritis pretiosis ex viscerum ardore progenitis: imò, si licet dicere, illis Deus tamquam gemmis seipsum exornat, more mulierum curiosarum caput & cincinnos exornantium. Licebit certè dicere, quia ducem habemus sacrum Canticorum Textum dicentem nomine Dei placidè alloquentis peccatorem compunctum; *Caput meum plenum est rore,*

Dauidis studium circa lacrymarum prouocationem.

Psal. 118.

Psal. 55.

Lacrymarum merita apud Deum.

Deus lacrymis nostris exornat se quasi gemmis.

Cantic. 5.

re, & cincinni mei guttis noctium. vbi Paraphrastes exponit hoc modo: *Capilli capitis mei pleni sunt lacrymis tuis, sicut vir, cuius capilli capitis tinguntur de rore cœli; & cincinnus cæsariei meæ repletus est guttis oculorum tuorum, sicut vir, cuius cincinnus cæsariei plenus est guttis pluuiæ quæ descendit in nocte.* Certi redduntur pœnitentes ex Dauidicis verbis, quòd Deus excipit lacrymas eorum quasi gemmas & margaritas, quas semper conspectui suo vult præsentes, vt in eis voluptatum cordis expleat. cui assertioni concinit Christi Domini assertum, quando docuit, Angelos in cælo existentes lætitia perfundi eximia ex lacrymis peccatorum deflentium: *Dico vobis, gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente.* Hoc gaudium Angelorum ortum ducit ex eodem fonte, nimirum ex lacrymis positis à Deo in conspectu suo. Sicut exoptant spiritus Angelici mortalium æternam salutem; ita videntes horum lacrymas à Deo æstimari, lætantur & exultant. Certi sunt Angeli sancti, quòd videns Deus pœnitentium lacrymas, citissimè commouebitur ad misericordiam. Non videri possunt lacrymæ deflentium absque Dei videntis commiseratione. Magna est vis lacrymarum ad miserationem commouendam, sicut & acutè dixit Poëta:

Angeli pœnitentium lacrymis delectantur.

Lucæ 15.

Interdum lacrymæ pondera vocis habent.

quod & grauiùs dictum fuerat à Propheta Ieremia, dum ad fletum compunctionis hortaretur populum Israëlitarum: *Deduc quasi torrentem lacrymas per diem & noctem; non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.* Per quæ verba vltima, dum tribuitur vox pupillæ quæ lacrymatur, ostenditur earum vis ad animum commouendum,

Lacrymæ vim habent vocis.

Thren. 2.

dum, ac si maxima declamarent eloquentia. Magnam lacrymarum felicitatem cecinit Dauid, cùm dixit: *Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* Psal. 55. Cùm igitur in suis Psalmis modò videatur Dauid iugiter deflere, exitusque aquarum deducere, & lectum suum lacrymis conspergere, imò abluere, modò lacrymarum vim celebrare; qui ex animo ista attendunt, cohibere non valent cursum fletus. Testem produco omni exceptione maiorem, qui non de aliis, sed de se ipso proloquatur. Confitetur diuus Augustinus qualem in se ipso esset expertus effectum Psalmorum, quando in initiis suæ ad Deum conuersionis Hymnodiæ attentus adstabat in Templis, dicens vberes tum ex corde tum ex oculis se emisisse lacrymas, ortas ex Psalmorum cantu audito. *Quantum fleui in Hymnis & canticis tuis, suauesonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus? acriter voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabatur inde affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat cum eis.* Benè fuit Augustino cum lacrymis suis; quia felicitas cordis humani ex lacrymis & compunctione ortum suum ducit. Sicut qui peccator flere non nouit peccata sua, timoris vehementem habet causam, ne in peccatis moriatur. Nam inter seueriores minas cuidam populo per Prophetam Ezechielem à Deo immissas, illa reputari debet acerbior, qua Deus protestatur eos non plancturos, sed in peccatis morituros: *Non plangetis, neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris.* Ezech. 24.

Lacrymatur D. Augustinus in Psalmis.

D. August. Confess. lib. 9. c. 6.

Peccata non flere, est indicium reprobationis.

Ratio, cur multi in Hymnodiis aut audiendis aut etiam exercendis compunctionis lacrymas non sentiant, optimè detegitur à diuo Bernardo

 in

Lacryma compunctionis non ab omnibus haberi possunt.

in propria persona nostras miserias euulgãte: *Sæpè*, ait, *ad sacrum mysterium vocem meam fregi, vt dulciùs cantarem, & magis delectabar in vocis modulatione quàm in cordis compunctione; Deus verò, cui non absconditur quidquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, sed cordis puritatem.* En causa nostræ insensibilitatis, nimirum inaduertentia ad ea quæ audimus aut cantamus; non enim cor afficitur iis quæ os pronuntiat. Culpa nostra priuamur eo bono, quod posset reddere animas nostras felices, imò terque quaterque felices: nam si compunctionis lacrymas sentiremus, nullus post hanc vitam foret necessarius ignis expiatorius, quemadmodum testatur idem diuus Bernardus dicens: *Fortè enim non reperiret ignis exurens, quod interim fluens lacryma diluisset.* Verùm eheu! nos miseros flere nescimus, quando flenda commisimus, etiamsi verba & exempla ad lacrymas prouocantia habeamus; cùm tamen lacrymas paratas vnusquisque habeat ob temporalium rerum aduersum euentum. Si filius eripiatur parentibus; si dolor vehemens capitis, dentium, aut alterius membri vrgeat aliquem; si honoris iactura immineat alteri, nullus fletum valet cohibere. De multis dici verè poterit, quod aliquando de suis ciuibus Carthaginiensibus Annibal pronuntiauit. Postquam enim Carthago à Romanis deuicta variis fuerat tributis subiecta, dies primæ solutionis faciendæ venit, magnusque tunc fletus factus est omnium ciuium, quia vnusquisque ad ratam tenebatur pensionis. Non potuit Annibal risum effusum continere, licet adessent Primarij viri ciuitatis; quorum vnus eum reprehendit, quasi de re loco, causæ

Lacrymæ extinguunt ignem Purgatorij.
D. Bernar. Serm. in verba Iob. *In sex tribulat.*

Lacrymæ facilè cientur ob iacturas temporales.

Plutarch. in Annibale.

causæ & tempori parum opportuna: at ille subridens respondit, se non ridere ex lætitia, sed potiùs ex irrisione, quia videret lacrymas hominum importunas; plorabant enim leuissimum damnum priuatum, cùm anteà nullus lacrymarum sensum ostenderit, quādo mala grauissima publica ingruebant, quando scilicet publicæ classes deiectæ, quando exercitus trucidati, quando arma capta spoliaque amplissima detracta audiebantur, & cernebantur. Multò maiori fundamento irridebimur nos à Cælicolis, quando videbunt in oculis nostris lacrymarum copiam ob temporales iacturas, & siccis oculis in peccatis iacentes audire Regem maximum flentem, lacrymarum vim celebrantem, & ad lacrymas prouocantem.

Qui nouerunt compunctionis lacrymas educere, paullatim eleuantur à Deo ad dulcissimas lacrymas amantium Deum. Non enim ob peccata tantummodò emittuntur lacrymæ de corde hominum, sed dulces etiam lacrymæ inueniuntur diligentium Deum. Amanti Deum ex corde omnis Dei sui recordatio commouet viscera, & præ dulcedine liquefacta anima in lacrymas erumpit, iuxta illud pronuntiatum animæ diligentis Deum in Canticis: *Anima mea liquefacta est, vt dilectus meus locutus est.* Veri amantes vix aut legunt aut audiunt ex Psalmis celebrari siue misericordiam, siue amorem, siue benignitatem, siue suauitatem, siue prouidentiam, siue etiam nomen solum Dei, quin statim in lacrymas resoluantur. De Iuliano Anachoreta refert sanctus Ephræm, quòd tantam acquisierit facilitatem ad lacrymas ob eximium amorem in Deum, vt ad solius nominis Dei siue visi, siue lecti siue auditi recordationem,

Lacrymæ diligentium Deum dulces.

Cantic. 5.

Lacrymæ Iuliani Anachoretæ quantæ.

maxima statim copia lacrymarum perfunderetur. Cùm quadam die incidisset sanctus Ephræm in Codicem sacrum & in librum Psalterij, quos adhibebat Iulianus, vidissetque nominum omnium Dei, Domini, Iesu, Christi, Saluatoris lituras, accersito Iuliano sciscitatus est, quis ea corrupisset nomina. Respondit Iulianus, sicut fornicatrix mulier ad Dominum Saluatorem accedens lacrymis pedes eius rigabat; sic ego vbicumque nomen Dei mei scriptum reperio, lacrymis rigare cogor, vt aliquando merear ab eius voce audire, Vade in pace. O dulces lacrymas omni gaudio sæculari cariores & gratiores! de istis vera sunt illa encomia à diuo Chrysostomo pronuntiata, quòd martyrij meritum adæquant; vt enim cumulant animam cælestibus meritis, ita martyrij eminentiam æmulantur. *Quid valeant lacrymæ* (ait D. Chrysostomus) *attende diligentiùs. Quid Martyribus maius, qui animam suam ponunt pro amico suo? grandis gloria Martyrum. Martyres effundunt sanguinem, peccatores effundunt lacrymas; meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontem lacrymarum profudit, & deleuit peccata sua.* O miram lacrymarum vim! Felices qui flere digni sunt sicut flere solebat Dauid; nam tales lacrymæ ipsum gehennæ incendium extinguere nouerunt, imò & flammas amoris accendere & nutrire dignæ sunt, vnde audita est vox illa in laudem amantis deflentis: *Quoniam dilexit multùm.* Qui multùm diligit, multas lacrymas emittere valet, qui nihil diligit, saltem compunctionis fletum studeat acquirere, ne de nobis illud dici queat, quod de quibusdam asseruit Hymnographus, *Errauerunt in solitudine in inaquoso*; eò quòd habeamus

Lacrymæ diligentium Deum æmulantur martyrij meritum.

D. Chrys. Homil. 2. in Psal. 50.

Lucæ 7.

Psal. 106.

beamus cor verè aridum & oculos prorsus siccos sine aqua. Quantò quisque sanctior est, verbis concludam diui Augustini, & sancti desiderij plenior; tantò sit eius in orando fletus vberior; dulciores siquidem erunt hæ lacrymæ quàm gaudia maiora theatrorum. Oremus Deum nostrum, vt psallentibus nobis & audientibus omnibus, venam lacrymarum per suam immensam benignitatem aliquando aperire dignetur; vt tandem mereamur inter veros amantes, vel saltem pœnitentes, annumerari.

CAPVT XIX.

Hymnodia misericordiam Dei conciliat.

TANTA est apud Deum Hymnodiæ ritè expletæ vis & auctoritas, vt eius voluntatem, quamuis iustè auersam, ad se trahat atque conuertat, iram illius placatam reddens, misericordiam amoremque sibi concilians. Non potest Deus audire voces clamantium & inuocantium se, Deum suauem, benignum, misericordem & pium, vti in Psalmis inuocatur, quin statim exerceat effectus & signa beneuolentiæ, suauitatis, benignitatis, misericordiæ & pietatis. Insignior Dei conditio, qua magis præ ceteris attributis suis gloriatur, est misericordia; & Paulus eam in se ipso largissimè expertus, dum loqueretur de illius necessitate ad peccatorum salutem, nominare potiùs voluit titulo gloriæ quàm gratiæ aut misericordiæ, dicens: *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* vbi pro gloria Dei intelligere voluit gratiam & misericordiam Dei, aiunt omnes sancti

Misericordiâ gloriatur Deus.

Rom. 3.

D Hieron. lib. 6. in Isaiam. D. August. lib. 1. de Pec. merit.

sancti Patres; quorum aliqui, sensum potiùs attendentes quàm verba, legunt, *gratia Dei*. Verè gloria est misericordia & gratia ob multas rationes, tum quia per hanc misericordiam & gratiam multi peccatores consequuntur gloriam; tum etiam quia per hanc magis gloriosus ostenditur Deus erga peccatores quàm in ceteris aliis suæ potentiæ operationibus, quamuis infinitis, quemadmodum læta canit & celebrat Ecclesia dicens: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserando manifestas.* Quod elogium didicit Ecclesia ab Auctore Sapientiæ, qui coniungit potentiam cum misericordia, & vtriusque recenset effectus: *Misereris omnium* Domine, *quia omnia potes*, en potentiæ & misericordiæ connexio; *& dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam*, ecce effectus huius omnipotentis misericordiæ: quia per hanc sustinetur peccator, ne à peccati pondere demergatur in æternam perditionem; & toleratur, vt tempus & spatium possideat pœnitentiæ. Hæc misericordia dulciter præuenit peccatores, inuitans & adiuuans ad pœnitentiam. Sicut Deus gloriosior ostenditur per hanc misericordiam; ita facilis eam concedit indulgentissimus Deus, quando Hymnis ad rem opportunis inuocatur & colitur, quemadmodum Dauidicis Hymnis perfectè expletur. Nusquam magnificentior est sermo de diuina misericordia; nullibi tam frequenter aut nominatur aut celebratur hæc misericordia; nullibi tanta fiducia inuocatur hæc misericordia quàm in Dauidicis Hymnis: in his appellatur sæpissimè Deus suauis, benignus, misericors, miserator, patiens, longanimis, imò multùm misericors, siue multæ misericordiæ, si-

Sap. 11.

Misericordia diuina beneficia in peccatores.

Misericordia diuina valdè prædicatur à Dauide.

ue

tæ etiam magnæ misericordiæ; in his prædicantur opera misericordiæ, & extollútur super omnia opera Dei. Aliquando audet Dauid, & pronuntiat tantam esse magnitudinem misericordiæ, vt nequeat à maxima ira impediri aut limitibus circumscribi: *Numquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* Vbi, si libet expendere modum loquendi, non vacare mysterio comperiemus vocem illam in numero multitudinis, *misericordias*, cùm *ira* in numero singulari proferatur; quasi non solùm viribus præualeat misericordia iræ, sed etiam numero & multitudine. Quæ consideratio vera est quantum ad effectus; multò enim plures sunt misericordiæ effectus quàm iræ. Ideò illa non potest ab ista aut impediri aut penitus absorberi, cùm etiam in inferno, à quo misericordia videtur prorsus elongata, & vbi ira videtur suam exercere auctoritatem, non excludatur nihilominùs omnis misericordiæ effectus; nam pœnæ ipsæ infliguntur citra condignum, vti asserunt omnes Theologi. At ira non semel à misericordia penitus resoluitur, quemadmodum celebrauit Dauid dicens: *Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ.* Ad quam rem facit elegans meditatio diui Ambrosij super verba Dauidis, *Misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur,* considerans bis nominari misericordiam, & semel tantùm iustitiam, & hanc in medio esse positam vtriusque nominationis; quasi ira remaneat inclusa & circumscripta intra septa misericordiæ. Magna sunt quæ Dauid suis Hymnis celebrat & prædicat in laudem diuinæ misericordiæ, vt ob hanc rem, quasi dixerim, cogatur Deus suam

Psal. 76.

Misericordia vis præualet iræ.

Misericordia Dei etiam in inferno elucet.

Psal. 84.

D. Ambrosius Orat. de Obitu Theodos.

Psal. 114.

exercere

exercere misericordiam erga implorantes illam huiuscemodi Hymnis.

Misericordia Dei facilius obtinetur Psalmis quàm Sacrificiis. Dauid ipse potiùs Hymnis quàm vitulorum Sacrificiis & victimis sibi ipsi misericordiam hanc Dei magnam non solùm postulauit, sed acquisiuit & obtinuit. Celebris est Psalmus 50. *Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam, & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* qui ab initio vsque ad finem totus est in imploranda hac misericordia super se, postquam admonitus à Nathan Propheta cognouit delictorum suorum, adulterij & homicidij, non sine magno totius sui Regni scandalo, grauitatem. Quo Hymno sicut obtinuit veniam peccatorum, & gratiæ dona amissa; ita misericordiam magnam Dei exaltat, spondens se illam in æternum laudibus celebraturum. Isti Hymni sunt apud Deum omnibus electis vitulis pretiosiores & cariores; vituli idcircò appellantur tam à Prophetis antiquis quàm ab Apostolis nouæ Ecclesiæ. Oseas ex priscis Prophetis Dominum exorans, vt veniam peccatorum misericors concedat, spondens Hymnos, vocat eos vitulos labiorum: *Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Paulus magnus nouæ Ecclesiæ Apostolus, vt doceret Hebræos modum conciliandi misericordiam & gratiam Dei, hortatur vsum Hymnorum loco hostiæ quæ ex vitulis offerebatur; & appellat fructum labiorum confitentium Deo: *Offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius.*

Psal. 50. — Oseæ vlt. — Hebr. 13.

Orare an debeant peccatores. Hos Hymnos qui nouit vsurpare loco holocaustorum pinguissimorum, & victimarum electissi-

ctissimarum Sacrificiorumq; perfectissimorum, facillimè tum sibi tum aliis poterit conciliare Deum propitium; sibi inquam, si nimirum peccatorum pondere pressus egeat gratia Dei. Nec quisquam debet abstinere ab Hymnodia, quia existat in peccato mortali, nec dignus sit exaudiri. Nam licet pronuntiauerit aliquando cæcus à natiuitate illam propositionem, *Scimus quia peccatores non exaudit Deus*; quæ propositio multos deterret ab vsu orationis & Hymnodiæ, quando se graui culpæ obnoxios sciunt: nihilominùs neque peccatores ab orationis debito excusantur, quia absolutè sumpta hæc propositio cæci non est vera, imò vti absolutè falsa reiicitur à diuo Augustino & ab Origene, qui admonent excusandum cæcum, quia illam protulit nondum in fide illuminatus. Potest tantùm admitti illa propositio quoad meritum; nulla enim oratio aut alia virtutis actio peccatoris est meritoria, cùm meritum supponat statum gratiæ præexistentis. Itaque peccator ex merito non est dignus à Deo exaudiri; oret tamen peccator & Hymnos dicat Deo, quando voluntatem deponit peccandi, cupitque morum emendationem & mutationem, sicuti orauerunt, & impetrauerunt Magdalena, Publicanus, & latro. Veniam iste obtinebit non ex vi meriti sui, sed ex benignitate & misericordia diuina, quæ Hymnis celebrata & exorata libenter audit & exaudit precantes, quemadmodum docent omnes sacri Theologi cum D. Thoma. Hinc à Christo Domino nostro docemur dicere & orare: *Dimitte nobis debita nostra*. Quæ oratio si esset minimè exaudienda, vtique non iuberetur, & tamen supponit adesse debita culparum ignoscenda.

Ioan. 9.

D. August. Tract. 44. in Ioan. Origen. in Isaiam Homil. 5.

Peccatores orantes an à Deo exaudiantur.

D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 16.

Matth. 6.

Oratio ab Ecclesia ordinata maiorem possidet vim impetrationis. Libro II. cap. VIII. & lib. III. cap. II.

da. Addamus, quòd Hymnorum vsus in Horis Canonicis maiori pollet auctoritate ad impetrandum, quia præscriptus est ab Ecclesia, cuius persona induitur ab orante & psallente deputato siue ratione Ordinis, siue ratione beneficij, siue ratione status Religiosi, vti posteà latiùs dicemus.

Varios diuinæ misericordiæ effectus ex Hymnodiæ vsu ortos nouimus ex sacris Scripturis. Vnum hoc loco satis sit referre, qui ceteris illustrior videtur; quem omnis populus Israëliticus videre dignus fuit in solemnissima Templi Salomonici dedicatione, magna omnium ordinum frequentia celebrata. Tunc canentes Sacerdotes & Leuitæ singulari lætitiæ affectu concinebant Hymnum illum celebrem in laudem omnium operum diuinæ misericordiæ, qui incipit, *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius*, cum aliis Dauidicis Hymnis; cùm ecce ignis descendens de cælo deuorauit holocausta & victimas, deinde Maiestas Domini impleuit totum illud Templum. Omnia ista conspiciebantur ab omni populo, qui lætitia plenus laudabat Dominum, repetens ac dicens: *Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius*. Has easdem misericordias saltem inuisibiles experitur nostra Ecclesia propter vsum Hymnodiæ, quæ dum ritè exercebitur, misericordias copiosas semper obtinebit & augebit.

2. Paral. 7.

Insignis misericordiæ diuinæ effectus super psallentes in Templo Salomonis.

Sicut itaque vnicuique Ecclesiastico facilis est vsus Hymnorum, vt idcircò non sit opus præparare impensas, sed possint à quolibet offerri omni loco & tempore, ita par est vt illis frequenter vtamur ad nostram vtilitatem. Tanta hæc facilitas

cilitas nequit reperiri in aliis Sacrificiis externis siue rerum siue victimarum, quæ non omni loco, nec omni tempore, neque ab omni homine possunt haberi: at Hymnos potest quilibet, siue pauper siue diues, siue in terra siue in mari, offerre & cantare, & misericordiam diuinam super se implorare. Hinc cùm sanctus Hymnographus prætulisset hilarem ac deuotum cantum Hymnorum cuilibet electissimorum animalium Sacrificio dicens, *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Et placebit Deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas*; tandem ad quoscumque siue necessitate siue voluntate pauperes conuertit sermonem, eisque gratulatur ob huiusmodi facilem opportunitatem, quā habent gratissimas immolandi victimas Deo, absque molestia quærendi sumptus: *Videant pauperes, & lætentur; quærite Deum, & viuet anima vestra, quoniam exaudiuit pauperes Dominus.* Expendere hoc loco possumus suauem ac nobilem Historiam, quam scriptam reliquit ad nostram vtilitatem & consolationem sanctus Propheta Ionas initio suæ Scripturæ dicens, quòd naufragantes socij, post incolumitatis obtentæ mirabile beneficium, *immolauerunt hostias Domino*. Quas hostias, quæso, potuerunt illi homines immolare Domino, quærit diuus Hieronymus, cùm certum sit, in illa naui nullas fuisse victimas immolandas? nam etiam si anteà forsan adfuissent animalia, posteà dum periclitaretur nauis, vtique fuissent in mare proiecta, cùm proiecta fuerint omnia vasa quæ nauem aliquo modo aggrauabant: imò res eò deuenit ob periculum, vt decretum esset proiicere aliquos homines, vt ma-

Psalmorum Sacrificia possunt ab omnibus offerri omni loco & tempore.

Psal. 68.

Ionæ 1.

gis alleuiaretur nauis, vti re ipsa proiectus fuit Ionas sorte extractus. qui nisi à cete ex diuina dispositione fuisset seruatus illæsus, demersus à fluctibus interiisset. Quid igitur potuerunt immolare, quando victimas non habebant? Resoluit dubium diuus Hieronymus dicens, nullo aptiori sensu intelligi posse hanc immolationem, nisi dicamus immolasse hostias labiorum, laudes nimirum & Hymnos, quales obtulit etiam Ionas in ventre ceti existens; nam dicitur ibi orasse Dominum suum illis verbis: *Ego autem in voce laudis immolabo tibi.* O verè nobiles hostias Deo caras, nobis faciles, imò & vtiles, quæ numquam nobis deesse possunt! Has sæpè immolabat Hymnographus, vt sibi diuinam promereretur misericordiam: *Immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis; cantabo, & psalmum dicam.*

Naufragantes possunt Deo offerre victimas orationis.

Ionæ 2.

Psal. 26.

Psalmorum preces Ecclesiam sustentant.

Nisi huiusmodi hostiæ institutæ essent in Ecclesia fidelium opportuno tempore vsurpandæ, actum iam esset de re Christiana, propter grassantium delictorum frequentiam, quæ iram Dei maximè exacuunt & armant. Verùm flectitur Deus à piis psallentibus, qui quasi mystici luctatores, oratione & precibus Deum flectunt ad postulata, æmulatores effecti Patriarchæ Iacob, qui luctans obtinuit benedictionem postulatam. Imò ausim dicere, quòd Deum cogant nostræ Hymnodiæ, vt iram deponat, & misericordiam exhibeat; quasi non possit aliter resistere. Hinc illa vox ad Moysem pro populo orantem, *Dimitte me*; vbi Chaldæus legit, *Intermitte precationem, vt irascatur furor meus:* quia precatio tanti viri, iram & furorem iustum Dei impediebat, ne vltionem

Gen. 32.

Exod. 32.

Psalmodia impedit diuinum furorem.

vltionem sumeret de populo contumaci. Hanc misericordiam ne omittamus enixè postulare, ô Ecclesiastici, & pro nobis & pro aliis, vt aliquando valeamus ad ipsum Deum benignum peruenire, qui coronat dona sua in misericordia & in miserationibus, si fideliter expleamus officium Hymnodiæ nobis iniunctæ.

CAPVT XX.

Hymnorum vsus morientibus ac mortuis proficuus.

LICET Hymnorum vsus nullam mortalibus vtilitatem adferret aliam, nisi alteram ex iis quas hoc Capite probare intendimus, nempe magnum aduersus diaboli insidias præsidium tempore mortis, magnum item vita functis suffragium, esset nihilominùs valdè æstimandus ac diligendus. Sola prior vtilitas maxima esset, & Hymnodiæ æstimationem extolleret, quia illam necessitatem subleuat, in qua de summa agitur rerum; agitur, inquam, de summa illa felicitate, qua amissa, ad summam pertransitur infelicitatem. Concors est omnium Doctorum sensus, vnicuique morienti adstare & instare dæmones, vt variis insidiis & astubus animas lucrentur & pertrahant ad perditionem. Non sanctitati, non merito, nec virtuti morientium attendit diabolus aut parcit, sed totus, vt suo muneri tentandi faciat satis, intentus est, siue speret effectum siue desperet. Ea est diaboli conditio, semper vt velit suis exercere tentationibus homines. Ille quidem ligatas habet vires, nec potest quidquid vellet obtinere,

Dæmones morientibus adstant & instant insidiis.

Diaboli vires sunt ligata.

tinere, vti disertè nobis testatum reliquit diuus
Apoc. 20. Ioannes in sua Apocalypsi dicens, apprehensum fuisse ab Angelo, hoc est Christo per Angelum figurato, *draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas*, & ligatum *per annos mille*, & missum *in abyssum*, & signatum *super illum*. Ca-
D.August. Serm. 197. de Temp. nis est diabolus, aiebat diuus Augustinus, in catena positus, latrare potest, aggredi potest, mordere omnino non potest nisi volentem. Leo est, & circuit quærens quem deuoret, rugire potest,
D.Bernar. in Psalm. *Qui habit.* Serm. 13. aiebat diuus Bernardus, sed ferire non potest. Vult nihilominùs experiri suas vires & conatus suos, quidquid tandem euenturum sit non curans; sitim enim illam, quam habet tentandi, sibi explere videtur.

Iusti cur permittantur tentari à diabolo sub mortis tempus. Ne quisquam miretur, cur Deus permittat iustos suos ab hoc tentatore exerceri, voluit misericors Deus quadam nobili visione aliquando causas declarare per Angelum suum, cuiusdam sancti Monasterij custodem. Angelus iste obuiàm habuit quadam die diabolum, qui venerat sollicitus, vt à viris illis virtutum actionibus intentis prædam aliquam obtineret; cui Angelus dixit:
Surius 15. Septembr. in Vita sancti Aicardi. *Habebis hic ministerium Monachis quidem fructuosum, sed non tibi proficuum; illis ad expiationem, tibi ad confusionem. Illicò respondit diabolus:*
Diaboli tentationes purgant iustorum maculas. *Numquid ego his aut vllis Christicolis debitor sum ad salutem? Angelus subdit: In hoc his debitor es; quia si quid in eis est quod resecari debeat, horrore visionis tuæ purgabitur.* Ex quo colloquio inter Angelum beatum & angelum damnatum, docuit sanctus Angelus, Deum permittere iustos ex diaboli præsentia tentari, vt talis visio & præsentia illis proficiat ad expiationem quarumdam le-

uiorum

uiorum macularum, quas etiam in iustis perfe-ctis remanere contingit. Hinc est, quòd idem Angelus conuersus ad sanctum Aicardum, qui Monasterij illius erat Abbas, dixit: *Ne verearis à facie diaboli, nulla ei in hac Christi familia ad nocendum data potestas est, præterquam quòd animabus è corpore exituris visio illius expiabilem terrorem incutiet, vt si in eis aliquid est quod resecari debeat, horrenda illius visionis terrore expietur.*

Ob hanc causam insigniores quique sancti viri sicut non fuerunt immunes ab hac experienda dæmonis conditione, ita opportuno armorum præsidio se armare volentes, ad Psalmorum armamentarium confugerunt, magnam in illorum recitatione vim constituentes; ita vt ferè omnes sub mortem Hymnum aliquem, aut saltem alicuius Psalmi vnum vel plures versiculos, ad necessitatem opportunos, arripere & vsurpare studuerint. Ratio principalis, cur tanta virtus aduersus tartareas potestates in Psalmorum vsu sit posita, ea est; quia Dauidis præcipua intentio in suis Hymnis est ad Deum directa, & ad illius prædicandam magnitudinem, sanctitatem, potentiam, sapientiam, bonitatem, prouidentiam, ceterasque perfectiones, seu attributa, quibus fidei nostræ solemnis continetur professio. Nihil autem magis propulsare dæmonis siue artes siue conatus, quàm fidei actus, quasi tot validissima armorum munimenta, docent Apostolorū Principes Petrus & Paulus. Ille dicens, *Aduersarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide*, fidem suadet, quæ plurimùm valeat ad effugandum leonem rugientem. Hic etiam asserens, *In omni-*

Actus fidei magnam possidet virtutem contra dæmones.

1. Petr. 5.

Ephes. 6.

bus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, fidem ſuadet, quæ validiſſimi ſcuti munus exercens, retorquet omnia diabolica tela, quamuis ignita & ardentia, hoc eſt valdè efficacia & acuta. Ad quam rem expendens Origenes Dauidicum illud pronuntiatum Pſalmi 10. vbi de dæmonibus videtur eſſe ſermo ſub nomine peccatorum, qui intento arcu parauerant ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde, ait: *Tu ſi indutus ſis armis Dei, ſi ſcuto fidei munitus, & galea ſalutis obtectus, & lorica caritatis & gladio ſpiritus accinctus, arcus contra te potentium pro munimentis talibus infirmabitur.*

Origenes Homil. de Elcana.

Diaboli tentationes circa fidem quomodo facilè ſuperentur.

Magna vis actuum fidei in Deum, præſertim tempore mortis, quando pertinaciores ſunt dæmones circa eamdem fidem, tentantes illam aliquo modo euertere, ſed nihil obtinere valent ab his qui familiares habent Dauidicos Hymnos & ſententias. Sicut eo tempore non diſputationibus differendum eſt cum aſtutiſſimo & doctiſſimo hoſte, ita Dauidis Hymnos vſurpare frequenter, maximum affert animæ præſidium. Obtinet effectum diabolus facillimè ab his quos reperit hoc præſidio ſpoliatos & inermes. Eſt diabolus, ait ſanctus Chryſoſtomus, quaſi quiſpiam ex latronibus qui obſident vias, ad ſpoliandos iter facientes. Si tunc tranſiens ſit armis munitus, non audet latro exire & aggredi; at inermes ſi tranſeant, aggreditur, imò ſpoliat & occidit. Idcircò inter preces magis opportunas, ad iuuandos morti proximos ab Eccleſia inſtitutas, recitandas ab adſtantibus, potiorem partem poſſident Pſalmi Dauidici; vt ſin minùs ipſe moriens

D. Chryſ. Homil. 8. in Epiſt. ad Romanos.

non

non valeat vel nesciat vsurpare scutum Psalmorum, saltem adhibeatur ab his qui assistunt in auxilium. Piorum itaque hominum rectè institutæ Congregationes sicuti student morientibus fratribus omni opportuno adesse auxilio, ita post sanctorum Sacramentorum opportunam oblationem Psalmorum etiam offerunt afferúntve efficacissimam opem. Non erit abs re hoc loco afferre quæ in nostro Paulinorum Ordine ex præscripto ritu omnino seruamus, ad fratrum nostrorum morientium copiosius auxilium & solatium. Conuenire omnes Religiosi debent, audito domesticæ campanulæ signo, ad ægroti morientis cubiculum; & dum huic à Superiore datur sacra Vnctio, isti alternatim recitant Psalmos de Pœnitentia. Qui pius mos si à laicis vsurparetur circa proprios consanguineos atque amicos morientes, opportuniorem suggererent opem quàm lacrymis & eiulatibus.

Recensere hoc loco libet præcipuos Ecclesiæ sanctos viros, sanctasque mulieres in Hymnorum recitatione expirantes. In primis aderit Dominus noster Saluator, qui, ad nostram informationem & solatium, sicut viuens & sanus diabolicis voluit subiici tentationibus post ieiunium expletum quadraginta dierum & totidem noctium in deserto, ita etiam moriens iisdem insidiis passus est se impeti. Nam proditum est ab Eusebio Cæsariensi, quòd morienti Domino, dum esset in cruce grauissimis affectus & afflictus vulneribus, affuit integer exercitus spirituum malignorum illum obsidens, vel saltem circumdans, non quia putarent se posse ei aliquid afferre nocumenti, sed conati sunt illum, quo acriori liceret modo, affligere

Psalmis vsus est Christus Dominus tempore mortis.

Euseb. Cæsar. lib. 1. Demonst. cap. vlt.

Christus Dominus in cruce existens passus est diaboli visiones.

fligere adstantes, aspectibus toruis & hiante rictu aspicientes in illum. De qua obsidione, seu afflictione, videtur locutus Dauid nomine ipsius Christi dicens: *Ne discesseris à me, quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me, aperuerunt super me os suum.* Quibus Propheticis verbis videtur respondisse effectus re ipsa in cruce secutus, quando idem Dominus quasi coactus fuerit clamare ad Patrem, *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* quemadmodum ab Euangelistis proditum est: quasi tunc conquestus sit de proprio Patre, quòd in tanta angustia ab hostibus tartareis illata non præstiterit auxilium. Nullum autem opportunius arripuit remedium benignissimus Dominus quàm verba Psalmorum, dicens: *In manus tuas commendo spiritum meum.* quæ ex Psalmo 30. desumpta esse vnusquisque nouit. A capite nostro nunc ad membra electiora facillimè erit transitus.

Psal 21. Matth. 27. Marci 15. Lucæ 23.

Psalmorum sententiis vsi sunt præcipui sancti viri mortis tempore.

De diuo Augustino scripsit Possidonius, quòd sicut viuens Psalmorum lectioni & studio fuerat maximè addictus, ita sub mortem coluerit maxima frequentia, & recitauerit Psalmos illos qui dicuntur de Pœnitentia, seu Pœnitentiales. Diuus Basilius etiam sub mortem recitare aggressus est Psalmum 30. & ad illa verba quæ Dominus noster in cruce pronuntiauerat, *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*, dicitur expirasse; quemadmodum scripsit diuus Gregorius Nazianzenus eius intimus amicus & socius. In eiusdem quoque Psalmi & eorumdem verborum prolatione expirasse diuum Nicolaum Myræ Episcopum, & D. Ludouicum Regem maximum,

ximum, narrant historiæ. De beatissimo Patriarcha Francisco Assisinate narratur, quòd moriens cygneo cantu inceperit Psalmum 141. quem ad finem vsque prosecutus absoluere commodè potuit; & in suaui prolatione vltimi versiculi, *Me expectant iusti, donec retribuas mihi*, animam Deo creatori reddiderit, vt eam iustorum retributionem re & effectu perciperet, quam Dauidicis verbis nuperrimè decantatis sibi ipse prædixerat. De sancta Paula illa Romana tam celebri, quæ, relicta patria & nobilissimis parentibus, vt soli Deo feruentiùs vacaret, Ierosolymam commigrauit, scripsit diuus Hieronymus, eius in vita spirituali Pater & Doctor, quòd sub mortem ex Dauidicis Hymnis sententias varias vsurpabat, eas præsertim quæ affectum in Deum mouere aptiùs valerent; vti illa: *Heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est*. item alia: *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*. Ex nuperrimis afferre possumus, quæ videre & audire licuit Mediolani tribus ab hinc annis, dum ad Comitia nostræ Congregationis generalia conuenissemus. Inuenimus tunc Hieronymum Boërium, qui vnus erat ex primis assessoribus supremi regiminis, quique non semel totam Congregationem prudentissimè sanctissimeque rexerat, graui morbo laborantem, quo tandem nobis ereptus, ad vitam, vti credimus, meliorem transiit. Hunc Religiosum sub mortem in Dauidicis verbis valdè assiduũ mirabamur; quia præsertim suaui quadam modulatione, apud nos inusitata, Psalmos proferebat. Dum in hoc studio frequens esset, accidit res mira. Nam paulò ante vltimos spiri-

Psal. 141.

Psal. 119.

Psal. 41.

tus, quando totus calor vitalis ad ſolum pectus receſſiſſe videbatur, ab aſtante Sacerdote interrogatus Hieronymus, ſi Dei memor tunc eſſet, ipſe voce modulata, quæ longiſſimè è diſtanti

Pſal. 112. loco videbatur exire, clarè cecinit: *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini.*

Pſal. 121. *Lætatus ſum in his quæ dicta mihi: In domum Domini ibimus.*

Mortis tempore frequentiora proferuntur verba, quæ in vita ſana habentur magis familiaria.

& ferè in illis verbis expirauit. Quales nos contingit eſſe viuentes, tales quoque tempore mortis perſeuerantes vt plurimùm reperimur. Verba illa quæ familiaria habere ſolent ſancti viri tempore vegetis vitæ, etiam ſub mortem repetere conſueuerunt.

Martyres in tormentis Pſalmos canebant.

Ipſi ſancti Martyres tempore tormentorum nullum iucundius præſidium, ad animi ſui leuamen, adhibere nouerant, quàm ex Dauidicis Hymnis aliquem ſaltem verſiculum; vti de ſancto Theodoro illuſtriſſimo martyre proditum eſt, qui inter carnificum manus, dum tormenta ſubiret maiora, lætus canere auditus eſt, non ſine ad-

Pſal. 33. ſtantium admiratione, Pſalmum 33. *Benedicam Dominum in omni tempore; ſemper laus eius in ore meo.* Quæ vſurpatio Pſalmorum indicium erat non obſcurum, quòd in eius vſu morientes erant ſtatim euocandi ad canendas laudes diuinas cum Angelis in perpetuas æternitates. Imò, ad maiorem huius indicij probationem, voluit Deus aliquando huiuſmodi viros, etiam poſt mortem, au-

Vincent. Bellouac. lib. 21. Hiſtor. c. 37. diri proſequentes Hymnum, quem mors adueniens præcidere auſa erat. De Nicaſio Epiſcopo Rhemenſi narratur, quòd ad martyrium ductus

Pſal. 118. canebat Pſalmum 118. & ad ea verba, *Adhæſit*

Abſciſſo capite audi- *pauimento anima mea*, fuerit capite plexus; nihilominùs non deſtiterit abſciſſum caput à proſecutione

ſecutione incepti iam verſus, & diſtinctè auditum eſt pronuntiare verba ſequentia: *Viuifica me ſecundùm verbum tuum.* En quantum Deo placeat hæc verborum Dauidicorũ frequentia tempore mortis, dum voluit tanto comprobare miraculo & prodigio hunc vſum. Signum profectò vehemens hoc eſt ad fauorem ſtudioſorum ſacræ Hymnodiæ, quòd ſint etiam poſt hanc vitam deſtinati ad eorumdem Hymnorum continuationem; quam gratiam dignetur Dominus noſter ex ſua pietate nobis largiri, ſicut donauit vocationem ad Hymnodiæ vſum & frequentiam in hac vita. ***tus eſt diuus Nicaſius proſequi Pſalmi verſum inceptum.***

Nunc ad vita iam functos tranſeamus, ad quos aſſerimus ſe extendere pium Hymnorum cantum ab Eccleſiaſticis miniſtris vſurpatum, & ad ipſorum opem directum tum ex intentione Eccleſiæ, quæ Pſalmorum Officium præſcripſit pro defunctis iuuandis; tum ex intentione ſiue propinquorum ſiue amicorum viuentium, qui huiuſmodi officium ab Eccleſiaſticis miniſtris perſoluendum exigunt, & curant; tum ex intentione ipſorum defunctorum, quam, dum eſſent in humanis, teſtatam reliquerunt. Hymnorum igitur cantus Deo oblatus pro iam vita functis hoc præſtat beneficium, quòd ad ſatisfaciendũ aptus eſt diuinæ iuſtitiæ pro debitis, cum quibus decedunt animæ iuſtorum, ſiue ob maculas venialium culparum, ſiue ob reatus ex remiſſione grauiorum culparum à Sacramentis percepta nondum purgatos. Cùm enim in cantu Hymnorum duplex eſſe queat vtilis ratio, labor nempe pſallentium & vis deprecatiua, vtraque iſta ratio ad auxilium mortuis iuſtis præſtandum eſt apta. ***Hymnorum cantus pius valet ad iuuandos defunctos.***

Quatenus

Quatenus laboriosus est cantus, satisfactionem exhibere potest; quatenus est oratio, potest à Deo impetrare absolutionem. Hinc in Ecclesia fidelium Hymnodiæ vsus fuit maximè frequens atq; præcipuus, imò videtur omnium rituum antiquissimus, ad mortuos iuuandos: nam ab Apostolis fuisse vsurpatum asserit D. Dionysius Areopagita, ipsorum Apostolorum discipulus egregius. Eumdem ritum deinceps ab omnibus Catholicis laudatum Doctoribus, & ab Ecclesia vniuersali approbatum, magni semper fecere quotquot pij fideles exhibere erga defunctos aliquod veri amoris aut gratitudinis signum voluerunt.

D. Dionys. de Eccles. Hierarchia cap. 7.

Verùm sicuti defunctorum tria possunt genera constitui diuersa, ita diuersos operari effectus Psalmodiæ vsum statuendum est. Primum genus est eorum, qui decedentes perfectè boni, statim ad vitam euolant beatam. Tunc quia istis defunctis nullum est necessarium suffragium, Psalmodia à viuentibus oblata vices agit gratiarum actionis; gaudium tamen aliquod, quod Theologi dicunt accidentale, augere dicenda est animæ illi beatæ. Alterum genus est eorum, qui decedentes grauibus onusti culpis, transeunt statim ad æternam damnationem. Istis nullum omnino præstare potest auxilium siue suffragium oblata Hymnodia, sed tantummodò potest deseruire viuorum consolationi: cùm enim isti ignorent defuncti consanguinei aut amici exitum infelicem, spem fructus ab Hymnodia percipiendi minimè amittunt, nisi aliquo signo diuinitus dato, de æterna secuta damnatione defuncti reddantur certiores; quemadmodum aliquando, diuina sic disponente sapientia, inter ipsum Psalmorum

cantum

cantum manifestatum est. Insigne spectaculum ad hanc rem amplissima Regiaque Parisiorum ciuitas digna fuit videre, quod paucis verbis perstrictum libenter subiicio, quia haud modicam continet doctrinam ad nostram informationem, sicuti alias etiam peperit tunc præclaras vtilitates. Anno octogesimo secundo supra millesimum, dum essent persoluenda cuidam magni nominis Magistro nuper defuncto in Parisiensi Academia publica suffragia trium dierum spatio, conuenerat tota ferè ciuitas ad Templum vbi cadauer expositum manebat, vt funus tanti viri maiore honestarent honore & pluribus suffragiis. Ministri Ecclesiastici stata Psalmorum & precum decantabant Officia: expletis autem Psalmis secundi Nocturni, cùm ad ea verba Lectionis ex libro Iob, *Responde mihi*, ventum esset, en defunctus caput erigens, exclamauit voce alta se accusatum. Huius euentus nouitas omnes repleuit timore ac desiderio iterùm conueniendi sequentibus diebus, vt viderent exitum rei. Altera die ad eadem verba psallentium iterùm exurgens defunctus, exclamauit se iudicatum. Hic euentus magis deterruit Parisienses, qui sollicitiores conuenere postrema die, qua ad eadem psallentium verba auditus est ab omnibus exclamare defunctus se condemnatum. Hoc spectaculum nullam certè attulit consanguineis consolationem, sed maximam tristitiam, aliis tamen admirationem atque timorem, nonnullis verò insignem vitæ mutationem, præsertim Brunoni Coloniensi, Philosophiæ & Theologiæ Magistro, & Canonico Rhemensi; qui statim cautior effectus, mundo renuntians, Deo se totum deuouit, secedens vnà cum aliis

Spectaculum horribile cuiusdam defuncti.

Iob 13.

Mira diui Brunonis vitæ mutatio.

ciusdem

eiusdem consilij sociis ad montium Carthusianorum asperrimam solitudinem, vbi in summa vitæ austeritate diuinorum contemplationi & miræ sanctitati vacabat: ibique felix dedit initium nouo Religiosorum eremitarum Ordini, qui virtutum insigniorum, sanctitatis præsertim copiosissimis fructibus, Catholicam Ecclesiam exornauit. Tertium genus est eorum defunctorum, qui decedunt nec perfectè boni, nec extremè mali, sed aliquibus culpis leuioribus aut etiam pœnarum reatibus obnoxij, iusti tamen & in gratia Dei existentes. Huius generis defunctis sæpè sæpiùs prosunt Psalmodiæ suffragia, obtinendo vel plenam à pœnis absolutionem, vel saltem earum imminutionem. Verùm non erit abs re nostra hoc loco admonere, quòd forsan neque omnes defuncti huiusce tertij generis digni efficiuntur fructu suffragiorum. Si namque vera essent quæ tradita sunt ad hoc institutum à Cardinali Caietano, multos puto excludendos à fructu isto: qui dum in hac degerent vita, ait hic egregius Doctor, nullum soliti erant offerre suffragium aliis defunctis, non merentur post mortem gaudere auxiliis & suffragiis viuorum; vel quia Deo sic disponente tradentur obliuioni, vel quia oblata pro ipsis suffragia non accipientur à Deo, sed aliis dignioribus concedentur, in pœnam omissi pij studij erga alios prædefunctos. Hæc sententia ab aliis Theologis communiter non recipitur, sed reiicitur, ob nimium quem præ se fert rigorem: & quamuis neque ego absolutè accedere eidem intendo, si nihilominùs expendatur ad trutinam æquitatis, non carebit valida ac firma ratione, à piis fidelibus haud spernenda. Fundatur in regulis

Caiet. lib. 1. Opuscul. Tract. 16. quæst. 1.

lis æquitatis generalibus, præsertim in illa omnibus notissima, à Domino nostro Seruatore tradita: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Lucæ 6. Si hæc regula aliquid valoris habere debebit erga defunctos, caueant sibi, qui viuentes nullum aliis prædefunctis exhibere nouerunt suffragium, licet commodè possent haud rarò exhibere, iustam isti habent timoris occasionem, ne eadem mensuræ proportio ex iusto Dei iudicio secum adhibeatur. Id aduertant ac vereantur illi Ecclesiastici, qui ab Officiis defunctorum, quæ vel ratione Regulæ vel aliqua alia obligatione tenentur persoluere, quamlibet ob causam, siue iustam siue fictam, libenter se subtrahunt. Debent ipsi è viuis excedere, aliorum exoptabunt suffragia, quæ tamen vel non dabuntur, vel aliis maioris meriti à diuina adscribentur iustitia, vt regula tradita de mensura retributionum suum obtineat effectum. Tandem resumere licebit, quod communiter asseritur absque controuersia sententiarum, nempe pium Hymnorum cantum esse valdè opportunum & efficacem tum ad satisfaciendum, tum ad impetrandum pro defunctis, præsertim quando expletur nomine Ecclesiæ, quæ, vt sæpè dicimus in hoc Opere, est Deo apprimè grata. Valent itaque publicæ Hymnodiæ pro defunctis ad obtinendum à Deo vel statim plenam, vel citiùs anticipatam à loco Purgatorij liberationem: qui certè valor valdè commendat Hymnodiæ dignitatem, exigitque à ministris deputatis impensiorem frequentiam illam vsurpandi ad beneficium tot iustorum digno aliquo titulo, siue iustitiæ siue caritatis, expectantium, imò expetentium opportuna suffragia.

CAPVT

CAPVT XXI.

Hymnodiæ dignitas à calumniis vindicata illustratur.

CONATI ſumus diuinarum laudum, quas Eccleſia iugi tuetur frequentatione, excellentiam demonſtrare, demonſtratamque comprobare, variis aptiſque à ſacrarum Scripturarum ſanctorumque Patrum doctrina argumentis deductis, vt tanti operis ac muneris cognita merita animum piorum ſuauiter prouocarent, pigrorum autem validè excitarent, ad illius numquam aut omittendam aut remittendam, ſed magis magiſque in dies augendam deuotam feruidamque executionem. Nouit Deus, cuius oculis & ſcribentis finis & legentium occulti affectus nudi ſunt & aperti, nouit, inquam, effectus proximo elapſo triennio à prima Operis editione ſecutos, qui nobis ſignificati ſunt haud pauci, quoſque in dies ſperamus, eiuſdem Dei fauente gratia, futuros maiores. Nos quidem putantes, præter diſpoſita in præcedentibus capitibus argumenta, nihil fore vlteriùs neceſſarium ad Hymnodiæ dignitatem tuendam penes virtutis pietatiſque aſſeclas, priori huic Libro finem impoſueramus. Verùm cùm neceſſitas iterùm cudendi Operis vrgeret, ne huius exempla multis deeſſent flagitantibus, ſtatui, inter alia auctaria, hoc ac ſequens Caput ad iſtius Libri perfectionem inſtituere, vt variis calumniis, Hymnodiæ dignitati immeritò oppoſitis, opportunam offerrem defenſionem. Quia Pſalmodiæ publicæ vſus quorumdam ingenio

genio ac ſtudiis videbatur contrarius, aut ſaltem minùs aptus; quia item cognoſcebatur futurus quàm maximè acceptus omnibus animis diuino ſuccenſis ardore, diuinamque gloriam cupientibus, vnde amor & honor debebat proficiſci, inde ortum habuerunt variæ calumniæ typis euulgatæ, vt, ſi fieri poſſet, huius proficui vſus dignitatem aut minuerent, aut in dubium reuocarent, plurimorumque hominum, ſimpliciorum ſaltem, qui doctrinas non examinant, animi affectum ab eo aut penitus auerterent, aut ad minimum temperarent. Contra iſtorum conatus cogor ego ſcutum opponere iuſtæ defenſionis, ne ſuſceptum à me Opus illuſtrandum iniuſtæ expoſitum dimitterem offenſioni tenebrarum, quas humana offundere non omittit paſſio.

Scripſerant iam nonnulli Theologi, munus pſallendi in choro fuiſſe inſtitutum, vt inutilibus ac otioſis Religioſis daretur horarum vtilis occupatio. Huius pronuntiati tenor quot contineat iniurioſas calumnias in Deum, in Eccleſiam, & in Pſalmos, manifeſtè poteſt dignoſci ex iis quæ ſparſim per totum hoc Opuſculum opportunis afferũtur locis, magiſq; oſtendetur ex iis quæ mox ſubiicio. Si namque in primis ſcopus attendatur inſtitutionis publicæ Hymnodiæ in choro expletæ, efficaciſſimum præſtò erit argumentum deſumptum à fine, qui in morali materia exhibere poteſt demonſtrationem ad detegendam illius pronuntiati iniurioſam prauitatem. Scopus huius publicæ Hymnodiæ non eſt aliud, niſi ſolemnis laus Altiſſimi Dei, quam Eccleſia ſponſa ſanctiſſimo ſuo ſponſo Deo intendit iugem perfectamque publicè offerre, vt imitetur, quantum hu- *Hymnodiæ publicæ ſcopus.*

O mana

mana fragilitas patitur, laudes solemnes, perfe-ctas iugesq; à triumphante in cælis sorore publico cantu oblatas eidem Deo. Nec de veritate huius asserti finis quis potest iustè ambigere, si vim solius nominis *solemnis Hymnodia* expendere nouerit: nam laudationem Dei conditionibus quibusdam coniunctã significare eam omnes sciunt. Quod namque Græci dicunt Hymnum, Latini explicant laudem Dei; solemnitatem autem exigere plurium canentium in Templo vnionem nemo negat. At rogo, quis potest absque graui iniuria tum Dei, tum Ecclesiæ, tum Hymnorum excludere ab hoc insigni publico munere solemnis laudationis diuinæ sapientes, egregios vtilesque viros, assumere volens otiosos inutilesque tantùm?

Offenditur Deus, à cuius famulatu in opere tam sublimi, quod est exterioris cultus publici, eidem Deo à mortalibus exhibiti, non mediocre instrumentum, subtrahuntur magnæ notæ ministri, relictis illi tantùm inutilibus & otiosis; cùm tamen ipse Deus, qui primus sibi instituit iuge exercitium harum solemniũ laudum in cælis, ad chori formam versibus alternis explendarum, deputarit tanto muneri insigniores naturas à se factas, Angelos nempe omnes constituens præcipuos suarum laudum præcones ac perpetuos cantores. Si Deus sibi eligit meliores perfectioresque substantias ad publicam solemnemque suarum laudum celebrationem, quare homines volunt eidem Deo adscribere viliores, ineptiores imperfectioresque cantores? Ecclesia offenditur, dum ipsi imputatur, quod numquam cogitatione apprehendit, imò quod alienum maximè

ximè eſt ab ipſius mente: nam ſicut ipſa vellet ſponſum ſuum omni qua decet laudatum reuerentia non tantùm priuatè, ſed publicè coram omnibus hominibus; ita huic præclaro muneri laudãdi Deum addicere ſtudet inſigniores vtriuſque Cleri, Regularis & ſæcularis, miniſtros. Si quis conſulere voluerit veritatem, cognoſcet fatebiturque, Capitula Eccleſiarum præcipuarum ferè conſtare viris ingenio, nobilitate ac virtute inſignioribus. ex iis deinde vniuerſalis Eccleſiæ Præſules eliguntur. At Capitula iſta non aliam reſpiciunt maiorem grauioremque obligationem, quàm Eccleſiæ ſeruitium, chori præſertim aſſiduam frequentationem, vt Hymnis & Canticis (ait Concilium Tridentinum) Dei nomen reuerenter, diſtinctè deuotéque ſtudeant laudare. Non igitur inſtitutus eſt chorus ad occupandos inutiles & otioſos tantùm. Quòd item cœtus Religioſorum chorum ex inſtituto habentium ſemper fuerint, hodiéque ſint florentiſſimæ Academiæ virorum in omni virtutis genere excellentium, ingenio ſcilicet, doctrina, prudentia, nobilitate, ſanctitate, eſt adeò notum orbi, vt nulla ſit opus peculiari probatione, ne tempus fruſtrà in re tam aperta conteratur. Recolantur tantummodò inſigniora ſanctæ Eccleſiæ lumina ex quolibet huiuſmodi Religioſorum Ordine educta, nempe Epiſcopi, Cardinales, Pontifices ſummi, ſancti Martyres, Confeſſores & Virgines, qui eamdem Eccleſiam doctrina, operationibus, virtutibus, ſanguine, laboribus exornarunt auxeruntque, tunc ipſis quoque cæcis patebit tantæ veritatis fulgor inſignis. Si dicat quis, non ſemper omnes Religioſos eſſe melioris notæ & condi-

Canonicorum Capitula viris conſtant egregiis.

Concilium Trident. Seſſ. 24. cap. 12. de Reform.

ditionis insignis; huic respondebitur, neque omnes, neque semper plures esse otiosos & inutiles, sæpè autem vel omnes vel plurimos esse ad Regularis Reipublicæ munera, quibus vtilissimè distinentur, aptos. Status Religiosus is est, vt propter altitudinem suam admittat viros non inutiles, sed ad res præclaras aptos, non otij amicos, sed otij hostes virtutumque cupidos, & nihilominùs chorum semper habuit & coluit. Offenditur prætereà Hymnodiæ præclara conditio, quæ dum Dei iudicio digna habita est Angelorum beatorum consortio & familiaritate, ab homuncionibus vix digna censetur ministris inutilibus & otiosis, indigna omnino viris ad Præsulatus, Cathedras & suggestus aptis; quasi omnes diei horas regimini tantùm, tantùm doctrinæ & concionibus tribuere liberum sit, nullis prætereà muneribus aliis, siue naturæ siue voluntatis, siue pietatis siue consuetudinis, possit quis eorum inseruire; vel quasi omnes diei horæ in choro & cantu

Eccle. 3. sint absoluendæ. *Omnia tempus habent*, asseriùit Sapientissimus hominum. Addamus nos tempus esse regiminis, tempus doctrinarum, tempus concionum, tempus diuinarum laudum, nec semper vnum idemque tempus duobus muneribus vnà obeundis esse destinatum. Quòd si aliquando duplex occupatio grauis foret eodem temporis spatio explenda, vtique muneri magis necessario esset parendum, altero omisso, vt graduum diuersitas tribuatur ordini actionum: nec idcircò licebit inde regulam desumere communem agendi eodem modo in quocumque ordinario euentu. Huic Hymnodiæ offensioni coniungitur necessariò offensio non leuis Dauidis

Dignitatis ordo seruandus in operationibus.

Auctoris.

Auctoris Hymnorum : nam iste nullum egregiorum hominum genus excludit à cantu suorum Hymnorum, imò grauiores doctioresque, Reges quoque & Principes maximos vellet, atque enixè inuitat ad hunc cantum. Illustrem huiusmodi supremorum graduum compellationem ad laudes Deo concinendas habemus Psalmo 148. qui totus est ad hanc compellationem perficiendam, inuitans Angelos, cælos, elementa, omnia denique creata ad hoc sublime munus solemnis Hymnodiæ : at quando descendit ad hominum compellationem, à dignioribus sumit exordium, dicens, *Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes Iudices terræ*; deinde pertransit ad alios ordines quoscumque, *Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.* Vsus itaque Hymnorum non censetur à Dauide indignus sceptro & corona vtentibus, quamuis, ratione gradus & status, isti sint grauissimis maximisque regiminis publicæque rei distenti curis : imò istis ante omnes indicitur cantus Hymnorum; quia, sicut proximiores sunt Deo ratione gradus, ita arctioris obligationis vinculo tenentur eum laudare ac celebrare, vt illius excelsam magnitudinem non solùm corde sed etiam ore confiteantur, & profiteantur, se ab illa, tamquam ab vnico verò fonte, cuiuscumque exaltationis cognoscere acceptum, quidquid ipsi obtinent eminentiæ & dignitatis. quòd paucis quidem, sed aptis verbis concludere voluit sanctus Hymnographus sequentibus verbis : *Quia exaltatum est nomen eius solius.* Nec quisquam dicere hoc loco potest, Dauidicæ inuitationis propositum satis superque adimpletum iri quacumque adhibita

Psal. 148.

 lau-

laudatione, siue propria siue impropria, siue voce siue moribus, siue priuata siue solemni. Huic occurrit ipse Dauid, qui (vt suæ intentionis manifestam afferret declarationem, quantum ad homines à se inuitatos, ne quis erraret, putans eos accersiri ad diuinas laudes eodem modo explendas, quo ceteræ res inanimæ & ratione carentes inuitantur) exprimit se exigere cantum proprium; vt homo laudet Deum suum eo perfectiori quo potest modo. Nec satisfaceret Deo homo vsum habens vocis, si absque voce Deum laudaret. Quare Dauid incipit Psalmum proximè sequentem his verbis, *Cantate Domino canticum nouum; laus eius in Ecclesia sanctorum.* imò, augens eamdem animi sui declarationem, annectit tertium alium Psalmum duobus præcedentibus, in quo mandat, præter vocem & cantum oris, varia assumi instrumenta musica, scilicet tubæ, psalterij, citharæ, tympani, organi & cymbali. Nec istorum trium Psalmorum diuersitas minuit auctoritatem prædictis declarationibus: nam præterquam quòd omnes huiusmodi Hymni ab vno eodemque proficiscuntur spiritu, nouimus hosce tres Psalmos singulari quadam gaudere connexione & vnione, cùm fuerint à Dauide vnus post alium ad eumdem finem compositi & directi, vti appositè obseruauit Cardinalis Bellarminus in suis Commentariis, & sensus Ecclesiæ vniuersalis voluit comprobare, dum in Officio Horarum Canonicarum quotidie eosdem cantat quasi vnicum Psalmum, vnum cum alio continuans. Et ne in posterum vllus hac in re superesset ambigendi scrupulus, testatam voluit sanctus Dauid eamdem animi sui declarationem

Psal. 149.

Bellarm. in Psal. 148.

tionem solemni alia confessione loquens cum Deo ac dicens : *Confiteantur tibi Domine omnes* Psal. 137.
Reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui: & cantent in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini. Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit. En à Dauide videmus expressis verbis indictum Regibus cantum proprium & materiam cantus, nempe Dei magnitudinem, gloriam, maiestatem, potentiam, sapientiam. Rex erat, & quidem potentissimus, Ezechias ille in sacra celeberrimus Hi- 4. Reg. 18.
storia, propter egregias cùm in bellicis rebus & 19.
tum in diuino cultu procurando dotes, tamquam verus Dauidicæ non solùm coronæ, sed & virtutis & probitatis heres ; is nihilominùs libens ac volens omnipotenti Deo, à quo supplex poscebat sanitatem, aliquando spopondit magnificis verbis Psalmorum cantum, non breuem vnius tantùm aut alterius diei, sed quotidianum vsque ad mortem; non priuatum intra palatij ædes, sed publicum, in Templo Sacrificiis ac Hymnodiæ dicato, dicens: *Domine saluum me fac, & Psal-* Isaiæ 38.
mos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini. Tandem, ad pleniorem dictorum confirmationem, mentem conuertamus ad Reges illos aurea corona redimitos, quos vidit & descripsit in sua Apocalypsi beatus Ioannes Apo- Apocal. 4.
stolus: Reges enim illi erant, seniores item erant, & 5.
& coram ipso Rege Regum, propter venerandam dignitatem, sedere permittebantur, & coronas depositas resumere; plures quoque, non vnus tantummodò, scilicet viginti quatuor erant, & nihilominùs tum citharis tum voce sonora cantabant canticum nouum. Quòd itaque decet Re-

ges cælesti iam gloria ornatos, quis dicere audebit, minimè decere homines perfectionis studiosos in gradu aliquo constitutos inter mortales? Tanta est huius sacri muneris cantandi Hymnos Deo sublimitas, vt insigniores ac nobiliores hominum gradus debeant se censere maximè honoratos, quando ad illud assumuntur. Huius muneris sublimitatem cognoscere digni effecti sunt in Catholica Ecclesia multi præclari ac summi orbis Monarchæ, qui sponte se opulentissimis florentissimisque Regnis abdicarunt, vt inter Monachos deuotos, non turpis otij gratiâ, sed vt in choro die noctuque canentes, Dauidisque consilium explentes, Deo optimo maximo in Psalmis & Hymnis darent gloriam.

Apud Baronium annis 644. 672. 680. 704. 725. 747. 750. 803. 813. 855. 927. 945. 1034. 1131.

Ex hactenus adductis colligi item potest, prædictas offensiones ad varios summos Pontifices, Cardinales, Episcopos, piissimosque Reges & Principes Catholicos pertransire: nam ab iis nouimus varias in Ecclesia Dei omni tempore & ætate fuisse institutas egregias fundationes Monasteriorum, Conuentuum, Capitulorum, assignatis pinguissimis redditibus ad eum præcipuum finem alendi non otiosos inutilesque, sed præclaros egregiosque viros, qui dies noctesque frequentarent cantum Hymnorum in choro, vt publicus Dei cultus dilatetur, ac magis magisque augeatur. Insigniores fundationes præcipuorum Monasteriorum & Capitulorum, quas videt Germania, Gallia, Hispania, Polonia, Italia apud varias Ecclesias, & apud varios Religiosos Ordines, Canonicorum Regularium, Præmonstratensium, Cistertiensium, Carthusianorum, Benedictinorum, Hieronymianorum, sicuti ortum habuerunt

habuerunt ex pia liberalitate summorum Pontificum, Episcoporum, Cæsarum, Regum, aliorumque Principum & Vniuersitatum, ita in eum finem sunt directæ, vt diuinus cultus, præsertim publicus in choro cantus, exerceretur tum diurnus tum nocturnus. In cuius veritatis ampliorem confirmationem reddere quoque voluit nostra ætate luculentissimum testimonium Philippus II. prudentissimus maximusque Hispaniarum Rex fundatione celeberrimi Templi ac Monasterij, Escuriale nuncupati, quod maximis thesaurorum sumptibus ita vndequaque absolutum reliquit, vt non solùm omnium insigniorum Europæ ædificiorum, quæ hactenus extant, superet artem ac pulchritudinem, sed venientibus quoque sæculis sit semper futurum admirationi. Censuit potentissimus Monarcha, insignem istam molem immensamque ferè thesaurorum summam rectè collocatam esse in numero egregio Eremitarum Monachorum, qui Hieronymiani dicuntur, alendo, vt in eodem magnificentissimo Templo sanctaque domo die nocteque laudes peragantur diuinæ ea grauitate ac pietate, quæ ab illis Religiosis impensè obseruatur. Sunt, non negarim, in omnibus Congregationibus viri inutiles, at non pro iis tantummodò institutæ sunt huiusmodi fundationes, sed præcipuè pro generosis qui otium oderunt. Dolendum est, quòd posterioribus hisce temporibus prodierint, & in dies prodire haud cessent non pauci ex Catholicis arctiorem disciplinam Ecclesiasticam profitentibus, qui ab Ecclesia Dei auertere non erubescant præcipuam hanc ipsius Ecclesiæ erga Deum suum cultus oblationem, dum docent ac

Escurialis in Hispania celebris extructio.

dicunt, cantum Hymnorum otiosis inutilibusque solummodò hominibus conuenire. Si quis Hymnorum cantum nec amat nec recipit penes se, eum minimè debet conuitiis lædere: lædit enim antiquissimum, frequentatissimum sanctissimumque Ecclesiæ ritum à Deo institutum & approbatum, quemadmodú pluribus argumentis & locis in hoc Opere demonstramus. Præstat hoc loco ad imitationem beati Apostoli Pauli aientis, *Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet*, præstat, inquam, dicere, qui Psalmorum cantum non recipit, canentes in choro ac iugi cantu psallentes non irrideat: qui item cantum istum frequentat, non canentes minimè spernat. Hoc suadet Christi caritas, quæ magis vrget in re præsenti ad cantum Hymnorum spectante, cùm agatur non de re adiaphora, sed de re ad Religionem ex genere suo directa; agatur de opere præcipuo ad publicum diuinum cultum tum peragendum tum augendum instituto, à quo abstinere nefas omnino foret. Plura, quæ adhuc possent contra hanc calumniam afferri, libens prætermitto, quia de eadem materia iterùm sermo redibit in tertio Operis libro, vbi præcipuè demonstrare conabimur, chori cantum nulla impedire egregia facinora. Interim ad aliam nouam refellendam calumniam accedamus.

Rom. 14.

Libro III. cap. XVII.

CAPVT

CAPVT XXII.

Calumnia alia contra Hymnodiæ præstantiam edita refellitur.

CALVMNIA alia Hymnodiæ præstantiam acriter oppugnans prodiit ab obscuro, sed astuto, nupero scriptore pietatis speciem habente, sed reipsa pietatem abnegante. Paulò antiquior est ista calumnia Opere meo, sed nuper tantùm, anno videlicet M. DC. XXX. dum essem Cracouiæ in Polonia, vbi illa primùm prodiit, mihi innotuit. Hanc haud sine graui animi sensu legi, videns siue à Religioso viro (Religiosum esse scripturæ contextus, vt multi putant, conuincit) siue saltem à Theologo (hoc namque solum nomen sibi præscripsit Auctor) criminationes renouari contra munus præcipuum Religionis, quæ inter morales virtutes supremum tenere locum, communi adstruitur Theologorum calculo. Prodiit in lucem noua ista calumnia, contra publicæ in choro Hymnodiæ meritum, in epistola cuiusdam Theologi ad quemdam Magnatem, scire cupientem, quomodo posset distribuere bona sua temporalia ad pios vsus cum vtilitate quammaxima animæ suæ, & cui Ordini Regulari vnum è nepotibus suis, vitæ Religiosæ desiderio captum, deberet addicere. Hoc titulo prænotatur epistola scriptoris huius, qui noluit ex nomine cognosci. Quicumque sanè is sit, certum est, omnes eius conatus dirigi, ad piissimi Magnatis animum ab Ordinibus Regularibus, vel sacræ Psalmodiæ studiosis vel vitæ seueritatem profitentibus, auertendum,

Religionis inter virtutes dignitas.

dum, tamquam ineptis ad consecutionem eius quammaximæ gloriæ Dei à Magnate intentæ. Hanc suam epistolam voluit Auctor typis impressam, vt eam commendaret æternitati, & pluribus communicaret Magnatibus. Pro vitæ seuerioris iusta defensione nulla mihi in hoc Opere incumbit cura, cùm de Psalmodiæ meritis sit finis & scopus. Quare alteri isti parti libens supersedebo, tum ne extra limites egrediar mihi ipsi præfixos; tum maximè quia falsa omnia eiusdem epistolæ dogmata reiecta copiosè iam sunt à docto Auctore, item Religioso, itemque Polono, Psalmodiæ publicæ & vitæ seuerioris professore & cultore, qui veri zeli arma aurea indutus, Apologeticum pro aliis Ordinibus Religiosis instruxit & opposuit propugnaculum. Ad Psalmodiæ igitur præstantiam tuendam cogor, ne muneri desim meo, quando huius præclara merita mihi assumpsi ostendenda. Ego itaque à cœpto stylo minimè discedens, examinabo vim rationum istius scriptoris, vt cognita earum falsitate, clarior elucescat Hymnodiæ nostræ pulchritudo & splendor.

R. P. Fr. Nicol. à Iesu Maria Carmelit. Discalc.

Vt Magnatem suum iste Auctor doceat perfectioris Religionis electionem, cui & bona & nepotem tradere sine errore queat, nititur ei persuadere, non esse magnifaciendos illos Ordines qui Psalmodiæ præstant operam, ob sequentes rationes; quia scilicet non ita glorificatur Deus, nec anima ditatur per Psalmodiam, sicut per opera dilectionis Dei & proximi. & quia magis est æstimãdus orationis vsus quàm Psalmodiæ. Item quia nobilior modus prouocandi homines ad deuotionem est per doctrinam & prædicationem quàm

quàm per cantum. Insuper quia, propter faciendas eleëmosynas corporales, expedit omittere Psalmodiam; igitur multò magis expediet eamdem omittere propter eleëmosynas spirituales, docendo nempe, scribendo, corrigendo, & huiusmodi opera faciendo. Rationes istæ egrediuntur in publicum, indutæ aureum diuinæ dilectionis paludamentum chlamydemque purpuream honoris erga aliarum virtutum officia: nihilominùs, quod maximè dolendum est, nituntur caritatem ceterasque euertere virtutes; at, quod maximè consolatur, omni probandi vi sunt prorsus destitutæ. Omnes istæ rationes falsa nituntur suppositione, quam tamen opus erat validè adstruere, vt propositæ intentioni robur possent communicare. Suponunt tamquam certum, quòd vbi studium viget publicæ Hymnodiæ, adeò vigeat hoc studium, vt cetera opera, tum caritatis erga Deum & proximum, tum orationis & eleëmosynarum spiritualium, ibi iaceant; vel quia voluntariè sint à Psalmodicis derelicta, vel quia nequeant ob cantus occupationem ab istis exerceri. Hac data hypothesi, vim vtique aliquam haberent rationes & argumenta à Theologo disposita; at sine huiusmodi hypothesi corruunt penitus omnes illationes. Libenter ac sponte concedimus, opera caritatis erga Deum & proximum præstare ceteris aliarum virtutum, etiam Religionis operibus, quemadmodum caritas ipsa præstat dignitate & merito virtutibus quibuscumque, ex Apostolica beati Pauli Theologia: *Maior autem horum est caritas*. At æquum, imò necessarium est negare illationem, quam inde elicere contendit scriptor, scilicet: Ergo

Caritatis præstantia.

1. Cor. 13.

go vbi Psalmodia viget, non potest esse tanta dignitas ac perfectio, quanta adest vbi caritas floret. Vnusquisque probè cognoscit, huiusmodi illationem non consequi ex posito principio. Si quid roboris haberet hoc genus argumentationis, vrgeret quoque ad excludendum à perfectioribus Religiosis Ordinibus studium præcipuarum virtutum, quæ tamen necessariæ omnino censentur. Aliquis, vt excluderet orationis studium; sine quo nullus consistere potest Ordo Religiosus; posset procedere hoc eodem argumento: Oratio est merito & gradu inferior dilectione Dei & proximi; igitur Ordo ille, vbi orationis assiduum studium reperitur, est dignitate inferior aliis Ordinibus dilectioni Dei & proximi intentis. Hæc illatio profectò nec à Theologo vllo, nec à Philosopho aut Logico admittetur ob hanc apertam rationem; quia non consequitur ex illa antecedente propositione, cùm studium orationis minimè excludat studium perfectissimæ dilectionis Dei & proximi, nec studium istius dilectionis pugnet cum illo studio orationis, imò vtrumque inuicem se complectatur. Quapropter vt argumentationes Theologi istius vim possideant, debet ipse descendere ad prosecutionem syllogismi, & probare, Ordines Psalmodiæ studiosos nunquam posse æquè admitti ad consecutionem eius dilectionis Dei & proximi, ad quam nituntur alij Ordines, Dei gloriam & proximi vtilitatem quærentes absque publicæ Psalmodiæ vsu. Si non descendatur ad hanc probationem, omnis vis argumentorũ, vt dixi, penitus corruit, & huiusmodi argumentãdi modus à rectè sentientibus reputabitur Sophistica astutia, ad decipiendos idiotas

idiotas parata ac diſpoſita. Verùm ad hanc neceſſariam aſſumptæ ſuæ intentionis probationem noluit deſcendere Auctor, ſed eam ſub velo ſpecioſæ à ſe factæ propoſitionis contectam reliquit, vt incauti Lectores ab illa apparenti ſpecie ſeducti in eam inciderent, falſitatemque reciperent pro veritate. Conſtituamus itaque eſſe indubitatum ac certum apud Catholicos Theologos, minimè pugnare inter ſe hæc ſtudia Pſalmôdiæ & dilectionis Dei & proximi, ſed eſſe maximè affinia atque conformia. Caritatem fouet Pſalmodia deuota, Pſalmodiæ deuotionem excitat caritas, mutuoque altera alteram auget & illuſtrat, vt haud ſemel oſtendimus hoc eodem ac ſequentibus Libris. Huius inter ſanctam dilectionem & Pſalmodiam connexionis ampliſſimum orbi reddidit teſtimonium diuus Auguſtinus aliàs à nobis allatus, quem non pigebit, ob rei grauitatem ſimul & iucunditatem, iterùm afferre: *Quas tibi voces dabam in Pſalmis illis, & quomodo in te inflammabar ex eis, & accendebar eos recitare, ſi poſſem, toto orbe terrarum aduerſus typhum generis humani? & tamen toto orbe cantantur, & non eſt qui ſe abſcondit à calore tuo.* Huic illuſtri confeſſioni ratio non repugnat, ſed ſuffragatur Theologica. Nam quamuis Pſalmodia minimè ſit ex genere ſuo actus caritatis, ſed Religionis, non idcircò Theologis eſt nouum aſſerere, eam à caritate aliquando proficiſci, tuncque eſſe opus caritatis. Caritas namque, ratione ſuæ regiæ dignitatis, inter omnes virtutes hanc poſſidet prærogatiuam extendendi ſuum imperium ad opera quæcumque ceterarum virtutum, iuxta ſuauiſſimam doctrinam Eccleſiæ traditam ab Apoſtolo Paulo

Libro I. cap. XII. libro II. cap. XII. libro III. cap. XVII.

D. Auguſt. lib. 9. Confeſſ. cap. 4.

Caritas inter virtutes regiam habet dignitatem.

1.Cor.13. Paulo opera caritatis celebrante: *Caritas patiens est, benigna est, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Qua doctrina innixi omnes Theologi tradunt, distinctionem illam actuum caritatis, nempe vel elicitorum vel impetratorum, omnibus notam. Imò nec defuere ex Theologis qui caritati vim concedant immediatè eliciendi actum exteriorem siue Religionis siue alterius virtutis, nullo habito respectu vel ad Dei cultum religiosum, vel ad illam virtutem, à qua poterat huiusmodi elici actus. At, quæso, quo possent modo in hac mortali vita dissidere inter se duo præclara illa dilectionis & cantus munera, quæ ita cum intellectuali natura, siue Angelica ea sit siue humana, sunt erga Deum coniuncta, vt numquam ab inuicem esse separanda in patria beata constanter asseuerent sacræ Doctrinæ? Euacuabuntur Prophetiæ, linguæ cessabunt, destruentur scientiæ, nec aliquando opus erit lectionibus, scriptionibus, concionibus vacare, numquam tamen aut caritas aut cantus omittetur, imò Dei dilectio semper ardebit, & diuinæ laudes sine intermissione resonabunt in cælis. Cùm itaque minimè pugnent inter se caritas & Hymnodia, quomodo quis potest iustè inferre, Ordines Hymnodiæ cultores non esse tanti faciendos, quanti debent fieri Ordines caritatis studiosi, cùm etiam illi profiteantur vnà cum Hymnodiæ vsu idem caritatis studium? Nouerunt omnes Catholici, à præcipuis Religiosis Ordinibus mixtam vitam profitentibus perfectè expleri vtramque sanctæ dilectionis partem tam erga Deum quàm erga proximum, tum gloriam Dei quam maximè promouendo, tum eleëmosynarum spiritualium frequen-

Suarez de Act. carit. disput. 2. sect. 1. num. 7.

quentiſſimis largitionibus, doctrinas ſcilicet tradendo, libros ſcribendo, conciones habendo, Sacramenta miniſtrando, contra hæreſes pugnando. Nec Pſalmodiæ publicæ vſus has aut impedit aut retardat caritatis operationes, quamuis multas & magnas. Si aptè diſtribuantur diei horæ tum diurnæ tum nocturnæ, varia ac diuerſa poſſunt etiam ab eodem vno homine peragi miniſteria, quantò magis ab vno integro corpore, ex variis electis membris conſtante, nempe ab integro Ordine, aut Monaſterio, aut Collegio virorum electorum, multa poterunt expleri? Vni tantùm rei vacare eundem hominem nec vſus comprobat, nec ratio ſuadet, ſed varia opera ex neceſſitate, iuxta varietatem horarum, ſunt implenda. Si neceſſitas vrgeat aliquando implere eodem temporis ſpatio duo munera diuerſa, tunc graduum diuerſitas à Theologo allata in ſua epiſtola, & à nobis etiam in præcedenti Capite confirmata, locum habere debet, munuſque ordinis inferioris omitti aut poterit aut debebit, vt locus & tempus deſeruiat muneri altiori & vtiliori: tunc qui erit huiuſmodi muneri addictus, poterit, abſque vlla Regularis obſeruantiæ iactura, ab vſu chori ſe ſubtrahere. Nec iſta immunitas communi illi ac ſtrictiſſimæ diſciplinæ, quæ nullam exemptionem aut in cibis, aut in veſtibus aut in obedientia permittit, cuiquam Religioſo, quamuis præſtantiſſimo, poterit dici noxia. Nam in quolibet Religioſorum arctiſſimo ſtatu plurima alia, propter cauſas neceſſarias, circa diſciplinæ rigorem conceduntur ad tempus determinatum, verbi gratiâ indigentibus ægrotis vel carnium comeſtio, vbi illa ratione Regulæ prohibetur;

P tur;

tur; vel lini aut lanæ, aut molliorum etiam pellium vestes tempore morbi, quæ nihilominùs non sunt hactenus cognita Regularibus Statutis noxia, quia huiusmodi Statuta minimè censentur comprehendere iusta necessitate impeditos: tuncque intelliguntur cedere pro tempore caritati, quam omnia respiciunt sancta Statuta. Ad quam rem sanctus Bernardus in aureo suo Tractatu, quem de Præcepto & dispensatione scripsit, vbi egregiè agit de Regularium Statutorum dispensationibus, intermissionibus mutationibusque ad tempus, tradit inter alia, licitè innoxieque quælibet huiusmodi Statuta posse pro causis, personis, locis & temporibus dispensari, studiosè adhibens illa verba, *licitè innoxieque*, vt intelligeremus, nullum damnum ipsis Statutis inferri, quando in eis ad tempus ex causa dispensatur: causa tamen debet esse minimè leuis, sed grauis, nec pro libito aut dispensantis aut petentis dispensationem, sed vera & realis. Quòd si in aliquo Ordine nullæ (quamuis iusta necessitas id exigat) concederentur discretæ dispensationes sub specie maioris perfectionis, id dubio procul futurum dicerem valdè noxium caritati in qua perfectio consistit; & tunc, quæ caritatem debent in primis respicere, contra caritatem pugnarent. Quare ad rem nostram absolutè puto, melius esse chorum habere vnà cum immunitatis alicuius necessariæ singularibus personis ad tempus permissione, quàm illo omnino carere ob eam rationem, ne locus pateat exemptionibus huiusmodi quærendis; licet neotericus alius scriptor docere conetur contrarium, dum potiùs auferendum censet chorum ab integro Ordine, ne

D. Bernar. de Præcept. & dispens. cap. 3 4. & sequent.

ne particularis aliquorum exemptio, quamuis ad tempus, admittatur, quàm illum amplecti cum huiusmodi limitata exemptione temporis, personarum & muneris, etiam si multi alij possent eidem choro commodè vacare, absque detrimento altiorum vtiliorúmve negotiorum quæ accidere solent ab aliis expedienda. Extra veræ necessitatis angustias, quæ admodum frequentes esse minimè solent, sunt cuilibet muneri apud Religiones rectè instructas assignata horarum spatia opportuna singulis muneribus, vt omnia queant perfectè peragi à viris generosis. Ad cuius rei pleniorem fidem subtexo testimonium celebris Carthusianorum Ordinis, licet non mixtam, sed eremiticam monasticamque profitentis vitam, qui inter alios resplendet non tantùm ob vitæ austerioris seueram disciplinam, sed etiam ob singularem nocturni diurnique cantus in choro assiduam prolixitatem. Hic quidem Ordo variis temporibus viros peperit præclaros, qui libris scribendis, ad dilatandam Dei gloriam maximè aptis, insudarunt. Istorum Scriptorum vnicum sit nobis exemplum Laurentius Surius, qui nullam licet immunitatem nec ab Hymnorum cantu, nec à ieiuniorum macerationúmve, quæ in illo Ordine plura sunt & perpetua, obseruationibus petiisset, plurima tamen egregia potuit conscribere Volumina, quæ summi Dei, sanctorumque virorum ac militantis Ecclesiæ auxerunt gloriam. Quòd si plures Religiosi, cuiuscumque sint Ordinis, nec librorum scriptioni, nec disciplinis tradendis in scholis, nec concionibus habendis, nec aliis muniis præclaris, ad quæ apti essent, vacare nouerunt, id non Hymnodiæ prolixitati aut

Laurentij Surij assiduitas ad studia & ad chorum.

labori à vitiis tribuetur prudentibus; cùm in plerisque Ordinibus vitæ mixtæ professoribus ea sit minimè tanta, quanta apud Carthusianos aliosque tantùm contemplatiuos, qui magnam diei partem in cantu absumunt Ecclesiastico, sed sit admodum temperata ac suauis, quæ à multis censetur animi potiùs pia relaxatio quàm onus molestum, aut graue impedimentum. Tribuatur turpis ista vacatio aut infirmitati, aut negligentiæ aut alteri vitio ipsorum psallentium, qui nesciant nolíntve talenta Domini sui exercere. Si item nonnulli extra veram necessitatis causam quærunt petúntve immunitatem à choro, id neque studij neque occupationis cuiuscumque conditioni, neque item chori aut cantus naturæ, sed ipsorum petentium adscribatur libertati. Has exemptiones minimè quærunt alacres feruidique Religiosi, imò etiam sponte oblatas, aut alio iusto titulo à Superioribus concessas sæpè recusant. Nec iactantia foret, asserere, in Ordinibus Hymnodiæ studiosis adeò floruisse litterarũ omnis generis studia, haud sine diuinæ gloriæ incremento, vt per ipsos, quæ iam dici poterant in Christiana Republica pænè extincta, fuerint ad vitam reuocata; nam res ipsa de se loquitur, & ab omnibus est asserta historiis. Nec item iactantiæ esset tribuendum, si dicerentur ex iisdem Ordinibus semper prodiisse in diesque prodire viri diuina adeò æstuantes caritate, vt mundus dubitare de ipsis potuerit, num homines essent spirituales, an spiritus Seraphici in humano corpore viuentes, vel saltem essent Apostolici homines. Innuere sit satis in præsenti aliquos ex notioribus duorum tantùm præcipuorum Ordinum, nempe

pe D. Thomam Aquinatem, D. Vincentium Ferrerium, D. Raymundum à Pennafort, D. Hyacinthum Polonum, ex Ordine sancti Dominici; D. Bonauenturam Balneoregiensem, D. Antonium Lusitanum seu Patauinum, D. Bernardinum Senensem, B. Ioannem à Capistrano, ex Ordine sancti Francisci, de quibus Ecclesia iure potest dicere: En nouos Seraphinos, en Apostolicos viros, ob vehementissimum flagrantissimumque amoris in Deum & in proximum incendium, qui verbo, scriptis & operationibus, pro Dei gloria & proximorum vtilitate, se ipsos diu noctuque exercuerunt, numquam tamen chori frequentiam omiserunt. Plurimis eiusdem conditionis viris ex aliis antiquis & recentioribus Ordinibus chori Psalmodiæ addictis supersedeo, quia catalogum non contexo virorum illustrium. Notiores significasse, ad fidem dictis adstruendam & calumnias propulsandas, sit satis circa actus caritatis, quos ab Ordinibus Hymnodiæ studiosis extorres volebat hic Auctor. Iam satis conuicta remanet falsitas illationis à Theologo isto intentæ, non solùm ob defectum syllogisticæ ratiocinationis iam detectæ, sed insuper ob praxim, eiusdem dictis ex diametro contrariam, ab omnibus cognitam, & à nobis significatam.

Viri caritate æstuantes ex Ordinibus Psalmodiam habentibus.

Nec adhuc assequi potui, quo fundamento bonæ doctrinæ idem Theologus separare nitatur orationis studium à Psalmodia in illa sua ad Magnatem aduertentia, vt illas Religiones pluris faciat, in quibus maius est orationis studium quàm Psalmodiæ; quasi vnius studium aut impediat aut euertat aliud, cùm tamen vnum sint & idem, seu, vt loquar distinctiùs, vnum inclu-

dat aliud tamquam species suum genus. Quamuis non omnis oratio in sua latitudine sumpta sit Psalmodia, Psalmodia tamen ritè ac rectè expleta èst vera oratio, oratio, inquam, vocalis, quia vocis prolatione exercetur, vt superiùs vidimus; oratio item mentalis, quia cordis attentionem, vt sequente Libro ostendetur, exigit coniunctam; & oratio coniuncta melodiæ & cantui: quæ conditio nihil detrahit perfectioni orationis, sed eam potiùs reddit perfectiorem, cùm cantus ortum habeat ex vehementia internæ motionis in voces sonoras erumpere gestientis, erga Dei cognitas perfectiones in contemplatione mentis. Tantus ac talis inter duo ista munera mentalis orationis & Psalmodiæ, etiam separatim sumpta, intercedit nexus, vt apud præcipuos Religiosos Ordines alterum alteri seruiat aut subsequendo, aut præcedendo: nam Religiosi huiusmodi vel ab oratione mentali ad Psalmodiam, vel à Psalmodia ad mentalem se conferunt orationem. Quapropter licebit versùs dicere, quòd maius orationis studium reperiatur vbi studium viget Psalmodiæ, quàm vbi sola exercetur per vnam alterámve horam orationis mentalis praxis; cùm, præter Psalmodiæ plures horas, horæ etiam adsint mentalis orationis. Ad quam rem possumus testari quod in nostro Paulinorum Ordine omnino seruatur ad præscriptum nostrarum Constitutionum, nempe quotidie, post Matutinum Officium in choro expletum, omnes Religiosos statim ibidem tacitè menteque diuinarum rerum contemplationi per dimidiæ horæ spatium, item post vespertinum, per aliam dimidiam horam eodem loco vacare. Theologus iste inde sumpsit, meo iudicio,

Psalmodia spectat ad orationem.

cio, argumenta ad depressionem Ordinum Psalmodiæ publicæ addictorum, vnde rectè sentientes argumenta elicere nouerunt validiora ad celebrationem & exaltationem eorumdem Ordinum; quia diei horas ita distribuere satagunt, vt non solùm illis erga Deum & proximum muneribus, orandi scilicet, legendi, scribendi, docendi, concionandi, quæ vni tantùm Ordini esse propria significare vellet Theologus, satis abundeque faciant, vt fusiùs ostendimus tertio huius Operis libro, sed insuper sacram chori Hymnodiam strenuè retineant & colant. O sanctam temporis horarumque distributionem vtilemque occupationem! Hæc non tam facilem relinquit Religiosis viris occasionem cursitandi per vrbis vias & per plateas, nec permittit frequentare laicorum domos, negotiaque in foro & Aulis agere sæcularia, sed eosdem domi propriæ continet in diuinis concinendis Hymnis sanctè distentos, non sine populorum vtilitate ac ædificatione. Ista sacri cantus occupatio propriè decet Religiosum virum nitentem ad quammaximam Dei gloriam. Nam etiam si sæcularium negotiorum expeditiones queant ad Dei gloriam referri, minimè tamen ex se ipsis nec immediatè Deum aut bonum spirituale animæ respiciunt, sed debent ad hos pios fines dirigi ab operante: at Psalmorum cantus gloriam Dei ex se ipso & immediatè celebrat atque auget, animosque tum cantantium tum audientium spiritualiter afficit, nempe ad actus sanctos eliciendos.

Publica Hymnodia vtilitates.

Auctorem tantæ calumniæ contra Psalmodiæ meritum prolatæ nec tempus, nec mens mihi est insimulandi, cùm adhuc ignorem, Catholicúsne

ſit, an hæreticus. Si etiam Catholicum dicamus, imò, cum aliis, Religioſum alicuius Ordinis, cùm tamen ipſe noluerit ſe ipſum prodere, ſed obſcurus voluerit ſub ſolo Theologi nomine prodire, fortaſſis ne iuſtum ſibi aut alicui Ordini pararet præcipuarum Religionũ odium, quòd nouerat ex neceſſitate iuſtæ defenſionis ab iſtis profecturum, nec ego debeo de ignoto quidquam acrius addere, ſed potiùs ipſum dignum cenſere ſi minùs excuſatione, ſaltem compaſſione, ob inordinatas animi ſui paſſiones quas orbi euulgauit in hac ſua artificioſa machinatione deprimendi Ordines ſacræ Pſalmodiæ in choro ſtudioſos, & vitæ ſeuerioris cultores, vt, iis depreſſis, concludere facilè poſſet nobilis ille vir electionem Ordinis, cuius fortè gratiam Theologus captare intendebat. Bone Ieſu! ſi quis mercator, vt copioſiores alliceret propriarum mercium emptores, non contineret ſe in celebranda earumdem bonitate, ad aliorum mercatorum declinans extenuandas merces, earum defectus non tam recenſens quàm falsò fingens, illum iuſtiſſimè corriperent Theologi tamquam iniquum negotiatorem, nihilominùs iidem Theologi, quod in aliis reprehendunt, ſæpè omni æmulantur ſtudio in re ſpirituali, non ſine graui populorum offenſione. Si ex animo proximorum ſaluti animarumque lucro intenderemus, ad imitationem beati Pauli Apoſtoli, veri animarum zelatoris, dicentis,
2.Cor.12. *Non quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos*, vnus Ordo alterius dignitati ac perfectioni minimè detraheret, vt ſuum aliis præferret; ſed æmulantes
1.Cor.12. *chariſmata meliora*, omnes vnanimiter contenderent in promouenda diuina gloria, gaudentes, quando

quando hæc gloriæ promotio effectum sortiatur, siue id fiat ab isto siue ab alio Ordine. Omnes namque Ordines Regulares sunt ex vi institutionis in Dei gloriam directi, varia exercentes opera, varia item habentes media ad eumdem caritatis finem apta, vt quilibet hominum queat, iuxta sui ingenij captum, eligere sibi ordinem viuendi opportunum. In hac Religiosorum Ordinum varia distinctione haud mediocris est sita Reginæ sponsæ ad dexteram Dei sedentis pulchritudo & venustas; imò ex hac præcipua varietate fuit fortassis celebrata Ecclesiæ pulchritudo ab Hymnographo epithalamicis illis verbis: *Adstitit Regina* (Ecclesia) *à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Quapropter, non sine graui eiusdem Ecclesiæ læsione, peccaret quis sui Ordinis ac status iactans excellentiam, aliosque extenuans Ordines, vt solus ipse perfectus, solusque præ ceteris habeatur sufficiens.

Ecclesia venustas in varietate Ordinum sita.

Psal. 44.

Caueant sibi isti calumniatores à seueritate iræ diuinæ, quæ iustissima erit Ecclesiæ suæ sponsæ piorumque suorum ministrorum, præsertim psallentium in choro, vindex. Recolere ad hanc rem minimè pigeat seuerissimam pœnam Reginæ Michol à Deo inflictam, quia Dauidem Regem coniugem irriserat, quando eum vidit salientem ac psallentem coram Arca Domini publicè per vias. in pœnam enim istius irrisionis sterilem eam reddidit Deus: *Igitur Michol filia Saul non est natus filius vsque in diem mortis suæ.* Ita concludit irrisionis narrationem Chronista sacer, studiosè adhibens illam causalem particulam *igitur*; vt significaretur vera huius sterilitatis origo.

Deus est vindex psallentium in choro.

2. Reg. 6.

Hæc fuit acerbissima pœna, quia Principissa ista prolem maximo exoptabat ardore, tum ne ludibrio, iuxta illorum temporum & Hebrææ gentis morem, exposita maneret; tum vt nomen & genus suum futuris commendaret temporibus. En quid sibi spondere, meliùs dixerim, timere debeant irridentes publicæ Psalmodiæ vsum. Si in irridentes Deus tanta animaduertit seueritate, quid in calumniatores erit executurus? torquebit illos iisdem rebus, quibus illi delectantur magis atque validiùs confidunt.

Nos, ô Regulares, quotquot sacram in choro profitemur Psalmodiam non irrisiones, non indignationes, non conuitia, non calumnias aut imitantium Michol aut quorumcumque detractorum pertimescamus. Si eunlgent isti, munus nostrum potiùs ad scurras quàm ad ingenuos spectare viros; nos, qui eius nouimus dignitatem & experimur virtutes, respondeamus cum egre-
Ibidem. gio Hymnorum Auctore ac strenuo cantore: *Ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, & ero*
1.Cor.4. *humilis in oculis meis.* Nobis *pro minimo* sit à detractoribus *aut ab humano die* iudicari, Dominus namque, qui nostris gaudet Hymnodiis, quique est futurus omnium Ordinum Iudex æquissimus, opportunò declarabit tempore, vbinam amplioris, feruentioris ac perfectioris caritatis viguerint actus, num scilicet apud Ordines Psalmodia publica carentes, aut penes Ordines eiusdem publicæ studiosos Hymnodiæ. Et quò acriores in nos maledicentium hominum calumniæ & irrisiones insurrexerint, eò feruidiùs sacram frequentemus chori Psalmodiam; imò verbo, & exemplo, & clamore omnes gentes, om-
nia

nia Regna ad eamdem excolendam Hymnodiam prouocare ſtudeamus, verè & ex animo dicentes cum Hymnographo: *Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Pſallite Regi noſtro, pſallite, pſallite ſapienter. Regna terræ cantate Deo, pſallite Domino.* Hîc tandem eſto honor, gloria, triumphus noſter, magnalia ſcilicet Dei cantu deuoto annuntiare populis, vt omnes ad illum celebrandum ac diligendum excitentur.

Pſal.46.

Pſal.67.

DE

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA LIBER SECVNDVS:

De conditionibus ritè ac rectè psallendi.

CAPVT I.

Cordis attentio est necessaria in vsu Hymnodiæ.

OGNITA præstantia Hymnodiæ Ecclesiasticæ ex dignitate & effectibus Libro primo declaratis, accedendum nunc est ad cognitionem earum conditionũ quæ huic altissimo muneri possunt siue ad formam siue ad perfectionem deseruire. Vt enim aliquod opus non solùm Deo sit placitum, sed etiam, iuxta Philosophiæ regulas, bonum dici queat, non sola attenditur operis substantia, sed modus etiam expendi debet, quemadmodum docuit Philosophus dicens, quòd ea quæ à virtutibus fiunt, nisi iustè & temperatè agantur, non censenda iusta aut temperata; indeque occasionem

Operis bonitas attenditur ex conditionibus.

Aristot.l.2. Ethic.c.4.

nem

nem sumit tradendi, quas circumstantias seu conditiones requirat opus, vt dici possit bonum. Verùm, omissis doctrinis Philosophorum, qui solam bonitatem respiciunt moralem, ad sacras Philosophias nostrarum diuinarum Scripturarum conuertamur, quæ solæ possunt reddere animum planè beatum circa cognitionem veritatum. Istæ docent, nullum opus, quantumuis sublime ratione materiæ seu subiecti, nisi debitis expleatur conditionibus, placiturum esse, imò ingratum futurum ac odiosum altissimo Deo, qui magis respicit modum operis quàm opus ipsum. Quid iustitiæ operibus dici aut excogitari potest inter mortales illustrius aut vtilius? cùm Iustitia, ex omnium Sapientum sententia, sit ciuitatum & omnis tum publici tum priuati boni fulcrum, Imperiorum & regiminum sol, qui nisi illucescat, omnia tenebras fieri, nimbos ac tempestates est necesse. Nihilominùs si Iustitia non exerceatur modo iusto, non Iustitia reputabitur coram Deo, sed iniustitia. Hinc illud graue monitum ad Moysem à Deo Monarcha datum circa modum regendi populi: *Iustè quod iustum est persequêris.* vbi aduertunt sacri Doctores, non solam Iustitiam, sed modum præcipuè esse commendatum, nimirum iustè. Ad quam doctrinam respiciens diuus Dionysius Areopagita pronuntiauit: *Nefas itaque est, vt diuina testantur Eloquia, ea etiam quæ iusta sunt, non secundùm dignitatem meritaque exequi.* Huic concinens Philo Hebræus, eiusdem diui Dionysij synchronos, statuit eamdem conclusionem dicens: *Quod fieri debet, sæpè fit non vt debet, & quod est officium, interdum fit non officiosè, vti cùm depositum redditur*

Iustitia est fulcrum & sol Imperiorum.

Plato l. 2. de Legib.

Iustus Lipsius Polit. c. 10.

Deut. 16.

D. Dionys. Epist. 8. ad Demophil.

Modus operis maximè attenditur à Deo.

redditur non bono animo, sed aut in detrimentum accipientis aut insidiosè, vt comparata semel fide occasio captetur abnegandi maius depositum, tunc officium non officiosè fit. Ad eamdem doctrinam fidelibus persuadendam censet diuus Cyprianus, vel quicumque fuerit Auctor libri de Singularitate Clericorum, diuum Paulum locutum esse
1.Cor.14. tum ad Corinthios illis verbis, *Omnia* vestra *honestè fiant*; tum ad Thessalonicenses per alia ver-
1.Thes.4. ba similia, *Præcipimus vobis, vt honestè ambuletis*, vim faciens in illis vocibus aduerbialibus *honestè*, quæ modum faciendi præscribunt, concludens: *Non benè succedit quidquid agitur passim, nec sanctum est quod geritur sanctum, nisi sanctè quod sanctum est peragatur, sicut Salomon asserit dicens: Qui custodierint iustè iusta, iustificabuntur.* Hinc prodiit illa tam vera quàm vulgata doctrina, quam retulit Gerson, *Deum esse remuneratorem aduerbiorum, non nominum*, nimirum Deum non tam actionis substantiam attendere quàm modum, qui positus est in circumstantiis, & vocibus declaratur aduerbialibus.

Deus est remunerator aduerbiorum, non nominum.

Gerson Dialog. Franci & Angli. t.2.

Hoc fundamento cognoscimus Hymnodiæ vsum, quamuis ex se bonum & sublime sit opus, esse nihilominùs suis conditionibus ornandum, vt Deo sit placitus, & effectus suos consequi valeat. Numquam poterunt recitari & offerri pro dignitate Hymni & preces, nisi adsint illæ conditiones animi, loci, temporis, integritatis, ordinis, quæ modum perfectum constituunt. Quare etiam Hymnographus quoties ad Psalmodiam hortatur, toties modum tradit rectè psallendi. Id præcipuè videmus Psalmo 46. vbi
Psal.46. de hac re differens ait: *Psallite Deo nostro, psallite sapienter.*

ſapienter. vbi attendenda eſt illa dictio *ſapienter*, quæ modum præſcribit, vt Deo placita ſit oblata Hymnodia. Huic hortationi ſimilis eſt alia in Pſalmo 32. vbi proponens Dauid Pſalmorum cantum magnificis illis verbis, *Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite illi, cantate ei canticum nouum*, ſtatim vocis adhibendæ conditionem præſcribit dicens: *Benè pſallite ei in vociferatione*. Quapropter ſtudendum eſt nobis rectæ compoſitioni, vt tales accedamus ad pſallendum quales decet eſſe bonos pſallentes. Quia autem conditiones iſtas contingit eſſe duplicis generis, aliæ namque ad formam pertinent, quæ dicuntur Eſſentiales; aliæ ad ornamentum & complementum perfectionis, quæ appellari poſſunt Accidentales, nos de vtriſque agemus, vt omnes conditiones, quæ perfectam Hymnodiæ rationem reddere poſſunt, declaremus. Pſal. 32.

Ab eſſentialibus initium ſumpturi, priorem locum attentioni aſſignamus. Niſi cor adſit & mens, nullæ hominis actiones placere Deo poſſunt; qui non res nec verba noſtra attendit, ſed cordis affectum expendit. Cetera externa, ſiue opes ſiue ſubſtantiæ, ſiue corpus ſiue membra, abſque corde nihili ſemper facta ſunt à Deo, quia non ſunt verè noſtra, ſed aliorum, præſertim Dei illa concedentis. Hinc illa præclara hortatio diui Hieronymi ad Iulianum nobiliſſimum Romanum, qui de ſuis copioſiſſimis ſubſtantiis liberalis erga Deum exiſtebat. *Nolo*, inquit diuus Hieronymus, *ea tantùm offeras Domino quæ poteſt fur rapere, hoſtis inuadere, præſcriptio tollere, quæ etiam accedere poſſunt & recedere, & inſtar vndarum*

Cor præcipuè exigitur à Deo in humanis actionibus.

Res externa potiùs ſunt aliorum quàm noſtra.

rum ac fluctuum à succedentibus sibi dominis occupantur; atque, vt vno cuncta sermone comprehendam, quæ, velis nolis, in morte dimissurus es: illud offer, quod nullus possit hostis auferre, nullus eripere tyrannus, quod tecum pergat ad inferos, imò ad regna cælorum, ad paradisi delicias. Hoc monitum præcipuè obseruandum est in Hymnis & precibus quæ offeruntur Domino. Cùm enim tot sint cum Deo altissimo colloquia, quot Hymni & orationes, nisi adsit cor, nec Hymni, nec laudes, nec preces, sed irrisiones declarabuntur; quemadmodum non semel declaratum fuit ab ipso Deo, non sine magno animi sui sensu. Grauiter conqueritur Deus per Isaiam Prophetam de iis qui ore & verbis eum celebrare student, cùm tamen corde non attendant ad verba prolata: *Appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem eius longè est à me.* Eadem querela deinde vsus est Dominus noster Seruator ad pungendos Pharisæos, qui videbantur exterius esse magni laudatores Dei, cùm tamen potiùs essent Deo maximè inuisi, quos idcircò appellauit hypocritas: *Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Id cognoscentes prisci Ægyptij, qui licet superstitiosè, diuinum tamen cultum profitebantur, Isidi suæ, quam inter Numina colebant pro Sapientia, dicauerunt arborem Persicam; cuius fructus cordis refert figuram, folia autem oblonga linguæ figuram præbent. Quo hieroglyphico forsan voluerunt docere, quòd sicut Persica non ex solis foliis æstimatur à vero Sapiente, sed ex fructu; sic homines à diuina Sapientia æstimabuntur, quando Persicis arboribus similes

Cor & mens verè dici possunt nostra res.

Isaiæ 29.

Matth. 15.

Pierius lib. 54.

Persica symbolum operantis hominis ex corde.

similes erunt, habentes & folia quæ linguæ figuram referunt, & fructus qui cordis imaginem reddunt. Deus noster, aiebat antiquissimus Tertullianus, non vocis sed cordis auditor est. Cuius viri grauem sententiam ad verbum deinde transscripsit in suo quem edidit Tractatu de Oratione Dominica sanctus Cyprianus. Hymnographus vt non solùm doctrina tradita in Hymnis conscripta, sed exemplo declararet hanc veritatem, quando Hymnos suos Deo spondebat, simul spondebat cordis affectum socium. Ne quis putaret, quòd sola oris confessione perfunctoria esset contentus, *Confitebor tibi Domine*, ait, *in toto corde meo, in consilio iustorum & congregatione.* eamdem iterùm ac iterùm afferens sponsionem in ipso Hymni ingressu: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam audisti verba oris mei.* sicuti anteà aliàs dixerat: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.* Sicuti inter omnes mortales præcipuus meruit esse diuinarum laudum cantor, plures componens Hymnos solus quàm composuerint vmquam ceteri omnes serui Dei, siue Patriarchæ siue Prophetæ, siue iusti simul iuncti (quos Hymnos, nisi temporum iniuria contigisset deperire, haberemus ad tria millia, sicuti erant, teste diuo Athanasio, ante Babylonicam captiuitatem;) ita illos cecinit tanta cordis attentione, vt inter multa elogia quæ ipsi sunt ab Auctore Ecclesiastici adscripta, illud sit singulare, quòd toto corde & animo illos obtulerit Deo suo. Verba elogij sunt ista: *In omni opere dedit confessionem Sancto & Excelso in verbo gloriæ. De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum.* Perfectio

Deus non vocis, sed cordis est auditor.

D. Cypr. de Orat. Domin.

Psal. 110.

Psal. 137.

Psal. 9.

D. Athan. in Synopsi.

Attentio Dauidis in Psalmis quanta.

Eccli. 47.

fectio itaque laudis oblatæ Deo consistit in aduertentia cordis & animi ; hac deficiente remanent sola verba , quæ dici possunt mortua , quia animus abest, qui solus vitam confert verbis, & est anima verborum. Nec Deus noster est similis hominibus, qui solis verbis auditis intentus pascatur, licet laudator proferens verba, aliud corde & animo sentiat, vel saltem ea non dicat ex animo. Deus noster sicut inspicit corda, ita magis attendit cordium qualitatem quàm verba.

Animus confert vitam verbis.

Æmulari præstat Paulum Apostolum , qui Hymnodiam frequentabat tam ore quàm corde, ipso testante: *Orabo spiritu, orabo & mente; psallam spiritu, psallam & mente.* & quod alios docebat, in seipso exequebatur. Nouerat vim Psalmodiæ & orationis non in sola verborum prolatione, sed in cordis attentione sitam esse, ideò paulò antè pronuntiauerat, quòd si orasset sine mentis attentione integros dies, omni fructu caruisset: *Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.* In quo textu aduertendum est in illis verbis, *Spiritus meus orat,* non esse sensum de spiritu intellectuali, sed vitali, qui ore profertur, quemadmodum explicant Theophylactus & Primasius. quasi dixerit Apostolus: Quando oro lingua & halitu solo, tunc mens mea sine fructu est; quia non attendens ea quæ profero, omnem vim & fructum orationis amitto. Amittitur omnis Psalmodiæ vis tū respectu Dei tum respectu dæmonū. Deus nihil nostri accipit aut respicit, non res, non verba, quando cor nō adest: neque dæmones timent nostras orationes quæ sola voce proferuntur, non corde. Hinc diuus Chrysostomus describens vim orationum nostrarum,

1. Cor. 14.

Preces sine attentione nec à Deo respiciuntur, nec à dæmone timentur.

D. Chrysost. in Homil. 10. in Genes.

tum, eamque comparans validiſſimis armis tam ad offenſionem quàm ad defenſionem opportunis, pronuntiat hanc vim ex cordis attentione pendere: *Magna ſunt arma preces, modò ſobrij & vndequaque mente noſtra collecti Dominum adeamus, totique nitamur ita loqui, vt non ſolùm verba, ſed & mens verborum comes ad Deum accedat.*

Tunc perfectæ ſunt orationes & laudes noſtræ, quando lingua profert quod ſuggerit cor, & cor attendit ad ea quæ profert lingua. Si quis ſponte diſtraheretur, ſicuti non verè oraret ad Deum, quia oratio nequit conſiſtere ſine cordis attentione, ita neque obligationi faceret ſatis; tenereturq; ad iterationem Officij cum debita attentione, vt obſeruetur graue præceptum quod habent Eccleſiæ miniſtri circa diuini Officij recitationem, promulgatum ab Innocentio Papa in Concilio Lateranenſi per hæc verba: *Diſtrictè præcipientes in virtute obedientiæ, vt diuinum Officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, ſtudiosè celebrent pariter & deuotè.* Quod Decretum obligare ſub præcepto, nemo eſt qui neget, omnes quotquot ſunt ſacro Ordine inſigniti, qui etiam gaudent beneficio Eccleſiaſtico quo ſuſtentantur, quia beneficia inſtituta & data ſunt propter officium. Inſuper ex vi conſuetudinis dilatata eſt obligatio ad Religioſos choro ex ipſorum inſtituto deputatos.

Oratio nequit eſſe vera oratio ſine attentione.

C. Dolentes. de Celebr. Miſ.

Beneficium datur propter officium.

In hoc Decreto, quod præcipuè reſpicit publicam chori Hymnodiam, vti ex contextu cognoſci libet, non ſola præcipitur prolationis integritas, nec ſola item exterior attentio, vti quibuſdam placuit aſſerere, quaſi veniam concedentes orantibus, impunè & abſque reatu culpæ Deum

irridendi: dum enim asserunt solam exteriorem deuotionem præcipi ad rectam Canonicarum precum persolutionem, vtique concedunt posse orantes liberè vagari. Quod repugnat recto fini Ecclesiæ, quæ sicut Deum exorare intendit omni quo potest perfectiori modo, ita cauere Decreto voluit omnibus abusibus. Nec hoc Decretum dici potest merè humanum, sed potiùs declaratorium Iuris naturalis & diuini: nam & natura & Scriptura ostendunt orandum & cantandum Deo non ore, sed corde; quemadmodum posteà declaratum fuit expressiùs à diuo Hieronymo relato in corpore Iuris Canonici. Præcipitur itaque etiam interior attentio, quæ nimirum est de substantia orationis, scilicet vel actualis vel virtualis. Nam etiamsi actus interior directè & per se nequeat Ecclesiastica lege præcipi, cùm Ecclesia non iudicet de internis, potest tamen præcipi, quatenus iste actus internus cum actu externo omnino coniungitur, quemadmodum euenit in precibus & orationibus, quæ nequeunt esse nec preces, nec orationes sine cordis attentione, sed essent irrisiones; vt haud semel comprobabimus infrà tum hoc tum sequente Libro.

D.Hieron. in cap. 5. ad Ephes. cap. *Cantantes* Dist. 92.

Attentio interior est de præcepto.

Quæ autem & quanta debeat esse attentio, vt præcepto satisfiat, quid item sibi velint illæ conditiones à Decreto requisitæ, studiositas scilicet & deuotio, paullatim declarabitur in sequentibus Capitibus. Non idcircò hoc loco agemus de mentis euagationibus, quæ attentionem excludunt, quia proprius earùm locus ad tertium Librum reiicietur, vbi de omnibus defectibus fusè erit sermo. Statuisse in præsenti sufficiat, attentionem esse præcipuam Hymnodiæ partem, tum

vt

vt præceptum adimpleatur quod Ecclesia habet; tum etiam vt nostra oratio à Deo acceptetur; tum vt meritum, impetratio & satisfactio, quæ rectum Hymnodiæ vsum comitari solent, nisi impedimentum adsit, suum obtineant effectum. (hæc omnia corruere & deperire asserit communior Doctorum sensus, quando voluntariè & culpabiliter distrahitur animus ad aliena; quemadmodum traditur à D. Thoma Aquinate 2.2.q.83. art.13. vbi de hac attentione vocalibus orationibus necessaria disertè agit;) tum denique ne frustrà laboremus in re tam vtili & sancta; & ne culpam contrahamus ex opere, quod ad culpas diluendas & delendas plurimùm valet, & de nobis aliquando dicatur, *Et oratio eius fiat in peccatum*; & inde venenum hauriamus, vnde antidotum erat sumendum. Quod sæpè euenire solet socordibus, qui tanti muneris non aduertunt obligationem; quemadmodum lugebat aliquando diuus Bernardus sibi accidisse dicens: *Aliud canto, aliud cogito; Psalmodiæ verba profero, & Psalmodiæ sensum non attendo, sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus, huc & illuc prospiciens, quæcumque ibi geruntur perlustro & perspicio: væ mihi, quia ibi pecco, vbi peccata emendare debeo.* Lugebat hic sanctus vir in se ipso, in aliis lugenda, vt non vereamur confiteri, erubescentes in nobisipsis, quæ Sanctus insignis de se confitetur, vt in posterum ab illis caueamus.

D.Thom. 2.2. q.83. art.13.

Psal.108.

D.Bernar. lib. de Consider. c.33.

CAPVT II.

Quæ & quanta attentio requiratur.

PRÆSTAT expendere attentionis qualitates, vt vnusquisque cognoscere valeat, quæ attentio ad præcepti necessitatem conferat, quæ item ad eiusdem perfectionem deseruiat. Varij attentionis gradus à D. Thoma cognoscuntur reperiri in huiusmodi orationibus vocalibus. Primus gradus attentionis est circa verborum prolationem & cantum, quando quis attendit, vt integrè & rectè sine aliquo errore pronuntiet. Qui gradus est omnium infimus, & omnibus iis potest competere qui linguam callent Latinam, vel saltem legere nouerunt. Secundus gradus attentionis est circa sensum verborum quæ cantantur, quando quis attendit & obseruat, quid dicant Psalmi, Lectiones & orationes recitatæ. Qui gradus est altior, doctioribus tantùm ac Theologis aptus. Tertius gradus attentionis est ad Deum, ad quem directa est Hymnodia, quando animus attentus in Deum considerat vel eius præsentiam, vel potentiam, vel magnitudinem, vnico verbo dicam, aliquod Dei attributum ac perfectionem. Qui gradus est omnibus tam doctis quàm idiotis communis, & omnibus est fructuosior, ac etiam fortassis facilior. Quilibet horum graduum est ad præcepti necessitatem sufficiens; hoc tamen obseruato ordine inter se, vt primus gradus attentionis ad prolationem verborum numquam excludatur, quia hic est omnino necessarius, vt præceptum recitandi impleatur, quod exigit integram

Attentionis gradus tres.

tegram

tegram recitationem ſine defectu. Nullus tamen debet primo ſolo gradu ita eſſe contentus, vt penitus excludat ceteros gradus; ſed debet, quantum in ſe eſt, eniti ad aliquam aliam attentionem, ſaltem ad tertiam, quæ omnibus eſt communis: ſaltem non debet poſitiuè obicem ponere ad hanc obtinendam. Quemadmodum eueniret illi, qui ſtatueret liberè vagari tum mente tum imaginatione ad quaſcumque alias res, ſiue bonas ſiue malas, ſiue indifferentes, contentus ſola verborum integra pronuntiatione, is non adimpleret præceptum; quia cùm agatur de re ad orationem ſpectante, ſicut non poteſt dari oratio ſine aliqua ad Deum eleuatione ſeu aſcenſione, vti concors eſt omnium Theologorum ſententia, qui communi calculo approbant traditam à ſancto Ioanne Damaſceno definitionem orationis, *Oratio eſt eleuatio ſeu aſcenſus mentis in Deum*; ita qui volens & ſtudens diuerteret omnino mentem à Deo, & pro libito vagaretur, is certè non diceretur orare, ſed cantus huiuſmodi Pſalmorum non eſſet diſſimilis ab eo cantu, quem aliquando artifices & operarij, dum actu exercent ſuas artes, ſiue ad animi leuamen, ſiue ad ſocios exhilarandos, adhibere ſolent. Debent itaque verba proferri cum aliqua ſaltem intentione ad Deum ipſum, ſicuti decet eum qui alloquitur Deum, & ipſum exorat. Quilibet idiota poteſt reſpicere in Deum aliquo ex his modis, nimirum vel ad eius gloriam & honorem referens, & offerens omnia verba quæ profert; vel intendens à Deo petere & obtinere quæ ab Eccleſia tunc deſiderantur; ſiue etiam quæ illis verbis, præſertim in oratione, petuntur. Optimum conſilium eſt, quòd qui-

Mentis euagatio voluntaria orationis tollit ſubſtantiam.

Oratio eſt mentis eleuatio in Deum.

Mens idiota quo poſſit modo ad Deum attendere.

libet idiota ſtudeat proponere ſibi aliquod myſterium Chriſti Domini, & in illud mentem intendere: nam myſteria humanitatis Chriſti cùm ſint circa res & actiones corporeas, facilè etiam poſſunt à rudioribus concipi, maioríque ſuauitate inter pſallendum conſiderari, quemadmodum Libro ſuperiore dictum eſt. Nec vlli dubium debet eſſe, an hæc circa humanitatis Chriſti Domini myſteria mentis occupatio ſatis queat facere præcepto in Deum eleuandi mentem; quia opera illius ſanctiſſimæ humanitatis peculiari modo coniunctum habent aliquid ad diuinitatem ſpectans, cùm fuerint opera hominis Dei. Et ſunt media omnium aptiſſima ad eleuandum cor in opera diuinitatis, quemadmodum docere voluit Eccleſia in quadam Præfatione Miſſæ, dicens: *Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur.* Admonet autem opportunè ad hanc rem Cardinalis Caietanus, quòd mens orantis circa hæc humanitatis Domini noſtri myſteria ita ſe præparare debet, vt locus relinquatur, ſi Deus concedat, aſcendendi ad ea quæ ad diuinitatem ſpectāt. Semper igitur, qui cupit ſatisfacere debito officij diuini, credens ſuæ imbecillitati aptiorem fore primum attentionis gradum in prolatione verborum ſitum, debet ſtudere duabus conditionibus. Vna eſt, vt mens ad Deum aliquo modo referatur, quæ ſaltem debet eſſe orandi Deum, & ſic debet pſallere quaſi oraturus. Altera eſt, ne excludat penitus alias meliores attentionis qualitates, ſed paratus debet eſſe ad illas ſuſcipiendas, ſi à Deo concedantur.

Attentio ad myſteria humanitatis Chriſti eſt ſuauis ac ſufficiens. Libro 1. cap. IX.

Humanitatis Chriſti myſteria mentem ad diuinitatem eleuant facilè.

Caietan. in 2.2.q.83. art.13.

Sicut etiam qui ſublimiores attentionis qualitates

tates nouit adhibere siue ex secundo siue ex tertio gradu, occupans mentem vel circa argumentum Psalmorum quos canit, vel circa diuinas perfectiones ad quas eleuatur, debet ita se præparare, vt suauiter attendat ad verborum prolationem vt integrè dicantur. Si quis ita in Deum raperetur per contemplationem, vt sensibus alienatus verba non proferret, is non impleret præceptum orandi vocaliter, quia præceptum est recitandi Officium, non autem orandi mentaliter. Quod intelligendum est procedere, quando contemplatio & sensuum alienatio esset diuturna, ita vt vel totum Officium vel eius pars notabilis non recitaretur: quando modica esset tam sublimis contemplatio per aliqua tantùm verba, non ideò vitiaretur integritas recitationis; satis tunc esset, quòd, aduertens se raptum, rediret statim ad verborum attentionem continuandam suauiter. Dixi *suauiter*, quia non debet ea animi anxietate exquiri verborum attentio, qua timidiores quidam affliguntur: nam tanta vehementia verborum prolationi sunt intenti, vt nequeant attendere sensui verborum, nec locum relinquant spiritui, vt possit eleuari in Deum. Quamuis ratum ac firmum sit inter Theologos, quemlibet gradum triplicis iam positæ attentionis sufficere ad rectum Hymnodiæ vsum, nec quemlibet aut doctum aut idiotam teneri ad optimam attentionem; nullus tamen debet aut positiuè excludere à se ipso, aut aliquo obice impedire perfectissimam attentionem, quam si Deus vellet, posset cuilibet cōcedere sine differentia docti aut idiotæ; quemadmodum superiùs ostensum est, cum de contemplatione ageremus. Vnusquisque

Qui raptus in contemplatione non proferret verba, an satisfaceret.

Attentioni perfectissimæ non est ponendus obex.

Libro I. cap. IX.

faciat quod in se est, vt rectè attendat, relinquat autem diuinæ misericordiæ, vt pro qualitate dispositionis, vel etiam pro arbitrij sui voluntate concedat quod magis expedire iudicabit.

Nec sunt audiendi quidam, putantes se excusatos ab illis præparationibus, quas piæ personæ solent adhibere antequam ad chorum accedant, vt maiori animi dispositione valeant attendere, & digni à Deo efficiantur aliqua in psallendo cælesti visitatione; quia non intelligunt vim & sensum Psalmorum. Non, inquam, sunt audiendi, nec ignorantia eos excusat, sicut neque hæc ignorantia impedire potest diuinas illustrationes & communicationes: nam apud Deum, qui verba intelligit, & corda cantantium expendit, eamdem vim & valorem habent orationes idiotæ & docti. Nec inepta est similitudo, quam aliqui solent afferre ad hoc institutum declarandum, de adeuntibus Principem cum supplici libello, vt aliquam obtineant gratiam, quòd tantumdem impetrabit, imò forsan faciliùs & liberaliùs obtinebit libellus oblatus à rustico & idiota, quantum impetrare posset alius à viro docto datus. Dæmones etiam plus habent timoris ex oratione idiotæ, qui eam explet ex corde, quàm ex oratione docti, qui voluntariè euagatur. Ad quam rem narratur in Vitis Patrum insignis euentus inter duos Religiosos, vnum iuniorem idiotam, alterum seniorem doctum, & in vita spirituali apprimè versatum, inter magistrum & discipulum. Ad illum, qui erat Abbas Pastor, accedens iste iunior, diffidens se posse peruenire ad gustandas eas consolationes spiritus, quas alij Monachi doctiores assequebantur in oratione & Hymnodia,

Orationes tam docti quàm idiota sunt apud Deum eiusdem valoris.

ctia, ait: *Ecce oro, & non est compunctio in corde meo, quia nescio virtutem verbi.* Ad quem respondit Pastor: *Tu tamen orare perge, quoniam sicut incantator licet virtutem verborũ quæ dicit nesciat, serpens tamen audit & intelligit ea, iisque subiicitur, & incantanti humiliatur; sic & nos quamuis ignoremus virtutem eorum quæ loquimur, dæmones tamen audientes ea intelligunt, terrentur, atque discedunt.* Addamus nos, sicut dæmones discedunt à recitantibus attentè & piè Psalmos, ita Deus benignus accedit, & exaudit.

Dæmones timent Psalmodiæ vim.

Hæc attentio, quæcumque illa sit, siue primi gradus, siue secundi, siue tertij, non debet esse ex vi præcepti tam diuturna, vt durare debeat actu per totum Officium, & ad singula verba: nam præceptum latum de attenta recitatione intelligi debet accommodatum ad humanam imbecillitatem. Nullus mortalium potest viribus propriis ita attendere mente ad vnam rem, quin inuitus & nolens ad alia distrahatur; quia infirmitas humana suo quasi pondere trahit animum ad inferiora, dum ipse per orationem conatur ascendere ad superiora. Quod experiri coguntur etiam insigniores sancti viri, qui deplorantes suam imbecillitatem & miseriam dicunt ad Deum, *Et cor meum dereliquit me*; vti fusiùs dicemus ad Librum tertium, quando de euagationibus mentis agemus. Vix vnum *Pater noster* potest homo dicere, aiebat diuus Thomas, quin mens ad alia feratur. Præceptum Ecclesiæ potiùs est de proposito & voluntate firma attendendi, quàm de ipsa actuali attentione. Satis est ad Hymnodiam accedere cum proposito isto & voluntate attendendi ad orationem; si deinde contingat

Mentis humanæ imbecillitas quanta.

Psal. 39.

D. Thom. in 1. Corinth. 14. Lect. 3.

Attendendi propositum potiùs quàm attentio actualis præcipitur.

tingat animum diuertere nobis inuitis, aut saltem non aduertentibus, nihil vitiatur executio præcepti, quia durat adhuc propositum ab initio elicitum, manet, inquam, si minùs actuale, saltem virtuale: nec dici poterit, quòd inuoluntaria euagatio sit culpæ obnoxia coram Deo. Curandum tamen est, statim ac aduertitur euagatio, ad se ipsum redire, & renouare attentionem, nec est negligentia, quod erat inuoluntarium fiat voluntarium & culpabile: nam euagatio ex negligentia æquiparatur euagationi voluntariæ. Quando aduertens distractionem negligit attendere, tunc est voluntaria illa negligentia, quæ venialis erit vel mortalis, iuxta quantitatem euagationis.

Euagationes inuoluntariæ immunes sunt à culpa.

Omnis euagatio ex fragilitate procedens excusatur, quia non ex voluntate sed ex impotentia oritur: & sicut excusatur coram Deo, etiamsi duraret per totum Officium, ita non amittitur nec meritum, nec satisfactio, nec impetratio, sed tantùm impeditur spiritualis refectio & mentis consolatio, quæ dicitur deuotio sensibilis. Quam rem optimè docuit diuus Thomas ad illa verba Pauli: *Si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.* Proponit ibi sanctus Doctor quæstionem, Num quandocumque quis orat, & non attendit quæ dicit, amittat omnem fructum suæ orationis. Pro responsione affert distinctionem de duplici fructu orationis, meritum nempe & spiritualem consolationem seu deuotionem ex oratione conceptam. hic secundus fructus amittitur ab eo qui non attendit orationi. Fructus primus, scilicet meritum, nisi aliunde impediatur, permanet in suo robore ab eam rationem; quia in omnibus actibus meritoriis, qui ordinantur

D.Thom. Lect. 3. cit.

Euagatio mentis impedit consolationes spirituales.

tur ad finem rectum, non requiritur, quòd intentio agentis coniungatur fini secundùm quemlibet actum, sed vis prima, quæ mouet intentionem, manet in toto opere, etiam si aliquando in aliquo particulari diuertat; & prima illa vis facit totum opus meritorium, nisi interrumpatur per contrariam affectionem, quæ diuertat à fine prædicto ad finem contrarium. Quæ doctrina tanti Doctoris valdè est aduertenda non solùm ab iis qui ex obligatione, sed etiam ab iis qui sponte & liberè Hymnodiam frequentant. Etiam in his locum habet, suo proportionis modo, omnis ratio euagationis & attentionis: nam orans spontaneè tenetur attentè orare, non quidem tanto obligationis rigore, quanto tenentur qui ex præcepto orant; hi enim mortali se possunt inficere culpa, illi veniali tantummodò ob irreuerentiam Deo. Supposito quòd orandi sit mens, ait Cardinalis Caietanus, debet homo se præparare ad illum actum illis conditionibus & circumstantiis, quæ actum talem comitari solent. Affert exemplum illius qui non tenetur admittere hospitem in domum suam; supposito tamen quòd statuat illum recipere, tenetur ea præparare quæ decent inter personas ciuiles: quòd si non præpararet, vtique reprehensione dignus esset. Dixi, quando sit mens orandi, quia si quis adhibere vellet Psalmos pietatis gratia, vt mentem ab aliis cogitationibus diuerteret; tunc nulla esset culpa psallere sine attentione, vt quando quis orationibus vtitur se vestiens, vti suadetur à diuo Basilio, & obseruatur à multis tum Religiosis tum piis personis, quæ certas preces & versiculos Psalmorum habent præscriptos ad vnumquodque opus externum,

Attentio virtualis est sufficiens ad meritum.

Attentionem ad Deum debent habere orantes spontaneè.

Caiet. loco citato.

Orationes ex sola pietate possunt absque culpa expleri sine attentione.

D Basilius Oratione in Martyr. Iulit.

ternum, dum è lecto surgunt, dum vestes ponunt, dum manus lauant, dum pedem efferunt domo, dum Ecclesiam aut vident aut ingrediuntur, & similia faciunt.

Obligatio maior est quoad culpam in habentibus præceptum: idcircò enitendum est, quantum humana patitur imbecillitas, vt vnum ex gradibus attentionis iam enarratis semper habeamus; vnusquisque sibi eam deligens, quæ captui suo erit facilior ac promptior. Aliqui maiorem facilitatem experientur, proponentes sibi in ipso Hymnodiæ principio aliquod mysterium nostræ redemptionis (præsertim cùm iam ex vsu Ecclesiæ vnicuique Horæ Canonicæ suum sit assignatum mysterium, vti in quibusdam versibus ab antiquis notatum erat, ad faciliorem memoriæ vsum; quos versus refert Glossa in cap. 1. de Celebr. Missarum.

Mysteria humanitatis Christi cuilibet Horæ Canonicæ assignata.

Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum qui crimina purgat,
Prima replet sputis, causam dat Tertia mortis,
Sexta cruci nectit, latus eius Nona bipertit,
Vespera deponit, tumulo Completa reponit.)

& in contemplatione illius mysterij suauissimè explent integram horam. Alij in perfectiones & attributa Dei assurgunt, in quibus, dulcissimè quasi dormientes, conquiescunt per totum illud Officij tempus. Alij sensui verborum attendentes illum prosequuntur, degustantes mysteria ab illis verbis oblata. Quicumque modus eligatur, aptus est ad rem nostram, maximaq; eget orantis humilitate, quia perfecta attentio sine euagatione *non est volentis, neque currentis, sed miserentis est* donum præclarissimum *Dei*, quod non nisi maximè

Rom. 9.
Attentio perfecta est donū Dei.

maximè humilibus conceditur. Vt vnuſquiſque adiuuetur ad hanc attentionem tum acquirendam tum cõſeruandam, mox ſubijciam duo apta & efficacia argumenta & adiumenta, quæ poſſunt ab vnoquoque facillimè exerceri & obtineri.

CAPVT III.

Dei præſentis cogitatio attentionem Hymnodiæ adiuuat.

ATTENTIONIS acquiſitio tanti eſt in hoc ſtudio Hymnodiæ momenti, vt quemadmodum in ea conſiſtit ſubſtantia & perfectio totius ferè diuini Officij, ita omni diligentia curandum ſit media omnia adhibere opportuna ad illam obtinendam. Inter hæc media ſupremum locum tenere cogitationem diuinæ præſentiæ, adſtruunt omnes Scripturæ, ob eam rationem præcipuam; quia ſicut omnis Hymnodiæ ratio ad Deum colendum & exorandum dirigitur, ita qui verè cupit ſuum officium rectè explere, eniti debet circa acquiſitionem huius diuinæ præſentiæ. Qui familiarem ſibi illam obtinere nouerunt, maxima facilitate eleuantur in Deum, & cum illo colloquuntur ſine vlla mentis euagatione. Noſter Hymnographus hanc Dei præſentiam adeò ſibi familiarem conciliauerat, vt Deum oculis propriis cernere, & tamquam amicum alloqui ſibi videretur, idq; non ſolùm tempore quietis, quando ſolus in remotiori aliquo domus vel palatij loco vacabat orationi ac meditationi, ſed, quod difficillimum aliis valdè eſſet, etiam tempore & locis maximarum occupationum, quando vix, ac ne vix quidem licitum eſt homini cogitationem

Attētio eſt ſubſtantia diuini Officij.

Dei præſentis cogitatio familiaris Dauidi.

&

& animum sibi ipsi, suæ saluti & incolumitati intendere; nimirum quando profugus migrabat de vno ad alium locum, modò ad prærupta montium, modò ad deserta & solitudines siluarum, modò ad infideliũ ciuitates, vt vitam seruaret illæsam. Mirũ certè est, quòd licet in ijs locis tanti viri vita maximè periclitaretur, ob Regis persecutoris potentiam, tanta nihilominùs animi quiete, ac si in loco tutissimo ac libero ab omni genere periculi existeret, in diuinas laudes erumpebat, Deum suum alloquens, celebrans & benedicens.

Multi extant insignes Psalmi Deum alloquentes, in ijs locis maioris discriminis compositi & decantati, quos percensere longum esset, quorum aliquos iam sparsim in Opere innuimus. Satis hoc loco sit significare, tantam fuisse huius præclari viri cogitationem erga Deum præsentem, vt de hisce suis fugis & migrationibus agens, non dubitauerit pronuntiare, se Deum ita præsentem attendisse, ac si vidisset aut audisset enumerantem gressus & animi angustias obseruantem. Psalmo 55. qui vnus est ex compositis tempore fugæ, ait ad Deum: *Deus, vitam meam annuntiaui tibi, posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.* quæ verba, si attendantur iuxta vim Hebraicæ phrasis, dicere volunt: *Migrationes meas enumerasti, & lacrymas meas posuisti in conspectu tuo.* Hinc est, quòd in medijs fugis, licet ad duodecim enumerentur in sacris Libris, nempe ad *a* Regem Achis, ad *b* Regem Moab, ad *c* Ceilam vrbem, in *d* desertum Ziph, in *e* desertum Maon, in *f* desertum Engaddi, in *g* desertum Pharan, ad *h* Philisthæos, ad *i* domum propriam, ad *k* consanguineos, ad *l* Samuelem in Ramatha, per agros tandem *m* à facie

Deus enumerat gressus afflictorum.

Dauidis fugæ duodecim.

a 1.Reg.21
b 1.Reg.22
c 1.Reg.23
d Ibid.
e Ibid.
f 1.Reg.24
g 1.Reg.25
h 1.Reg.27
i 1.Reg.19
k 1.Reg.20
l 1.Reg.19
m 2.Re.15

facie Absalonis filij, numquam tamen visus est tristis, sed semper lætus, semperque Deum suum, quem præsentem existimabat & cogitabat, celebrans Hymnis & Psalmis, ei semper fidens, illum inuocans & colens.

Magna vis huius diuinæ præsentiæ ab homine pio cogitatæ, hæc sola sufficit ad animi feruorem in oratione retinendum. Hac eadem cogitatione sanctus Iob, qui tot antè sæculis præcesserat Dauidem, vir à Deo multis varijsq; calamitatibus probatus, dies suos explebat mira animi tranquillitate, semper de Deo maxima cum reuerentia loquens, semper laudans, eiq; gratias agens, non sine maxima admiratione eorum qui hanc illius cum Deo initam familiaritatem non nouerant; ipse autem notam omnibus facit dicens: *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Sed vt iterùm redeamus ad Dauidem nostrum, obseruabimus, quòd diuinæ Maiestatis præsentiam sibi semper propositam, vocat sui cordis vnicam firmitatem: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear.* Imò eidem diuinæ præsentiæ cogitatæ non dubitat acceptam referre diuinorum mandatorum perfectam obseruationem & exactam reuerentiam, quam, post obtentam à Deo vitæ melioris nouitatem, tenuit vsq; ad mortem: *Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes via mea in conspectu tuo.* quasi dixerit: Ideò potui esse tibi Deo meo fidelis in omnibus mandatis & testimonijs tuis, quia te semper in omnibus actionibus meis cogitabam præsentem ac conspicientem.

Diuina præsentia cogitatio cōfortat Iobum.

Iob. 31.

Psal. 15.

Psal. 118.

Modus autem cogitandi hanc diuinam præſentiam varius extitit, iuxta varietatem ingeniorum. Poteſt Deus proponi præſens maxima cum Maieſtate inter medios exercitus Spirituum cæleſtium, qui modus eſt conditioni Dei maximè aptus, & ab omni hominum genere poteſt facillimè concipi. Plato vir Ethnicus, licet doctiſſimus in humana ſapientia, docebat, ſummum Iouem obambulare cælum in curru & quadriga, comitantibus eum diuis, qui illius laudes celebrarent. De quo Platonico ſenſu teſtatur Auguſtinus Eugubinus in Pſalmum 67. Hanc eamdem formam maieſtatis conſpicere dignus effectus eſt, & nobis deſcriptam tradidit Iſaias, videns Dominum in throno gloriæ ſublimi ſedentem, vndiq; Seraphicis ſpiritibus ſtipatum. Hanc Maieſtatis formam ſuadebat virtutum cultoribus pijſſimus Bernardus, vti maximè opportunam ad attentionem mentis: *Sic ora, cùm oraueris, quaſi ſis aſſumptus ante faciem Maieſtatis in excelſo throno, vbi millia millium miniſtrant, & decies centena millia aſſiſtunt ei.* Ad hanc eamdem exhortabatur diuus Chryſoſtomus, expendens euentum illum quem deſcribit Iſaias, dicens, *Vidi Dominum ſedentem ſuper excelſum ſolium & eleuatum, & plena erat omnis terra Maieſtate eius.* ait D. Chryſoſtomus: *Quòd ſi omnis oraturus hanc ſibi proponeret Maieſtatem, orationes ſuas attentiùs, feruentiùs & rectiùs funderet. Quis enim tam audax & temerarius, Deum præſentem cogitationis oculis proſpiciens, alias cogitationes admitteret quàm bonas & opportunas?* tandem concludit: *Qui coram Rege terreno loquitur, de ijs tantùm verba facit, de quibus voluerit ille audire.* & poſt pauca addit: *Tu verò*

Dei præſentia quot modis poſſit proponi.

Plato.

Aug. Eugubin. in Pſal. 67.

Iſaiæ 6.

D. Ber. lib. de Conſid. cap. 48.

Dei Maieſtas cogitata feruorē tribuit oranti.

verò cum Rege Regum colloquens, cui cum horrore seruiunt Angeli, omisso cum illo sermone, de luto, de puluere, de telis aranearum loqueris? Impossibile quasi dixerim futurum cordi sic disposito tunc mente euagari.

Potest Deus etiam concipi præsens tamquam Iudex pro tribunali sedens, vt sententiam de nobis, præsertim de hac re, quam nunc præ manibus habemus orantes, proferat. Hic modus esset maximæ vtilitatis, & facilis redderetur cogitationi. Vtilis esset, quia Iudicis præsentia timorē gignere valet. Quis facinorosus tam impudens esse potest, vt coram Iudice, à quo necessariò debet examinari, & potest seuerè plecti, audeat delicta committere? Facilis est, quia mens ea facilè concipit quæ phantasmatibus sunt aptiora & familiaria, cuiusmodi sunt Iudicum auctoritas & seueritas. Qui modus facilior redditur ex argumento Psalmorum qui recitantur & cantantur: nam passim sermo incidit de Iudicijs Dei, de Iustitia, de Præceptis, & de Legibus; quæ recordatio singulari quodam modo frequētissima est in illo Psalmo omni veneratione colendo, qui quotidie frequentatur ad horas diei à psallentibus, nimirum 118. totus enim est in renouandis illis vocibus, iudiciorum, legis, mandatorum, testimoniorum, & similium, quæ ad causam iudiciariam spectare possunt. Ad quam rem narratur à D. Petro Damiani quædam apta meditatio cuiusdam deuoti, sed miræ simplicitatis, viri. Is aliquando expleto Officio diuino, dum à discipulis interrogaretur, quid ea die vidisset in Ecclesia; respondit se vidisse in quatuor versiculis sex personas necessarias ad beneficium animæ suæ, nimirum

Dei Iudicis cogitatio timorem fouet.

Dei Iudicis figura frequenter describitur in Psalmis.

D. Petr. Dam. Ser. 12. de Resurrect.

mirum Legem, Testimonium, Iustitiam, Præceptum, Timorem, Iudicia. In Lege aiebat sibi ostensam personam Iudicis, qui secundùm legem iudicaturus est; in Testimonio aduertisse testes examinandos; in Iustitia cognouisse munia actoris & rei; in Præcepto attendisse Iudicis sententiam; in Timore atq; Iudicio obseruasse accusatorem & executorem. Hic pius vir nouerat elicere ex argumento Psalmorum præsentiam Dei sub forma Iudicis pro tribunali sedentis, & hac sancta cogitatione vtili canebat suos Hymnos Deo. Qui modus proponitur vsurpandus à psallentibus, dum Ecclesia in quodam Hymno dicit:

Hymn. Laud. Fer. 5.

Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit
A luce prima in vesperum.

Vtro horum modorum concipiatur Deus præsens, mens cantantis & psallentis Deo attentè poterit munus suum explere. Nullam admittere poterit cor videns his modis Deum alienam cogitationem; & poterit faciliùs ad eam purissimam attentionem peruenire, quam à suis Religiosis exquirebat D. Bernardus. Non patiebatur hic sanctus vir Monachos suos cogitationes admittere, etiam bonas, quæ non essent conformes argumento Psalmorum. Si inter psallendum occurrisset menti nobilis aliqua Theologiæ doctrina paulò antè in cubiculo lecta; si etiam occurrisset mẽti alta aliqua doctrina ex ore ipsius sancti Magistri & Antistitis concionantis audita, expellendas docebat has cogitationes, quamuis bonas, quamuis pias, ob eam rationem; quia etiamsi salubres sint, minimè tamen salubriter inter psallendum

Cogitationes etiam bona debet aliquando excludi ab orantibus.

D. Bern. Serm. 47. in Cant.

lendum reuoluuntur: Spiritus enim sanctus illa hora gratum non existimat quidquid aliud offerimus, quàm id quod debemus in opere Dei. Opus Dei vocabatur à D. Bernardo Hymnodiæ opus, citans regulam D. Benedicti asserentis: *Nihil operi Dei præponere licet.* quo titulo arguebat, quanta attentione dignum esset diuinis vacare laudibus.

Qui non studet hanc familiaritatem diuinæ præsentiæ obtinere, sicut facilis erit ad euagationes cogitationum, cùm careat freno potentissimo ad illas cohibēdas & continendas, ita non modicam potest irrogare iniuriam officio quo fungitur: nam euertit sensum omnem tum orationum quæ recitantur, tum Psalmorum qui concinuntur, tum verborum quæ proferuntur. Quidquid adhibetur in diuino Officio, significat Deum præsentem, quem alloquimur, inuocamus, laudamus, exoramus; & tamen illi mens nihilo magis aduertit, ac si non adesset, nec de illo sermonem & verba faceret. Facinus certè indignum, & acri pœna aliquando luendum. Peiores sumus agentes cum Deo immortali & omnipotente, quàm cum Principe aut Prætore mortali, quos alloqui studemus omni reuerentia & timore.

Mēte alieni à Deo dum orant, iram sibi prouocant.

Hæc Dei præsentis cogitatio eò faciliùs poterit obtineri ab vnaquaq; Religiosa & pia persona, si eiusdem Dei nobis proponere curabimus non tantùm naturalem præsentiam per illam immensitatem naturæ, qua rebus omnibus intimum esse Deum docuit Apostolus Paulus, vti rem ipsis Philosophis Atheniensibus lumine naturæ cognitam & comprobatam, quia *non longè* abest *ab vnoquoque nostrûm, & in ipso viuimus, mouemur, & sumus*; sed etiam modum supernaturalem exi-

Christi Domini præsētia sacramentalis in Eucharistia attentionē excitare debet.

Act. 17.

ſtentiæ Verbi incarnati in Euchariſtiæ Sacramento, quod in Templis aſſeruatur, & cuius venerabili ac formidabili adſtamus præſentiæ reali, dum in choro pſallentes canimus. Inde ſtimulum elicere poſſumus ad nos ipſos excitandos, ne coram tanta Maieſtate alias cogitationes admittamus quàm pias & ſanctas. Deus ſub illis ſpeciebus panis latens, quaſi ſub tot cancellis reſpicit & cõſiderat corda & animum, licet ipſe non videatur à nobis. de quo poſſumus vſurpare verba illa
D. Bernar. Serm. 55. in Cantica. pijſſimi Bernardi: *Videor, & non video; vereor adſpectum illius exploratoris qui poſt parietem ſtat, quem pro acumine viſus capreæ aſsimilauit Scriptura.* Expendebat tunc ſanctus Doctor illa ver-
Cant. 2. ba Canticorum, *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos*; & Deo omnia intuenti & cordium cogitationes conſideranti accommodat, vt cautior inde fiat ad proprij cordis cuſtodiam, ſicuti Sponſa, ex eadem conſideratione ſui Sponſi præſentis & aſpicientis, argumentum maioris dilectionis ad ſui excitationem eliciebat. Quæ rectè poſſunt à nobis accommodari ad præſentiam incarnati Verbi in Euchariſtiæ Sacramento, quaſi ſub cancellis accidentium exiſtentis, vt videat & obſeruet fideles pſallentes. Si huius acutiſſimi videntis oculos ſuper nos præſentes cogitabimus, magnum inde nobis ad attentionem tenendam & deſidiam expellendam comparabimus adiumentum, magnũque timorem & reuerentiam erga Deum concipiemus. Ipſe tandem Deus, oculorum ſuorum benigniſſimos radios, tamquam Sponſus, erga nos emittens, maioribus ſemper largioribuſque gratijs animas noſtras cumulabit.

CA-

CAPVT IV.

Angelorum præsentia cogitata eamdem attentionem promouet.

SANCTORVM Angelorum præsentia aliquibus forsan, ijs præsertim qui nondum assuescere aut peruenire potuerunt ad diuinam præsentiam concipiendam, facilius adiumentum ad attentionem poterit afferre: sicut etiam facilius est homini ipsorum Angelorum concipere conditioné, cùm sæpè sæpiùs sub humana forma visi sint inter homines descendère, præsertim cùm omnium sanctorum Doctorum & Patrum communis sit sensus, sanctos Angelos adstare in nostris Templis, præcipuè tempore diuinorum Officiorum. Qui sensus auctoritate sacræ Scripturæ maximè comprobatur. Cuius rei, ad maiorem psallentiū stimulum, illustriora proferam testimonia, tam ex Scripturis quàm ex Patribus desumpta. *Angelorum præsētia facilè potest concipi ab homine.*

In primis nobilis Pauli Apostoli locus hanc vrget veritatem, dum sanctus Apostolus docere vellet mulieres Christianas Corinthias, quanta modestia & reuerentia ad Templa Dei deceret accedere, præsertim circa vsum veli supra caput, quo numquam licitum est carere mulieres honestiores dum in publicum exeunt, maximè Ecclesiam adeuntes; adhibet reuerentiam Angelis debitam, qui in Ecclesijs sanctis reperiuntur: *Ideò debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.* Illa dictio *potestatem* significat velamé, de quo paulò antè apertiùs fuerat locutus docens, quòd si qua mulier libertatis cupida eo nollet vti, in *Mulieres velum in Ecclesijs gerere debent.* 1. Cor. 11.

in pœnam ſuæ libertatis, turpiter deberet tonderi: *Si non velatur mulier, tondeatur.* Hoc velum tanto cũm rigore ſuadebat Paulus, propter honorem & reuerentiam Angelorum, ait S. Hieronymus, qui Eccleſiæ aſſiſtere perhibentur. Licet nonnulli Doctores interpretentur Angelos, id eſt Sacerdotes, qui Angelicam debent profiteri puritatem, ſicut Angelorum exercent munia erga mortales, ne aſpectu mulieris aliquo modo offenderentur: nihilominùs germanior & communior omnium ſenſus eſt de Angelis ſanctis, qui cẽſentur Templa oberrare, & quaſi teſtes à Deo poſitos obſeruare & explorari fideliũ geſtus, vota, veſtes & modeſtiam. Ita S. Chryſoſtomus, quem ſecuti ſunt alij ſancti Expoſitores, Theodoretus, Anſelmus, Thomas, Hieronymus, Theophylactus, declarantes hanc Pauli epiſtolam.

Angelorũ nomine Sacerdotes intelligi aliquando poſſunt.

D. Chryſ. Hom. 26. in 1. Cor. 11. & Serm. de Aſcenſ.

Huic Pauli doctrinæ inhærentes ſancti Patres, pro comperto habent hanc veritatem, eamq; ſupponunt tamquam infallibilem. Diuus Dionyſius Areopagita, præcipuus Pauli diſcipulus, ſæpè mentionem facit de Angelis vltimi ordinis, tamquam præſidentibus Eccleſiaſticæ Hierarchiæ & Sacrorum miniſterio. Hinc aiebat D. Chryſoſtomus: *Per id tempus & Angeli Sacerdoti aſsidẽt, & cæleſtium Poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & chorus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, Angelorũ choris plenus eſt, id quod credere abundè licet vel ex tanto Sacrificio quod tunc peragitur.* Multus eſt hic ſanctus Doctor in hac doctrina ſæpè inculcãda, quòd vbi adeſt ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramẽtum, adſint ſemper plurimi Angeli, qui tamquam milites adſtant ſupremo Imperatori. Loquebatur D. Chryſoſtomus

D. Dion. de Cæleſti Hier. c. 5. & 9.

D. Chryſ. l. 6. de Sacer.

Angeli adſtant Miſſæ Sacrificio.

mus non solùm quia sic sentiebat, ob Pauli doctrinam; sed etiam quia non semel Angelos videre tempore diuinissimi Sacrificij dignus fuit, vti de ipso narrat luculentissimus scriptor B. Nilus in quadam Epistola ad Anastasium Episcopum his verbis æterna memoria dignis: *Ioannes Sacerdos admirandus, Ecclesiæ Constãtinopolitanæ, imò verò totius orbis splendor, vir animi perspicacis, omni ferè tempore videbat Domum Domini refertam Angelorum cœtu, & tunc in primis, cùm diuinum & incruentum Sacrificium offerebatur; quo quidem tempore, stupore & lætitia plenus, rem præcipuis amicis spiritualibus priuatim enarrauit.* Deinde pergit describere qualitatem & gestus Angelorum adstantium, & ministerium præbentium huic Sacrificio dicens, eos visos esse splendidissimas stolas indutos, nudis pedibus, intentis oculis, pronos altari, magno cum silentio & reuerentia circumstantes diuinum mysterium. Sæpè hic vir sanctus vrgebat hanc Angelorum præsentiam, vt suis Antiochenis & Constantinopolitanis suaderet modestiam, reuerentiam, attentionem & silentium in Ecclesijs. *Contemplare obsecro* (dicebat aliquando) *adstat mensa Regis, adsunt Angeli mensæ huius ministri, adest Rex ipse, & tu oscitans stas?* Iterùm alibi ait: *Scio quia non vides, audi tamẽ, quia Angeli præsentes sunt vbique, maximè in Domo Dei, vbi astant Regi, & omnia sunt plena incorporeis illis Virtutibus.* Si tantam reuerentiam & compositionem totius hominis requirebat hic sanctus Episcopus à laicis, quando in Ecclesia adesse contingeret coram sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, quid par est nos Ecclesiasticos exequi, quando eidem augustissimo Sacramento

B. Nilus Epist. ad Anastas.

Angelorum reuerentia in Ecclesijs

D. Chrys. Hom. 3. in Epist. ad Ephes. Homil. 15. in Epist. ad Heb.

cramento adstamus oraturi Psalmis & Hymnis? nos, inquam, deputati ad munus & seruitium tam proximum Deo. Ad nos spectare possunt verba illa verè ignita eiusdem sancti viri, vt nos incitet propter hanc Angelorum in Ecclesiis assistentiam: *Nescis quòd cum Angelis stas, cum illis cantas, cum illis Hymnos dicis?* sicut itaque magnos hos habemus auditores & spectatores nostri cantus, ita magna nobis opus est reuerentia erga illos. Nemo tamen sibi persuadeat, Angelos sanctos solummodò adstare in Templis, vbi asseruatur aut conficitur Eucharistiæ mysterium, non verò in Oratoriis aut extra tempus Sacrificij; nam statim ac in Ecclesias seu Oratoria conuenimus Hymnos dicturi, aut alio modo oraturi, præsertim quando agitur de precibus istis publica causa faciendis, adsunt Angeli, vt orent nobiscum, & testes sint nostrorum votorum.

Angeli tempore precum aduolant orantibus.

Huius etiam veritatis luculentissimos proferam testes ad nostram doctrinam. Quorum primum produco Venerabilem Bedam disertè scribentem de hac re: *Maximè tamen*, ait, *Angelici nobis spiritus adesse censendi sunt cùm diuinis specialiter mancipamur obsequiis, id est, cùm Ecclesiam ingressi, vel Lectionibus sacris aurem accommodamus, vel Psalmodia operam damus, vel orationi incumbimus.* Sed ante omnes nostræ Ecclesiæ Doctores pronuntiauerat Psaltes ipse, quòd quando ad psallendum accedebat, tunc sibi certissimè persuadebat, ad Angelorum conspectum & consortium transire: *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* Quo loco aduertit diuus Chry-

Beda lib. 6. in Lucam.

Psal. 137.

Chryſoſtomus ab aliis legi, *Coram Diis modulabor tibi*; nomine Deorum Angelos appellans, vt maiorem in ſe reuerentiam erga eos concipiat, tamquam res diuinas. Deinde vtitur verbo *coram*, quod ſignificat præſentiam realem & actualem; quia illos concipiebat ſibi præſentes, quaſi eos propriis oculis cernens. Qua pia cogitatione munitus ſanctus vir, pſallendi munus aggrediebatur ea attentione & reuerentia, quæ maieſtatem & auctoritatem decet talium auditorum & ſpectatorum.

Hæc Angelorum præſentia plures in nobis gignit bonos effectus valdè etiam vtiles. In primis, aiebat Origenes, adſtantes Angeli obſeruant noſtras preces; & ſi eas attentas & pias cognoſcunt, ſtatim ad Deum deferunt, & offerunt exaudiendas & donis cæleſtibus cumulandas. *Nec Angelorum officia*, ait Origenes, *ab huiuſmodi officiis deſunt: Angeli enim Dei aſcendunt, & deſcendunt ad Filium hominis, perquirunt, & curiosè agunt, quid in vnoquoque noſtrûm inueniant, quod offerant Deo; vident, & perſcrutantur vniuſcuiuſque noſtrûm mentem, ſi habeat aliquid, aut cogitet, quod Deo mereatur offerri.* Non modicum profectò beneficium eſt nobis hoc ab Angelorum præſentia exhibitum; acquirunt enim orationes noſtræ maiorem vim & auctoritatem apud Deum: non quia egeat Deus hoc Angelorum miniſterio ſiue ad audiendas, ſiue ad videndas, ſiue ad cognoſcendas noſtras preces & Hymnodias, ſed quia Angeli, adiungentes ſuas commendationes, reddunt noſtra vota Deo magis accepta. Hinc orationes & lacrymæ ſancti viri Tobiæ per manus Angeli Raphaëlis narrantur oblatæ

Orig. Homil. 9. in Leuit.

Ex Angelorum præſentia quot nobis deriuent bona.

Angeli offerunt preces noſtras Deo.

Tob. 12. oblatæ Deo: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Et in Apocalypsi visi sunt Angeli ad Deum per-
Apocal. 8. ferre orationes piorum: *Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Hoc, inquam, beneficium inde nobis prouenit, quando ea oramus psallimusque attentione qua par est; sin minùs, nulla de nostris Hymnodiis aut orationibus habetur ratio.

Angeli diligunt attentiones in oratione.

Imò si tristitiæ capaces essent Angeli sancti, maximè tristarentur, videntes nos mente alienos à Deo; sicut hilares & iucundos se exhibent, quando Hymnodiæ attentam obseruant executionem. Diligentes sunt & studiosi in hoc obseruationis munere circa verba, modum, gestus & compositionem, vt pronuntiare non dubitauerit magnus Basilius, dum ea verba expenderet
Psal. 28. Hymnographi, *Et in templo eius omnes dicent gloriam*, assistere Angelos verba describentes. Ad quam rem proditum est, D. Bernardum fuisse aliquando à Deo dignatum mira visione, quam mox subiiciam, quia multis referta est documentis opportunis.

Lib de Viris illustr. Ord. Cister.

Angelorum mira visio facta sancto Bernardo.

Angeli scribunt verba orantium.

Cùm D. Bernardus interesset nocturnis vigiliis ea puritate ac deuotione qua solebat, ecce benignitate Domini vidit singulos Angelos iuxta Monachos stantes, & quod quisque eorum psallebat in schedulis, instar Notariorum, tam diligenter excipientes, vt nec minimam syllabam, quamquam negligenter prolatam, omitterent. Scribebant diuerso modo: quidam eorum scribebant auro, alij argento, nonnulli atramento, aliqui etiam aqua, quidam nihil penitus scribebant. Admirabundus Bernardus nesciebat causam diuersitatis, tunc Spiritus Domini eum interiùs docebat intelligentiam.

Qui

Qui auro scribebant, feruorem psallentium & attentionem significabant. Qui argento, minorem quidem feruorem, puram tamen fuisse psallentium intentionem declarabant. Qui atramento, continuum quorumdam bonæ voluntatis vsum in Hymnodia, licet non cum multa deuotione, notabant. Qui aqua scribebant, exprimebant eos, qui, somnolentia & acedia pressi, vel variis abducti cogitationibus, videntur quidem; aliquid signare, sed cor eorum prorsus abstractum non concordare cum voce ostendebant. Nam sicut qui aqua pingit, etsi veros characteres describat, nihil tamen reuerà ex eis manet; ita quandò cor non concordat cum lingua, tunc huius oratio nullius est apud Deum momenti. Qui tandem nil scribebant, deplorabilem eorum sortem redarguere volebant, qui proprij status & obligationis obliti, ex proposito & voluntariè diuagantur. Tunc diuus Bernardus, recolens illam diui Pauli sententiam, *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis*, sicut proficientium gratulabatur feruori, sic paterno pietatis affectu deficientium miserebatur tepiditati. Huic euentui attendant dicentes, Deo placitas esse Hymnodias etiam cum voluntaria mentis euagatione expletas. Quomodo placitæ, si ab Angelis, fidelissimis Dei ministris, nihili omno fiunt, nec dignæ, imò indignæ reputantur Codice Dei? Multa à nobis approbantur tamquam bona, quæ à Deo & ab Angelis esse reprobata tandem cognoscemus. Si dicas visionem esse, non rationem, neque argumentum, quibus niti debent assertiones doctrinarum; visionem certè

Euagantes voluntariè in oratione ab Angelis negliguntur.

Hebr. 1.

certè haud nego, dico tamen eam non repugnare rectæ rationi: visionemque dico sancti viri, Theologi sapientissimi, nec nouum esse Theologis in re morali, argumenta & rationes ex huiusmodi elicere visionibus. Istæ visiones maiorem tunc obtinent vim, quando minimè dissentiunt à sensu priscorum Ecclesiæ Patrum, sicut de hac præsenti constat visione, quam videmus consonam allatis sancti Chrysostomi, venerabilis Bedæ & Origenis auctoritatibus.

Angeli sunt tamquam pædagogi animarum.

Si vnusquisque nostrûm oculos Bernardi sancti haberet, & Angelos conspiceret præsentes quando persoluimus diuinum Officium; saltem si vnusquisque mentis & fidei oculis sibi repræsentaret hoc spectaculum Angelorum adstantium & omni diligentia obseruantium, an verba nostra valeant describere siue auro, siue argento, siue saltem atramento, magnum inde stimulum ad attentionem sentiret. Hæc cogitatio tanti esset momenti, vt, instar pædagogi, animum dirigeret ad omnem pium affectum, nec posset animus in ea cogitatione defixus huc illucque liberè vagari; sicut puer coram pædagogo non audet motum aliquem reddere incompositum. Nec dedecet pædagogi nomen in re spirituali; nam

Galat. 3.

etiam Paulus Apostolus tradidit Galatis, legem Moysaicam pædagogi munus egisse cum populo, quasi ducens ad altiorem doctrinam legis nouæ: *Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.* Imò si libet aliquid ad hanc rem ex profano Auctore mutuare, dicere possumus, quòd hoc munus pædagogi maximè Angelo conuenit qui nobis à Deo datus est ad custodiam,

Angeli custodis munia.

diam, qui nobiſcum ſemper conuenit, ſiue ad negotia, ſiue ad orationem, ſiue ad Eccleſiam. Seneca, agens de modo benè viuendi abſque morum errore, tradidit, vnicuique noſtrûm aſſignatum fuiſſe à Deo in pædagogum deum inferioris ordinis; forſan ſecutus Platonis doctrinam, qui ſicut Deorum nomine Angelos intelligebat, ita de Angelis ad noſtram cuſtodiam datis videtur aliquid olfeciſſe. Magnam vim obtineret Angeli præſentia cogitata in animum noſtrum: nam, experientia teſte, cognoſcimus, quòd grauis alicuius viri talis præſentia tantummodò cogitata, poteſt quemlibet animum componere, & in officio virtutis continere. Quemadmodum aliquando docuit diuus Bernardus, vt inſtrueret, quo modo anima in quolibet loco viuere abſque cogitationibus indecentibus poſſet: *Elige tibi*, ait, *tu ipſe hominem conſilio meo, cuius vita exemplar ſic cordi tuo inſederit, reuerentia inhæſerit, vt quoties eius recordatus fueris, ad reuerentiam cogitati aſſurgas, & temetipſum ordines, & componas.* & inter cetera ab hac cogitatione, ſeu recordatione, beneficia reportanda, ait eſſe propriarum cogitationum puritatem: *Nam omnes cogitationes tuas cùm ab eo videri cogitabis, ac ſi videat, ac ſi arguat, emendare cogeris.* Quid operari nobiſcum poterit Angeli tam ſublimis cogitata præſentia, ſi hominis mortalis præſentia tantam habet auctoritatem, quantam ſcribit diuus Bernardus, imò quantam vnuſquiſque potuit in ſe ipſo experiri? Quotquot in Eccleſia Dei nouerunt ſibi hanc Angelorum præſentiam habere familiarem, magnos in omni genere pietatis fecerunt progreſſus. De ſancta Franciſca Romana,

Seneca Epiſt. 19. & 110.

Cogitatio præſentiæ viri grauis ad animi compoſitionem confert.

D. Bernar. lib. de Vita ſolit.

quæ

Magna erga Angelos in sancta Francisca deuotio.

quæ singulari erat pietate erga Angelos affecta, illos sæpè cogitans & inuocans, tradunt Scriptores, quòd non semel fuerit à Deo digna reddita eosdem Angelos, quos præsentes cogitabat, oculis corporis cernere, & quandoque ab ipsis admoneri de leuioribus culpis, ex inaduertentia vel lingua vel mente admissis. Insuper ad ipsius sanctæ mulieris vberiorem consolationem & profectú, concessit Deus vnum ex Archangelis qui ei semper assisteret, quemadmodum vigintiquatuor annorum spatio integro semper astitit ab illa visus; donec tandem, amoto isto, Deus adscribere ei voluit alium Angelum altioris ordinis & gradus, nimirum ex sublimioribus secundæ Hierarchiæ, qui eam dirigeret & illuminaret, præsertim circa bonum regimen Virginum ac mulierũ secum in Monasterio à se instituto viuentium. Magnum ad sanctitatem adiumentum hausit beata Francisca ex hoc pio ad Angelos sanctos affectu. Potuit inde faciliùs ac feliciùs eam virtutis seruare formam, quam in triplici suæ vitæ statu, nempe coniugij, viduitatis & claustri, semper tenuit & excoluit. Nos quoque, licet non cuilibet concedatur gratia Angelos videndi corporeis oculis, sicut certi sumus de ipsorum reali præsentia in opere Hymnodiæ, si tamen nouerimus oculos mentis & cogitationem cordis eisdem addicere, magnos vtilitatis fructus experiemur. Hæc namque præsentis Angeli cogitatio profectò cogitationes attentas ad rem, quam agimus, coget nos habere, ne ab illo reprehendamur, vel, vt meliùs dicam, vt ab illo diligamur, & semper ad meliora incitemur; vel etiam, ne hostis malignus satanas ansam habeat nostras irridendi Hymnodias

dias

dias & orationes, & implendi codicem suum verbis nostris sine attentione prolatis. Adstare dæmones psallentibus experientia conuincit, & in Operis progressu videbimus, obseruantes, si valeant aliquid à nobis obtinere, vel extraneas, vel terrenas, vel turpes etiam suggerendo cogitationes. Nos, qui in medio tum bonorum tum malorum constituti sumus Angelorum, studeamus, ex cogitatione vtriusque obiecti tam diuersi, eamdem in nobis augere attentionem, vt Angelis bonis lætitiam, malis autem tristitiam, nobis denique vtilitatem adferamus & consolationem.

Dæmones adstant orantibus, & scribunt verba.

CAPVT V.

Animi deuotio pars est Hymnodiæ præcipua.

ENIXE commendatur à sacris Conciliis animi deuotio ad diuinum Officium ritè persoluendum, eamque eodem verborum contextu cum attentione coniungunt, quia altera ab altera nescit diffidere. Vbi vna reperitur adesse, ibi altera magna facilitate præstò esse contendit; sicut illa deficiente, hæc vllo modo consistere nequit. Quasi dixerim duas sorores attentionem & deuotionem, ambas Hymnodiæ vtiles, ambas inuicem se iuuantes & fouentes. Attentio iuuat deuotionem, deuotio fouet attentionem. Cùm iam de attentione, nisi pro dignitate, saltem pro necessitate sit abundè dictum, nunc postulat locus, vt de deuotione fiat sermo; qualis nimirum illa sit, quibus item modis queat obtineri. Deuotionis

Deuotio attentionis germana.

Deuotionis species duæ. duæ sunt species siue rationes: vna quæ in voluntate & corde existit; altera, quæ potiùs in sensu, dependens tamen à voluntate & corde, *Deuotio tenera quæ.* inuenitur. illa est magis necessaria & substantialis, hæc magis affectiua & tenera. Præcipua deuotionis ratio, quæ denominationem deuoti communicat subiecto, & facit aliquem dici verè posse deuotum, & quæ exigitur ab Ecclesiasticis in Iure, vt deuotè diuinum expleant Officium, con- *Deuotionis ratio in quo sita.* sistit in animi promptitudine voluntaria, vltronea & liberali, qua quis se offerat & tradat ad aliquod opus Deo maximè carum. Hanc animi dispositionem propriè importat vera deuotio; quemadmodum rectè docuit sanctus Prosper libro 2. de Vita contemplatiua, & post ip- 2.2.q.82. art.1. sum tradidere omnes Theologi cum D. Thoma Aquinate dicente: *Deuotio nihil aliud esse videtur, quàm voluntas quædam promptè tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum.* Qui bonum opus voluntariè facit, is meritò deuotus dici meretur, quia non inuitus rem facit quam offert. Hoc sensu sumpta est deuotio etiam à profanis Auctoribus. Hinc illud Poëtæ hortantis nimirum ad orationem:

Aeneid. 8. *Communemque vocate Deum, & date vina volentes.*

& iterùm:

Aeneid. 10. ——*Volens vos Turnus adoro.*

Hinc Deus noster sicut oblationes primitiarum pergratas habebat in veteri Testamento, quia tantùm ab vltroneis & spontaneis (verbis vtor Exod. 25. sacri Textus) offerebantur, nullo extante de illis aut mandato aut præcepto, sed sola aliqua significatione; ita verbis magnificis illas primitias offerentes

ferentes voluit in sacra Historia nominari deuotos: *Obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij.* Exod. 35.

Gaudet Deus hominum hac voluntaria & prompta oblatione, cuius vim & dignitatem cognoscens noster Hymnographus, studebat omni diligentia illius acquisitioni, eamque libenter modò spondebat, modò à Deo exorabat. Spopondit hanc vltroneam oblationem quando dixit: *Voluntariè sacrificabo tibi.* & quando illius in se experiebatur præsentiam, statim illam Deo offerebat: *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine.* & quasi gloriabundus illam iactabat: *Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei.* quæ verba non ab omnibus possunt vsurpari. Multi in domo Dei habitant, quos mundus crederet arbores omni fructu bono onustas, sed verè tamen virentibus tantùm ornantur foliis, nullum intrinsecus habentes succum deuotionis. Non omnes sunt oliuæ, quæ solæ oleum habent & producunt: multi namque nullum sentiunt deuotionis affectum in voluntate. At noster Dauid oliua erat, & oliua fructifera, oleum ferens deuotionis & promptitudinis ad diuinas laudes concinendas. Vt autem promptiùs alacriusque ad harum laudum incenderetur continuationem, exorare à Deo deuotionem non omittebat; cuius insigniorem orationem habemus Psalmo 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.* Vbi attendenda est connexio quam adhibet Dauid, vt primò infusionem postulet Spiritus diuini, qui voluntatem accendens deuotionem gignat; spon-

Animi deuotio Deo grata. Psal. 53. Psal. 118. Psal. 51.

Animi deuotio à Deo postulanda. Psal. 62.

det deinde laudum effusionem cum præcipua cordis lætitia. Vrgebat D. Bernardus hanc Dauidis piam exemplaremque orationis formam ad nostram eruditionem, quia priùs infundi postulauerit, posteà effusionem promiserit, *Infundi priùs nimirum volens, & sic effundere; nec solùm infundi priùs, sed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, non oscitaret de inanitate.* Quo exemplo reprehendit eos, qui inanis gloriæ cupiditate moti gestiunt docere, cùm nondum didicerint; & esse priùs canales velint, quàm fuerint conchæ. Nos hinc discamus, quòd à Deo enixè postulanda sit vera cordis deuotio. Nam à Deo, ait D. Thomas testimonio D. Ambrosij in Lucam, tamquam à causa principali, expectanda & expetenda est deuotio vera. Nisi donauerit Deus deuotionem, nullus inueniri poterit animus deuotus; proinde in Decreto Concilij posita sunt illa verba, *Quantum Deus dederit.* Sed antequam discedamus à prædicta Dauidis oratione & postulatione, *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum*, præstat aduertere opportunam comparationem, quam considerat diuus Bernardus inter hæc verba Dauidis; & aliam orationem, seu postulationem aliquando factam à Sponsa in ipso initio suorum cum Sponso colloquiorum, dum dixit: *Osculetur me osculo oris sui.* Aduertit diuus Bernardus, quòd licet in verbis dissimiles sint istæ orationes, in re tamen pares & eædem prorsùs existant. Quod postulabat Sponsa per osculum Dei, idem orabat Dauid per illam Spiritus plenitudinem, vt ex plenitudine gratiæ, quasi ex osculo diuino, recreatus animus, promptior &

D. Bernar. Serm. 18. in Cantic.

Deuotionis origo Deus. D. Thom. loco cit. art. 3.

Psal. 62.

Cantic. 1.

& alacrior cantaret gloriam & magnitudinem Sponsi diuini.

Quotquot fuere hac Spiritus pinguedine repleti, statim eruperunt in laudes exultationis, quarum multas, præter illas à Dauide euulgatas, habemus & vsurpamus in Ecclesia, ad altiorem & perfectiorem nostrarum laudum prosecutionem. Si de priscis loquamur, qui in antiqua Synagoga illustres fuerunt, celebris est in primis Anna mater Prophetæ Samuelis, quæ omnium sanctorum Patrum eloquentia & scriptis celebratur, tamquam præcipuus Ecclesiæ nostræ typus & figura, propter virtutum excellentissimas actiones quas ipsa persecuta est, præsertim propter mira exempla, ad Deum tum exorandum strenuè, tum laudibus colendum, nobis tradita; tum denique propter virum in omni genere probitatis & virtutis maximè insignem, quem sibi & mundo toti precibus obtentum peperit. Hæc mulier eructauit Canticum magnis laudibus copiosum, in signum animi grati ob tantam à Deo impetratam prolem. Hoc Cantico, quia mysteriis altis abundat, vtitur nostra Ecclesia in suis persoluendis altissimo Deo laudibus: eructauit, inquam, cùm priùs plena esset deuotionis, plena spiritus gratiæ. Obseruauit D. Gregorius huius mulieris plenitudinem ex conditionibus rerum, quas ante Cantici prolationem præmisit in honorem Dei. Primò dicitur, quòd ad Heli Sacerdotem se contulit in Silo, vt filij oblationem, quam spoponderat, exequeretur. Deinde secum detulit quasdam res ad Sacrificium, quas diuus Gregorius admiratur ob mysteriorum sublimitatem; in quibus præcipuè obseruat elucere

Deuotio laudes excitat diuinas.

Anna mater Samuelis magna deuotionis mulier.

D.Gregor. in cap.1. Regum.

magnam altamque animi deuotionem. Obtulit tres vitulos, & farinæ modios totidem, & amphoram vini. Post hæc erupit in Canticum lætitiæ plenum, dicens: *Exultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo, dilatatũ est os meum.* Sicut hæc verba satis ostendunt deuotionis plenitudinem; ita oblationis conditio eamdem meliùs confirmat, ex sententia diui Gregorij. Vituli, ex vsu sacræ Scripturæ, Hymnos & laudes significant, iuxta Oseæ pronuntiatum: *Accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.* qui vituli numero tres fuere, quia gratias referre debemus summæ Trinitati. Vitulis adiunguntur modij farinæ itidem tres, ad significandam adfuisse mentis attentionem in hac laudum oblatione & prolatione, *Nam sine farina*, ait Gregorius, *vitulum offert, qui Dei laudibus verba quidem edit, sed mente vaga, ad ea quæ loquitur non intendit.* Tandem coniunxit pia mulier etiam amphoram vini, quia tunc perfectiores sunt nostræ laudes attentè prolatæ, si adsit vinum exultationis in voluntate deuota. *Igitur vitulus, farina & vinum*, concludit D. Gregorius, *laus est Dei, intellectus laudis, & lætitia deuota mentis.*

Anna Canticum deuotionis lætitia abundat.

1. Reg. 2.

Oseæ 14.

Si Canticorum nouæ legis attendere velimus originem, reperiemus ea venisse à plenitudine deuotionis & gratiæ. Nobilius Canticum profero ad confirmationem, nimirum illud à sanctissima Deipara Virgine prolatum, quod in nostris quotidianis Hymnodiis læti vsurpamus: *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* cuius prima verba, media & vltima deuotionem cordis internam ex se declarant;

Lucæ 1.

Sanctissima Deipara Canticum miram eructat deuotionem.

declarant ; quia ex corde non solùm spiritu & gratia pleno, sed diuinitate ipsa superpleno processit. Canticum quoque à Simeone, sanctissimo sene, prolatum originem cognoscit ex interni spiritus abundantia, ob singularem gratiam visi Saluatoris Dei. Tanta tunc superabundauit sanctus senex interna consolatione, vt, omni alia huius visibilis mundi spreta magnitudine, exardescens in Deum, se totum ei deuouerit dicens: *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace.* Offero tandem Canticum aliud maximæ celebritatis in Ecclesia nostra, quod in festiuioribus tantummodò solemnitatibus, ob singularem quam præ se fert lætitiam, adhibemus, *Te Deum laudamus, te Dominũ confitemur*, à sanctis Ambrosio & Augustino compositum, & decantatum derepentè, diuino motis instinctu. Cùm Episcopus Ambrosius tradidisset sanctum Baptisma cathecumeno Augustino, præ exultatione dixit cantans, *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*; cui statim, eodem Spiritu diuino impellente, concinuit Augustinus baptizatus: *Te æternum Patrem omnis terra veneratur.* & alternis procedentes versibus, Hymnum illum festiuissimum composuerunt; quemadmodum testatur D. Ambrosius Sermone 92. si tamen ipse est illius sermonis Auctor, vbi ait: *Triumphare visus est Augustinus illa præsertim hora, in qua nouum hominem sacro Baptismate induimus, in quo vnà nobiscum, diuino quodam instinctu, Hymnum cantauimus de Christi fide.* A Deo itaque postulanda est hæc spiritus plenitudo, quæ impinguans voluntatem, illam reddat alacriorem ad diuinas laudes concinendas. Quan-

D. Simeonis Canticum singulari lætitia spiritus copiosum.

Lucæ 2.

Canticum, Te Deum laudamus, *quando, & à quibus compositum.*

Deuotio est medulla Sacrificiorum.

do hæc deuotio adest, habent holocausta Hymnorum illam medullam, qua maximè delectari dicitur Deus, iuxta Dauidis sensum: *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum.* Qua deuotione si careant Hymni, tunc arida prorsus sunt holocausta nostra.

Psal. 65.

Animi deuotio à Spiritu sancto nascitur.

Inter signa certiora, saltem vehementia ad cognoscendam Spiritus sancti præsentiam, qui verè inhabitet in corde & mente psallentis, dicerem esse hanc voluntatis deuotionem: quia Spiritus sancti munus proprium est, afflare hilaritatem & gaudium mentibus à se repletis, quibus nil triste nilque difficile videtur, sed omnia, etiam ardua, redduntur suauia. Hinc Paulus Apostolus Hymnorum vsum suadens fidelibus, præmittit Spiritus sancti dona esse postulanda & quærenda: *Implemini Spiritu sancto, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino.* Hoc diuino Spiritu præsente, etiam inter acerbiora tormenta, Hymnodia hilariter & promptè exercetur. Inuictissimus Martyr Laurentius, dum in mediis flammis vreretur & torreretur, Hymnos lætitiæ plenos decantans dicebat: *Gratias tibi ago Domine, quia ianuas tuas ingredi merui.* Sanctus Iob in mediis tribulationibus lætus hilarisque deuotè dicebat: *Sit nomen Domini benedictum.*

Ephes. 5.

Spiritus sancti præsentia confert lætitiam.

Iob 1.

Deuotionis acquirendæ adiumenta.

Ad hanc voluntatis promptam alacritatem acquirendam, cùm sit donum Dei, præcipuum in oratione fundamentũ constituendum est, quemadmodum nouimus factum à Dauide, vti diximus superiùs. Deinde maximè conducit, sibi ipsi proponere exempla, siue antiqua, siue recentia & præsentia, aliorum qui sunt Hymnodiæ studio-

studiosiores & alacriores. Deuotio in aliis obseruata, gignere solet deuotionem etiam in tepidis. Recolamus, quæso, mente deuotionem priscorum Christianorum, qui adeò alacres & prompti Hymnos decantare solebant, vt aratores ipsi, vinitores, messores, pastores, in agrorum cultura, in vinearum supputatione, in segetum collectione, in ouium pascuis, mira animi alacritate & hilaritate inuicem se prouocarent ad diuinas concinendas laudes, se inuicem inuitantes illo Hebraico verbo *alleluia*, quod idem est ac *laudate Deum*: deinde ad Psalmorum recitationem deuenientes, læti concinebant integros Hymnos. De qua pia consuetudine testatur diuus Hieronymus, cuius verba ad nostram æmulationem referre non pigebit: *Quocumque te verteris, arator stiuam tenens alleluia decantat, sudans messor Psalmis se auocat, & curua attondens vitem falce vinitor aliquid Dauidicum canit; hæc sunt in prouincia carmina, hæ, vt vulgò dicitur, amatoriæ cantilenæ, hic pastorum sibilus, hæc arma culturæ.* Quis ex nobis hos affectus recogitans, posset animo tristi ad Hymnodiam accedere? Pudeat virum Religiosum aliquando esse inferiorem, ne dicam deteriorem, ipsis laicis, qui aliquando alacriores sunt ad Dei laudes in mediis occupationibus, quàm nos in medio otio & commoditatibus. Qui ad Hymnodiam accedunt inuiti quasi ad grauissimum onus, illamque explent ob solum timorem vel culpæ cui subderentur, vel pœnæ quam expectarent, eiusque optent exitum quàm citissimum, magnam irrogant iniuriam proprio statui; quia cùm sint à Deo electi ad tam altum munus, quale est munus laudandi

Deuotio priscorum Christianorum.

D.Hieron. Epist. 17. ad Marcellam.

Deuotiores frequent ãt chorum. Deum, munus tamen oderunt & fugiunt. Qui verè deuotus est, tanta animi promptitudine ad chorum progreditur, vt licet de hac re nullum extaret præceptum, nullaque absentibus esset proposita pœna, nihilominùs accederet, vt Deum suum laudare dignus esset.

Prælatorũ exemplum vim magnã habet. Ad suscitandam hanc alacritatem & deuotionem erga Hymnodiæ frequentiam in subditis, valdè conducet Superiorum exemplum; si nimirum hi subditis suis præire nouerint alacriores & deuotiores. Hinc D. Gregorius de Episcopo loquens dixit, *Quòd sicut alios superat honore ordinis, ita omnibus deuotior esse debet.* Optimorum Principum & Prælatorum forma erat illa, quam describit Hymnographus dicens: *Præuenerunt Principes coniuncti psallentibus.* En isti sicut erant dignitate maiores, ita pietate ceteris præibant, & tempore præueniebant Hymnodiæ accessum. Quãta polleat auctoritate hoc exemplum in subditis, vnusquisq; nostrûm reddere poterit aliquod testimonium ex his, quæ sibi contingere aliquando cognouit. Ingenuè fatebor, quòd in me expertus non semel cognoui, conspiciens meorum Prælatorum hanc alacrem præuentionem. Et licet de multis suppeterent dicenda, vnum tamen hoc loco referam solum, cuius memoria in benedictione semper erit, ob præclaras animi dotes, quas in eo elucere ad nostram communemq; vidimus vtilitatem. Hic fuit Augustinus Torniellus, vir Christianæ humilitatis amator singularis, vti in primis declarauit, quando tiaram Episcopalem, sibi à magno Principe oblatam, constantissimè recusauit, omnibus item celebrioribus doctrinis apprimè excultus, in sacra præsertim & profana

D. Greg. in Pastor. p. 2. cap. 1.

Psal. 67.

Deuotiores esse debent qui alios honoris gradu præcedunt.

Augustini Tornielli humilitas & deuotio.

profana temporum ratione diligentissimè indaganda, , vt verè dici queat illam assecutus, viam posterioribus Chronologis aperiens, inoffenso pede per omnia tempora excurrendi. Hic vir licet maximos exantlarit labores in Opere Annalium sacrorum conficiendo, eodem tempore regens, tamquam supremus Præpositus, nostram Congregationem, eidemq; post præfecturam, alijs distentus grauioribus occupationibus & officijs, deseruiens; numquam tamen vsq; ad extremam senectam à communi in choro Hymnodia abesse voluit, omnem, adueniente diuinorum Officiorum tempore, occupationem, siue studiorum siue regiminis, deponens, vt cum psallentibus conueniret, sæpè etiam præueniret. Tanta huius insignis viri alacritas vrgebat cogebatq; aliorum animos ad piam æmulationem. Deuotio vnius solet alterius deuotionem suscitare, præsertim quando illa in Prælatis à subdito conspicitur, & obseruatur. Hanc deuotionem non dedignentur ostendere optimi vigilantesq; Pastores Ecclesiarum, vt eamdem reuocent in subditis suis; & vtriq; valeant præmium & meritum deuotionis aliquando obtinere.

Deuotio vnius alijs excitat deuotionem.

CAPVT VI.

Vocis cordisq; feruor ex deuotione oritur.

QVIA ex bona arbore bonos produci fructus experentia comprobat, & Dominus noster in Euangelio tradit, mirum ideò non erit, si ex deuotione, de qua fuit sermo in præcedente Capite, tamquam ex bona arbore, ortum ducant fru-

ctus

Deuotiores frequentăt chorum. Deum, munus tamen oderunt & fugiunt. Qui verè deuotus est, tanta animi promptitudine ad chorum progreditur, vt licet de hac re nullum extaret præceptum, nullaque absentibus esset proposita pœna, nihilominùs accederet, vt Deum suum laudare dignus esset.

Prælatorũ exemplum vim magnã habet. Ad suscitandam hanc alacritatem & deuotionem erga Hymnodiæ frequentiam, in subditis, valdè conducet Superiorum exemplum; si nimirum hi subditis suis præire nouerint alacriores & deuotiores. Hinc D. Gregorius de Episcopo loquens dixit, *Quòd sicut alios superat honore ordinis, ita omnibus deuotior esse debet.* Optimorum Principum & Prælatorum forma erat illa, quam describit Hymnographus dicens: *Præuenerunt Principes coniuncti psallentibus.* En isti sicut erant dignitate maiores, ita pietate ceteris præibant, & tempore præueniebant Hymnodiæ accessum. Quãta polleat auctoritate hoc exemplum in subditis, vnusquisq; nostrûm reddere poterit aliquod testimonium ex his, quæ sibi contingere aliquando cognouit. Ingenuè fatebor, quòd in me expertus non semel cognoui, conspiciens meorum Prælatorum hanc alacrem præuentionem. Et licet de multis suppeterent dicenda, vnum tamen hoc loco referam solum, cuius memoria in benedictione semper erit, ob præclaras animi dotes, quas in eo elucere ad nostram communemq; vidimus vtilitatem. Hic fuit Augustinus Torniellus, vir Christianæ humilitatis amator singularis, vti in primis declarauit, quando tiaram Episcopalem, sibi à magno Principe oblatam, constantissimè recusauit, omnibus item celebrioribus doctrinis apprimè excultus, in sacra præsertim & profana

D.Greg. in Pastor. p.2. cap. 1.

Psal. 67.

Deuotiores esse debent qui alios honoris gradu præcedunt.

Augustini Tornielli humilitas & deuotio.

profana temporum ratione diligentissimè indaganda, , vt verè dici queat illam assecutus, viam posterioribus Chronologis aperiens, inoffenso pede per omnia tempora excurrendi. Hic vir licet maximos exantlarit labores in Opere Annalium sacrorum conficiendo, eodem tempore regens, tamquam supremus Præpositus, nostram Congregationem, eidemq; post præfecturam, alijs distentus grauioribus occupationibus & officijs, deseruiens; numquam tamen vsq; ad extremam senectam à communi in choro Hymnodia abesse voluit, omnem, adueniente diuinorum Officiorum tempore, occupationem, siue studiorum siue regiminis, deponens, vt cum psallentibus conueniret, sæpè etiam præueniret. Tanta huius insignis viri alacritas vrgebat cogebatq; aliorum animos ad piam æmulationem. Deuotio vnius solet alterius deuotionem suscitare, præsertim quando illa in Prælatis à subdito conspicitur, & obseruatur. Hanc deuotionem non dedignentur ostendere optimi vigilantesq; Pastores Ecclesiarum, vt eamdem reuocent in subditis suis; & vtriq; valeant præmium & meritum deuotionis aliquando obtinere.

Deuotio vnius alijs excitat deuotionem.

CAPVT VI.

Vocis cordisq; feruor ex deuotione oritur.

QVIA ex bona arbore bonos produci fructus experentia comprobat, & Dominus noster in Euangelio tradit, mirum ideò non erit, si ex deuotione, de qua fuit sermo in præcedente Capite, tamquam ex bona arbore, ortum ducant fructus

ctus verè boni, imò optimi,& maximè opportuni ad Hymnodiæ rectum vsum; quorum alter est feruor cordis & vocis. Nec vllus vmquam deuotus repertus est, qui maximo animi vocisque feruore Hymnos Deo suo non decantauerit. Et, iuxta gradum maioris minorisve deuotionis, crescit quoq; & decrescit feruor vtriusque, sicuti ad illius extinctionem, omnis etiam extingui dignoscitur feruor. Qui feruor præcipuum est Hymnodiæ ornamentum, vt hæc expleatur absq; fastidio, imò magna cum psallentis voluptate: & quod magis est, vt Hymnodia magis placita sit Deo, ad cuius defertur honorem. Delectari namque Deum hoc feruore, varijs Scripturæ testimonijs compertum est.

Deuotus psallit magno feruore.

In primis Dauid, vt hanc veritatem mundo notam faceret, pronuntiauit Deum oculos suæ benignitatis in huiusmodi feruidas orationes defixos conuertere, & aures suæ pietatis ad eas aperire. Textus insignis extat Psalmo 101. illis verbis magnificis: *Respexit Dominus in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit Dominum.* Quo loco, quemadmodum aliàs diximus, agebat Hymnographus de Ecclesiasticis pensum Horarum Canonicarum persoluentibus Deo ex officio, quasi ad hoc munus solum explendum creatis & electis. Nunc expendere libet illam felicem conditionem, quam de his prædicat personis: *Respexit Dominus in orationem humilium.* Vbi ex fonte Hebræo aduertit Genebrardus legi posse, *in orationem cicadarum*, quæ lectio maximè fauet nostro instituto. Sicut mira conspicitur consensio in nominibus Hebraicis

Deus libèter respicit psallentes deuotos ac feruidos.

Lib. 1. c. 11

braicis inter humilem & cicadam, vt eodem verbo exprimi queant; ita apud Deum humiles psallentes habentur tamquam cicadæ, quæ tantùm in maximo solis æstu canere solent. Super harum cicadarum feruido cantu delectari dicitur Deus, oculosq; & aures illi intentas tenere. Illud quod fortassis politicis videri posset strepitus ingratus & inutilis auri, Dei censetur suauissimum melos, quia ipse diligit feruorem cantantium. Quibus poterit non ineleganter tribui illud pronuntiatum, quod cicadæ in Emblemate à quodam fuit assignatum: *Non silent, dum ardent.* Verè quando feruore animus ardet, tunc Deo suo laudes canit, nec potest eas cohibere quasi cicada nō sæculi, sed Dei. Hinc Dauid quando cordis sentiebat feruorem vehementiorem, tunc in vocem laudum prosilire cogebatur: *Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea.* Et sicut cicada communis ad incrementum æstus intendit cātum & vocem, ita mysticæ cicadæ, ad interni feruoris incrementum, vocem etiam exteriorem suauiter intendunt, atq; emittunt feruidiorem; vt proponere Deo nō dubitauerit Hymnographus hanc suæ vocis intensionem: *Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum.* quæ verba non semel profert, vt declaret interni affectus vehementiam magnam, quæ, tamquam ex signo opportuno, cognoscitur ex vigore vocis, quæ in cantu clamabat.

Cicadæ prolentes habentur tamquam psallentibus cōuenit feruidis. [margin: *Cicadæ prolatæ psallentibus cōuenit feruidis.*]

Psal. 15.

Psal. 141. & 76.

Hanc Dei delectationem & complacentiam in nostris precibus, magno feruore cordis & vocis vehementia expressis, declaratam maximè videmus ab Euangelio in illo euentu, qui inter mulierem quamdam Chananæam & Christum Dominum

Chananææ mulieris oratio feruida.

Matth. 15.

num accidisse narratur. Illa afflicta priùs semel orauit, petens quod cupiebat; sed quia reiecta est, iterùm clamans inualuit oratione maiori. At quia nec exaudiebatur, multò magis ingeminauit clamores, ita vt Apostoli, fastidio pertæsi, pro ea intercedere decernerent, allegantes clamorem importunum huius mulieris: *Clamat post nos.* Qui huius facti superficiem attenderet, iudicaret profectò, importunam ac molestam huiuscemodi orationem; at qui exitum considerabit, cogetur fateri, importunitatem illam fuisse Verbo diuino maximè acceptam, quia & mulierem laudauit: *O mulier, magna est fides tua.* & gratiam postulatam concessit: *Fiat tibi sicut vis.* Aliud item insigne factum describitur à S. Luca de quodam cæco clamante altissima voce: *Iesu fili Dauid miserere mei.* tanta autem & importunitate & exaltatione voces extollebat, vt turbis transeuntibus molestus increparetur ab illis, imposito ei silentio: *Increpabant eum, vt taceret.* Et cæcus, imò cicada, nihili faciens increpationes, magis exaltabat clamores, replicans: *Iesu fili Dauid miserere mei.* Quæ vocis exaltatio tantæ fuit virtutis apud incarnatum Deum, vt eum potuerit in media via detinere ac sistere, & ab eo postulatam oculorum sanitatem obtinere.

Deus delectatur vocis feruore.

Matth. 15.

Luc. 12.

Cæci cuiusdam oratio valida & clamorosa Deo grata.

Numquid delectatur Deus nostris eiulatibus & conatibus? Non delectatur Deus eiulatibus, sed delectatur animi affectu & cordis feruore, vnde ortum habet eiulatus & conatus. Clamant magno conatu, qui necessitatem cognoscunt, & quotquot sunt graui aliqua miseria afflicti, qui item intimo feruent ardore: nam affectus animi internus cogit ad huiusmodi clamores externos.

Clamor vocis ortum habet ex cordis affectu.

Deus,

Deus, qui delectatur magno animi feruore, delectatur etiam vocibus ab ipso feruore alto conatu emissis. Hinc sancti viri considerantes dilationes Dei in exaudiendis orationibus seruorũ suorum, cùm tamen posset statim absque vlla mora concedere petita beneficia, pronuntiare non dubitant, Deum sæpè differre sua dona, vt orationes & clamores multiplicemus. Quod videtur aliquando ipse Deus declarare voluisse animæ Canticorum electæ dicens: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis.* Dulcem sibi appellat illam vocem, quæ tanta est, vt resonet in auribus illius. Dauid conscius diuinæ huius conditionis, sicut ad orationem accedere studebat magna animi deuotione, ita voce alta preces suas Deo offerebat, imò, vt citiùs obtineret postulata, clamoris exaltationem pro causa exponebat: *Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine.* quasi dixerit: Idcircò me exaudire statim debes, nec trahere ampliùs moras, quia iam omni conatu clamaui. Hinc aliquando postulaturus nonnullas gratias, quas maximo cupiebat ardore, vt citiùs exaudiretur, afferre voluit eumdem hunc cantum, magna altaque voce à se expletum, pro vnica causa, cur deberet audiri, & statim exaudiri: *Domine clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ, cùm clamauero ad te.* Si nihilominùs à Deo ob occultos suos fines differebantur postulata, Dauid tamen minimè remittebat inceptum clamorem, sed potiùs cantum producebat ad plures horas, & clamorem ingeminabat, orans quasi integros dies & noctes sine vlla requie, vt in alio Psalmo notum fecit: *Domine Deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Intret in conspectu tuo oratio*

Deus cur differat postulata.

Cant. 2.

Psal. 118.

Psal. 140.

Psal. 87.

tio mea, inclina aurem tuam ad precem meam: quia repleta est malis anima mea. Et paulò pòst ingeminans adhuc clamores dixit: *Clamaui ad te Domine tota die, expandi ad te manus meas.* Non remittebat sanctus Rex propter dilationes cantus & clamoris energiam, quia clamor erat effectus feruoris in corde existentis.

Vocis itaque feruor ex cordis feruore conceptus, Deo nostro maximè placitus est, nō quidem inconcinnus & inconditus, qualis solet ex vanæ lætitiæ gestienti corde prodire, sed decēs ac compositus, qualis ex animo feruenti solet venire. Omnium precum valor ex qualitate cordis attenditur. Si cor feruet, omnis oratio gratissima est Deo; etiam si sola expleatur mente in silentio sine vlla voce. Quod vt declararet Dominus noster, voluit aliquando celebri euentu significare. Expendebat D. Hilarius ad ea verba Psalmi, *Et ne despexeris deprecationem meam*, illud insigne factum, descriptum à D. Luca, de quadam Hæmorrhoissa, quæ plena fide, humilis, silens, & verecunda accessit ad Dominum nostrum, & ab eius vestis fimbria sanitatem expertam reportauit, nihil prorsus dicens, nullum amicum mouens, imò tam secretè accedens, vt neque à turbis comitantibus, neque ab Apostolis circumstantibus fuerit obseruata. Volens autem Dominus noster factum tam egregium omnibus notum esse, exquisiuit ab Apostolis quasi querulus: *Quis me tetigit?* Apostoli factum ignorantes, respondent admirabundi: *Turba te comprimunt, & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* prosecutus est Dominus querelam suam: *Tetigit me aliquis; nam ego noui virtutem de me exiisse.* donec mulier ipsa mani-

Orationis valor ex cordis qualitate procedit.

Psal. 54.

Luc. 8.

Mentalis orationis feruor Deū mouet.

Hæmorrhoissa orationis valor.

manifestaret sanitatem quasi furtiuè, sed volente, imò gaudente Deo, obtentam. cui respondit Dominus: *Filia, fides tua saluam te fecit.* Ad quid Dominus voluit manifestari hanc sanitatẽ? vt notum esset omnibus, orationem plenam fidei & feruoris, quocumque tandem modo ea fiat, siue mente sola, siue etiam voce, semper à Deo exaudiri. Adsit feruor in oratione, quia si oratio erit mentalis, obtinebit; si item erit vocalis, placebit, quia à feruore omne orationis pendet bonum apud Deum.

Ad tam vtilem feruorem concipiendum, qui non solùm bonæ orationis, sed omnis præclari operis spiritualis est animus & vita, sicuti plurimùm valent humiles orationes, quia non nisi ab vno trinoq; Deo expectandus est, vt dicebamus; ita orationes feruidiores tunc redduntur, quando illis mortificationis adiungitur studium, quia huiusmodi studio animus orantis ritè præparatur ad similes à Deo obtinendas gratias singulares. Quæ omnia exactè docentur ac traduntur à nostro venerabili Zacaria, in suis aureis Aphorismis spiritualibus dicente: *Verus sanctusque feruor ignis est Patris, splendor Filij, ardor Spiritus sancti. Absq; feruoris magnitudine nullus apud Deum magnus esse potest, idcircò donum Dei est. Bonus feruor stimulus est perfectionis, bonæ augmentum voluntatis, firmitas votorum, perseuerantia stabilitas. Veros feruidos valdè timet diabolus, quia cogitur inuitus istis nouas semper afferre coronas. Qui de Deo conqueritur, quia sibi non concedat hunc feruorem, blasphemiam addit suæ peruersæ dispositioni. Auferas à te quæ sunt contraria feruori, mentis nimirum euagationes sensuumque delectationes, tunc* Ant. Maria Zac. in Aph v. Feruor. n. 1. 2. 4. 8. 14. 15.

Deus in te excitabit optatum feruorem. Hæc documenta præcipua tradebat feruidus Dei seruus, veri feruoris vim & dignitatem cognoscens, vt aliis eamdem suaderet, quam in seipso experiebatur.

Hic feruor in Hymnodia non aliundè potest dignosci, nisi ex vocis alacritate & cantus energia, iuxta vires psallentium. Verus cordis feruor nullum sentit laborem, nec refugit fatigationem, quæ cantum comitatur Hymnorum. Qui immunitatem quærunt cantus ob faucium laborem, aut capitis aut stomachi afflictionem, isti profectò laborare videntur eo morbi genere, qui à rerum spiritualium Scriptoribus Amor sui nuncupatur. Nimis amant seipsos, qui nullum vellent sentire laborem in cantu Hymnorum. contra hos vrget illa Domini nostri comminatio: *Qui amat animam suam, perdet eam.* vbi pro anima non intelligitur spiritus quo viuimus, sed ipsa vita quam habemus. Nam verè isti, qui nimio diligunt affectu vitam & sanitatem, tantùm abest, vt vitam longiorem sanioremque sint obtenturi, vt potiùs, iusto Dei iudicio, futuri sint aliis infirmiores, ac semper imbecilles; nec ad vllum egregium facinus apti censebuntur, cùm in omni genere status, tam spirituali quàm politico, necessarius sit quidam sui ipsius discretus contemptus, qui odium appellatur à Christo Domino dicente: *Qui odit animam suam in hoc mundo, inueniet eam.* Hymnographus noster idcircò tam egregius Psaltes fuit, & Domino Deo maximè placuit, quia labori non parcebat; nec sui ipsius adeò erat anxius, vt sibi timeret ex labore cantus. Imò tanto feruore prosequebatur Hymnodiæ vsum,

Amor propriæ salutis impedit psallentium fructum.

Ioan. 12.

Sanitatem propriam diligentes sunt ceteris infirmiores.

Contēptus sui ipsius est necessarius virtutis studiosis.

Ioan. 12.

Matth. 16.

vsum, vt omni vocis conatu frequenter decantaret, tamque prolixum cantum tueretur, donec pænè deficerent vires, fauces saltem raucescerent; sicuti aliquando declarauit dicens: *Laborani clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ.* Psal. 68. Vbi attendo positum esse laborem, clamorem, raucedinem; ne putaremus leniter tantùm decantasse. O nos delicatos! dum timemus nobis, cùm tantus Rex non timeret sibi, sed ad raucedinem vsq; decantare solitus esset. Feruor in hoc viro reperiebatur in summo gradu perfectus. Et ne quis posset aliquando ad sui excusationem respondere, Dauidem semel tantùm tanta vocis energia vsum fuisse in suis cantibus, quia nondum expertus fuerat huiusce laboris afflictionem, ipsemet Dauid frequentissimè repetit suos clamores, vt vidimus paulò superiùs; & tandem voluit non solùm eamdem, quam expertus non semel fuerat, sed maiorem, imò etiam nimiam cantus vehementiam spondere in fine vnius prolixi Psalmi iam magna cum energia decantati: *Confitebor Domino nimis in ore meo.* Psal. 108. vbi Glossa Cardinalis Bellarmini expendens vim aduerbij *nimis*, explicat de magnitudine vocis ac clamoris.

Addere non omittam, quòd si adest labor in cantu diuinarum laudum, maius etiam inde nobis meritum acquiretur, maiorque gloriæ corona dabitur propter hunc laborem in futura vita. Hoc audientes animi strenui magis excitari deberent ad laborem, quàm si eadem gloriæ corona absque laboribus promitteretur. Hæc semper fuit Heroum conditio, vt sibi putarent gloriosiorem omnem rem, quam proprio labore & sudore acquirere deberent, quàm aliam eiusdem qualitatis *Laboribus acquisita cariora sunt quàm dono accepta.*

tatis & perfectionis vel dono, vel hereditate, vel alio facili titulo obtentam. Ad quod institutum maximè confert quod de Alexandro Macedone proditum est. Nimirum quòd cùm adhuc puer in paterna existeret domo, patrisq; Philippi egregia facinora audiret, narrante nuntio, quòd genitor hostem profligasset, vrbem hanc vel illam occupasset, nullum vmquam lætitiæ signum edidisse fertur. Interrogatus aliquando, cur non lætaretur hisce felicibus nuntijs, respondit: Quia si genitor omnes prouincias expugnasset, nullum sibi reliquum futurum ad gloriam adipiscendam locum. Omnes hoc audito responso mirabantur egregium pueri animum, qui potiùs labore & sudore Orbis Monarchiam, quàm eamdem sola hereditate ad se deuolutam voluisset. Magnaque de illo puero præsagiebant Sapientes parentibus, patriæ, orbi beneficia & facinora; cùm tamen omnis mundi magnitudo & gloria nihil tandem sit, nisi vanitas inanis ac pertransiens. Nos autem modico labore perterritos pigebit Hymnodiam adire, ex qua non Regni terreni, non breuis Imperij, non leuis coronæ acquisitio speratur, sed gloriæ æternæ status certò dependet, vbi cantus continuus sine fastidio, vbi corona sine periculo, vbi Regnum sine limite, vbi Imperium sine fine conceditur ritè psallentibus.

Alexander Magnus coronas labore proprio partas æstimabat.

Tueamur itaque alacrem cantum, feruoremq; tum cordis tum vocis, viribusque omnibus diligere studeamus Hymnodiæ rectam frequentiam, certi quòd, præter nostrum meritum, Angelos sanctos quoque lætitia singulari cumulabimus, dæmonesque contristabimus. Huius rei luculentissimum testimoniũ pro coronide huius Capi-

Angeli feruentibus psallẽtibus adstant.

tis profero D. Bernardum, qui tum Dauidis auctoritati, tum experientiæ propriæ innixus docebat Monachos suos, quòd dum Hymnodiæ feruor perdurat, psallentibus lætantes adsint Angeli sancti; sicut tepescente feruore paullatim Angeli discedant ad Deum reuersuri, dæmones accedant tentaturi. Illi discedunt, quia cordis abominantur tepiditatem; isti accedunt, quia sperant omnimodam mentis obtinere euagationem. *Vereor*, ait D. Bernardus, *ne vestram desidiam quandoque abominantes, cum indignatione recedant Angeli sancti.* Vsurpabat sanctus Doctor ad hoc comprobandum illos Dauidis textus, qui de hac re videntur ad literam locuti. Nam semel ad Deum conuersus pronuntiauit ingemiscens, siue in propria persona siue in persona aliorum, quos spiritu Prophetico præuidebat: *Longè fecisti notos meos à me; posuerunt me abominationem sibi.* Iterùm subdens: *Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos.* Alio item Psalmo describit lugens non solùm Angelorum sanctorum discessum, sed etiam accessum dæmonum: *Qui iuxta me erant, de longè steterunt; & vim faciebant qui quærebant animam meam.* Ex his textibus occasionem sumit D. Bernardus incitandi suos Monachos ad feruorem dicens: *Pro certo enim si se à nobis boni spiritus elongauerint, impetus malignorum quis sustinebit? Dico ergo his qui huiusmodi sunt: Maledictus qui opus Dei facit negligenter. Dicit quoque non ego, sed Dominus: Vtinam te calidum aut frigidum inuenissem; sed quia tepidum inueni, incipiam te euomere ex ore meo. Ea propter attendite Principes vestros, cùm statis ad orandum vel psallendum; & state cum reuerētia & disciplina,*

Dæmones tepiditatis amatores.

Angeli tepiditatem oderunt.

D. Bern. Serm. 7. in Cant.

Psal. 87.

Psal. 37.

Angelorum præsentia vrget psallentes ad deuotionem & feruorē.

& gloriamini, quia Angeli vestri quotidie vident faciem Patris, nimirum missi in ministerium propter nos qui hereditatem capimus salutis, deuotionem nostram in superna ferunt, referunt gratiam. Huic opportunæ conclusioni nihil in præsenti prorsus addendum à nobis est, cùm maximè vrgeat hæc doctrina ad feruorem persuadendum; & quia de eadem materia incidet sermo, cùm de acedia in tertio Libro agemus, ad aliam deuotionis comitem describendam accedamus.

CAPVT VII.

Iubilatio cantus alter est deuotionis effectus.

SICVT ad ritè psallendum præcepta opportuniora nullus tradere potest, nisi ipse Psalmorum Auctor, qui rectè nouit qua forma, dispositione, attentione & conditione egeant, vt ea qua par est dignitate pertractentur, ita ipse frequens est in persuadenda quadam conditione præcipua, quæ digna est consideratione, ob mysteria quæ continet. Exigit iubilationem cordis, oris, & vultus : *Iubilate Deo in voce exultationis. In Psalmis iubilemus ei. Iubilate Deo omnis terra.* & sexcentis aliis locis, quos sicut enumerare longum, ita innuere est satis, quia omnibus studiosis Hymnorum sunt noti.

Iubilatio comes Psalmodia. Psal. 46. Psal. 94. Psal. 99.

Hic iubilus non sine magna aliqua causa à nobis exposci est dicendus, &, meo quidem iudicio, alter est deuotionis effectus, alteráve proles. In hoc iubilo videtur Dauid constituere magnam Hymnodiæ perfectionem, imò & psallentium beatitu-

Iubilus est deuotionis effectus.

beatitudinem; nam de psallentibus cum hac socia iubilatione pronuntiauit Psaltes dicendos esse Beatos: *Beatus populus qui scit iubilationem.* Psal. 88.
Nam licet nota sit Deo vniuscuiusque psallentis conditio & status, quia scrutatur renes & corda; tamen iubilatio declarat aptiùs, quis non ex tristitia, nec ex necessitate, aut animo seruili seu coacto Deum suum laudat & colit, sed prompto hilarique corde, & ideò fit tamquam hilaris dator plurimùm à Deo diligendus, iuxta celebre pronuntiatum diui Pauli: *Non ex tristitia, aut* 2.Cor.9.
ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus. Hac eadem iubilatione maximè torquetur diabolus, qui vires amittit, vbi nouit adesse hanc iubilationem.

Nisi psallentes hac sancta exornentur iubilatione, carent præcipua parte perfecti laudatoris; hæc enim semper fuit conditio insignior chori verè Deo cari. Hanc iubilationem quasi vestem *Iubilatio* nuptialem indutus animus religiosus, ingredi- *est vestis* tur conuiuium Hymnodiæ, vt paratis deliciis *nuptialis.* perfruatur. Qui hac veste caret, non meretur recipi, nec admitti à cœlesti Rege ad bona sui conuiuij. Dauid eam exigebat à psallentibus in ipso ingressu, monens vnumquemque vt eam sibi præpararet: *Introite in conspectu eius in exultatione.* Psal.99.
Imò si nomen ipsum loci, quò conuenimus ad Hymnodiam, rectè attendamus, iubilationem cognoscemus exigere. Chorus dicitur hic *Chorus* locus; quæ vox siue ducatur à chorea, quia non *vnde sumat notionem.* multùm discrepant in effectibus hæc nomina, iubilationem innuit; (nam sicut choreæ plenæ sunt iubilo chorizātium, in quibus modò is modò ille saltat ordine suo, sedentibus aliis & adspicientibus;

ita iubilare debent psallentes, dum pulcherrimo ordine modò hæc pars canit, modò alia, obseruatis alternis vicibus;) siue deriuetur à significatione Musicorum qui in choris harmoniam exercent, iubilationem sibi propriam vendicat, cùm ratio musices ad exhilarandum animum sit directa.

Triumphantium iubilus. Quia autem non qualiscumque exultatio deberet adesse in psallente, sed ingens & singularis, ideò obseruant Doctores vsurpari à Dauide nomen iubilationis, quæ propriè, ex vi nominis, significat ingentem lætitiam exultantis cordis ob aliquod ingens bonum obtentum; & ex proprietate vocabuli significat lætitiam victorialem & triumphalem, quam nempe sentiunt, & ostendunt Duces & milites tempore triumphi, propter victoriam de hoste insigni reuectam. Nisi velimus dicere, significari eum lætitiæ affectum, *Iubilus proprius pastorum.* quem solent pastores præ se ferre, dum concinunt simplices & agrestes cantinelas: videre enim licet illos iubilatione exundantes per campos, per prata, per siluas, per montes, suam extendere iubilationem. Tales deceret esse psallentes, si veri & perfecti laudatores esse concupiscunt.

Quotquot fuere Deo pleni, & spiritu abundarunt cælesti, ad Hymnodiam exultantes & hilares soliti sunt accedere; nam spiritus Dei, qui hac iubilatione maximè delectatur, eam communicat & largitur, tamquam proprium fru-*Beata Virginis Deipara exultatio.* ctum. Hinc est, quòd sanctissima Deipara, quando Dei gratia &, Deo ipso, omnis gratiæ fonte, fuit plena, eructauit verbum illud & Canticum *Lucæ 1.* bonum, imò optimum: *Magnificat anima mea Dominum,*

Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Cuius prima verba significant hanc suam exultationem; vbi fortassis posset dici, quòd illa particula coniunctiua *&* stat pro causali *quia*, more sacrarum Scripturarum, quasi dixerit: Idcircò anima mea magnificat Dominum, quia exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

Posterioribus etiam sæculis Religiosus ille verè pius vereque deuotus, ex sanctissimâ diui Benedicti familia, nomine Hermannus, dictus ex membrorum stupore Contractus, generis claritate nobilis, doctrinæ & sanctitatis ornamento nobilior, qui circa annum floruit millesimum, sicuti beatissimæ Virgini Deiparæ erat singularissimè addictus; ita aliquando erga eam maiori æstuans piæ deuotionis affectu, actus diuino spiritu erupit in suauissimum illud religiosissimumque Canticum, cuius initium est, *Salue Regina, mater misericordiæ*, à sancta matre Ecclesia approbatum, & vsurpatum: quod mira iubilatione exundans, ipsos cantantes, imò & audientes, iubilanti cumulat hilaritate variisque consolationibus eximiis, quemadmodum alibi sumus mox dicturi. In huius exultantis Cantici laudem plura tum pia cùm vtilia perorauit diuus Bernardus, præclarissimus beatæ Virginis Deiparæ deuotus, habitis de eo ad Monachos suos aliquot concionibus. Inter cetera eius præconia quæ spiritum commendant auctoris, & formam nobis illud dignè vsurpandi tradunt, vt eiusdem iubilum fructuosum sentire valeamus, hæc proloquitur: *Dulce Canticum, nobilissimum melos, à summis labiis Canticum istud effusum venit, à Sanctis compositum,*

Trithem. l. de Script. Eccles.

Canticum Salue Regina *quando, & à quo compositum.*

D. Bernar. Serm. 1. de Salue Regina.

positum, à Sanctis institutum, dignè frequentabitur etiam à Sanctis. Et verè nisi à Religiosis, & affectione sancta feruentibus, nec subtiliter intelligi, nec efficaciter poterit decantari. Est enim tam suaue ad gratiam, tam fecundum ad sensum, tam profundum ad mysteria. Tale est, quòd à nobis considerari & discuti, prout dignum est, non valeat. Ex eo autem quòd suauiter sonat mulcet affectum, & de sensuum vbertate mentem impinguat, & in Sanctam Sanctorum, Aduocatã scilicet nostram, dum eam quasi præsentem salutat, omnia interiora nostra medullitus inflammat. Oportet enim vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus, & totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuotis precibus exoramus. Agnoscit certè, & diligit diligentes se, & propè est in veritate inuocantibus se. Imò dum aliquando Canticum istud in sancti viri gratiam decantaretur, ipse, interna actus iubilatione, addidit pro conclusione pauca illa suauissima verba, *O clemens, ô pia, ô dulcis virgo Maria*, ab vniuersali deinde Ecclesia recepta, & deinceps vsurpata. Huius additionis euentus fuit huiusmodi. Spiram, quæ Germaniæ Imperialis est ciuitas, peruenerat diuus Bernardus tamquam Apostolicæ Sedis Legatus, à Clero & populo exceptus ingenti lætitia, & ad primariam Ædem Deiparæ sacram deductus. Quia autem ab omnibus cognitus erat singularis cultor beatæ Virginis Deiparæ, & Cantico *Salue Regina* apprimè addictus, in ipso Templi ingressu exceptus fuit Bernardus ab hilari Clero cũ huius sacri Cantici suauissima modulatione. Substitit sanctus Legatus ad audiendũ Canticum; quo expleto, in genua procumbens, tribus

Cantici Salue Regina suauitas & vtilitas à quibus sentiatur.

Io. Naucl. Volum. 1. Chronol. Gen. 89.

tribus in locis alta exclamauit voce prædicta verba; in primo quidem, *O clemens*, in altero, *O pia*, in tertio, *O dulcis virgo Maria.* In cuius rei memoriam, hæc ipsa verba tribus æneis incisa laminis, iisdem locis humi positis quibus sanctus vir cecinit, etiamnum Spiræ videri, asserunt Scriptores. En igitur quanta iubilatione sancti viri Cantica recitent ac meditentur, quando vera sunt deuotione intus affecti siue erga Deum, siue erga Deiparam Virginem.

Ipse Psalmographus, quando voluit prouocare alios ad psallendum, studuit in eis suscitare exultationem cordis, illam suadens grauibus verbis: *Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro. Praeoccupemus faciem eius in confessione, & in Psalmis iubilemus ei.* quibus verbis vtimur, quando ad psallendum ingredimur, & Officium diuinum aggredimur in ipso exordio Precum nocturnarum. Vtinam quemadmodum verbis pronuntiamus, ita re & opere exequamur Dauidicam hortationem; certi essemus placitas tunc futuras & caras Deo nostras Hymnodias. Notauit in his verbis D. Augustinus, quòd non inuitamur simpliciter ad exultandum & iubilandum, cùm inueniatur exultatio & iubilatio carnis, sensus & sæculi, quæ spiritum destruunt, non autem adiuuant, sed dixit exultandum Domino, & iubilandum Deo. *Inuitat*, ait Augustinus, *ad magnas epulas exultandi non sæculo, sed Domino. Nisi enim esset in hoc sæculo exultatio mala, quæ distinguenda est ab exultatione bona, sufficeret dicere: Venite exultemus. Ergo exultatio mala est, exultare sæculo; exultatio bona est, exultare Deo. Piè debes Domino exultare, si vis securus mundo*

Cordis exultatione ingrediendum est ad Psalmodiam.

Psal. 94.

Exultatio sæculi non est bona.

mundo insultare. Ex hac exultatione erga Deum oritur iubilatio erga ipsum Deum.

Cordis iubilatio vnde habenda.

Hic iubilus sicut à paucis forsan obtinetur, ita donum Dei est, & ortum suum ducit ex studio Deo placendi, & ex corde verè Deum diligente, quemadmodum magis apertè declarauit Dauid Psalmo 39. *Exultent & lætentur super te omnes quærentes te; & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.* Quod pronuntiatum, quia altam continet doctrinam, repetitur iisdem verbis in alio Psalmo, vt magis cognoscatur vera causa & origo exultationis & iubilationis; quæ nimirum est tum inquisitio, tum dilectio Dei: omnes enim quærentes & diligentes Deum exultant, & lætantur magnificantes eum. Hanc habentes exultationem numquam Hymnodiam aut fastidiunt, aut omittunt, sed hilares & volentes eam explere student ac satagunt. Huius effectum conspicere nobis licuit in Religioso ex nostris, non sine magna omnium consolatione; cuius grata recordatio nunc etiam delectabit. Is fuit Petrus Maria Sessa, Sacerdos non infimæ doctrinæ, qui humilitatis Christianæ amore supplex obtinuit à nostris Superioribus Ianitoris officium, quod non nisi Conuersis solet adscribi, idque expleuit per annos vigintiquinque, & vltra, magno ædificationis exemplo apud omnes qui eum nouerant in vrbe Mediolani. Omnes sæculares aduentantes ad nostrum Collegium hilari semper placidoque excipiebat vultu, eis iniungens, vt, dum se conferret ad Sacerdotes vocatos perquirendos, vel aliquam ex piis imaginibus prope ianuam appensis conspicerent; vel librum, quem offerebat,

Psal. 69.

Petri Mariæ Sessæ pietas, & iubilatio.

bat, rerum ſpiritualium legerent. Quòd ſi fortè, ob aliquam occupationem, vocatus Sacerdos eſſet aliquantulùm expectandus, hic humilis ianitor ſæculari illi ſe iungebat, vel colloquia ſpiritualia trahens, vel in vicinam noſtram Eccleſiam cum eo ingrediens, docebat aut orandi, aut peccata ritè confitendi modum, aut capita doctrinæ Chriſtianæ præcipua, iuxta captum aduentantium ſe accommodans. Quando itaque ſtatæ horæ pſallendi in choro adueniebant, ad primum campanæ ictum, quaſi ad Angelicam ſiue cæleſtem vocem aſſurgens, hilaris properabat quærens ſocium à Superiore ſubrogatum, cui ianuæ clauem renuntiaret, vt ad alterum campanæ ſignum expeditus, nulla interpoſita mora, poſſet ad chorum accedere. Mira conſpiciebatur in hoc Religioſo iubilatio in ingreſſu chori; iubilans canebat in progreſſu; iubilans quoque viſebatur in egreſſu. Numquam vidimus triſtem, numquam remiſſum, ſed exultantem, quaſi dixerim exſilientem, dum caneret. Et ſicut Deus ab hoc ſeruo ſuo dum viueret tanta cum hilaritate & iubilo fuit laudatus, ita eidem ipſe voluit rependere honorem, illud Dauidicum explens, *Nimis honorificati ſunt amici tui, Deus*. Pſal. 138.
nam tempore mortis Pſalmorum verſiculos frequentans hilaris viſus eſt expirare. Audita eius morte per vrbem, conuenerunt ad Eccleſiam noſtram diui Alexandri, vbi eius cadauer de more expoſitum iacebat, quotquot omnis ſexus, omnis ordinis eum antè nouerant, præſertim qui tunc erat Mediolanenſis Status ſupremus Cancellarius, lacrymis eius mortem deplorantes dicebant: *Sanctus mortuus eſt.* (hoc nomine eum

dum

dum viueret appellabant.) Vnusquisque certatim manu & calculis precatoriis tangere eius cadauer studebat, frustula vestium, capillos, barbam, ex pia deuotione præcidebat. Huius viri iubilatio sicut nos oblectat sola recordatione, ita etiam confundit, & pungit, & ad sanctam inuitat æmulationem. Iubilus iste non deberet quidem signis externis à psallentibus prodi, propter pericula quæ huiusmodi exteriores actus secum afferre consueuerunt. Verumtamen sicut iubilus potest diuina fauente gratia ad tantam excrescère vim, vt nequeat angusti cordis contineri aut comprimi cancellis; ita foras erumpere tunc permitti potest sine vllo periculo, imò haud sine sociorum cantantium consolatione & ædificatione. De venerabili fratre Ioanne à Cruce, strenuo sanctæ Teresiæ commilitone, in Opere reparationis Carmeliticæ pristinæ perfectionis narratur, quòd valdè excelluerit hac gratia iubili circa diuina mysteria, quæ per annum ab Ecclesia in sacrorum Officiorum solemnitate recoluntur, præsertim circa mysteria infantiæ Domini nostri seruatoris, circa beatissimam Virginem, eiusdem incarnati Dei Genitricem, & circa augustissimum Eucharistiæ sacramentum. Aliquando, huius cælestis iubili actus vi, non poterat vir egregius se à variis lætitiæ exterioris gestibus reprimere, quibus fratres suos exhilarabat, & excitabat, & psallens cum ipsis in choro ad deuotionem prouocabat.

Fr. Ioseph. à Iesu Maria lib. 1. Hist. c. 39. & seq.

Si nobiscum minùs valeant huiusmodi exempla eorum qui nostri generis, status & ætatis fuerunt, valeant saltem exempla auium ratione expertium, & pudeat aliquando Religiosos non

exequi

exequi maiori alacriorique spiritu, quod facere nouerunt aues discursu rationeque carentes. Has videmus tum volatu tum cantu implere aërem exultatione, quasi Deum factorem laudantes. Hoc exemplum ad nostram æmulationem vrgebat diuus Ambrosius. Quis hominis sensum gerens non erubescat sine Psalmorum celebritate diem claudere & adoriri, cùm etiam aues solemni iubilatione & dulci carmine ortus dierum ac noctium prosequi non cessent? Vtili hac exultatione carent profectò illi psallentes, qui vocem vel à ductore chori, vel à cantoribus Hymnodiam incipientibus prolatam minimè prosequentes, sed aliam submissiorem sumentes, canunt ita languidè, vt legere potiùs quàm canere videantur. Idque euenire frequentiùs potest apud eos qui voce tantummodò vnisona psallunt, inter quos vel aliqui, vel omnes, sequi nescientes aut nolentes præcinentium vocem, ducere potiùs quàm duci volunt. Quod nec loci, in quo psallitur, conuenit dignitati, nec sine magna audientium, imò & sociorum offensione, & non sine graui diuini cultus, qui hilaris esse deberet, iniuria potest accidere. Qui hac canendi vtuntur ratione, manifestè declarant proprij cordis mœstitiam atque tepiditatem, qua ad chorum accedunt, & inuiti Angelico adstant muneri. Ad hanc cordis iubilationem acquirendam non mediocriter iuuare poterit compositio animi in primo ingressu. Qualis vnusquisque se componit in ingressu Hymnodiæ, talis vt plurimùm prosequi solitus est vsque ad finem. Qui tepidus vel remissus aggreditur Hymnodiam, tepidè remisseque ad finem vsque progreditur, imò

Auium volatus hilaris & cantus alacris amulandus.

D. Ambr. lib. 5. Hexaëm.

Initij qualitas progressum declarat.

imò ſemper potiùs vergit in deterius, iuxta noſtræ naturæ corruptæ conditionem. Hinc illud Dauidicum conſilium ad omnes pias perſonas, Deū exorare & laudibus celebrare cupientes: *Introite in conſpectu eius in exultatione.* Cognoſcens ſanctus Rex vim initij operum humanorum, illud ſuadet tamquam fundamentum præcipuum omnis perfectionis in Hymnodia. Qui ſtudebunt illi munditiei cordis, de qua in ſequenti Capite agemus, faciliùs hanc iubilationem in ipſo ingreſſu obtinebunt, & in progreſſu tum ſuſtinebunt, tum etiam augebunt. Iubilatio comes videtur puritatis & munditiei. Quò pertinet illud Eccleſiaſtæ pronuntiatum verè aureum: *Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei.* Quem locum Salonius ad animæ cuſtodiā applicat, quando ad Deum laudandum quis accedit vt mundas preces effundat; & eſt ſenſus: Cuſtodi greſſum mentis tuæ, ne offendas in malis cogitationibus, vt oratio tua pura dirigatur ad Deum. Expendere poſſumus etiam verbum illud *ingrediens*, quo ſignificatur, maximi eſſe ponderis, in huiuſmodi cum Deo conuerſationibus, qualitatem primi ingreſſus, ex quo pendeat qualitas progreſſus.

Pſal. 99.

Ingreſſus ad diuinas laudes qualis eſſe debet.

Eccle. 4.

Salonius Tom. 1. Biblioth.

CAPVT VIII.

Qua cordis puritate ad Hymnodiam accedendum.

ELEGANTEM habuit Homiliam diuus Chryſoſtomus circa munus altiſſimum laudum diuinarum, dum præ manibus haberet illam Dauidis vniuerſalem omnium populorum inuitationem

tionem ad hoc explendum munus: *Laudate Dominum omnes Gentes, laudate eum omnes populi.* quam Homiliam refert Sixtus Senensis in sua Bibliotheca. In ea sanctus Doctor validissimis comprobat argumentis, præcipuam laudationum vim in animi puritate sitam esse. Vrget in primis exemplum similium laudum à Deo mortalibus commonstratum, quando auditi sunt ab Isaia Propheta Angeli sublimiores Deum Hymnis celebrantes; tunc enim cognoscens Propheta, quantum humana conditio distet ab Angelica puritate, dixit: *Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Ex quo euentu statuit conclusionem hanc diuus Chrysostomus: *Oportet itaque Angelum fieri, & ita laudare Deum, vt gloria eius per rectam nostræ vitæ institutionem illustretur.* Et sicut tanta hæc puritas cordis, vt Angelorum puritatem assequatur, est admodum rara; ita magis difficile redditur munus laudationis, licet aliquis crederet maximè facile. *Non ergo hanc Dei laudem*, ait Chrysostomus, *rem esse leuem existimemus, sed nitamur, vt ante os nostrum vita nostra ipsum laudet.*

Psal. 116. Sixtus Senens. lib. 3. Biblioth. sanctæ. Isaiæ 6. *Angelorum puritas nobis proponenda.* *Deum laudare ritè est difficile.*

Hymni itaque nostri tunc Deo gratiores offerentur, quando à laudatis viris, nimirum à viris iustis & sanctis, saltem sanctitatis & iustitiæ studiosis, exhibebuntur. Sicut non censetur *speciosa laus in ore peccatoris*, ex Auctore Ecclesiastici; ita rectos decere laudationem Dei, & gratissimam laudem prodire ab Ecclesia sanctorum docuit & prædicauit Hymnographus, inter alias rationes afferens istam: quia ita in laudatoribus necessaria videtur puritas & sanctitas,

Eccli. 15. Psal. 32. & 149.

Cordis munditics est necessaria in psallente perfecto.

Psal. 32.

D. Aug. in Psal. 148.

sicut pura & sancta est materia Hymnorum, nimirum eloquia Dei, & opera ipsius, quæ purissima sunt & sanctissima: *Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.* Vbi non adest hæc totius hominis rectitudo & sanctitas, sola vox nihil obtinere potest. D. Augustinus hortabatur psallentes his verbis: *Cùm laudatis Deum, toti laudate: cantet vox, cantet vita, cantent facta.* Si ipsi idololatræ exigebant à suis Sacerdotibus, ad Sacrificiorum oblationem deputatis, munditiem & nitorem vestimentorum, alioquin arcebant eos ab hoc sacrificandi munere, vt de illis pronuntiauerit Poëta,

Munditiès vestium & nitor requiritur in Dei ministris.

——— *Puraque in veste Sacerdos:*

quantò magis requiri decet in nostris ministris, ad cultum Dei deputatis, tum animi tum corporis munditiem & puritatem, qui Deum verum laudare debent cordium inspectorem, & amatorem?

Quando Principibus magnis volumus offerre aut tributum aut donum, solemus exponere vasa quæ possidemus insigniora & pretiosiora, vel aurea vel argentea, vt ablatio appareat gratior in ipso ingressu. Laudes quoque, Hymni & preces, quas Deo altissimo offerre decernimus, quamuis sint ex sua conditione insignes, perfectiores tamen apparebunt & gratiores, si vas opportunum aureum aut argenteum, non ligneum, nec etiam vilius aut turpius aderit; si nimirum cor psallentium ea puritate & candore nitere studeat, quemadmodum decet ministrum Dei. Hanc vasis similitudinem Hugo Cardinalis fuisse à Dauide significatam & requisitam putat in illis verbis, *Confitebor tibi in vasis Psalmi veritatem tuam;*

Psal. 70.

intelligens

intelligens in sensu allegorico pro vasis Clericos, siue Ministros in choro psallentes, aduertitque, ex doctrina Apostoli Pauli, vasorum mysticorum alia esse in honorem, alia in contumeliam. Nouimus ex Scripturis illos fuisse vasa iniqua & contumeliosa, qui à sanctissimo Patriarcha inter alios filios, ob morum prauitatem, dicti sunt *Vasa iniquitatis*; contrà verò nouimus Paulum, ob nouitatem mundissimæ vitæ, appellatum fuisse à Deo *Vas electionis*. Studere vnusquisque debet munditiei & puritati cordis, vt vas electionis & honoris redditus, offerre valeat Deo dignos & gratos Hymnos, certus, quòd sicut Dei conspectui gratiores exhibebit preces, ita à Deo citiùs exaudietur.

2.Tim.2. *Mundi corde vasa sunt electa.* Genes.49. Actor.9.

Expendere ad hanc rem non erit inutile sancti Hymnographi pium votum, vt suas preces acceptiores Deo valeret offerre, illud, inquam, votum obtinendi alas columbæ, quod magno ardore emisit Psalmo 54. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?* Non enim vacare mysterio putanda sunt hæc verba quasi prolata more Poëtarum, qui carminibus & verbis suis auium alas aliquando exoptare audiuntur, vt suos affectus citiùs ad destinatum mittant scopum. Mysterium agnoscendum est ad rem nostram opportunum. De precibus & Hymnis sicut est sermo, ita columbæ conditiones sunt aptæ. In primis columba cognoscitur animal gemitui deditum, & ideò in sacris Litteris symbolum fuit meditantium cum gemitu, iuxta pronuntiatum Ezechiæ Regis Israël: *Meditabor vt columba.* Huius gemitus & meditatio sunt tam placita Deo, vt anima, huiusmodi exercitio meditationis intenta,

Columbæ alæ expetuntur à Dauide orante. Psal.54. *Columbæ conditiones aptæ orantibus.* Isaiæ 38.

Cantic.6. dicta sit columba electa Dei: *Vna est columba mea.* Siue etiam dicere possumus, quòd sicut columba, ob nitorem quem diligit in se, est puritatis symbolum & munditiei, ita aptissimum est animal ad perferenda vota orantium Deo. Nouerunt militaris rei periti, cuiusmodi erat sanctus Dauid, ab inclusis & obsessis intra mœnia adhibitam fuisse columbarum operam, ad monendum amicos, per litteras auium istarum collo alligatas, de rerum statu, & de necessitatibus obsessorum. Hac arte vsi Hirtius deinceps & Brutus, in obsidione Mutinensi litteras miserunt ad auxiliares amicos, dum eorum res maximè periclitaretur, & auxilia opportuna obtinuere; quemadmodum ab iis quoque, ob alias causas, factitatum esse prodiderunt Historiæ omnibus obuiæ. Dauid sui periculi conscius, dum in hac vita degeret variis periculis obnoxia, sicuti Hymnos & Psalmos vsurpare non omittebat, quasi litteras missurus ad Deum, columbæ alas exoptabat, hoc est puritatem, munditiem nitoremque columbinam, confidens quòd citiùs exaudiretur: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?* O veræ columbæ quotquot estis animi puritate nitentes, Psalmodiæ studiosi, vos cantu volatis & meditatione, auxilium vobis aliisque imploratis, liberationem à multis periculis postulatis, & obtinetis. *Bona vita*, aiebat diuus Ambrosius, *volare facit orationem, & dat alas precibus spirituales.* Nisi velimus dicere cum eodem diuo Ambrosio, quòd bona vita dirigit orationem ad Deum, sicut dirigitur nauis ad portum omni instructa apparatu; cuius vela sint iustitia, flamina, sapientia, remigia, deuotio & fides, subsidia, innocentia & puritas.

Columbæ perferunt litteras collo alligatas.

Plin.l.10. cap.37. Aelian.l.9. cap.2. Varro de Re rust. cap.27. Sabellic. Aenead 9. lib 9. Aldrouãd. lib.15.Ornith.

D. Ambr. in Psal.118 Serm.22.

puritas. His virtutibus ornati sunt illi recti, qui ad Hymnodiã possunt animo fidentiori accedere, & de quibus dicitur: *Rectos decet collaudatio*; seu, vt Psal. 32.
Aquila legit, *Rectis speciosa fit Hymnorũ decantatio*.

Nullo autem modo placere possunt Deo Hymni ore peccatoris oblati. Dominus noster & sancti Apostoli, si aliquando à dæmonibus laudabantur, illas respuebant laudes, increpantes immundos spiritus, eisque silentium imponentes. Omissis dæmonibus, constat fuisse acerbissimè increpatos quosdam iniquos per Hymnographũ, quia vsurpare auderent diuinas laudes: *Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Nos homunciones respuimus aliquando sententias etiam vtiles ab improbis pronuntiatas, nec illis fidem præstamus aut auctoritatem; quia apud nos illa improbitas aufert prorsus, vel saltem minuit auctoritatem & fidem dictorum. Vnde & proditum est de Lacedæmoniis, quòd adeò odissent improbitatem in suis ciuibus, vt si quis vitio aliquo infectus consilio publico interesset, pronuntians sententiam Reipublicæ vtilem, nollent eam priùs recipere, aut approbare, quàm ab aliquo viro cognitæ probitatis iterùm proponeretur. Quomodo non credemus idem multò firmiori fundamento nobis eueniendum apud diuinam Maiestatem, cui odio sunt impius & impietas eius? Numquam acceptæ erunt Deo improborum laudes, quamuis sint natura sua altæ & sublimes, iuxta illud Dauidis celebre pronuntiatum: *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*. Vbi consultò dixit Propheta, *si aspexi*, quod tunc euenit, quando quis videns & attendens se aliqua ini-

Peccatorum laudes Deo ingratæ.

Psal. 49.

Improborum dicta nullius sunt auctoritatis apud viros graues.

Plutarch. de Audit. Laced. & de Ciuil. instit.

Aul. Gell. lib. 18. c. 3.

Impij Deo inuisi.

Psal. 65.

quitate detentum, non deponit voluntatem peccandi, sed voluntariè perseuerat in illa; tunc certum est, non exaudiendum esse à Deo. Quia si de graui agitur peccato, quod dicitur lethale, cōstat, quòd meritum nullum, nullúmve gratiæ augmentum obtinetur per illas preces in peccato expletas, cùm meritum supponat gratiam. Si agatur de peccato leui, seu quod dicitur veniale, etiam istud, quia est voluntarium, impedit spirituales mentis refectiones, quas sentiunt & experiuntur amatores puritatis.

Psallentes ex officio, etiā in peccato existētes, possunt aliis impetrare vti ministri Ecclesiæ.

Non ideò excusari debent ab Officij diuini recitatione, nec à chori frequentia, qui peccati mortalis labe se vident infectos, nam per peccatum non impeditur debiti satisfactio: & licet peccatores nullum inde meriti fructum pro se reportent, possunt tamen aliis obtinere quod postulant; præsertim quia in persolutione Hymnodiæ induunt Ecclesiæ personam, eiusque vtuntur orationibus & precibus. Ecclesiam constat semper esse Deo gratissimam & dilectissimam, tamquam sponsam sponso, licet odio habeatur minister indignus, qui polluto corde profert Hymnos & preces; quemadmodum dicetur Libro sequenti. Verùm expediret ante Hymnodiæ ingressum mutare voluntatem, imò & concipere actum aliquem contritionis, quando copia non suppeteret Confessionis Sacramentalis; ne labor & opus tantæ dignitatis omnino amittatur quoad fructus. Diximus aliàs, quòd etiam peccatores (si voluntatem deponant peccandi) à Deo exaudiantur ad propriam vtilitatem. Qui etiam vitioso aliquo habitu nouerunt se affectos, nec anteà emendare studuerunt, deberent ante accessum ad Hymno-

Lib. III. cap. II.

Lib. I. cap. XIX.

diam

diam idem elicere propositum emendationis, ne à Deo despiciantur, & reprobentur in hoc ministerio, quod exigit puritatem non solùm à vitiis, sed etiam ab habitibus vitiosis.

Feruentiores, qui sedulam nauant operam perfectioni, licet sibi conscij non sint de peccato, quia tamen cum Paulo Apostolo dicere possunt, *Non in hoc iustificatus sum*, timentes accedere cum aliqua macula, orationes particulares adhibendas sibi præscribere student opportunas, vt cordis munditiem à Deo valeant obtinere. Vnusquisque sibi eligere potest illam precum formulam, quam sibi magis congruere cognoscit. Nos aliquando vsi sumus illa breui, sed apposita ad rem oratiuncula, vnico verbo mutato, quam ante Euangelij recitationē in Missæ quotidiano Sacrificio vsurpat omnis Sacerdos: *Munda cor meum ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiæ Prophetæ calculo mundasti ignito: ita me tua grata miseratione dignare mundare, vt dignè ac competenter laudes tuas valeam enuntiare.* Multùm valebit hæc oratio, si ritè ex animo exerceatur; forsan exaudietur, sicuti exauditum est votum illius Prophetæ qui in hac oratione recolitur. Huic, quia excruciabatur, videns suam impuritatem, collatam præsertim cum Seraphinorum quos audierat puritate, adfuit statim Angelus, purgans & linguam, & cor, & mentem: *Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* Sicut idem est Deus, ad eadem quoque nobis præstanda paratus est dona aliis aliquando facta, imò & maiora, si, quantum est ex nobis, præparationem opportuniorem exquiremus.

Preces adhibendæ ante diuinum Officium.
1. Cor. 4.

Oratio ante diuinum Officium opportuna.

Isaiæ 6.

Opportuna etiam esse potest illa Dauidis precatio, qua sibi postulabat restitui pristinam cordis tum puritatem tum rectitudinem, quam aliquando delinquens in legem Dei amiserat, vt mereretur dignè prosequi inceptum munus celebrandi laudes diuinas; *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Hæc oratiuncula sicuti breuior, ita forsan efficacior erit ad finem quem intendimus. Non omittamus nos quas possumus diligentias & præparationes opportunas, Deus quoque non obliuiscetur misericordias super seruos suos; ipse diriget cor, diriget mentem, diriget verba, &, si opus erit, nouum cor, nouam mentem, nouos conferet affectus, sicuti felici Catharinæ Senensi, hunc versiculum frequenter ex animo recitanti, euenisse scripserunt Historiæ.

Psal. 50.

Corda mutat Deus.

CAPVT IX.

Cordis tranquillitas gratiorem Deo reddit Hymnodiam.

VT perfectiùs expleantur diuinæ laudes, sicut animi conditio est præcipuè attendenda, ita deceret animum esse ab omni molesta passione, ab ira præsertim, liberum, vt capax esse queat diuinarum illustrationum & illuminationum. Cor, aliqua inordinata affectum passione, incapax est omnis boni motus tam in intellectu quàm in voluntate; affectu enim illo, quasi nube aliqua aut caligine, & impeditur, & obscuratur, ne diuinarum rerum lux & calor ad animum penetret. Diuus Thomas, agens de donis Spiritus sancti

Passiones nubes sunt animi.

D. Tho. 2. 2. q. 15, ar. 1

ſancti qui animum hominis perficiunt, & afficiunt ad diuina, cùm docuiſſet, cæcitatem mentis oppoſitam eſſe illi dono Spiritus ſancti, quod dicitur Intellectus, tradit, hanc cæcitatem ex duplici præcipuè capite oriri, nimirum vel directè, quando quis voluntariè & ſpontaneè mentem à conſideratione diuinorum auertit, quia nolit intelligere vt benè agat; vel indirectè, quando animus variis diſtrahitur & occupatur affectibus terrenis ac paſſionibus inordinatis. Inde emanauit commune proloquium circa paſſionem iræ: *Paſsiones inordinatæ impediunt dona Spiritus ſancti.*

Impedit ira animum, ne poſsit cernere verum.

Et ſicut non habitat *ſapientia in corpore ſubdito peccatis* & paſſionibus, ita animi tranquillitas maximè confert ad rerum diuinarum intelligentiam & guſtum; quemadmodum rectè docuit Abbas Theodorus apud Caſſianum. Hic verus Religioſus ſicut, ob ſtudium purgandi cor à paſſionis, mirabiles circa diuina illuſtrationes recepit in oratione, ita grauiter hortabatur, animi puritatem ab omni paſſionis inordinatæ affectu eſſe omni ſtudio quærendam, ob hanc rationem; quia his paſſionibus expulſis, cordis oculi, quaſi ſublato velamine, Sacramenta percipere poterunt Scripturarum, quæ anteà, vitio noſtro quaſi velamine oculos obnubente, reddebantur obſcura. Sap. 1. Caſsian. l. 5 Inſtit. c. 34. *Scripturarum intelligentia obtinetur cordis puritate.*

Cor turbatum paſſionibus eſt ſicut aqua turbata, in qua degentes piſces reſpicere non valent nec aëris claritatem, nec retium inſidias. Diabolus, quando facilè impedire intendit fructum Hymnodiæ, quaſi aſtutus piſcator turbare conatur pſallentium corda aliqua paſſione, præſertim iræ, quæ frequentior in homine, & facilior ſuſcitatur; certus, quòd inde plurimos obtinebit ef- *Iram excitat diabolus, vt fructum Pſalmodiæ impediat.*

Irati cordis damna. fectus peiores. Obtinet saltem hoc, quòd ingrata redditur Deo melodia, ob cordis dissonantiam ex iracundia ortam. Tunc tantummodò vera à nobis profertur vocis & cantus melodia, quando cor existit in suis affectibus consonum. Id exigere volebat Dauid à nobis in illa sua hortatione: *Cantate, & exultate, & psallite. Psallite Domino in cithara, in cithara & voce Psalmi.* Hæc verba si rectè attendantur, omnem à nobis excludunt inordinationem passionis: nam in verbo *cantate* vocis modulatio ostenditur; in verbo *exultate* lætitia exprimitur cantantis; in verbo *psallite* materia offertur occupationis; in verbo *cithara* morum & passionum perfecta declaratur consonantia. Sicut cithara pluribus constans chordis tunc gratum suauemque reddit sonum, quando chordæ sunt inter se consonæ & concordes; ita animus humanus tunc gratum edit sonum in suis operationibus, quando omnibus virtutibus ornatus, sedatas & ad virtutis regulam conformes tenet passiones. Hanc virtutum animique consonantiam intellexit in hac cithara à Dauide proposita D. Hieronymus, vel quicumque alius sit sub nomine Hieronymi Commentator, super hunc Psalmum. Possumus etiam aduertere aliud mysterium ad hanc rem opportunum in geminatione huius verbi *cithara*, quod vsurpat Dauid dicens; *In cithara, in cithara*: quia scilicet talis debet adesse consonantia in laudante Deum, vt vtraque cithara hominis, seu vtraque portio hominis, interior & exterior, sit rectè consona, nec vllam chordam affectus aut motus discordem habeat.

[Margin: Psal. 97. — *Morum & affectuum consonantia gratiorem reddunt Psalmodiã.* — D. Hieron. in Psal. 97.]

Huius

Huius animi tranquillitatis sicut extitit egregius doctor Dauid, illam suadens aptis allegorijs, ita præcipuus fuit studiosus assecla, ne eius Hymni à Deo despicerentur. Mira profectò fuit huius bellicosissimi viri cum omnibus mansuetudo, quæ abire quasi in prouerbium visa sit inter homines, & appellari ipse meruerit vir omnis mansuetudinis; quasi dicatur in ea altiori sublimiorique mansuetudine resplenduisse, quæ maior potest reperiri. Nisi velimus dicere, quòd dictus sit vir omnis mansuetudinis, quia in se vnitos habuerit omnes gradus mansuetudinis perfectiores in alijs viris insignibus dispersos, quos omnes altè superauit. Ideò dicitur Psalmo 131. *Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.* Hanc virtutem non semel ostendit Dauid erga hostes, quos habuit plurimos, sibi verbis & opere insidiantes, Saülem infestissimum Regem, Absalonem ingratissimum filium, & Semei contumeliosissimum seruum; omnibus tamen capitales iniurias, quas facili negotio poterat vlcisci, liberalissimè condonauit.

Mansuetudo cordis mira in Dauide bellicosissimo.

Psal. 131.

Mansuetissimus hic vir, dum alium Psalmum esset inscripturus, in quo de suis persecutionibus, quas patiebatur, agere intendebat, posuit hæc verba, *Pro columba muta:* sic enim legitur titulus à D. Hieronymo, vbi vulgatus legit, *Pro populo.* Verè columba Dauid innocentiæ studiosus, columba mansueta absque amaritudinis felle, columba muta in aduersis silens, mansuetudini studens. Silens & eloquens Dauid erat. Silens in aduersis æquo animo ferendis: obmutescebat enim, *cùm consisteret peccator aduersum se.* Eloquens autem in Hymnis Deo suo decantandis.

Psal. 55.

Psal. 38.

Cognosce-

Mansuetorum oratio Deo grata. Cognoscebat Dauid huius virtutis vim miram cum Deo, qui humilium & mansuetorum libenter audit preces. Sicut huius virtutis fuit studiosissimus amator, ita hac sola confisus, postulare ausus est Templi ædificationem, quam maximè cupiebat, vt meliùs vacare posset suis Hymnodiis. Totus est in illo Psalmo, vt postulet hanc gratiam, non proponens merita præcedentium Patrum, non stirpem ex prognatione Sanctorum deductam, non promissiones à Deo habitas de nascituro Messia; non denique titulum aliquem speciosiorem, sed tantùm eminentiam propriæ mansuetudinis: *Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.* (Psal. 131.) Et ob huius virtutis remunerationem, ait S. Chrysostomus, petiit Templi constructionem, vt Dei cultus maximè propagaretur, putans Dauid faciliùs hoc medio obtinere effectum postulatum; quia nouerat Deum libenter respicere mansuetos, & eorum beneuolentiùs audire laudes & orationes.

Mansuetorum preces citiùs exaudiuntur. Nec solùm faciliùs & citiùs exaudiuntur preces mansuetorum, sed aliis etiam cumulantur mansueti maioribus bonis, licet non postulatis. Sicut qui hanc virtutem profitentur facilè omnibus cedunt, potiùs sibi ipsis damnum aliquando eligentes, vt concordia conseruetur; ita Deus hos largiùs varijs cumulare solet beneficiis singularibus. Expendebat ad hanc rem D. Chrysostomus (D. Chrys. Hom. 34. in Gen.) illustre illud mansueti cordis exemplum, quod prioribus mundi sæculis à sanctissimo Patriarcha Abrahamo fuit mundo traditum, quando, ne orta dissensio inter pastores ipsius Abrahami & pastores Lot consobrini, pascuorum causa, ne, inquam, à seruis ad dominos dissensio mi- (Gen. 13.)

graret,

gratet, ſanctus Abraham ſtatuit potiorem paſcuorum terram cedere alteri, & ad huius arbitrium omnem eligendi facultatem referre, modò omnis diſcordia tolleretur. *Ne quaſo*, ait Abraham, *ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos: fratres enim ſumus. Ecce vniuerſa terra coram te eſt: recede à me, obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo: ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam.* Tantæ fuit vis apud Deum hæc manſuetudinis declaratio, vt ſtatim res Abrahami cœperint feliciſſimos habere progreſſus, & in dies magis magiſque excreſcere in meliùs.

Manſuetorum apud Deum merita præclara.

Quicumque hac manſuetudine ornatur, poteſt verus dici diſcipulus Chriſti; hac enim, quaſi proprio ſigno, ſuos inurit & diſtinguit ab alijs Deus, quemadmodum declaratur ab ipſo Chriſto dicente: *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicē.* Tunc elucet vera manſuetudo, quando offertur occaſio tolerandi à fratre aliquod probrum, aut conuicium, aut damnum. Tunc eſt vera manſuetudinis perfectio, quando offenſa patitur ſilens, & læta. Hac vigente manſuetudine inter pſallentes mortales, chori militantis Eccleſiæ nihilo diſſimiles redduntur choris cæleſtium Angelorum, in Eccleſia triumphante iugiter Deum laudantium. Si enim integri Ordines Religioſorum, chori Pſalmodiam haud habentes, iure gloriantur ob hanc manſuetudinis egregiam prærogatiuam, non recantandi ſcilicet ad opprobria frequentiſſima, ſed orandi pro inimicis, ad imitationem Chriſti Domini & diui Stephani, vt idcircò hanc manſuetudinis virtutem ſibi choralis Hymnodiæ

Manſuetudo eſt nota diſcipulatus Chriſti.

Ioan. 13.

Manſuetudinis perfectio in quo ſita.

nodiæ loco propriam asserant; multò maiori ratione ac iure gloriari debent ceteri Ordines, qui chori Psalmodiam exercent vnà cum ipsa mansuetudinis virtute coniunctam: quia & Christi Domini & diui Stephani æmulantur sublimem conditionem, & insuper sanctorum Angelorum assumunt & frequentãt præclarum munus. Hanc studet dæmon omni conatu & arte auferre omnino, vel aliquo modo saltem turbare; quia cùm non valeat omnes ab Hymnodiæ frequẽtia auertere, saltem conatur reddere Hymnodiam Deo odiosam, cujusmodi est illa quæ animo ira turbato expletur. Nouit hostis malignus, respui à Deo omnes iracundorum oblationes, sicut in ipso mundi ortu se obtinuisse gloriatus est in Sacrificiis oblatis à Caino, quæ à Deo negligebantur, imò reiiciebantur: *Ad Cain & ad munera illius non respexit.* quia is oderat fratrem Abelem, iramq; aduersus eum retinebat. Hæc causa innuitur ab ipso sacro Textu. Interrogans enim Dominus Cainum, cur ipsius vultus concidisset, statim addit, iuxta lectionem Septuaginta, *Nónne si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti?* verba ista innuunt, Cainum iam meditatum esse contra fratrem Abelem malas diuisiones seu discordias, & peccati iam fuisse reum. Hæc autem culpa oblationes à Caino factas reddebat Deo odiosas, quãuis aliàs illæ essent rectè expletæ. Hinc scripsit diuus Paschasius in hæc verba: *Recordari conuenit Cain & munerum eius, ad quem cùm offerret non respexit Dominus, neque ad munera eius; profectò quia indignationem in animo contra fratrem gerebat, vnde dicitur: Si rectè offers, & non rectè diuidis, peccasti.*

Iracundorum preces à Deo respuuntur.

Gen. 4.

D. Paschas. l. 4. in Mat.

Hinc

Hinc præclara illa diui Bernardi ſententia & admonitio ad Religioſos viros: *Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat poſtulata; hoc eſt, ſi aut mala quiſquam committit, aut ſi delinquenti in ſe debita non dimittit.* En quòd diuus Bernardus paria facit hæc duo, committere malum, & non dimittere. Ante Bernardum vrgebat Paulus Apoſtolus hanc hortationem ſuis diſcipulis, ne vmquam accederent ad Deum exorandum cum aliquo motu iræ, aut cum diſcordia & turbatione: *Leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.* Ibi ſermo erat de oratione ad Deum, à qua excludendam iubet omnem iram atque diſceptationem. Iram dicit, quæ coniungitur cum deſiderio vindictæ; diſceptationem addit, vt tollat omnem illum cogitationum conflictum, quæ ex ira concepta ſolent oriri in animo, dum ſecum quaſi diſceptat iratus de modo vindictæ faciendæ. Hæc omnia deponenda iubet Paulus antequam ad orationem quis accedat: *Volo viros orare ſine ira & diſceptatione.* Huic Pauli Apoſtoli doctrinæ concinit Aphoriſmus duplex Apoſtolici aſſeclæ, Venerabilis noſtri Zacariæ, docentis, & dicentis: *Iratus nequit Deum perfectè orare, quamuis voce exteriori inuocet illum. Sicuti homo pace fruitur in Spiritu ſancto, ita ab iracundo diſcedit Spiritus ſanctus.*

D.Bernar. l.de Conſ. cap.52.

Ira impedit orationis fructum.

1.Tim.2.

Ant. Maria Zacaria verbo *Ira.* n.2.& 16.

Conſulendi ſunt pſallentes, ſi quando ex infirmitate aliquam iræ turbationem incurrant, vt ante Hymnodiæ ingreſſum ſtudeant reconciliati omnem deponere iram, &, ſi opus eſt, priùs ſanctificent cor ab illa paſſione medio aliquo opportuno pietatis remedio. Simile aliquando remedium conſuluit Deus populo ſuo dilecto,

lecto, & Moysi, antequam oraturus & sacrificaturus in montem ascenderent. nam lege cauit, vt populum ipsum priùs sanctificaret, & expiraret

Exod. 19. Moyses: *Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, lauentque vestimenta sua.* Hanc le-

D. Gregor. Nyssen. Homil. 1. in Cantic. gem considerans D. Gregorius Nyssenus, colligit, à nobis exigi cordis ab omni passione & vitio purificationem, vt nostræ orationes sint Deo acceptæ. Sed ne veteribus tantùm remediis inhærere videamur, offero recentiora nobis Ecclesiæ Christi filiis tradita ab ipsomet Christo Do-

Ante orationem deponenda ira. mino. Consulebat Dominus sacrificaturis, vt licet iam ad Altare accessissent, si ibi quoque occurreret memoriæ aliquis indignationis iam præteritæ, nondum tamen reconciliatione extinctus motus iræ, licet manum & operam iam haberent ad Sacrificium admotam, potiùs tamen ab ipso Altari priùs recederent, ad reconciliationem obtinendam à fratre, quàm Sacrificium perfice-

Matth. 5. rent: *Vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Nisi studeant psallentes huic Euangelicæ obtemperare doctrinæ, se inuicem reconciliantes ante chori ingressum, tempus amittent & operam; animus iræ feruore præoccupatus nequibit debitam attentionem Hymnis decantandis præstare, sed totus pugnæ nuper commissæ ruminationi vacabit, expendens qualitatem tum dictorum, tum responsionum quæ hinc inde sunt allata, & poterant afferri. Quoties alter alterum videbit sibi præsentem, aut audiet cantantem, toties varij in ipso renouabuntur & cogitationum fluctus, & inordinati motus sanguinem turbantes, iramque fouentes conceptam. Quare nec Deo placebunt Hymni

Hymni & preces oblatæ, nec forsan psallentes propriæ obligationi facient satis; cùm non studuerint animum à passionibus purgare iis facillimis aptisque remediis, quæ nobis benignissimus Dominus noster tradere dignatus est. Qui tenaciores in sua ira minimè verentur perseuerare, & venienti fratri ad reconciliationem se exhibere audent aut duros, aut asperos, caueant, ne sibimet iram diuinam thesaurizent acriorem. Quo namque debitam diutiùs differunt reconciliationem, & acerbiores sibi à Deo vindice parant, siue in hac siue in futura vita, infligendas pœnas. Consultius itaque est, facilem se præbere oblatæ reconciliationi, ne quod initio fuit fragilitatis miseria, temporis dilatione fiat malignitas grauis.

Iracundorum Sacrificia Deo odiosa. Ingrata omnino, imò odiosa esse omnia iracundorum Sacrificia Deo oblata, omnibus satis iam constare debet; vti tandem apertè declaratum est ab Auctore Ecclesiastici dicente, frustrà quærere misericordiam à Deo, qui proximo suo denegat amorem, ei reseruans iram. Profero hoc loco exemplum sanctissimi piissimique Doctoris Ecclesiæ Hieronymi, qui non audebat, imò verebatur Templum Dei ingredi, quando aliquo iræ motu pulsaretur; &, quod magis est, etiam quando nocturnam phantasmatis illusionem passus esset. Audiamus eiusdem sancti Doctoris verba, quæ nobis timorem & pietatem iniicient: *Ego confiteor timorem meum, ne forsitan de superstitione descendat; quando iratus fuero, & aliquid mali in animo meo cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit, Basilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & corpore & animo pertremisco.* (Eccli. 28.) (D. Hieron. lib. Contra Vigil.)

Ira à choro exulare debet.

Deponenda itaque est ira à psallentibus, imò debet omnino à choro & Hymnodia exulare, tum vt gratiores reddantur preces, tum etiam ne admittatur ea conditio, quæ ex diametro aduersa est Hymnis & choro. Chorus dicit plurium cantantium societatem concordem, qui eodem animo & consonantia, licet vocibus diuersis, & sonis differentibus, eumdem vnum laudent, concelebrent, & exorent Deum in Hymnis & confessionibus. Hymni ipsi concordiam suadent: vna enim ex præcipuis causis, cur voluerit Deus suas laudes esse metro compositas, non sine melodiæ ratione, fuit, vt intelligeremus nos debere nobis ipsis & aliis esse consonos; numquam verò nec à nobis, nec ab aliis dissidentes, alioquin boni aptique cantores dici non poterimus.

Animi concordiam exquirunt Hymni & chorus.

Angeli diligunt concordes animo.

Concludamus, quòd si psallentes, deposita omni ira, Deum exorabunt, & benedicent, sicuti ab Angelis sanctis visitabuntur, ita perfecti erunt laudatores. Vbi concordia viget animorum, aiebat diuus Bernardus, ibi adsunt Angeli sancti effecti socij psallentium. *Credimus* (ait sanctus vir) *Angelos sanctos afflare orantibus, offerre Deo preces & vota hominum, vbi tamen sine ira & disceptatione leuari puras manus perspexerint.* Vbi concordia animorum viget, ibi, ait diuus Augustinus, existit vera ratio benedicendi & laudandi Deum, affertque verba Dauidis ex Psalmo 132. qui totus est in recensendis virtutibus sanctæ concordiæ inter fratres. vbi pro conclusione dicitur: *Quoniam ibi mandauit Dominus benedictionem.* Super quæ verba exquirit Augustinus, *Vbi mandauit?* & sibi respondens ait: *In fratribus qui habitant in vnum. Ibi præcepit benedictionem; ibi*

D.Bernar. Serm 7.in Cantica.

D.Aug. in Psal. 132.

Concordia fratrum merita apud Deum.

benedicunt

benedicunt Dominum qui habitant concorditer. Ibi prosequitur Augustinus ostendere, quòd in discordia nulla profertur nec offertur vera benedictio Deo: *Nam in discordia non benedicis Dominum*: dicere volens, quòd cor ira infectum non valeat benedicere Dominum, licet ore proferat verba benedictionis. Et qui non rectè offert benedictionem Deo, non erit dignus benedictione, quam Deus offert concorditer habitantibus in vnum, nempe æternam etiam vitam in sæculum: *Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem & vitam vsque in sæculum*. Deum itaque animo puro ac rectè benedicamus, vt ab eo recipiamus vitam & benedictionem æternam.

Irati nec Deum benedicunt, nec à Deo benedicuntur.

CAPVT X.

Cordis humilitas est Hymnodiæ præcipua virtus.

INTER plurimas quæ de sancta humilitate celebrari possunt insignes conditiones, ea censenda mihi videtur magis præcipua, quam possidet erga preces & laudes Deo oblatas. Quicumq; ex vero humilitatis sensu confiteri nouerunt propriā vilitatem & necessitatem, quam habent diuinæ gratiæ & auxilij ad opera omnia, sicut prompti sunt & frequentes ad Deum inuocandum & laudandum, vt gratiæ auxilia obtineant; ita faciliùs ad Dei admittuntur ingressum, aures illius penetrant, & postulata obtinent. Hanc humilitatis insignem conditionem & prærogatiuam declarauit Hymnographus dicens: *Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt no-* Psal. 73.

Humilitas vim confert precibus.

 men

Humiles sunt veri cantores diuinarum laudum. *men tuum.* quasi dixerit: Humiles numquam à Deo recedunt confusi quando offerunt preces, quia isti sunt veri & perfecti cantores diuinarum laudum. Vbi ad rem nostram rectè ait Cassiodorus, hinc cognosci felicem dicendam inopiam & paupertatem humilium; quoniam declaratur apta ad Deum laudandum & celebrandum. Mutus est si psallat superbus, pauper autem & inops laudant Dominum, etiam cùm videntur silere. Hunc eumdem Dauidicum textum expendens sanctus Abbas Isaac, sicuti eum confert cum illa Euangelica beatitudine à Domino nostro seruatore asserta, quæ inter ceteras beatitudines primatum tenet, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum*; ita de humilibus eum intelligit dicens: *Quæ maior aut sanctior potest esse paupertas, quàm illius qui nihil in se præsidij nihil virium habere cognoscens, de aliena largitate quotidianum poscit auxilium, & vitam suam, atque substantiam singulis quibusque momentis diuina ope intelligens sustentari, verum se mendicum Domini non immeritò profitetur, suppliciter ad Deum quotidie clamans: Ego autem mendicus sum & pauper, Deus adiuua me; & sic ad illam quoque multiformem scientiam Dei ipso illuminante conscendens, incipiat deinceps sublimioribus ac sacratioribus mysteriis saginari.* Hæc docebat præclarus Doctor, vt ostenderet, quòd humiles aptiores sunt ceteris ad diuina mysteria & illustrationes. Magna profectò humilium prærogatiua est ista, quòd nimirum libenter ac beneuolenter à Deo audiantur, & exaudiantur.

Cassianus Coll. 10. cap. 10.

Matth. 5.

Psal. 39.

Si quis sublimem Angeli intellectum possideret, & Angelica esset sapientia præditus, ideo-

que

que sciret altissimas proferre laudes; si tamen superbia aliqua esset infectus, respueretur reiiceretur que à Deo. Non attendit cælum in psallentibus intellectus sublimitatem, sed animi humilitatem. Causam hoc loco libeat expendere, cur, cùm Deus omnipotens Angelorum creationem decreuisset ad hunc præcipuum finem, vt essent isti suarum laudum perpetui cantores, alios tamen eiecerit & loco, & officio; alios verò retinuerit, & confirmauerit. Causa fuit, quia illi, cum suo duce Lucifero, superbia pleni tum sapientiam, tum cetera dona sibi ipsis tribuebant, non Deo auctori; alij verò humillima submissione auctorem Deum coluerunt, & celebrarunt. Hanc causam detegit, & pulchrè describit sanctus Propheta Ezechiel, loquens de isto Angelorum casu infelici sub typo & nomine Regis Tyri: *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te.* Quem casum considerans diuus Bernardus, declamat contra hanc elationem animi, quando quis sibi tribuere audet quæ ad Deum sunt referenda, aitque: *Perdidit sapientiam, cùm fecit suam. Proprietas in causa est, quòd sibi sapiens fuit, quòd non dedit gloriam Deo, quòd non retulit gratiam pro gratia, quòd non secundùm veritatem ambulauit in ea, sed ad suam eam retorsit voluntatem; istud est, cur eam perdidit, etenim sic habere, perdere est.* En elationis & superbiæ præmium, amissio cæli, iactura felicitatis, eiectio à munere laudandi. *Si Deus*, aiebat D. Petrus, *Angelis peccantibus non pepercit*; quantò minùs attendet psallentibus superbis, & elatis animo? certè respuentur, eiicientur, & punientur. Angeli humiles perseue-

Superbi à diuinis decantandis laudibus reiiciuntur.

Angelorum reproborum casus propter superbiam.

Ezech. 28.

D. Bernar. Serm. 70. in Cantic.

2. Petr. 2.

Humilitas in Angelis bonis resplendet.

seuerant in officio, audiunturque omni tempore sine requie glorias altissimi Conditoris celebrare, & decantare; homines item humiles libenter audiuntur à Deo psallentes, vti verè & prudenter pronuntiauit sancta Iudith dicens: *Nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.*

Iudith 9.

Humilium oratio penetrat nubes, ad Dei thronum conscendens, oculos & aures Altissimi ad se pertrahit, nec discedere nouit sine gratiæ postulatæ concessione. Quasi dixerim, quòd humilium mortalium Hymni & preces maiori respiciantur beneuolentia & amore à Deo, quàm sublimiorum Angelorum eædem laudes & preces. Verùm ne humilitatis pulchritudine captus audere hîc videar nimis, proferam diui Bernardi sensum, cui acquiescere faciliùs poterit vnusquisque. Hic sanctus vir, sacrorum euentuum profundissimus scrutator, expendens eam mirabilem Christi Domini responsionem, quam dedit Sacerdotibus & Scribis, mirantibus cur acclamationes puerorum admisisset dum Ierusalem ingrederetur; (clamantes enim pueri dicebant: *Hosanna Filio Dauid.* dixit tunc Dominus: *Numquam legistis; Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* desumens citata verba ex Dauidicis Psalmis, vt comprobaret, non fuisse respuendas laudes has pueriles) hanc inquã responsionem expendens D. Bernardus, vim faciens in illo verbo *perfecisti*, declarare non veretur, laudes humilium præferendas aliquo modo laudibus ipsorum sublimium Angelorum, ex ea ratione; quia asseruerit Dominus, perfectionem laudum omnium sitam esse in laudibus paruu-

D. Bernar. Serm. de SS. Innoc.

Matth. 21. Psal. 8.

Humilium laudes præferendæ sunt aliquo modo Angelicis laudibus.

paruulorum & infantium. Conferens itaque sanctus Bernardus laudes ab Angelis Deo incarnato & nato oblatis, quando dixerunt, *Gloria in excelsis Deo*, cum laudibus à pueris & infantibus oblatis Christo Domino Ierosolymā ingredienti circa vitæ finem, concludit has fuisse perfectiores illis, quia hoc afficiuntur honore ab ipso Domino dicente: *Numquam legistis; Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Magnas confitetur sanctus Doctor & altas esse dicendas laudes illas Angelorum, sed has pueriles esse dicendas altiores & maiores: *Magna quidem*, ait (nimirum laus Angelorum) *sed audeo dicere necdum perfecta laus, donec veniat qui dixit: Sinite paruulos venire ad me, quia talium est regnum cælorum.* Licet autem nomine infantium & lactentium intelligi commodè ad litteram queant, qui verè sunt tales ætate: nihilominùs scitum est, nomine paruulorum intelligi præcipuè veros humiles, propter morum similitudinem. Sicuti infantes matribus nutricibusq; omnino adhærent, nec se patiuntur ab iis modicum temporis separari, alioquin in lacrymas statim erumpunt; ita veri humiles, conscij propriæ imbecillitatis, Deo in omnibus fidunt, nihil sibi tribuentes, & ob hanc fiduciam à Deo nequeunt auelli, & à Deo vicissim diliguntur.

Lucæ 2.

Matth. 21.

Humilitatis cum infantibus similitudo.

Humiles itaque ij verè dicendi sunt, qui sibi viles videntur: nam vera humilitas contemptum sui in primis operatur, iuxta humilitatis definitionem à diuo Bernardo traditam, dicente, humilitatem esse virtutem, qua homo verissima sui agnitione sibi ipsi vilescit. Quemadmodum de se ipsis humiliter sentiunt, ita etiam numquam

Humilitas parit contemptum sui.

Humiles de se ipsis demissè loquuntur. de se magnificè aut loquuntur, aut iactant; & hi propter hanc causam Deo placuerunt, siue pro se siue pro aliis deprecantes. Danielem recolamus, qui magnus fuit altissimi Dei seruus, quique meruit non semel maximis cumulari gratiis & beneficiis, tam pro se quàm pro populo suo postulatis. Si quis percunctetur, quam ob causam meruerit apud Deum tantam auctoritatem; responderem, ob hanc in loquendo de se deque suis rebus humilitatem. Is beatus vir, cùm sibi oblata esset occasio declarandi suam Regiam stirpem, ex qua ortum ducebat, mira sobrietate & modestia declinauit. *Danielis humilitas quanta.* Describebat Historiam de rebus quæ sibi aliisque Hebræis apud Regem Chaldæorum acciderant, præmittens ordinationem à Rege factam Præposito domus, vt eligeret ex filiis Israël & de semine Regio pueros, qui possent stare in palatio Regis; cùm deuenisset narratio ad nomina puerorum istorum electorum, quia ipse vnus erat ex illis, dixit, *Daniel. 1.* *Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misaël & Azarias*, tacens semen Regium, ne iactaret sanguinis clarissimi stirpem. Hanc humilitatis modestiam obseruauit sanctus Theodoretus, & luculenter descripsit his verbis: *Licet mentis illius intueri modestiam; cùm enim suprà dixerit imperasse Regem, vt eligerentur è stirpe Regia iuuenes forma conspicui & magnitudine decori, & hîc personarum nomina posuerit, tribus Iuda simpliciter mentionem fecit, & Regiam cognationem occultauit.* Istius generis humiles faciliùs à Deo exaudiuntur; quia quò viliùs de se ipsis loquuntur, eò magnificentiùs de Deo verba faciunt.

Hæc eadem causa, nimirum humilitas cordis vera,

vera, fuit origo primaria, cur Dauid euaserit præcipuus diuinarum laudum cantor inter homines mortales, imò doctor, & dux omnium excellentiorum laudantium Deum: verus namque humilis fuit, quemadmodum variis declarauit temporibus; sed præsertim dum, à pueritia edoctus omnia opera bona Deo soli accepta referre, numquam autem sibi, canebat, post vnamquamque actionem felicemque euentum, aliquem Hymnum ad Dei honorem. Imò ipsos Hymnos decantatos ne quis illi adscriberet, Deo soli acceptos retulit solemni & publica protestatione: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Psal.44. quasi dicere volens: Sicut prudens sermo non est tribuendus linguæ, sed menti, à qua omnis sermo ortum habet, & characterum elegantia non calamo pingenti, sed manui est adscribenda; ita quæ ego vmquam aut dixi ore aut calamo descripsi, Deo soli auctori refero. Hanc Dauidis humilem submissionem videtur obseruare diuus Bernardus dicens super eadem verba citata: *Laudatur de bona littera tornatura manus, non calamus, fateor; vt multùm tribuam mihi, lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Iuuenis quando strenuè occurrens vrsis & leonibus, qui in suas oues inuadebant, eos mira facilitate Dauid occidebat, numquam propriæ fortitudini adscribere potuit facinora, sed Deo soli referebat. Quinimò hac eadem fiducia fretus, propter præteritas à Deo receptas vires, subire non dubitauit monomachiam cum Golia, inuocato priùs Dei nomine: *Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.* Vt rationem tantæ fiduciæ traderet,

Dauidis humilitas mira.

Humiles Deo omnia referunt.

D.Bernar. Epist.135.

Humilis nihil sibi tribuit.

1.Reg.17.

attulit præteritas à Deo acceptas gratias contra vrſos & leones, atrociſſimas feras: *Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit de manu Philiſthæi huius.* Huius ſuæ conſuetudinis tenaciſſimus obſeruator, ſtatim poſt victoriam de gigante reuectam, gladium, quo Philiſthæum obtruncauit, ad Dei Tabernaculum ſuſpendit, quemadmodum tradidit Ioſephus lib. 6. Antiquitatum cap. 11. & colligi etiam videtur ex ſacra Hiſtoria Regum dum dicitur, quòd gladius iſte fuiſſet vnà cum Ephod apud Tabernaculum, quando dixit Sacerdos Dauidi: *Ecce hic gladius Goliath Philiſthæi, quem percuſſiſti in Valle Terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt Ephod.* ob tantam igitur humilitatem, egregius exſtitit Dei laudator.

Ioſephus lib. 6. Antiq. cap. 11.

1. Reg. 21.

Ad huiuſmodi humiles facillimè omnes cæleſtes confluunt gratiæ. Si quæ vmquam à Deo ſunt hominibus conferendæ gratiæ, hæ ad humiles decurrunt, ſicut aquæ ſolent defluere facili negotio ad conualles, montes ſiccos relinquentes, teſtante Hymnographo: *Qui emittis fontes in conuallibus.* Quem locum de humilibus intelligit diuus Gregorius: *Vallis*, ait, *in ſacro Eloquio æſtimationem deſignat humilium.* vbi pergit docere, quòd aquæ cæleſtium gratiarum mentibus per humilitatem diſpoſitis infunduntur. Hinc Dauid, quando poſtulabat aliquam gratiam à Deo, ſolitus erat humilitatis actum præmittere, confidens, quòd certiùs & citiùs foret exaudiendus. Nota eſt & familiaris illa deprecatio ad veniam peccatorum obtinendam: *De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.* Cuius orationis prima verba ſunt humiliantis

Humilitas eſt diuinarum gratiarum receptaculum.

Pſal. 103.

D. Gregor. in lib. 1. Reg. c. 6.

Pſal. 129.

liantis se ad vallium profunditatem; vbi enim dicitur in nostra vulgata lectione, *De profundis*, legi appositè potest cum aliquibus, *De vallibus*. Si nos à Deò non audimur, nec nostræ laudes sunt Deo acceptæ, causa aderit in corde nostro, nempe elatio aliqua ac superbia, quæ semper fuit Deo odiosa. Deum superbis resistere, humilibus dare gratiam, tradunt omnes Scripturæ. Conuenit psallentes esse humilitatis studiosos, vt gratiores offerre valeant Deo preces & laudes; atque etiam vt valeant degustare mysteria in Psalmis contenta. Memores omnes psallentes sint illius Pharisæi in Templo orãtis sublimibus gratiarum actionibus, *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum*, qui ob superbiæ elationem fuit reprobatus; & humilis Publicani, qui pro suis peccatis mira animi submissione deprecabatur, paucis quidem, sed efficacibus verbis: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Hic meruit iustificari, & huius potiùs humillimam demissionem in vultu, oculis & verbis studeamus æmulari, quàm inflati Pharisæi gloriosam phaleratamque orationis elationem, ne cum hoc reprobemur, sed cum illo approbemur. Vera semper erit illa doctrina insignis, quam tradebat venerabilis Pater noster Zacaria in suis Spiritualibus Aphorismis, dum de sancta humilitate præclarè dissereret, dicens: *Si dari posset peccator humilis & iustus superbus, potiùs Deo placitus esset peccator quàm iustus*. Tanta est vis humilitatis, vt sicut vnà cum peccato nequit conuenire, ita posset peccatorem reddere gratum.

Animi elatio Deo odiosa.

Iacob. 4.
1. Petr. 5.

Lucæ 18.

Humilis peccator approbatur; iustus superbus reprobatur.

Ant. Maria Zacaria in Aphor. verbo *Humilitas.* num. 44.

CAPVT

CAPVT XI.

Cantus musicus Hymnodiam non dedecet.

ERRANT grauissimè, qui musicos cantus ad diuinum cultum importunos asserentes, eos ab Ecclesia explodere nituntur. Isti vel aliquo sunt errore decepti, vel graui passione sunt infecti. Ratio & auctoritas musicam melodiam comprobat tamquam opportunam, imò & piam & vtilem. Pietas in primis suaderi facilè potest ex diuina approbatione tam aperta, vt nequeat in dubium reuocari à cordatis viris. Deus in primo Templo, quod sibi construendum in terris decreuit, non solùm concentus admisit musicos, sed signis beneuolentiæ singularibus comprobauit. Illud præcipuè offero testimonium, quod, tamquam ceteris illustrius, describitur à sacro Historico singulari quadam diligentia; quando nimirum à gloriosissimo Salomone dedicatio primi Templi iam erecti & perfecti celebrabatur. Sicut ea die facta est Arcæ Testamenti ex arce Sion ad Templum solemnissima translatio, ita talis magnificentia & maiestas intercessit, vt similis numquam nec anteà nec posteà visa sit (quam luculenter descriptam tradidit Tobias Corona in suis sacris Templis) tum propter Regis Salomonis augustissimam maiestatem, qui præsens cum omnibus sui Regni Proceribus & Principibus voluit adesse; tum propter populi concursum pænè innumerabilem ex omni Regni parte coactum; tum propter Sacrificiorum propè

Musicus concentus in Templis pius est & vtilis.

3.Reg.8. 2.Par.5.

Deus musicam modulationem comprobat.

Tob.Corona Part.1. cap.21.de Sacr.Templis.

pè infinitorum oblationem (*Immolabant oues & boues absque æstimatione & numero*;) tum propter pretiosissimum operimentum ferè inæstimabilis valoris positum super Arcam. In hac solemnissima translatione adfuerunt musici cantores, qui voce, organis, citharis, & aliis instrumentis concinebant Dauidis Hymnos, talique suauitate Templum replebant; vt cùm animos adstantium afficerent maxima admiratione, tum Deum ipsum, quem laudabant, mirificè oblectarent. Ad cuius rei euidentius testimoniũ, voluit Deus sensibili signo hanc suam comprobare complacentiam, implens illud Templum nube, seu caligine quadam leui, quæ erat indubitatum diuinæ præsentiæ signum, iuxta promissionem ab ipso Deo factam Moysi, veniendi ad ipsum in caligine nubis, & descendendi in nube super Oraculum. Quis reprehendere audebit Ecclesiasticos musicæ concentus in vsu Hymnodiæ, quando Deus ipse sibi eos placuisse declarauit? Imò ob hanc causam voluit Deus Dauidem, insigniorem Hymnorum Auctorem, artem callere musicam, & metro & numero Hymnos componere. Addam, quòd ob eamdem causam voluit primum omnium Hymnorum, quem nouimus scriptum ad Dei gloriam, musica decantari modulatione, quando vtriusque sexus ordinati chori decantauerunt: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est.* vt nimirum inde prouocarentur ceteri ad eamdem canendi formam prosequendam.

3.Reg.8.

Deus in nube apparere solitus.

Exod.19.

Leuit.16.

Musica peritus erat Dauid.

Exod.15.

Quam formam vti verè piam non solùm amplexa est, sed diligenter imitata nostra noua Ecclesia, cantum admittens, siue quem dicunt figuratum,

Psalmorum cantus varius in Ecclesia.

ratum, siue firmum, siue etiam vnisonum, qualem nos Clerici Regulares Paulini obseruamus in nostris Hymnodiis. Sicut ex Hebræis primi desumpti sunt fundatores Christianæ Ecclesiæ, ita Hebræorum pium vsum retinuerunt & frequentarunt; quemadmodum testatum reliquit de primis Christianis Philo Iudæus dicens: *Non solùm subtiliùs intelligunt Hymnos veterum, sed ipsi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris & sonis honesta satis & suaui compage modulantes.* Quem vsum, tamquam pium, non dedignati sunt Religiosiores primi Imperatores non solùm sua præsentia assistentes in Templis comprobare, sed etiam in propria persona exercere. De Theodosio iuniore, piissimo Imperatore, scriptum reliquit Socrates grauissimus Auctor, quòd primo diluculo, vnà cum sororibus suis, surgeret ad Hymnos alternatim concinendos. Verba Scriptoris ponam ad nostram æmulationem: *Eius Regia non dissimilis fuit Monasterio; nam primo diluculo ipse cum sororibus suis Hymnos alternatim decantatos recitauit.* Sororum istarum nomina fuere, Pulcheria maior natu, virgo Deo dicata (quam sibi in Imperij consortium assumpsit, Augustamque creauit Theodosius) Placilla, Arcadia, Marina, quæ pari pietate, suasu Pulcheriæ, virginitatem Deo dicantes, vitam in Palatio quasi Monasticam duxerunt. Quam ob causam Deus, Auctor est Sozomenus, vt etiam diximus suprà, rebus Imperij se prębuit manifestè propitiũ.

Sozomen. lib. 9. cap. 1. & 3. Socrat. l. 7. cap. 22.

Qui virtutes cantus non intelligeret, admirabundus consideraret, quam ob causam, cùm possint Hymni & laudes offerri Deo sine cantu sola simplici recitatione quæ ex animo fiat, nihilominùs

nùs suadeatur ab ipso Psalte non semel eos cantu expleri: *Cantate Domino Canticum nouum.* imò Psal.95. cantu alacri & iucundo: *Cantate, & exultate,* Psal.97. *& psallite*. Sed omnis statim dubitatio cessat, cùm inde dignoscitur, quòd multiplices sint modulati cantus vtilitates, vti testantur sancti Ecclesiæ Doctores. Profero D.Iustinum Martyrem, qui, de Ecclesiasticis differens concentibus, sermonem extendit ad vtilitates eorum enarrandas dicens: *Excitat hæc cum voluptate quadam animum ad flagrans eius quod carmine celebratur desiderium; affectiones & concupiscentias carnis sedat; cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, amolitur; mentem ad fructificationem diuinorum bonorum rigat; pietatis decertatores generosos & fortes per constantiam in rebus aduersis efficit; omnium rerum, quæ in vita tristes & luctuosæ accidunt, piis affert medicinam.* Hic sanctus vir pietatem vsus istius simul cum vtilitate eiusdem coniungens, vtrumque celebrat. *Musices vis & vtilitas.*

Sed vtilitates cantus Ecclesiastici meliùs cognosci poterunt ab vnoquoque, si attendantur ea, vel quæ in nobis ipsis experimur euenire, vel quæ ab aliis fide dignis sunt descripta. Primò ex cantu incitantur fideles ad huiusmodi laudes tum explendas promptiùs, tum auidiùs audiendas, & ad alios pios affectus sentiendos. Pulchrè ad hanc rem aiebat diuus Chrysostomus, Deum ideò voluisse Psalmos esse compositos metro, & modulatione suaui decantari, vt animi delicatiores ad diuinas laudes tum audiendas ab aliis, tum ore proprio reddendas excitarentur. Nihil in rebus humanis reperiri potest aptius ad leniendum laborem actionum, quàm modulatio vocis *Cantus Ecclesiastici quanta vtilitates.* D. Chrys. in Psal.41. *Cãtus musicus labores lenit.*

vocis opportunè adhibita. *Imò nihil* (ait Chrysostomus) *animam æquè erigit, & alatam quodam modo efficit, & à terra liberat, & exoluit à vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, &, vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat, perficit, vt versus modulatus, & diuinum canticum numero compositum.* Inde paullatim progreditur sanctus Doctor ad comprobandum, quòd omnis labor facilè vincitur modulatione carminum: *Nam etiam infantes ab vberibus pendentes si fleant, & affligantur, hoc cantu sopiuntur; viatores quoque iugalia animalia ducentes cantu aliquo itineris & meridiei molestias consolantur; agricolæ quoque & vindemiatores hoc cantu duros labores hilariter superant; nautæ etiam remos impellentes eodem cantu suum explent suauiter opus; mulieres quoque texentes, & confusa stamina radio discurrentes sæpè quidem & per se singulæ, sæpè etiam omnes concorditer laboris molestiam canendo eludunt* Si labor omnis in actionibus corporis externis superatur per cantum, idem etiam labor superabitur medio cantu in diuinarum laudum munere explendo.

Musicus cantus omnem duritiam emollit.

Idcircò volens Deus gratiorem suauioremque hunc reddere laborem mortalibus, coniunxit melodiam Prophetiæ, vt omnes numero versus delectati cum magna animi alacritate sacros ei Hymnos emittant. Si laboris obtinent victoriam cantica profana, quæ sæpè damnum & exitium possunt animæ afferre, sicut & afferunt, eamdem certè victoriam obtinere non erit dubitandum Cantica diuina, quæ à Deo fuere hominibus concessa, vt ex eis simul caperetur voluptas & vtilitas. Per hæc tollitur omnis labor tum contempla-

Cātus profanus exitiosus.

templationis tum actionis, & spiritus animique progressus maximè adiuuatur. In primis mens eam faciliùs obtinet ac diutiùs tenet attentionem, quam asserimus omnino necessariam rectè psallentibus: nam tarditas pronuntiationis, quæ deuoto coniungitur cantui, hoc præstat beneficium menti, vt ipsa queat suauiùs attendere ad ea quæ lingua profert. Hoc beneficium fuit ab Angelico Thoma qua solet breuitate & claritate traditum his verbis: *Si aliquis cantet propter deuotionem, attentiùs considerat quæ dicuntur, tum quia diutiùs moratur super eodem; tum quia, vt Augustinus dicit libro decimo Confessionum, omnes affectus spiritus nostri, pro sua diuersitate, habent proprios modos in voce atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur.* Ex Psalmorum cantu putat B. Chrysostomus oriri tum sanctificationem cantantium, tum etiam veræ Philosophiæ occasionem; quia verba animum purgent, & Spiritus sanctus in canentium animas descendat faciliùs, præsertim quando psallentes intelligentiam possident Hymnorum. Ad suam comprobandam sententiam adducit sanctus Doctor illa Pauli Apostoli verba: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto.* Quomodo obtineri queat hæc Spiritus sancti plenitudo, subditur his verbis: *Loquentes vobismetipsis in Psalmis, & Hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,* hortando nimirum ad Psalmorũ modulationem. Expendẽs autem D. Chrysostomus verba illa, *in cordibus vestris,* quid sibi velint, ait idem esse ac cum intelligentia; *vt non os verba loquatur, & mens extrà versetur maximè diuagans, sed vt lingua ab*

D. Thom. 2.2. q 91. art.2. ad 5.

Ephes. 5.

Psalmorum intelligentia magnam vim possidet.

Y *anima*

anima audiatur. Non ideò tamen hoc priuari fru-ctu dicendi sunt idiotæ canentes, quia sensum non percipiunt; sed dicendum est, quòd licet non tanta digni fortassis sint Spiritus gratia, tamen sanctificabitur etiam in eis lingua per verba illa sancta, si dicantur prompto attentoque animo.

Cantus Psalmorum audientes allicit.

Adest etiam vtilitas audientium, qui cantu illo, quasi quadam sancta illecebra, alliciuntur ad Templa, vt horas diei sanctè expendant. Multi ad Templa non accederent, nisi hanc piam modulationem essent audituri; & dum musicis concentibus attendunt, quot tunc mala deuitant? quoties multi ad meliorem frugem cõuersi sunt? quoties multi pij ad maiores virtutis progressus excitati sunt? Non malè scripsit quidam, quòd huiusmodi pius concentus motus diuinos & admirabiles animis hominum incutiat, eosdemque ad studium pietatis ac deuotionis accendat, curis rerum mortalium & caducarum omnino liberet, in obliuionem mundi pellat, ad contemplationem denique cæli rapiat. Hinc alius musicam modulationem, non sine fundamento, sic de se loquentem introduxit:

Melodia miri effectus in animis mortalium.

Vinco, flecto, rego, cantu, dulcedine, plectro,
Dira, cruenta, feros, tartara, monstra, viros;
Languentes releuo, morituros excito, mœstos
Erigo, psallentes munio, vinco deos.

Et quotquot vmquam aut ficti aut veri descripti sunt effectus, ad animi mores componendos, visi inter mortales, possunt simplici veritate transferri ad pium concentum in nostris Templis expletum; quia similes, imò etiam maiores effectus ex Psalmorum cantu in animis mortalium aliquando deriuati sunt.

Prodi-

Prodiderunt antiquæ Ethnicorum Historiæ, Empedoclem modulationis vsu repressisse iuuenem ruentem in cædem; Pythagoram iuuenem vino calidum amoris æstu percitum, iam iam in libidinum voraginem ruiturum, præmisso citharista tranquillasse, & ad mentem saniorem reduxisse; Antigenidem Alexandrinum remouisse Alexandrum Magnum ab epulis, & ad arma capienda commouisse, quasi coëgisse sola modulatione; Timotheum eumdem Alexandrum, quando ira ditiori agebatur, adhibito concentu reddidisse agno mitiorem; Achillem effrenes iras, tamquam in animo debacchantes, vnius cantus suauitate compescere solitum fuisse; Agamemnonem Troiam profectum, vxori suæ musicum excellentem tradidisse, vt eius modulatione delectata adulteris non aduerteret. Bestias tradunt esse concentu vel mitigatas, vel incitatas; vti cum delphinis ab Arione actum esse scribitur, qui eos sibi conciliauit. De equo ad tubæ sonitum commoto proditur à sancto Iob cap. 39. Caium etiam & Gracchum hac modulationis arte Romanum populum sæpissimè ad suam voluntatem flexisse. Verùm alios longè maiores effectus quotidie in Ecclesia nostra ex Psalmorum cantu euenire ad animorum vtilitatem, licebit facilè cognoscere tum ex iis quæ de psallente Dauide describit sacra Historia, nam quoties Rex Saül à dæmone arreptus vexaretur, à Dauidis Psalmodia liberabatur; tum ex iis quæ de se ipso scribit & confitetur diuus Augustinus: *Cùm reminiscor*, inquit, *lacrymas meas, quas fudi ad cantus Ecclesiæ tuæ in primordiis recuperatæ fidei meæ, & nunc ipso commoueor non cantu, sed re-*

Musice animi affectus commouet.

Musica vi expulsus dæmon.

1. Reg. 16.

D. August. lib. 10. Cófess. c. 33.

bus quæ cantantur; cùm liquida voce & conuenientissima modulatione cantantur, magnam instituti huius vtilitatem agnosco.

Hinc non minùs scitè quàm verè asseruit grauis Auctor ex nostri Ordinis Religiosis, quòd *Psalmodia si sapienter, si attentè, si feruenter, si deuotè exerceatur, non tigres, sed efferatas mentes permulcet, non quidem saxa, verùm corda, ipsis enimuerò lapidibus duriora, motu & vita donat; non siluarum robora, sed pectora mortalium animo potiùs quàm loco mouet: non inferos recludit, sed cælos verissimè patefacit; delet crimina, non vincit monstra.*

Christoph. Giarda in sua Ape Relig. l. 2. cap. 7.

Si tollantur abusus qui in Ecclesiastico possunt irripere cantu, sicuti, cùm de defectibus Libro sequenti agemus, admonebitur, nihil erit in modulationibus Psalmorum reprehendendum, sed vberrimi inde fructus & vtilitates percipientur à mortalibus. Quando cantus est grauis & pius, ac laudibus Dei accommodatus, ita vt verba suauiter audiantur, & sensus queat ab intelligentibus percipi, quemadmodum à viris sanctis desideratur, qualisque graui Synodali Decreto à sancto Carolo præscribitur suæ Ecclesiæ Mediolanensi, varias spirituales operatur vtilitates in animis tum canentium, tum audientium. Nónne & Angeli ipsi, ad animos hominum in Deum excitandum, modulatione cantus, tamquam medio aptiori, vsi aliquando sunt? Testem profero illam suauem modulationem altissimi Hymni, *Gloria in excelsis Deo*, quam læti expleuerunt super natum Christum Dominum, descriptam ab Euangelista Luca, quæ potuit etiam rudes pastores excitare, imò & compellere, vt ad visendum Christum

D. Carolus in Synodo anni M. D. LXV. cap. De musica.

Musicam Angeli adhibent.

Lucæ 2.

Christum se conferrent, & laudantes reuerterentur ad greges: *Reuersi sunt laudantes Deum.* Si musicum cantum adhibuere ad Dei laudes celebrandas sancti viri, mulieres, Patriarchæ & Angeli sublimes, cur nos quoque eumdem non amplectemur & comprobabimus? Ascendentes igitur Templum Domini, laudemus Deum nostrum *in psalterio & cithara, in tympano & choro, in chordis & organo, in cymbalis benesonantibus, in cymbalis iubilationis*, cantemus, exultemus, & psallamus, *Omnis spiritus laudet Dominum.* Psal. 150.

CAPVT XII.

Amor Dei ad Hymnodiæ excitat cantum.

VBI cor amat, lingua clamat, dixit Antiquitas. Hinc illud in schola Platonis proloquium, Amor musicam docet. Nec vmquam vllus cantus potuit sine amoris aliquo impulsu aut produci, aut productus diu durare. Quis excitare potest matrem ad cantum, vt lactentem prolem ac vagientem placet, nisi amor? quis philomelas lusciniasque suauiter replere cantibus & modulationibus aërem docuit verno tempore, dum fecunditati operam præstant, nisi amor? Amor musicam docet. Sicut verum est hoc pronuntiatum in omnibus naturæ operibus, quod longum esset variis adductis exemplis comprobare, ita verissimum est in munere diuinarum laudum. Vbi amor Dei vigebit, vigere cognoscetur frequentia & impulsus ad Hymnorum cantum. Vbi

Amor musicam docet, acuit, & sustinet.

vehementior aderit amor, vehementior reperietur impulsus ad Hymnodiæ vsum.

Qui Deum diligunt, honorem & cultum eius quærunt.

Quicumque semper vero in Deum ferentur affectu, sicut cupient Dilecto suo omnem laudem & honorem, ita studebunt pro viribus Hymnis illum colere & celebrare, vt eius honor lausque publicè ab omnibus colatur, & dilatetur magis in animis mortalium: imò si possent, quod vellet animus, cuperent maiorem facere ipsum maximum infinitumque Deum. Circumfertur ad hanc rem emphaticus quidam diui Augustini erga Deum affectus, dum maximo æstuaret in Deum amore. Quòd si ipse Augustinus Deus esse potuisset, nihilominùs adeò gaudebat Dei perfectissimis attributis, vt paratus esset libens volens ad seipsum spoliandum tanta dignitate, vt Deo suo illam concederet. Ego fateor veritatem, hunc affectum, qui tam vulgaris est apud Scriptores, nondum potui reperire inter scripta Augustini. Magni similes affectus erga Deum, quoad laudationum vsum, visi à nobis sunt in sancto Hymnographo, qui licet sciret Deum esse magnitudine infinitum, cui nulla potest fieri magnitudinis accessio; tamen quando amore ardebat vehementiori in Deum, non solùm statim ad Hymnos concinendos se recipiebat, quos vt plurimùm exorditur à laudatione, vnde & nomen traxerunt Hymni, sed etiam verba eligebat apta, quæ, si fieri posset, maiorem redderent Deum amatum ac dilectum, vsurpans

D. Augustini affectus in Deũ dilectum.

Psal. 68. præsertim verba magnificandi Deum: *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude.* & alibi: *Magnificetur Dominus.* quod

Psal. 39. verbum innuit desiderium augendi magnitudi-

nem

nem Dei. Non quia possit aliqua Deo fieri accessio siue quoad substantiam, siue quoad perfectiones, alioquin non esset Deus, nec infinitus, nec quidquid est in Deo Deus esset, contra omnem veram Theologiam; sed verba sunt eximij affectus in Deum, qui cupit etiam quod fieri nequit. Valdè sunt Deo gratæ huiusmodi animi declarationes, nam Deus potiùs animum pendit quàm censum. *Deus potiùs animum pendit quàm censum.*

Eumdem amoris affectum visi sunt exhibere omnes animi spiritu & feruore pleni, &, iuxta feruoris plenitudinem, plenior quoque affectus declaratio visa est in illis. Hinc præcipua verba ex ore Virginis Deiparæ audita statim post Incarnationis mysterium in eius vtero peractum, fuere in Dei magnificationem declarandam: *Magnificat anima mea Dominum.* vbi licet etiam aduertere sensum illius verbi *magnificat*, in quo latet etiam specialis prærogatiua animi illius amore feruentis. Non dixit, Magnifica anima mea Dominum, quasi excitans animum ad laudes Dei, quemadmodum ceteris Sanctis dicere opus esset (quia non semper actu poterant omni tempore laudare Deum; sed colligere priùs cogitationes, & animum ad seipsum reuocare ab aliis occupationibus necesse erat, inuitando spiritum proprium, & dicendo cum Dauide: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius*;) sed ipsa semper tam in itinere quàm in Oratorio, tam vigilans quàm dormiens, ait D. Ambrosius, actu Deum suum Hymnis laudabat & magnificabat; proinde sola dicebat: *Magnificat anima mea Dominum.*

Beatæ Virginis Deiparæ affectus singularis in Deum. Lucæ 1. Psal. 102. *Animi beatæ Virginis Deiparæ prærogatiua.* Lucæ 1.

Nec solùm ipsi, qui ex animo Deum diligunt,

Diligentes Deum cupiunt auxilium sociorum ad Dei laudes. sunt laudibus illius frequentes & solliciti, sed exoptant alias creaturas sibi associatas ad eamdem explendam laudationem, imò eas inuitant & accersunt. Tres pueri in Babylonica fornace constituti, ad nostrum exemplum, prouocare studebant omnes creaturas à Deo factas, vt secum Deum, communem omnium conditorem, celebrare non recusarent, *Daniel. 3.* *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula*; quasi impares se declararent operi tanto, cùm Deus infinitis modis maior sit omni laude. Eumdem inuitandi socias creaturas modum ante hos præclarissimos iuuenes exercuerat sanctus Rex Dauid, præsertim vltimis suis Hymnis, prouocans omnes creaturas existentes in cælis, in *Psal. 148.* aëre, in terra, & subtus terram: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis.* aliàs etiam voluisset omnes amicos & notos sibi vnitos, & *Psal 33.* socios ad hoc munus Hymnodiæ, dicens: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.* Eumdem affectum videmus obseruatum etiam à profanis amatoribus, qui, vt amoris sui vehementiam testentur, implent chartas suspiriis, & prosopopœis etiam ad inanimata, inuitantes omnia ad laudes dilectæ creaturæ prosequendas. Imò apud omnes homines argumentum præcipuum veræ dilectionis & æstimationis habitum fuit desiderium & ardor circa laudes rei dilectæ & æstimatæ. *Cordis affectus erga res dilectas.* Quò magis quis æstimare ac diligere alium cognitus est, tantò vehementiùs quærere visus est ab aliis auxilium ad eumdem celebrandum & laudandum. Huius affectûs insigne exemplum proposuit nobis Christus Dominus in illa muliere, quæ, ob inuentam

à se

à ſe drachmam quam priùs amiſerat, conuocauit vicinas & amicas, vt omnibus communicaret rei cariſſimæ deperditæ recuperationem, & ab omnibus exigeret oſtenſionem lætitiæ maioris: *Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram.* Lucæ 15. Et in illo paſtore, qui, ob inuentam à ſe dilectiſſimam ouem, conuocare ſtuduit omnes paſtores regionis illius, vt omnibus communicaret proprium gaudium, & ab omnibus reciperet maioris lætitiæ oſtenſionem: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ perierat.* Ob hunc communem omnium hominum affectum & deſiderium acquirendi ſocios ad laudandum Deum, aſſerere non dubitauit ſanctus Auguſtinus ad ea verba citata Dauidis, *Magnificate Dominum mecum*; quòd ſi veri amantes Dei reperirentur, adeſſent illis multi alij laudatores Dei ipſius, eorum exemplo & prouocatione excitati. *Si amatis Deum, rapite omnes ad amorem Dei qui vobis iunguntur, & omnes qui in domo ſunt veſtra.* & iterùm ſubdit: *Excitate in vobis amorem, fratres, & clamate vnicuique veſtrûm, & dicite: Magnificate Dominum mecum; ſit in vobis iſte feruor.*

Veri amantes Dei ſeipſos alioſque ſtudent ad diuinum amorem excitare.

Ego aſſerere non dubitarim, quòd ſi aderit feruor amoris in Deum, aderit & deſiderium & ſtudium diuinarum laudum; &, ad menſuram dilectionis & feruoris, procedet ſtudium laudationis tum in ſe, tum in aliis. Tantum aberit, vt Hymnodiæ in choro ſtudioſos quis poſſit appellare inutiles, vt debeat potiùs eos celebrare veros Dei amatores. S. Auguſtinus, expendens illam Dauidis locutionem ad omnes gentes, vt Deo Cantica ſemper noua decantare & adhibere ſtu-

Psal.95. deant, *Cantate Domino Canticum nouum, cantate Domino omnis terra*, acutè concludit, hunc cantum à feruenti amore originem trahere suam dicens: *Cantare amantis est. Vox huius cantoris, feruor est sancti amoris. Amemus, gratis amemus: Dominum enim amamus, quo nihil melius inuenimus; ipsum amemus propter ipsum, & nos in ipso, tamen propter ipsum.* Quare sicut amor est causa cantus Hymnorum, ita Hymnorum cantus nutrit amorem, & alter alterum inuicem promouet. Ideò Dauidici Hymni variis scatent affectibus amoris tum in Deum laudatum, tum in mandata & legem eius, tum in virtutes omnes; quibus auditis aut decantatis incitatur animus ad huiusmodi affectus eliciendos.

Amor gignit cantum, cantus nutrit amorem.

Dauid vt Deo suo, imò potiùs mundo quàm Deo, declararet sui amoris magnitudinem, quia mundus penetrare non valet cordis affectum, dicebat se cantasse Hymnos omni conatu cordis: Psal.118. *Clamaui in toto corde meo.* vbi dignum est consideratione illud adiunctum *toto*: non enim vacare mysterio putandum est, alioquin satis fuisset dicere *in corde.* Totum cor dicit, vt ostendat se cantare consueuisse omni cordis sui portione. Sunt ex psallentibus, qui altera tantùm cordis parte, nimirum subtilibus & altis speculationibus, psallunt, sed abest pars melior ipsius cordis, nempe amor & affectus. Qui acuto pollent intellectu, faciles sunt ad pulchras speculationes exercendas super Hymnis quos concinunt; sed si ardore amoris & affectus carent, dicere non poterunt se clamasse in toto corde. Meliùs explicabo hanc doctrinam præclara diui Bernardi consideratione, dum inuehitur in Luciferum; quia cùm subtilissimo

Cordis humani portiones duæ.

D.Bernar. Serm.3. de Verb.Isaiæ

tilissimo & sublimissimo ornatus esset intellectu, frigidissimo tamen iacuisset affectu, ideò reprobatus à Deo, & à cælo eiectus fuit: *Tu habuisti miser lucem, sed ardorem non habuisti; bonum erat tibi, si ignifer magis esses quàm Lucifer, ne tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus, ipse frigidam quoque eligeres regionem* (nempe Aquilonarem intelligere volebat sanctus Doctor) quia frigidissima est, nam dixerat Lucifer: *Sedebo in lateribus Aquilonis.* Isaiæ 14. Si itaque Angelo tam sublimi nihil profuit fulgor sine ardore, neque in nobis Deo placebit acumen ingenij alta speculantis, si desit ardor voluntatis. Totum cor adhibent feruentes laudatores, vti adhibebat Dauid dicens: *Clamaui in toto corde meo.* quod videtur innuere voluisse diuus Ambrosius super hæc verba, dicens *toto corde* idem esse ac, cogitationum sublimitate concentuque virtutum. Psal. 118.

Ingenij acumen sine voluntatis ardore nullius est apud Deum meriti.

Horum amantium cantus numquam languet, semper feruet, nec vllo aut studiorum aut occupationum impedimento minui potest; in mediis etiam tormentis exercetur, & tenetur, etiam si Deus se aduersum & iratum semper ostenderet. De felici illo Propheta, qui, ob claram mysteriorum nostræ fidei locutionem, nomen Euangelici à diuo Hieronymo est adeptus, nimirum Isaia, qui tanta claritate loquitur de mysteriis ad Christum Dominum & ad Ecclesiam spectantibus, vt potiùs præterita describere quàm futura prædicere videatur; quique moribus & vita fuit talis, qualis in Christi asseclis desideratur. Scitum est quòd fuerit constans in laudibus Deo concinendis omni tempore, etiam dum sibi cognosceret Deum iratum atque aduersum; is enim

Amoris erga Deum indicia.

Hymnum

Hymnum celeberrimum illi decantauit dicens: *Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi.* Soli frigidi & remissi cantum aut reprehendunt, aut fastidiunt, aut fugere etiam & declinare student. Veri diligentes Deum Hymnodiæ cantum tuentur & frequentant, sicut etiam à Deo cariùs audiuntur, & citiùs exaudiuntur; non enim apud Deum solus attenditur vocis clamor, sed amor cordis, quemadmodum eleganti rhythmo prodidit Antiquitas:

Isaiæ 12.

Tepidi cantum Hymnorum detrectant.

Non vox, sed votum, non chordula musica, sed cor,
Non cantans, sed amans cantat in aure Dei.

Qui rhythmus ob elegantiam translatus est à Glossa super cap. *Cantantes*. vbi agitur de conditionibus ad psallendum opportunis. Qui diligunt Deum, ab ipso diliguntur Deo. Qui amore ardentes cantant, isti vtuntur apta lingua, quæ sola apud Deum intelligitur. Si quis à Deo eam gratiam, quam habuisse scribitur S. Ephræm, obtinere dignus esset, conspiceret haud semel ex ore psallentium diuinum egredi ignem. Narrat Surius, quòd dum hic sanctus vir relicta patria se in Capadociam contulisset, vt sanctum Basilium, de quo præclara audierat, inuiseret, Ecclesiam in primis adiuit, sibi certò persuadens, quòd ibi Episcopum posset videre. Nec spes fefellit, imò in ipso primo aspectu miram rem conspicere in eo fuit dignus. Sicut enim hunc beatum Episcopum reperit tunc cum aliis Clericis diuina persoluentem, ita in eius ore, dum promeret verba sacra, vidit igneam linguam. Hoc spiritali diuinoque igne gaudere existimandi sunt, quotquot Deum ex animo diligenter canunt in choro. Si amor non adsit, etiam si Angelorum linguam & cantum

Dist. 92.

Amantis lingua percipitur à Deo.

Surius in Vita S. Basilij Tom. 1. mens. Ianuar.

cantum quis habeat, non magis à Deo percipietur, quàm æs tinniens ab homine percipiatur, iuxta doctrinam Pauli Apostoli dicentis: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.* Imò inter Angelos ipsos qui feruentiores sunt in Dei amore, frequentiores auditi sunt ab hominibus ad Dei laudes concinendas, & proximiores Deo existunt, & nomen ab amoris ardore obtinuerunt. Seraphim dicuntur, & Seraphim fuere, qui auditi sunt ab Isaia decantantes: *Sanctus, sanctus, sanctus.*

1.Cor.13.

Seraphini proximiores sunt Deo.

Isaiæ 6.

Quomodo autem Hymnorum cantus debeat adscribi amori Dei, qui est actus caritatis, iam explicauimus ad calcem Libri superioris, vt non sit opus nunc eadem repetere, sed supponere tamquam vera atque conformia iis quæ hoc asserimus loco, amorem nempe semper fuisse præcipuum musicæ doctorem; nec vllum vmquam fuisse verùm amantem sine aliquo musico cantu; Cantica item esse Dauidicos Hymnos, Cantica scilicet animi verè diligentis Deum. Ad istorum Canticorum frequentationem eò auidiùs incitatur animus amantium Deum, quò certiùs vnusquisque nouit, per illa reddi dilecto Deo eum honorem, qui à nebulonibus & impiis publicè eidem detrahitur Deo. Multi namque peruersi homines in ludis, in viis, in plateis, in hospitiis Dei nomini ac honori detrahere minimè verentur; aut illi tribuentes quæ non decent, aut denegantes quæ debentur; vel maledicentes, vel illudentes, vel alio quouis modo blasphemantes. Nisi essent in militãte Ecclesia veri amatores Dei, qui publicè illius laudes purissimas, à Dauidicis

Hymnodiæ vsus reddit Deo eum honorem, qui à blasphemis aufertur illi.

Psalmis

Psalmis oblatas, cantarent; cum hac etiam expressa intentione restituendi dilecto Deo eum honorem, quem alij in publico conculcant iniustissimè, cultus Dei exterior magno careret sibi necessario ac debito ornamento. Sollicitiores essent ministri impietatis ad conuitia in Deum euomenda, quàm Dei amatores ad eiusdem Dei tuendum cultum, & promouendum honorem, quod repugnaret naturæ veri amoris.

Veri amatores Dei nequeunt abstinere à choro. Surius 6. Martij.

Feruidi amatores Dei numquam à diuinis laudibus possunt se subtrahere, sed prompti & alacres ad illarum frequentiam accedunt. Huius rei illustre exemplum nobis reliquit beata virgo Colleta, magni in Deum feruoris Religiosa. Hæc tanto in Deum ardebat amore, vt licet non mediocri laboraret morbo, numquam tamen voluerit à diuinis laudibus & à choro abstinere, neque, propter Sororum paucitatem, de illis aliquid minuere; sed, etiam si adessent cum ipsa duæ tantùm vel tres aliæ Sorores, preces Canonicas omnes solemniter explere volebat. Numquam item, quod est mirabile, in diuinis persoluendis Officiis vllum vel tædium vel laborem sensit, imò quantò ea prolixiora essent, tantò ipsi gratiora videbantur. Quòd si aliquando experiretur aliquam desolationem, mox inchoato Officio, confortata psallebat maximo spiritus feruore, perinde ac si ante oculos suos summi Dei conspiceret gloriosissimam faciem. En feruoris effectus in corde Deum diligente. Possideat aliquando hic amor omnium psallentium corda; quia tunc tota Ecclesia in terris viuens imitabitur Ecclesiam triumphantem in cælis: vbi sicut ardet amor, ita viget Hymnorum feruidus cantus

sine

ſine vlla requie aut labore, ad gloriam altiſſimi Dei, qui ſit benedictus in ſæcula.

CAPVT XIII.

Miniſtrorum canentium ſanctitas maiorem tribuit vim Hymnodiæ.

LICET omnes miniſtri Eccleſiæ, ad Hymnodiam in choro deputati, ſint ad id munus explendum apti, & dum orant nomine Eccleſiæ, ſemper ſint Deo accepti; dignitatem tamen maiorem miniſtrorum, in quocumque iſti ſint gradu, vim augere Hymnodiæ pro comperto ſupponunt omnes Catholici Doctores. Qui digniores erunt, ſiue inter Sacerdotes ſiue inter Leuitas, ſiue inter Clericos ſimplices ſiue inter quoſlibet alios miniſtros ad hoc pſallendi munus inſtitutos, faciliùs ac promptiùs à Deo exaudientur. Digniores appello non gradu, ſed ratione caritatis & gratiæ quæ in anima reſident, & reddunt aliam animam alia digniorem coram Deo, iuxta illud Apoſtoli Iacobi pronuntiatum: *Multùm valet deprecatio iuſti aſſidua.* Quo teſtimonio innixus Summus Pontifex Alexander ſcripſit de Sacerdotibus, quòd quantò digniores fuerint, tantò faciliùs pro neceſſitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Quam Pontificis doctrinam inſulsè reprehendunt hæretici; quia ſicut oderunt veram Iuſtitiæ & gratiæ ſanctitatem, ita eiuſdem vim negare non erubeſcunt. Verùm, quidquid blaterent iſti ſanctæ Eccleſiæ hoſtes, inhæreamus nos non ſolùm ſcripturis Apoſtolicis, ſed etiam ipſi rationi euidenti: nam, etiam apud politicos,

Iuſtorum preces gratiores ſunt Deo.

Iacob. 5.

Alex. II. Epiſt. 2. 1.q.1. *Ipſi Sacerdotes.*

liticos, discrimen agnoscitur inter virum & virum, etiam si ab eodem Principe ad idem munus eligatur. Nouimus omnes, quòd inter nuntios seu Oratores à Regibus missos, illi censentur ad munus legationis aptiores, qui eloquentiæ dono præditi, sciunt negotia prudenter & apposité agere, & Principis sui sensum aptè proferre, & explicare; si insuper peculiari valeant gratia apud alium Principem ad quem sunt missi, & apud eius primarios ministros: huiusmodi enim Oratores & nuntij solent feliciùs expedire assumpta negotia. Eodem omnino modo philosophandum est à nobis circa ministros ad Deum exorandum deputatos: licet enim omnes sint veri ministri, & omnes eodem legationis fungantur munere pro populis ad Deum (nam hoc nomine Legatorum vocantur ab Apostolo Paulo ministri Ecclesiæ;) qui tamen maiori apud Deum pollebunt gratia, quia iustiores & sanctiores sint aliis, isti sine dubio faciliùs exaudientur. Hæc similitudo nuntij eloquentis exprimit aptissimè munus nostræ orationis Deo oblatæ, vti disertè demonstrare studet Parisiensis in sua Rhetorica diuina, dum differit de oratione & virtutibus illius.

Principum nuntij aptiores ob eloquentiam.

Psallentes munere funguntur Legatorum apud Deū. 2. Cor. 5.

Parif. de Rhetorica diu. c. 38.

Huic vitæ sanctitati & gratiæ acquisitioni studere deberent, quotquot sunt in Ecclesia Dei ministri; quia sicut ex laicorum facultatibus viuunt ad hunc præcipuum finem relictis, vt instituerentur perpetui ministri diuinarum laudum, qui, dum laici suis distinentur negotiis, dum ludunt, dum rident, dum dormiunt, pro ipsorum incolumitate Deum exorent, ita debent sanctiori vitæ disciplina se disponere, vt à Deo facilè & promptè exaudiantur. Non mediocris culpæ fiunt

Redditus Ecclesiastici instituti sunt à laicis, vt diuina obeantur Officia.

fiunt rei, pœnas aliquando debitas subituri, qui suæ obligationis obliti, aut cum magna morum relaxatione viuunt, aut omnino ab Hymnodia se subducunt.

Vrgebat sanctus Anastasius, quem refert beatus Theodoretus in dubiis Scripturæ, illa verba Oseæ ad ministros Templi, vbi peccata populi comedere dicuntur, *Peccata populi mei comedent*, Oseæ 4.
& dicebat: *Hinc docemur, quòd vos vescentes iis qua offeruntur à populo, & pro eis preces non diligenter offerentes Deo, pœnas dabimus.* Huc spectat illud commune Canonistarum proloquium: *Beneficium datur propter Officium.* vnde qui non persoluit Officium, priuandus etiam censetur beneficio; nam magna est relatio Officij ad beneficium, & beneficij ad Officium. Quod maximè fundatur in sacris Litteris, in quibus constat, quòd omni ætate, & apud omnes nationes constituti fuere à laicis redditus pingues ministris Templorum, vt liberè sine molestia possent isti orationi & Sacrificiis vacare. Legitur de sancto Rege Ezechia, quòd post constitutos ministros, 2.Par.31.
qui in officiis suis Domino deseruirent canentes & confitentes, constituit eodem tempore, & decreuit dari eis à populo redditus ad victum, vt possent vacare Domino. Idem reperiemus factitatum etiam apud Barbaras nationes à primis mundi sæculis, quando adhuc nullum in mundo extabat vero Deo Templum erectum. Sicut tunc aderant ministri diis colendis deputati, ita ij fuere ex redditibus populorum pia ac liberali munificentia prouisi, vt rebus sacris, meliùs dixerim superstitiosis, falsorum deorum vacare liberiùs possent. Hanc exemplarem pietatem ob-

Beneficium datur propter Officiū. cap. Si quis Sacerdotum. & cap. Eos etiam. quæst. 11. dist. 12.

Sacerdotes idololatra laicorum redditibus sustentabantur.

Torniellus anno mundi 232. seruauit Torniellus in Pharaone Rege Ægypti, qui sicuti erat veræ expers Religionis, non ita ab omni pietate, saltem apparenti, fuit alienus, tempore præsertim illius famis vniuersalis, quæ omnem afflixit terram per annos septem, cùm omnes confugerent ad Ægyptum (vbi solùm, ex prouidentia sanctissimi Iosephi, qui penuriam prædixerat, venalia dispensabantur frumenta) se ipsos & terras proprias vendentes Regi in seruitutem, vt vitæ alimenta obtinerent. Non potuit Genes. 47. Rex ille, quamuis Barbarus, tunc pati terram Sacerdotum venumdari, imò statuit illis alimenta gratis ex horreis publicis.

Psallentium error quando cordis sanctitati non student. Dum igitur populi benefici & liberales existunt in Ecclesiasticos, vt isti pro ipsis Deum exorent, pudere deberet eos, qui, tantæ obligationis obliti, torpescunt in munere tam stricti iuris; nec student se componere, vt & muneri suo faciant satis, & citiùs à Deo exaudiantur. Offenditur ab istis non solùm ipse Deus, si non persoluatur illi debitum tributum; sed etiam ipse læditur proximus, pro quo ex iustitia debetur orationis oblatio. Multis timeo grauem illam comminationem à diuo Bernardo prolatam: *Væ tibi clerice, mors in olla; quia populi constat esse peccata quæ comedis, sumptus Ecclesiasticos gratis habere reputas.* Caueant sibi, qui maiores pinguioresque possident redditus, si negligenter munus suum explere inuenientur. Si enim onus maius excrescit, vbi maius existit emolumentum, non erit forsan coram Deo à veritate alienum illud quorumdam Doctorum non mediocris gradus pronuntiatum; quòd nimirum plura beneficia possidentes, pluries quoque teneantur recitare Canonicas

nonicas preces. Hoc tamen nos non aſſerimus, ſed tantummodò recolimus, vt inde arguatur, magnam eſſe impoſitam miniſtris Eccleſiaſticis obligationem, etiam ex hoc ſolo titulo redditu ū, ad ſanctitatem vitæ procurandam, & ad muneris ſui perfectam abſolutionem.

Huic autem ſanctitatis ſtudio impenſiùs tenentur operam dare illi miniſtri, qui ratione ſtatus ad maiorem vitæ perfectionem ſunt à Deo vocati, nimirum Regulares perſonæ à ſæculo eductæ, & ad Religionis felicem ſtatum adductæ. Hi ſicut ex peculiari Dei gratia ad ſortem Sanctorum ſunt vocati, nulla ipſis impoſita cura nec de nundinis, nec de negotiis, non de victu, non de veſtitu, non de liberis, nec de vxoribus, non de ſanguine, nec de carne, ita etiam maioribus donantur redditibus & poſſeſſionibus; copioſiuſque in Monaſteriis aluntur, vt cunctis ſollicitudinibus liberi, exactiori cultui diuino poſſint ſedulò vacare, atque ſtrictiori obſeruatione, tum diuinorum præceptorum tum ſui Ordinis inſtitutorum, ſanctiorem vitam profiteri, & orationes perfectiores pro populis offerre Deo valeant. Quaſi dixerim, quòd inter alias cauſas, ob quas Deus optimus permittit viuere improbos & malos in mundo, hæc forſan ſit non poſtrema, vt iſti ſuis bonis temporalibus adiumento ſint perſonis Religioſis, quæ diuino incumbunt cultui, vt expeditiùs poſſint ſuo muneri facere ſatis. Nam ipſi improbi, cognoſcentes vias ſuas malas, timenteſque ſibi aliquod malum à Deo vindice iuſto, quærunt ſibi amicos de mammona iniquitatis; & ad orationes & vitam bonam illorum confugiunt, vt à Deo tum ſuſtinean-

Regularium perſonarum maior ad ſanctitatem obligatio.

Impij cur à Deo permittantur viuere.

neantur, tum aliquando efficiantur digni misericordia, eleëmosynas, facultates & propria bona Religiosis sanctioribusque personis libenter offerendo. Nam certum esse cognoscimus, quòd ob vnum iustum orantem plurimis impiis parcere soleat Deus; quemadmodū ob vnum Abrahamum omnes gentes benedictionem salutis à Deo recipere meruerunt, iuxta illud: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes.* & quemadmodum vnus Eliseus dictus fuit *Currus Israël & Auriga eius*; quia suis precibus & meritis totum Israëlitarum Regnum sustentabat, ne à vindice Deo puniretur.

Iustorum precibus sustinentur impij.

Genes.22.

4.Reg.13.

Religiosæ personæ frequentiori orationi studere tenentur.

Dum Deus liberalior erga Religiosas personas suæ prouidentiæ benignitatem præbet; dumque populi ipsi, consilia Dei exequentes, suas facultates Religiosis personis largissimè communicant, maior inde Religiosis consurgit obligatio vitam sanctiorem exercendi, & orationes fundendi frequentiores, vt Dei & populorum respondere valeant intentioni. Ad Religiosos omnes ego nunc omnium Religiosorum minimus offeram adhortationem huic rei opportunam, quam confidentiùs vsurpabo, quia ne minimum quidem apicem proferam ex me, non enim tantum mihi licentiæ assumere auderem, sed verba sanctorum virorum, quos scimus Deo apprimè gratos, possum adhibere.

Illam hoc loco recolamus grauem cohortationem, quam sanctissimus Dux populi Hebræi Iosue habuit ad totum populum, ne cùm in terras & regiones, omnium benedictionum plenas, aliorum populorum essent Dei benigno fauore introducti, vbi tot tantisque bonis absque labore per-

perfruebantur; ne, inquam, Dei obliuiscerentur benefactoris, sed eum colentes corde magno timerent atque diligerent, eique ex animo seruirent: *Dedi vobis*, ait, *terram, in qua non laborastis, & vrbes quas non ædificastis, vt habitaretis in eis, vineas & olueta, quæ non plantastis. Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde atque verissimo.* Vnusquisque nostrûm sibi ipsi suggerat, quòd verè in terram lacte & melle manantem introductus à diuina misericordia, aliena bona possidet absque labore; inde cognoscet, se teneri ad sanctitatem & perfectionem vitæ impensiori cura obtinendam & acquirendam, ne ingratus sit Deo tam liberali. De nobis altiori sensu dicta sunt illa verba Dauidica: *Dedit illis regiones Gentium; & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.* Vbi aduertenda illa causalis particula *vt*, quæ ostendit & declarat finem ac intentionem Dei donantis hæc bona. Hoc textu Dauidico inhærens diuus Gregorius admonebat, quòd si quis Deum tot bona largientem non recognosceret bonorum operum executione & studio, timere iustè possit, ne vnde nutritus piè creditur, inde iustiùs damnetur.

Iosf.24.

Religionis status similis terræ lacte & melle manantis.

Psal.104.

D.Gregor. 3.Par. Pastor.admonit.27.

Qui Religiosi respondere non satagunt obligationi sanctitatis, nec proprij instituti obseruationes & Regulas custodire curant, sicut grauiùs quàm laici Deo suo ingrati peccant, ita iram eius sibi acriorem prouocare non desinunt; vt timere valdè sibi debeant magnum aliquod iudicium. Quos Deus videt abuti acceptis commoditatibus ad alium finem quàm ipse concessit, iratus iustè punit, priuans eos bonis iam da-

Religiosorum negligentiorum pœnæ acriores.

tis. Caueant Religiosi minas illas ab eodem sancto Duce Iosue factas populo legem Dei non custodienti, nimirum fore, vt Deus eos auferret de regione illa, quam concesserat, pingui atque electa: *Sicut ergo* Deus *impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt; sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima, quam tradidit vobis, eò quòd præterieritis pactum Domini Dei.* Verè pactum transgrediuntur Religiosi, qui vitam professioni emissæ non conformant. Nam Deus videtur tradidisse nobis statum Religionis eo pacto, vt perfectioni vitæ & morum studeamus, & orationi feruentiori & frequentiori pro populis incumbamus. Si inuenerit Deus aliquos huic obligationi non respondere, poterit iustè illos punire aliqua dispersione, quemadmodum comminatus est per Iosue, & re ipsa videmus expletum in populo Hebræo. Saltem multi Religiosi audituri sunt opportuno tempore obiurgationem illam acrem, quam protulit Ieremias nomine Dei ad populum electum & ad Sacerdotes illius gentis: *Induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius, & optima illius; & ingressi contaminastis terram meam, & hereditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores præuaricati sunt in me; & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idola secuti sunt, propterea adhuc iudicio contendam vobiscum.* Ne, quæso, obsurdescamus vocibus istis, quæ si attendantur, in Religiosos tepidos ac negligentes apposite vrgent. Memores simus, quòd vbi maior extitit gratia, ibi grauior

Iosue 23. *Dei mina ad malos Sacerdotes.* Ierem. 2. *Maior gratia nisi pro-*

uior adesse debeat pœna, si gratia non prosit ad salutem. Concedere dignetur Dominus noster vnicuique Religioso, vt quod ore quotidie profert, dum canit vel recitat, *Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum, & exquirã eam semper*, opere ipso aliquando expleat, & vita, exemplo, precibus & hortationibus populos ad meliora prouocet. Tunc sicut vita respondebit statui, ita preces maiorem apud Deum vim possidebunt.

sit ad salutem, maiores exigit pœnas.

Psal. 118.

CAPVT XIV.

Plurium cantantium societas confert Hymnodiæ varias vtilitates.

CVM ratio chori, in quo diuinæ persoluuntur laudes, exigat plurium societatem concordem, qui eodem animo & consonantia, licet diuersis vocibus, alternis versibus & vicibus, eumdem celebrent & precentur Deum Hymnis & Canticis, præstat videre ac considerare, quanta ex hac concordi plurium societate proficiscantur bona atque vtilitates. Hæc cognitio plurimùm conferet ad chori amorem & frequentiam fouendam. Tria præcipua bona ex hac vnione orta possumus attendere, nimirum vsum cantus faciliorem, insuper Dei maiorem delectationem, tandem precum vim efficaciorem.

Chori vsus plurima confert psallentibus bona.

Cantus vsus redditur facilior ex alternatione versuum, qui modò ab vna chori parte modò ab alia dicuntur: dum enim alij cantant, quiescunt alij, & hi statim feruentiores redeunt ad cantum dum illi quiescunt. Hac alterna canendi forma

Cantus Psalmorum facilior in choro.

ad noſtram informationem, vti ſuperiori diximus Libro, vtebantur Seraphini, ab Iſaia in antiqua Eccleſia, & à D. Ignatio Epiſcopo & martyre in noua Eccleſia auditi, canentes alter ad alterum Hymnos Deo altiſſimo. Hac forma expletur ſuauiùs illud onus, quod aliàs eſſet & laborioſum & graue, propter prolixitatem Pſalmorum & precum, quando ſemper ab iiſdem vocibus ſine vlla quietis interpolatione concinerentur.

Ceruorum induſtria in fretis tranſnatandis. Homil. 21. de Verbis Apoſt. & lib. 83 qq. q. 71. & in Pſal. 41.

Hac eadem alternationis ſeu viciſſitudinis forma in onerum deportatione nouerunt vti ipſa animalia rationis expertia, ab ipſa natura edocta, vt ſuauiora reddantur onera portanda. De ceruis prodiderunt graues Scriptores, quemadmodum refertur à D. Auguſtino, quòd dum paſcua mutare volentes, fretum aliquod tranare opus habent, quia onere cornuum valdè premuntur, à quo poſſent ex latitudine tractus maris facillimè tandem demergi, ita ſe ordinare nouerunt, vt vnus poſt alium poſitus collocet caput ſuum prægraue ſuper anteriorem ſibi ſocium. Et ne qui prior alios antecedit onere preſſus demergatur, quia nulli præcedenti caput ſuum poteſt imponere, ſolent vicibus alternis officium ducis ſubire, ac præcedere; ita vt qui prior anteceſſit per aliquod freti ſpatium, iam ſui capitis onere laſſatus, poſt omnes ſe recipiat, vt caput ſuum reclinet ſuper vltimum ceruum, interim alius ducis fungitur munere, donec laſſatus recedat poſt omnes ad quieſcendum: hac alterna mirabili viciſſitudine ſuauiſſimè perueniunt ad litus intentum. Quod itaque nouerunt explere cerui in fretorum & fluminum tranſnatatione, idem obſeruant

nant Ecclesiastici in Officij diuini & cantus exercitatione; alternis enim versibus explent suum munus mira suauitate, ob interpositam quietis vicissitudinem.

Secundo loco, ista pluralitas & varietas cantantium maiorem Deo exhibere dignoscitur delectationem, ob eam rationem, quia exhibent musicæ modulationis, qua Deũ summoperè delectari tradunt sacri Libri, perfectũ exemplar. Sicut musica modulatio ex plurium vocum concordi discordia coalescit, in ea enim adesse debent voces graues, acutæ, altæ & variæ, omnes tamen reddunt suauem concentum; ita dum in choro Ecclesiastico plures conueniunt psallentes, qui sunt varij tum temperamenti, tum ætatis, tum gradus, tum aliquando etiam patriæ, nihilominùs reddunt eosdem Hymnos, easdemque preces, orationes, & sonum. Quando præsertim omnes sunt vera caritate coniuncti, dici poterunt suauissimam modulationis & musicæ formam referre Deum valdè delectantem. hoc sensu dixit sanctus Augustinus, *Quòd multi homines caritatis vinculo colligati vnus sint homo, & ipsorum vnius hominis vox in Psalmis plerumque auditur; & sic clamat vnus tamquam omnes, quia omnes in vno vnus sunt.*

Plurium psallentiũ concordia Deo est gratior.

D. August. Præfat. in Psal. 69.

Quantum delectetur Deus hac cantantium diuersa conditione & qualitate in vnum conspirante, possumus rectè colligere ex variis sacri Euangelij & Apocalypsis locis. Nouimus ex Euangelio magnas mirasque promissiones factas à Deo fuisse pluribus orantibus in vnum coactis. Semel promisit Christus Dominus, se concessurum quamlibet petitionem emissam à pluribus concordibus in fundenda oratione: *Dico vobis, quia si*

Varia gratiarum promissiones orantibus in vnum facta.

Matth. 18.

si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis. tunc autem sermonem fuisse de petitoria precatione ab hominibus ad Deum offerenda, docet Caietanus ad eum locum. Addidit statim Christus Dominus aliam promissionem, nimirum promisit suam diuinam præsentiam iis, qui simul vniti ad orationem conuenissent: *Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* In cuius præsentiæ & assistentiæ figuram possumus recolere situm ex diuina ordinatione Altari incensorum designatum, nempe coram Arca Domini. dixerat enim Deus: *Altare aureum, in quo adoletur incensum, coram Arca testimonij.* Non sine mysterio voluit Deus collocandum Altare incensorum coram Arca, in qua Deus aderat præsens. Figura ista fuit diuinæ præsentiæ promissæ orantibus in vnum collectis. Quis modò nesciat Altare incensorum, quod aureum erat, designare orationem caritati coniunctam? nam aurum est symbolum caritatis, incensum autem orationis. Si oratio, ex diui Dionysij doctrina, dicitur eleuatio mentis in Deum, etiam incensum in Deum dirigitur, vnde vtrumque simul in Psalmis à Dauide copulatur: *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Cum igitur Deus promittat & exhibeat suam præsentiam hisce orationibus coniunctim à pluribus oblatis, concludere nouit animus, magnam ex hisce orationibus delectationem in Deum deriuari.

Exod. 40.

Altare incensorum typus est orationis caritate feruentis.

Psal. 140.

Laudes cariores Deo in cælis à creaturis diuersis offeruntur.

Quinimò si dicamus, delectationem istam non esse valdè dissimilem ab ea, quam in Empyreo cælo haurit Deus ex Hymnodiis Beatorum; forsan non dicetur quidquam hyperbolicum, sed simpliciter

simpliciter verum: nam prodidit diuus Ioannes, quòd solemniores & gratiores Hymnodiæ Deo oblatæ in cælis expleantur à quatuor animalibus simul vnitis, sed diuersæ naturæ, conditionis & formæ, nimirum à leone, vitulo, homine & aquila; quæ animalia requiem non habebant die ac nocte dicentia Hymnum trisagion: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.* Qua voce emissa, quia gratissima est Deo, statim applaudunt viginti quatuor alij seniores, illis animalibus se iungentes, exclamantes: *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem; quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* En quomodo delectatur Deus laudibus oblatis à creaturis diuersæ speciei & conditionis, vt cognoscantur ex hisce narrationibus, quòd tunc gratiores redduntur laudes, quando à pluribus in vnum coactis explentur, & offeruntur. hinc illa Tertulliani sententia: *Coimus in cœtum & congregationem, vt ad Deum, quasi facta manu, ambiamus orantes.*

Apoc. 4.

Ibidem.

Tertiò, ex hac plurium canentium in choro vnione prouenit precum vis efficacior. Tanta pollent apud Deum auctoritate preces vnitæ plurium personarum, vt si quod petitur sit honestum, obtineatur citiùs & certiùs ab istis. Licet omnes preces, quæ puro fiunt corde à singulis priuatim orantibus, esse possint sæpeque sint Deo gratæ; nihilominùs faciliùs respuentur à Deo quàm orationes multorum simul precantium. Expendere solebat ad hoc institutum Origenes illam petitionem tanti ponderis oblatam à Sponsa in Canticis, cùm dixit: *Osculetur me osculo oris*

Multorum simul orãtium preces non respuuntur.

Cantic. 1.

oris sui. Magna certè petitio, quæ nimiam redolet familiaritatem; quia tamen fiebat à Sponsa, id est ab Ecclesia, quæ plurium fidelium dicit congregationem, fuit illicò exaudita: præsentem enim habuit Sponsum desideratum, cum eo colloquia trahens suauia. *Meliora sunt vbera tua vino.* Ex quibus verbis acutè colligit Origenes præsentiam Sponsi, cùm non ampliùs per modum optantis, sed præsentis eum alloquatur. vnde constat promissionem illam fuisse expletam, quam Dominus per Isaiam pronuntiauit: *Adhuc te loquente dicam, Ecce adsum.*

Origenes Homil. in Cantic. 1.

Isaiæ 58.

Ad eamdem rem confirmandam elegantes rationes congetit beatus Chrysostomus Homilia de Incomprehensibili Dei natura. Postquam enim pronuntiauit, preces in Templis factas esse Deo gratiores ratione sanctitatis loci, affert etiam vnionem plurium orantium: *Vbi*, inquit, *tot Patres, vbi clamor felici societate excitus ad Deum immortalem refertur.* In hac societate vult diuus Chrysostomus esse efficaciam maiorem propter illam vnionem: *Est enim in hoc plus aliquid, videlicet concordia, conspiratio, copula amoris & caritatis.* Expendere solebat Doctor egregius orationem illam factam à fidelibus simul vnitis in prima nascente Ecclesia pro incolumitate Petri, qui erat ad supplicium, ex Regis Herodis Decreto, euocandus die postera: cùm enim *oratio fieret sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo*, ecce Angelus Domini adstitit soluens catenas, & carceres aperiens, sospitemque educens Petrum in libertatem. Ex hoc euentu apposite concludit diuus Chrysostomus magnam vim & efficaciam precum à communi aliquo Ecclesiæ conuentu factarum:

S. Chrys. Hom. 3. de Incompr. Dei nat.

Loci sanctitas & vnio orantium vim auget precibus.

Actor. 12.

Preces Ecclesiæ liberant Petrũ è carcere.

factarum : *Quòd si Petro Ecclesiæ oratio profuit, & columnam illam ac firmamentum nostræ Religionis carcere liberauit, cur eius vim tu contemnis?*

Quando videt Deus plurium affectus simul vnitos, quasi videtur coactus exaudire, quemadmodum aliquando euenire conspicimus inter nos mortales. Sæpè clamor populorum deprecantium gratiam pro reo ad mortem addicto extorquere solet. Euentum præcedentibus similem libet aduertere in destructione Ierichuntis. non enim sine mysterio voluit Deus, quòd non priùs corruerent illius vrbis muri, nisi post clamorem simul vnitum totius populi. Tunc statim muri demoliti iacuerunt. *Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, muri illicò corruerunt.* qui effectus non acciderat nec prima, nec secunda, nec tertia die vsque ad septimam; quia totus populus non vociferauerat, sicuti tandem vociferauit in vltima præscripta die. Hunc euentum considerans Origenes, concludit, maiorem inde cognosci vim communium orationum.

Precum vnio cogit Deum.

Iof. 6.

Iericho destruitur clamore.

Origenes Homil. 7. in Iosue.

Quia res ista est maximè iucunda, libet diffusiùs eam comprobare aliis euentibus præclaris, quos vidit nostra Ecclesia Catholica. Recolamus hoc loco orationem illam Apostolorum & fidelium simul congregatorum vnà cum sanctissima Virgine Deipara, dum prima ipsius Ecclesiæ iacerentur fundamenta: nam orantibus omnibus vnanimiter in cœnaculo Sion, adfuit repentè de cælo Spiritus sanctus igneis flammis, qui illos felices orantes accendit, & incendit, imò suauissimè aduffit. Hic euentus non ea tantummodò accidit vice, sed iterùm ac sæpè, quando primi

Spiritus sanctus precibus obtinetur.

primi illi pij fideles vniti orabant. Insigniorem quemdam alium euentum describunt sacræ Historiæ, quando, fidelibus quibusdam simul cum Apostolis in oratione coniunctis, dum vnanimes dicerent, *Domine, tu es qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid, pueri tui, dixisti*, &c. *Nunc Domine respice in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum*, vix peracta oratione, motus factus est in illo loco verè beato, adfuitque super illos orantes Spiritus sanctus, qui illos repleuit.

Actor. 4.

Nec posterioribus temporibus similes euentus denegati sunt aliis orantibus simul iunctis non tam loco, quàm animo & affectibus. Anno M. CC. XLVII. in Conuentu Montispessulani in Gallia, dum ad generalia Comitia ex omnibus orbis partibus frequentiores conuenissent Religiosi Ordinis Prædicatorum, & in choro die sanctissimæ Pentecostes essent vnanimiter expleturi Horam Tertiam, ad Hymnum, *Veni creator Spiritus*, ecce visus est Spiritus sanctus descendere in ignea claritate super psallentium chorum, implens eorum corda diuino ardore. Et vt maioribus cumularentur donis veri illi pij Religiosi, visa deinde etiam est beata Virgo Deipara benignè respiciens eos. Dum enim congregati in Ecclesia cantarent deuotissimum Hymnum, seu Canticum, *Salue Regina*, adfuit sanctissima Deipara Filium Deum gestans inter brachia; positaque ante Fratres, ad illa verba, *Et Iesum benedictum fructum ventris tui*, ostendebat singulis Fratribus eumdem Filiolum: cùm ad ea verba peruentum fuit, *O dulcis virgo Maria*, quando isti

Vmbertus lib. 1. Ferdinand. Castil. p. 1. lib. 1. c. 61.

Spiritus sanctus descendit super psallentes pios.

Beata Virgo Deipara ostendit se orantibus vnitis.

D. Anton. 3. p. Histor. tit. 23. c. 3. §. 1.

caput

caput profundè inclinabant, ipsa resalutans Fratres se inclinabat. Quod illis tunc contigit visibiliter, contingere sæpè inuisibiliter credendum est animis rectè dispositis ac præparatis inter orandum & psallendum. Quòd si fortassis non semper concedatur huiusmodi gratia, non idcircò virtus Spiritus sancti credi debet imminuta, vel diuina misericordia super psallentes abbreuiata, sed id nostris euagationibus aut aliis prædominantibus in corde passionibus est adscribendum. Melius itaque semper est orare cum aliis coniunctim quàm solum, etiam ob eam causam; quia quod aliquando, imò sæpè, non auderet quis petere suæ vilitatis conscius, id obtinere merebitur ex petitione facta ab aliis sociis, qui fortassis gratiores Deo sunt, & magis accepti. Nam dum singuli orant pro omnibus, aiebat D. Ambrosius, sequitur vt omnes orent pro singulis. Hinc fit, quòd cognoscentes tot tantaq; bona ex societate psallentium orta, omni seposita alia cura, studeant interesse choro ad diuinas persoluendas laudes vnà cum aliis; vel si in itinere necessariò reperiantur, solent in ipsis locis hospitij socios adhibere ad recitationem Officij. quemadmodum à nostro Episcopo Dossenio obseruauimus factum, dum, visitationis gratia, siue ad nostros Religiosos, siue ad Religiosos Fullienses proficisceretur. Quemadmodum etiam obseruare solitum scribunt D. Dominicum in suis itineribus. Idem hodie obseruatur à multis piis Religiosis, qui nouerunt fructus magnos ex hac societate prouenientes.

D. Ambr. lib. de Cain & Abel, cap. 9.

Piæ personæ student recitare Officium vnà cum sociis.

CAPVT

CAPVT XV.

Vigiliæ nocturnæ ab Hymnodiæ studiosis obseruandæ.

Tempus nocturnum aptissimum orationi.

QVIA Ecclesia nostra Hymnodiæ & orationibus, nocturno tempore Deum præueniens, illique clamans, diligentissimè vacare numquam destitit, idcircò semper carissima fuit Deo, qui summoperè delectatur huiusmodi obsequiis; quemadmodum ex variis Scripturæ sanctæ locis licet colligere, & cognoscere. Sponsa Canticorum quærebat per noctem maximo studio Dilectum suum, & hic ad eam aduenire satagebat eodem tempore noctis, plenum ferens caput rore, & cincinnos guttis noctium. Hinc Isaias ad Deum confugiebat nocturnis horis: *Anima mea desiderauit te in nocte.* & Ieremias incitabat seipsum & alios fideles ad noctis vigilias custodiendas, vt Deus meliùs laudaretur: *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Hæc præuentio indicium est animi vehementer solliciti & anxij erga diuinas laudes. Explicabat ad hanc rem appositissimè diuus Ambrosius verba illa Hymnographi, *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Quo loco loquebatur sanctus Rex de nocturnis precibus ad Deum suum directis. Confert autem sanctus Ambrosius hoc studium Dauidis cum studio Sponsæ in Canticis quærentis per noctem Dilectum; & vtriusque sollicitudinem nostræ accommodat Ecclesiæ, dicens: *Audi Ecclesia vocem quærentis etiam in noctibus Christum.*

Cantic. 3. & 5.

Isaiæ 26.

Thren. 2.

D. Ambr. in Psal. 118.

Nocturna preces Deo gratiores.

Hæc sollicita præuentio fidelium ad nocturnas

nas vigilias tanto ardore vigebat in primitiua nostra Ecclesia, vt omnes omnino ad eas conuenirent. Huius veritatis testes luculentissimos habemus ipsos nostræ Religionis hostes præcipuos. Plinij Iunioris extat Epistola ad Traianum de moribus Christianorum agens, in qua testatur, se in Christianis nihil obseruasse culpa dignum, nisi quòd suo Christo antelucanos canerent Hymnos. Huius Epistolæ meminerunt Tertullianus, Eusebius, Nicephorus, & alij Ecclesiastici Scriptores. Vigebat tunc in Ecclesia Dei fides & meditatio futuri iudicij vniuersalis, quod, sicut creditur, peragendum circa mediam noctem, propter verba Sibyllæ à Lactantio Firmiano in huiusce rei confirmationem allata, eoque tempore omnibus fidelibus obuia; ac præsertim propter illa verba Domini nostri ad discipulos suos in parabola decem virginum: *Media nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obuiàm ei.* Ita incitabat feruidos piosque illos fideles ad huiusmodi sanctam laudabilemque vigiliarum obseruationem, vt à veniente iudice inuenirentur paratiores, iuxta eiusdem Domini nostri consilium & monitum: *Vigilate ergo, & estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis venturus est.*

Nocturnis vigiliis prisci Christiani frequentes.

Plinius Secundus Epist. ad Traian.

Tertul. in Apol. c. 2.

Euseb. l. 3. cap. 26.

Nicephor. lib. 3. c. 17.

Lactant. Firmian. l. 7. Instit.

Matth. 25.

Matth. 24.

En quantæ semper habitæ sint existimationis in Ecclesia nostra à viris Apostolici feruoris nocturnæ Hymnodiæ. Qui feruor non solùm Apostolorum tempore, sed etiam per multa posteriora sæcula feliciter perdurauit. Diui Hieronymi ætate adeò florebant nocturnæ Hymnodiæ, vt nefas putarent, sine causa necessaria abesse; & tanta animorum consensione ac deuotione Hym-

ni Deo persoluebantur ab illis fidelibus, vt dicere licuerit diuo Hieronymo, nocturnarum vigiliarum insigni defensori: *Tota Ecclesia nocturnis vigiliis personabat Christum Dominum, & in diuersarum gentium linguis vnus in laudibus Dei spiritus concinebat.* Tuetur sanctus Doctor harum vigiliarum sanctam institutionem aduersus maledicta cuiusdam hæretici, qui licet nominaretur Vigilantius, potiùs dici deberet per antithesim Dormitantius, qui eas & vanas & in Deum iniuriosas appellabat, & improbabat. Contra hoc monstrum validissimis pugnauit rationibus & argumentis diuus Hieronymus, vindicans sacras nocturnas vigilias à calumniis impiissimi hæretici. In eamdem sententiam plura scribit sanctus Augustinus Ecclesiæ columen, vt non solùm collaudaret hoc pium institutum suis diœcesanis, sed etiam animaret ad frequentationem vigiliarum. Verùm in his longiùs immorari non est huius loci, cùm de iis iterùm debeant quædam alia haud inutilia dici Libro sequenti in earum commendationem.

D. Hieron. Epist. 48. ad Sabin.

Nocturnarum vigiliarum hostes hæretici.

Vigiliarum nocturnarum obseruatores Regulares.

Illud ad nos, qui Religiosiores ratione status esse deberemus, spectat, vt vigiliarum nocturnarum obseruantiam sartam tectamque tueamur. Nam sicut in ceteris fidelibus laicis sola pietatis frigescentis causa, non autem ob aliquod Ecclesiæ Decretum, abiit in desuetudinem hæc pia obseruantia; ita nos ad cultum Dei tuendum destinati, deuotè, promptè ac studiosè somnum oculis præripientes hanc retineamus, alioquin si in nobis etiam deficiet, prorsus extincta iacebit in Ecclesia. Etiam ipse Hymnographus, qui nocturnarum vigiliarum fuit custos solertissimus, media

dia ſemper nocte ſurgens ad confitendum Domino, voluiſſet tanto operi addictas præcipuè Religioſas perſonas, quæ nullis diſtentæ ſæculi negotiis, domum inhabitant Domini in Clauſtris degentes. quare aliquando integrum efficacis hortationis cecinit Pſalmum, eas accerſens & excitans ad operis iſtius ſtudium perdiligens, dicens: *Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini.* Pſal. 133. Muneri namque diuinarum laudum maiori cenſebat Dauid vinculo obſtrictos eos, qui diuino, ratione ſtatus, ſunt obſequio mancipati. *Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri.* Ij enim ſicuti habitatione gaudent à tumultibus remotiori Deoque proximiori, ita tenentur impenſiùs laudes perſequi diuinas. *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.* Nocturnum tempus potiſſimum ſuadet, tamquam omnium aptiſſimum ad benedicendum Deo in Hymnis & confeſſionibus, tum propter communem omnium rerum quietem & ſilentium, quæ pſallentibus maximè fauent; tum propter temporis opportunitatem, quæ magis eſt placita Deo. *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.* Benedictiones tandem pro coronide à Deo ſuper iſtis vigilantibus & pſallentibus exoptat ex animo, & precatur enixè. Qui enim in Hymnis Deo concinendis horas quietis impendit, diuinis meretur repleri benedictionibus. Dauidicam iſtam hortationem libenti audiunt animo omnes Hymnodiæ cultores, eamque ſtudent diligenti perſequi ſtudio. Hanc quotidie mater vſurpat Eccleſia, nec ſine alto conſilio eam pro vltimo completorij Pſalmo proponit canendam pſallentibus, vt ſcilicet ab illa excitati

animi pij, ad proximas sequentis noctis resumendas vigilias reddantur promptiores & alacriores. Illud nobis sit curæ, ô Religiosi quotquot estis, siue viri siue feminæ, quod dicebat Apostolus Paulus ad fideles Corinthios, dum illos adhortatur, vt se Dei dignos ministros ostenderent, dicens: *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros.* inter alia opportuna media enumerat ac suadet vigiliarum obseruationem. *In vigiliis.* Ex quibus verbis ansam desumit Turrecremata dicendi, quòd non sit verus Dei minister, qui refugit sacras vigilias: sicut contrà, qui laudibus Dei nocturnis vigiles adesse student, sicut Angelorum cælestium assumunt officium, ita eorumdem nomina sibi promerentur. Inter Angelorum sanctorum nomina, à Propheta Daniele vsurpata & tradita, insigne fuit nomen vigilis: *Et ecce vigil & sanctus de cælo descendit.* Vbi diuus Hieronymus admonet eo nomine fuisse à Daniele appellatum Angelum sibi amicum, quia Angeli semper vigilant, & ad Dei imperata exequenda sunt semper parati. Deinde subdit eamdem nominis sortiri felicitatem, qui nocturnis Dei laudibus adesse student ex mortalibus, vnde & nos, ait, crebris pernoctationibus imitamur Angelorum officia. Hinc apud sanctiores Religiosos huiusmodi vigiliarum obseruatio tantæ extitit venerationis, vt neque aduersæ valetudinis causa potuerint nonnulli à nocturnis vigiliis seipsos subtrahere. Insignem in hoc genere historiam refert Surius, dum obiter egregias cuiusdam Monachi, nomine Zachæi, qui sub disciplina Magni Pachomij vitam agebat cælestem, recenset virtutes; in primis scribit, quòd hic Religiosus tanta colebat

[Margin notes: 2. Cor. 6. — Daniel. 4. — D. Hieron. — *Angeli semper vigilant.* — Surius in Vita sancti Pachomij, Tom. 3. mens. Maij]

colebat alacritate monasticos omnes conuentus, vt numquam ab eis abesse cognitus fuerit. Deinde quòd variis licet afflictaretur corporis doloribus, imbecillimæque semper esset valetudinis, numquam tamen à nocturnis abfuerit vigiliis, quæ semper à media nocte vsque ad manè peragebantur in cantu Hymnorum; nec tamen ad somnum redibat, sed reliquum diei tempus in operibus manuum transigebat.

Has vigilias obseruare maximè decet Ecclesiam, quæ, veluti castrorum acies ordinata, hostibus terribilis esse describitur; idcircò more militiarum conuenit vigilias & excubias obseruare, non quidem vt corpora vel res externas custodiat, quemadmodum armis custodiunt milites stipendiarij à Principe positi, sed vt Hymnis & orationibus paratas hostis communis insidias excludat. Ad nos Ecclesiasticos spectat imitari militum sæcularium vigilias, vt expleatur id, quod non semel à Christo Domino pronuntiatum est de vigiliis huiuscemodi militaribus. Sicut notæ sunt quatuor noctis vigiliæ in castris exercituum ab antiquis diligentissimè obseruatæ, quarum vnaquæque ternis horarum spatiis explebatur, de quibus agunt Scriptores de re militari agentes; ita Dominus noster meminit secundæ & tertiæ vigiliæ apud D. Lucam, & quartæ vigiliæ apud D. Marcum, vt nos inuitaret ad vigilãtiam. Pudere nos deberet, aiebat D. Chrysostomus, quando patimur nos Christi militiæ initiatos negligentiores tardioresque vigiliis spiritualibus adesse, quàm sint milites laici suis vigiliis à Principe politico decretis. Hi nec labori parcunt, neque ob pluuias, aut gelu, haud sine vitæ

Cantic. 6.
Ecclesia Dei more militiarum excubat ad animarum custodiam.
Militum vigilia nocturna quatuor.
Veget. l. 3. de Re milit. cap. 8.
Lucæ 12.
Marci 6.
D. Chrysost. Homil. 26. in Acta Apost.

discrimine, abstinent ab officio circumeundi muros, propter loci & ciuium incolumitatem. Eò magis erubescere deberemus, quia faciliores nobis sunt indultæ huiusmodi vigiliæ, respectu earum vigiliarum quas obseruabant prisci Religiosi. Illi pluries surgebant ad Hymnos qualibet nocte, quater nimirum, iuxta quatuor vigilias; quarum vnicuique vnum ex Nocturnis diuini Officij assignabant, primum Nocturnum primæ vigiliæ, secundum Nocturnum secundæ vigiliæ, tertium Nocturnum tertiæ vigiliæ, Laudes autem quartæ vigiliæ. Nostris temporibus indulgens Ecclesia nostræ humanæ imbecillitati, quæ videtur deterior effecta, ad vnicam tantùm noctis vigiliam, siue media nocte, siue post mediam noctem, siue ante auroram, reduxit hanc nocturnam vigiliarum custodiam; qua, vnica vice omnes Nocturnos canere simul cum Laudibus, iam est communis vsus, quemadmodum testatur experientia.

Nocturnæ preces separatim explebantur in antiqua Ecclesia.

In eos, qui, somni quietisque amantes, inuiti surgunt ad nocturnas Hymnodias, eam rationem adducentes, quòd nox ad quietem & somnum sit à Deo facta, validissimis argumentis & exemplis inuehitur diuus Chrysostomus. Primò vrget exemplum operariorum manualium & mercatorum, qui mediis consurgunt noctibus ad opera artis & ad negotia exercenda; vt proinde non sit admittenda excusatio eorum qui afferunt labores & occupationes præcedentis diei. *Nam quantumcumque laboraueris*, ait sanctus Doctor, *non laborabis quantum ærarius, malleum tam grauem ex tanta demittens altitudine, scintillas & fumum toto suscipiens corpore, laborat, & tamen*

D. Chrys. Homil. 26. in Acta.

Argumenta ad vigiliarum custodiã suadendam.

tamen maiorem partem noctis in hoc opere absumit. Suggerit deinde Regis potentissimi consuetudinem, qui media nocte surgebat ad confitendum Deo, & lauabat per singulas noctes lectum suum. Licet tantus Rex per diem esset in Regni administratione, in publicis negotiis expediendis, in subditorum litibus audiendis, in Principum aliorum Legatis excipiendis occupatus; nihilominùs, post aliquas somni horas, surgere ad vigilias noctis non grauabatur. Et sicut aliquando se facturum spopondit Deo dicens, *Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te* (quod idem est in sensu Hebræorum ac si dixisset, *Per singulas vigilias meditabor in te*, vti obseruat diuus Hieronymus Hebraicæ phrasis peritissimus) ita ad vnguem obseruare studebat; *Media nocte surgebam ad confitendum nomini tuo.* Quantumcumque sis delicatus, non es profectò delicatior illo Rege: quantumcumque sis diues, non es ditior illo. Surgere igitur debet vnusquisque libenter, & oculos præuenire in confessione, Deumque sibi acquirere propitium; quoniam Deus plus nocturnis placatur orationibus ob hanc rationem, quia videt nos nobis ipsis arripere tempus quietis, vt illi vacemus. Et quia animus tunc est purior, leuior ac subtilior; tum etiam quia tenebræ ipsæ, & silentium omnium rerum, compunctioni fauere cognoscitur. Si item cælum suspiciamus, videbimus stellarum choros, seu choreas, Deum scintillantibus radiis celebrare, & laudare.

Vigiliarum nocturnarum sollicitus obseruator Dauid.

Psal. 62.

Psal. 118.

Psal. 141.

Nocturnis precibus delectatur Deus.

Nec desunt insignia mysteria diuinitus peracta, quæ si considerationi obiiciantur, poterunt animum ad vigilias promptiores excitare. Noctis tem-

Mysteria à Deo peracta nocturnis horis.

Exod. 11. tempore ab Angelo exterminatore percussa est Ægyptus somno sepulta. Noctis tempore virgines prudentes in Euangelio cum Sponso ingrediuntur ad nuptias, & fatuæ reiiciuntur. Noctis tempore creditur ab Ecclesia Verbum incarnatum ex sinu Virginis matris, post nouem decursos à conceptione menses, prodiisse, iuxta illud
Sap. 18. Sapientiæ : *Cùm quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus* Domine *de cælo à regalibus sedibus* venit. Noctis tempore, siue circa primum gallicinium, siue circa auroram, constans est omnium Doctorum sententia, fuisse gloriosam Domini nostri peractam Resurrectionem. Addamus denique, eumdem Christum Dominum pernoctasse non semel in oratione, non quidem necessitate aut indigentia compulsum, sed vt formam imitationis præscriberet suis.

Diligentia quanta in vigiliis nocturnis obseruandis. Psal. 76. Quanta diligentia sint obseruandæ huiusmodi vigiliæ docuit Hymnographus illis verbis, *Anticipauerant vigilias oculi mei.* Quæ verba innuunt sollicitudinem & diligentiam præcipuam; ita vt non deceat virum feruidum dormire, vt aiunt, in vtramque aurem, imò ferè nec deceret exspectare ictum campanæ vocatis, sed potiùs præuenire. ideò alia versio legit : *Sollicitè stetit oculus meus in vigilia.* Hinc diuus Hieronymus, vel quicumque alius sit Auctor nomine Hieronymi, in hunc Psalmum facit hanc illationem : *Ergo Monachus, qui non vigilat, non potest hunc versum dicere.* Noster Cosmas Dossenius adeò alacris aduolabat ad nocturnas vigilias, quas nos obseruamus in nostro Ordine ante auroram per duas circiter horas, vt studeret sæpè præuenire

sonum

ſonum campanæ: quod vt faciliùs exequi poſſet, culcitram è cubili amouit, ne lanæ mollitie detentus pigrior conſurgeret, & ſolius paleæ duritie impulſus expeditior eſſet.

Qui nouerunt expeditiores alacrioreſque eſſe ad harum vigiliarum frequentiam, magnam ſibi comparant copiam meritorum, tum propter operis excellentiam, tum etiam propter maiorem, quam ſibi inferunt, vim ad vincendam naturæ & ſenſus repugnantiam. *Nocturnarum vigiliarum merita magna.* Hæc aduertant tepidi illi pſallentes, qui ſicut inuiti ſurgunt ad nocturnas vigilias, nihil de meritorum apud Deum lucro curantes, ita opus tam egregium reddunt ſibimetipſis difficilius, cogitantes apud ſe, & cenſentes, nullum reperiri tempus propriæ incolumitati magis noxium, quàm iſtud nocturnum in ſuo Ordine obſeruatum: inuident aliis Ordinibus, qui ad eaſdem ſurgunt vigilias tempore, vt ab ipſis creditur, magis opportuno. *Tepidorum miſera conditio.* Hinc qui media nocte ad diuina ſe conferunt Officia, dum reſpiciunt ad eos qui poſt mediam noctem proximiuſque ad auroram ſurgunt, torquentur dolore, putantes illis rem feliciùs ſuccedere, quia ſomni quietem diutiùs continuant. Qui poſt mediam noctem ſurgunt verſus auroram, dicunt huiuſmodi tempus eſſe ceteris moleſtius, tum propter horæ conditionem, quam dicunt ſomno conciliando magis conformem; tum propter ſtomachi concoctionem, quam credunt tunc impediri. Aptius idcircò prædicant mediæ noctis tempus, quod minimè experiuntur. Et hac dæmonis aſtutia in ſua fouentur tepiditate; & vnde feruidi ſumunt ſtimulum excitationis, iſti hauriunt materiam acediæ. Vnuſquiſque Religioſus

ſtatuat tamquam certum apud ſe, quamlibet intempeſtæ noctis horam, ſiue in media ſiue in poſtrema nocte, ſemper futuram carni moleſtam ac duram; quia rem ipſi carni apprimè acceptam, ſomnum ſcilicet, aufert. Ad quod inſtitutum poſſumus haud incongruè vſurpare illud Dauidicum pronuntiatum: *Et caſtigatio mea in matutinis.* Verè caſtigatio carnis quotidiana voluntariè aſſumpta incipit in ipſo momento ſurgendi ad matutinas laudes, quando generoſus vir non laborem, ſed ſublimitatem expendens operis, vim facit appetitui carnis, & ſuperat omnem ſenſus difficultatem. Ob hanc præcipuam cauſam puto, coram Deo pluris fieri nocturnas quàm diurnas Hymnodias. Omnes, ſiue nocturnæ ſiue diurnæ laudes, ſunt Deo acceptæ, at dico acceptiores nocturnas: quia mortales ſurgentes ad huiuſmodi vigilias, tempus ſomni & quietis, quo alij, tum laici tum Eccleſiaſtici, maxima fruuntur delectatione, conſecrant Deo; cuius laudes ſuis præferunt commodis. Hymnographus non dubitauit aſſerere, quòd has vigilias commendauerit Deus ipſe animis certè generoſis, qui Dei gloriam auidiùs ſitientes quàm cerui aquam, nouerunt, quaſi dixerim anatomica ſubtilitate, vitæ tempus & horas diei, ad eiuſdem Dei gloriam celebrandam, & ad proximi promouendam vtilitatem, diſtribuere. *In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam*, ait Propheta, *& nocte Canticum eius.* Hoc diuinum mandatum obſeruant ad vnguem illi Regulares, qui ſicut diei horas variis miſericordiæ erga proximum operibus, nempe docendo, concionando, ſcribendo, Sacramenta miniſtrando, ad proximorum

rum

Pſal. 72. — *Nocturnarum vigiliarum meritum.* — Pſal 41.

rum dirigendam salutem expendunt; ita noctis horas, deuota Canticorum modulatione, celebrandis Dei sui, quem impensè diligunt, attributis & virtutibus libenter tribuunt. feruidi itaque harum vigiliarum cultores augeāt animum, sperentque à Deo, cui tam impensè seruiunt, insignem alicuius gratiæ opportuno tempore dignationem: hos enim solet benignissimus Deus singularibus prosequi fauoribus ac gratiis super ceteros homines.

Libeat hoc loco recolere eximiam illam dignationem, quæ omnibus sæculis erit admirabilis, quando benignissimus Deus, statuens mundo manifestare mysteriū illud omnium, quotquot in æternitate ipse pro salute nostra est operatus, maximum, nempe Verbi sui in carne natiuitatem, eligere voluit rudiores vilioresque homines, relictis tot aliis altioris conditionis & gradus, qui eodem tempore in iisdem regionibus viuebant. Vnusquisque nouit, nullum ferè hominum genus reperiri aut vilius aut rudius pastoribus ad custodiam gregum addictis, qui potiùs induisse mores pecudum, quibuscum diu noctuque conuersantur, quàm esse homines aliis similes videntur: ad hos nihilominùs primos misit Deus per Angelos suos sublimiores nati Verbi in carne lætissimum nuntium. Quare non Principes, non sapientes, non diuites, non Sacerdotes, non alij magnæ notæ viri, quibus Iudæorum abundabat regio, eliguntur? Inter huius diuini consilij rationes eam haud censeo postremam, quia vigilabant isti pastores singulari studio super gregibus suis eodem tempore & hora, quibus hoc sublime diuinum peractum est mysterium. Hæc

ratio

ratio videtur innui à sancto Euangelista narrante hanc suauissimam historiam. describit enim fuisse in his pastoribus singularem vigilandi solertiam, dum ait: *Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias*. Si communem vigilandi modum tenuissent pastores, satis fuisset illa narratio, *erant vigilantes:* at quia exactiorem impensioremque vigilandi formam seruabant, augere Euangelista voluit orationem illis verbis maximè emphaticis, *& custodientes vigilias*. O felicem vigilantiam horum pastorum! hæc meruit à Deo, qui vigiliarum diligit cultores, singularissima visitari dignatione. Meruerunt isti vigiles pastores primi omnium audire lætissimum illud nuntium, ab Angelis sublimioribus miro coruscantibus lumine è cælis allatum: *Euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Saluator*. Meruerunt, post felicissimam Genitricem & sanctissimum eius Sponsum, primi videre, cognoscere, adorare, laudare natum in carne mortali vnigenitum æterni Patris. Si vigilãtibus Iura succurrere asserunt sapientes, vigilantibus diuinas esse paratas visitationes prædicãt sacri Codices. Si dormientes in stratis vacui donis relinquuntur cælestibus, vigilantes copiosis abundant donis eximiis. Id etiam videre nobis licebit in psallentibus, si Ecclesiasticas recolere historias minimè pigebit. Referam hoc loco miram visionem, quam Deus optimus maximus tempore B. Dorothei concedere dignatus est cuidam Religioso sacrarum vigiliarum studioso, nomine Dioratico. Is quadam nocte, dum ad sacras laudes surrexisset, & in Ecclesia adesset, vidit circa Hymnodiæ initium exeuntem è Sacrario quemdam

Mira Dei gratia erga vigilantes.

Lucæ 2.

Ex B. Doroth. Bibl. Patrum Tom. 2.

quemdam ſenem veſte ſplendida indutum, & paruum calicem in manu tenentem cum ſua Hoſtia. Hic ſenex, tincta priùs Hoſtia in calice, chorum obambulans, Fratres omnes ibi exiſtentes obſignabat; ſedes autem eorum qui aberant alias obſignauit, alias pertranſiit abſque vllo ſigno; deinde rediit in Sacrarium. Ex quo iterùm circa finem Hymnodiæ exiens, eamdem ſignorum formam tum Fratrum præſentium tum aliquarum ſedium repetiit. Mirabatur Dioraticus hoc factum, non intelligens quid ſibi vellet. Ecce ſenex, dum rediret ad Sacrarium, pertranſibat prope Religioſum admirabundum: qui audax effectus, genibus flexis humiliter obſecrauit ſenem, vt horum ſignorum declararet myſteria. Senex reſpondit: Ego ſum Angelus Dei delegatus ad obſignandos Fratres diligentes & feruidos, quos à principio vſque ad finem Pſalmodiæ reperio. Interrogatus, cur aliquorum abſentium ſedes obſignaſſet, aliorum verò minimè; reſpondit, quòd ſignaſſet ſedes eorum abſentium, qui promptiſſimi & paratiſſimi erant ad Hymnodiæ vigilias, ſed alij erant vel neceſſitate impediti, vel ex obedientia obdormiebant; hi enim animi propoſito aderant, proinde à Deo benedictionis ſigno dignabantur. At qui potuiſſent adeſſe, ſed deſidia & torpore victi non conuenerant, tamquam indigni tali ſigno cæleſti omittebantur. Contemplamini, ait Auctor, quale nobis donum miniſtret & offerat, qui nos ad vigilias & laudes Dei excitat. Curate Fratres Angelicum ſignum non amittere; at ſi contigerit aliquem ex vobis dormitare, fueritque ab altero excitatus, ne moleſtè feratis, ſed potiùs gratias agite

Vigiliarum nocturnarum ſtudioſi ab Angelo Dei ſigno cæleſti decorantur.

Deſides ad nocturnas vigilias ſignum benedictionis Angelicæ amittunt.

agite ei, quicumque ille ſit. Magnam tandem obtinebit vim, ad hanc vigiliarum frequentiam, exemplum aliorum conſurgentium ad eaſdem vigilias, tum in ſuo tum in aliis Ordinibus: multos enim habemus in Eccleſia Religioſorum Ordines, qui nocturnas tuentur omni ſtudio ſacras vigilias; cuiuſmodi eſt Ordo Carthuſianorum, qui eamdem ſurgendi legem ab initio fundationis ſuſceptam retinuere inuiolatam; item ex Ordine ſancti Franciſci, tum qui dicuntur Capucini; tum qui ſunt ſtrictioris Obſeruantiæ; tum Moniales eorumdem Ordinum; item Carmelitarum diſcalceatorum à ſancta Tereſia inſtitutus, ſeu potiùs ad priſtinam Carmeli diſciplinam reſtitutus; & alios plures, quos recenſere longum eſſet. Expedit hos ſibi proponere ad ſui ipſius excitationem. Quod alij exequi nouerunt, tu non poteris exequi? Hunc ſtimulum ex aliorum exemplo ſibi adhibitum vrgebat Auctor ille verè pius, verè deuotus, ac ſemper vtilis, quicumque ille ſit, ſiue Thomas à Kempis, ſiue Ioannes Gerſon, ſiue Geſſen, qui aureum ſcripſit libellum de Imitatione Chriſti, omnibus viris veræ virtutis ſtudioſis valdè familiarem, dicens: *Attende Carthuſianos, Ciſtertienſes, & diuerſa religionis Monachos & Moniales, qualiter omni nocte ad pſallendum Domino aſſurgunt; & ideò turpe eſſet, vt tu debeas in tam ſancto opere pigritare, vbi tanta multitudo Religioſorum incipit Deo iubilare.*

Regularium Ordines nocturnas vigilias cuſtodientes multi.

De Imitat. Chriſti l. 1 cap. 25.

CAPVT

CAPVT XVI.

Vigilias matutinas colunt Hymnodiæ studiosi.

AGENDVM nunc eſt de alia ſpecie vigiliarum, quæ ſicut proximè ſequuntur ad vigilias nocturnas, ita communiores ſunt, tum iis qui media nocte non ſurgunt (nam ſaltem plurimi circa auroram, priùs tamen quàm hæc naſcatur, conueniunt ad diuinum explendum Officium) tum etiam iis qui iterùm ſurgunt ad continuandum Officium iam media nocte inceptum: omnes iſti alacres eſſe debent ad has vigilias colendas, & exercendas. De iuſtis pronuntiauit Sapiens, quòd ſoliti ſint ſtudere orationi ſummo manè: *Cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu Altiſſimi deprecabitur.* quaſi dixerit, quòd iuſtorum oculi præuenire ſtudent lucem diei, vt priùs aſpiciant Deum quàm diem. Sicut vigilia matutina eſt precibus ac contemplationi opportunior omnibus aliis diei horis; ita eſt valdè grata Deo, & in Scripturis ſummoperè commendatur. Aptius aſſero orationi tempus matutinum ob varias rationes. Animus tunc exiſtit ab omni impedimento magis liber, cùm nec ciborum pondere, nec negotiorum phantaſmatibus aut grauetur, aut offendatur; ſed (verbis vtar diui Bernardi) tunc ſumus à curis exterioribus ieiuni, & ſpiritus noſter ſobrius inuenitur. vnde à diuo Chryſoſtomo dicuntur homines eo tempore integri, ſobrij, vigilantes; quia nec grauedo capitis,

Alacritas ad vigilias anticipandas eſt ſignum iuſtorum.

Eccli. 39.

Matutinum tempus contemplationibus opportunum.

D. Bernar. lib. de Vita ſolit.

D. Chryſ. Hom. 69. in Matth.

capitis, nec rerum cura, nec quidquam huiusmodi eos, quasi Angelos in cælis versantes, perturbat.

Matutinæ preces à Deo ordinatæ. Hinc est, quòd hoc tempus matutinum Deo sit ceteris gratius, in cuius rei figuram tradiderat Deus priscis Templorum ministris hanc legem circa nutrimentum ignis perpetui: *Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos subjiciens ligna manè per singulos dies.* Super quem locum scribens Hesychius, postquam cōsiderauit hanc legem accommodatam cordi nostro, in quo, tamquam in altari, ardere semper debeat amor Dei, vt ostendat, quænam ligna sint aptiora ad escam, & quo præsertim tempore sint adhibenda, ait; quòd sicut materia ignis sunt ligna, quæ manè sunt componenda, ita nobis sunt materia subministrationis spiritus diuinæ legis testimonia, & sacrorum Eloquiorum meditatio. Ergo hæc manè in lumine componere debemus, id est in vigilia & sobrietate animæ. Manè Deus exquirit à nobis lignorum compositionem, vt ignis nutriatur in cordibus nostris. quæ enim manè offeruntur, sunt illi gratiora. Ad quam rem Hymnographus opportunè dicebat: *Prauenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Ex quibus verbis desumit cohortationem diuus Ambrosius, dicens: *An nescis, ô homo, quòd primitias tui cordis ac vocis quotidie debeas?* & postquam ostendit, quòd Dauid duo præcipua tempora colebat, nocturnum scilicet & antelucanum, ad suos Hymnos Deo fundendos, tandem hortatur ad colendum tempus matutinum dicens: *Graue est, si te otiosum in stratis radius solis orientis inuerecundo pudore conueniat, & lux clara feriat oculos*

Hesychius in Leuit. 6.

Psal. 118.

Primitiæ cordis Deo cariores.

los somnolento adhuc torpore depressos. Multas ibi sanctus Doctor congerit rationes opportunas ad animi religiosioris incitationem, vt præuenire studeat ortum lucis; quia gratissimum sit tempus illud antelucanum ad Deum laudãdum in Hymnis & confessionibus: nam præuenientes diem, merentur inuenire Deum sibi propitium. Cui sententiæ concinit ipsius Dei pronuntiatum: *Ego diligentes me diligo; & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me.* Quo textu D. Bernardus vrgebat suos Religiosos, vt Deo studerent vigilare; quia quò solertiores erunt Deo, Deum sibi benigniorem inuenient, nam hanc in nobis ipse diligit solertiam: *Vides quomodo non solùm de amore suo certum te reddat, si quidem tu ames illum, sed etiam de sollicitudine sua, quam pro te gerit, si te senserit sollicitum sui. Vigilas tu? vigilat & ille. Consurge in nocte in principio vigiliarum tuarum. Accelera; quantum vis, etiam ipsas anticipare vigilias; inuenies eum, non præuenies.* Hanc Dei clementiam & dilectionem erga animos vigiliarum studiosos mirabatur S. Iob, & verbis magnificis celebrabat: *Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subitò probas illum.* Qui rectè cognosceret hanc Dei clementiam erga alacres ad consurgendum, numquam omitteret vigilias matutinas, imò eas præuenire studeret, certus quòd Deum benigniorem erga se acquireret.

Prou. 8.

D. Bern. Serm. 69. in Cant.

Deus miris prosequitur fauoribus vigiliarum studiosos.

Iob 7.

Angeli ipsi, qui omni tempore sunt diuinarum laudum studiosi, videntur circa tempus auroræ studiosiores. De quo studio ardentiore videtur Deus locutus ad suum Iob illis verbis: *Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent om-*

Aurora tempus etiam ab Angelis obseruatum.

Iob 38.

nes filij Dei. Vbi pro filiis Dei iam aduertimus intelligi Angelos, quorum laudes iunguntur laudibus, quas dicunt Deo cæli & astra tempore matutino; quasi hæ gratiores sint Deo quàm aliæ per diem oblatæ. Hinc forsan accidit, quòd Angelus ille, qui per integram noctem fuerat luctatus cum Patriarcha Iacob, cùm aduertisset vicinam esse auroram, clamare cœpit: *Dimitte me, iam enim ascendit aurora.* Si quis percunctetur, quam ob causam, appropinquante aurora, instare cœperit Angelus iste discessum, respondet Lyranus, quia tempus illud ab Angelis maxima diligentia obseruatur, ad Dei laudes intensiùs peragendas. Quasi dicere voluerit Angelus: Ne me ampliùs detineas, & impedias ab hoc opere, quia tempus est vt cantem laudes Dei cum aliis Angelis sociis. Qui ex mortalibus alacriores erunt ad Hymnodiam summo manè explendam, similes erunt Angelis sanctis, qui eodem tempore alacriores sunt ad eiusdem operis exercitium. Hoc argumentum attendant præcipuè nostri Ordinis Religiosi: debet enim nos maximè prouocare, qui ante auroram surgere solemus ad preces explendas Matutinas in choro. Si alacres fuerimus ad opus, chorum faciemus vnà cum Angelis sanctis. *Eequid igitur,* ait D. Basilius, *beatius, quàm hominem in terra concentum Angelorum imitari? ineunte statim die in orationes ire? in Hymnis & Canticis Creatorem venerari?* S. Iob, qui hoc Angelorum officium nouerat, ex Dei instructione modò citata, Sacrificia sua solebat summo manè Deo offerre pro incolumitate filiorum spirituali: *Consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis.*

Gen. 32.

D. Basilius Epist. ad Gregor. Nazian.

Iob 1.

Ex

Ex apum ardore, quæ sollicitè relinquunt alueria matutina luce ad gemini aut triplicis bombi sonum, vt opera mellis conficiant, ducit argumentum opportunum ad Religiosos excutiendos à somno, & excitandos, vt alacres surgant ad vigilias Matutinas, Christophorus Giarda in sua Ape religiosa, ne homines vincantur solertia ab animalculis vilibus.

Apum vigilantia nos excitat.

l. 3. cap. 1.

Non spernendum profectò hoc priuilegium, quo gaudent viri Religiosi Hymnorum cantum habentes, qui à Deo sumunt diei & operationum felix initium. Primi enim gressus sunt ad Templum; primæ voces sunt in Dei laudes; primæ cogitationes ad Deum diriguntur. Felices prorsus Religiosi, inde sibi futura possunt promittere felicia & fausta. Feliciores expectent progressus diei, qui primordia tam sancta auspicantur. Hanc felicitatem nouerunt, licet consequi non potuerint, Gentiles, & Ethnici. Libuit scribere Marco Tullio, quòd à Ioue & à ceteris diis immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia: idem ante ipsum docuerat Plato in suo Timæo dicens, quòd omnium magnarum rerum à diis immortalibus sint ducenda initia. Quod isti cognouerunt & docuerunt, nos tenemus & exequimur maxima cum vtilitate. quod luculenter tradebat Religiosis B. Laurentius Iustinianus dicens: *Omnes Christi serui, & cuncti Deo placere cupientes, primordia diei & actionum conentur consecrare Altissimo, quatenus cetera secutura opera à suo non declinent principio, vnde mox, vt à somno euigilant, semper cor sursum erigere contendant; prima vox, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem.*

Diei initium offerunt Religiosi Deo suo.

A Deo capienda actionum humanarum initia.

B. Laur. Iust. de Discip. c. 10.

Fer. 2. ad Matutin.

Hinc in vno Hymnorum matutinalium clamamus Deo:

Te lingua primùm concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Vt actuum sequentium
Tu, sancte, sis exordium.

Ciborum nimietas vigilias impedit.

D. Hieron. Epist. 22.

Ciborum indigestio contraria vigiliæ.

Cauendum maximè erit ab omnibus quæ possunt ab Hymnodia matutina auertere; multa enim sunt, quæ illam queunt impedire. Primò adest victus nimietas, si nimirum vespertina refectio fuerit largior quàm par sit. Ciborum enim indigestio non permittit vigilantiæ alacritatem, sed impedit ac distrahit. Hinc D. Hieronymus, vt confirmaret Eustochium in antelucanis Hymnodiis & precibus, quibus iam diligentissima erat, vt idcircò eam appellaret Cicadam noctiũ, hortabatur sobrietatem vespertinæ refectionis: *Ad orationem tibi de nocte surgenti non indigestio ructũ faciat, sed inanitas.* En sanctorum Patrum diligens cura in tradendis opportunis præceptis ad vitam religiosè transigendam, nec dedignantur scribere, vt caueamus ab onere ciborum, ne ob indigestionem fiant molestissimi ructus, non sine Dei offensione, & concinentium sociorum fastidio ac stomacho.

Ciborum fumis mens obruitur.

Sobrietas religiosa qualis.

Non idcircò continuum indicitur ieiunium Religiosis qui ad vigilias consurgere tenentur, sed cauendum dicimus ab onere ciborum, quibus grauetur stomachus, & mens obruatur ab ascendentibus fumis. Eam victus temperantiam deceret religiosum animum obseruare, quæ statim, etiam post cibi sumptionem, relinqueret spatium & commoditatem orandi. Errant illi Religiosi, qui animi relaxandi gratia ita cibis grauantur,

uantur, vt animus oppressus iaceat, & ad Hymnodiam reddantur difficiles, imò inepti. Præclarum sobrietatis exemplum nobis offert sacra Historia in Anna Samuelis matre; quæ sicut fuit in oratione frequens, ita erat tam ad orandum parata post cibi sumptionem quàm in aurora. Imò obseruat Scriptura, quòd huius oratio feruentior fuerit facta post expletum prandium in Silo, vbi erat Arca Domini. & tunc obtinuit à Deo peroptatam & diu postulatam prolem. Nec solùm feruentior fuit huiusmodi oratio, sed etiam prolixior; nam à prandio expleto durauit vsque ad aduentum Heli, qui eam obseruans, priùs reprehendit, putans ebriam, posteà consolatus est dicens: *Vade in pace, & Deus Israël det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.* Quæ Sacerdotis precatio fuit prophetia cum effectu secuto. Admiratur D. Chrysostomus sobrietatem & temperantiam Annæ, dum potuerit facillimè à prandio statim orare, imò orationem prolixam, coniunctam lacrymis & affectibus non vulgaribus, eamque vrget nobis in exemplum: *Quod omnes faciunt tempus relaxationis, illa fecit tempus deprecationis; post epulas adeò intentè orauit, vt donum acciperet supra naturam; post conuiuium accurrens ad orationem, mentem præ se tulit sobriam ac vigilantem.* Prosequitur idem sanctus Doctor amplificare hoc factum ea orationis dignitate quam exigebat tam illustre exemplum. pauca tantùm illius verba hîc subijciam ad nostram incitationem & vtilitatem: *Mihi videtur etiam, cùm ad mensam sederet leuiter refecta, nec vllis cibis grauata fuisse; non enim tot alioqui lacrymas emisisset. Si enim nos sobrij existentes & ieiuni ita difficiles oramus, mul-*

1. Reg. 1.

D. Chrys. Hom. 1. de Anna.

Anna matris Samuelis sobrietas mira.

tò minùs illa post mensam sic orasset, nisi etiam in mensa ieiunijs assueuisset. Non itaque reprehenduntur iustæ quædam ad animum relaxandum refectiones, etiam religiosioribus personis concessæ quibusdam anni temporibus, sed reprehensione non carent, qui in huiusmodi refectionibus se plus iusto onerant; ita vt ad Matutinas vigilias & ad alia mentis opera difficultatem sentiant & repugnantiam, imò & apertam alienationem.

Ciborum repletione multa gignuntur mala.

Sicut magnoperè conducit ad Hymnodiam maiori cum attentione & affectu explendam sobrietas victus, ita repletio maximum affert impedimentum & damnum; quia ab onere ciborum mens offuscatur. Hanc cognouerunt veritatem illustriores Philosophi, qui inter Ethnicos nomen Sapientum sunt fortiti. De Apollonio Philosopho, qui semper à vino per totam abstinuisse vitam dicitur, refert Volaterranus, quòd soleret pronuntiare, vt qui vellet cum Deo habere commercium, haberet à vino diuortium. Sed audiamus nostros sacros Doctores, qui diuino collustrati lumine sunt locuti, inhærentes diuinis sacræ Scripturæ doctrinis. D. Ambrosius expendens verba Isaiæ, *Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectãdam, vinum in conuiuijs vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis*, ait: *Non immeritò væ illis qui manè ebrietatis potum requirunt, quos conueniebat Deo laudes referre, præuenire lucem, & vacare orationi.* Idem sanctus Doctor considerans illud Apostoli Pauli monitum ad Episcopos, *Ne sint vinolenti*, ait, non tam vetare voluisse inebriationem quàm vini delectationem. Verebatur Apostolus, ne amara fieret oratio cui vinum dulce esset. Orationes,

D.Ambr.l. de Elia.
Isaiæ 5.

tiones, quæ vinum sapiunt, Deo placere nequaquam possunt, cùm neque nos homines libenter admittimus ad colloquium viros vino aut plenos, aut redolentes. *Vini vsus immoderatus orationi obest.*

Cauendum item ab astutia & insidijs diaboli, qui varia suggerere impedimenta non omittit: nam aliquando infirmitatem fingere nouit, vbi verè illa non reperitur; scit enim astutus hostis aliquibus proponere periculum proximum saluti, si ad Hymnodiam ea hora consurgeret. Quam suggestionem facilè credendam suadet ijs qui nimio prosequuntur amore hanc vitam. Hac arte multos ab Hymnodia retrahit; qui si aliquam sibi ipsis inferrent vim, hostem superarent. Hanc veritatem possumus ex euentibus aliorum discere, & cognoscere, & cautiores effecti nobis ipsis consulere. Recolamus euentum illum qui Cistertiensi Monacho accidisse narratur, quo voluit Deus notum fieri omnibus psallentibus, quòd multorum infirmitates potiùs sint imaginariæ quàm veræ, artificio tamen diaboli ad viuum repræsentatæ tamquam veræ & reales. Reddiderat diabolus quemdam Monachum adeò suæ salutis amantem, vt quoties esset ad vigilias Matutinas surgendum, statim ex timore vigiliarum perfunderetur magno sudore; quem sicut credebat ex infirmitate prouenire, ita curare eum studebat diligentiori operimento, conuertens se ad alteram lecti partem, *sicut ostium*, ait Sapiens, *vertitur in cardine suo*. Nocte quadam ad signũ campanæ, quando alij surgunt, ac festinant ad diuinum Officium, desiderio surgendi actus, cœpit se erigere super lectum, sed statim se iterùm, ob timorem soliti sudoris, reclinabat. Dumque sic

Diaboli astutia suadet aliquibus infirmitatem.

Infirmitate imaginaria detenti Religiosi in lecto.

Cæsarius l. 4. cap. 28.

Prou. 26.

ſic pugnaret inter deſiderium ſurgendi & voluntatem quieſcendi, ecce vox de ſub lecto clarè dicens: Noli ſurgere, noli tuum interrumpere ſudorem, quia tibi nocebit. Intellexit tunc Monachus, ſe deceptum ad id vſque tempus fuiſſe à diabolo, excutienſque ſe ab illo imaginario ſudore, numquam in poſterum timori vano conſenſit. En quoties decipimur à diabolo ſub ſanitatis prætextu, vel ſub infirmitatis timore, qui verus non exiſtit. Niſi iſte diabolus, qui Monachum deceptum tamdiu tenuerat, ſe ex Dei iuſſione manifeſtaſſet, miſer Religioſus in ſua perſeueraſſet imaginatione & errore. Diſcamus aliquando fallacias hoſtis aſtuti, nec patiamur nos ſpoliari ab eo tantis meritis, quæ ceteri alacriores adipiſcuntur; qui etiam quoad ſanitatem fiunt validiores, confortante eos Deo, cui colendo ſe denouerunt.

Ad vigilias alacres euadunt validiores.

CAPVT XVII.

Corporis motus opportunè ſeruandi in Hymnodia.

QVÆ ad Hymnodiæ rectum vſum ſunt inſtituta quamuis in ſeipſis minutiora, vti inclinationes; genuflexiones, pectoris tunſiones, ſigni Crucis vſus, & huiuſmodi alia, non ſunt tamen ſpernenda tamquam leuia; nam omnia iſta, reſpectu finis ad quem diriguntur, alta ſunt & ſublimia. Ad quod inſtitutum habemus à D. Auguſtino præclaram doctrinam circa effectum ſimilium motuum. Probat ſanctus Doctor motus corporis opportunos in orationibus miro modò iuuare

Spiritus orantis iuuatur à corporis motibus.

D. Aug. l. de Cura pro mort. cap. 5.

iuuare ſpiritus orantis commotionem, nimirum ad orandum feruentiùs: Deus quidem non indiget illis motibus aut ſignis, vt ipſi pandatur animus orantis, nota eſt enim Deo omnis noſtræ voluntatis inuiſibilis affectio & intentio; ſed ſpiritus noſter interior ex illis motibus exterioribus aſſurgit ad varios vtiles affectus feruoris, attentionis & perfectionis in oratione. Ait tandem S. Auguſtinus: *Neſcio quo modo, cùm hi motus corporis fieri, niſi animi motu præcedente, non poſſint, eiſdem rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur; ac per hoc cordis affectus, qui, vt fierent iſta, præceſſit, quia facta ſunt, creſcit.* Addere libet, quòd viciſſim hi motus externi, creſcente intus ſpiritu, fiunt humiliores, reuerentiores ac feruentiores. Hæc enim intercedit inter corporis ſenſus & animi potentias connexio, vt ſe mutuo iuuent, & augeant opportunè; ſicut etiam ijdem exteriores motus à populo viſi, ad eiuſdem populi augendam reuerentiam conducunt. Ob quem fructum aiebat alibi idem D. Auguſtinus, ſe approbare Eccleſiæ conſuetudinem canendi Hymnos in publicis Templis coram omni populo, vt per oblectamenta aurium animus infirmior in affectum pietatis aſſurgere ſtudeat.

Corporis & animi conſenſio in affectibus.

Idem l. 10. Conf. c. 33.

Hanc ſacrorum rituum noſtræ Eccleſiæ præſtantiam ac vim fateri coacti ſunt eiuſdem Eccleſiæ hoſtes infenſiores. Iulianus Imperator ſicuti cognouerat, non ſine animi liuore ac mœrore, Chriſtianam Religionem, quam deſeruerat, & ad mortem oderat, apud omnes nationes præcipuam conſequi venerationem & exiſtimationem, tum ex probitate miniſtrorum Eccleſiæ, tum ex

Iuliani Apoſtatæ ſtudium erga idololatriam.

 grauitate

grauitate rituum qui in rebus ad Dei cultum spectantibus adhibentur, ita ad suorum idolorum cultum, quem videbat ex progressu Christianæ Religionis in dies deficere, omnibus viribus restituendum, conatus est eosdem Ecclesiæ nostræ mores ac ritus, quos in nostris ministris veluti impios detestabatur, seriò æmulari, atque præcipuo studio in suum Ethnicismum transferre.

Sozom. lib. 5. c. 15. Baron. an. 362.

Graues litteras mittebat Iulianus ad Pontifices Prouinciarum, indicens eis, vt omni studio in mores inducerent in templis idolorum eos ornatus & ritus, quos à Christianis nouerant in suis Templis adhiberi, vrgens, ad maiorem energiam, exemplum mirabilis progressus Galilæorũ (hoc nomine sæpissimè vocabat irrisionis causa Christianos, quemadmodum etiam Christum tantummodò nominabat Galilæum) quorum Religio quotidie augebatur. En miram nostrorum rituum virtutem, cùm ea non solùm profanos animos afficere possit, & allicere ad verum Deũ, sed etiam ab hostibus ipsis potuerit extorquere sui ipsius testimonium. Transtulit quidem impijssimus Apostata ad suum paganismum nostros ritus, at eorum haud transtulit virtutem: quia sicuti sacri sunt, vimque possident diuinam nostri ritus, dum ad vnius veri Dei diriguntur cultum, ita profani fiunt, inditamque amittunt vim, statim ac in vsus conuertuntur profanos & impios, seu saltem superstitiosos. Hoc scitè obseruauit ac descripsit in eleganti Oratione contra Iulianum sanctus Gregorius Nazianzenus, vbi sanctus Theologus expendens causam, quare cùm Iulianus tanta pertentasset cura imitari ad vnguem nostræ Ecclesiæ ritus in cultu suorum idolorum,

S. Greg. Naz. Orat. 1. in Iulia.

lorum, vt Gentilium propagaret superstitionem, fuerit tamen sua spe & proposito frustratus, asserit causam fuisse; quia ritus traditionesque Christianæ Religionis Deum habeant auctorem, & idcircò à nemine alio, nisi à Christi cultoribus, possint rectè expleri. Id eleganti simiarum comprobat similitudine. Simiæ student humanorum motuum imitationi, ad eorum tamen minimè pertingunt perfectam assecutionem; quia huiusmodi bestiæ discrepant valdè ab humanæ naturæ sublimi conditione. Cùm itaque à diuina potentia vim hauriant sacri ritus Ecclesiæ, decet ministros Ecclesiasticos in eorumdem obseruatione esse maximè studiosos, vt auctoris intentioni, rituumque ipsorum maiestati ac sanctitati meliùs respondeant.

Si de priuata vniuscuiusq; oratione sermo esset, nil referret de motibus corporis agere; quia nullus priuatæ orationi præscriptus est modus quoad corporis gestus, siue stans, siue pronus, siue sedens quis priuatim oret, parum aut nil refert, modò huiusmodi motus non sint indecentes; nam varios adhibitos fuisse tum à Domino, tum ab Apostolis & sanctis viris nouimus modos orandi ex Euangelio. Christus Dominus aliquando subleuatis orauit oculis versus cælum ad Patrem; aliàs procidens in terram orauit eumdem Patrem; aliquando poplite flexo & positis genibus orauit in horto, quemadmodum etiam factum deinde est à D. Stephano dum lapidaretur, & à S. Petro Apostolorum Principe, dum orans reuocare vellet ad vitam Tabitham; & à S. Paulo coapostolo, dum exoraret pro nouis Christianis Spiritus sancti plenitudinē. Quemadmodum

Priuatæ orationes nullum certum exigunt corporis situm.

Ioan 17.
Marci 14.
Luc. 22.
Act. 7.
Act. 9.
Ephes. 3.

Loci qualibet conditio est priuatis orationibus opportuna. modum omnis locus priuatæ orationi est opportunus, & omnis etiam temporis & horarum qualitas. Sanctos vbique priuatim oraſſe, iuxta temporis occaſiones, narrant Scripturæ. Iudith in domo propria ſuas explebat orationes induta cilicium. In fornace ignis orauerunt tres pueri Hebræi. In ventre piſcis orauit Ionas magno affectu. In priuatis orationibus, modò adſit pietas & attentio, quilibet orandi modus aptus cenſetur, ſiue voce, ſiue mente, ſiue hæ verborum formæ ſiue aliæ adhibeantur, ſiue vno ſiue alio tempore, ſiue hoc ſiue illo loco, ſiue iſto ſiue diuerſo corporis ſitu. At quia agimus de publica oratione & Hymnodia, obſeruanda ſunt & loca, & tempus, & geſtus, & verba opportuna, ne rei fiamus alicuius culpæ, ſiue ſuperſtitionis ſiue irreuerentiæ, non ſine noſtrarum animarum iactura.

Iudith 9. Dan. 3. Ionæ 2.

Oratio publica loca, tempus, geſtus & verba obſeruare debet opportuna.

Quia itaq; Deus à nobis coli debet non ſolùm affectibus animi, ſed etiã actibus externis corporis; vt quemadmodum corpore & anima conſtamus, ita cor & caro noſtra in Deo exultantia eum colant: idcircò veri Dei cultores maxima diligentia ſtudent omnibus ritibus obſeruandis, tunſioni pectoris, genuflexionibus & inclinationibus. Vnuſquiſque horum rituum peculiare aliquod myſterium continet ad honorem Dei. Tunſio pectoris exempli gratia, quæ modica res eſſe videtur, eſt graue indicium quod pulſetur cor interiùs; & homo hoc actu teſtatur ſe intus pungere cor, vt defleat ſua errata, & lacrymis ea deleat, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Pungens oculum deducit lacrymas; & qui pungit cor, profert ſenſum.* Hinc D. Cyprianus, expendens illum actum Publicani, qui in Euangelio percutiebat pectus ſuum dicens,

Rituum Eccleſiaſticorum obſeruantia cuſtodienda.

Eccli. 22.

D.Cypr. de Ora. Dom.

dicens, *Deus propitius esto mihi peccatori*, asserere non dubitat, quòd illo actu percussisset peccata in corde inclusa, vnde meruit veniam. Luc. 18.

De genuflexionibus proditum est à Tertulliano, quod in maxima haberētur veneratione apud antiquos Christi cultores: nam describens stationes, quæ frequentissimæ erant apud fideles illius temporis, præsertim qualibet Feria quarta & sexta, ad quas conueniebant non soli Ecclesiastici, sed etiam omnes laici, tandem ait, quòd Psalmi & Hymni concinebantur de geniculis, nisi aliud suaderet ratio temporis; quia nimirum à die Paschæ ad Pentecosten, quod tempus lætitiæ & exultationi ob Domini Resurrectionem consecratur, à geniculationibus abstinebāt. quod etiam die Solis, siue Dominica, quæ eidem Resurrectioni est sacra, per totum annum obseruabatur. Ideò scripsit idem Tertullianus: *Die Dominica nefas ducimus de geniculis adorare, eadem immunitate à die Pascha in Pentecosten gaudemus.* Non grauabantur illi fideles feruidi genuflexionibus, quas cognoscebant opportunas ad maiorem humilitatem ostendendam, ad misericordiā Dei faciliùs obtinendam, & reuerentiorem illi honorem præstandum.

Tertull. l. de Orat. *Genuflexiones æstimandæ.* Idem l. de Corona mil.

Capitis quoque inclinationes sicuti eumdem finem respiciunt, ita sunt magna diligentia obseruandæ à piis psallentibus, quando verba prolata id exigunt; quia testantur magnam cordis reuerentiam erga Deum laudatum. Eas præsertim par est obseruare omni studio, quæ in fine cuiuslibet Hymni præscribuntur, ad doxologiam maiori humilitate qua possumus dicendam: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* In his præclari

Capitis inclinationes ad doxologiam quanti facienda.

clari latent fructus tum ad Dei nostri honorem, tum ad inclinantium vtilitatem. Si quod voce & ore proferimus, ex animo dicimus, Primò reddimus Deo quod ipsi soli verè debetur; honor nimirum & gloria, & testamur ipsum esse fontem ac originem omnis nostri boni, nil boni nobis adscribentes. Imitamur tunc insigne facinus Ioab Ducis exercituum Dauidis Regis, qui noluit ingredi vrbem Aquarum, quam obsidione strinxerat vsque ad certissimam euersionem, sed mittens ad Regem suum monuit, vt veniens caperet vrbem, & gloriam victoriæ sibi assumeret: *Ne, cùm à me vastata fuerit vrbs* (ait fidelissimus Dux) *nomini meo ascribatur victoria.* Huius qualitatis pij fideles, qui Deo altissimo omnem gloriam & honorē student in suis actionibus deferre, repræsentātur in illis animalibus, quæ antiquitus à Deo & lege concedebantur ad vsum & cibum populi Hebræi, quia vngulam findunt; nam etiam hi nouerunt vngulam findere, dum sibi vtilitatem, Deo autem gloriam in suis intendunt actionibus.

Deus cognoscendus vnica omnis nostri boni origo.

2. Reg. 12.

Ex hac eadem gloria, si ex animo tribuatur Deo, præsidium nobis & remedium acquirimus aduersus communem illum mortalium morbum, qui dicitur Gloria humana; quæ nulli parcit statui, nullum horret locum, numquam penitus iacet, sed in victores acriùs insurgere conspicitur, vti luculenter asseritur & ostenditur à Cassiano. Huic communi morbo depellendo validissimum remedium habent, adhibentes hanc humilem inclinationem ex animo: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* quodcumq; aliud remediū videtur leue ac exile. Si pugnare volueris bonis operibus, ex illis inualescit acrior hostis ad luctam. Nam

Gloria humana est morbus communis & difficilis.

Cassian. lib. 11. Instit.

sicut

ſicut cetera vitia ex malo ducunt originem, ita hoc humanæ gloriæ vitium ex bonis maximè procedit, imò nutritur augetúrve actionibus. Hinc eſt quòd peccatores & malè viuentes vix hoc cenodoxiæ vitio tenentur, niſi iſti de numero eorum ſint, *qui gloriantur cùm maleſecerint*, Prou. 2. *& exultant in rebus peſſimis*, quod indicium non obſcurum exiſtit vltimæ reprobationis. Facile ac validum remedium eſt, frequens & deuota repetitio huius concluſionis Pſalmorum: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, &c.

Poſſet item quis deuota frequentatione huius doxologiæ ad eam peruenire felicitatem, vt gloriam Dei tam ardenter amaret & coleret, vt ſeipſum omnino deſpiceret; quæ deſpicientia rectè dici poſſet vera animi felicitas: quia, ex diui Bernardi ſenſu, ſummum virtutis culmen obtinet, qui ſanctus, ſeipſum non nouit ſanctum; qui magna operans, ſeipſum magnum ignorat; qui honoratus, ſeipſum contemptibilem reputat. *Magna & rara virtus profectò eſt*, exclamat diuus Bernardus in eo Sermone, qui totus eſt de gloria & laude ſemper Deo tribuenda, ad imitationem Angelorum, qui diſtinguere nouerunt, quid Deo, quid hominibus ſit tribuendum; Deo namque gloriam dixerunt, hominibus pacem: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*.

Animi felicitas ſita in ſui ipſius deſpicientia.

D. Bernar. Serm. 13. in Cantica.

Lucæ 2.

Inſuper hac eadem inclinatione ſupplere poſſumus multos defectus in ipſa Hymnodia admiſſos. Si quis in fine Pſalmi aduerteret ſe fuiſſe per totum Pſalmum mente diſtractum, & reſipiſcens, ſtuderet ea verba peculiari affectu proferre, *Gloria Patri, & Filio*, &c. hæc eſſet quædam

Defectus multi ſupplentur deuota recitatione doxologiæ.

dam praxis valdè proficua referendi in Dei trini & vnius gloriam & honorem, quidquid in Psalmo expleto recitauit, & cecinit. Si item desumus aliquando obligationi laudandi Deum, tunc per ista verba, si hac proferantur intentione, aliquo modo supplemus, dum Deo optamus gloriam & honorem non per vnum aut duos, vel tres vel plures annos, in recompensationem omissionum, sed in perpetuas æternitates, imò *in æternum, & vltrà*, vti dicere solebat Moyses; quod etiam dicitur à nobis ea phrasi, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum*: non quia plura æterna inueniantur, quorum vnum sit altero longius, sed quia animi affectus non potest se aptiùs explicare, nisi optet maiora quàm re ipsa possint obtineri. Huiusmodi vota sicuti sunt propria eorum qui verè diligunt Deum, ita frequentia erant Dauidi, cuius vnicum proferam testimonium, quando dixit: *Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo & vsque in sæculum.* vbi sanctus Hieronymus legit, *Ab æterno vsque in æternum.* Si quando gloriam, quam Deo totam debemus, nobis saltem ex parte vsurpamus, fraudantes Deum nostrum, quod vitium erat Pharisæi illius, qui seipsum & operà sua iactabat, & aliquando ad nos etiam pertransit, vti obseruat diuus Bernardus, nunc videmur restituere quod impiè abstulimus, si dicamus ex animo: *Gloria Patri, & Filio*, &c. caput inclinantes magna cum reuerentia.

Exod. 15. Psal. 105. *Gloria Deo debita aliquando ab homine vsurpatur.* D. Bernar. loco cit.

Tandem, hac sancta inclinatione, & honoris oblatione in canenda doxologia compensamus impiorum hominum, imò & infidelium hæreticorumque

eorumque blaſphemias, contra veri Dei gloriam & honorem prolatas. Quare à piis deuotiſque animis deberet hæc doxologia cum maiore reuerentiæ ſigno decantari, & cum expreſſa mentis intentione, quantum nempe humana conari poteſt fragilitas, dirigi ad prædictos omnes effectus, vt Deus à nobis ſe cenſeat perfectiùs honoratum & glorificatum, quàm à nebulonibus & impiis iniuria affectum.

Pudeat nos aliquando conſpici irreuerentiores cum Deo loquentes quàm ſimus cum hominibus. Si homini mortali, quia Princeps ſit, imò & miniſtro huius, quia conſtitutus eſt in dignitate cum aliqua iuriſdictione, quæ nos reſque noſtras queat attingere, ſolemus tantam reuerentiam exhibere, vt in terram vſque aliquando proſternamur, quid par eſt præſtare Deo ipſi, qui omnium Monarcha & Princeps exiſtit, quando alloquimur eum? Memoria recolere expedit, quid Ægyptij erga Ioſephum Hebræum, filium Patriarchæ Iacob, obſeruabant, quia liberauerat totam Ægyptum à periculo famis, & quia poſt Regem primus in auctoritate & iuriſdictione fuerat declaratus. Narrat Scriptura, quòd omnes, cuiuſcumque gradus, honore ſingulari proſequebantur Ioſephum, aſſurgentes, caput profundè inclinantes, imò ad terram vſque procidentes. Qua igitur reuerentia par eſſet creaturæ ſe Deo creatori omnipotenti ſiſtere, quando eum alloqui, colere & adorare intendit? Vel non nouit, qui irreuerenter coram Deo ſuo cantat, quanta ſit eius maieſtas, potentia, magnitudo, vel reprobus eſt, & maledictus.

Ægyptiorum reuerentia erga Ioſephum.

Veri cultores Dei tempore Hymnodiæ decla-

Religiosi compositio tempore diuini Officij quanta esse decet. rant & gestu & modo corporis, se Deum præsentem alloqui & exorare, componentes vultum, oculos, vestes, totum denique hominem. Deberet nos Clericos Regulares Paulinos valdè prouocare, imò vrgere ad hanc compositionem viuum exemplar, quod sæpè videre & contemplari licuit in nostro Ludouico Merlino, quem superioribus annis credimus transisse ad claram Dei fruitionem, ob miram tum vitæ innocentiam tum Regularis disciplinæ obseruantiam, quam vsque ad extremum spiritum tenuit. Hic feruidus vir, sicut omnium virtutum fuerat singularis amator; ita in his, quæ ad diuinum pertinent cultum, omni studio nitebatur fastigium supremum assequi, vt Deum suum perfectissimè coleret, tanta præcipuè vultus, oculorum & totius corporis compositione ad chorum accedebat Hymnodiæ vacans, vt aspicientes in eum seipsos componere cogerentur inuiti. Qualitas vultus ostendebat, quali reuerentia & attentione in Deum præsentem suas referret laudationes. Audiamus omnes aliquando, & re ipsa exequamur

Psal. 94. Dauidis inuitationem ad nos clamantem: *Venite adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos; quia ipse est Dominus Deus noster, & nos populus pascuæ eius, & oues manus eius.* ipse enim respiciet nos, & exaudiet, & consolabitur in æternum.

CAPVT XVIII.

Virginum Hymnodia est valdè cara Deo.

PSALLENDI opus quò magis Deo Cælitibusque acceptum & carum existit, eò magis satanæ & inferno est molestum; quia sicut in Psalmis diuinæ concinuntur laudes quæ Deo sunt apprimè gratæ, ita dæmones, & omnes inferni habitatores, qui blasphemias in Deum euomũt ex rabie, laudes execrantur diuinas. Torquentur dæmones Religiosorum virorum & piarum feminarum deuota Hymnodia. Hinc tot satanæ conatus ortum habent ad retrahendos mortales à chori frequentia, ingressu, assistentia, saltem ad prouocandum vel ad tædium, vel mentis euagationem. Hinc illæ inuectiuæ per homines malos in libris euulgatæ contra puellas & Sanctimoniales in choro psallentes, quia non sint ad tantum munus aptæ, cùm non intelligant quid recitent, & varios admittant errores in pronuntiatione, verba mutantes, quæ sensum absonum ac contrarium reddunt. Verùm, quidquid effutiant isti satanæ ministri aduersus hanc piam consuetudinem, quam nos Catholici retinemus tamquam venerabilem ac sanctam, asseramus nos, Hymnodiam, etiam à puellis & virginibus ignaris oblatam, esse Deo apprimè gratam & acceptam: nam sequimur sanctorum Doctorum irrefragabilem auctoritatem, imò & sacræ Scripturæ, præsertim Christi Domini seruatoris, à quo probationes exordiemur.

Christus Dominus, vt mundo declararet, quàm sint sibi & cælo gratæ laudes simplicium animorum puritate integritatis nitentium, solemniter approbare voluit laudes illas à Ierosolymitanis pueris prolatas, dum canerent: *Hosanna filio Dauid; benedictus, qui venit in nomine Domini.* quas superiùs, cùm de humilitate esset sermo, expendimus. Hoc loco considerandi sunt ad rem nostram gradus proferentiũ laudes, quos Deus approbat allatis illis à se Dauidicis verbis: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Primò infantes nominati sunt, in quo gradu comprehenduntur ij quibus potest adesse libera & expedita locutio, saltem circa ea quæ didicerunt à domesticis ad vsum magis necessarium: nam infantiæ ætas comprehendit primum septennium, in quo locutio expedita obtinetur. In secundo gradu constituti sunt lactentes, qui vix nouerunt proferre quasdam voces inarticulatas; vt intelligeremus, quòd Deo gratæ sint omnes laudes ex corde puro exeuntes absque vllo discrimine, an illæ proferantur cum intelligentia, vel sine intelligentia: nam sibi acceptas declarat etiam eas primas voces, quas lactentes, à matribus & nutricibus haustas cum lacte, reddere discunt, *Jesus, Maria.* Si has non aspernatur laudes Deus, imò eas reputat, vt alibi dicebamus, complementum & perfectionem suæ laudis, attendens magis ad innocentiam vitæ, & ad puritatem integritatemq; corporis; quantò acceptiores erunt dicendæ Virginum adultarum laudes, quæ licet sensum nõ assequantur verborũ, nouerunt tamen laudes esse Dei altissimas à Spiritu sancto dictatas, & integritatem immaculatam corporis animique seruare

Matth. 21.

Psal. 8.

In suis laudatoribus attendit Deus magis innocentiam vitæ quàm scientiam.

seruare

ſeruare ſtudent? Hæretici impugnantes harum Sanctimonialiũ laudes dæmonis ſequuntur ſuggeſtiones; nos Catholici ſequimur Dei approbationes & commendationes. Oderũt hæretici Virginũ laudes, eaſque perſequi ſtudent, quia oſores ſunt puritatis, & turpitudinis amatores, diabolum magiſtrum imitati, qui virginitatis ſemper fuit acerrimus hoſtis; quemadmodum aliquando declarauit beato Vincentio Ferrerio, cuius euentum ſtrictim perſtringam. Hic ſanctus vir quadam die legens librum ſancti Hieronymi de Virginitate beatæ Mariæ, orabat ſanctiſſimam Deiparam, vt ſibi eſſet auxilio & præſidio ad propriam cuſtodiendam virginitatem. Oranti facta eſt illicò vox clara: Non omnes poſſumus eſſe virgines; & licet tu hucuſque virgo permanſeris, in poſterum tamen tam honorato nomine non gaudebis. Ad hæc verba miratus Vincentius, cogitabat, quomodo ab ore beatæ Mariæ Virginis potuiſſent proferri. Non poterat ſibi perſuadere talem vocem à Deipara veniſſe; quia ipſa ſoleret amare, cuſtodire, confortare, animare virginitatis cuſtodes. Genua igitur flectens beatiſſimam Virginem Mariam exorabat, vt dignaretur aliquo modò declarare, quid ſibi vellet hæc terrifica vox. Ecce illicò Deipara, lumine colluſtrans cellam huius ſancti Religioſi, eum ſic alloquens: Verba ad te paulò antè facta diaboli fuerunt, qui tibi proponit bonorum operum difficultatem, vt territus ab incepta virtute deſiſtas; tu autem cautus eſto, & conſtanti animo perſeueres. Et quamquam tibi crebras parabit inſidias, ac frequenter conabitur diabolus, vt periclitetur virginitas tua, vtque ceteræ virtutes, quæ in te ſunt, cor-

Virginitatis oſor diabolus.

Petrus Nauar. in Vita lib. 2. c. 11.

Beata Virgo Deipara diligit Virgines.

ruant, tamen ne diffidas, spera semper in Domino; quoniam ipse erit clypeus tuus, quo non solùm arma diaboli poteris facilè contemnere, sed etiam ipsum cunctasque artes & versutias eius magno animo superabis. His dictis disparuit visio gloriosa, & in animo Vincentij tantus exortus est inde feruor, vt non terrestris homo, sed cælestis Angelus esse videretur. Mirum non sit, si hæretici virginum Catholicarum puritatem & laudes oderint, cùm patrem ac præceptorem sequantur diabolum turpitudinis amatorem, & stimulatorem. Audiamus nos, & dicamus vnà cum Hymnographo inuitante ad Hymnodiam explendam omnis generis homines, non tantùm sapientes, sed & pueros simplices & virgines ignaras: *Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.* Psal.148.

Tantùm abest, vt virginum laudes sint Deo haud gratæ, vt imò ausim dicere eas gratiores quàm sapientum & Theologorum, qui virginitatis non gaudeant prærogatiua. idque non asserimus gratis, sed sacrarum Scripturarum, quæ certissimæ sunt, præsidio fundati. Docent Canonicæ Scripturæ, quòd laudes virginum certis insignioribus solemnitatibus à Deo eligantur præ ceteris & diligantur, ita vt nemo ad huiusmodi laudes concinendas admittatur, nisi is fuerit virgo. Profero Ioannis Apostoli luculentissimum testimonium, qui sicut virgo fuit à Deo electus, & præ ceteris magis dilectus, ita eorum præcipuè quæ ad Dei gloriam spectant, & in cælo exercentur, vbi perpetuæ laudes concinuntur, singularem obtinuit ex priuilegio cognitionem. Is refert, quòd Virginum voces canentes Canticum quoddam

Virginum laudes à Deo præ ceteris diliguntur.

Apoc.14.

quoddam adeò validæ & potentes existant in cælis, vt tonare videantur; talem nihilominùs melodiæ suauitatem reddentes, vt videantur esse sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Prætereà, quòd tale Canticum coram sede Agni diuini, quatuor animalibus & vigintiquatuor senioribus persolueretur. Et, quod nobilius est, nemo alius Sanctorum omnium poterat illud proferre aut vsurpare Canticum, nisi tantùm virgines. Tandem, quòd isti felices cantores numquam à latere Agni discedant, sed semper comitentur, quocumque eum pergere contingat; non ob aliam causam, nisi quia virginitatem coluerunt: *Virgines enim sunt.* En quot singularia priuilegia sanctam sequantur virginitatem. Oderint itaque diabolus & ministri eius Virginum Hymnodias quantum velint, satis erit Virginibus se certas esse, Deo maximè placere, & ab ipso approbari, & ab Hymnodia terrestri ad cælestem in perpetuas æternitates esse transferendas.

Virginitatis priuilegia præcipua apud Deum.

Approbant & commendant Virginum sacrarum Hymnodias sancti Patres, Augustinus & Hieronymus, qui præcipua Ecclesiæ lumina fuere. Celebrantur à diuo Augustino feminæ illæ Africanæ, quæ in Victoriana villa non longè ab vrbe Hippone conuenire solebant ad Hymnodiam, dicens: *Ad vespertinos illuc Hymnos & orationes cum ancillis suis & quibusdam Sanctimonialibus, ex more, Domina possessionis intrauit, atque Hymnos cantare cœperunt.* Easdem commendat diuus Hieronymus variis in locis, sed præsertim dum sermonem habet de Virginibus à sancta Paula fundatis & institutis, quia in Monasterio viuentes manè, hora tertia, sexta, nona, vespe-

Virginum Psalmodia à sanctis Patribus laudata.

D.Hieron. in Epitaph.

vesperi, noctis medio Psalmos concinerent, nec liceret cuiquam Sororum ignorare Psalmos. Imò aliquando suadebatur Hymnorum vsus Virginibus ab hoc sancto Doctore; nam agens de institutione filiæ, scribens ad Lætam, inter alia hortatur ad Psalmodiæ vsum frequentem non solùm per diem, sed etiam per noctem: *Præponatur ei*, ait, *proba fidei ac morum pudicitiæ virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, manè Hymnos canere, tertia, sexta, nona hora stare in acie, quasi bellatricem Christi, accensáque lucerna reddere sacrificium vespertinum.*

D.Hieron. Epist.7.ad Lætam.

Nec solùm ætate istorum sanctorum Patrum aderant iam in Ecclesia Dei Virginum Cœnobia ad Dei cultum destinata, sed in ipsis initiis nascentis Ecclesiæ testantur Scriptores fuisse à sanctissima Deipara institutum Collegium centum viginti Virginum, quæ ab eadem Deipara instructæ, ad Dei cultum augendum regebantur. Glorientur Virgines Sanctimoniales, ortum sui instituti cognoscentes à sanctissima Dei Genitrice, quam non solùm habent exemplum & speculum, sed & Ducem & Magistram; æmularique studeant eius probitatem, feruorem, disciplinam, ac diligentiam præsertim in diuinis confectandis laudibus.

Lombard. Dist. 18. quæst. 2.

Virginum Sanctimonialium Dux & Institutrix beata Virgo Deipara.

Huius generis feruor, quem in sacris optamus Virginibus, numquam in Ecclesia Dei defuit. Imò aliquando tantus ardor repertus est in quibusdam Virginibus, vt à Psalmorum cantu minimè potuerint, ob vllas siue pœnarum siue ignominiæ indictas seuerissimas minas, remoueri, sed, ita exigente diuinæ gloriæ zelo, inde

ad

ad illius vſum magis magiſque frequentandum ſint excitatæ. In hoc genere ſtudij præclarum orbi præbuit exemplum Virginum, quæ perpetuam profeſſæ erant caſtimoniam, electus chorus, qui ſub regimine viuebat Publiæ, nobiliſſimæ Antiochenæ Matronæ. Hiſce Virginibus accidit aliquando inſignis occaſio declarandi tum patriæ tum orbi præclarum animi feruorem, ac miram conſtantiam in diuinis concinendis Hymnis. Dum Antiochiæ moraretur Iulianus Imperator, qui, ob turpem à Chriſti fide ad paganiſmum tranſitum, dictus eſt Apoſtata, quoties ante domum Publiæ prætergrederetur, generoſiſſima Matrona, diuino æſtuans zelo, vnà cum Virginum ſuarum deuoto cœtu, Dauidicos Pſalmos, eos præſertim, quibus ſimulacrorum infirmitas ac vanitas ſcitè deridetur, illicò arripiens, eos ſuaui decantabat modulatione, vt vnius veri Dei celebraret attributa, & pertranſeunti impio idololatræ exprobraret turpiſſimam defectionem. Alta itaque & clara venerandi iſtius chori exaudiebatur vox dicens: *Simulacra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt*, &c. *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Id iniquè ferens impiiſſimus Apoſtata, iuſſit per miniſtros, ſub ſeueriſſimis infligendis pœnis, indici ſilentium. Hoc audito edicto, virilem conſtantiam indutæ Virgines piæ, eumdem cantum frequentare geſtiebant. Redeunte itaque per eamdem viam Imperatore, conſuetam Pſalmorum aſſumentes modulationem, Hymnum 67. in auribus illius decantarunt: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius; & fugiant*

Theodoretus lib. 3. Hiſt. c. 19. Martyrol. Rom die 9. Octobr.

Virginum zelus inſignis.

Pſal. 113. & 134.

Pſal. 67.

giant qui oderunt eum à facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant, &c. Excandeſcens Imperator, ad reprimendam, quam reputabat, imbecillium feminarum ſiue leuitatem ſiue audaciam, accerſitam ſacri cœtus Rectricem Publiam imperat per ſatellitem acriter in vtraque gena verberari, vt indictæ olim pœnæ ſeuerus effectus in ſeniore veneranda compeſceret in iunioribus ſpiritus ardorem. Verùm tum Publia, maximi in honoris loco accipiens contumeliam, tum Virgines, ſpem concipientes adipiſcendi aliquando æqualem cum Magiſtra honorem, ad Hymnodiæ aſſumptum munus auidiùs explendum redditæ ſunt alacriores. Tranſitum itaque Imperatoris audientes, ad conſuetum alicuius Dauidici Hymni cantum hilares ſe conferebant. Hac canendi conſtantia vicerunt ac repreſſerunt irati Apoſtatæ ſpiritum liuoris, quemadmodum Pſalmorum Auctor Dauid eorumdem cantu reprimere ſolitus erat malum ſpiritum, qui Saüli Regi erat moleſtus.

Virginum preces Regna tuentur.

Nouimus ex Hiſtoriis fide dignis, quòd Virginum gratia tanti apud Deum æſtimetur, vt ciuitates, imò Prouinciæ & ampliſſima Regna fuerint à multis cladibus præſeruata propter Virginum preces. Huius rei luculentiſſimus eſt teſtis diuus Gregorius Magnus, qui ſcripſit, ſe certò credere, vrbem Romam remanſiſſe integram ab impiorum Longobardorum gladio propter orationes, lacrymas & abſtinentiam Monialium, quæ ad numerum trium millium tunc in ea Vrbe cenſebantur. Nec dubitat ſanctus Pontifex aſſerere, quòd ſi ipſæ Virgines non fuiſſent, nullus iam in Vrbe per tot annos Longobardorum gladio

D.Gregor. lib.6.Epiſt. indic.15. cap.187.

gladio potuisset superesse. Nouimus etiam, quòd Magnus Constantinus tanta coleret veneratione Virgines, quia in illis arbitrabatur Deum habitare, cui illæ se deuouerant, vt si quando eas obuiàm haberet, adoraret magna reuerentia. Euseb. l. 4. de Vita Constantini.

Quod adducunt Sectarij contra Monialium Hymnodiam, quia Latinam linguam non calleant istæ, nullius est momenti; quia possunt in Horis recitandis habere deuotionem & attentionem ad Deum, qui illis Hymnis & precibus adoratur, & colitur. De sensu autem verborum satis est, si, vti aliàs monuimus, personæ idiotæ eum intendant quem docti nouerunt: nec enim ab idiotis alia maior attentio requiritur, & exigitur. Imò plus aliquando merentur & impetrant huius generis idiotarum preces quàm doctiorum, si eas maiori expleant deuotione & pietate. *Preces sunt eiusdem valoris in ore idiotæ & docti.* Hinc rogatus beatus Iordanes, an Deo placitæ essent idiotarum preces, respondisse fertur dignã sancto viro similitudinem: Sicut lapis pretiosus tantum valet in manu eius qui ignorat virtutem illius, quantum in manu aurificis ac gemmarij qui pretium nouit; sic & preces tantum valent in ore indocti qui eas non intelligit, quantum in ore docti qui intelligit. D. Anton. 3. p. Histor. tit. 23. c. 9. §. 1.

Operæ pretium hoc loco me facturum existimo, si, ad vberiorem sacrarum Virginum consolationem, breuiter perstringam ac significem, quomodo ipsæ valeant debitæ attentioni facere satis, & Deo placere, sibique acquirere meritum in hoc psallendi munere, quamuis Latinæ linguæ minimè possideant intelligentiam. Cùm itaque sint, vt suprà hoc eodem diximus Libro, tres attentionis gradus in vocali oratione. Vnus,

qui

qui in verbis ſiſtit prolatis, ne vllum ex iſtis omittatur. Alter, qui ſenſum verborum, ſiue literalem ſiue ſpiritualem, reſpicit, quem tantùm docti poſſunt habere. Tertius, qui ad finem propter quem pſallimus ſpectat, nempe ad Dei gloriam, ad noſtram item proximique vtilitatem.

Pſalmodia fructus triplex. Cùm item tres ſint Pſalmodiæ fructus, nempe meritum, impetratio & ſpiritualis refectio mentis, nouerint ſacræ Virgines, ad hos tres fructus obtinendos non eſſe neceſſarios coniunctim prædictos tres attentionis gradus. Nam ſecundus non exigitur neceſſariò à quolibet pſallente, quia Pſalmorum lingua (Latina ſcilicet, quam Eccleſia adhibet) non eſt omnibus nota: quando tamen is etiam gradus poſſet haberi, eſſet quoque valdè vtilis. Primus & poſtremus ſunt magis neceſſarij, hoc tamen ordine ſeruato. Primus abſolutè & ſimpliciter eſt neceſſarius tam ad prædictos tres fructus obtinendos, quàm ad rectam diuini Officij perſolutionem. Et iſta attentio ſita eſt potiùs in voluntate quàm in actu. Deus enim, vt ſæpè dicimus, non exigit à nobis actualem attentionem, quæ eſt viribus naturæ peccato vitiatæ nimis oneroſa. Sufficit itaque voluntas attendendi initio Hymnodiæ elicita: quæ voluntas intelligitur ſemper durare virtute primi actus eliciti, quamuis actu mens ad alia diſtrahatur, donec vel retractetur, vel voluntariè ad alia diuertendo interrumpatur; nec ceſſare intelligitur ex qualibet mentis inuoluntaria euagatione. Tertius item attentionis gradus eſt neceſſarius, & ab omnibus, tam doctis quàm idiotis, poteſt haberi: imò aliquando fuit in quibuſdam idiotis magis perfectus quàm in doctis; ita

vt

vt illi, rerum omnium caducarum obliti, in Deum, quem laudabant, maximo raperentur ardore, & ſuauiſſima mentis iucundarentur refectione. Verùm hæc mentis refectio, quæ & dulcedo dicitur, non ſemper conceditur cuilibet pſallenti, etiam perfectè attendenti, quemadmodum oſtenſum eſt cùm ageremus de delectationibus. Quamuis dulcedo, ſeu refectio iſta mentis vel ceſſet, vel non concedatur, non idcircò ſtatim impediuntur alij duo effectus meriti & impetrationis, niſi nouus aliquis accedat obex. Cùm itaque huius tertij gradus attentio poſſit contingere etiam idiotis, debent ſacræ Virgines omni ſtudio, quando ad chorum euocantur, proponere ſibi Dei gloriam celebrandam, & decantandam: nam licet ignorent ſenſum verborum quæ proferunt, nouerunt tamen (quod certo certiùs ſibi debent perſuadere) verba illa eſſe à Spiritu ſancto dictata, & à ſanctiſſimis viris ac feminis, tum in veteri tum in nouo Teſtamento, eſſe, inſpirante Deo, nobis tradita, imò etiam fuiſſe ab iiſdem vſurpata, ad Dei gloriam, & Maieſtatem & attributa celebranda. Nouerunt etiam in his Pſalmis & Hymnis, quos frequentant, contineri altiſſimas Dei laudes, & noſtræ Chriſtianæ Religionis præcipua myſteria, vti primus huius Operis liber oſtendit. Quicumque animus, hoc pio in Deum affectu diſpoſitus, accedet ad pſallendum, munus ſuum perfectiſſimè, quantum in hac miſera vita licet, poterit explere.

Idiotarum attentio qualis eſſe poſſit.

Qui vellent omni rigore à pſallentibus exigere intelligentiam eorum quæ cantant, omnem pænè ab Eccleſiaſtica Hierarchia auferrent vſum

iugiter

iugiter frequentandi diuinas laudes. Nam, etiam inter eos qui linguam callent Latinam, paucissimi nouerunt sensum perfectum, siue literalem siue mysticum, diuinorum verborum. Et in *Psalmorum intelligentia difficilis.* Dauidicis Hymnis, nisi quis sacrarum Literarum profiteatur quamdiligens studium, multa reperit obscura, difficilia, implexa, quæ animum à Deo distrahunt, si quis velit illis insistere. Coguntur confiteri ipsi sacrarum Literarum Professores, non omnia Psalmorum mysteria posse penetrari, nisi diuinum adsit lumen supernaturale. Mirabilia esse diuini verbi arcana asseruit Hymnographus, spondens idcirco studium perdiligens in illis perscrutandis: Psal.118. *Mirabilia testimonia tua, ideò scrutata est ea anima mea.* Imò cognoscens se imparem illorum assecutioni, magna postulare solitus erat humilitate lumen & gratiam à Deo assequendi intelligentiam tantæ legis: Ibidem. *Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* quam postulationem non semel, sed sæpè iterabat: Ibidem. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Quare igitur exigenda est ab omnibus psallentibus perfecta Psalmorum intelligentia? satis erit, deuotè, attentè & sanctè canere verba Psalmorum respiciendo in Deum, ad quem diriguntur huiusmodi sancta verba. Defectum intelligentiæ supplere satis superque potest pius psallentium affectus erga Deum, quem Hymnis laudant & celebrant. Si respectu psallentium non est necessaria Psalmorum intelligentia, minùs illa requiretur ex parte Dei, qui non vocem & linguam, sed mentis cordisque expendit affectum, approbans etiam paruulorum & loqui nescientium acclamationes, quia ex

ſimplici proficiſcebantur affectu. Nec attendit Deus errata prolationis & vocis, quia iſta hominum aurem, non Deum offendunt. Quamuis erret ſonus verborum, rectus tamen eſſe poteſt mentis affectus, imò deuotior in idiotis reperiri poteſt animus quàm in doctis. Deuotio licet ab intelligentia poſſit haurire adiumentum, nihilominùs non pendet neceſſariò ab illa. Ad quam rem ſcitè & verè tradidit diuus Thomas, dum de cantibus diſſerit in Eccleſia adhibitis, ad quos conueniunt frequentiores populi idiotæ, tradidit, inquam, ad ipſorum conſolationem; quòd etiam ſi non intelligant quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur, nempe ad laudem Dei, quæ cognitio ſufficit ad deuotionem excitandam. Si cognitio ſolius finis, ad quem diriguntur Pſalmi decantati, ſufficit, ex ſententia tanti Doctoris, ad deuotionem excitandam in idiotis audientibus, vtique eadem ſufficere aſſerenda eſt in idiotis canentibus tum ad ſatisfaciendum obligationi, tum ad meritum obtinendum; quod meritum adeſſe cognoſcetur maius, vbi non acutioris intellectus donum, ſed voluntatis affectio aderit recta & feruens. Imò ſi in hac re quid ſentiam liberè velim aperire, potero vtique aſſerere, quòd ſimpliciter melius ſit diuinas laudes ab idiotis vſurpari Latino ſermone, quem non callent, conſcriptas, quàm vulgari idiomate, quod percipiunt. Arcanorum namque ea fuit conditio penes omnes Gentes, vt peregrino exhiberentur ſermone, vt maiorem haberent venerationem & admirationem: ne prætereà idiotæ, vim videntes vulgariũ verborum haud ſemel vel contrarietatem vel abſonum aliquid præ ſe ferentium,

D.Thom. 2.2.q.91. art.2.ad 5.

rentium, ſolutionemque eorum minimè aſſequentes, inde aut erroris, aut inquietudinis, aut alterius inordinatæ paſſionis hauriant occaſionem, prout non raro accidere vidimus in Germania, Bohemia & Polonia, vbi Pſalmorum & Lectionum ſacræ Scripturæ libri tam in Horis beatiſſimæ Virginis Deiparæ, vnà cum reliquis eiuſdem pij libelli ſtatis precibus, quàm in Bibliis, vulgari ipſarum regionum paſſim vſurpantur idiomate. Inde namque frequentiores in iiſdem regionibus de fidei rebus controuerſiæ & dubitationes. Inde forſan ad errores varios, qui adhuc vigent, facilior ac planior via. Satiùs itaque puto venerari & admirari quod non aſſequimur, certò tamen nouimus à Spiritu ſancto ordinatum, quàm perperàm intelligere quæ ſexus ingeniiq; ſuperant imbecillitatem & conditionem. Studeant ſacræ Virgines illi cogitationi firmiter adhærere, quòd omnia verba, in noſtris Hymnodiis vſurpata, ſint à Deo & à ſanctis viris tradita, & ad Deum altè pureque colendum directa. Huius namque ſanctæ cogitationis præſidio munitæ, munus diuinarum laudum explebunt tutiùs, vtiliùs, atque perfectiùs.

Apud Paulum Polum in ſuo Rationali Horarum Canonicarum cap. 8.

Miram viſionem referunt Annales Germaniæ, ad comprobandam meriti dignitatem quam habent Virginũ laudes & Hymnodiæ apud Deum. In quodam Monaſterio Virginum apud Saxoniam, vbi plures Religioſæ ſanctè viuebant, quædam virgo, ob vigilias, abſtinentias, & diſciplinas viribus attenuata, variis affligtabatur infirmitatibus, numquam tamen abſtinebat à chori frequentia tam diurna quàm nocturna. Hæc Monialis cùm ad diuinum nocte quadam conueniſ-

ſet

ſet Officium, circa tertij Nocturni finem ferè paſſa eſt, ob virium debilitatem, animi deliquium. Iuſſa fuit ab Abbatiſſa è choro exire itura ad lectum. At hæc ægrè ferens diſceſſum, poſtulabat dilationem ſaltem vſque ad finem Cantici, *Te Deum laudamus*, mox decantandi. Non acquieuit Abbatiſſa: imò inſtitit, vt omnino diſcederet. Tunc abſque mora egreſſa eſt Monialis, vt iuſſioni pareret, verſus cellam pergens; ſubſtitit autem in Clauſtro, vt audiret cantari ab aliis ſociis Canticum *Te Deum*, quod ipſi negatum erat. Quando itaque audiuit prima huius Cantici verba enuntiari in choro, oculos in ſublime eleuauit, vt ſpiritu Deum laudaret vnà cum ceteris Sororibus canentibus. Ecce ſuper chorum Monialium vidit cælos aperiri; & ad ea verba, *Tibi omnes Angeli, tibi cæli, & vniuerſæ poteſtates, tibi Cherubim & Seraphim inceſſabili voce proclamant*, vidit omnes Angelorum choros ante thronum diuinæ Maieſtatis proſtratos adorare Deum trinum & vnum, & Agnum ad dexteram Patris ſedentem, dicentes clara voce: *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth. Pleni ſunt cæli & terra Maieſtatis gloriæ tuæ.* Ad ea verba Monialium canentium, *Te glorioſus Apoſtolorum chorus*, conſpexit ſanctos Apoſtolos & Euangeliſtas coram ſanctiſſima Trinitate proſtratos eamdem explere adorationem, eademque verba dicere ab Angelorum choris recitata: *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth. Pleni ſunt cæli & terra*, &c. Ad verba, *Te Prophetarum laudabilis numerus*, vidit omnes Patriarchas & Prophetas eadem, qua ceteros præcedentes Sanctos, proſtratione adorare infini-

Canticum, Te Deum laudamus, *quanti meriti ſit.*

tam Dei trini & vnius Maiestatem, dicentes: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus,* &c. Ad verba, *Te Martyrum candidatus laudat exercitus*, vidit innumeram multitudinem Martyrum, Confessorum, Virginum eamdem prorsus adorationem, prostrationem & cantum explere, quam alij iam Sanctorum chori expleuerant. Ad ea autem verba, *Te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia*, vidit chorum suarum Monialium assumptum in cælum, & vnà, admixtum choris Sanctorum & Sanctarum triumphantium, adorare Deum trinum & vnum variis exultationis & lætitiæ signis vsque ad finem Cantici. quo expleto vidit claudi cælum. Putans autem illic permansisse suas Sorores assumptas, gressum recepit versus chorum, vt videret, quid factum esset de Monialibus; quas audiens prosequi, *Deus in adiutorium meum intende*, vt Laudes cantarent, intellexit eam sibi ostensam visionem, vt cognosceret, quanti essent meriti illarum Virginum Hymnodiæ, dum eorum voces, pia deuotione prolatæ, vnirentur cum vocibus cælestium Spirituum & Sanctorum regnantium in cælis.

Studeant Virgines omnes in Claustris degentes se componere & præparare ad Hymnodiã maiori qua poterunt deuotione & attentione exercendam, iungentes suas preces Sacerdotum precibus, qui eodem psallunt tempore per Ecclesias orbis, intentionemque dirigentes ad eum finem, quem Ecclesia, cuius nomine psallunt, sibi præscribit; placitæ namque erunt & acceptæ Deo, meritumque inde consequentur ac reportabunt.

CAPVT

CAPVT XIX.

Animum à curis externis liberum sanctioribus anni temporibus vellet Hymnodiæ vsus.

DILECTVS Canticorum Sponsus, vt declararet quo animorum genere præ ceteris delectetur, & quibus magis se coniungere solitus sit, concedens suas visitationes, sub consuetis metaphoris differens pronuntiauit: *Vadam ad montem myrrha, & ad collem thuris.* Super quo textu appositè diuus Gregorius Magnus scripsit, per *montem myrrha* & *collem thuris* intelligendos esse animos, qui, præmisso studio mortificationis, ascendere nouerunt ad studium sanctæ orationis; myrrha namque ob suam amaritudinem est symbolum mortificationis; thus fuit semper ob suum odorem symbolum orationis. *Ad montem ergo myrrha* (ait diuus Gregorius) *& ad collem thuris sponsus vadit, quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes suaniter redolere perspicit.* Ex hoc textu post vnusquisque Hymnodiæ studiosus cognoscere causam, cur aliqui hauriant plures ex Hymnorum vsu delectationes & fructus, quidam autem modicas, vel nullas, alij potiùs sentiant fastidium. In promptu aderit causa ex hoc textu Canticorum. Dominus noster, à quo & fructus & delectationes sunt expectandæ, suas non concedit visitationes, nisi iis qui priùs nouerunt ad collem myrrhæ se recipere; nisi nimi-

Cantic. 4.

Mortificatio sensuum praua debet esse perfecta orationi.

rum ſciant aliquando præmittere quemdam ſeceſſum quaſi ad montem, in quo mortificationis ſtudium exercentes myrrham dabunt. Vbi plus myrrhæ reperietur, ibi frequentior communicabitur viſitatio Dei in colle thuris. Ad quam rem venerabilis noſter Pater Zacaria, dum de oratione, in qua ipſe valdè excellebat, diſſereret, appoſitè tradebat Aphoriſmum verè pretioſum: *Si vis rectè orare, priùs debes à ſaculi curis elongari, & à propriis expurgari paſſionibus, quæ ab anima fiduciam auferunt orationis.*

Ant. Maria Zacaria in Aphor. verbo *Oratio.* num. 4.

Mortificationis ſtudio cor diſponitur ad Dei viſitationes.

Si mortificationis ſtudio cor noſtrum à curis externis aliquando ſaltem nouerimus ad Deum colligere, tunc Dominus noſter viſitabit cor noſtrum in Hymnodiis, & precibus, quaſi montem myrrhæ & collem thuris. Nam ſicut mortificationis ſtudium purgat cor à curis externis, ita Hymnodia inuitat Domini aduentum, & præparat in corde pſallentis dignam Deo habitationem, quemadmodum tradidit idem ſanctus Gregorius alibi dicens: *Vox etenim Pſalmodiæ cùm per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Domino ad cor iter paratur, vt intentæ menti vel prophetiæ myſteria vel compunctionis gratiam infundat.* Quod pronuntiatum comprobare nititur ſanctus Doctor teſtimonio Dei per Hymnographum dicentis, *Sacrificium laudis honorificabit me; & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei;* explicans, quòd in Pſalmodia, quaſi in Sacrificio laudis, aperiatur & paretur via in corde ad ſalutare Dei, hoc eſt ad Ieſum, qui eſt ſalus noſtra; quia in Hebræa phraſi idem ſit Ieſus ac ſalutare; cui dum cantamus, iter facimus vt ad cor noſtrum veniat, & ſui amoris gratia nos accendat.

D. Gregor. Hom. 1. in Ezech.

Pſal. 49.

Pſalmodia rectus vſus præparat animum diuinis conſolationibus.

En

En quot bona & dona docet ſanctus Gregorius ex recto Hymnodiæ vſu ad corda pſallentium defluere, nimirum prophetiæ, compunctionis, & amoris.

Addamus nos, & dicamus inde prouenire dona omnium virtutum, quæ tantæ eſſe poſſunt, vt in admirationem trahant etiam Spiritus cæleſtes; quemadmodum nouimus eos admiratos animam Canticorum, quæ, ob frequentes viſitationes Sponſi in monte myrrhæ & colle thuris receptas, adeò excelluit in omni virtutum genere, vt dicere auditi ſint: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* quibus verbis oſtendunt Angeli cæleſtes admirationem nõ modicam ob inſigniorum virtutum congregationem, quam obſeruarunt in ea anima ex myrrhæ & thuris vſu. Quæ duo aromata tantummodò nominantur proprio vocabulo, dum cetera ſub generaliori voce comprehenduntur, *Et vniuerſi pulueris pigmentarij*; quia ceteræ virtutes ex mortificatione & oratione ortum habent.

Cantic. 3.

Angeli mirantur perfectorum virtutes eximias.

Nec vacare myſterio dicendum eſt illud verbum, *de deſerto*, quod Angeli vſurpant in ſuo elogio. Per illud namque declaratur, quanta debeat eſſe animi ad hanc virtutum omnium fragrantiam nitentis puritas à curis externis; debet enim tanta eſſe, quanta in deſertis locis obtinetur. Ea deberet eſſe cogitationum omnium intentio in Deum, quæ in ſolitudine & deſertis facilè acquiritur, nullum mundi affectum aut cogitationem admittens, ſed omnia viſibilia obiecta à corde ſuo dimittens. Verùm ad hanc ſolitudinem cordis acquirendam ij tantùm poterunt

eniti, ac contendere, qui mortificationis studio sciunt seipsos ab his, quæ necessaria non sunt, quibusdam saltem anni temporibus viriliter auocare, ac subtrahere. Qui sensus suos permittit liberè ad quodlibet obiectum, etiam non necessarium vel muneri, vel statui, applicare, is, etiam in choro existens corpore, mente versabitur in foro, & in negotiis, nec dici poterit, quod de deserto ascendat.

Sensuum libertas animi attentionem ad Deum aufert.

Nouerunt magnum huius solitudinis bonum, qui in Ecclesia Dei, vt diuinarum rerum contemplationi vacent perfectiùs, se ad eam omni studio colendam non per aliquod anni tempus, sed per totum vitæ spatium, sæculo relicto, tradiderunt. In quo genere excelluerunt Monachorum Ordines vitam profitentes contemplatiuam, inter quos primum censentur obtinere locum Carthusiani Ordinis sectatores generosi, qui sanctæ solitudinis tenacissimi ac rigidissimi custodes, sicuti per eam multis iam sæculis maximè florent in Monasticæ disciplinæ viridi obseruantia, vnde illud sibi encomium sunt promeriti,

Carthusiani solitudinis bona experiuntur.

Per tria si, so, vi, Carthusia permanet in vi,

nimirum per silentium, solitudinem & visitationes; ita suauitate animorum singulari maiorem diei partem in sacræ Hymnodiæ studio & in diuinæ contemplationis dulcedine explent.

Camaldulensium Anachoretarum disciplina.

Tantum hoc bonum cœperant iampridem degustare in Ecclesia Dei pij illi Anachoretæ, qui sanctissimi Romualdi Parentis institutum ac disciplinam fideliter seruantes, montium eligunt ac diligunt solitudinem, ibique per Psalmorum deuotum cantum, ac per iuge contemplationis

studium

ſtudium aſcendere nouerunt, tamquã per myſticam ſcalam, in Deum, cui ſeipſos ex animo deuouerunt; quiq; innixus ſcalæ nihilo diſſimili ab ea, quam priſcis ſæculis à terra cælum pertingentem oſtenderat in Meſopotamiæ ſolitudinibus dilecto ſuo Patriarchæ Iacob, ſe præbuit videndum etiam prædicto iſtorum Anachoretarum optimo Parenti, vt filiorum ſuorum intelligeret conditionem. Dum enim hic præclarus vir in monte, qui Camaldulus poſteà dictus eſt, à quo & nomen Camaldulenſium fuit Romualdi filiis traditum, thus & myrrham colligeret, nitens ad ſublimem cum Deo vnionem per varias præcipuarum virtutum actiones, voluit in illo benigniſſimus Deus inſignem priſcæ ſcalæ oſtenſionem renouare, tum vt nouus iſte Patriarcha magnum ſuæ ſolitudinis experiretur fructum; tum vt filiorum, quos inſtituebat, cognoſceret præclara merita apud Deum. Sicut in antiqua ſcala Iacob viſi ſunt Angeli Dei aſcendentes & deſcendentes, quia illius Patriarchæ vita & actiones erant ab Angelis ſanctis dirigendæ & cuſtodiendæ; ita Romualdus in ſua ſcala vidit homines in candida veſte aſcendentes & deſcendentes, quia eius filij, ſanctæ ſolitudinis cultores veri, induturi erant non tam Angelicum in externis veſtibus candorem, quàm Angelicam in interiori animo puritatem, imò & æmulaturi Angelorum inſigniora munera, dum Angelicè viuentes, fidelem præſtare debebant altiſſimo Deo iugi Hymnorum cantu ac contemplatione famulatum. Euentus viſionem comprobauit. Nam ita fecundus fuit hic Sanctus in prole ſanctorum, vt non ſolos Italiæ, vbi ſui Ordinis primordia felicia fe-

S. Romualdi viſio inſignis.

Geneſ. 28.

liceſque progreſſus vidit, ſed poſtmodum etiam Germaniæ & Poloniæ ſanctis Anachoretis repleuerit montes.

Nouerunt etiam illi Religioſi viri, qui non ſolam contemplatiuam, ſed etiam ſimul actuoſam exercentes vitam, ſoliti ſunt mortificationis ſtudio ſolitudinem quamdam imitari, dum reſecare à ſe ſtudent quidquid ad ſui ipſius aut proximi neceſſariam non pertinet vtilitatem: licet enim viuant & conuerſentur inter homines, ſobrietatem tamen animi ſcientes adhibere, videntur quaſi in ſolitudine vitam agere. Illi præſertim huius generis Religioſi ſentiunt huius ſolitudinis beneficium, qui ſemel aut bis in anno ab actuoſa & tumultuoſa vita ſeipſos auocare ſoliti ſunt, neceſſaria etiam dimittentes, vt ſe totos recipiant ad interiorem proprij animi occupationem. Hi ſolitudinis quamdam formam ſibi conſtruunt etiam in media vrbium frequentia, ſolitudinem autem non loci, ſed cordis; omnino abſtinentes à curis omnibus externis, ſiue aliorum ſiue etiam propriæ domus, vt Hymnis, orationibus ac meditationibus maiore animi attentione & conatu vacent. Tunc experiuntur, quantum vtilitatis proueniat ex hac cordis ſolitudine, quantumque facilitatis acquirant ex ſenſuum collectione ad Deum orandum & contemplandum. Non deſunt hodie in Eccleſia Dei Ordines integri Regularium vitam profitentes mixtam, qui ſibi annuum hunc receſſum graui præſcripſere Decreto obſeruandum, à quo nefas putant abſtinere; vti Societas Ieſu, Carmelitæ diſcalceati, nos Clerici Regulares Paulini, & alij.

Mortificationis ſtudium magna confert bona.

Cordis ſolitudo ad Deũ orandum valdè conducit.

Qui huiuſmodi ſciunt ſe tradere ſolitudini, ſi alicui

alicui viderentur tunc in Christiana Republica otiosi, quia se subduxerint à solitis negotiis proximorum; à cordatis viris censebuntur, & dicentur otium quidem exercere non otiosum, sed omni negotio fructuosius. De ipsis iure poterit asseri, quod olim de Africano Scipione, viro bellicis rebus & regiminis prudentia maximè claro, scriptum reliquit ad eius laudem Plutarchus, ab eiusdem Scipionis ore acceptum; quòd nimirum dicere de se ipso aliquando solitus esset: *Numquam se minùs otiosum, quàm cùm otiosus, nec minùs solum, quàm cùm solus esset.* Hic præclarus vir sicuti pro Reipublicæ beneficio, quando tempus & necessitas exigebat, nouerat omnia tum belli tum pacis munera obire, ita à cœtu hominum interdum se auocans, in solitudinem concedebat, non idcircò tamen putans tunc temporis minùs se prodesse Reipublicæ, quamuis solus & otiosus esset, quàm tempore munerum; quia etiam solus cogitationes eò directas habebat, vt meditaretur modos Romanam rem amplificandi.

Otium negotiosum est solitudo.

Plutarch. in Scipione Maiori.

Idem meliùs altiusque de Religiosis & piis viris asseri debet, qui cùm reliqua anni parte in vtriusque vitæ operationibus se exerceant, plus actuosæ quàm contemplatiuæ tribuentes, vt proximi salutem foueant, in illo saltem iusto spatio, quod sibi solis eligunt, ac decernunt, vt toti diuinis vacent rebus, sanctum otium assumunt omni negotio magis fructuosum, imò ipsis negotiis mox resumendis fructuosissimum. Sicut tunc animus à curis externis segregatus faciliore suauitate erigitur in Deum, cui soli diuturniore potest attentione & affectu vacare; ita ex hac cum Deo consuetudine plurima reportat beneficia, ad sui

Religiosorum voluntarius secessus quanta sit vtilitatis.

ipsius & proximi maiorem vtilitatem. Hoc genus vtilis operosique otij ostensum nobis est ad imitationem in sanctissimo Moyse, diuinitus ad populi fidelis vtilitatem electo. Hic vir, vt onus regiminis sibi commissi posset feliciùs sustinere ac prosequi, fuit à Deo ad montem euocatus, relicta priùs omni populi externa cura: in eoque monte moras traxit quadraginta dierum, solus cum Deo agens, vbi quidem verum otium habuit, sed negotiosum & vtile; quia à Deo, quo cum colloquia trahebat, hausit præcepta, documenta & scientiam ad maius bonum & vtilitatem populi commissi. Inde reportauit tabulas legis, diuini item cultus ritus & cærimonias, & tam cordis quàm capitis illustrationem: quemadmodum ex alio simili secessu hausit illas delectationes & suauitates, quas Capite x. prioris libri diximus. Quod otium considerans diuus Ambrosius, & cum eo Scipionis Africani conferens, sicuti in Moysis otio declarat antiquitatem maiorem, ita etiam laudat maiorem vtilitatem. *Cuius autem maiora negotia, quàm huius otia* (ait beatus Ambrosius) *qui quadraginta diebus positus in monte totam legem complexus est, & in illa solitudine qui cum eo loqueretur non defuit.* Ipse Dominus noster, vt nos ad hunc vtilem sanctumque alicuius pij secessus vsum animaret, statuit in se ipso eum frequentare, & in ipsius frequentia præscribere formam, quam debebant boni discipuli deinceps æmulari, vt virtutum quarumdam opera posset vnusquisque faciliùs explere. Dignum certè obseruatione est, quod cognoscimus à Domino nostro ad hanc rem frequentatú. Legimus, quòd ipse, quoties opus esset aggressurus extraordi-

Solitariis loquitur Deus.

D.Ambr. lib. 3. Offic. cap. I.

Domini nostri frequentes secessus ad solitudinem.

ordinarium, priùs ad solitudinem se recipiebat, vbi moras trahens modò longiores, modò breuiores, iuxta operis mox sumendi qualitatem, se ipsum præparabat ad pium munus. Id in primis videre nobis nunc licet ab ipso obseruatum ante initium suæ prædicationis & manifestationis, quæ sicut tres continuos annos erat perduratura, ita secessum habuit ceteris longiorem: nam in desertum concedens locum, in asperrimo ieiunio Matth. 4.
& in assidua oratione quadraginta dierum & totidem noctium integrum expleuit curriculum, non sine communis hostis admiratione & conturbatione. Eosdem deinceps secessus in prædicationis progressu frequentes habuit variis anni temporibus: inter hos, illum præcipuè offero à sancto Euangelista Luca descriptum, antequam Dominus noster aggrederetur electioné Apostolorum, quorum opera vti volebat in orbis restauratione. Quamuis Dominus noster probè cognosceret & qualitatem eligendorum, & euentum electionis, voluit nihilominùs se priùs ad montem recipere, ibique, ab omnibus subductus externis tumultibus, Deum Patrem in oratione consulere; vt nobis ostenderet, quid facere nos deceat quibusdam anni temporibus, in quibus vel insigniora recoluntur Sacramenta, vel pietatis extraordinaria opera sunt à nobis arripienda. *In illis diebus*, ait sanctus Euangelista, *exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Lucæ 6.
Hoc insigne Domini nostri facinus expendens beatus Ambrosius, vrget illud in exemplum omnibus viris pietate insignibus illis verbis ad rem nostram opportunis: *Species tibi datur, forma præscribitur quam debeas æmulari. Quid enim te* D. Ambr. lib. 5. in Lucam.
pro

pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? quid te facere conuenit, cùm vis aliquod officium pietatis adoriri, quando Christus missurus Apostolos orauit priùs, & solus orauit? Hanc à Domino nostro traditam voluntarij secessus formam, tempore præsertim alicuius egregij operis mox assumendi, plures tenuerunt insignes Ecclesiæ sancti viri tum antiqui tum recentes, non sine propria & aliorum vtilitate. De Apostolico viro sancto Norberto, Ordinis Canonicorum Regularium Præmonstratensiũ Institutore, scriptum reliquit B. Hugo discipulus & successor, quòd post adeptionem Apostolicæ vitæ, quam, relicto curiæ Cæsareæ splendore, cui se tradiderat, & amplissimis facultatibus quibus abundabat, sibi delegerat, sicuti in hæreticorum ad fidem Orthodoxam, & peccatorum ad pœnitentiam conuersionem operam impendebat strenuam, ita solitudinem Præmonstrati habens in deliciis, ad eam frequens se recipiebat, vt ad opera Apostolica feruidiùs subeunda esset paratus. Quare dignus aliquando fuit in eadem solitudine insignes à Deo recipere internas cordis illustrationes & impulsus ad omnia virtutis opera præstanda, præsertim ad promouendam in Ecclesia Dei Ordinis tam præclari fundationem & propagationem. Post sæcula multa beatissimus Franciscus, de Paula dictus, in Calabriæ solitudinibus admodum frequens, tantos ibidem hausit diuini spiritus ardores, vt ex solitudine ad fundationem noui Ordinis Religiosorum, quos ex humilitatis studio voluit appellari Minimos, se contulerit.

S. Norberti amor solitudinis, & fructus egregij.

S. Francisci de Paula secessus voluntarij.

Felices, qui nouerunt huius sanctæ segregatio-

nis

nis imitationi operam dare; non solus enim Hymnodiæ rectus vsus, sed etiam omnis virtutis progressus magnam hauriret vtilitatem. De nostro Alexandro Saulio, cuius vitæ sanctitas non solùm apud nostrum Ordinem, sed etiam apud totam Christi Ecclesiam nota est & celebris, ob insignes virtutes; quas, tum in Regulari vita tum in Episcopali dignitate existens, ad publicum bonum exercebat, testatum habemus, quòd tamquam alter Moyses, vt animas sibi concreditas posset faciliùs & securiùs dirigere ad viam salutis, dum in insula Corsicæ Episcopus esset, cuius etiam dictus est Apostolus, quamuis per totum anni tempus esset sacræ Hymnodiæ studiosissimus, ita vt non contentus solito Hymnodiæ vsu, quam cum suis Canonicis in choro semper explere conabatur, solus in proprio Oratorio alium prætereà Hymnorum numerum recitare quotidie vellet genibus semper positis, & aperto capite, ex quo non semel prodire visi sunt clarissimi lucis radij; tamen ad montem solitudinis se recipiebat semel saltem in anno, nimirum ad Claustra Religiosorum, quibus cum per id temporis, omni regiminis cura in Vicarium reiecta, vitam communem agebat tam in victu quàm in disciplina chori, conueniens cum ceteris Religiosis, qui vt plurimùm erant vel Capucini, vel Obseruantiæ sancti Francisci (nulla existente in ea insula nostri Ordinis domo) ad omnes Horas Canonicas tum diurnas tum nocturnas. Translatus ad Ticinensem Episcopatum, statis anni temporibus se ipsum recipiebat ad nostri Ordinis Collegium, vbi nihil de regulari disciplina remittens, per plures dies Deo diuinisque vacabat rebus, maiorique

Alexandri Saulij annui secessus.

Paul. Bell. Orat. de Alex. Saul.

maiorique ſtudio virtutibus animi colendis operam dabat. Quem fructum inde ſibi compararet ad vitæ perfectioris ſanctitatem oſtendunt miri effectus, quos omnipotens Deus, ad populorum eius nomen inuocatium vtilitatem, quotidie operari dignatur; quemadmodum teſtantur innumeræ ferè tabellæ, tum ex argento tum ex pictura à populis oblatæ, quæ in Cathedrali Papiæ Eccleſia appenſæ conſpiciuntur. Vtinam qui hæc cognouerunt, ſtudere aliquando decernant vitæ puritati, & ſenſuum opportunæ collectioni, vt progreſſus in dies maiores mereantur adipiſci, & comparare. Et ſicuti per anni circulum ſanctiora quædam tempora nobis offeruntur, quia tunc ſanctiora recoluntur myſteria; ita attentione pietateq; maiore in Hymnodiæ vſum incumbamus, animum prorſus liberum ab omni alia occupatione colligentes in vnum Deum, quem colimus, & veneramur. Quo præſertim tempore deberent pij pſallentes omni ſtudio & opera incumbere, vt eas rectè pſallendi conditiones hoc Libro deſcriptas omni explerent ac exercerent perfectione, & defectus, quos Libro proximè ſequenti cauendos monebimus, omnino expurgarent; quæ, vt faciliùs memoriæ commendentur, ſequentibus verſibus comprehenſa ſubiicio:

Theſaur. Theolog. verbo *Hora Canon.*

Cùm Domino pſallis, pſallendo bis tria ſerues.
Mens ſit ſublimis, pes iunctus, viſus in imo:
Erige cor ſurſum, profer benè, percipe ſenſum.
Dum licet, in medio fac pauſam, nec trahe finem;
Et non poſterior verſus priùs incipiatur,
Anterior donec perfecto fine ſonetur.

DE

DE ECCLESIASTICA HYMNODIA LIBER TERTIVS:

De defectibus in Hymnodia cauendis.

CAPVT I.

Quantum expediat psallentibus ab omni genere defectus cauere.

SICVT vera ac perfecta ratio Hymnodiæ laudans inuocat Dominum,eumque exorat, nec aliud est Psalmodia quàm oratio cum melodia, vti aduertit Lyranus ad ea verba Apostoli Pauli, *Orabo spiritu, orabo & mente; psallam spiritu, psallam & mente*; ita huic canoræ orationi non semel euenire potest ille infelix exitus, quem alter Apostolus euenisse scripsit fidelibus quibusdam dicens: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis.* Quòd monitum si rectè expendatur, docebit nos conditiones ad rectum Hymnodiæ vsum spectantes. Aduertendum est, non dixisse Apostolum istum, ideò

Lyran. in 1. Cor. 14.

Iacob. 4.

In oratione possunt peti bona malè. ideò non fuisse eos Christianos exauditos, quia mala peterent, vti contingit aliquando peti ab improbis, qui vindictam aliásve turpes satisfactiones petunt, sed quia malè petiissent. Possunt peti à Deo bona, sed malè, & tunc orationes & preces nil operantur, quasi non fuissent factæ. Nam illud habemus solemne in Iure proloquium, Paria esse aliquid non facere, aut non facere rectè, seu legitimè quoad substantialia. Ne nostræ Hymnodiæ fructus & labores depereant, ob defectus qui in illa admitti possunt, expedit ad complementum nostri instituti Operis ostendere, à quibus defectibus sit præcipuè cauendum, ne malè expleatur Hymnodiæ exercitium.

Defectus cauendi cùm alij ad essentiam seu substantiam pertinere possint, alij autem ad modum seu qualitatem, & ab illis ex necessitate, ab istis ex perfectione sit abstinendum, vtrique sunt à nobis declarandi; quia omnibus psallentibus in choro debitores sumus, non iis tantùm qui præcepti rigorem respiciunt, sed etiam illis, qui, perfectionis studiosi, ad supremum psallendi gradum nituntur. De omnibus præstat agere, vt omnes queant caueri. Nec vanum aut superfluum censere quisquam debet, si audiet reprehendi etiam leuia & minima errata; quia nec minima, nec leuia reputanda sunt, quæ in choro, siue studiosè siue ex negligentia, siue ex inaduertentia siue ex quacumque alia causa, admittuntur. Quæ aliàs essent leuia aut ratione materiæ, aut ratione suæ conditionis, magna & grauia habenda sunt à cognoscentibus tum sublimitatem operis quod persoluunt, tum loci sanctitatem in quo morantur,

Defectus Psalmodiæ etiam leues æstimandi.

In operibus Dei nullum erratum leue.

tur, tum dignitatem Dei quem alloquuntur psallentes; crescere namque erratorum grauitatem ex hisce capitibus, communis est Theologorum sensus. Hinc quæ in sæculi hominibus vel leuia putarentur, vel etiam nihil, ea in Monasteriis & personis Deo dicatis grauiora semper fuere asserta à sanctis viris; quemadmodum asserere solita erat S. Paula Romana. Hinc diuus Bernardus inferebat, otiosa verba, quæ in ceteris sæculi hominibus sunt nugæ, esse in ore eorum qui sunt Deo initiati blasphemias. *Inter sæculares nugæ sunt*, ait, *in ore Sacerdotis blasphemiæ*. Imò vult, si vsus accedat, eorum grauitatem excrescere ad sacrilegium: *Consecrasti os tuum Euangelio, talibus* (otiosis verbis) *iam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est*. Loci item sanctitas auget delicti grauitatem; & quod in locis profanis esset simplex peccatum, fit propter Ecclesiæ sanctitatem sacrilegium. Respectu item Dei, ad quem dirigitur Hymnodiæ cultus, grauiora censentur coram ipso (nempe in Ecclesia, vbi Deus modo residet singulari, & Hymni decantantur) commissa delicta; sicut grauiùs quoque puniuntur in foro humano, quæ in oculis Principum commissa probantur. Nulla itaque in choro commissa errata dicenda sunt leuia, nec item leges, ad hos minutiores cauendos defectus traditæ, dicēdæ sunt leues, quia spectant ad Dei cultum perfectum & absolutum.

Ex D. Hieron. Ep. 27. ad Eustoch.

D. Bernar. lib. 2. de Consid. cap. 13.

Delictorum grauitas ex quibus augeatur capitibus.

Hinc prodierunt in Dei Ecclesia tot ordinationes, à Religiosis præsertim viris sanctæ perfectionis verè studiosis ad amussim obseruatæ, circa chori & Hymnodiæ disciplinam, vt diuinæ expleantur laudes ea pietate quæ tantum munus decet. Minutiora profectò sunt quæ ad hāc rem

Minutiores ritus obseruandi à psallentibus.

præſcripta habemus,& Dei gratia hucuſq; obſeruamus in noſtra Congregatione nos Clerici Regulares Paulini, vti, Qua munditia veſtium & crepidarum ſit ad chorum conueniendum; Qua modeſtia in chori ingreſſu ſumenda aqua benedicta; Quo modo, & quando ſtandum, aut ſedendum; Quo item modo, & quãdo manus iungendæ; Quo ordine tum in accendendis tum in extinguendis luminibus ad altare incipiendum (quia nimirum à vicinioribus ſanctiſſimæ Euchariſtiæ tabernaculo ſit exordiẽda illuminatio, à remotioribus verò extinctio;) Quo modo manus tenendæ à Lectoribus in medio chori; item, Quo modo excreatus ipſi, & neceſſariæ narium purgationes faciendæ, ne quemquam offendant; Qua item aduertentia expuendum, ne aut ſolum aut ſubſellia fœdentur. Statutas etiam habemus cuique lapſui pœnas, ab vnoquoque ſtatim explendas. Qui, ſiue Sacerdos ſiue Clericus, vel in pronuntiatione, aut in munere aliquo manifeſtum committit errorem, ſtatim, abſque monitione vllà procumbens, terram deoſculatur. Qui ad pronuntiandos verſiculos Horarum explet munus, ſi errare contingat, ſtatim in fine Hymnodiæ in medio chori poſitus, brachiis extenſis in modum crucis tamdiu manet, donec à Superiore fiat ei aliquo ſigno poteſtas ſurgendi. Alia his minutiora, ſed non ſuperflua, habemus. Sicut in diuinis numquam ſatis poteſt ab homine fieri; ita nullæ diligentiæ, quamuis minutiſſimæ, habendæ ſunt aut inutiles, aut nimiæ: nec multò minùs appellandæ erunt Iudaicæ ſuperſtitiones, quemadmodum aliquando ex ore negligentiorum excidere cõtingit, non ſine graui diuini cultus iniuria.

Regulæ de diſciplina chori apud Clericos Regulares S. Pauli.

Cultus diuinus diligentiam exigit ſingularem.

Idcircò

Idcircò sancti viri soliti fuere magna animaduertere seueritate in eos, qui tempore Hymnodiæ aliquem admitterent lapsum. Hisce nostris temporibus de B. Aloysio Bertrando proditum est, quòd, dum Conuentum regeret, soleret Feria sexta in Capitulo culparum tanto rigore reprehēdere & punire errata in choro, sicut alia huiusmodi minutiora circa Regularem disciplinam, vt dies videretur Iudicij. Superiore item sæculo Ioānes Houhton Anglus, Carthusiani Ordinis feruidissimus alumnus, Prior Londoniensis Carthusiæ, qui sanguinem ac vitam maluit tradere, quàm ab Ecclesiæ Catholicæ recedere vnitate in Anglicano Schismate, tanta erat erga perfectum Psalmodiæ vsum affectus veneratione, vt errata quælibet, etiam leuissima, existimaret magna & grauia, ob grauitatem iniuriæ loco, muneri ac Cælitibus irrogatæ, acriterque in illa inuehebatur in Capitulis culparum. verba nonnulla ab isto Religioso verè sancto ad hanc rem aliquando prolata in Capitulo, quia vna chori pars in cantu illius Dauidici versiculi, *Dextera Domini fecit virtutem*, errauerat, audire non pigeat ad nostram eruditionem, & excitationem. *O fratres carissimi*, ait, *quid fecimus hac nocte? errauimus in Psalmodia Dei nostri. clamemus culpas nostras. Valdè malum est, quòd nos, qui officium Angelorum exequimur, talia errata in cōspectu Dei & Angelorum cōmittimus. Illi numquam errant, & nos per nostras negligentias & incurias errauimus: quod optimè facere debemus, negligenter fecimus. Si serui inutiles sumus, cùm omnia fecerimus, quales sumus ex hoc defectu nostro? Non fiat ampliùs hoc inter nos. Si offerat quis Regi terreno claudum, languidum, siue*

Vincent. Iustin. in Vita.

Psal. 117.

Hist. Matt. Angliæ c. 4.

maculosum, nónne respuet? nónne displicebit illi talis oblatio? reprobatus erat Cain, non quia non obtulit hostiam Deo, sed quia obtulit de peioribus: electus autē erat frater eius de optimis offerēs. Quid dicerent carnales domini seruis suis incautè se habentibus circa ministerium suum? Illi cum maxima diligentia & peruiligi aduertentia omnia fieri circa se volunt, nos autem negligentes fuimus in seruitio Dei nostri, Regis Regum & Domini Dominantium. Timeo quòd tales exurgent in iudicio contra nos, & illa eorum exquisita opera nos pro nostris incuriis & negligentijs condemnabunt, adstipulante eis illa com-

Ierem. 48. *minatoria voce & terrifica Dei sententia: Maledictus qui facit opus Dei negligenter. quod Deus misericors auertat à nobis.* En quanta sermonis seueritate, verborumq; emphasi, & sententiarum grauitate vir diuini cultus zelator vnicum erratum, quod plerique paruifacerent, exaggerauit, ac reprehendit. At, quod magis est, & quod magis conducit ad cognoscendum hanc in diuino cultu exactam diligentiam, non esse dicendam aut vanam, aut nimiam, Deus ipse variis ac grauissimis pœnis voluit aliquando in rituum sacrorum transgressores animaduertere. Terribile est quod narratur de quodam Monacho, dum, cum aliis in choro existens ad solemnem Missam decantandam, caput non inclinauit ad ea verba Symboli, *Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est*: nam statim ex diuina ordinatione adfuit dęmon, Iustitiæ diuinæ satelles, illi Monacho alapam grauissimam impingens; & clara voce dicens: Monache ingrate, quomodo sic stas erecto collo, cur non inclinas cum ceteris Monachis? Nónne audis, quod

Rituum negligentia à Deo puniuntur.

Speculum Exemp. Dist. 9. c 75

quod cantatur factum pro te? si propter me miserum id fecisset Deus, ego illi perpetuò me inclinarem. Mitior tamen est hæc pœna, duriores seuerioresque sunt illæ, quæ infliguntur post hãc vitam mortalem Religiosis negligentioribus in iis quæ ad Hymnodiam pertinent.

Euentum describunt Historiæ S. Francisci de quodam Religioso, qui à duobus amicis visus est post mortem inter compedes ignis constrictus maximo torqueri ardore. Interrogatus ob quam causam tali pœnæ esset addictus, respondit, Ob negligentias in diuini recitatione Officij commissas in eodem loco, vbi apparitio ista fiebat, nimirum in choro. En quanti sunt faciendæ diligentiæ in ritibus, etiam minutioribus, obseruandis, dum agitur de cultu diuino. Non igitur dicenda erunt leuia errata, propter quæ Deus tam duras infligit pœnas, quales sunt pœnæ ignis Purgatorij. Simili argumento D. Bernardus aliquando ostendebat Monachis suis grauitatem erratorum circa cuiuslibet exterioris disciplinæ obseruantiam in Monasteriis, & circa negligentias leuiores, dicens: *Scitote, quia post hanc vitam in purgabilibus locis cẽtupliciter, quæ fuerint hîc neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrantem. Scio ego quia durum est homini dissoluto, apprehendere disciplinam; verboso, silentium pati; vagari solitum, permanere: sed durius & multò durius erit, futuras illas molestias tolerare.*

Chron. S. Franc. 4. p. c. 59.

D. Ber. Ser. in obitu Humberti.

Purgatorij grauitas pœnarum.

Hanc ob causam non dedignati sunt summi viri omnem operam nauare tradendis præceptis, ad minutiores quosque ritus in hoc munere diuinarum laudum obseruandos, spectantibus. Gloriosissimus Dauid, Hymnorum præcipuorum

L.I.C.III.

auctor, non recusauit hanc humilem curam, docens in vltima senectute, vti superiùs diximus, Leuitas decantare Psalmos à se compositos. Sanctissimus Doctor Bernardus, sacræ Hymnodiæ studiosissimus, non solùm Monachos suos ad perfectionem ceterarum virtutum excitabat, sed etiam ad huius sancti muneris exactissimum studium vrgebat, descendens ad minutiores quasdam qualitates, vt admirationem non modicam relinquat legentibus; nam descendit ad modum pronuntiandi verba, imò etiam ad modum soni, qui in pronuntiatione cōtingere posset molestus. Huius sanctissimi Patris verba afferam ad nostrā æmulationem: *Vos moneo, dilectissimi, purè semper ac strenuè diuinis interesse laudibus. Strenuè quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidiata, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus, muliebre quidquam balba de nare sonantes, sed virili, vt dignum est, & sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes.* Si tanta diligentia vigilandum est circa obseruationem eorum rituum qui solam Hymnodiæ æqualitatem respiciunt, quam diligentiam par est adhibere circa ea quæ vitiare possunt substantiam, nimirum vel intentionem, vel attentionem, vel integritatem? Tutius est cauere à minutioribus defectibus, vt grauiores faciliùs euitentur: vt autem omnes caueantur, de omnibus est instituendus sermo opportunus.

Sanctorum virorum diligentia in rituum obseruatione.

D. Bern. Serm. 47. in Cant.

CAPVT

CAPVT II.

De defectibus circa intentionem.

IN ipſo Hymnodiæ ingreſſu contingere poſſunt varij defectus circa intentionem, quam vnuſquiſq; pſallētium debet habere rectam, ſi munus ſuum explere velitabſque culpa. Hæc intentio eſt actus voluntatis,qui alio nomine dici poteſt finis pſallentium. Niſi adſit intentio,& finis aut orandi Deum, aut propriæ obligationi ſatisfaciendi,talis recitatio non ſolùm nullius erit valoris apud Deū, ſed etiam grauis culpæ ſiet rea. eſt enim omnino neceſſaria intentio opportuna. Sicut Officium diuinum ab Eccleſia eſt inſtitutum ad orandum & laudandum Deum, ita eadem intentione debet ab Eccleſiaſticis perſonis expleri. Si quis Pſalmos decātaret, vel Breuiarium legeret ad alium finem, videlicet vt tempus in ea lectione conſumeret,vel vt Pſalmis ſtuderet, vel vt curioſitati ſeruiret, is vtique non diceretur orare, neque præcepto ſatisfaceret; quia licet verba illa ſint directa ad Deum, tamen cùm ad Deum non referantur à legente, non poterit magis dici, quòd Deum tunc alloquatur, aut exoret, quàm Deum alloquatur, & exoret, quando alios libros de Deo tractantes legit. De huiuſmodi legente poſſet verè dici, quòd Hymnos recitet Deo labiis doloſis,ſeu lingua mēdaci: nam quod ore profert, cordis intentione non dirigit in Deum; quem exiſtimabat grauem reatum ſanctus Hymnographus, & abhorrebat, & deteſtabatur, idcircò nō dubitauit dicere Deo, ſe numquā fuiſſe in eo vitio, quia ſtuduerat ſemper rectæ intentioni præponendæ: *Auribus per-* Pſal. 16.

Pſallentium intentio qualis eſſe debeat.

L.I.C.III.

Sanctorum virorum diligentia in rituum obseruatione.

D. Bern. Serm. 47. in Cant.

auctor, non recusauit hanc humilem curam, docens in vltima senectute, vti superiùs diximus, Leuitas decantare Psalmos à se compositos. Sanctissimus Doctor Bernardus, sacræ Hymnodiæ studiosissimus, non solùm Monachos suos ad perfectionem ceterarum virtutum excitabat, sed etiam ad huius sancti muneris exactissimum studium vrgebat, descendens ad minutiores quasdam qualitates, vt admirationem non modicam relinquat legentibus; nam descendit ad modum pronuntiandi verba, imò etiam ad modum soni, qui in pronuntiatione cõtingere posset molestus. Huius sanctissimi Patris verba afferam ad nostrã æmulationem: *Vos moneo, dilectissimi, purè semper ac strenuè diuinis interesse laudibus. Strenuè quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidiata, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus, muliebre quidquam balba de nare sonantes, sed virili, vt dignum est, & sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes.* Si tanta diligentia vigilandum est circa obseruationem eorum rituum qui solam Hymnodiæ æqualitatem respiciunt, quam diligentiam par est adhibere circa ea quæ vitiare possunt substantiam, nimirum vel intentionem, vel attentionem, vel integritatem? Tutius est cauere à minutioribus defectibus, vt grauiores faciliùs euitentur: vt autem omnes caueantur, de omnibus est instituendus sermo opportunus.

CAPVT

CAPVT II.

De defectibus circa intentionem.

IN ipso Hymnodiæ ingressu contingere possunt varij defectus circa intentionem, quam vnusquisq; psallẽtium debet habere rectam, si munus suum explere velit absque culpa. Hæc intentio est actus voluntatis, qui alio nomine dici potest finis psallentium. Nisi adsit intentio, & finis aut orandi Deum, aut propriæ obligationi satisfaciendi, talis recitatio non solùm nullius erit valoris apud Deũ, sed etiam grauis culpæ fiet rea. est enim omnino necessaria intentio opportuna. Sicut Officium diuinum ab Ecclesia est institutum ad orandum & laudandum Deum, ita eadem intentione debet ab Ecclesiasticis personis expleri. Si quis Psalmos decãtaret, vel Breuiarium legeret ad alium finem, videlicet vt tempus in ea lectione consumeret, vel vt Psalmis studeret, vel vt curiositati seruiret, is vtique non diceretur orare, neque præcepto satisfaceret; quia licet verba illa sint directa ad Deum, tamen cùm ad Deum non referantur à legente, non poterit magis dici, quòd Deum tunc alloquatur, aut exoret, quàm Deum alloquatur, & exoret, quando alios libros de Deo tractantes legit. De huiusmodi legente posset verè dici, quòd Hymnos recitet Deo labiis dolosis, seu lingua mẽdaci: nam quod ore profert, cordis intentione non dirigit in Deum; quem existimabat grauem reatum sanctus Hymnographus, & abhorrebat, & detestabatur, idcircò nõ dubitauit dicere Deo, se numquã fuisse in eo vitio, quia studuerat semper rectæ intentioni præponendæ: *Auribus percipe*

Psallentium intentio qualis esse debeat.

Psal. 16.

cipe orationem meam, non in labijs dolosis. Necessaria est intentio exorandi aut laudandi Deum, sicuti intendit Ecclesia, quæ præceptum imposuit.

Verùm ne hinc pateat timidioribus aditus afflictionis circa hanc intentionem, aduertendum est, quòd sicut intentio hominis ad huiusmodi actiones duplex esse possit, explicita, aut implicita, ita alterutra istarum censetur sufficiens ad valorem & satisfactionem. Qui nouerunt ad quamlibet Hymnodiæ horam renouare actualem intentionem ad Deum exorandum, isti ab omni defectus periculo longissimè absunt, perfectiùs item ac vtiliùs munus suum explent. Sed ad hanc intentionis altissimam perfectionem, quæ etiam viris sanctis est aliquãdo difficilis, ob naturæ vitiatæ conditionem, non tenẽtur omnes. Satis censetur, si adsit virtualis intentio. Virtualis intentio dicitur illa, quæ ex virtute prioris intentionis depẽdet: vt si quis summo manè statuisset ea die explere Officiũ diuinum, is, licet accederet ad singulas horas tempore suo recitandas absq, alia actuali intẽtione, virtute illius primi actus dicitur habere virtualem intentionẽ. Actus enim hominis ab initio diei elicitus dicitur durare, tam ad meritum quàm ad demeritum, per totum diem, nisi actu contrario retractetur. Hæc intentio virtualis reducitur ad positum caput primæ intentionis, nempe ad explicitam, est enim explicita, sed virtualis.

Intentio virtualis quæ.

Altera tandem datur intentiò, quæ dicitur implicita, & hæc ex bona consuetudine ortum habet; vt quando quis solitus esset horas suas recitare ad Dei honorem, licet aliquando ad primam Officij diuini recitationem accederet absque præcedente explicita intentione, & audito signo conueniendi

Intentio implicita qualis sit.

ueniendi ad chorum, omissis omnibus occupationibus, pergeret ad Ecclesiam, vt cum aliis cantaret, is diceretur habere implicitam intentionem ad Deum, & ad suam obligationem: nam si interrogaretur, cur ad hoc signum campanæ, cubiculo aut negotio relicto, Ecclesiam versus progrediatur, vtique responderet, Vt meæ satisfaciam obligationi. Idem asserendum videtur euenire, quando quis Breuiarium in manibus sumens aperit, vt vel solus vel cum aliis recitet, hic dicitur habere intentionem implicitam: si enim interrogaretur de causa talis sumptionis, responderet illicò, Vt suæ satisfaciat obligationi. Hæc implicita intentio iudicatur sufficiens, vt opus culpa vacet, vt etiam meritum comparetur, & etiam vt postulata in oratione obtineantur: nisi hi effectus impetrationis & meriti impediantur ex superueniente alio defectu.

Nunc sermo est de sola intentione, quæ est necessarium fundamentum bonæ & rectæ Psalmodiæ, & omnis orationis tã simplicis quàm modulatæ. Hæc intentio est ille oculus humani cordis, de quo Dominus noster in Euangelio pronuntiauit, quod si fuerit simplex, totum etiam corpus reddit lucidum; si nequam fuerit, etiam corpus reddit tenebrosum. D. Bernardus de intentione agens, appellare eam non dubitat faciem animi humani; quia, ex qualitate intentionis, coram Deo rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis ab homine æstimatur. Expendebat tunc sanctus Doctor illa Canticorum verba, *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis*. Sicut in facie adsunt duæ genæ, ita in intentione considerantur duæ conditiones, res nimirum, & causa; id est, quid inten-

Intentio est oculus humani cordis.
Lucæ 11.
Est etiam facies animi.
D. Bernar. Serm. 40. in Cantica.
Cantic. 1.

intendatur, & propter quid. Ex his duabus conditionibus, vniuscuiusque animæ vel decor, vel deformitas iudicatur. Quæ anima ambas has conditiones rectas possidet, hanc sibi meretur à Deo & ab Angelis laudem: *Pulchra sunt gena tua.* Quæ anima caruerit altera harum conditionum, non pulchra, sed deformis censebitur; quæ neutram habebit, multò deformior reputabitur. Ita proloquitur diuus Bernardus, vt suos Religiosos doceret, quanta intentionis puritate deberent ad bona opera facienda se præparare, vt laudem à Deo consequi mererentur.

Intentio bona vitiatur ex malo fine superueniente.

Pergit docere ibi sanctus Bernardus, posse aliquando bonam intentionem reddi deformem ex aliquo malo fine, qui illi superueniat; sicuti in facie pulchra aliquando superuenit næuus aut macula ex accidente aliquo. Inter quas maculas suggerit illam quandoque familiarem etiam viris iustis, quando quis ad Deum intendens, non tamen propter solum Deum explet bona opera sua: *Intendere autem in Deum, sed non propter Deum, hypocrita planè anima est; cuius & si vna facies decora videtur, quæ ad Deum qualicumque intentione respiciat, ipsa tamen simulatio omne decorum in ea exterminat.* Ex hac doctrina habemus, posse intentionem principalem boni operis deturpari ex aliis adiunctis finibus & intentionibus. Si quis ad rem nostram adiungeret intentioni orandi finem vtilitatis temporalis, is deprauaret bonitatem perfectam operis, eamque redderet vitiosam. Si Canonicus, vel alius de Clero, accederet ad chorum, præcipuè ob stipendium distributionum, quas consecuturus est ex Officij recitatione, intentionem primariam deprauaret, redderet-

Fines varij vitiantes intentionem.

redderetque vitiosam, & culpæ non modicæ ream; quia licet verè oret, malè tamen orat ex mala circumstantia adiuncta. Si quispiam chorum adiret, vt Prælati sui effugiat reprehensionem, aut pœnas à Regula vel Superiore statutas, is vtique deprauaret bonam orandi intentionem, eamque redderet vitiosam; quia potiùs timore pœnæ & respectu humano mouetur, quàm amore Deum laudandi; qui timor dicitur seruilis & vitiosus. Si alius choro frequens adesset, vt bonus haberetur, is etiam deprauaret rectam intentionem, eamque redderet deformem ac vitiosam.

Si alius ad chorum accederet, vt aliorum gratiam sibi conciliaret, is etiam intentionis rectitudinem deprauaret, eamque redderet vitiosam. De his omnibus dici poterit, quod de oculo nequam, qui totum corpus reddit tenebrosum, asseruit Dominus. Nam hæ intentiones prauæ licet non auferant substantiam operis quoad præcepti obseruationem, totum tamen opus reddunt tenebrosum quoad meritum, & quoad alios fructus spirituales; imò & displiceret ipsi Deo propter peccatum ex malo fine adiuncto admistum. Omnia hominis opera cùm ex fine desumant naturam & speciem, quamuis ex sui natura essent bona, bonitatem tamen amittunt, si adsit malus finis; hic enim suam illi operi communicat deformitatem. Magna porrò hominum quorumdam stultitia, qui laborem subeunt non leuem sine vllo fructu spirituali, contenti solo temporali lucro distributionum, vel boni nominis, vel inanis gloriolæ, vel humani fauoris. O nos miseros, qui æterna amittimus pro tempo-

Hominis opera ex fine desumūt conditionem.

temporalibus, spiritualia pro materialibus, pretiosa pro vilibus!

Cordis intentio ex quibus dignosci queat indiciis.

Non est difficile cuilibet cognoscere proprij cordis intentiones, si rectè discutere velit opera sua: non enim desunt indicia vehementia, ex quibus licet animaduertere proprios affectus. Qui ad chorum alacris procedit, quando nouit adesse Prælatum, vel alium qui eius nomine obseruat absentes, is indicia habet non obscura, quòd ad oculum seruit, non autem ex solo Dei amore & honore mouetur; si præsertim absque legitima causa se subtrahit à choro, quando nec Prælatus, nec alius ab eo substitutus, adest. Si alius promptus adesset, quando nouit se aliorum gratiam vel bonam opinionem consecuturum, alioquin excusationem conueniendi afferret, is indicium habet non obscurum, quòd ex vano fine mouetur. Si Canonicus libentiùs ad chorum accedit, quando nouit distributiones futuras pinguiores, quo tempore non accederet, si essent tenuiores, licet nullam tunc haberet iustam excusationis causam; vel si solitus sit non ingredi chorum nisi inchoata Horâ; & vix adesse curet illi Psalmorum numero, iisque muneribus, quæ necessaria sunt vt possit lucrari distributiones; is indicium apertum habet, quòd potiùs lucri causa, quàm Dei amore aut honore conueniat. Maximum itaque studium adhibendum est circa hanc intentionem dirigendam in Deum, ne amittamus maiora & pretiosiora pro vilibus & ludicris bonis; imò ne, laborantes sine fructu & merito, magnam nobis ipsis comparemus pœnarum obligationem pro futura vita.

Non idcircò tamen Ecclesia priuatur fructu impetrationis,

pětrationis, quem ipsa intendit decernens horum Officiorum vsum: nam eius intentio perfectissima est, & perfectissimè dirigitur in Deum, quamuis ministri ipsius ad terram deflectant. Semper namque ex parte Ecclesiæ Sponsæ, quæ has iussit preces, Deus se maximè glorificatum reputat: sicut etiam euenit in eleëmosynis quæ mittuntur à domino recta intentione; non enim amittitur fructus, quamuis famulus eas deferens moueatur ab alio fine iniquo.

Preces psallentium offeruntur nomine Ecclesiæ.

Quia autem asserimus, Ecclesiam non priuari suis fructibus spiritualibus ob vitiosam ministri particularis intentionem, operæ pretium erit hoc loco strictim declarare, quo modo Horæ Canonicæ dicantur esse Ecclesiæ, non autem recitantium; meliùs enim cognoscetur dignitas huius Officij diuini. Dicitur Officium diuinum esse Ecclesiæ, non autem recitantium; quia ordinatum est à publica potestate, & ministri ab Ecclesia deputati recitant non proprio, sed ipsius Ecclesiæ nomine. In his duabus conditionibus sita est ratio publicæ & vniuersalis orationis, quæ dicitur esse oratio Ecclesiæ, non autem ipsius recitantis. Hinc est, quòd in hisce precibus recitantes, etiam si soli recitent, dicunt, *Oremus*, *Benedicamus Domino*; sibi etiam ipsis respondentes, quod responderetur, quando cum aliis orarent. Hinc fit, vt si laicus persoluat easdem preces Canonicas etiam in Templo cum aliis Ecclesiasticis, ob deuotionem erga preces ab Ecclesia ordinatas, non tamen dici poterit nec minister Ecclesiæ, cùm non sit ab ea deputatus; nec publicam persoluere orationem, quia non est de corpore ministrorum, sed dicetur priuatim orare.

Psallentes ex Officio cur dicantur nomine Ecclesiæ orare.

Deinde

Deinde si laicus iste careat debita intentione ad Deum, nec sibi ipsi obtinebit quæ postulantur, nec aliis, quia orat in peccato: at orationes publicæ ministrorum Ecclesiasticorum semper possunt & impetrare, & satisfacere ad beneficium aliorum, quamuis improbi sint & indigni. satis est, quòd Ecclesia, cuius nomine offeruntur, sit Deo grata. Hinc ea præclara verba ad rem nostram opportuna, quæ habentur in quadam Collecta à Sacerdotibus ad sacrum Altare celebrantibus vsurpata, mirificè declarantia precum Ecclesiæ dignitatem & meritum apud Deum; quæ sine dubio gratiores censentur, quando à ministro etiam grato offeruntur. Verba Collectæ sunt ista: *Purifica nos misericors Deus, vt Ecclesiæ tuæ preces, quæ tibi grata sunt, pia munera deferentes, fiant expiatis mentibus gratiores.* En Ecclesiæ & ministrorum opera distincta in munere precum quæ in Sacrificio Altaris adhibentur, præter Sacrificium, quod semper est gratum ratione operis, vt dicitur, operati. In ista Collecta agitur de precibus, quas ante & post diuinissimam sacrificij oblationem adhibendas præscripsit Ecclesia ministris, ad maiorem tum ipsius Sacrificij reuerentiam, tum offerentium adstantium deuotionem & dispositionem. De istis itaque precibus duæ conditiones ad rem nostram opportunæ ibi asseruntur. Vna est, quòd semper sint Deo gratæ, quia scilicet sunt preces Ecclesiæ, quæ semper est grata Sponso Deo. Altera est, quòd gratiores redduntur, quando minister, eas deferens & offerens, mente & corde existit purificatus. Studere debet psallens huic puritati intentionis, vt careat omni vitio; ne, ob defectus admissos, dum aliis

In Missa Feria 5. Domin. 4. Quadrag.

proderit,

proderit, ſibi ipſi noceat, quod eſſet magna dementia. Cauendi prætereà etiam ſunt attentionis defectus, quod declarabimus deinceps. Interim ſupponendum eſt, illud intercedere inter attentionem & intentionem diſcrimen; quòd intentio pertinet ad voluntatem, & dicitur etiam propoſitum pſallendi, ſeu precandi. Attentio eſt actus intellectus, quæ propriè eſt aduertentia mentis ſiue ad verba, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue ad Deum, de qua præcedenti actum eſt Libro, nunc autem de eiuſdem defectibus eſt diſſerendum. *Intentionis & attentionis diſcrimen.*

CAPVT III.

Attentionis defectus quales.

TANTA eſt in attentione vis poſita ad onus diuini Officij rectè explendum, vt ſi illa deſit voluntariè, corruat omnis labor aſſumptus à cantantibus & recitantibus Canonicas preces, vt fusè traditum eſt Libro præcedente, & magis ac magis hoc comprobabitur loco. Dauid huius attentionis acquiſitioni maximè ſtudebat, modò illam excitans in principio orationis, modò illam à Deo poſtulans, modò illam reuocans, ſi quando abiret. Quantum ad excitationem, noti ſunt pſallentibus varij affectus huius ſancti Prophetæ ad animam propriam, eam interpellans, vt ſe ad rectè pſallendum componeret ac excitaret. Huius generis inſignior affectus videtur ille à diuo Gregorio Nyſſeno obſeruatus ad ea verba, *Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara.* vbi Dauid, ſicuti agebat de ſuaui Hymnorum decantatione in Dei honorem & gratiarum actionem, *Dauidis ſtudium circa attentionem.* Pſal. 56.

actionem, ob ingentia ab ipso Deo accepta beneficia, ita exclamabat: *Exurge psalterium & cithara.* Qui textus, si quantum ad litteram attenditur, inuitat per figuram prosopopœiam instrumenta ista inanimata ad psallendum apta: at à diuo Gregorio ad sensum mysticum transfertur, & in iis duobus instrumentis considerat duplicem hominis portionem, internam nimirum & externam, quam Dauid excitare volebat ad harmoniam & concentum diuinarum laudum. Nam sicuti in manu Dauidis illa duo instrumenta conueniebant concorditer vnita ad laudandum Deum, ita nisi cor & os concorditer vniantur in Hymnodia, minimè ista poterit Deo esse grata, & placita; quemadmodum grauiter asseruit beatus Laurentius Iustinianus dum loqueretur de oratione, cuius verba subtexo ad maiorem fidem: *Ipsa est suauissima orationis harmonia, quando vox cognoscitur animo consonare: nam si hæ duæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt gratam Deo orationis facere cantilenam.* Vt autem posset Dauid quam sibi proponebat attentionem Deo conseruare, quia nouerat omnem humanam diligentiam futuram inutilem, nisi Deus suam præstaret benignam misericordiæ gratiam, Deum humiliter exorabat, vt hanc sibi concederet gratiam orandi sine euagatione mentis, & dicebat: *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Directam postulabat in Deum suam orationem, non distractam, incensoque similem volebat; quia fumus illius aromati, nisi vi maiori impediatur, in sublime rectà tendit, nec deorsum flectitur. Si oratio externis deprauetur cogitationibus, ait sanctus

Attentio vera exigit oris & cordis vnionem.

B. Laurent. Iustin. in Ligno vitæ de Orat. cap. 6.

Attentio animi à Deo postulanda.

Psal. 140.

Oratio attenta similis incenso.

D. Hilar. in Psal. 140.

ctus Hilarius, non dirigitur ad Dei conſpectum tamquam fumus incenſi. Rectè autem expoſcitur & expectatur à Deo hæc cordis perfecta attentio, quia ſolius eſt Dei donum. Hinc alij ſancti viri, vt ſe ad attentam diſponerent orationem, Dauidem imitati, hanc attentionem à Deo exorabant. De ſancto Gregorio Magno refertur, quòd numquam ſe aut ad diuinarum Litterarum ſtudium, aut ad orationem conferre ſolitus eſſet, niſi præmiſſa oratione ad Deum, vt compeſcere dignaretur vim & inſidias diaboli, qui ſemper adeſt paratus orare cupientibus, vt eos puluere terrenarum cogitationum conſpergat. In cuius rei figuram deſcribitur in ſacra Geneſi quorum- Geneſ. 26. dam populorum, qui dicebantur Allophyli, maxima in ſanctum Iſaac animi peruerſitas. Nam hic ſanctus vir foderat ſibi aquæ puteos ad ſitim explendam, ſed Allophyli eoſdem puteos terræ congerie replebant, vt aquam impedirent inuentam. Hanc Allophylorum improbitatem dæmo- *Diabolus* nibus accommodat idem ſanctus Gregorius, dum *attentionem cordis* oſtendit, quòd à malignis ſpiritibus ſoleret im- *exturbat.* portunis cogitationibus affligi, quando ad diui- D. Gregor. narum Scripturarum contemplationem ſe con- lib. 7. Moferret. Imò tradit, eamdem moleſtiam paſſum ral. cap. 8. eſſe Dauidem in ſuis ad Deum precibus, vt exclamare cogeretur: *Declinate à me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei.* Quam orationem Pſal. 118. conſulerem his, qui aduertunt in ſe ipſis cogitationum externarum importunam vim tempore diuini Officij. Sicut enim Dauid illa oratione dæmones fugabat, ita eoſdem fugabit à nobis hæc oratio, ſi rectè vſurpetur.

Qui propriæ obligationis obliti ex propoſito

Euagantes voluntariè non satisfaciunt recitationis obligationi. euagantur, vel euagationes voluntariè tolerant, cuiusmodi sunt multi, qui ita ad alia distrahũtur suis cogitationibus, vt neque memores sint, an recitauerint, & an fuerint cum aliis in choro (nam mente euoluunt tempore diuini Officij negotia, lites, pecunias, ac si essent in foro & in nundinis) hi omnem fructum impediunt, nec satis præcepto faciunt, imò & peccatum committunt, iuxta doctrinam sancti Thomæ. De quibus poterit dici cum sancto Cypriano: *Quomodo te audiri postulas, cùm tu ipse non audias? vis esse Deum memorem tui cùm rogas, quando tu ipse memor tui non sis?* Numquam dici poterunt orare Deum, qui mente à Deo aliena psallunt. Hinc D. Chrysostomus, expendens quod dicitur de Anna matre Samuelis, quòd scilicet orasset in conspectu Domini, ait, quòd nõ sit dicendus orare in conspectu Domini, qui cogitationibus inutilibus vagatur per domum & per forum. Tandem concludit: *In conspectu Domini orat, qui orat vndique colligens mentem suam, nihil habens cum terra commercij, sed ad ipsum Deum totus commigrans, omni cogitatione humana ab animo depulsa.* Quam doctrinam repetit sanctus Doctor ad ea verba Apostoli Pauli, *Implemini Spiritu sancto, psallentes in cordibus*, expendens vltimum verbum *in cordibus*, quod explicat idem esse ac, *cum intelligentia, vt non os quidem verbum loquatur, mens autem extra versetur, sed vt lingua ab anima audiatur.* innuere volens, quòd aliqui ita cantant, vt non audiantur ab anima ipsorum psallentium, quia non attendunt nec ad sensum, nec ad verba. Diuus Bernardus de istis agens euagationibus asserebat, non solùm esse vitandas vanas otiosasque

[Margin notes: D. Thom. 2.2.q.83. art.13. — 1. Reg. 1. D. Chrys. Hom. 1. de Anna. — Ephes. 5. — D Bernar. Serm. 47. in Cantic.]

que cogitationes; sed insuper docebat, conandum esse contra eas, quæ psallentibus alicui Officio Monasterij addictis quasi ex necessitate solent circa idem Officium mox arripiendum, siue absoluendum occurrere; sed etiam contra eas, quamuis ex genere suo bonas & sanctas, ortas ab iis rebus, quas, paulò ante chori ingressum, legentes sacros libros, aut sacram audientes concionem hauserant Religiosi, vti Libro superiore monuimus, concludens non minùs piè quàm verè hanc auream sententiam iteratione dignam: *Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quidquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.* Quæ conclusio si rectè expendatur, clarè ostendit, preces ac laudes, Deo sine mentis attentione oblatas, æquè haberi apud Deum, ac si essent minimè oblatæ, & ab Angelis sanctis Dei ministris, vti eodem Libro item aduertimus, experientia irrefragabili duce, omnino reprobari.

Libro . . cap. I

Libro II. cap. IV.

Dum his doctrinis sanctorum Patrum attendo, satis mirari non possum sensum eorum qui concedunt, posse nos obligationi recitationis satisfacere sola integra verborum prolatione, licet mens voluntariè euagetur. Nondum assequi potui, quomodo istorum sensus cohæreat doctrinæ sanctorum Patrum Ecclesiæ. Magis consona sacris Scripturis tradebat documenta sanctus Abbas Isaac, qui, differens de mentis euagationibus dum Psalmi decantantur, conclusit: *Numquam orat, quisquis etiam flexis genibus euagatione cordis qualicumque distrahitur.*

Cassianus Coll. 10. cap. 13.

Ridentur à dæmonibus huiusmodi preces voluntariis euagationibus expletæ, quia nouerunt non esse eas veras preces. Vsurpare ad hanc

Ridentur à diabolo Psalmodia euagationibus expleta.

hanc rem solitus erat diuus Bernardus illa verba Ieremiæ, *Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius*, pro sabbato intelligens quietem psallentium & orantium; nam isti corpore quiescunt, sed corde animoque vagantur: & censentur coram Deo tamquam absentes etiam corpore, iuxta illud celebre Iuristarum proloquium: *Abesse dicitur, qui licet corporaliter præsens sit, abest tamen animo & intellectu.* Risus itaque dæmonum hostium prouocatur.

Thren. 1. D Bernar. de Interiori domo cap. 70.

Voluntariæ euagationes Deo iniuriosæ sunt.

Deo item non modica irrogatur iniuria huiusmodi voluntariis euagationibus. Quemadmodum si quis causam aliquam acturus cum Principe viro, statim vel in ipso ingressu, vel in progressu sermonis auerteret faciem & discursum, oculos etiam huc illucque diuertens, is profectò iniuriam censeretur irrogare Principi cui adstat, & sibi thesaurizaret eius iracundiam: ita qui acturus cum Deo de rebus altis, de peccatorum remissione, de gratia obtinenda, diuertit cor & cogitationes ab ipso Deo, iniuriam censebitur grauem Deo irrogare, eiusque sibi thesaurizare iustissimam iram. Videtur homuncio vel irridere Deum, sicuti irridebant Iudæi Christum Dominum, dum, genua flectentes, Aue dicebant non honoris, sed ludi gratia; vel saltem, vt mitiùs loquar, videtur velle cum Deo, cordium scrutatore, agere eodem modo, quo cum aliis hominibus suæ conditionis agere soliti sunt homines versuti & impij, præsertim politici, in aulis Principum versantes: qui licet oderint aliquem, exteriùs tamen se ostendunt amicos, signa exhibentes amoris & honoris, aperiendo caput, manum quoque ad os deductam osculando, verba

Politici simulant amicitiam quam non habent.

ba humilia proferendo, intus tamen odio ardent, nullo saltem veri amoris sensu afficiuntur, quemadmodũ illis signis ostendere conantur. Hoc nefas censet sibi Deus, quia quasi homo corda non videns, nec scrutans renes tunc declaratur. De quo delicto conquestus est aliquando Deus per Hymnographum: *Dilexerunt eum in ore suo* (vel, vt legitur in Psalterio Illyrico, *Osculati sunt eum labiis suis) cor autem eorum non erat rectum cum eo.* Hæc querela non dirigitur tantummodò ad eos qui cogitationes omnino terrenas admittunt, dum preces persoluunt, sed etiam ad eos, qui cogitationes admittunt bonas quidem ex obiecto, quia sunt de Deo & de rebus diuinis, quales essent illæ, quæ ad materiam concionis vel ad Theologiæ studium possent spectare, vt paulò antè dicebamus cum diuo Bernardo. Si cui inter psallendum occurreret aliqua cogitatio opportuna concioni quam præparat, vel lectioni Scholasticæ Theologiæ quam exercet, & libens ac volens in ea moraretur, quamuis bona sit huiusmodi cogitatio, quia tamen speculatiua est, ad diuini officij rem non pertinens (nec enim ad Deum orandum & alloquendum inseruit, sed potiùs ad sciendum, & ad studendum) ideò non satisfacit muneri, sed peccati efficitur reus huiusmodi cogitationes admittens; aliquando à Deo puniendus graui pœna, nisi emendetur. Valdè irasci solet Deus euagantibus, & in eos seuerè animaduertit, quando emendationi non student.

Psal. 77.

Cogitationes studiorum tempore Psalmodiæ arcendæ.

Voluntariè euagantes à Deo puniuntur.

Nota omnibus esse deberet vindicta, quam Deus de quodam Virginum Collegio sumpsit, quia attentè non recitabant diuinas preces. Euentum hoc loco describam ad nostram eruditionem,

nem. In Collegio Virginum, quæ ſub regimine & cuſtodia ſanctæ Lutgardis viuebant, diuinæ preces perſoluebantur culpabili mentis euagatione. Quod intelligens Lutgardis, quæ infirma decumbebat, graui admonitione non ceſſabat reprehendere, vt emendationem ſuaderet. Verùm nihil obtinuit ſancta Virgo; quare ſex ante obitum ſuum menſibus, vocatis Sororibus, prædixit illis, quia nullam viderat emendationem, mox futuram aliquam diuinæ iræ grauem vltionem, his verbis: *Scio equidem, quòd poſt deceſſum meum culpam hanc manus Domini in Sororibus vindicabit, & tunc memores verborum meorum, caſtigata cum multa humilitate ſe corrigent, & Dominus mox retrahet manum ſuam, quam iam extenderat ad vltionem.* Exitus prædictionem comprobauit: nam vbi illa exceſſit è vita, illicò dira peſtis inuaſit in illud Monaſterium, & breuiſſimo temporis interuallo quatuordecim probatiſſimæ Sorores extinctæ ſunt. Quia autem ceteræ Sorores infirmæ emendationem promiſerunt, & opere expleuerunt, recitantes in poſterum diuinum Officium qua par eſt attentione, Dominus manum ſuam retraxit, & peſtis illicò euanuit. Quod Deus in illis Virginibus indeuotis exequi ſtatuit, credendum eſt ſæpiùs quoque euenire tum Capitulis, Collegiis, Conuentibus, ſeu Monaſteriis, tum etiam ſingulis perſonis ſine debita attentione pſallentibus; cùm videamus plurimas mortes immaturas aliquando accidere, etiam perſonis magnæ conditionis, non ſine iactura tum publicæ tum priuatæ rei, licet tunc ignoremus cauſam huiuſmodi euentuum. Vtinam cauſa non ſit hæc euagatio culpabilis in diui-

Moniales voluntariè euagantes in diuini Officij recitatione ſeuerè à Deo puniuntur.

Surius Iunij 16.

Multi Eccleſiaſtici morte puniuntur ob voluntarias euagationes.

ni Officij recitatione, quæ Dei iram concitans, ob grauem quæ ei irrogatur iniuriam à vili creatura, extorquet ab ipso vindictam. Multi psallentium credunt se diuino Officio fecisse satis, quia choro vnà cum aliis aut Canonicis, aut beneficiariis, aut Religiosis interfuerunt, & cantum vnà cum reliquis expleuerunt; qui tamen à Deo, cordium scrutatore acerrimoque iudice, grauissimæ culpæ declarabuntur rei, quia voluntariis se euagationibus à rebus cantatis abduci sunt passi, alij cogitantes vana & indigna; alij librum Breuiarij magna leuitate euoluentes; alij vel Rubricas, vel Martyrologium, vel aliam Scripturam à re cantata alienam percurrentes.

Quæ hucusque dicta sunt, intelliguntur de euagationibus, quæ culpa nostra aut admittuntur aut tolerantur cum aduertentia. Quæ euagationes accidunt nobis præter mentem, & præter consilium, imò contra voluntatem, etiamsi per totum Officium durarent, non imputantur ad culpam, nec fructum impediunt orationis, vti rectè docebat sanctus Basilius; quia ex naturæ infirmitate à peccato debilitatæ oriuntur, nec voluntas illis assentitur, sed repugnat. Verba diui Basilij sunt ista: *Si debilitatus à peccato fixè nequis orare, quantumcumque potes te ipsum cohibeas, & & Deus ignoscet, eò quòd non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes vt oportet assistere coram eo.* In hoc collocandum est studium, vt resistamus quando aduertimus euagationes: si enim permittantur, tunc aliud ore, corde aliud profertur; & dum lingua exoraret Dominum, animus peccato inficeretur, quod Deus auertat ab omnibus.

Euagationes mentis inuoluntariæ non auferunt meritum.

CAPVT IV.

De aliis euagationum defectibus, & remediis.

Sollicitudo anxia ad res & studia fouet mentis euagationes.

FREQVENS euagationum origo, ni fallor, dicenda est nimia sollicitudo & anxietas ad res, studia, occupationesque externas quas vnusquisque habet familiares. Hæc, quando quis ad orationem se confert, illicò offert negotia expedienda, modum suggerit consequendi finem intentum, conditiones aperit opportunas rei, cor denique phantasmatibus replet, suaui quadam arte mentem à Deo diuertens. Eheu nos miseros! quot negotia, tam publica quàm priuata, eo tempore cordi occurrunt, quæ nos perturbant sine fructu, imò cum iactura animæ nostræ? Nisi studeat vnusquisque occurrere huic anxietati ac sollicitudini, omnem suam in Deum reiiciens cogitationem, siue ad corpus, siue ad domum, siue ad res, siue ad negotia, siue ad studia spectantem, antequam ad diuinum se conferat Officium, ne vnum quidem versiculum poterit recitare absque euagatione. Statuant omnes psallentes apud se hanc certissimam veritatem, quòd si Deo confisi, omnem in ipso sollicitudinem tum nostri tum rerum nostrarum deposuerimus, nil aliud mentis oculis proponere omnino volentes, nisi ipsum Deum, cui intendimus vacare; ipse Deus feliciorem optatioremque concedet & nobis, & nostris & publicis rebus euentum.

Sperãtium in Deo magna felicitas.

D.August. q.161. in Exod.

Expendebat ad hanc rem diuus Augustinus illam promissionem suauitatis amorisque plenam, quam

quam Deus dilecto populo suo fecerat, vt eum animaret ad exeundum ter in anno domibus, & eundum ad Tabernaculum orationis gratia. Promisit ei Deus omnimodam securitatem ab omni periculo rei familiaris & publicæ tempore absentiæ, dicens: *Nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.* Magna certè promissio. Exod. 34.

Sed, quæso, ad quid talis promissio securitatis? Respondet diuus Augustinus, eam factam esse à Deo, ne domorum & rei familiaris, imò & publici boni sollicitudo eos à diuino cultu & ab oratione diuerteret, aut exturbaret: nam anxietas propriarum substantiarum, ne aliquod paterentur damnum, & sollicitudo Reipublicæ, ne ab hostibus vicinis inuaderetur, illos à Deo diuertisset. *Hoc vult Deus intelligi* (ait Augustinus) *vt securus quisque ascenderet, nec de terra sua sollicitus esset, Deo promittente custodiam.* Declarare voluit Deus, quam obtineat vim in nostris cordibus sollicitudo & anxietas rerum, & simul ostendere quanta ipse cura custodiat res nostras, si nos de ipso solliciti simus, omnem nostram sollicitudinem ob eius cultum deponentes. En mira Dei prouidentia & cura erga eos, qui corde attento animoque deuoto ad chorum accedunt. Securi sunt ab omnibus insidiis, ab omni violentia, ab omni incursione, ab omni denique molestia. *Mira Dei prouidentia erga deuotos psallentes.*

Hæc sollicitudo, nisi hoc remedio curetur, nulli parcit, neque Religiosoribus personis. Aggreditur cor psallentium, & à Deo illud diuertens, pertrahit ad res etiam religioso corde indignas. Huius miseriæ euentum insignem referunt

Ferd. Cast. p. 1. lib. 3. cap. 27. runt Historiæ sacri Ordinis Prædicatorum in vita Angelici Thomæ Aquinatis, qui sicut nouerat coniungere literarum occupationes, & diuinorum Officiorum assiduum studium, ita aliquando in choro existens Neapoli, diuino lumine collustratus penetrauit cor alterius Religiosi psallentis, qui dæmonis astu sollicitus de cibo mox sumendo, mentem ad illum conuerterat, varias super eo cogitationes trahens. Accessit ad huius aurem beatus Thomas secretò illi dicens, Ne turberis sollicitudine illius cibi, quia solus eum comedere non debes; ego, expleto Officio diuino, me offero sodalem. Rubore suffusus ille Religiosus, errorem euagationis cognouit, ac resipuit ab illo. Cauendum itaque est ab omni sollicitudine extranea: &, si fieri posset, debet homo, quando ad chorum accedere parat, priùs deponere non solùm omnes occupationes, sed etiam cogitationes ceterarum rerum, vt faciliùs queat in Deum assurgere, illique soli vacare. Quæ cogitationum depositio figurata fuit in ritu, quem obseruabat Aaron accessurus ad Deum exorandum; hic enim ante ingressum, laneis depositis, induebatur lineis. Quem ritum expendens sanctus Isidorus Pelusiota, credit, voluisse nobis significare, deponendos esse à nobis de memoria tumultus externos, quando ad orandum accedimus. Huius rei nobis insigne præbuit exemplum Monachus ille verus Hymnodiæ studiosus apud Climachum, qui à sancto Abbate sæpiùs obseruatus ceteris Religiosis attentior diuino Officio, & præsertim initio Officij videbatur gestum & vultum componere, quasi alium alloquens. Interrogatus à Prælato, quid significarent illi gestus,

Cogitatio de cibo sumendo corda Religiosa aliquando exturbat.

Deponenda omnis externa cogitatio ante chori ingressum.

Exod. 28.

S. Isid. l. 1. Epist. 45.

Io. Clim. in Stat. spirit. grad. 4. & 8.

ſtus, reſpondit: Ego ſemper initio diuini Officij colligere ſtudeo omnes cordis cogitationes, & coram me poſitus, ſic alloquor meas cogitationes & affectus: *Venite adoremus, & procidamus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.* Inde hauriebat hic Religioſus ſingulare auxilium ad proſequendum opus ea attentione, quæ homini mortali conuenire poteſt. Ad nos pertinet operam nauare, vt ſenſus omnes colligamus in Deum, ne anxietas nos perturbet, inuitantes, ad imitationem huius Monachi, potentias tam internas quàm externas, rationem, memoriam, oculos, aures, mentem, totam denique ſubſtantiam noſtram, vt in Deum vniantur ac intendant: tunc miſericors Deus ſua gratia dignabitur concedere, quod nobis magis expedire iudicabit. Si nihilominùs vrgebunt importunæ cogitationes, non idcircò fructus amittetur, vti paullatim dicemus.

Cogitationes mentis quomodo colligendæ in Deum.

Aliud remedium maximè opportunum ad continendas, quantum humanæ licet infirmitati, vagas cordis cogitationes, quæ rectè dici queunt omni volucre velociores, viſum eſt illud, conformandi animum ad ea quæ cantantur & recitantur vel in Pſalmo, vel in Lectione, vel in Oratione. Quando diuinum aliquod attributum Hymnus celebrat, tunc illam perfectionem ita animus concipiat, vt approbet tamquam Deo valdè opportunam, eamque cupiat ab omnibus cognoſci & celebrari. Si ſupplicia concinat illata impiis, debet animus timorem concipere atque tremorem. Si humilitatis, caritatis, patientiæ fideique laudes celebret, tunc animus earum vir-

Mentis conformitas ad ea quæ Pſalmus recitantur attentionem adiuuat.

tutum

tutum in se concipere studeat desiderium. Hinc dixit D. Augustinus: *Si orat Psalmus, orate; & si gemit, gemite; & si gratulatur, gaudete; & si sperat, sperate; & si timet, timete: omnia enim, quæ hîc conscripta sunt, speculum nostrum sunt.* Speculum dixit sanctus Augustinus; quia sicut à speculo omnes obiecti tum figuræ tum motus redduntur, ita animus noster debet omnes affectus, quos legit & canit in diuino Officio, reddere.

D August. Conc. 3. in Psal. 30.

Mentis euagationibus generosè resistendum.

Si nihilominùs euagationes mentis pulsent animum, statim ac aduertimus, studendum est reuocationi animi ad Deum, & ad rem quam agimus, pugnando cum hoste maligno viriliter & strenuè. Neque anima Canticorum potuisset securè requiescere, nisi habuisset sexaginta viros fortes ad lecti Salomonis custodiam: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.* Lectulus Salomonis, in quo anima quiescit, est locus orationis; quia oratio est quædam animi dormitio, quæ, aiebat diuus Bernardus, sensus sopit, non abducit. Nisi adsit fortitudo animi ad repellendas euagationes, facilè excutietur somnus; sicuti nisi adfuissent illi fortes ad lectulum Salomonis, neque somnus extitisset quietus ac placidus. Adsit fortitudo, & omnia in pace peragentur: quia licet euagationes non cessarent, dum tamen non admittuntur, sed viriliter repelluntur, æquè placitæ erunt orationes istæ cum pugna, quàm aliæ factæ in pace. Nec minùs fuit gratum Deo Sacrificium ab Abrahamo oblatum, quando aues importunas abigebat, à quibus molestiam patiebatur, quàm fuerint alia Sacrificia ab eodem oblata absque vlla molestia,

Cantic. 3.

Oratio est quædam animi dormitio.

Genes. 15.

ſtia, imò de illo ſingularem contexuit memoriam ſacra Hiſtoria.

Affliguntur quidam, imò anxiè torquentur ob huiuſmodi mentis euagationes, quaſi id ſignum exiſtat animi à Deo reprobati, quod tamen falſiſſimum eſſe, liquet tum ratione, quia non euagatio, ſed conſenſus eſt culpæ reus; tum exemplo euagationum, quas nouimus paſſos eſſe prædeſtinatos etiam inſignes, qui cogebantur deflere miſeriam, cui ex naturæ, peccato vitiatæ, neceſſitate ſubiiciebantur. Ipſe Hymnorum Auctor coactus eſt aliquando dicere: *Et cor meum dereliquit me.* Tanta eſt cogitationum noſtrarum velocitas & agilitas, vt nobis etiam nolentibus adueniant: nec inueniri poſſunt aut cancelli, quibus illæ includantur, ne exeant; aut obices, quibus impediantur, ne aggrediantur. In his euentibus potiùs patimur quàm agimus; & licet in nobis fiant, quia tamen contra voluntatem accidunt, fieri dicuntur ſine nobis, nimirum abſque noſtro conſenſu, qui ſolus eſt cauſa, vt aliqua dicantur fieri ab homine vt homo eſt. Hoc in ſe ipſo deflebat Vas electionis Paulus, dicens multa in ſe reperiſſe, quæ tamen à ſe non eſſent facta: *Non enim quod volo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud.* De hiſce actibus loquentes Theologi nonnulli, dicunt eos eſſe actus hominis, quia in homine fiunt; ſed non eſſe actus humanos, quia carent illo conſenſu, qui hominis eſt proprius actus.

Mentis euagationes paſſi ſunt ſancti viri.

Pſal. 39.

Cordis cogitationum velocitas.

Quæ in nobis fiunt contra voluntatem, fieri dicuntur ſine nobis.

Rom. 7.

Hanc eamdem miſeriam deflebat D. Bernardus, qui videbatur ex ſpeciali gratia obtinuiſſe à Deo donum illi ſoli vacandi abſque vlla mentis euagatione,

Gofrid. in Vita cap. 1.

euagatione, ita vt integrum diem iter fecerit secus lacum Lausanensem, nec tamen, ob mentis cumDeo vnionem, aduerterit aquas vicinas. Cùm enim vespere socij colloquerentur de lacu, interrogauit eos vbi ille esset lacus. Iste nihilominùs ait: *Loquitur mihi Deus in Psalmo, & ego illi; nec tamen cùm Psalmum dico, attendo cuius Psalmus sit. Deum precor, vt meam orationem exaudiat, quam ego qui fundo non audio. Deprecor illum, vt mihi intendat, ego verò nec mihi, nec illi intendo; sed, quod deterius est, immunda & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem eius aspectibus ingero.* Eamdem deplorans describit miseriam diuus Hieronymus dicens: *Creberrimè in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut, abductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubescenda sunt gero.* Eamdem mentis suæ euagationem describebat deuotus Monachus Ægyptius in Scythica Eremo degens, dum à venerando Abbate Isaac humiliter exposceret opportunum remedium, dicens: *Cùm orat* (mens scilicet) *Psalmum, aliquam recolit lectionem; cùm decantat, aliud quid meditatur quàm textus ipsius continet Psalmi; cùm lectionem recitat, faciendum aliquid voluit, factúmve reminiscitur.* Profectò isti viri sancti patiebantur has cordis euagationes & phantasmatum pugnas contra voluntatis consensum, nec liberum erat ab istis cauere. Nos igitur, qui sumus vilissimæ creaturæ à sanctitate maximè distantes, putabimus immunitatem hanc obtinere ab huiusmodi miseria? Potest Deus, si velit, concedere hoc donum, quod pluribus aliquando concessit, & his nouissimis diebus concessit animæ felici beati Ludouici Gonzagæ,

D.Bernar. de Inter. domo c.8.

D.Hieron. Dial. Aduers. Lucifer.

Cassianus Coll. 10. cap. 12.

Sancti viri deflebant mentis euagationem.

Virgil. Cepar. in Vita.

zagæ, qui nullas vmquam passus est in oratione euagationes. quod certè fuit priuilegium singulare & rarum. Humiliemus animas nostras in conspectu Dei; & quando vrgebunt importunæ cogitationes, dicamus cum Rege sancto: *Domine vim patior, responde pro me.* Si humiliter patiemur hanc pugnam, numquam cõsentientes, magnum meritorum nobis comparabimus cumulum. Isaiæ 38.

Cogitationum importunitas quomodo vincenda.

Opportunè tradunt rei spiritualis Patres, quòd in quibuslibet molestiæ importunæ euentibus, siue cogitationes sint odiosæ, contra proximi caritatem; siue turpes, contra animi puritatem & honestatem; siue, quod peius esset, & quandoque euenire solet opera diaboli, impiæ & blasphemæ, contra Dei honorem, Fidem, Religionem & Sanctos, nullus debeat omittere aut cantum, aut attentionem eorum quæ concinit vel recitat, vt ad earum cogitationum expugnationem se transferat; sed meliùs esse nihili facere illa phantasmata, quasi essent tot catellorum latratus, qui viam pertranseuntes aggredi solent. Sicuti nemo iter faciens catellis huiusmodi latrantibus vel animum vel operam applicat, vt eos silere cogat, sed iter prosequitur suum; ita debet animus Religiosus se ipsum componere, dum sacræ vacat Hymnodiæ, oculos nimirum & faciem conuertens ad ea quæ concinit, nihil omnino aduertens ad ea quæ suggerit aut naturæ affectio, aut diabolus, qui id conatur, vt animus, perturbatus hac molestia & conflictu, omittat sanctam vtilemque occupationem. Si hostis malignus viderit suas artes & conatus à nobis despici, quia non desistimus ab opere incepto, victus discedet, & deinceps huiusmodi animos generosos,

rosos, à quibus nil potuit obtinere, vel numquam, vel admodum rarò aggredi audebit iisdem tentationibus. Si importunus hostis nihilo seciùs à suggestionibus desistet, animo tamen non cadat deuotus animus, sed opus prosequens patienter sustineat pugnam, inde vberiores meritorum fructus reportaturus.

CAPVT V.

Oculorum curiositas arcenda à choro.

Oculorum aspectus euagationes fouet.

NOVERVNT omnes Hymnodiæ professores, quanta oriuntur damna ex oculorum & aspectus licentia, quæ sola, nisi reprimatur, sufficit ad cordis euagationem fouendam, ob multitudinem & varietatem obiectorum quæ offeruntur obtutui. Inter omnes humanos sensus, validior, ad animum spoliandum omni pio affectu, semper ab omnibus habitus & cognitus fuit oculus, qui, teste Ieremia Propheta, deprædatur animam etiam Sanctorum. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Quò fertur oculi obtutus, ferri quoque, imò rapi, animi intentionem, attentionem affectumque, experientia ostendit. Magna vis oculorum ad diuertendum animum, & ferendum extra seipsum, & auertendum à Deo. Hinc diuus Hieronymus in citatum locum Ieremiæ ait: *Interiorem fructum per exteriorem visum perdidit* (vel Propheta, vel populus nomine Prophetæ significatus) *per oculum corporis pertulit prædam cordis.* deinde hortatur ad custodiam oculorum, vt mens interior conseruetur ab euagationibus: *Quantalibet grauitate mens vigeat,*

Thren. 3.

vigeat, carnales tamen sensus pueriliter exterius perstrepunt; & nisi interioris grauitatis pondere & quasi iuuenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quaque & leuia mentem eneruem trahunt. Sanctus Dauid, dum Hymnos suos diceret Deo, hanc etiam à Domino exposcebat gratiam, vt posset oculos cohibere ab omni exteriori obiecto: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Deum inuocabat custodem suorum oculorum, vt declararet, quòd vix homo sit huic muneri sufficiens. Tanta est naturæ vitiatæ curiositas & inclinatio ad circumspiciendum, vt nequeat quasi homo ex se oculorum impetum continere, nisi Deus speciali concurrat auxilio. Nec mysterio vacat illa dictio *vanitatem.* Non dixit obiecta terrena, sed vanitatem, quia obiecta visus apta sunt implere animum vanitatibus & leuitatibus, quæ eum lædunt. Pio huic studio Dauidis sancta mater Ecclesia seipsam conformans, quotidie in suis Hymnodijs, quas in ipso diei ingressu aggreditur dum oritur Sol, cuius lux est apta oculorũ deseruire curiositati & procliuitati, illustrans obiecta à nocturnis tenebris anteà contecta, supplex Deum exorat, vt sibi dignetur adesse, ne à sensibus, ab oculis præsertim propriis, offensionem damnumque hauriat, cantans:

Psal. 118.

Oculorum obiecta animum implent vanitatibus.

Hym. ad Primam.

Iam lucis orto sidere
Deum precemur supplices,
Vt in diurnis actibus
Nos seruet à nocentibus.
Linguam refrenans temperet,
Ne litis horror insonet:
Visum fouendo contegat,
Ne vanitates hauriat.

Oculi ab Auctore naturæ dati ad scientiarum acquisitionem.

Oculi corporis traditi sunt ab Auctore naturæ, vt mens faciliùs & citiùs iuuaretur ad scientiarum acquisitionem, si opportunè adhibeantur, vbi & quando est necesse illos adhibere. Si liberi dimittantur absque recti iudicij regimine, tunc non prosunt, sed obsunt menti. Sunt quædam humanæ occupationes etiam ad animum spectantes internum, quæ ab oculorum visione damnum vel saltem impedimentum hauriunt, sicuti oculorum collectio eas mirificè iuuat ac promouet. Omnis contemplatio, siue sit de rebus naturalibus siue de supernaturalibus, meliùs iuuatur oculorum collectione quàm visione. Hinc studiosiores loca quærunt obscuriora & remotiora, ne diuertantur. Democritus, magni nominis Philosophus, vt certiùs subtiliusque secreta perquireret naturæ, & quàm minimùm animus à cogitationibus abduceretur, sibi ipsi oculos arte quadam sine dolore reddidit cæcos. Cognouerat hic vir cõtemplationi damna ab oculis facta; sed ignorauit, vel potiùs noluit aduertere modum oculos cohibendi absque cæcitatis violento ac culpabili remedio. Nullus licitè potest, absque maiori aliqua necessitate, priuare seipsum membris à Deo obtentis in sui formatione. Potest quilibet homo rationis imperio & studio mortificationis vsum oculorum ad libitum cohibere, quãdo scilicet cognoscit, sibi melius futurum, si non videat, quàm si videat.

Laërt. in Vita. Cicero de Finib. & Tuscul. 5.

Nemo est dominus suorum membrorum.

Mortificationis studium oculorum frenum.

De sancto Iob notum est, quòd, vt se ostenderet dominum suorum sensuum, oculorum præsertim, sicuti nouerat ex quo obiecto magis posset offendi, ita sibimet præcepto cauit, ne vmquam in illud oculi obtutus figerent: *Pepigi fœdus cum oculis*

Iob 31.

oculis meis, vt ne cogitarem de virgine. Vbi attendenda est connexio cogitationis cum oculorum visione: oculi enim intuitum sequitur statim cogitatio cordis, nec ista potest ab illa separari. Faciliusq; est homini cohibere vsum oculi, ne aspiciat, quàm prohibere cogitationem cordis circa obiectum ab oculo visum. D. Hieronymus considerans hanc Iobi determinationem pronuntiauit: *Vt munda mens in cogitatione seruetur, deprimendi sunt oculi quasi quidam raptores ad culpam.* Habemus iudicium & rationem, quæ possunt oculis imponere frenum, eosque dirigere, quando videre & quando non videre expedit. *Cogitationes sequuntur oculi aspectum.*

Sicut omni contemplationi prodest oculorum collectio, ita maximè prodest rerum diuinarum meditationi. Vnde illustriores contemplatiui maximo studio & cura vigilant circa oculorum curiositatem arcendam, præsertim tempore diuinarum precum, ne mens, quæ tota in Deum debet esse intenta, ab obiectis diuertatur ad inutiles cogitationes. Quæ oculis fiunt obuiàm sicut species sui emittunt & figuras, ita per oculos, quasi per fenestras, animum ingrediuntur, vt omnis docet Philosophia, eumque occupant tanta vi, vt vix vllus remaneat locus Psalmorum meditationi. Peccat itaq;, qui gyrouagis oculis modò parietes, modò fornicem chori, modò canentes, modò ingredientes & exeuntes adspicit. *Contemplatiui oculorum custodiæ student.*

Qui, vt excusationem afferant suæ curiositatis, dicunt, nullum esse peccatum aut culpam in vsu libero oculorum, cùm eos concesserit Deus, vt videamus obiecta, audiant D. Bernardum, qui, curiositatem oculorum collocans in primo superbiæ gradu, considerat euentum illius stragis, quam *Oculorum curiositatis excusatio improbatur* D. Bern. de Gradibus humil.

quam omnes nouerunt in prima nostra parente Heua. Ponit sanctus Pater curiositatis obiectionem ab ipsa Heua factam, deinde respondet dicens suam sententiam: *An non licet oculos quò volo leuare* (ait Heua) *quos Deus in mea posuit potestate?* (Respondet S. Bernardus:) *Ad quod Apostolus: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Et si culpa non est, culpa tamen indicium est; & si culpa non est, culpa tamen occasio est, & indicium commissæ, & causa est committendæ. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum serpens illabitur, blandè alloquitur, blanditijs rationem, mendacijs timorem compescit; auget curam, dum incitat gulam; acuit curiositatem, dum suggerit cupiditatem: offert tandem prohibitum, & aufert concessum; porrigit pomum, & surripit paradisum.* En quot mala ex libera oculorum curiositate non soli Heuæ, sed omnibus posteris euenisse aduertit S. Bernardus. Non videre præstat magis, quàm videre tempore quarumdam occupationum. Imò forsan aliquando præstaret magis carere omnino videndi facultate, quia talis carentia altiora bona cordi conferret, vel saltem non auferret.

Curiositatis oculorum damna.

Cæcitas oculorum quandoque vtilior quàm sanitas.

De S. Lutgarde scribit Surius, quòd cæca ex quadam infirmitate digna reddita est frequentioribus altioribusq; diuinis visionibus quàm anteà: & tandem intellexit, se, ob hanc patienter & humiliter toleratam cæcitatem, esse euasuram pœnas Purgatorij post huius vitæ mortalis decessum; tum etiam plura visuram in cælis quàm vidisset, si oculos sanos semper habuisset. S. Hieronymus, qui Didymo cæco vsus erat præceptore in diuinis Litteris, solabatur eum, quia mentis oculos

Ruffin. l. 2. Histor.

oculos clariores haberet ad diuina cognoſcenda quàm plures alij Doctores, qui oculorum ſanitate & acumine gaudebant, eumque cognominabat ſuum videntem. Hæc eadem beneficia poterit vnuſquiſque oculorum lumine gaudens obtinere, ſi nouerit vſum viſus opportunè dirigere, quando ad diuinas preces explendas accedere debet.

Maxima grauiſſimaque experientur damna ij, qui in choro neſciunt mortificationis freno reprimere oculorum pronitatem. Vnica oculorum curioſitas, quamuis aliquando minimè ſtudioſa, ſed accidentaria, & ex leuitate, ſufficit ad animum ſpoliandum pretioſioribus bonis. Nam occaſione vnius incauti obtutus poteſt amitti cordis attentio, quæ eſt res tam delicata, vt, omni balſamo pretioſo ſuauior, facili euaneſcat negotio, ob cuiuslibet leuiſſimi obiecti occurſum. Si caſu, dum quis circumſpicit, muſcæ verbi gratia leuiſſimus volatus accidat, hic poterit cordis attentionem à diuino Officio ablatam ad ſe conuertere, occupans cor totum circa aliquam talis volatus circumſtantiam, quæ eo tempore, loco & modo videatur ſingularis. Quod aſſerimus in muſca occurrente, idem euenire poteſt in aliis obiectis tunc occurrentibus viſui. Hinc fortaſſis ipſe Dauid, expertus hanc oculi & cordis affinitatem in apprehendendis leuiſſimis obiectis, ſtudioſè adhibuit in ſua ad Deum oratione illud verbum *vanitatem*; ſignificare volẽs leuiora obiecta, quæ, ob ſuæ ſubſtantiæ paruitatem, proxima ſunt vanitati. Hæc quamuis leuiſſima ſint, damna tamen haud leuia, ſed grauia afferunt. Ablata cordis attentione, præcipui Pſalmodiæ fructus, meri-

tum nempe & diuinæ visitationes, facilè amittuntur. Nisi statim cognita euagatione studeat psallens ad Deum quem colit redire, actum est de fructibus istis Psalmodiæ. Hoc casu qui circumspexerit, poterit iustè suam deplorare iacturam dicens: *Oculus meus deprædatus est animam meam.*
Thren 3. Quid credendum est euenire iis qui numquam oculos componunt, sed apertos semper tenent ad omnia obiecta, quæ animum non colligere, sed distrahere sunt apta? isti vtique nec Deo, nec verborum sensui erunt intenti. Imò si aliquando istis suggeratur apta consideratio circa verba decantata, eam puto curiosam speculationem etiam diaboli astu propositam, quæ incautum psallentem in errore detinebit circumspiciendi: nam inde inferre is audebit, oculorum libertatem nequaquam impedire cordis considerationes & meditationes. En qua decipimur arte à diabolo hoste & à nostris inordinatis passionibus in opere Dei. Quot psallentes putabunt se ab euagationum, quas tempore patiuntur Hymnodiæ, excusatos reatu, quia sibi videntur haud assentiri illis, nihilominùs ij seuerè condemnabuntur à diuina Iustitia; quia licet huiusmodi euagationes non fuerint forsan directè volitæ, oculorum tamen libertas fuit in illis volútaria, dú ei nullo mortificationis repugnaretur studio, sed mos gereretur.

Recitantes ex libro oculorum arcent curiositatem.

Modus oculos colligendi, ne diuagentur, multiplex esse potest. Potior est, si recitans oculos fixos tenere studeat in librum Psalmorum, nec patiatur illos amouere ob quamlibet causam, etiam si strepitum audiat: quem modum obseruant omnes attentionis studiosi. De nostro Antonio Pagnio Piscienfi accepi à Sacerdotibus fide dignis,

gnis, quòd, etiam ante nostræ Religionis ingressum, quando Canonicus cum aliis in choro preces persoluebat diuinas, oculos semper in Psalterio defixos teneret, nec vmquam dimoueri eos patiebatur, vt attentionem ad Deum, quem exorabat & laudabat, tutiorem conseruaret: omnia enim Dei opera pius vir perfectiori quo poterat modo studebat explere, vt virtutum & sanctitatis culmen, ad quod nitebatur summo studio, expeditiùs obtineret. Magnum adiumentum ad attentionem affert hæc oculorum intentio ad librum. Hinc summi Pontifices, vt Religiosos ad hoc remedium adhibendum excitarent, nonnullas gratias & Indulgentias concesserunt recitantibus ex libro; præsertim, quia, præter attentionem faciliorem, aliæ etiam inde vtilitates deriuantur, nimirum certitudo, quòd nihil sit omissum, nihílve deordinatum: quæ certitudo timidioribus magnam tribuit quietem. Compend. Priu. Mendic. verb. *Indulg.*

Huic similis est alter modus, quem pij animi obseruant, nimirum oculorum aspectus in aliquam piam imaginem. Quantum possideat virtutis, ad animum colligendum in Deum, sacræ imaginis intuitus ratio & vsus comprobare potest. Ratio suadet, obiecta admota potentiæ magis eam mouere quàm distantia; & quæ subijciũtur sensui, maiorem obtinere vim quàm inuisibilia. Cùm simus corpore circumdati, magis afficimur rerum visibilium obiecto quàm solis spiritualibus meditatione cogitatis. Cùm imago vel Christi Domini vel alterius obiecti diuini proponitur oculis, faciliùs imprimitur menti quod obijcitur & repræsentatur per eam imaginem. Vsus etiam piorum suadet eamdem rem. *Piarum imaginum intuitus plurimas confert vtilitates.*

Piæ personæ solent deuotas imagines oculis proponere, & in eas obtutum defigere, vt earum auxilio eleuetur animus in Deum, vel in B. Virginem Deiparam, vel in Christum Dominum illis imaginibus aut sculptum aut depictum, & illis obiectis excitatus attentionem resumat, si eam amiserat, vel ardentiùs continuet, si iam tenebat. Insigne huius pij vsus exemplum, quod Deus voluit miris signis comprobare, licet aduertere in sancta Hedvvige, Ducissa Opulétæ magnæ Poloniæ: quod exemplum maiorem obtinuit vim & auctoritatem ex canonizatione huius sanctissimæ mulieris à Clemente Papa, huius nominis Quarto, peracta. De hac sancta vereque pia Heroina narratur, quòd sicut magno deuotionis & amoris ardore afficiebatur ad B. Virginem Deiparam; ita, ne eiusdem memoria & cultus vmquam ex animo excideret, aut ne saltem languesceret, semper inter digitos manus sibi proposuit deferendam paruam eiusdem sanctæ Dei Genitricis imaginem, vt frequenter in eam oculos figens, excitaretur ad eam colendam, adorandam & diligendam vehementiùs. Voluit Deus hoc Hedvvigis pium studium tot tantisque mirabilibus signis comprobare, vt nullus dubitandi locus de eiusdem mulieris pietate nobis relinqueretur. Si aliquando ad Hedvvigem infirmi ducebantur, vt pro ipsis Deum exoraret, hæc erga eos extendens sanctissimæ Dei matris imaginem, signum benedictionis impertiebatur, & omnes confestim sanabantur. Mirabilius forsan illud censebitur, quod, viginti quinque annis post eiusdem sanctæ mulieris obitum, visum est. Dum eius sepulchrũ inuiseretur, vt de cadaueris statu, post tot annos

Pia imaginis gestationis mirum exemplum.

Surius in Octobri.

Imago Virginis Deiparæ sanitatem largitur infirmis.

sepulti

ſepulti in terra, cognoſceretur conditio, cùm reliqua conſumpta eſſet caro, ſani & integri reperti ſunt tres digiti, qui, dum ipſa viueret, imaginem B. Dei matris deferebant. Ne res poſſet alicui patere oppoſitioni, inter eoſdem digitos reperta eſt ſana & integra imago, quam viuens portabat, infirma numquam dimiſit, morienſque ita perſtrinxit, vt nulla potuerit vi diuelli; & cum ipſa fuit neceſſum ſepulturæ mandari, vt ex tam illuſtri ſigno cognoſceremus, Deo Diuiſque cæleſtibus placitum eſſe hoc obſequium. Hinc inter noſtros Religioſos, quos nouimus multos, viget conſuetudo habendi inter librum Breuiarij varias pias imagines, ad cuiuſque ingenij & affectus opportunum auxilium, in quibus oculorum intuitus facillimè ſiſtat. Imò intra noſtri chori ſepta, profitemur habere piam aliquam imaginem è loco omnibus conſpicuo pendentem, in quam, eleuantes à terra vel à libro oculos, obtutum facilè conijciant. Nec quiſquam hactenus aſſerüit, ſe ab huiuſmodi piis imaginibus aliquam animi euagationem paſſum eſſe, ſed omnes fatentur, maxima inde pietatis in Deum & attentionis haurire adiumenta. Poſſet aliquis, fateor, ex huiuſmodi piis imaginibus magnam euagationum ſegetem haurire, quando ſcilicet is delineationibus ac coloribus artis animum & oculos adduceret, non autem myſterio in illis figuris propoſito: at id non rei viſæ vitio, ſed videntis eſt adſcribendum aut curioſitati, aut leuitati.

Piorum vſus adſpiciendi in pias imagines dum cantant Officium.

Alij verò ſoliti ſunt oculis pſallere clauſis dum memoria illos iuuat, qui modus etiam eſt opportunus, ne mens ab obiectis externis diſſipetur, niſi ex alio capite fiat importunus, quemadmodum

Oculis clauſis pſallere vtile.

foret in eo qui eſt ad ſomnum procliuis. iſti deſeruiret potiùs ad ſomni indulgentiam quàm ad pios affectus. Vnuſquiſq; eligat ex prædictis modis ſibi aptiorem, vt attentionem foueat & augeat, oculoſque in officio contineat, alioquin plurima alia damna ex eadem oculorum libertate oriri conſpiciemus, quæ etiam aliquod ſcandalum gignere poſſunt; vti quando ex duorum canentium congreſſu oculorum alter alterum commouet ad riſum, vel aliam grauiorem paſſionem, quæ nec locum, nec tempus, nec munus decent.

CAPVT VI.

Defectus celeris pronuntiationis.

QVANDO Dauid concinnè & compoſitè Hymnos ſuos decantauerat, lætitia plenus ita exultabat, ac ſi obtuliſſet gratiſſimas electiſſimaſque hoſtias, quas nouerat apprimè Deo gratas. Imò nomine hoſtiarum appellabat ſuam Hymnodiam, dicens: *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis.* Hoſtiam vociferationis dixit ſuos Pſalmos, quia eos voce alta proferebat ac decantabat, coniungens voci externæ internam cordis meditationem & contemplationem: non enim ſola verborum prolatione contentus canebat, ſed quod ore proferebat, corde meditabatur, & quod meditabatur corde, voce canebat, & hac modulata meditatione Deum colebat. Id innuere voluit illo verbo *circuiui*, quemadmodum rectè explicat D. Auguſtinus dicens, circuitum iſtum non corporis fuiſſe,

Pſal. 26.

In Dauidis Pſalmodia cordis meditatio, vocis prolatio coniungebatur.

fuisse, sed mentis & cordis, per opera Dei insigniora gradientis consideratione & meditatione. In his operibus dum animus meditatur Conditoris infinitam Maiestatem, Potentiam, Sapientiam, & ob ingens gaudium exultabundus canit Hymnos, immolat Deo *hostiam vociferationis*, seu, vt legit D. Augustinus, *iubilationis*. Coniungebat sanctus Dauid circuitum immolationi; quia meditationem cordis non seiungebat à cantu vocis. Tanta grauitate tarditateque moderata suas modulationes explebat, vt posset mens suauiter prosequi vocem oris absque molestia aut confusione. Imò dixerim quasi, tantam fuisse sancti Regis tarditatem pronuntiationis, vt lingua ipsa, si ratione fuisset prædita, potuisset meditari & contemplari verba prolata. Hac hyperbolica vtor locutione, imitatus Dauidem ipsum, qui eamdem haud semel adhibuit dicens: *Lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam.* quod asserere non potuisset, si festinanter verba protulisset. Moderata tarditas adiuuat meditationem, sicut festinata pronuntiatio impedit cordis considerationem, quæ est Hymnodiæ non solùm melior pars, sed substantia principalis.

Tarditas moderata seruit meditationi.

Psal. 70. Psal. 34.

Culpæ non modicæ fiunt rei, qui diuini Officij recitationem accelerant, ob multa grauiaque incommoda inde prouenientia. Iniuria Deo irrogatur, recitantibus item euenit damnum. In primis iniuria irrogatur Deo, qui surripi sibi videt à creatura quod sibi debetur. Duo surripiuntur Deo à recitantibus festinanter, verba nimirum, & tempus. Verba, quia præcipiti illa festinatione multa diglutiuntur verba, alia non proferuntur integra, sed dimidiata, alia penitus omittuntur, confun-

Damna ex celeri pronuntiatione.

Festinare pronuntiantes Deo surripiunt tempus & verba.

confunduntur alia, præsertim quando vna chori pars incipit versiculum ante finem alterius. Temporis item partes plurimæ Deo debitæ surripiuntur. Tempus illis verbis deglutitis, omissis & dimidiatis respondens, quod erat Deo destinatum, sicut & verba erant, surripitur. Tempus pausarum, quod tum in medio tum in fine versiculi esset obseruandum, vt decentior & commodior reddatur Psalmorum cantus, quemadmodum decernunt omnia sacra Concilia, impiè surripitur Deo. Ab omnibus Conciliis, & nouissimè ab Oecumenico Tridentino, exigitur à psallentibus in choro, vt Dei nomen laudent reuerenter, distinctè & deuotè. quæ omnes conditiones tolluntur ex nimia festinatione & celeritate pronuntiationis. Qui debebant esse pij cantores, efficiuntur impij cursores, quorum aliqui sunt præcipiti suo cursui adeò intenti, vt nequeant, vel nesciant, vel nolint propriæ vocis cantum voci sociorum attemperare, sed toti sunt ad cursum proprij versiculi inceptum quamprimùm explendum, haud sine cantus dissonantia & offensione. Alij ita confundunt finem versiculi alterius partis chori cum initio proprij versiculi, vt vltima verba alterius chori cum primis verbis istius concurrant absque distinctione temporis, & non sine magna debitæ integritatis violatione.

Trident. Seff. 24. cap. 12. de Reform.

Festinatè recitantes sunt fures sacrilegi.

Qui hoc præcipiti modo diuinum explent Officium, dici rectè queunt fures sacrilegi; quia & verba & tempus Dei laudibus destinatum iniustè surripiunt: quæ furta si multa sunt & frequentia, ad lethalem peruenire possunt culpam, quia præceptum in re graui violatur, si autem modica & pauca, saltem ad venialem culpam ascendent;

sed

sed siue modica siue multa, furta tamen sunt in rebus ad Deum spectātibus, seuerè aliquando punienda. Deus comminatus est se ea iudicaturum per Isaiam Prophetam dicens: *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto.* Audiant hæc Dei verba psallentes præcipites, nouerintque se odio haberi à Deo, quia rapinam committunt in Hymnodia, quam diximus haberi apud Deum loco holocausti, & victimæ medullatæ & electæ. Dum odio habentur, non possunt expectare nisi damna & pœnas grauissimas, & iure, quia Dei honori & cultui præferunt commodū proprium: siue enim accelerent recitationem, vt negotiis, tam publicis quàm priuatis, siue etiam vt studiis, lectionibus concionibusque, siue, quod grauius esset, vt ludricis, vtinam etiam non turpibus, operam dare queant, hoc certū est, quòd omnes Dei honorem paruipendunt ac spernunt.

Festinata recitatio à Deo seuerè plectenda. *Isaiæ 61.*

Nullus item excusatione esset dignus ob eam rationem, quia aliis explendis orationibus tempus reliquum assignauerit; quas ad suam animi deuotionem elegit: iste enim grauissimè errat sub specie boni, quod tamen verè non est bonum; nullas namque orationes hoc præcipiti modo explet, nec debitas, nec voluntarias. Melius esset, & Deo gratius, si quis obligationi perfectè responderet omittens voluntarias preces, quàm pro voluntariis explendis, si omittat rectam debitæ precis recitationem. Hac arte diabolus plurimos decipit. Hinc dicebat S. Hieronymus: *Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum.* Deinde descendit ad rem nostrā de Psalmorum recitatione, asserens: *Melior est quinque Psalmorum declaratio cum cordis puritate, & serenitate,*

Orationes voluntariæ omittendæ sunt pro necessariis.

D. Hieron. in Reg. Monac. de Contempl. & orat. relatus in Decr. Dist. 5. de Cons. cap. 24.

renitate, & spirituali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis & tristitia.

Adest etiam scandalum populi, qui audiens hanc præcipitem recitationem, non solùm non mouetur ad Dei laudes, nec ad compunctionem, nec ad alios pios affectus, quos primo descripsimus Libro, quemadmodum institutio publicæ Hymnodiæ requirit; sed potiùs offenditur, videns Dei honorem spretum ab illis ministris, qui deputati sunt ad Dei honorem tuendum. Cognoscunt etiam laici, quàm indecorum sit, orantes & alloquentes Deum tantam vsurpare festinationem, vt nec intelligantur ab audientibus, nec etiam intelligant seipsos qui psallunt. Si graue censeretur crimen illius hominis, qui Regem allocuturus tanta celeritate verba proferret, vt non posset loquentis sensus percipi; quod crimen censebitur apud Deum, alloqui ipsum eadem, imò maiori festinatione? Audiuntur (prô dolor!) quidam psallentes tanta velocitate percurrere diuinum Officium, vt nullum verbum intelligatur ab iis qui eo tempore Ecclesiam ingrediuntur. Isti recitantes satis superque ostendunt, quòd nulla interiori erga Deum afficiantur deuotione. Non minùs grauiter quàm verè tradebat venerabilis noster Pater Zacaria illum præclarum Aphorismum: *Quando opus ex vera expletur cordis deuotione, tunc delectationem, diligentiam maturitatemque gignit in operante; quando autem expletur ob solam exteriorem satisfactionem, tunc tædium, incuriam ac tristitiam affert, & magis attenditur exitus celer quàm perfectio operis.* Isti manifestè declarant se Deo nihil attendere, sed tantùmodò eò dirigere omnem cogitationem,

Ant. Maria Zacaria in Aphorism. verbo *Deuotio*. n. 8.

vt

vt quamprimùm, expediti ab onere Horarũ Canonicarum, lucrari queant distributiones. Verè miseros appellarim huiusmodi psallentes. quod enim credunt lucrum, aliquando sentient maximum fuisse detrimentum grauissimamq́ue iacturam. Omnis illa celeritas in ipsorum recitantium perniciem conuertetur.

Damnum spirituale ex celeri pronuntiatione.

Ille Deus, qui odio habet rapinam in holocausto, sicut iustè diligit iudicium, ita opportuno tempore iustitiam exequetur; & lucrum, quod aliquibus lætitiam affert, iisdem conuertendum est in luctum. Quibus posset iustè dici, quod aliquando dixit vir sanctus quibusdam Clericis, qui è choro exeuntes læti, inter se gloriabantur de fine Officij: *Benè quidem cantastis, sed plenum saccum cantastis.* Mirantibus his & interrogantibus cur hoc dixisset, exposuit, quòd vidisset dæmonem in loco eminenti stantem dum ipsi canerent in choro, qui saccum magnum & longum manu sinistra tenebat, in quem voces cantantium manu dextera mittebat. Ista verba conseruabant dæmones tamquam ministri Dei iustissimi Iudicis, qui tempore opportuno erat vindictam sumpturus de hac culpa.

Saccus diaboli plenus verbis malè prolatis in diuino Officio.

Cæsar. l. 4. cap. 9.

Damnum itaque non modicum sibi inferunt festinanter recitantes Horas Canonicas; nocent enim sibi ad futuram æternitatem gloriæ, quia vel omnino illa priuabuntur, si culpa fuit grauis, ob defectum aut necessariæ integritatis aut debitæ attentionis, quæ necessariò præcipitem consequuntur festinationem: vel saltem ad tempus aliquod differetur eius consecutio, si nempe culpa fuit venialis; tantumq́ue suæ gloriæ adimunt, quantum temporis in vsu Hymnodiæ auferunt

Deo.

Deo. Nam si cuilibet operi nostro, in hac vita ad normam virtutis expleto, respondere voluit misericordia diuina proportionatum in futura vita præmium, vt actibus humilitatis gradus exaltationis, passionibus delectationes, mortificationi consolationes, & his similia; ita Hymnis hîc recitatis, & tempori in his recitandis consumpto respondere debebit suauitas Hymnodiæ & delectatio cantus in futura vita. Iuxta hanc regulam possumus iustè credere, quòd iis, qui tempus surripiunt Hymnodiæ debitum, auferet, vel saltem differet, diuina iustitia tempus beatæ visionis, vt pœna respondeat delicti qualitati. Quamuis sola gloriæ dilatio ad tempus accidat, ea nihilominus ab iis, qui gloriæ sublimitatem cognoscunt, censetur tam magna pœna, vt nulla huic possit æqualis in hac vita reperiri; quemadmodum doctissimus Guilielmus Parisiensis aliquando tradidit, expendens grauitatem pœnæ, quam sibi comparant mortales ob venialium culparum commissionem, dum à Deo ad Purgatorij flammas destinantur, ad purgandas huiusmodi culpas. Expendit autem solam pœnam, quam Theologi dicunt damni, qua differtur visio beata, & dicit: *Quia melior est dies vna in atriis Dei super millia, peccatum veniale, quod per diem vnam detinet animam humanam in Purgatorio, aufert ei gloriam vnius diei & gaudium in cælesti beatitudine; huic autem damno non est comparabilis vel densitas tenebrarum, vel elongatio maior à visione Dei.* En quantum sibi noceant nimis veloces psallentes, vt citiùs se expediant à Dei laudibus; tardiùs enim, in pœnam huius velocitatis, transibunt ad gloriæ fruitionem, quæ est maxima pœna maximumque

Pœna Purgatorij grauitas ob gloriæ dilationem.

Guiliel. Parisi. Tract. de Vitiis & peccat.

mumq; damnum. Nec dubitare debemus de huius Iustitiæ seueritate, cùm exempla habeamus quotidiana ad nostram eruditionem à viris fidè dignis descripta. Mirum hoc loco referam euentum cuiusdam viri & dignitate & sanctitate insignis, qui, ob nimiam festinationem in recitandis Horis Canonicis adhibitam, licet causam haberet non leuem, fuit à Deo Purgatorij pœnis addictus. Hic fuit sanctus Seuerinus Coloniensis Episcopus, qui cùm Imperatori esset, ob prudentiam & in negotiis agendis dexteritatem, apprimè acceptus, cogebatur quotidie ad Aulam accedere. Quamobrem vt esset expeditior à suis cum Deo obligationibus, solebat ante discessum è domo omnes diuini Officij Horas summo manè explere. Ob hanc festinationem fuit ab ira Dei vindice coactus subire acerbissimas pœnas. Post mortem, cùm quidam Clericus huius Episcopi iter faciens esset transiturus cuiusdam fluminis vadum, vidit coram se proprium Episcopum, nuper mortuum, in eo flumine manentem. Miratus Clericus huius rei, interrogauit, cur ibi maneret. Episcopus ait, Extende manum, cognosces ex effectu statum meum. Extendit ille manum ad Episcopum in aqua iacentem, talemque passus est ab aqua ardorem, ac si ignem validissimum tetigisset, qui, manum cute & carne spolians, reliquit tantummodò ossa nuda. Tunc magis & stupens & dolens Clericus interrogauit, quomodo vir tanti nominis apud omnes in loco iaceret tantorum cruciatuum, respondit Episcopus, id esse propter nimiam festinationem diuini Officij, vt Imperatori deseruiret. Nolens Episcopus Clericum istum discedere afflictum ex

S. Petrus Damian. Epist. ad Desid. c. 7.

Grauis pœna à Deo inflicta festinanter recitanti Officium.

manu decorticata, ſubdit: Oremus Dominum, vt manum ad priſtinam reſtituat ſanitatem, ſtatimque conualuit Clericus. Cui tandem dixit ſanctus Seuerinus: Moneas, quæſo, omnes propinquos & pias perſonas, vt pro me exorent & Sacrificia offerant ad Deum; his enim orationibus expletis, aſcendam ad gloriæ diuinæ fruitionem. En damnum ex nimia acceleratione precum diuinarum, etiam ex cauſa, quæ apud homines iuſta cenſeretur, factum. Quid ſibi ſpondere poterunt ij, qui ex feſtinata recitatione & verba & tempus Deo ſurripiunt, in publica præſertim Hymnodia, in qua adeſſe poteſt ſcandalum laicorum audientium? Caueant ſibi qui præſunt, nec corrigunt huiuſmodi abuſus: ipſis grauior imputabitur culpa, grauiſſimumque ij ſubibunt Dei iudicium, vt in ſe ipſis luant debitis cruciatibus, quod in aliis indulgenter tolerant.

Epiſcoporum & Præfectorũ chori grauis obligatio.

Vigilare in hac re conuenit Superiores omnes, Epiſcopos præſertim, Prælatos, Antiſtites & chori Præfectos, ne in choris ſuis huiuſmodi irrepant abuſus; alioquin ipſis, præſertim coram Deo, imputabitur omnis admiſſus error, iuxta Summorum Pontificum Decreta, quæ ſtatuunt, ſocios habendos eſſe criminum, qui iſtis non obuiant; eoſque errores approbari, quibus non reſiſtitur; imò & foueri errantes, quando qui poteſt impedire, negligit. Sibi proponant Superiores Eccleſiarum Dei honorem, Templi reuerentiam, populorumque ædificationem ac vtilitatem, viriliterque ſtudeant abuſibus iſtis repugnare, ne ſenſim ingrediantur; & ſi qui iam ſint introducti, omni eos ſtudio auferre conentur, vt moderatam tueantur, religioſam piamque tarditatem.

Diſt. 83. c. Error. c. Quid enim. c. Conſentire.

tatem. Secùm aliquando recolant Episcopi & Prælati, Magnum illum Gregorium, qui fuit Ecclesiæ non solùm Doctor præclarissimus, sed & Pontifex Summus, non solùm non reputasse indecorum tantæ dignitati, assistere Clericis diuina Officia in Templo peragentibus, sed insuper operam & studium collocasse, vt cantus ea qua par est dignitate, forma & grauitate expleretur, docendo, admonendo, imò, si opus erat, corrigendo errantes tum verbis, tum virga, quam, teste Petro Diacono, semper in choro tenebat. Nec poterat sanctissimus Pontifex ab hoc munere impediri à podagra, qua sæpè laborabat; nam super lectulum, in quo iacebat, delatus, interesse diuinis volebat. Tanta erat huius sanctissimi Doctoris & vigilantissimi Pontificis erga diuini cultus Officia sollicitudo & obseruantia. Quod igitur decuit summum Ecclesiæ Hierarcham, cur dedecere putabitur alios dignitate, doctrina sanctitateque inferiores?

Qui nouerint esse in hoc munere diligentiores, ij & Deo, cui seruiunt, erunt mirificè accepti, & propriæ obligationi facient satis. Vt ad rem hanc aliquid significetur de iis inferioribus Prælatis Episcopis, qui zelare studuerunt cultum diuinum, recolam hoc loco, quod à nostro venerabili Alexandro Saulio nouimus expletum, posteaquam è Religione ad Episcopalem euectus est dignitatem. Hic vir præclarus, qui sibi summum Christianæ perfectionis præscripserat obtinendum fastigium, nullam omittebat occasionem Dei cultus promouendi, quamuis molestam ac difficilem. Inter alia egregia à se instituta opera circa diuini cultus erectionem in sacris Tem- *B. Alexandri Saulij zelus circa diuinum cultum.*

plis Aleriensis Episcopatus, illud censeo haud postremum, quòd statim post adeptam Episcopalis dignitatis possessionem, instituendum in insula Corsicæ duxit Seminarium Clericorum, qui sicut bonis litteris, ita Ecclesiasticis ritibus ac cæremoniis omni instruerentur sedulitate. Primò duodecim bonæ indolis iuuenes in hoc introduxit Seminarium, quos paullatim ad numerum adauxit vigintiquatuor, omnes ex propriis Episcopatus redditibus alens ac vestiens. Nec contentus opera apti Præceptoris à se item conducti ad linguæ Latinæ studium, ipsemet quotidie literarias recognoscebat exercitationes. Et, præter alias prælectiones, Romanum insuper illis explicabat Catechismum, nuper tunc editum ad informationem Ecclesiasticorum ministrorum in præcipuis ritibus. Prætereà eosdem Clericos festis diebus secum ad Matutinas laudes in choro cantandas deducebat, vt discerent modum ritè ac rectè psallendi, errata siue in Lectionibus, siue in cantu, siue in cærimoniis corrigens. Hæc faciebat Apostolicus vir, ita exigente tunc temporis necessitate Insulæ, quæ in rebus ad Dei cultum animæque salutem spectantibus, ob incuriam & penuriam idoneorum ministrorum, & ob absentiam præcedentium Episcoporum, sensim deficiens eò deuenerat, vt ferè videretur vel numquam, vel parum cognouisse Ecclesiasticas sanctiones Catholicosque ritus. Huius zelantis Episcopi diligentiam comprobare volens benignissimus Deus, qui censebat huiusmodi opus sibi apprimè carum, ob præclaras vtilitates inde ad Cleri rectam informationem morumque totius Insulæ reformationem secuturas, concessit suo

Episcopo

Episcopo auctoritatem singularem res miras patrandi, ad commune omnium, præsertim Clericorum Seminarij, beneficium. Nam cùm isti iuuenes morbo quodam contagioso tunc in Insula grassante, ex quo multi ibidem decedebant, grauissimè laborarent, sicut ab Episcopo inuisebantur, opportunisque pietatis hortationibus ad tolerantiam excitabantur; ita non solùm, ab eius præsentia recreati, animum augebant, sed quàm primùm ad perfectam restituti sanitatem, quam beatus Episcopus ipsis prædixerat, & promiserat, conualuerunt. Vigilent igitur Superiores circa rectam chori disciplinam aut conseruandam, aut restituendam, vt cantus sit semper grauis & pronuntiatio decora, præmium à Deo huius zeli abundè recepturi. In Vita Iconibus impressa.

Non defuerunt Regularium Prælati, qui, vt se suosq; subditos ab omni indebitæ celeritatis periculo in psallendo redderent tutiores, pati minimè vellent in choro illud temporũ discrimen, quod etiam apud seueriores Religiosos laudabiliter obseruatur, nempe canendi altiore prolixioreq; voce ad diurnas Horas, & in festiuis Officiis, submissiore autem atque breuiore in Horis nocturnis, & in ferialibus diebus. Constantem alti prolixique cantus vniformitatem, absque temporum distinctione, à Monachis suis postulare solitus erat venerabilis Ioannes Houhton, Londoniensis Carthusiæ Prior, de quo suprà mentio facta est, asserens illud argumentum, quòd non liceret nobis aliquid remittere de modo canendi, sicut non licet remittere de diuino amore. *Sicut*, aiebat, *non est tempus præfinitum à Patre nostro cælesti, quo ab eius amore desistamus, quin omni tempore & mo-* Histor. Mart. Angliæ, c. 4.

mento indiuiduo, ac omnibus viribus eum amare iubemur, sic nec velimus per nos à laude eius cessare vmquam, sed omnis spiritus noster semper laudet Deum. Rigorem istum vniformitatis exigebat deuotus Prior, quia illum censebat esse maximè proprium Carthusiano instituto. quare dicebat: *Huc venimus Deo seruire, operi igitur & seruitio eius insistamus: super muros enim Ierusalem constituti sumus à Deo, iudice viuorum & mortuorum, custodes, à laude laudabilis nominis sui tota die & nocte in perpetuum non cessaturi.* Imò ad vberiorem ipsorum Monachorum excitationem vrgebat aliquando iustitiæ obligationem dicens: *Si nos, qui viuimus de patrimonio Christi & eleëmosynis, festinaremus in Dei seruitio, aut occasiones discedendi ab Ecclesia simularemus, existimantes, modicum & breue tempus, quo hic sumus, nimis longum, certè nescio quomodo excusaremus nos ab iniusta receptione, retentione & mala expensione eleëmosynarum benefactorum & fundatorum nostrorum.* Præclarus iste vir sicut nouerat proprij instituti obligationem, ita opportunas monitiones hortationesque necessarias adhibere haud omittebat, ne ipsi ad culpam imputaretur, quod alij culpabiliter committerent, aut omitterent.

Tandem circa eamdem celerem pronuntiationem peccare contingit psallentes in choro, quando ea, quæ ratione ritus debent dici secretò, quemadmodum euenit in recitatione orationis Dominicæ, Salutationis Angelicæ Apostolicique Symboli, siue ante Psalmorum cantum, siue in fine Nocturnorum, siue in aliis Officij locis, tanta à nonnullis absoluuntur festinatione, vt, tardioribus non expectatis, cantú celeriores arripiant. Hic defectus

defectus sicut vt plurimum admittitur ab iis, qui onus, siue ordinarium siue extraordinarium aliis præcinendi, officium ducendi habent; ita semper est coniunctus tum confusioni cãtus, tum offensioni sociorum cantantium, eorum præsertim, qui, dum non expectantur, videntur neglecti. Quare vbi chori disciplina viget exacta, opportunæ adhibentur siue leges, siue monitiones, vt iste grauis defectus caueatur. Apud nos Clericos Regulares Paulinos, inter alias graues monitiones pro recta chori disciplina ad Hebdomadarium (qui nempe apud nos munus gerit ducendi Officium diuinum) directas, extat sequens: *Animaduertet, vt tantum spatij ad Dominicam orationem & reliqua secretò dicenda relinquat, quantum non iis solùm qui celeriores sunt, sed aliis quoque satis esse possit.* Hoc monito, aut aliis etiam huiusmodi legibus atque remediis adhibitis in choris rectè instructis, nemo fauere intendit psallentibus nonnullis plus iusto tardis in huiusmodi secretis precationibus absoluendis. Actui namque ex alio extremo, nempe ex nimia mora vitioso, nullus iustè potest annuere. Virtus sola, quæ ex natura sua ab omnibus abhorret extremis, sita in mediocritate commendatur, & colitur. Hæc mediocritas præcipuè exigitur in iis actionibus ac muneribus, quæ temporis mensuræ subiecta, publicè, tum ad plurium hominum beneficium & commodum, tum vnà cum aliis sociis peragi debent, ne, ob vnius alteriúsve priuatam satisfactionem, fastidium in multis gignatur, aut etiam, quod ab humana haud discrepat fragilitate, iræ motus grauis excitetur.

De Chori disc. lib. 1. cap. 10.

Virtus in medio sita est.

CAPVT VII.

De violati silentij defectu.

Silentij rigor in Templis Paganorum.
Arian. l. 4. cap. 11.

SEMPER in Templis Deo dicatis silentij obseruatio fuit inter præcipuas, in homine ad Deum colendum requisitas, conditiones enumerata. In Templis ipsis Paganorum adeò studiosè parcebatur verbis, vt violatæ Religionis censeretur delictum, si rumpi silentium aliquo sonitu contigisset, vti luculenter scripsit Arianus super doctrina Epicteti. Quinimò, vt præpararentur ad silentium illi Pagani, edicebatur ante initium Sacrorum per præconem illa vox, *Fauete linguis*; vti notauit, & declarauit Seneca, agens de silentio quo peragebantur Sacra in Templis Romanorum. Sed quidquid fuerit obseruatum ab Ethnicis in suis Templis, quæ potiùs profana & impia, quàm pia & sacra erant, si ad Templa veræ sanctæque Religionis respiciamus, cognoscemus, tanta veneratione fuisse in eis apud pios Dei cultores obseruatum silentium, quanta decet loci sanctitatem.

Seneca lib. de Beata vita cap. 26.

Aristæas lib. de Septuaginta duobus Interpret. cap. 7.
Templi Ierosolymitani silentiũ mirum.

De primo Templo, quod sibi Deus inter mortales construi voluit, scribens Aristæas antiquissimus Auctor, prodidit, silentium à Sacerdotibus & ministris cultum fuisse vsque ad stuporem; *Ministerium Sacerdotum*, ait, *robore, decore & silentio cuncta superabat. Silentium tantum inest, vt cùm septingenti ferè ministrorum continuò adsint, & offerentium libamina multitudo ingens, ne vnum quidem hominem in loco versari putes; summa namque veneratione cuncta & magna Dei*

pietate

pietate perficiuntur. Summoperè mirabatur Aristæas in illis fidelibus piis & ministris silentij obseruationem, eamque celebrare coactus est. Huius silentij imitatio ad nostra Templa post diuini Verbi in carne aduentum translata est, & per multa sæcula magno viguit rigore; sicut etiam nunc à piis personis retinetur. Nihil à sanctis Patribus magis indicitur fidelibus & ministris ad Templa accedentibus quàm silentium. *Magna virtus*, ait sanctus Ambrosius, *est tacendi in Ecclesia præsertim. Nihil tam congruum Ecclesiæ quàm silentium*, ait sanctus Chrysostomus. *Templis omne silentium debetur*, inquit sanctus Isidorus Pelusiota. Ob hanc silentij virtutem in Templis magno rigore obseruatam laudabat sanctus Gregorius Nazianzenus sanctam Nonnam matrem suam; quia numquam in sacris Templis fuerit illius audita vox, exceptis necessariis & mysticis verbis. Quæ autem essent necessaria & mystica verba, explicat Elias Cretensis, ea quæ à laicis in Templo, ad ea quæ Sacerdotes cantabant, aptè & opportunè accinebantur. Tunc temporis plebs omnis in Templo quædam verba respondebat Sacerdotibus in choro cantantibus, sicuti nunc etiam in quibusdam locis mos seruatur.

S. Ambros. l. 3. de Vir. S. Chrys. Hom. 38. ad Pop. S. Isidorus Pelusiot. Epist. 45. S. Gregor. Nazianz. Orat. 19. in laudem patris.

Custodiebatur hoc silentium præcipuo cultu à Monachis & Religiosis antiquioribus in Ægypto degentibus, de quibus mira scribit Cassianus, vir omni exceptione maior, præsertim tempore Hymnodiæ. Verba huius Scriptoris proferam, vt maior dictis fides tribuatur. *Cùm igitur prædictas solemnitates, quas illi Synaxes vocant, celebraturi conueniunt, tantum à cunctis silentium præbetur, vt cùm in vnum tam numerosa multi-*

Monachi in Ægypto silentij custodes seueri. Cassianus l. b. 2. c. 10.

tudo Fratrum conueniat, præter illum, qui consurgens Psalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adesse credatur. Concilia etiam & Patres non omiserunt prouidere opportunis Decretis huic obseruationi silentij. Extat hac de re Decretum in Concilio Toletano II. translatum inter Iuris Decreta à Gratiano, quo cauetur, vt in loco benedictionis silentium custodiatur. Quis intelligatur à Patribus per locum benedictionis, licet ex contextu appareat esse locum Synodi, tamen Martinus Nauarrus extendit ad chorum, vbi Hymnodia exercetur. Eædem rationes in illo Decreto allatæ militant etiam in loco Hymnodiæ; quia nimirum silentium ad Religionis virtutem colendam est prorsus necessarium, iuxta Apostolicam doctrinam B Iacobi dicentis: *Si quis putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, huius vana est religio.*

Cap. In loco 5. q. 4.

Nauar. de Or. c. 17.

Silentij custodia actus est Religionis.

Iacob. 1.

Silentij violatio in choro graue delictum.

Qui verba inter psallendum miscent sicut Religionis virtutem offendunt, ob silentij violationem, ita magnæ irreuerentiæ fiunt rei apud Deum quem in Psalmis alloquuntur. Magnum profectò irreuerentiæ delictum censerent homines, si quis Principem alloquens de re seria, inter loquendum misceret verba cum seruo aliquo præsente; quod maius censeretur delictum, si verba essent leuia, ludrica & indecentia. Prô dolor! quot nunc in choro, dum altissimo psallunt Deo, qui Areopagitis taciturniores esse deberent, audent verba inutilia, ridicula & indecora miscere, quæ non auderent coram viro graui, multò minùs coram Principe, aut Rege magno, aut etiam coram Prælato proferre, pœnas vtique graues subituri, iuxta culpæ grauitatem? in istos

inuehitur

inuehitur diuus Basilius ad ea verba Hymnographi, *Et in Templo eius omnes dicent gloriam*, dicens: *Audiant hæc Psalmi verba, & confusi subpudescant ij qui in Templo prolixissima intexunt colloquia. Quid dicit Psalmus? qui in Dei est Templo, non maledicentiam, non vanitatem, ac de obscœnis rebus disertos sermones pronuntiet, sed in Templo eius quisque dicet gloriam.* Pœnæ omnes, hisce silentij violatoribus inflictæ à Deo, licet non semper sint nobis cognitæ, aliquando tamen quædam ipsarum fuere à sanctis viris descriptæ, vt non omnino ignorarentur. De quodam scripsit D. Bonauentura, qui pœnis Purgatorij grauissimis fuit addictus, ob consuetudinem loquendi inter psallendum. Nemo conqueri iure poterit de nimia pœnarum seueritate; nimis enim offenditur diuinæ Maiestatis honor & decor à vili creatura.

Psal. 28.

Violati silentij pœna à Deo.

D. Bonau. in Spec. discipl. c. 10.

Tanta debet esse obseruatio silentij in choro, vt nec licita sit illa submissa locutio, seu mussitatio, quam aliqui faciunt, dum altera chori parte dicente versum, isti submissè vel eumdem versum, vel alium forsan omissum, vel plures etiam recitant. Dedecet hic sonus, quamuis submissus: sonus enim est & sibilus, qui non modicùm perturbat chorum; subtrahitur namque vox per illud tempus, & propè existentes offenduntur. Consultius esset differre huiusmodi versiculorum, vel malè prolatorum vel omissorum, supplementum ad finem Officij, ne silentium violetur. cuius rei opportunum in nostro Ordine habemus monitum his verbis: *Nullus priuatim sacras preces recitet, sed quilibet, dum in choro est, ceterorum recitationem sequatur.*

De Discipl. chori c. 10.

Mirum rigorem in hoc genere silentij obseruarunt viri magnæ religionis & sanctitatis, vt toti essent ad agendum quod agebant. Duos hoc loco referam illustriores euentus, alterum nuperum, antiquiorem alium. Ab isto exordiens, profero illum Canonicum Parisiensem, ad quem recitantem diuinum Officium accessit Episcopus cum ipso locuturus: at deuotus Canonicus nihil respondens, profundam tantùm fecit reuerentiam suo Episcopo, inceptam prosequens Horam vsque ad finem. Hac peracta, ad Episcopum se contulit, vt mandata reciperet, præmissa priùs hac excusatione digna pio viro: *Ignoscas, domine, quòd tibi tunc non attenderim, quia colloquia trahebam cum altiori maiorique Domino.* Nunc ad nuperum venio. De sancto Carolo Mediolanensi Antistite insigni S.R.E. Cardinali, prodidit alter Carolus eiusdem in disciplina Ecclesiastica alumnus, & in morum probitate ac agendorum prudentia illustris imitator, deinde nostri Ordinis magnus Religiosus, tandem Ecclesiæ Nouariensis sanctus Episcopus, quòd tanta pietate & attentione diuinis assisteret Officiis, vt numquam admittere voluerit ad colloquium quemquam, licet de rebus magni ponderis, imò etiam desiderio expectatis, qui vellet ipsum alloqui: *Quia indecorum iudicabat, rebus sacris interponere, sacroue loco admittere quidquam externum, sed simul etiam voluntate* (ait Scriptor) *ac desiderio reprimendo se exercebat. In quo studio, licet de re non magni momenti agatur, magnum tamen ad virtutem esse momentum existimatur.*

Mira silentij obseruatio in Canonico.
D.Bonau. ibidem.

Carolus à Bal. Petri in Vita S.Caroli lib 7.c.13.

Hæc obseruare nouerunt viri pietate insignes, qui Deum colere student, à necessariis etiam abstinentes

abstinentes verbis, vt tutiùs sibi possent cauere à verbis non necessariis. Hæc si proferantur vel ex leuitate, vel ex curiositate, vel ex quauis alia causa, semper sunt indecora, quasi dixerim iniuriosa Deo, plus ausim, Dei contemptum præ se ferentia. Quilibet grauis vir se putaret contemptum, quando, qui secum loquitur, in medio sermone verba omnino aliena à re, sine aliqua necessitate, intermisceret; non enim is posset excusari vel de stultitiæ morbo, vel de præsumptionis vitio, sed à colloquio certè eiiciendus censeretur. Quot de Clero (non sine doloris sensu dico) eiici deberent domo Dei & à cœtu psallentium, propter hoc loquacitatis vitium: miscent enim verba non pauca inter psallendum, verba sæcularia, verba leuia, verba curiosa, verba profana, verba ludicra, quid si turpia? Isti, quamuis nunc tolerentur à Deo, qui longanimis est & patiens, dabunt tamen opportuno tempore dignas pœnas; licet non eiiciantur nunc tamquam iniuriosi, eiicientur tamen alio tempore ipsis duriori, non à Templo terreno, sed forsan à cælesti, ad perpetuas euomendas blasphemias in gehenna. *Hoc age*, dicebatur antiquitus, & etiam obseruabatur in Templis profanis Romanorum: nos peiores cum Deo nostro vero sumus, quàm illi Ethnici essent cum dæmonibus. Pudeat aliquando virum Dei cultorem, Ecclesiasticum, Religiosum, cognoscere se deteriorem Paganis quoad modestiæ & Religionis disciplinam. Aduertant Canonici & Capellani, ne, præter violati silentij & dati scandali culpam, teneantur quoque ad restitutionem, memores doctrinæ à præcipuis Doctoribus traditæ, nimirum psallentes in choro, qui

Loquacitatis grauitas quanta.

Pagani in Templis silentij custodes.

Ex Plutarc. in Numa & Coriolano.

qui frequenter & ordinariè confabulantur, teneri restituere distributiones quasi totas.

Dei præsentia loquacitatem continet.

Ne in posterum hoc vitium loquacitatis in choro admittatur, consulerem istis, vt diuinam præsentiam studerent sibi reddere familiarem; hæc enim sola sufficeret ad componendum animum & verba vniuscuiusque psallentis. Si quis cũ Principe suo locuturus, vt verba apta proferat, satis est quòd ex animo cognoscat se habere Principem suum præsentem, qui potest felicem ac infelicem reddere. Quantò validior, ad continendam cuiuscumque verbosi lubricitatem, erit præsentia Dei cogitata & impressa, qui potest, si vult, perdere & saluare; potest, si vult, illicò in gehennam corpus & animam detrudere; potest, si vult, omnem concedere felicitatem. Huiusmodi sancta cogitatione munitus animus religiosus, omni accedat sanctitate ad Dei sui laudes concinendas & persoluendas.

CAPVT VIII.

De eiusdem silentij violatione aliis modis.

TVRBATVR aliquando in Templis & choro silentium aliis modis quàm sermone, nimirum quando strepitus quidam fiunt indecentes, siue tussi, siue excreatibus, siue sede; qui omnes inter defectus connumerari debent, & inter reatus contra loci religiositatem computandi: in quos constat, à Patribus pietate insignibus fuisse animaduersum edictis & pœnis. Vt ad hanc rem à nouissimis exordiar, offero quæ in nostra Clericorum

ricorum Regularium Paulinorum minima Congregatione extant sancita, antiquioribus conformia. Quādo nostris Religiosis præscribitur habitus corporis & modestia seruanda in choro, hæc inter alia cauentur, ne silentiū turbetur: *Excreatus & nasi purgatio necessaria erit quàm modestissima, &, quantum fieri possit, minimè sonora, tum in oratione mentali, tum in diuinorum recitatione; reseruabitur etiam, si possit, ad id temporis momentum, quo vox quacumque, qua in choro proferatur, minùs impediri queat. Cauebunt etiam à quolibet alio strepitus genere, siue in tollendis aut demittendis sedilibus, siue transeundo per subsellia, siue alia quauis ratione.* Regula de Discipl. chori. *Strepitus quicumque à choro arcendus.*

Si cui hæc videbuntur minutiora, nouerit, quòd ante nos magna obseruabantur religione ab antiquis Monachis Ægyptum incolentibus, quibus luculentissimum præbens testimonium Cassianus scribit, tanta fuisse apud illos veneratione silentium tempore precum, vt in illis non sputum emitteretur, non excreatio obstreperet, non tussis intersonaret, nulli gemitus, nulla suspiria adstantes impeditura promerentur. Si aliquando vel suspirium vel gemitus ex oris claustro effugeret ab aliquo, excusatur à Cassiano, quòd non nisi magno spiritus impellente feruore, qui non potuisset cohiberi, per surreptionem euenisset. Cassianus l. 2. Instit. cap. 10. *Ægyptiorum Monachorum vigilantia circa strepitus cauendos.*

Dignatus est Deus ipse declarare, quantum Templa deceat silentium ab omni strepitu quamuis necessario. Rem magnam dicam, sed veram, à sacra ipsa Historia traditam. Quando extruebatur Salomonis Templum ita res ad fabricam spectantes erant paratæ, vt maximo silentio omnia peragerentur; & licet plura hominum millia *Silentium mirabile in Templi Salomonici fabrica.*

ad

ad illud conuenirent opus, & ex lapidibus dolatis, & ad artis regulam expolitis, & de lignis quadratis & complanatis opus fieret, nihilominùs (ait facer Textus) nullum ibi strepitum fuisse auditum: *Et malleus, & securis, & omne ferramentum, non sunt audita in domo cùm ædificaretur.* Mira profectò res, quæ omnium Doctorum mouit mentem ad quærendum, quî fieri potuerit hoc silentium ab omni malleorum securiúmve ictu. Hebræorum Rabbini, vt ab hac se expediant difficultate, varia confingunt arcana soli Salomoni cognita, creditu tamen difficilia. His omissis tamquam fictitiis & vanis, verior ratio huius silentij tam admirandi ea est, quam communiter tradunt omnes Catholici Expositores, nimirum, quòd tam lapides quàm ligna non solùm ad debitas mensuras secta, sed etiam complanata, expolita, & omnino elaborata ad locum fabricæ deferebantur. hinc in Templo nullus ferramentorum ictus auditus est, nimirum ad illarum rerum præparationem. En quanta reuerentia censuit sapientissimus Rex Salomon, à Deo vtique edoctus, colendam esse Dei domum, dum pati noluit eos in Templo strepitus, qui ad operis extructionem videntur omnino necessarij, vt cognoscere hinc nobis liceret, maiori diligentia esse cauendum tempore diuinorum à strepitibus qui non videntur necessarij.

3. Reg. 6.

Quies ab omni strepitu in Templis curanda.

Huiusce silentij ab omni strepitu sicut studiosissimi fuerunt omnes sancti & pij viri, ita varia adhibita sunt in Christiana Religione remedia opportuna. In primitiua nascente Ecclesia deputati erant Diaconi, qui per Templum discurrentes attenderent, ne aut à viris aut à mulieribus strepitus

S. Clem. l. 8. Constit. c. 11.

ſtrepitus nutúſve tempore diuinorum fierent. Sanctus Ambroſius ſolebat eodem tempore monere populum, vt à tuſſi & ab omni inquietudine temperaret. Ad cuius ritus imitationem videtur in Eccleſia Mediolanenſi hodie vigere illa obſeruantia tempore Miſſæ ſolemnis, quando vnus de Clero ante Euangelij lectionem exiens ad populum ex ambone proclamat: *Silentium habete.* poſt quem alius è choro dicit: *Habete ſilentium.* Idem diuus Ambroſius, tradens Virginibus præcepta ad reuerentiam Deo in Templis exhibendam, deſcendit etiam ad hoc particulare præceptum de ſtrepitu vitando, vrgens argumenta & exempla ex profanis deſumpta. Suggerit primo loco reuerentiam à Barbaris exhibitam Templis Idolorũ Sacrificij tempore, deſcribens euentum admirandum cuiuſdam pueri, qui potiùs pati voluit brachij aduſtionem, quàm emittere vocem quæ ſilentium turbaret. *Illud exemplum proditur* (ait beatus Ambroſius) *Alexandro ſacrificante Macedonum Rege, puerulum Barbarum, qui ei lumen accenderet, excepiſſe ignem brachio, atque aduſto corpore manſiſſe immobilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pœnam indicaſſe fletu. Tanta in puero Barbaro fuit diſciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret.* Iure miratur ſanctus Ambroſius huius ſilentij & patientiæ eminentiam non in homine graui, ſed in puerulo tenero, non in Chriſtiano viro, ſed in idololatra, qui neque ſubmiſſa voce voluerit doloris ſignum emittere, propter reuerentiam ſiue Deorum ſiue Regis Alexandri; cùm multi ex Chriſtianis vim ſibi non valeant inferre ad cohibendam vel tuſſim, vel excreatum tempore diuinorum. Inde vr-

Mediolanenſis Eccleſia ritus ad ſilentium cuſtodiendum.

D. Ambr. lib. 3. de Virg.

Silentij mira diſciplina in Barbaris.

gebat sanctus Ambrosius Virgines suas, vt in Dei ministerio abstinere studerent etiam ab his affectibus quos natura exigere vellet: *Et tu*, inquit, *in ministerio Dei, virgo, gemitus, excreatus, tusses, risus abstine*. Abstineremus coram Alexandris, si adessent, cur item coram Deo, quem fide scimus præsentem, non abstinemus? Vt deinde validiùs incitet sanctus Ambrosius animum illarum Virginum, vsurpat quamdam lepidam siue fabulam, siue historiam, quam asserit vulgatam, de ranis quibusdam prope Templum intra paludem viuentibus, quæ à Sacerdote iussæ silere, conticuerunt, ne orantium preces perturbarent. inde concludit: *Silent igitur paludes, non silebunt homines?* Omnia Iura clamant, silentium ab omni strepitu in Domo Dei custodiendum; & violatores illius grauibus suppliciis aliquando puniendos, si vel data opera, vel ex graui incuria strepitum committunt.

Fabella de ranis silentibus ad preceptum Sacerdotis.

Audire hoc loco præstat, quanto rigore à priscis Patribus, disciplinæ perfectioris studiosis, animaduertebatur in eos, qui culpam aliquam in hoc genere, etiam minimè voluntariam, sed casu committebant. Quidam Lambertus Episcopus, dimisso Episcopatu se ad Monasticam disciplinam tradidit, vt pœnitentiæ operibus se totum committeret absque impedimento. Huic viro egregio, dum ad omnia ceterorum Monachorum studia conueniret, surgenti quadam nocte ad orationem præmaturo tempore, nescio quo casu labi è manibus contigit alterum calceum, qui pauimentum feriens quietem Fratrum turbauit, & Abbatem excitauit. Hic statim, non exquirens, quisnam Fratrum fuerit turbator silentij,

Stephanus Episcopus Leod. in Vita sancti Lamberti.

Silentij casu turbati grauis pœna exemplum.

tij, edixit: Quiſquis ille fuerit, cuius culpa fraternitas turbata eſt, pro conſuetudine noſtra, ſe conferat ad Crucem (Crux autem erat pœnitentiæ locus ſub dio, expoſitus omni aëris iniuriæ) & frigus tunc erat. Lambertus illicò properauit ad Crucem cilicium tantùm indutus, in nocte gelidiſſima, & multa glacie ac niue aſperrima; nec inde diſceſſit, donec ab Abbate reuocatus fuit. Manè facto, cùm omnes Fratres ad ignem congregati eſſent, circumſpiciens Abbas, nec videns adeſſe Epiſcopum, cognouit turbatorem; eum ſtatim à Cruce accerſitum inuitat ad ignem, & reuertentem viderunt facie ſplendida, à quo Abbas veniam petiit, quia ipſum non putaſſet. at Lambertus reſpondit: *Nihil in me peccaſtis, quod ego vobis condonare debeam.* En quanta ſeueritate minima culpa violati ſilentij puniebatur etiam extra chorum admiſſa. Quid factum eſſet, ſi de violato ſilentio ageretur intra Eccleſiam Dei? Viri illi ſanctitati ſtudebant & perfectioni virtutum. Sancti tunc erant illi Prælati, qui nimio zelo cuſtodiebant diſciplinam Regularem: ſancti erant Religioſi, qui promptè pœnas impoſitas ſubibant. Sanctus idcircò inſignis effectus eſt ille Lambertus, & meruit paucis pòſt annis martyrij corona inſigniri. Ab iſtis diſcenda eſt & reuerentia diuinis rebus adhibenda, & diſciplinæ perfectio in vita Regulari obſeruanda.

Perfectionis ſtudioſi libenter ſubeunt pœnas impoſitas à Prælato.

CAPVT IX.

A risu abstinendum in choro.

Risus compositioni & reuerentiæ Ecclesiarũ contrarius.

ALIVS defectus præcedentibus proximus, silentio ac compositioni Ecclesiasticæ valdè contrarius ac indecorus, est risus, qui à sanctis Patribus annumeratur inter ea capita quæ in Ecclesiis sunt cauenda, ne silentium, loci sanctitati & muneris obligationi debitum perturbetur. Repetantur hoc loco verba præcedenti Capite allata, quæ ad informationem Virginum scripsit sanctus Ambrosius silentium suadens, *Et tu in ministerio Dei, virgo, gemitus, excreatus, tusses, risus abstine:* nam risum coniungit tussibus atque excreatibus sonoris; quia licet sine sono possit esse risus, maiora tamen & grauiora gignit incommoda quàm ceteri strepitus, de quibus præstat nunc agere, vt caueantur. In primis scio, non semper risum imputandum esse vitio, cùm absque omnimoda culpa queat accidere, diuina sic permittente dispositione, ob aliquod beneficium illius qui huiusmodi passioni risus subditus sit, licet animus repugnet; quemadmodum euenire solet in aliis passionibus, quæ à Deo permittuntur viris magnæ perfectionis ad exercitium humilitatis. Insigne ad rem nostram scribit exemplum sanctus Gregorius Magnus in suis aureis Dialogis, de quodam singularis perfectionis viro nomine Isaac, natione Syro, qui apud Spoletum vitam egit sanctitate & virtutibus admirandam. Elucebat in hoc viro mira abstinentia, contemptus rerum visibilium, orationis altissimæ donum,

Risus & passiones permittuntur ad animi vtilitatem.

S.Gregor. lib.3. Dialog.cap.14.

donum, prophetiæ gratia, & miraculorum operatio, ita vt Deus cognosceretur esse in eo, & ab omni populo maxima in veneratione haberetur. Nihilominùs vir iste tam vehementi risus ac lætitiæ passione arripiebatur, vt sibi ipsi non valeret vllo remedio frenum imponere, &, nisi cognitus fuisset tantis virtutibus plenus, numquam potuisset credi iustus & perfectus. Dum hunc euentum narrat sanctus Gregorius, vt audientium & legentium auferat admirationem, docet id accidisse ex alta Dei dispensatione, qui nitentibus ex animo ad virtutum perfectionem aliquando dum maiora largitur bona, denegat quædam minora, vt animus istorum habeat in se ipso & humiliationis obiectum & pugnæ materiam. Humilitas fouetur, dum cognoscunt se vincere non posse modicam passionem: hinc discunt, quòd ex se illa maiora quæ obtinent bona non acquisierint. Pugnæ materia adest, dum passionis moribus student se opponere. Suggerit sanctus Doctor ex sacra Historia, continuam molestiæ occasionem populo Israëlitico ad terram promissionis introducto relictam; dum illis Deus reseruasset Philisthæos atque Chananæos, qui eos bellis exercerent; inde concludens, Deum, quibus dona magna tribuit, parua quædam reprehensibilia relinquere, vt semper habeant contra quod bellum gerant, &, deuictis magnis hostibus, mentem non erigant, quando eos aduersarij etiam minimi fatigant. Ad quam rem opportunè venerabilis Pater Zacaria, qui in discernendis spiritibus singulari à Deo donatus erat priuilegio, tradebat illum Aphorismum: *Sæpè quis tentatur in minutioribus, qui maiora & grauiora supera-*

Passiones relictæ viris perfectioribus humilitatem conseruant.

Iudic. 3.

Ant. Maria Zacaria in Aphorism. verbo Tentatio diu. num. 12.

superauit, vt eiusdem humilitas tutior seruetur. Verumtamen licet aliquando ex diuina permissione hæc passio risus exerceat viros insignes, vt plurimùm tamen, præsertim in imperfectis, non caret culpa, imò est valdè reprehensibilis; & nisi opportunis vincatur remediis, maxima & grauia incommoda gignet, præsertim quando diuina explentur Officia in choro.

Risus passio maxima afficit vehementia.

Risus inter vehementiores hominis passiones est connumerandus, quia suscitatus difficillimè potest cohiberi ac comprimi; facilè etiam commouetur, & corporis vires valdè dissipat, &, non sine magna irreuerentia, aufert ab homine modestiam ac compositionem, quæ loci sanctitatem & officij sublimitatem maximè decent. In omnibus quidem locis decet viros Ecclesiasticos modestiam seruare ac compositionem, vt omnibus innotescat, eorum animum à Spiritu sancto possideri. Vbi Spiritus Dei viget, ibi modestiam adesse est necesse, tamquam fructum necessariò consequentem ex hac arbore cælesti. Modestia inter fructus Spiritus sancti ab Apostolo Paulo descriptos inuenitur. Si risus abundat, carnalis esse animus dicetur, non spiritualis, quia carnis fructus præcipuus est lætitia vana. Hinc Ecclesiasticus, tradens signa cognoscendi hominum conditiones, risum dentium enumerat: *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.* Quo pronuntiato innitens sanctus Ambrosius tradidit, conditionem cordis cognosci ex corporis statu, dicens: *Habitus mentis in corporis statu cernitur. Vox quædam est animi corporis motus.* Hanc ob causam sicut chorus, vbi Hymnodia exercetur, inter sacratiora loca, tamquam

Modestia est à Spiritu sancto.

Galat. 5.

Risus est fructus carnalis.

Eccli. 19.

quam Ecclesiæ pars, connumeratur, ita talem locum maximè dedecet risus & leuitas omnis, quamuis minima; tum quia Domus Dei est, Psal. 92. quam decet non solùm gestus sanctus, sed ipsa quoque sanctitudo, quemadmodum dicebat Hymnographus; tum etiam ob Angelorum, quos sæpè diximus adesse psallentibus, reuerentiam. Dedecet etiam risus munus Hymnodiæ, quia *Grauitate laudatur Deus.* Deus non putat se laudatum, sed potiùs irrisum, quando rident psallentes; quia risus aufert grauitatem, quæ est conditio necessaria perfecti laudatoris, quemadmodum dicere voluit Hymnographus illis verbis: *In populo graui laudabo te.* Psal. 34. quia nouerat Deum non laudari à populo leui, qui chori sanctitatem risus leuitate profanat.

Aliud incommodum, quod grauius censetur, ortum ex risu vnius, est prouocatio aliorum ad *Risus vnius plurimorum risum prouocat.* similem risum. Qui viciniores adstant risum sentientes, propter naturæ propensionem & humani temperamenti conditionem, facilè excitantur ad ridendum, licet animus repugnare studeat. Leuiores saltem & indeuotiores psallentes facillimè ex alterius risu commouentur ad ridendum. Inde fieri potest, vt multi, eodem tempore ex vnius leuitate prouocati, Hymnorum cantum vel inconcinnè explere, vel grauiter perturbare, vel etiam penitus omittere cogantur, non sine populi offensione & graui Dei iniuria. Audiant id, quæso, qui studiosè verba, aut signa, aut nutus, aut quidquam aliud leue committunt, vt risum commoueant in aliis; isti sicut potiùs ministerium diaboli subeunt, quàm Dei ministerium expleant, cùm diaboli studium præcipuum eò tendat, vt diuinas impediat laudes, ita diuinam

vltionem sibimetipsis prouocant. non enim Deus abire sinet impunitos huiusmodi excessus. Expendebat ad hoc propositum venerabilis Beda illam Domini nostri seueram vltionem, quando verbis minacibus & duris flagellis eiecit è Templo qui victimas, quæ sibi offerrentur, aut vendebant, aut emebant, inde arguens, quantò magis eiici mereantur, qui risibus & leuitatibus, diuinum cultum profanantibus, vacant, dicens: *Quanta putas animaduersione puniret, si inuenisset ibi aliquos risui vel vaniloquio vacantes?* Experti sunt visibiliter diuinæ iræ vltionem Religiosi quidam sancti Francisci, quibus, dum in choro riderent, visus est Dominus noster in Cruce pendens, qui supra chori ingressum positus erat, oculos suos iratos in eos conijcere, & ex hoc aspectu tantum conceperunt timorem, vt breui tempore vitam cum morte commutarent.

Beda Homil.7. in Quadrag.

Dei vltio seuera in ridentes in choro.

Cassianus Coll.10. cap.13.

Adiumenta opportuniora ad risum cauendum sunt duo. Alterum est abstinentia ab omni ioco, ludo, verbis ad risum prouocandum aptis sub tempus diuini Officij mox futuri. Qui accedit ad chorum iam ad risum paratus, facilè poterit solà recordatione & phantasmatum commotione excitari denuò ad risus continuationem. Studendum itaque est spiritus & cogitationum collectioni in Deum, quem laudare & exorare intendimus, antequam tempus conueniendi adueniat. Hinc sanctus Abbas Isaac, vt Monacho perfectionis Psalmodiæ cupido interroganti, quid ad mentem in Deum colligendam posset conducere, opportunam offerret responsionem, dixit: *Quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi.* Vbi prosequitur eamdem materiam,

teriam, afferens ex necessitate, menti occurrere tempore Psalmodiæ quæ ante ipsam cor penetrauerant. Hinc in nostra Religione habemus Regulam illam opportunam ad hanc cogitationum præparationem: *Primo signo conueniendi in chorum dato, ad sacra quæ ibi præstiturus est Officia quamprimùm cogitationem suam quisque conuertere debet. Ad secundum signum, relictis statim quæ fortè habent præ manibus, præstò erunt omnes, & cum silentio in chorum ibunt. Neque interior solùm præparatio adhibenda erit, sed exterior quoque, vt vestibus, birreto, calceisque aut crepidis mundis quisque in chorum se conferat.* Hæc nostra Regula si à psallentibus obseruetur, multis risibus ac leuitatibus medebitur. Animus enim in Deum collectus, quamuis aliquod obiectum accidat ad risum prouocans, difficiliùs mouebitur, quàm ille qui est à Deo abstractus. Lib. 1. c. 10. de Discipl. *Quali dispositione ad psallendum sit accedendum.*

Alterum adiumentum est, oculorum collectio dum psallitur. Si vel clausis omnino, vel ad terram demissis, vel in librum coniectis oculis recitabitur Officium diuinum, sicut obiecta ad risum prouocantia non aspicientur, ita firmiùs in sua grauitate vnusquisque perseuerabit. Turpe est, cordis & corporis oculos coram Deo & Angelis eius sine freno laxare, vt omnia curiosè circumspiciantur, ingredientia, egredientia, occurrentia; quemadmodum accidere videmus iis, qui gyrouagis oculis psallunt, huc illucque semper adspicientes. Si qui sunt huiusmodi curiosi, risum venantur, & leuitatem animi vocant; contra quos concludam illâ diui Chrysostomi acri inuectiuâ: *In Aulam regiam intraturus, & habitu, & oculis, & incessu, & in cunctis aliis componis* *Oculorum demissio & collectio cordis grauitatem sustinet.* D. Chrys. Hom. 15. in Epist. ad Hebr.

& ornas teipsum, huc autem intraturus, vbi verè Aula regia est, ac talis qualis cælestis est, rides? & tu quidem, scio, quia non vides; audi tamen, quia Angeli præsentes sunt vbique, maximè in Domo Dei, vbi astant Regi, & omnia sunt plena incorporeis illis Virtutibus. Compositioni totius hominis, tam interni quàm externi, studeamus, quando ad Hymnodiæ officium accedere volumus, vt risus & leuitas arceatur ab Aula Dei, & nemo sit, qui in choro gloriam Dei non tueatur concinna recitatione Hymnorum, iuxta illud Hymnographi: *Et in Templo eius omnes dicent gloriam.* Psal. 28.

Risus aliquando à dæmone. Si quando risus commoueretur dæmonis opera, qui aliquando nostris vtitur passionibus, ne ipse dignoscatur, ad nos tentandos, quemadmodum præsertim agere solet cum Nouitiis in via & famulatu Dei, quos hac risus passione perturbare solet, tempore præsertim diuinorum Officiorum: tunc non cônatibus pugnandum erit, nil enim facilè obtinebitur, magis enim inualescet passio, sed humilitate tum orandus Deus, tum Magistri auctoritas imploranda. *Diaboli tentationes quomodo à Nouitiis vincenda.* Prælati auctoritas tanta est aduersus diaboli tentationes, vt aliquando sola earum manifestatio humilis ei facta à Nouitiis, aliquando vnicum verbum illius, valida sint ad omnem prorsus diaboli dissoluendam & auferendam molestiam. Ad quam rem accidit aliquando Magistro Iordani, magni nominis Religioso, D. Dominici præcipuo alumno, quòd dum secum haberet plurimos Nouitios, quos ad habitum Religionis receperat, & ad locum Nouitiatus deducebat, recitaretque vnà cum illis in hospitio Horas Canonicas, ecce quidam ex illis cœpit effusè ridere; ceteri Con- D. Anton. 3. p. Histor. tit. 23. c. 9. §. 5.

nouitij

nouitij videntes, effusiùs prosecuti sunt eumdem risum, ita vt non possent se continere. Quidam ex sociis grauioribus Magistri Iordanis eos cœpit obiurgare, vt compesceret, sed risus magis augebatur. Peracto Completorio, quod tunc recitabant, Magister Iordanes conuersus ad socium qui Nouitios reprehenderat, eum correxit, quia munus Superioris sibi assumpsisset. deinde ad Nouitios ait: *Ridete, filij carissimi, effusè ridete, ego vobis ridendi facultatem liberè concedo; vos enim decet ridere, quia diabolum & decepistis, & vicistis, mundo valedicentes.* Mira vis huius admonitionis, imò facultatis à Prælato oblatæ. Cessauit tunc omnis risus; imò deinceps numquam similem ridendi tentationem passi sunt illi noui Religiosi. Verùm nō semper à dæmone ortum habent huiusmodi passiones risus, licet in dæmonem sæpè illas reiiciant socordes. *Multi* (aiebat venerabilis Pater Zacaria) *dæmoni adscribunt ea, quæ ipsimet, ob prauam animi inclinationem, operantur.* Risum ipsi siue oculis siue verbis venantur, aduocant & excitant, vti mox dicebamus, quibus modestia & grauitas est suadenda. Ant. Maria Zacar. verbo *Tentatio diab. num. 6.*

CAPVT X.

Defectus scrupulorum cauendi, & quo remedio.

SCRVPVLORVM materiam placuit inter defectus psallentium annumerare, quia vt plurimùm non sine defectu reperitur in homine. Noui scrupulos aliquando fuisse à Deo permissos animis sanctitate & doctrina præstantibus, ad vir- *Scrupuli ad maiorem animi sanctitatem aliquando dati.*

tutis

tutis & ſanctitatis augmentum; quemadmodum omnibus teſtatum eſt de ſancto Auguſtino, præclariſſimo Eccleſiæ Doctore, qui in ſuis Confeſſionibus magno animi dolore ac gemitibus accuſat ſeipſum de leuiſſimis minutioribuſque rebus, quas alij, etiam virtutis ſtudioſi, vel nihil vel modicum æſtimarent, alij etiam forſan riderent. Verumtamen hoc genus ſcrupulorum nec iudicium offendit, nec animi tranquillitatem perturbat, ſed eum efficit ſtudioſiorem ad virtutum actiones. Nec huius generis ſcrupuli dicendi forent propriè ſcrupuli in ea ſignificatione quæ communiter accipitur, quando de ſcrupulis eſt ſermo; ſed potiùs ſtimuli ſunt à Deo conceſſi, ad maiorem animi puritatem obtinendam.

Scrupulus eſt animi anxietas ex leuibus cauſis orta.

Scrupulus in ſua propria ſignificatione ſumptus, quatenus dicit anxietatem animi ex leuibus & apparentibus cauſis ortam, inuoluit plurimos defectus, ſicut etiam plurima incommoda gignit; & ſupponit ſemper vitium aliquod vel naturale, vel acquiſitum. Qui laborant conſcientia ſcrupulis agitata, numquam putant ſe diuino ſatisfeciſſe Officio; vel quia debitam intentionem aut attentionem non habuerint; vel quia non recordantur, an omnia recitauerint. Hinc animi anxietas ad nouas iterationes eiuſdem Officij, non ſemel, ſed pluries eamdem Horam, vel Pſalmum, vel Lectionem repetendo. Sibi perſuadent iſti, quòd meliùs ſatisfacient poſteriori recitatione, cùm tamen ſemper imperfectior videatur poſterior priore. Niſi iſti ſcrupuloſi ſtudeant ad rectam redire rationem viuendi, in maximas, imò incurabiles incident anguſtias, peccata multiplicabuntur, iudicio tenebræ offundentur,

Scrupulus eſt plurimorum malorum origo & cauſa.

dentur, & cordis perpetua inquietudo fouebitur. Hæc præcipua mala ex ſcrupulis orta vtile eſt ſingillatim declarare, vt remedia opportuna valeant vſurpari.

Primum malum eſt peccatorum multiplicatio; quia ſcrupulis facilè coniungitur conſcientia erronea, quæ peccatum putat, vbi verè peccatum non eſt: non tamen hic conſcientiæ error ſemper cum ſcrupulis reperitur. Poteſt ſcrupulus eſſe ſolus abſque errore aliquo determinato: nam tradunt Doctores, pugnandum eſſe contra vim ſcrupulorum, agendo illud quod ſcrupuloſus nitebatur vitare, verbi gratia non iterando Officium, vel Pſalmum, vel Horam, quæ ſcrupulus ſuadebat iteranda, ſiue ſcrupulus deponatur, ſiue non deponatur. Si adeſſet conſcientiæ error, hic eſſet deponendus ante operationem: at etiam ſi non adſit error conſcientiæ, nihilominùs multiplicantur peccata, ſicut etiam multiplicantur ſcrupuli, quando primo ſcrupulo non obſiſtitur. Ea eſt huius natura & conditio, vt primus ſcrupulus admiſſus alium pariat in animo, hic alium, iſte alium ſemper maiorem; quemadmodum videmus in aqua fluminis aut lacus euenire, ſi fortè in eam proiiciatur lapillus: hic cadens circulum paruulum format in aqua, ille circulus alium maiorem efficit, iſte alium, donec tota commota aqua in circulos vſque ad extremitatem litoris reſoluatur. En ſcrupulorum proprius effectus ſimilis effectui lapilli in aquam proiecti. Comparatio ſcrupuli cum lapillo eſt opportuna: nam dicitur ſcrupulus, quia in animo operatur eoſdem effectus, quos operatur lapillus ingrediens calceum ambulantis, pungit enim ac offendit

Conſcientia erronea ſcrupulorum ſocia.

Scrupulus ſcrupulum parit.

fendit pedem. Animus etiam noster rectè comparatur aquæ fluminis aut lacus, quæ omnem figuram circumstantium corporum recipit & reddit; sicuti animus hominis aptus est excipere omnium substantiarum figuras & species. Cùm scrupulus animum alicuius possederit, nec impediatur, statim circulationes plurimas commouet ex vna in aliam, donec animus repleatur infinitis molestiis & anxietatibus. Pugnandum itaque viriliter ac resistendum est initiis primis, ne mala eueniant maiora ac grauiora.

Scrupulorum initiis pugnandum.

Hinc oritur alterum malum, nempe obtenebratio iudicij. Sicut aqua fluminis, donec illis circulationibus occupatur, perturbata remanet, nec reddere potest rerum species, quas anteà reddebat placida quiescens: ita animus scrupulorum agitatione vexatus confunditur, vt nequeat cognoscere ac distinguere, quod recta suadet ratio, imò diuersis obruitur erroribus. Primus iudicij turbati error est circa attentionem nobis impositam. Putant scrupulosi, à nobis exigi eam attentionem, quæ omnem aliam cogitationem excludat, qualem Angeli in cælis habent; quod fieri nequit viribus naturæ solis, sed, vti aliàs significauimus, illa donum Dei est non omnibus concessum, nec & Apostolo Paulo, qui erat Vas electionis & insignis prædestinatus. Hoc errore iudicij aliquando laborauit sanctissima virgo Lutgardis; & quia non valebat toto animo recitationi Hymnorum adesse absque aliis cogitationibus superuenientibus, more aliorum scrupulosorum torquebatur, & singulas horas bis térve repetere volebat, nec vllus amicus poterat eam consolari. Tandem Deus misericors dignatus est illam

Iudicium scrupulosorum perturbatur variis erroribus.

Attentio perfecta sine euagatione neque Sanctis concessa.

Surius 16. Iunij.

illam ſanare, oſtendens ei, quòd non deberet perturbari ex cogitationum velocitate ac importunitate; quia illa ſit noſtræ naturæ imbecillitas, vt nequeat recitare modicam ac breuem oratiunculam abſque aliqua mentis euagatione. Alter iudicij turbati error eſt circa verborum integram prolationem: nam tanta anxietate verbis attendunt ſcrupuloſi, vt locum non relinquant iudicio attendendi vel ad ſenſum & ſpiritum verborum, vel ad Deum quem exorant, & laudant. Miſera ſcrupuloſorum conditio, qui numquam poſſunt acquieſcere: nam modò ſolliciti ſunt de integritate verborum, modò de attentione ad ſenſum, modò de vtriſque.

A ſcrupulis quomodo liberata S. Lutgardis.

Scrupuloſorum miſera conditio.

Hinc ortum ducit tertium damnum, nimirum cordis perpetua anxietas & perturbatio. De his verè aſſeri poteſt illud Dauidicum: *Trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Puſillanimes ſunt qui hoc laborant morbo, & ſemper timent culpam lethalem, vbi vel nulla, vel, ad ſummum, venialis & leuis eſt: imò ſeipſos in eas coniiciunt anguſtias, vt de ſalute aliquando deſperent. Id ſaltem ſemper euenit, vt corporis ſalus manifeſtè periclitetur. Nimia cordis afflictio vires corporis paullatim conſumens exhaurit, caput præſertim debilitat, totumque hominem inhabilem reddit ad maiora facinora.

Pſal. 13.

Scrupuli vires corporis debilitant.

Animaduertere debent ſcrupuloſi, quòd iniuriam non leuem altiſſimo Deo faciunt, putantes eum nobiſcum agere quaſi Iudicem captioſum, qui apices Iuris à nobis exigere velit, & plura requirat quàm vires patiantur, quaſi non Principem benignum, ſed tyrannum ſeuerum, qui nos tamquam mancipia vrgeat, contra omnes Scripturas,

Scrupuloſi Deo irrogant iniuriam.

Scripturas, quæ illum prædicant miræ benignitatis & suauitatis erga homines. *Qui fingis laborem in præcepto*, aiebat Hymnographus de Deo. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*, dicitur ab ipso Deo. Iniuriam etiam faciunt Sapientiæ Dei, putantes, quòd ignoret nostram volubilitatem & imbecillitatem, præsertim circa cogitationes cordis, quas optimè nouit esse omni volucre perniciores & velociores, à nobis effugientes, quando bonæ sunt, contra nostram voluntatem; ad nos venientes, si incongruæ sunt, contra nostrum conatum. Quasi Deus non cognoscens hanc nostram conditionem, exigere velit quod non possumus exequi. Nouit optimè Deus suum figmentum, cuius sit conditionis; nouit nostram imbecillitatem, nec à nobis exquirit quod reddere non valemus. Si noluisset nos euagari cogitationibus, vel homines non fecisset, sed Angelos; vel dona singularia omnibus esset elargitus, quemadmodum aliquibus electis ac prædilectis concedit aliquando.

Psal. 93.

Matth. 11.

Scrupuli humilitate vincendi.

Hanc nostram imbecillitatem cognoscere & confiteri expedit valdè, vt scrupuli faciliùs abigantur. Sicut species est superbiæ credere, quòd possit homo mortalis rectè ac perfectè laudare Deum viribus suis solis, quæ superbia prouocat Deum ad iram; ita species est humilis cordis, memorem esse propriæ imbecillitatis & diuini auxilij necessitatis, & sperare, Deum æqui bonique consulturum eam nostram recitationem, quæ mediocris fuerit, licet non exacta.

Scrupulorum remedia valida.

Inter opportuniora remedia scrupulosis offerenda suaderem primo loco illud, quod validissimum censetur ab omnibus rei spiritualis Patribus,

bus, nimirum ſubiectio omnimoda proprij iudicij circa recitationem iudicio proprij Prælati, ſiue Confeſſarij. Nam, ſicut dictum eſt, iudicium ſcrupuloſorum cùm ſit perturbatum, eget directione ac regimine ſanioris & recti iudicij, cui ſe committat ex animo, illique acquieſcat. Quæ ſubmiſſio & ſubiectio tantæ eſt virtutis apud Deum, vt multi fuerint à Deo perfectè liberati ab hoc periculoſo morbo. Sanatus fuit ille Sacerdos Monachus, qui, ob tantos ſcrupulorum fluctus, eò deuenerat, vt ne quidem rem Sacram auderet facere. Hic ad ſanctum Bernardum accedens, ſpopondit ſe velle illius conſilio acquieſcere; cui ſanctus Prælatus præcepit, vt ad Sacrificium offerendum ſe illicò conferret, nec in poſterum dimitteret. Acquieuit Religioſus afflictus, Sacrificium obtulit, & ob hanc obedientiam liberatus eſt ab hac moleſtia. Hoc eodem remedio ſanatum eſſe ſanctum Ignatium, Societatis IESV Inſtitutorem egregium, tradunt Scriptores. Iodoc. Deſmohodert. in Parænes. Petrus Ribad. & Petrus Maff. in Vita.

Hoc ſubiectionis remedium eſt tantæ efficacitatis, vt valeat ad quamcumquè ſcrupuli ſpeciem omnino curandam, tam eam quæ ex naturæ temperamento, quàm quæ ex diaboli tentatione originem trahit. Hæ duæ ſunt præcipuæ origines ſcrupulorum. Prima eſt temperamentum melancholicum; quia melãcholia frigiditate humorum conſtat, ideoque timorem fouet, & ad apprehenſionem futuri mali diſponit imaginationem. Ad quam temperamenti cauſam reducitur læſio alicuius ſenſus interni. Alia item eſt diaboli aſtutia; quia ſicut diabolus oſor eſt humanæ tranquillitatis, ita conatur animum perturbare an- *Scrupulorũ cauſa duæ præcipuæ.* *Scrupulos nutrit diabolus.*

 xieta-

xietatibus ac timoribus, ne queat Deo seruire hilariter. qui præsertim solet hoc vitio detinere & affligere indoctiores & ignaros. Sicut ignorantia est origo omnium ferè errorum, ita eadem ignorantia vtitur diabolus ad huiusmodi animos decipiendos, suggerens timorem peccati, vbi non est timor. Quisquis cupit se ab istis afflictionibus expedire, subiiciat se ex animo viro docto, moderatori animæ suæ, cui plenè credat. hoc modo neque melancholia, quæ iudicium occupare solet, nec dæmonis astutia & importunitas, nec ignorantia quidquam obtinebit. Melancholici sunt similes illis, qui aut febri phrenetica aut alio morbo caput infestante laborant. Sicut infirmi isti, vt citiùs sanentur, obediunt, etiam inuiti, Medicis ac familiaribus qui assistunt; ita & illi à scrupulis sanabuntur, si obedient & acquiescent suo Doctori. Si minùs isti statuant, aut sponte aut inuiti huic acquiescere remedio, sicuti, ob melancholiæ conditionem, erunt ad proprij sensus, quamuis erronei, firmitatem tenaciùs tenendam paratiores; ita facillimè ad eam animi deuenient obstinationem, quæ istius generis ægritudinis semper fuit comes indiuidua, & ipsam ægritudinem reddit molestiorem atque difficiliorem. Diabolus etiam subiectionis inimicus longissimè aufugiet, si cognoscet semel aliquem ex animo obedire alterius voluntati. Indocti etiam prudenter se gerunt, dum prudentis sequuntur iudicium. Qui huiusmodi infirmos curandos suscipiunt, numquam permittere aut concedere debent illis repetere quod asserunt malè pronuntiatum, vel sine attentione expletum: potissima enim aptissimaque huius morbi medicina est oppositio

Scrupulorum Medici quid obseruare debeant.

positio

positio & pugna aduersus scrupulum. Nec sunt audiendi dicentes, se timere vel non recitasse, vel non attendisse, nisi tam certi sint de defectu quem asserunt, vt iuramento possint illum affirmare.

Prætereà spirituales Medici debent dubia istorum semper per epieikeiam in mitiorem partem interpretari, & illos suauiter inducere ad vsum huius virtutis, quæ propriè est æquitas seu benigna Iuris interpretatio, qua potest homo benignè intelligere ius & præceptum de diuini Officij tum integritate, tum attentione. Vtile est scire, quòd quando quis verba legis transgreditur non ex contemptu, sed per epieikeiam, quæ ex circumstantia aliqua mentem Legislatoris interpretetur in partem benigniorem, non peccat, vti ait diuus Thomas, quem sequuntur omnes Iuristæ. Quæ epieikeia extenditur etiam ad euentum illum, quando quis legem non seruaret, vt pro stulto non habeatur, cuiusmodi possunt facilè iudicari qui scrupulis assentiuntur: aut quando quis in rebus dubiis secundùm communem bonorum vsum seruat legem latam, quemadmodum appositè docet sapientissimus Nauarrus. Has regulas debet optimè callere Medicus scrupulosorum, tum vt eos ratione conuincat, tum etiam vt securiùs valeat illis se opponere, non consentiens eorum voluntati, quando facultatem postulant repetendi sub variis, quos afferre solent, prætextibus & rationibus.

Epieikeia virtus quid sit.

D. Thom. 2. 2. q. 120. art. 1. L. Benignius. ff. de Leg.

Nauarrus cap. 27. nu. 284.

CAPVT XI.

De defectibus in modulatione Ecclesiastica occurrentibus.

Cantus Ecclesiasticus non reprehendendus.

ABVSVS varij & multiplices in Ecclesiasticis modulationibus introducti causam præbuerunt multis querelis à viris sapientibus Deiq; zelum habentibus editis, non vt absolutè vituperent musicos cantus in Ecclesia, quemadmodum hæretici aliqui oppugnant, tamquam illicitos, sed vt reprehendant quorumdam abusus, qui, Dei timore seposito, miscere non verentur sacris profana. Præcipuos itaque abusus expedit hoc loco commonere, vt caueantur.

Cantus Ecclesiastici abusus.

Grauior abusus est, quando modulationes adhibentur potiùs theatricæ quàm Ecclesiasticæ, quæ nimirum magis ad choreas & tragœdias, quàm ad pietatem & deuotionem, magisque ad scenas quàm ad domum Dei sunt aptæ, propter mollitiem affectuum quos repræsentāt. De hisce mollibus modulationibus verum est, quòd sicut auditum ad se alliciunt, ita animum quemque seuerum & grauem emolliunt ac eneruant, cogitationes affectusque non tantùm vanos ac leues, sed turpes quandoque suscitando in animis audientium, quemadmodum & nouerunt & docuerunt etiam ipsi profani Auctores; iuxta illud Sulmonensis Poëtæ:

Cantus theatricus animum emollit.

Ouid. de Remedio amoris.

Eneruant animos cithara cantusq; lyraque,
Et vox, & numeris brachia mota suis.

Cantus vis circa animi affectus.

Tantam vim inesse musicis concentibus & ratio & experientia docet, ad animos mortalium alliciendos

ciendos & commouendos, vt affectus cantui omnino similes in homine suscitent. Si cantus vehemens & concitatus est, concitet animum, & ad bellica inflammet; si lætus, exhilaret atq; demulceat; si mollis, emolliat animum; si etiam femineus, non poterit non femineos reddere etiam viros seueros & graues. Hinc D. Hieronymus ad Furiam scribens, inter alia vtilia monita illud in primis exhibet, vt caueat à feminarum cantu, vocans illum cantum diaboli, & sirenarum mortiferum concentum. Id puto intelligendum, quando à feminis cantantur verba vana & cantica profana; non autem quando in choro cantantur ab istis Psalmi, vel aliæ sacræ grauesque modulationes, quemadmodum à deuotis Sāctimonialibus vsurpantur tempore diuinorum Officiorum, ex antiqua laudabili consuetudine in Ecclesia Catholica vsu recepta. Nam modulationibus mollibus si aliquando adhibentur, profanari diuina Officia nemo negabit, non sine graui culpa tum musicorum, tum etiam musicos aduocantiū, si scienter hi permittant vanas turpesque compositiones, siue cantu siue sonis, in Ecclesia adhiberi.

D. Hieron. Ep. ad Furiam.

Feminarum cantus vitandus.

Declarat apposite ad hanc rem Cardinalis Caietanus, quot modis peccare contingat in vsu huiusmodi modulationum vanarum. Si adhibeantur, aut permittantur istæ vanæ modulationes in diuinis Officiis cum formali intentione eas adhibendi, culpa grauis committeretur, quæ dicetur peccatum superstitionis; quia istæ vanitates contrariæ sunt directè diuino cultui, cui debetur deuotio, at illæ prouocant saltem ad vanitatem, aliquando etiam ad malum. Deinde, quia huiusmodi cantores dici quodam modo possunt falsarij in

Caiet. ad 2.2.q.91. art.1.

Cantantes profana dici possunt falsarij.

in diuino cultu, dum miscent diuino cultui nomine Ecclesiæ expleto, quod minimè ab Ecclesia intenditur. quod tamquam grauem culpam Deus grauissimis pœnis vltus est. Adducit Caietanus vltionem illam tam seueram contra filios Aaron immissam, quando, erumpente igne ex Altari diuino, consumpti penitus sunt coram ipso Domino; quia ignem profanum & laicum adhibere nō sunt veriti in adolendo thymiamate. Iis similes sunt qui cantant vana in diuinis Officijs; adhibent enim ignem alienum & profanum, nimirum carnis & mundi, in Sacrificio diuino, quod est maximū nefas. Nam veluti ignis profanus flammas turpis concupiscentiæ accendunt cantus profani, vel saltem accendere apti sunt in animis audientium.

Leuit. 10.

In cantantes profana vltio Dei.

Nec possunt excusari, qui dicunt, posse adhiberi vanas modulationes tantummodò ad consonantiam, quam vulgò dicunt aërem, amotis verbis profanis, conformata illa consonantia verbis diuinis. Nam etiam si ex genere suo hæc conformatio nullum possit esse peccatum, quia ex natura sua talis consonantia est indifferens ad significanda sacra & profana, & ad vtraque potest referri & applicari; nihilominùs praxis ostendit, semper coniungi istiusmodi modulationibus aliquam circumstantiam aut effectum, quæ reddunt vitiatam actionem. Sæpè tales consonantiæ sunt prouocatiuæ ad malum, præsertim si ab aliquo intelligantur, & credantur à musicis adhibitæ ad hunc finem prouocandi audientes ad vanos & profanos affectus; hac namque posita circumstantia, semper peccatum intercedet lethale, aut veniale, pro ratione prouocationis.

Cantorum excusationes reijciuntur.

Alter

Alter defectus est ratione intentionis & finis ad quem diriguntur modulationes, si nimirum solius delectationis gratia quærantur, & adhibeantur, vt concursus & frequentia maior populorum ad Ecclesiam acquiratur. Magnus abusus est iste. Tunc non attenditur pietatis excitatio, & honor Dei, qui debet esse finis omnis cultus ab Ecclesia adhibiti, sed delectatio audientium; qui finis valdè contrarius est cultui diuino. Nam trahuntur laici ad Ecclesiã, non vt meliùs colant Deum, sed vt concentum audientes, temporis horas cum delectatione fallant, & eludant. Sicut isti laici culpam contrahunt iuxta delectationis quam intendunt qualitatem; ita similes efficiuntur illis Babyloniis, qui sibi, id est ad solam delectationem, non verò ad pietatis excitationem, cantari poscebant ab Israëlitis captiuis Hymnos Hebraicos: *Hymnum cantate nobis de Canticis Sion.* Vbi obseruat opportunè Lorinus, quòd non dixerint, *Cantate Deo*, sed *nobis*; in qua dictione consistit culpa digna reprehensione. Quod in illis reprehendimus, in nobis etiam aliquando reperitur, quod non sine animi dolore dico. Laici ad Templa conueniunt magis allecti à musicis concentibus, quàm à desiderio laudandi & colendi Deum, vel audiendi eius laudes. Si vox aliqua concinna, aut sonus peregrinus maximæ suauitatis sit audiendus in aliquo Templo, magnus fit omnium ordinum concursus & occursus: si nulla adsit melodia, licet statio fiat, vel Sermo habeatur, vel grauis & pius adhibeatur cantus, pauci conueniunt. Non erit abs re nostra, antequam à citato nuper Psalmo discedamus, aliam addere obseruationem; nempe, quòd qui profanas adhibent,

Error eorum qui musicos conducunt, vt concursum populi obtineant.

Psal. 136.

hibent, aut etiam qui admittunt modulationes in Templo Dei, sunt longè dissimiles piis illis Hebræis, qui à prædictis Babyloniis requisiti, vt Cantica Domini ad ipsorum delectationem vsurparent, strenuè responderunt, *Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* nolentes Sacros Hymnos gentilibus profanis exhibere. Isti autem, vt carnalium aurium indulgeant voluntati & voluptati, verba sacra profanis modulationibus adulterata quærunt, & exhibent. Sicut auditorum animos non ad sacra verba, sed ad modulationis alliciunt suauitaté, ita in Domum Dei (ait tam verè quàm piè Cardinalis Bellarminus) canticum inferunt Babyloniæ. Grauiùs peccare contingit Ecclesiarum Rectores, qui ad hunc finem obsequendi laicorum genio modulationes adhibent opportunas; imò, quod magis deplorandum est, magno studio perquirunt excellentiores peritioresque musicos, nec pecuniæ parcunt, vt eos ex longinquis conducant regionibus.

Psal. 136.

Bellarm. in Psalm. 136

Quot hisce temporibus reperiuntur Ecclesiarum Rectores, qui, modò videant Templa frequentibus populis, maximè nobilibus primariisque vtriusq; sexus personis, plena, se putant aliis diligentiores, intenti tantummodò ad conducendos peritiores suauioresq; cantores; nihil autem attendentes, cuiusnam illi sint vitæ & morum conditionis, nec quas modulationes adhibere velint. Non sine causa exclamat in huiusmodi rem eruditissimus piissimusq; Guilielmus Durantus his verbis: *Verùm hodie, dolenter refero, in Ecclesijs musici, qui cantorum vice funguntur, hominum omnium dissolutissimi sunt, adeò vt adagium populo dederint: Musicè viuere, hoc est dissolutè & effeminatè.*

Mores musicorum attendendi.

Guiliel. Dur. l. 3. de Rit. c. 21.

minatè. Non idcircò reprehenduntur pij musici, qui vita simul & voce Deum laudant, sed qui intemperatam traducunt vitam, quos non deberent conducere pij Rectores Ecclesiarum. Vtinam non aliquando omitterentur meliores occupationes, cuiusmodi sunt prædicationes verbi Dei, vt explendis modulationibus totus ac liber relinquatur locus & spatium ad animum auditorum delectandum. Deflebat aliquando D. Augustinus se præsentem fuisse huius generis modulationibus, quæ potiùs animum delectarent quàm commouerent ad pietatem, & magno humilitatis sensu dicebat: *Cùm mihi accidit, vt me ampliùs cantus, quàm res quæ cantatur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tamen mallem me non audire cantantem.* Qui hæc verba profert, idem ille est, qui asseruerat, se ex musicis Hymnodiis commotum aliàs esse ad compunctionem & fletum, ita vt non valeret continere lacrymas; nunc autem luget, quia se abstractum à Deo cognouerit & à pietate. Vnde, quæso, in Augustino hæc diuersitas effectuum? non quidem ex diuersitate audientis, qui idem erat non tantùm quoad substantiam, sed etiam quoad voluntatem erga Deum. Tota diuersitas oriebatur ex conditione cantus. Cantus graues & pij compunctionem lacrymasque ciebant, cantus verò molles & leues, solam delectationem respicientes, animum abstrahebant à rebus cantatis.

Musicus cantus solam delectationem intendens cauendus.

D. Aug. l. 10. Conf. cap. 33.

Cantus grauis lacrymas pronocat.

Quia diximus nonnullos abuti musicis cantibus, non erit idcircò minùs laudandus musicus cantus in Dei Ecclesia, quamuis inde vel propria ipsorum cantantium aut aliorum, nempe auditorum, emergat ruina. Hic effectus nec Hymno-

diæ, nec musicæ modulationi, nec Ecclesiæ intentioni est tribuendus, sed prauæ cantantium & psallentium conditioni. Appositè ad rem hanc pròloquebatur D. Thomas dum illa verba Apostoli Pauli expenderet, *loquentes vobismetipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus, cantantes*, &c. dicens: *Si ex hoc aliquis commoueatur ad dissolutionem, vel in gloriam inanem, hoc est contra intentionem Ecclesiæ.* quasi asserat, id esse adscribendum vitio cantantium, non rei cantatæ, nec menti Ecclesiæ cantum approbantis. Quare omnis affectus, siue bonus siue malus; ex cantu haustus ortum habet vt plurimùm ex conditione cantoris. Si quis cantet ad sui ipsius aut aliorum delectationem, is procul dubiò & se ipsum & alios abstrahet ab vtili consideratione eorum quæ cantantur. Qui cantat ex deuotione res deuotas, is attentior erit verbis à se prolatis, meliusque degustabit, ac degustare faciet spiritum in verbis decantatis latentem.

Ephes. 5.

Magnam sibi parant Dei iram, qui in Ecclesijs vsurpant modulationes profanas, & qui ad finem cantant profanum. Deus vlciscetur hanc grauem iniuriam sibi Domuiq; suæ illatam. Sibi quidem, quia nō colitur, sed spernitur à vilibus homúcionibus. Domui itē suæ, quæ domus orationis esse debet & deuotionis, non vanitatis, & leuitatis & profanitatis. Non relinquit Deus impunitos huiusmodi excessus & abusus, siue in hac siue in futura vita eos vindicans opportunè. Euentus duos hoc loco referam, quorum alter ad præsentē vitā, alter ad vtramque spectat. De quodam Monacho Cistertiēsis familiæ scribunt Historiæ, quòd cùm esset dono suauissimæ vocis ornatus, nec dignaretur

Cantores vanos punit Deus.

tur illam vſurpare quotidianis Hymnodiis, quia non Dei cultum,ſed propriã quærebat gloriã;diebus tantùm ſolemnioribus ſtatuerat cantare Reſponſoria & Verſiculos ob vanitatem. Deus declarare volens huic decepto Monacho, quòd non ſibi, ſed diabolo cantaret, hanc viſionem oſtendit alteri Monacho. Quadam ſolemnitate cùm Reſponſorium ſibi deputatum cantaret maxima vocis laſciuia, putans ſe valdè placere audientibus, ecce dæmon apparuit in figura pueri nigri & terribilis, qui manibus plaudens, & miro modo cachinnãs dicebat: O,ô,ô, benè cantauit,optimè cantatum eſt! En ad quem dirigatur ſuauitas canentium ob ſolam delectationem, nempe ad diabolum applaudentem. Specul. Exempl. verbo *Cantus.*

Acerbior euentus accidit alteri Religioſo Ordinis S. Benedicti, qui in monte Caſſino degens vocis ſuæ ſuauitate valdè gloriabatur. Hic cùm in Sabbato maioris Hebdomadæ, Diaconi vices agens ad Cerei benedictionem, adeò laſciuiret ſua voce, vt omnes traheret in admirationem, vix expleto præconio vltio diuina ſtatim affuit; nam inde viſibiliter ablatus eſt, ſed à quo, & in quem locum fuerit tranſlatus, neſcitur. Ex conditione vitæ ipſius timetur, ait Scriptor, quòd raptus fuerit potiùs ad pœnam luendam elationis, quàm ad præmium deuotionis. Supponit tamquam rem notam toti Monaſterio, quòd ſicut fuerat muſicus ſuauis & blandus, ita mores habuerit molles & irreligioſos, afferens ad confirmationem ſui dicti ſententiam diui Gregorij dicentis: *Cùm blanda vox quæritur, vita ſobria deſeritur.* Caueant ſibi cantores nimis profana amantes, ſi præſertim Religioſi ſint. Caueantur abuſus omnes, Cæſar. l.4. cap.8. *Cantantis vani pœna ſeuera.*

nes, tunc musica erit opportuna, & grata Deo, & piis personis.

Vtinam in Ecclesia Dei renouaretur praxis illius Decreti Aquisgranensis, quo describuntur optimorum musicorum conditiones, qui in Ecclesia Dei apti sint diuinas decantare laudes: *Tales ad cantandum & psallendum in Ecclesiis constituantur, quorum mens cum voce concordet, vt impleatur illud 1. Corinth. 14. Psallam spiritu, psallam & mente. Tales item eligantur, qui non superbè, sed humiliter & sapienter debitas omnino laudes persoluant, & suauitate lectionis ac melodia & doctos demulceant, & minùs doctos erudiant; potiusque exoptent in lectione vel cantu populi ædificationem, quàm popularem vanissimam adulationem.* Hoc modo rectè procederent musicæ modulationes, & Deus valdè illis delectaretur, & populi ad maiorem excitarentur deuotionem, & ab Ecclesiis arceretur omnis vanitas & leuitas, quæ graui Decreto nouissimè à Patribus Concilij Tridentini iubetur eliminanda, illis verbis ad Antistites directis: *Ab Ecclesiis verò musicas eas, vbi, siue organo siue cantu, lasciuum aut impurum aliquid miscetur, arceant.* Quod Decretum non tantùm intelligi debet circa Missæ Sacrificium, sed circa diuina quæcumque Officia, seu Hymnodiam, tam in Matutinis quàm in Vespertinis Horis; quia in omnibus militat eadem ratio allata à Patribus Concilij, nimirum, vt *Domus Dei verè Domus orationis esse videatur, ac dici possit.*

Musicorum conditiones bonæ quæ.

Trident. Sess. 22.

Non desunt hac ætate viri diuino æstuantes zelo, qui nullo patiuntur modo in Ecclesiis modulationes vanitatem leuitatemque redolentes. Ad quam rem testari nobis licet, quod nouimus ac-

cidiſſe Neapoliono Comitolo Epiſcopo Peruſino, viro miræ grauitatis, doctrinæ, probitatis & zeli. Hic ſuperioribus annis, dum in humanis viueret, ad quorumdam Regularium virorum Eccleſiam, vbi publicæ habebantur orationes, accedens, hilari fuit organorum ſonantium modulatione exceptus. Dum poſitis genibus ſe ad orationem venerabilis vir compoſuiſſet, aggreſſus eſt qui organa pulſabat feſtiuam quamdam harmoniam, putans fortè tum adſtantibus delectationem, tum ſibimet applauſum ſe allaturum. At ſanctus Epiſcopus, qui concentus cognouit theatricam qualitatem, vocans ad ſe Eccleſiæ Rectorem, opportuna vultus ſeueritate dixit: *Inuitaſtis me ad orationem, an ad choreas? ſilentium indicite organo, aut concentus mutationem; Eccleſiam Dei non decent huiuſmodi modulationes.* Noluit Apoſtolicus vir pati proſecutionem illius iam cœpti concentus, tum ne videretur ſua præſentia approbare, quod cognoſcebat loci & muneris ſanctitatem dedecere; tum vt huius euentus notitia ceteris Eccleſiis ſuæ Diœceſis, tam ſubditis quàm exemptis, formam præberet grauitatis Eccleſiaſticis concentibus debitæ, iuxta ſacri Tridentini Concilij grauia Decreta.

Diuini integritas Officij quomodo violetur occaſione muſicorum.

Cauendum eſt, ne, harum modulationum occaſione, integritas diuini violetur Officij; quemadmodum eueniret, ſi, dum alternatim explentur diuina Officia, nimirum à choro Eccleſiaſticorum ex vna parte, & à choro muſicorum ex alia, pars aliqua diuini Officij vel voce non exprimeretur, vel in aliam compoſitionem mutaretur. Accidit non ſemel, quòd Verſiculi Pſalmorum, qui reddi deberent à choro muſicorum, non

non voce, ſed vel organo ſolo, vel ſolis aliis inſtrumentis reddantur. Quo euentu, vt ſeruetur integritas, debent ij Verſiculi per vnum vel duos de choro voce congrua, quæ ab omnibus exaudiri queat, pronuntiari; nam alioquin medietas Pſalmorum omitteretur. Contingit quandoque à muſicis mutari Hymni cantum in aliam compoſitionem ſuauiorem, ad arbitrium. Quo euentu, qui ſunt in choro Eccleſiaſtici debent Hymnum ab Eccleſia præſcriptum omnino ſupplere. A nonnullis denique omittuntur aliquando vnus vel plures Pſalmi, ob eamdem cauſam, ſcilicet inſeruiendi feſtiuioribus aliis aut inſtrumentorum aut vocum ſymphoniis. Hoc omnino repugnat formæ diuino Officio ab Eccleſia præſtitæ, quam nefas eſt mutare, vti ſumus mox dicturi.

CAPVT XII.

De defectibus circa formam diuini Officij.

Canonicarum precum dignitas, & ſanctitas. FORMA diuinarum laudum, quam in Horis adhibemus Canonicis, tantæ eſt dignitatis ac ſanctitatis, vt nefas ſit illam aut mutare, aut minuere, aut quoquomodo violare. Dignitas & ſanctitas huius facilè comprobatur ex omnibus illis Capitibus, quæ primo Libro deſcripta ſunt, circa præſtantiam & effectus harum laudum; quia nimirum à Spiritu ſancto, qui Sponſus eſt Eccleſiæ, eſt dictata: quæ autem à Spiritu ſancto ſunt, alta ſunt & ſancta. Deinde, quia ſublimia Religionis noſtræ myſteria complectitur, vt ſan-

ctiſſimæ

ctissimæ Trinitatis, Dominicæ incarnationis, vitæ, passionis, mortis, Resurrectionis, & iudiciariæ potestatis. Præterea quia comprehendit religiosissimos actus, quos erga Deum exercere debemus, fidei, spei, caritatis, adorationis, submissionis, laudationis, gratiarum actionis. Insuper, quia offert verba & sententias aptissimas ad omne bonum obtinendum, & ad omne malum auertendum. Vlteriùs, quia intentio Ecclesiæ, in huius formæ præscriptione & vsu, est altissima & sanctissima. Tandem, quia ab eadem Ecclesia graui præcepto iubetur, vt non liceat sine culpa illam violare, præsertim post editam Pij V. constitutionem, quæ ritum præscribit Officio diuino.

Integritas igitur huius formæ seruanda est, ita vt nemo sciens prudénsve omittat aut totum Officium, aut aliquam Horam, aut eiusdem partem, ne culpam contrahat vel mortalem, vel venialem, magis minúsve grauem pro qualitate tum omissionis, tum omittentis: nam etiam omittentis conditio sicut augere potest obligationem recitationis, ita etiam poterit aggrauare violationem. Si omittens est in sacris constitutus Ordinibus, & etiam beneficiatus, grauiùs certè delinquit quàm simplex Clericus tantummodò beneficiatus: ita & Sacerdos Religionem professus magis delinquere censebitur quàm Sacerdos simplex. Qui item plura beneficia possidet, magis peccat quàm vnum tantùm possidens. Ad eiusdem formæ conseruationem spectat ordo constitutus Horis Canonicis, ita vt nemini liceat, sine causa rationabili, hunc ordinem interuertere siue Horarum, siue Psalmorum. Si aut obliuio aut

Recitantis conditio obligationem augere potest.

Horarum & Psalmorum ordo seruandus in recitatione Officij diuini.

aut causa cogeret ordinem mutare, ita vt posterior Hora dicatur ante expletam priorem; aut quis Psalmum Lectionemque posteriores dicat ante priores, tunc peracto officio debet supplere prætermissa. Imò si aliquis, ex mala consuetudine contracta, solitus esset hunc ordinem scienter interuertere absque causa, non excusaretur à lethali noxa, quia grauiter derogat ordini ab Ecclesia constituto, & obseruato.

Syncopatio vitanda.

Vitiari contingit huius formæ integritatem variis modis. Primò verborum syncopatione, quando nimirum verba absorbentur, mutilantur, & truncatim proferuntur; quemadmodum, non sine audientium offensione, euenire conspicitur in multis Ecclesiis tam Canonicorū quàm Regularium, ob nimiam recitantium festinationem, qui neque seipsos intelligunt. Huiusmodi syncopatio si est notabilis, quia accidit Officio publico, lethalem noxam habet coniunctam, quia violatur præceptum in re graui. Quando præscribitur à Iure, vt diuinum celebretur Officium studiosè, explicauit Glossa intelligendum esse absque syncopa, & absque mutilatione. Quæ culpæ grauitas excusaretur, si abusus & excessus non esset magni momenti. Imò omnis culpa excusaretur, si inuoluntaria foret syncopatio, vti accidit linguam habentibus aliquo impedimento detentam, nimirum aut naturali balbutie, aut præcipitantia, aut etiam inolita consuetudine, quæ studio corrigi emendarí ve nequeat. Vitiatur etiam interruptione, dum quis inter recitandum interponit aut actiones, aut sermones ad ipsum Officium nihil spectantes, nec saluti spirituali aut corporali, nec item vtilitati aut proximi aut ipsius psallentis

C. Dolētes. De celebr. Missæ.

Studiosè recitandum Officium diuinum.

pſallentis neceſſarios. Vnitas vniuſcuiuſque Horæ ſicut pertinet ad ſolemnem ritum, & ad formam ab Eccleſia præſcriptam, ita ſeruanda eſt iuxta præſcriptionem, alioquin culpa contrahitur maior minórve, iuxta quantitatem interruptionis. Ad quam iudicandam, an magna ſit vel modica, expendi debent qualitates Horæ tunc temporis recitatæ. Sicut non omnes Horæ ſunt æqualis formæ, ſed vna eſt altera longior, ita maior requiretur interruptio in longiori Hora, veluti in Matutinis, quàm in breuiori, veluti Tertia, Sexta, Nona. Et ne integritas maneat violata, in omnibus hiſce caſibus ſupplenda ſunt quæ fuerunt interrupta. Non decet tamen ſtatim ſupplere in ipſa Officij recitatione, niſi tam modica eſſet omiſſio, vt poſſet commodè ſuppleri abſque aliorum offenſione, & eius dilatio in finem Officij periculum afferre poſſet obliuionis. Melius ſemper cenſetur, ſupplere omiſſiones poſt Horam expletam, quia omnis ſibilatio & muſſitatio, quamuis leuis, offendit ſocios vicinos.

Omiſſiones in diuino Officio quomodo, & quando ſupplendæ.

Numquam dicenda erit violata huiuſmodi integritas ex modica aliqua omiſſione ſiue partis, ſiue etiam integri verſiculi, quando ea euenit ex naturæ aliqua neceſſaria occaſione; qualis eſſet tuſſis importuna, aut excreatus, aut ſternutatio, quæ nec impediri, nec differri commodè poſſunt. Expleta naturæ neceſſitate, melius eſt inceptum proſequi cantum vnà cum aliis, quàm propriæ conſulere ſatisfactioni, ſubmiſsè repetendo omiſſa, non ſine circumſtantium offenſione, quemadmodú quidam plus iuſto timidi repetere volunt.

Si interruptiones acciderent ex cauſa ad ipſum Officium diuinum pertinente, vti quando mini-

Omissiones ratione Officij occurrentes an supplenda. stri celebranti solemniter deseruire debent, vel lumina ab Altari allaturi sunt; vel incensum è sacristia desumpturi, vel ad Altare procedunt, tùnc nulla contrahitur culpa ob has interruptiones: imò, secundùm aliquos Doctores, isti non tenentur supplere quod omittunt, dum in rebus ad Officium diuinum necessariis occupantur; quia illa occupatio supplet loco Officij non auditi, dum ministrant solemnitati recitantium. Quæ sententia sicut videtur rationi conformis, ita deseruire potest timidioribus, ne abstineant à necessariis muniis ad chorum spectantibus, ob timorem peccati. Nihilominùs consultius est, in fine chori supplere quod omissum sit, præsertim si pars omissa sit notabilis, vti apposité monuit Nauarrus, vt integritas formæ seruetur.

Molfes. Tractat. 5. de Hor. Can. c. 2. nu. 21.

Nauar. de Orat. c. 10.

Interruptiones non admittendæ ob quālibet causam. Quamuis dari possint causæ legitimæ, quæ excusent à culpa quasdam diuini Officij interruptiones, præsertim non graues, qualis esse potest vtilitas aut spiritualis, aut etiam ciuilis seu corporalis proximi, quemadmodum obseruauimus fieri à viris tum doctrina tum religione insignibus, qui è choro exeunt, vt vocantibus laicis respondeant; iisque dimissis, iterùm ad chorum redeunt, prosequentes recitationem cum aliis, supplentes deinde, expleto Officio, quod omiserunt tempore absentiæ: nihilominùs, si necessitas non vrgeat, laudabilius est, Deo in primis vacare, deinde laicis etiam maximè nobilibus respondere. Huius rei insigne exemplū reliquit posteris sanctus Ludgerus Episcopus Monasteriensis, qui accersitus à Carolo Magno Imperatore, ob grauia Reipublicæ negotia, dum hic cum suis familiaribus diuinum recitaret Officium, licet ter

Surius 26. Martij.

ter fuiſſet per primarios Palatij viros ſollicitè vocatus, noluit tamen niſi conſummatis Horis adire Imperatorem, diuinum opus cunctis aliis negotiis anteponendum cognoſcens. Indignatus Imperator conqueſtus eſt de hac mora. Epiſcopus deuotus hanc obtulit excuſationem: *Iuſtiſſimæ diſcretionis regulam ſecutus, Deum tibi & cunctis in terra mortalibus præferendum cenſeo, ideò non ob Imperatoriæ maieſtatis contemptum, vti maleuoli criminantur, ſed potiùs propter tuam ſalutem, quæ Deo debebam priùs exoluere curaui, expeditior effectus ad ea quæ mihi à te mandabuntur.* Hanc reſponſionem Chriſtianiſſimus Imperator admirans ait: *Gratias habeo, Epiſcope, quia qualem te eſſe credidi ſemper, talem te nunc eſſe expertus ſum. Tu, vt hactenus feciſti, Dei ſemper exequere voluntatem, & ſimul nobis deuotus & fidelis, pro noſtri Imperij ſtatu orare memento.* Hic ſanctus vir exemplum dignum reliquit omnibus Eccleſiaſticis circa modum proſequendi laudes Dei inceptas, nec eas facilè interrumpendi ob ſæcularia negotia, neque propter potentiam aut reuerentiam Magnatum, cùm maior ſit dignitas Dei, quem tunc alloquuntur, quàm omnes terrenæ poteſtates; nec propter timorem amittendi gratiam ſiue iſtorum ſiue quorumcumque amicorum, qui imò coguntur vehementiùs amare & æſtimare eos, qui Deo tanta ſeruiunt fidelitate. Audiant hoc exemplum qui libenter è choro diſcedunt, vt laicorum negotia expediant. Vtinam quidam non reperiantur, qui negotiorum occaſiones quærant, vel etiam data opera differant negotiorum expeditionem ad tempus diuini Officij, vt euocentur à choro.

Officium diuinum non omittendum propter principum negotia.

Dei opus præferendum ceteris negotiis.

Commutatio Officij illicita.

Violatur tandem forma diuini Officij, quando quis commutaret sine iusta causa Horas vnius diei in alias alterius diei. Si quis Officium Feriæ quintæ vel Dominicæ commutaret in Officium Feriæ tertiæ, quia breuius sit, id est violare legem latam à Pio V. in re graui. Nam si culpa grauis est omittere partem alicuius Horæ notabilem, vt quando quis tertiam aut quartam Matutini partem omitteret; ita etiam culpa grauis dicenda est, quando quis integras Laudes Matutinas commutaret in breuiores alterius diei, quia non soluit integrum pensum illi diei debitum, sed potiùs tantummodò partem illius. A qua culpa excusari possunt, qui per obliuionem, aut ignorantiam, aut errorem, aut inaduertentiam in ordinando Officio diei ad hanc deuenirent mutationem. Quemadmodum si non rectè aspicientes Kalendarium, putassent eo die esse aliquam festiuitatem, cùm esset Feria; vel Feriam crederent, cùm esset festiuitas. In his euentibus bona fides excusat; tuncque valet illud vulgatum proloquium: *Officium pro Officio supplet.* Alias causas à Doctoribus admissas ad tolerandã aliquam Officij mutationem, eam præsertim, quando quis ex deuotione per aliquam tantùm vicem mutaret Officium de Feria in Officium Sancti eo die occurrentis, de quo Ecclesia non celebrat; has, inquam, causas non admitterem in publica recitatione Officij quæ in choro expletur: maior enim extat imposita obligatio communi & publicæ recitationi quàm priuatæ, circa rituum Ecclesiæ obseruationem; sicuti & Decreta Summorum Pontificum, circa tempora, locum & modum psallendi tradita, diriguntur ad psallentes publicè

Nauarrus cap. 19. de Orat.

De Cõsecr. Dist. 5. cap. *Conuenit.*

cè in Ecclesia. Nec libertas, quantum ad tempus, locum & modum recitandi concessa priuatis personis, ad publicam in choro recitationem extendi debet: imò in ipsa priuata recitatione locum nequit ampliùs habere ista præcitata doctrina, concedens, deuotionis causa, mutationem Officij, cùm id nuper fuerit graui sacræ Rituum Cogregationis Decreto, auctoritate summi Pontificis Vrbani VIII. edito, omnino prohibitum; sublata etiam Episcopis facultate, quidquam in Romano Breuiario circa Officij qualitatem mutandi ex quacumque causa, inconsulto Romano Pontifice. Quare neque in choro, neque priuatè quis poterit in posterum, siue ex deuotione, siue ex alia simili causa, mutare Officij diuini qualitatem siue formam præscriptam in Romano Breuiario, alioquin recitationis obligationi minimè satisfaceret, vt distinctè cauetur in dicto Decreto.

Illam tamen censent docti & pij viri causam legitimam mutandi, etiam quoad chorum, aliquas diuini Officij horas, quando quis extra chorum recitare incepisset Officium vnius qualitatis, iuxta ritum in Kalendario descriptum, & ad chorum accedens, inueniret, ab aliis tunc fieri Officium siue Dedicationis Templi, siue Reliquiæ in ea Ecclesia existentis; nam eo euentu licitè poterit iste explere reliquum Officium iuxta chori ritum, nec huiusmodi mutatio dicenda esset vitiosa.

Huius formæ conseruationi maximè deseruit studium conformandi se toti Ecclesiæ; ita vt, quantum fieri possit, vbique seruetur eadem forma, nec ob quamlibet causam facilè mutetur,

ſicuti aliquando in multis diœceſibus, ad faciliorem recitantium commoditatem, accidere ſolet, non ſine graui offenſione pulchritudinis & decoris Eccleſiaſticæ Hierarchiæ. Conſpicere nobis contigit apud nonnullas Septemtrionalis regionis vrbes, ab Eccleſiaſticis, ex quorumdam Prælatorum ſiue incuria ſiue culpabili conniuentia, ad indulgendum aut ipſorum pſallentium, aut laicorum conuenientium, Magnatum præſertim, genio, tum Veſperarum, tum Matutini Officium trium tantummodò Pſalmorum cantu abſolui, quamuis ibidem Romanum Breuiarium, auctoritate Pij V. ſummi Pontificis recognitum & approbatum, ſit in vſu. Vigilare debent omnes Epiſcopi, & alij Prælati Ordinarij, vt ſi qui ſunt introducti abuſus circa hanc formæ variationem, vel quia mutata ſint Officia Feriarum in alia Sanctorum feſtiua, occaſione ſumpta ex quolibet Altari vel beneficio in Diœceſi exiſtentibus, vel quia mutilata ſint Officia ex pronitate hominum ad libertatem, prorſus tollantur, & ad formæ vnitatem cum tota Eccleſia reuocentur; vt Eccleſiæ vniuerſali, quæ eſt Sponſa Chriſti, ſua reddatur pulchritudo & venuſtas, quæ maximè elucet in conformitate & vnitate omnium rituum ad Dei cultum ſpectantium. Ad quam rem deſeruire maximè poterit vniuerſalis in omnibus Diœceſibus obſeruatio Rubricarum Romani Breuiarij. hoc modo omnes Eccleſiæ particulares erunt Romanæ Eccleſiæ, omnium matri, conformes. Si nihilominùs aliqua Eccleſia, aut Regularis Ordo, ex Summi Pontificis indulto, proprios ritus habere permittetur, in eo ſaltem conformitas vnitaſque elucebit, quòd ſicut ritus particulares

Eccleſiæ pulchritudo redditur venuſtior ex rituum vnitate.

particulares ab eodem vnico fonte (ab Ecclesia Romana) cognoſcentur accepti, ita erunt ab omni leuitatis labe immunes. Experientia enim duce, coacti ſumus videre haud paucas leuitates, meliùs forſan dixerim profanitates, in Officiis earum Eccleſiarum, quæ proprias ſibi, inconſulta Roma, præſcripſere Rubricas. Vidimus, vt quid peculiare de his leuitatibus ſignificetur, in quibuſdam ſolemnioribus feſtiuitatibus præſcribi pſallentibus potum ceruiſiæ & vini, aliquando largiori aliquando parciori menſura, iuxta maiorem minorémve Officij ſolemnitatem, à Prælato tribuendum. Quare par eſt, vel omnimodam ſeruare rituum vnitatem, vel ad eam, quammaximè fieri poteſt, accedere; vt ſicut vnus eſt Deus cui cultus exhibetur, ita vna ſit colendi forma apud omnes vbique nationes & regiones, vbi vnus idemque colitur Deus, cui ſit ſemper omnis honor & gloria.

CAPVT XIII.

Temporum inordinatio caueatur in diuino Officio.

PERFECTA ordinis ratio ſicut tempora operationibus præſcribit, ita eorumdem temporum obſeruationem maximo ſtudio tuetur, vt ipſæ operationes reddantur perfectiores. Inter conditiones viri iuſti ab Hymnographo cognitas ac celebratas, illa eſt præcipua, vt temporum ſit cuſtos ſolertiſſimus; nam aſſimilatur arbori ſecus decurſus aquarum plantatæ, quæ fructus ſuos reddit temporibus præſcriptis: *Et erit tam-* Pſal. 1.

Temporum obſeruatio eſt maximi ponderis.

quam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Quia igitur Officium diuinum est fructus præcipuus eorum qui Deo colendo vacant ex Officio (iuxta illud diui Pauli Apostoli pronuntiatum : *Offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius.* vbi pensum diuinarum laudum fructum labiorum appellat) expedit omnem collocare curam, vt stata tempora cuique Horæ assignata mordicus seruentur, ob multas vtilitates inde prouenientes.

Hebr. 13.

Primò ex hac temporum obseruata distinctione meliùs ortum habet illa diuinarum laudum continuatio, quam asseruimus in Operis Præfatione, ita vt in terris nulla ferè temporis hora possit reperiri huiusmodi laudibus omnino vacua, siue per diem, siue per noctem. Præterea dæmonis artes faciliùs superantur. Ea est hostis nostri intentio astuta, vt, quando non potest ab aliquo facilè obtinere Officij diuini dimissionem, studeat saltem obtinere dilationem modò ad vnum, modò ad aliud tempus magis commodum, donec ad eas temporis angustias coniiciat, vt vel penitus omittatur recitatio, vel saltem, ob nimiam festinationem, malè expleatur. Huic satanicæ astutiæ facilè resistunt, qui statis horis ad chorum accedunt, vel eidem tempori se accommodant, omni deposita occupatione, vt suæ satisfaciant obligationi.

Diaboli ars circa temporum obseruationem.

Qui has temporis ordinatas præscriptiones seruare non studet, potest sibi non mediocre afferre detrimentum; quia iustè priuabitur illis donis, quæ à Deo concedi solent ea qualitate temporis,

Vtilitates ex Horarum obseruatione.

poris, propter conditionem mysteriorum quæ vni magis tempori quàm alteri conueniunt. Ad huius rei maiorem expressionem afferam argumentum illius partis, quæ in Officio diuino dicitur Hora tertia, ex qua ad alias Officij partes poterit vnusquisque simile transferre argumentum, cùm omnes suum contineant peculiare mysterium. Ille ordo Psalmorum & orationum horæ diei tertiæ adscriptus tanta continet mysteria, vt à præcipuis Ecclesiæ Doctoribus semper in magna habitus fuerit veneratione, ob eam rationem; quia cognitum est, tempus illud orationis esse maximè opportunum ad obtinenda Spiritus sancti charismata: nam eâdem hora Spiritus sanctus super nascentem Ecclesiam in linguis igneis largissimè effusus descendit, ad corda Apostolorum & discipulorum inflammanda. Hanc horam sanctus Basilius dicebat ab orantibus esse maxima diligentia frequentandam. Par est credere, quòd sicut Apostoli, cum discipulis & mulieribus & sanctissima Deipara Virgine in vnum orantes, fuerunt à Spiritu sancto repleti, ita paratus sit descendere super deuotos psallentes in choro eadem hora, quæ dicta est in Iure *Hora sacra.* Arbitror sic dictam esse ab effectu consecrationis Apostolorum per Spiritum sanctum in ipsos effusum, & paratum etiam aliis effundi. O felix hora, quæ felices reddere potest deuotè orantes, præsertim in vnum coactos, & vnitos. De hac aurea hora non dubitauit asserere Rupertus Abbas, quòd adueniens Spiritus sanctus in discipulos, non solùm eam sanctificauit, sed viuificis dedicauit mysteriis.

Spiritus sanctus hora tertia descendit super Ecclesiam.

S. Basilius in Reg. fusiùs disp. inter. 37.

C. *Non liceat.* Distinct. 44.

Hora tertia oratio-nis dicitur aurea, & sacra.

Quod assertum est de hac particulari hora,

idem asseri potest de aliis horis ad publicè orandum deputatis. singulas enim suum mysterium continere, semper docuit Ecclesia. Nec dubitandum est de mysterij assignatione, an qualitati precum, an tempori fuerit affixa: nam huic, non illi facilè conuincitur deberi; quia Hymnorum & precum tum numerus, tum qualitas singulis Horis posita non eamdem semper habuit formam, sed varias subiit mutationes ad temporum & ætatum mutationes. At tempora Horarum Canonicarum ab initio nascentis Ecclesiæ semper eadem fuerunt, tamquam tempora Hymnodiæ & orationi destinata. Id non obscurè colligunt Doctores ex testimonio sancti Lucæ, dum refert prodigiosum miraculum restitutæ sanitatis claudo iacenti ad portam Templi Ierosolymitani, quæ dicebatur Speciosa, à sanctis Apostolis Petro & Ioanne. Vt sanctus Historicus describeret temporis circumstantiã, ait tunc fuisse horam orationis nonam; quod idem sonat, ac si diceret, fuisse horam orationis, quæ erat nona. Qua forma dicendi duo innuuntur, nempe & tempus ipsum fuisse orationi consecratum, sicut etiam hodie existit; & alias quoque fuisse horas orationi assignatas, à quibus hæc discernitur ex nomine proprio.

Tempora orationibus assignata eadem sunt.

Qui sine causa has non seruant horas mysteriis sanctis refertas, peruertunt & confundunt, non sine graui iniuria, hierarchicum Ecclesiæ sanctæ ordinem, vt suis vel cupiditatibus vel commoditatibus inseruiant. quod sibi Deus displicere declarauit mira visione facta cuidam Monacho eremum habitanti. Huic, quando alimenta deficiebant, prouidebatur cibus ab Angelis, qui deferebant vuas ad eius sustentationem. Contingebat

Tempora praeuenientes à Deo puniuntur.

Abbas c. 1. de Celebr. Miss. ex Io. Andr.

gebat aliquando vuas esse perfectas, aliquando agrestes, aliquando putridas. Interrogatus Angelus, quæ esset diuersitatis causa, respondit, se portare bonas vuas, quando Officium debitis persoluebat horis; agrestes, quando tempus præueniebat; marcidas, quando vltra tempus differebat. Numquam deberent, nisi graui vrgente causa, statæ horæ commutari, ne mysteria in illis contenta confunderentur. Si necessitas aliqua aliud suaderet, tunc minus malum est præuenire, & anticipare, quàm differre, quemadmodum agrestes vuæ cælitus prouisæ ab Angelo declararunt. Nam minus malum erat habere agrestes quàm marcidas vuas.

Ecclesiæ benignitas circa temporum commoditatem.

Satis superque omnibus Ecclesiæ ministris esse deberet illa Ecclesiæ matris benignitas, quæ, humanæ prouidens imbecillitati, tempus Vesperarum & Completorij adaptauit hominum commoditati. Nam à veteribus fidelibus recitabantur Vesperæ post Solis occasum, quando sidus illud, quod Vesper nuncupatur, in cælo apparere conspicitur, vti nomen ipsum Vesperarum demonstrat; & fuit obseruatum à sancto Isidoro: Completorium autem explebatur prima noctis vigilia à mox ituris cubitum. Idcircò in Ordine sancti Benedicti tenentur Monachi, ex Regula, post peractum Completorium custodire silentium vsque ad sequentem lucem diei. Nos Clerici Regulares Paulini in nostro Ordine idem seruamus silentium à benedictione Prælati data vnà cum aspersione aquæ benedictæ, post conscientiæ examen, & statas precationes ad Deum, ad beatam Virginem Deiparam, & ad sanctum Paulum in communi conuentu factas sub tempus mox futuri

S. Isidorus l. 6. Etym. c. vlt. & de Eccl. Officio cap. 22.

turi cubitus, vſque ad ſubſequens manè poſt abſolutionem Horarum Matutinalium, venia loquendi obtenta ab eodem Prælato. Quapropter Horæ veſpertinæ & Completorij, quæ antiquitus inter nocturnas habebantur, modò, ex Eccleſiæ indulgentia, cùm ſint factæ diurnæ, vt laicorum conuenientium deſeruiatur commoditati, ſolo antiquo retento nomine, ob myſteria in illis repræſentata, ſaltem retinendæ à nobis ſunt temporibus opportunis, non eas nimiùm anticipatè ſollicitantes, vt earum myſteria, ſcilicet depoſitionis Chriſti è Cruce per Veſperas, & eiuſdem ſepulturæ per Completorium ſignificata, quantū fieri poſſit, propiùs ſaltem obſeruemus.

Veſperarū & Completorij myſteria.

Vigilare maximè tenentur ij, quibus imminet cura, vt, tam in Religionibus quàm in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis, diuina perſolúantur Officia, ne ſtata violentur tempora; ne ipſi contrahant culpam grauiorem, aliquando à Deo ſeueriſſimè puniendam. Quamuis vera eſſet Cardinalis Caietani ſententia, quòd temporum conſuetorum obſeruatio neque in publicis precibus in choro expletis obliget ſub mortali reatu, quia eſt tantummodò circumſtantia exterior: nihilominùs quod in miniſtris recitantibus forſan nulla eſſet culpa, ob rationem à Caietano allatam, non videtur poſſe cenſeri ab eadem culpa immune in iis, ad quos ſpectat ex officio; quia hæc conſuetudo in publicis actibus videtur habere vim præcepti, maximè cùm ad Superiores directum ſit illud Decretum, quod in Concilio Viennenſi traditur circa tempus debitum Horarum obſeruandum per verbum *ſancimus*, quod importat præceptum. cuius verba ſunt: *Sancimus*,

Caietan. in Sum. verbo *Hora*.

Superiorū obligatio circa tempus recitationis.

Clem. I. de Celebrat. Miſſ.

mus, vt illi, ad quos pertinet (nominat autem Superiores omnes Ecclesiasticos, tam Episcopos quàm Regularium Prælatos) *curent, vt in Cathedralibus, & Regularibus, & Collegiatis Ecclesiis, horis debitis deuotè psallatur.* Istis Superioribus sicut incumbit maior obligatio, maior quoque adhibenda ab ipsis est diligentia & vigilantia, vt obligationi faciant satis. Numquam omnino permittendum est, omnes Officij horas simul expleri, cùm diuersis vicibus & distinctis spatiis sint persoluendæ, ne culpa reddatur maior & grauior, sicut excessus grauior foret.

Si alicubi iam inoleuisset iste abusus præueniendi anticipatè nimis stata Horarum Canonicarum tempora, quemadmodum haud sine nostra vidimus admiratione in quibusdam Ecclesiis introductum, curent Episcopi, & Prælati, & alij ad quos spectat, ea reuocare ad terminos præscriptos. Quædam Ecclesiæ, vt vidimus, tempore Quadragesimalis ieiunij, quando Vesperæ conceduntur absoluendæ ante comestionem, quæ deberet esse circa meridiem, ita tempestiuè eas absoluunt in choro, vt comestionis legitimum tempus tribus adhuc distet horis. Aliæ per Octauam sanctissimi Corporis Christi Horas Vesperarum & Completorij vix elapso meridie absoluunt, vt maturiùs queant Canonici & Cappellani se expedire ab Officio matutino sequentis diei, quod mox statim persoluunt. Horarum istarum inordinationes corrigendæ sunt ad normam temporum debitam.

Abusus quarumdam Ecclesiarum circa tempus Horarum.

Hinc est, quòd obseruãtiores sacrorum mysteriorum, etiam quando priuatim Officium recitant, nituntur, quantum possunt, se conformare

Sacrorum rituũ reuerentia quãta apud studiosiores.

re ſtatis horis quibus publicè in choro recitatur, tum vt meliùs repræſentent myſteria cuilibet Horæ aſſignata; tum vt aliorum orantium participare queant fructum, vt ſicut illis coniunguntur in oratione, ſi minùs quoad locum, ſaltem quoad tempus, ita coniungi mereantur quoad fructus, & effectus; tum denique ob reuerentiam ſacrorum rituum: vti nos, non ſine noſtra excitatione, aduertimus in noſtro venerabili Coſmo Doſſenio, qui, ob hanc ſacrorum rituum reuerentiam, numquam, neque in itinere, ad celebrandum ſacrum myſterium poterat adduci, quamuis cognoſceret nullum eſſe peccatum id facere, niſi anteà diuinum expleſſet Officium nocturnum. Contrà verò negligentiores omnem confundunt ordinem, differentes quandoque ad noctem quæ dicenda forent prima luce, vanum reddentes ſenſum verborum quæ proferunt. Dicent, *Iam lucis orto ſidere*, quando iam omnia tenebris ſunt obruta; quod valdè indecorum eſt, & ab omni pio animo cauendum.

Poſſet alicui priuato accidere Horarum inordinatio non ſolùm abſque vlla culpa, ſed etiam cum meriti lucro. Qui caſus tunc euenire poteſt, quando adueniente hora ſtata conueniendi ad chorum, v. g. ad Horam tertiam, ſi quis recordaretur ſe, ob occupationes, ſiue etiam ob inaduertentiam, nondum expleſſe horam Primam, poſſet iſte abſque vlla culpa, imò deberet, vt ſuo muneri faciat ſatis, pſallere cum aliis, & deinde ſupplere Horam omiſſam. Hoc melius eſſet, quàm à choro abſtinere, vt propriæ conſulat commoditati.

CAPVT

CAPVT XIV.

Acediæ defectus quales.

NVLLVM quaſi aut moleſtiorem, aut frequentiorem, aut magis infeſtum dæmonem habere poſſunt Hymnodiæ ſtudioſi, quàm ſpiritum acediæ, quemadmodum dicere ſolebat Abbas Nilus. Cui niſi diligentiæ ſtudio viriliter occurratur, ad tantum deuenire poterit animus languorem, vt dici queat conſenuiſſe in actionibus virtutum. Acedia quò magis in ſe ipſa excreſcit, quaſi altera annorum ſenectus, eò magis animi vires debilitat, & conſumit. Sicut ſenes, ob grauē ætatem, virium experiuntur imbecillitatem, tardi effecti ad omnem vitæ naturalis actionem, tardè loquuntur, tardè mouentur, tardè incedunt; ita animus, ob ſenectutem ſpiritualem ab acedia contractam, redditur ſegnior ad omnia virtutis munia, non ſine maximo meritorum diſpendio, imò & ſalutis periculo, quia hic torpor vi ſua poteſt penitus obruere omnem ſpiritum; quemadmodū Eccleſia innuit in quodam diuini Officij Hymno Deum exorans, vt ab hoc vitio pſallentes defendat:

Nilus de Octo vit. cogit. c. De acedia.

Acedia & ſenectutis ſimilitudo.

Hym. Matut. Fer. 3.

Fuga catervas dæmonum,
Expelle ſomnolentiam,
Ne pigritantes obruat.

Nemini parcere ſolet hoc vitium, ſed omnes aliquando oppugnat, licet tamen non omnes expugnet. Sicut omnes corpore conſtamus & carne, ita corruptibile corpus & inhabitatio terrena aggrauant animum; & caro concupiſcens aduerſus ſpiritum refugit virtutum exercitia. Niſi carnis deſideria

Acedia motus omnes tentat.

deria reprimantur studio sanctæ mortificationis, acedia viribus aucta spiritus vim eneruare & extinguere conatur. Deplorauit aliquãdo hanc miseriam, quam experiri cœperat, Dauid, cuius initiis studuit se viriliter opponere implorans à Deo
Psal. 118. auxilium: *Dormitauit anima mea præ tædio; confirma me in verbis tuis.* Quamuis diceremus, quòd Dauid tunc loquebatur more Prophetarũ, non quia ipse acediæ vim fuerit passus, sed in persona sua aliorum infirmitates descripserit; illud saltem ad rem nostram aduertere debemus, quod traditur à sancto Rege hisce verbis. Duo declarare videtur, nimirum effectum acediæ, & verum illius remedium. Effectum acediæ dicit animæ dormitationem: *Dormitauit anima mea præ tædio.* Torpens enim anima ob acediam, quasi videtur dormire in Dei contemplatione, non valens superare somnum: sicut qui somni vi opprimitur, licet cupiat expergisci, soporis tamen altitudine superatus submergitur à somno. Magna vis acediæ, quæ ita aliquando occupat vires affectus, vt vix compos sui possit esse animus, quasi nequeat etiam quod vellet. Qui hoc morbo laborat, sicut eget Medico perito, ita alius hic esse nequit quàm omnipotens Deus, ad quem se conuertit Dauid, eum exorans vt opem ferat: *Confirma me in verbis tuis.* & hoc est quod secundo loco docuit Dauid in hac sua oratione, nimirum à Deo expectandum esse remedium acediæ, & torporis. Si adsit Deus, omnis torpor & tristitia procul aberit. Vbi Deus est, ibi lætitia, ibi feruor ardorque adesse cõspicitur. Tanta est diuinæ præsentiæ, etiam tantummodò cogitatæ, vis, vt omnem depellat tristitiam, aut tædium; sicut Sol adueniens tenebras de-

Acedia remedium à Deo.

Dei præsentia acediã pellit.

depellit, & fugat. quod canebat Dauid dicens: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* sola Dei cogitatio illum delectationibus replebat. Quas delectationes multò meliùs operatur præsentia per gratiam actualem. De illis duobus discipulis, qui tristes pergebant in castellū Emmaus, proditum est, quod statim ac præsentem habuerunt Christum Dominum, cordis ardorem & hilaritatem senserunt: vnde alter alteri præ lætitia reuocabat in mentem, *Nonne cor nostrum ardens erat dum loqueretur in via, & aperiret Scripturas?* Psal. 76. Luc. 24.

Pulchrè quidem appellatur animi dormitatio hic acediæ affectus, non solùm ob effectus somno similes, sed etiam quia somnolentia coniungitur acediæ tamquam indiuidua comes, vel propria proles. Iis enim qui ab acedia possidentur, statim ac sunt in choro facilis est & prompta somnolentia, quæ eos dormitare compellit dum psallūt. Quibus dici potest, quòd molliora videantur sedilia & ligna, & parietes, quibus vel adhærent, vel sedent, quàm culcitræ & lecti quilibet, siue lanei siue plumei; cùm in istis iacentes sæpè soleāt difficilè inuenire somnum, in illis facillimè dormiunt. In lectis cubantes facillimè ad quemlibet vocis leuissimæ sonum expergiscuntur; in choro psallentes inter multas voces altas suauissimè dormiunt. Lepidum est illud, quod ad hanc rem miles quidam occurrens Abbati Cistertiensi exquisiuit, nimirum vt sibi venderet quemdam chori seu Oratorij lapidem, in quo per Quadragesimam integram cum Monachis, pœnitentiæ causa, operam orationi dederat, spondens miles quodlibet pretium, quamuis magnum. Abbas miratus interrogauit, quorsum tenderet hæc ob- *Acedia comes somnolentia.* *Lepidus somnolentia euentus.* Cæsar. 4. c. 37.

latio pretij,& ad quid valeret ille lapis postulatus; respondit miles : Vellem eum transferre ad lectum meum, quia expertus sum hanc in eo virtutem, vt qui dormire nequit, statim in eo positus somnum arripiat. Expertus hic homo fuerat vim acediæ tempore orationis,non valens oculos continere à somno,dum cum aliis Monachis se ad orationem in eo loco transferret.

Opera ab acediosis facta Deo ingrata.

Opera quælibet, præsertim Hymnodiæ, somnolenter expleta, nec placent Deo nec Angelis sanctis, sed potiùs prouocant ad nauseam quàm ad lætitiam; vti aliquando pronuntiauit Angelus nomine Dei dicens ad quemdam acediosum: *Vtinam frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, incipiam te emouere ex ore meo.* Quod minitatus est Deus, id opere expleuit cum quodam Religioso, cui inter psallendum dormienti apparere dignatus est Dominus in cruce existens, dorsum tamen illi vertens. quasi dicere voluerit : *Quia tepidè oras, & acediosè Hymnos meos decantas, non es dignus faciem meam intueri, en ego à vocibus tuis faciem meam auerto, ne offensus nauseam patiar.*

Apoc. 3.

Somnolentorum preces dæmonum sunt cibus.

Sicut offenditur Deus à nostris somnolentiis, ita lætantur dęmones, qui student acediam fouere; imò dixerim, quod censeant hanc propriæ famis electissimum cibum. Quot verba ex psallentium somnolentorum ore exeunt, tot glandes & siliquæ infernalibus porcis cadere videntur; quemadmodum rectè obseruauit Cæsarius pius Auctor Ordinis Cistertiensis, dicens: *Verba Psalmodiæ à virtute vacua, quæ somnolenti sine intentione, & tantùm semiplenè proferunt, dæmonibus proiici colligenda tamquam siliquas porcis.* Huius pronun-

Ibid. c. 35.

nuntiati occasionem sumpsit pius Auctor ex quadam horribili visione facta circa quemdam Religiosum, qui psallens semper dormitabat. Videbantur ab aliis Monachis circa illum porci, & eorum audiebatur grunnitus.

Qui nimis indulgentiores sunt sensibus & corpori suo, sibi semper timentes, ne noceant vigiliæ & orationes, proniores sunt ad acediam, & à somnolentia facilè vincuntur. Sicut inuiti accedunt ad pia exercitia, ita pigri assistunt iisdem, faciliusque occupantur à somnolentia, variis item oscitationibus replentur, quæ chorum maximè dedecent; duplicique sunt reatu culpabiles istæ oscitationes, ait Cassianus. Primò, quia oratio negligenter offertur Deo. Secundò, quia ab indisciplinato illo strepitu alij offenduntur. Hæc offensio grauior est, quando oscitantes eodem tempore cantum prosequuntur; valdè enim molestum reddunt audientibus sonum, licet oscitantes eum non aduertant. Addere possumus, quòd, præter hunc sonum aures aliorum offendentem, coniungitur oris & faciei talis deformitas, quæ dedecet valdè loci sanctitatē, oculosq; adspicientium grauiter offendit. Nisi ab acedioso comprimātur oscitationes præueniendo eas, ne liberè exeant, ipse erit suiipsius & sui torporis canora tuba, & speculum apertum. Si quis vel nesciat, vel nequeat præuenire, ne fiant huiusmodi motus, saltem studeat illos intra eos modestiæ limites, quos poterit à deformitate remotiores, continere. Omnino abstineat tunc temporis à cantu vel iam incepto, vel statim incipiendo, ne illa vocum dissonantia, quæ maximè displicet, audiatur in choro. Minùs dedecet subtrahere choro vnam vocē,

Oscitantia in diuinis Officiis cauenda.

Cassian. l.2.Inst. c.10.

Mm 2 quam-

quamuis validam,& primariam,modico illo oſcitationis ſpatio, quàm audire inconcinnum illum & moleſtum ſonum.

De huius vitij conditione & ſtatu, quatuor ad rem noſtram opportunos Aphoriſmos tradebat Venerabilis Pater Zacaria dicens:

Ant.Mat. Zac in Aphor. v. *Tepeditas.* nu.46.47. 48.49.

Quemadmodum victimæ impiorum abominabiles ſunt Deo, ita preces tepidorum ad nauſeam eumdem prouocant Deum.

Neſcit tepidus quid poſtulet in oratione; nihilominùs miratur, cur à Deo ſua non exaudiatur oratio.

Licet aliquando tepidus attentè exoret, & eius attentio digna ſit exaudiri, non idcircò tamen exaudietur, ob vim tepiditatis; quæ tanta eſt, vt ſola impediat omnem aliam precum virtutem.

Quamuis etiam tepidus aliquando exaudiretur, niſi tamen arceat tepiditatem, gratia obtenta in eiuſdem tepidi conuertetur perditionem.

Has doctrinas tradebat ſuperiori ſæculo,quando res ad diuinum cultum ſpectantes collapſæ in Italia videbantur, magnus hic vitæ ſpiritualis Reſtitutor & Magiſter, vt cognita huius vitij conditione odioſa Deo, cui alacris debetur famulatus, ab omnibus virtutis ſtudioſis omni ſtudio arceretur acedia.

Vehementia alia ſigna minimè deſunt, præter ſomnolentiam, ad dignoſcendos acedioſos. Qui ſubmiſsè remiſſeque canit, manifeſtè oſtendit vim acediæ in corde dominantis. Sicut vbi viget Dei amor,cantus exercetur hilaris & altus,ita diuino tepeſcente amore in corde pſallentiū, tepeſcere neceſſe eſt & languere cantum in ore, propter intimam iſtius ab illo conſecutionem, iuxta

Re-

Regulam à Philosophorum principe traditam: *Verba oris sunt notæ eorum qui in animo sunt affe-ctuum.* Huius Regulæ vis non ad verba tantum-modò, sed ad prolationem etiam valet verborũ: nam ipsum quoque modum proferendi verba es-se indicium, asserunt sapientes, eorum affectuum qui in animo resident. Hinc pius ille feruidusque Religiosus ex Carthusiana familia, de quo ad ini-tium huius Libri facta est mentio, quoties audie-bat Monachos suos remissa psallẽtes voce, aiebat se timere, ne amor Dei in cordibus eorũ tepesce-ret; & sicut tepidè cantarent, ita & tepidè Deũ di-ligerent. Rogabatque eos, vt à Deo peterent eme-rentq; aurũ ignitum, vt sicut Angeli in cælis num-quam desistunt à laude, ita ipsis numquã tædium subreperet in diuino opere. Sanctus iste Prælatus ex vocis remissione argumentum sumebat acediæ interioris. Acediosus præstereà conspicitur moras quærere accedendi ad chorũ. Aliquando irascitur campanæ pulsanti, vel ministro vocanti ad diui-num Officium. Is, nisi pœnæ alicuius impellere-tur timore, numquam studeret adesse ante initiũ Officij, sed differret, quantum posset, vt citiùs se expediret ab occupatione sibi maximè odiosa. Haud semel conqueritur modò de cantus proli-xitate, modò de vocis nimia exaltatione. Felices appellat à choro immunes, occasionesque quærit immunitatis, qua obtenta iubilat, & exultat. Li-brum Breuiarij vel numquam, vel rarissimè se-cum habet; saltem dimittit sine cõsueta signorum ordinata distributione ad loca cuilibet diei op-portuna: quia sicut inuitus, ita imparatus pergit ad chorum. Imò qui fortis in viis sæculi minimè graue reputasset accincti ensis pondus, nunc vi

Arist. l. 1. Periherm. c. 1.

Acediæ varij effe-ctus.

acediæ in Domo Dei redditus eſt adeò imbecillis, vt ſe fatigatum cenſeat ex vnius manualis libelli, qui Horæ dicitur diuinæ, leuiſſimo onere. Officia quarumdam Feriarum, Dominicorum præſertim dierum, ſpeciali proſequitur odio, expendens in illis aut extraordinarium numerum, aut inſolitam prolixitatem Pſalmorum, nihil attendens ſublimitati, pulchritudini, ac ſuauitati myſteriorũ quæ latent in eis. Nomina irriſionis imponit tum ipſis Horis diurnis, tum cantui, tum muniis, tum functionariis chori, vt huiuſmodi iocis fallat eam temporis dilationem, quam in cantu Hymnorum cenſet ſibi valdè moleſtam. Tandem is inde occaſionem deſumit mœroris & doloris, vnde feruidiores materiam hauriunt exultationis & iubilationis, imitantes Hymnographum,
Pſal. 70. qui aiebat ſe ex cantu exultare: *Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi*. Vt caueantur tot defectus, vni acediæ tollendæ erit omnibus viribus inſiſtendum. Nam ab hac acedia, tamquam à radice præcipua, ortum habent prædicti, imò & ceteri ferè omnes defectus qui in hoc Libro aduertuntur.

Acedia remedia varia. Pſal. 118. Remedia opportuna ad arcendam acediam ſunt potiſſimùm quatuor. Primum, orationis ad Deum, vti orabat Hymnographus illis verbis: *Confirma me in verbis tuis*. Ex quibus D. Ambroſius colligit vim gratiæ diuinæ, & contemplationis intentæ ad Deum, & ad diuinas Scripturas: *Ergo remedium tædiorum omnium eſt Chriſtus, & Scriptura diuina, atque in tentationibus vnum refugium*. Secundum, pugnæ cum dæmone, qui vt plurimùm ſolet ad hanc ſomnolentiam prouocare, vti pluribus viſionibus confirmatum eſt.

Nam

Nam visi sunt dæmones ab alacrioribus psallentibus sub variis formis, modò felis, modò serpentis occupare caput eorum qui somno opprimebãtur. Huic hosti maligno resistendum est viriliter in fide. Tertium, sancti odij sui ipsius; quod remedium opportunum est iis, qui ex aliqua corporis infirmitate ad acediam incitantur: non enim semper à dæmone ortum habet acedia, sed etiam ex corporis dispositione malè affecta. Nisi infirmitas sit grauis, opus est fortitudine virili ad superandum vanum timorem periculi potiùs imaginarij quàm veri. Maius meritum acquiretur, vbi maior aderit difficultas vincenda. Qui nouerit vim discretam sibi inferre, vt Deum cum aliis in choro colat, amplioribus gratiis à Deo cumulabitur. Hanc sanctam vim nouerat sibi inferre ille Monachus verè deuotus & feruidus, qui cùm ob vehementem capitis dolorem, quo semper laborabat, à suis Prælatis fuisset à chori obligatione liber effectus, ipse nihilominùs numquam abstinebat à frequentia illius. Huic aliquando ob doloris vehementiam afflicto dixit Abbas, Quare indulta non vteris gratia? respondit feruidus vir, Non possum à choro me continere: quando audio psallentes, corde excrucior, ob recordationẽ consolationum quas mihi inter illos communicat Deus. Consolationes huius viri erant Angelorum visiones & Christi Domini seruatoris valdè frequentes. Ecce quanti meriti sint apud Deum illæ discretæ violẽtiæ, quas sibi nouerunt inferre animi feruidi & deuoti. Si vires penitus deficerent, saltem non desit vmquam voluntas accedendi ad chorum, quia apud Deum censebitur illa volũtas tamquam effectus. Vt virum recolam admiran-

Apud Cæsar. lib. 4. c. 33. & 34.

Acedia à dæmone fouetur.

Idem c. 30

Voluntas apud Deũ reputatur opus.

dum ex nuperis, qui ſemper feruidus, numquam acedioſus fuit ad ſacras Hymnodias, quamuis per plura annorum luſtra ſacrum frequentarit chorū, profero Andream Auellinum ex Clericorum Regularium, qui Theatini appellati ſunt, Ordine, cui noſter Ordo ſynchronos fuit, virum in omni ſanctitatis genere inſignem. Hic tantum abeſt, vt acediæ aditum vmquā prębuerit, vt potiùs per viginti ferè annos ante nocturni Officij tempus aſſurgens, ceteros Religioſos domus ſtatis ſurgēdi horis excitaret ad Deum ſuum, quem impensè diligebat, laudandum in Templo Hymnis & Cāticis. Imò hic beatus Religioſus communem in choro Hymnodiam tanto colebat feruore & ardore, vt quadragintaquinque annorum ſpatio ſemel tantùm (extra infirmitatis caſum) à nocturno abſuerit Officio. quæ profectò mira eſt laus in viro virtutis & perfectionis ſtudioſo. Et quamuis non ſemel variis inter pſallendum afflictaretur doloribus, præſertim ob inteſtinorum defluxum, numquam tamen aut omittere, aut remittere voluit chori frequentiam ſibi propoſitam ad cordis ſui delicias. Spiritus alacris vi ſuperabat naturæ imbecillam conditionem generoſus Andreas, nec ſui ipſius nimio amore detinebatur, imò animam ſuam oderat in hoc mundo, vt ad vitam æternam, qua nunc beatus fruitur, eam opportunè præpararet. Denique arcetur acedia remedio inuitationis, ſicuti ſolitus erat Hymnographus ad ſui ipſius prouocationem, modò dicens, *Lauda anima mea Dominum; laudabo Dominum in vita mea*; modò non ſemel replicans, *Benedic anima mea Domino.* Hac inuitatione ipſe vtebatur in ingreſſu præſertim Hymni, vt, omni depulſa acedia,

Beati Andreæ Auellini feruidū ſtudium Hymnodiæ.

Franciſc. Beluit. in Vitā lib. 2. cap. 4. & cap. 11.

Pſal. 145. Pſal. 102. 103.

acedia, introiret in conſpectu Dei in exultatione, quemadmodum alios hortari conſueuerat. Maximi momenti eſt, ad feruorem concipiendum & proſequendum, exultatio ingreſſus, quemadmodum monuimus ſuperiori Libro; ſicut etiam ad acediam fouendam augendamq; magnum confert adiumentum triſtitia ingreſſus, & poſt ingreſſum modus aut ſedendi, aut ſtandi. Qui toto corpore parieti adhærent, vel ſedilibus, quando ſtare debent; vel caput & brachia extendunt ſuper ſcamna, quando genuflectũt, ſomnum accerſunt, vt citiùs accedat, & fortiùs occupet ſenſus. Inde forſan multi contrahere poſſunt grauem noxam, quia culpa lata attentionem & integritatem non ſeruant, vti obſeruat S. Bonauentura. non enim excuſari poſſunt, quod ſomnolentia accidat contra voluntatem, cùm eam ſitus electione inuitent. Qui cordis puritati ſtudent, caueant ab omni acedia & ſomnolentia, & ab omni occaſione quæ illam fouere aut excitare poteſt: nam intenta ſupplicatio dormire cor mundum vetat.

D. Bonau. in Spec. diu. c. 9.

CAPVT XV.

Deuotionis exterioris defectus varij.

DECENTIA exterior, quæ etiam compoſitio corporis dicitur, pars deuotionis cenſetur à Patribus rei ſpiritualis; nam à cordis deuotione ortum ducit, eamdemque cordis deuotionem nutrit & auget. Hinc dicebat S. Damaſcenus: *Quemadmodum ex duplici natura compoſiti ſumus, intellectuali ſcilicet & ſenſibili, ita & duplicem deuotionem Deo offerimus*, ſcilicet

S. Dam. l. 4. Fid. cap. 13.

ſpiritualem, quæ conſiſtit in mente interiori; & corporalem, quæ verſatur in exteriori corporis humiliatione. Hæc exterior deuotio omnes actus corporis exteriores, qui reuerentiam erga Deum oſtendunt, vti proſtrationes, genuflexiones, inclinationes, pectoris tunſiones, & Crucis ſigna, opportuno tempore inter pſallendum obſeruanda, complectitur. Quæ omnia reddunt Hymnodiam deuotam, ſi adſint, ſicuti quando deſunt, reddunt Hymnodiam indeuotam; vel, vti grauiter ac verè aiebat Turrecremata, tunc deeſt medulla holocauſtorum. Expendebat hic Doctor illa verba in Regula D. Benedicti deuotionem & reuerentiã ſuadentis: *Si cùm hominibus potentibus volumus aliqua ſuggerere, nõ præſumimus niſi cũ humilitate & reuerentia; quantò magis Domino Deo vniuerſorum cum omni humilitate & puritatis deuotione ſupplicandum eſt.* Ibi Turrecremata dicit deuotionem eſſe illam medullam holocauſtorum, quam ſpondebat Dauid dicens: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum.* ſine qua deuotione holocauſta ſint prorſus arida.

Reuerentia exterior eſt medulla officij.

Turrecrem. c. 10. Reg. S. Bened.

Pſal. 65.

Omnes corporis motus ab Eccleſia præſcripti, ſicuti ſunt religiosè inſtituti tamquam ſigna & teſtimonia interioris cultus ad Deum directi, ita ſunt à pſallentibus omni ſtudio cuſtodiendi & obſeruandi, vt erga Deum noſtrum ſimus non minùs vrbani, quàm Regum & Principum miniſtri conantur eſſe, nil deficientes in obſeruatione eorum rituum qui ad illorum ſpectant reuerentiam. Si quis hos ritus inclinationum, genuflexionum, pectoris tunſionum negligeret, non modicæ culpæ fieret reus, quamuis modica videantur & leuia quæ negliguntur; quia verè non ſunt

Exteriorũ cærimoniarum religioſus vſus.

ſunt nec leuia, nec modica, cùm reſpiciant Dei cultum religioſiùs & decentiùs perficiendum. Sublimitas finis, ad quem diriguntur aliqua, reddit ſublimia & alta quæcumque ex ſe forent vilia & leuia. Libeat hoc loco expendere aliquam ex minutioribus cærimoniis in diuino Officio adhibendis, quæ cognita declarabit ceterorum ſublimitatem. Nos Clerici Regulares Paulini in noſtris Regulis ad chori diſciplinam traditis admonemur, vt ſurrecturi à ſede tempore nocturnæ Hymnodiæ, quo ſolo tempore nobis permittitur ſeſſio, ad inclinandum ad verſum doxologiæ, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, ſtudeamus aſſurgere, antequam finiatur verſus vltimus Pſalmi qui eſt ante doxologiam. Ad quid tam ſubtilis obſeruatio, antequam expleatur verſus vltimus? nónne ſatis erat dixiſſe, aſſurgere ſtudeant ad verſum, *Gloria Patri, & Filio*, &c. Non deerit fortaſſe qui dicat, eam eſſe nimis minutam obſeruationem; verùm non minutam dixerit, qui eam traditam cognoſcit ab antiquioribus Hymnodiæ ſtudioſis, à quibus nos deinde accepimus. eamdem tradidit D. Bonauentura in Speculo Diſciplinæ. Eam non dixerit minutam, qui finem conſiderat ad quem illa dirigitur, nimirum, vt ad integrum verſum, *Gloria Patri*, &c. poſſit deuotus pſallens profundè ſe inclinare. Niſi ſurrexerit ante finem vltimi verſus, continget vtique, non ſine magna irreuerentia, vel adhuc ſedere, vel eſſe in via ſurgendi, dum à choro pronuntiatur hic nobiliſſimus altiſſimuſque doxologiæ verſiculus, qui gloriam vni trinoque Deo profitetur.

Dei cultus nihil leue cognoſcit.

Reuerentia ad verſum, Gloria Patri, *&c. debet eſſe prompta.*

D. Bonau. in Spec. cap 9.

Dignatus eſt Deus declarare mortalibus, quàm

magna

Dei mira dignatio erga profundè inclinantes ad Gloria Patri, *&c.* Idem ibid.

magna res sit hæc obseruatio, quæ primo aspectu minima videbatur, dum voluit visitare mira dulcissimaque benignitate eos, qui alacres ac prompti assurgunt ad huiusmodi inclinationem præueniendam, vt eam maiori expleant reuerentia. Refert S. Bonauentura, sanctum quemdam senē non semel vidisse tēpore Psalmodiæ beatam Virginem Deiparam in medio chori existentem, vnigenitum Filium suum inter brachia habentem, quæ assurgentibus promptè ad inclinādum dum cantaretur, *Gloria Patri, & Filio*, &c. offerebat ipsum infantulum, qui inclinanti vicissim se inclinaret; quam gratiam non offerebat aliis ad assurgendum negligentioribus. Ex qualitate tanti præmij concessi inclinantibus promptè ac perfectè cognoscere quisque potest rei, quæ minima censebatur, sublimitatem; quemadmodum ex pœna aliquando visibiliter inflicta negligentibus licet cognoscere grauitatem defectus, quando deficimus in hac obseruatione. Proditum est in Chronicis sancti Francisci, quòd ex hac vita decedens Religiosus negligentior in hac obseruanda inclinatione, visus est post mortem positus super altissimam columnam in medio mari sitam, ibique manens continuo perculsus timore cadendi, tenebatur centies in die & centies in nocte profundè se inclinare, donec omnes inclinationes in diuino Officio, dum viueret, tum omissas tum malè expletas suppleret. Visio est ista, quæ licet non habeat certitudinem infallibilem, declarat tamen æstimationem inclinationum apud Deum; vt discamus, quòd nil leue aut minutum sit censendum in sacris cærimoniis, cùm omnes ad Dei cultum dirigantur.

Non inclinantes ad Gloria Patri, *&c. puniuntur à Deo.*

Offenditur

Offenditur hæc externa compoſitio corporis variis modis à pſallentibus. Primò, ſi tempore seſſionis, vbi ea conceditur, quis ſe totum in ſedes effundat, membra inconcinnè laxans, aut crura, alterum alteri ſuperimponens, aut veſtem & ſuperpelliceum malè diſpoſita tenẽs. Is Deum, cui adſtat, & quocum loquitur, vel non cognoſcit, vel non timet, vel non conſiderat: nam coram eo ſe gerit tali familiaritatis modo, qualis neque coram maximè domeſticis, imò neque coram ſubditis permittitur inter ciuilium morum profeſſores, ſed acriter reprehenditur. Offenditur deinde ab iis, qui nutibus, geſtibus, verbis, aut, quod grauius eſſet, clamoribus ſignum oſtenderent ſtomachi & indignationis in eos, qui aliquod committunt in choro erratum, ſiue in legendo, ſiue in canendo, ſiue in aliquo alio munere. Nec minùs offenditur ab iis, qui in eoſdem errantes licenter faciem oculoſque tantummodò conuertunt. Nec enim deſunt quidam adeò leues, qui, audito verbi gratia vnico *Alleluia* intempeſtiuè prolato, ſtatim in errantem oculos coniiciant, vel toruo aſpectu, vel riſus irriſioniſve ſigno eum intuentes. Prædictæ leuitates gignunt in opere Dei haud leuia mala. Poſſunt in primis errantem confundere ac perturbare. Poſſunt item ipſos aſpicientes & indignabundos excitare ad riſum, aut ad grauiorem aliquam animi diſſolutionem. Saltem diſſipant tum eam grauitatem muneri, loco, perſonis maximè debitam, quæ ab Hymnographo valdè æſtimabatur, quamque ſibi ſemper habebat ipſe propoſitam, quando ad pſallendum Deo accedere volebat. *Confitebor tibi in Eccleſia magna, in populo graui* Pſal. 34.
laudabo

A leuitatibus in choro abſtinendum.

laudabo te; tum eam modestiam, qua maximè tenentur omnes Ecclesiæ ministri, etiam ij, qui ex Officio debent errata in choro corrigere.

Inordinationes quælibet vitandæ in choro.

Offenditur prætereà ab iis, qui, in choro munus aliquod habentes, propriæ desunt obligationi; quia nempe minimè aduertunt, quando & quomodo ipsis incumbat proprij muneris executio. Si quis non prænuntiaret Antiphonam, aut versiculum non enuntiaret sibi debitum, aut alterum pro altero proferret, is grauem afferret iniuriam chori dignitati & sanctitati, eamque perturbaret harmoniam, qua præsente, chorus nostrorum Templorum videtur similitudinem referre Paradisi, qua deficiente, omnia redduntur confusa, dissona saltem. Nam quando vnusquisque psallens opportunè exequitur muneris sui functionem, tunc multi psallentes videntur vnicus psallens, & omnia explentur maxima cũ delectatione. Si hæc desit ordinata munerum præscriptorum executio, psallentes nihilo dissimiles sunt musico illi, qui citharam assumens pulsandam, chordas minimè tangit loco & tempore opportuno, alteram etiam pro altera inordinatè pulsat, haud sine audientium fastidio. Studio itaque non mediocri opus est circa rectam munerum in choro executionem, vt omnia peragantur ea qua decet reuerentia, grauitate, ordine, perfectione, vtque sint Deo accepta.

Maximè tandem dicetur offendi externa eadem compositio ab iis, qui non modestiæ solius, sed honestatis etiam Clericalis obliti, accederent ad diuina persoluenda Officia in Domo Dei sine tonsura, quam erubescant gestare, aut sine vestibus muneri, loco & statui congruis. Quid si alij ad

ad eam morum deuenirent prauitatem (quemadmodum alicubi nonnullos deueniſſe audiui) vt ſecum ad Eccleſiam ducere canes aueſque venaticas auderent? iſti non pij cantores, ſed impiiſſimi illuſores, ac Templorum profanatores à Deo cenſebuntur, dignas tanta temeritate pœnas aliquando ſubituri. Pietas, modeſtia, honeſtas ſunt pſallentium præcipua ornamenta. *Pſallentiũ ornamenta quæ.*

Adiumenta ad ſuadendam harum cærimoniarum obſeruantiam exactiorem ſunt nobis obuiàm, ſi rectè aduertere non pigebit quæ obſeruauerint Ethnici, & quæ decent Chriſtianos. In primis pudeat nos negligentiores reperiri ad Dei veri cultum, quàm fuerint idololatræ ad cultum falſorum deorum. Si quæ de iſtis ſcripſit Seneca attendamus, noſtram ſocordiam reprehendemus. ſcribit enim: *Egregiè Ariſtoteles ait, numquam nos verecundiores eſſe debere, quàm cùm de diis agitur; ſi intramus Templa, compoſiti; ſi ad ſacrificium acceſſuri, vultum ſubmittimus.* En verecundia, compoſitio, ſubmiſſio ab illis Ethnicis requiſita & obſeruata cum diis, imò cum dæmonibus, qui reputabantur dij. Præſtat etiam audire quæ tradit Iamblichus circa huiuſmodi rituum obſeruationes, quia magis confundemur nos Chriſtiani, qui religioſiores eſſe debemus. *Oportet*, ait, *ritus adorationis antiquos, tamquam ſacros, conſeruare ſemper intactos, nec demere quidquam, nec aliunde quid addere.* Si expendantur huius Scriptoris verba, non poterimus non erubeſcere, dum ipſe requirit tantam erga ritus æſtimationem, vt illicitum dicat eos negligere. *Ethnicorum reuerentia in Templis & cultu Deorum.* Iambl. lib. de Myſt. c. de Nom. diuin.

Verùm, omiſſis idololatris, vrgeat nos exemplum ſanctorum Angelorum, qui eidem vni trinoque *Angelorũ reuerentia corã Deo.*

noque Deo eiusque mysteriis deseruientes astant, dum nos in Templis ei Sacrificia Altaris & Psalmorum offerimus. Hi visi sunt à sanctis viris, præsertim à diuo Chrysostomo, tanta cum reuerentia Templis adesse, vt describantur sequentibus signis: *Splendidissimis stolis induti, nudo pede, aspectu intento, vultu demisso, magna reuerentia.* ita eos visos esse ab hoc sancto viro narrat beatus Nilus eiusdem sancti Chrysostomi discipulus. En quanta reuerentia tum interiori tum exteriori adstare student Angeli in nostris Templis. Nam splendor ille vestium & nuditas pedum internum declarant candorem & innocentiam. Vultus demissio, intentio aspectus & reuerentia ostendunt externam compositionem atque decẽtiam. Pungere nos debet hæc Angelorum compositio & incitare ad imitationem, ne nobis indignentur, sicuti indignari negligentibus & irreuerentibus asseruit beatus Petrus Damiani dicens: *Quantò putamus aduersus nos Zelo mouentur* (Angeli nempe) *dum in conspectu illius nos irreuerenter sedere conspiciunt, cui scilicet ipsi trementes assistunt?* Consideratio itaque reuerentiæ tantorum Spirituum nos incitare ac prouocare deberet ad eamdem reuerentiam.

S. Nilus Epist. ad Anastas.

Angeli indignantur irreuerentibus hominibus.

S. Petrus Damiani l. 3. Epist. 8.

Illud quoque nos maximè vrgere debet, quòd Deum, cui astamus, non animo & spiritu solo, sed & corpore & membris colere debemus. Si quando cum Principibus viris acturi ad terram vsque nosmet inclinamus, capite reuerenter detecto, vestibus decenter compositis; cur Deo altissimo, à quo remissionem peccatorum & æterna dona exquirimus, & expectamus, quo cum agimus de cultu ipsi debito, vix genua flectere, & capita

Deus colendus à nobis spiritu & corpore.

capita inclinare dignabimur? Factum istud (verbis vtar Tertulliani) irreligiosissimum est. Confundat nostras irreuerentias humilitas & reuerentia Christi Domini, qui Patrem oraturus in horto procidebat in terram, non autem tantùm se inclinabat. Si medicus prostratus orat, non inclinabitur ægrotus? Iudex orat cum reuerentia, & orare cum reuerentia dedignabitur iudicandus? Orat Deus creator genibus & corpore prouolutus, & creatura vilis stans erecto capite orare audebit? Proh scelus! Discamus aliquando à personis sanctitate insignibus humilem reuerentiam, & reuerentem humilitatem, quando agendum est cum Deo in oratione. Magdalenam profero postulaturam veniam peccatorum & indulgentiam, quam obtinuit omnium culparum plenissimam, ita vt meruerit audire, *Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace.* Aduertamus quanta cum reuerentia & humilitate accessit ad orandum. Hæc refertur à sancto Euãgelista, non ante faciem, sed post tergum Domini ad illius pedes prouoluta, non verbis, sed lacrymis exorans. Stephanum item Leuitam præclarissimum subiicio, qui pro inimicis veniam exoraturus dicens, *Domine ne statuas illis hoc peccatum*, genua posuit, vt maiori exoraret reuerentia. Hæc exempla nos vrgeant & incitent, vt emendationem aliquando amplectamur; & qua par est deuotione & reuerentia Deum nostrum adeamus, qui sicut irreuerentiæ defectus detestatur, ita reuerentiæ actus diligit ac copiosè remunerat.

Tertul. lib. de Orat. cap. 12.

Christi Domini orantis reuerentia.

D. Maria Magdalena & D. Stephani mira reuerentia ad Deum.

Lucæ 7.

Actor. 7.

Nn CA-

CAPVT XVI.

De defectu eorum qui vocibus parcunt in choro.

Hymnodiæ vsus Deo carus, & cantantibus vtilis.

OPVS Hymnodiæ ſicut Deo ſummoperè placitum eſt, ita pſallentibus plurima afferre beneficia dignoſcitur, quando opportunis expleatur conditionibus, quemadmodum oſtendit Pſalmographus inuitans mortales ad operis exercitium dicens: *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus.* Bonus, inquam, pſallentibus, qui dum laudantes inuocant Deum, plurimas tum à Deo tum à Pſalmis hauriunt vtilitates. en bona à Pſalmorum cantu prouenientia. *Deo noſtro ſit iucunda decoraque laudatio.* en conditiones cantui opportunæ. Quaſi dixerit Dauid, nil eſſe Deo tam carum atque mortalibus tam vtile, quàm opus laudationis diuinæ ritè & rectè expletum. Verùm ſi deſint conditiones iſtæ, ſi nimirum deſit iucunditas & decor, opus iſtud, quod placitum erât ac vtile, redditur haud gratum, imò inutile. Iucunditas deeſſe dicetur, quando nulla adſit cordis aut attentio aut deuotio interior. Decor deerit, ſi vocis corporiſque exterior compoſitio non adhibeatur. Iucunditas ad animum ſpectat internum, decor verò ad corpus externum.

Pſal. 146.

Guilielm. apud Martin. Delr. in Cant. c. 6. Sect. 6.

Quidam pius Doctor expendens has conditiones iucunditatis & decoris à Dauide requiſitas in Dei laudatoribus, poſtquam dixit iucunditatem ex deuotione cordis, decorem ex munditia conuerſationis venire, ait quatuor genera pſallentium

tium Deo reperiri; alios nimirum, qui iucundè & decorè simul laudant Deum, & hi sunt, qui & munditiam conuersationis & cordis habent deuotionem; alios verò, qui nec iucundè, nec decorè, sed inaniter admisti psallentibus dant sine mente sonum; alios, qui decorè, non iucundè, qui conuersatione sunt mundi, sed carent deuotionis alacritate; alios tandem, qui iucundè, non decorè, quia vita indecori, Deum tamen laudant in deuotionis hilaritate. Ad hoc vltimum genus spectant, qui psallunt parcentes vocibus, ne defatigentur: nam licet haberent internam deuotionem, Deo tamen non tribuunt vocem externam, quam possent; hi autem grauiter errant, nec Deo placent, nec suo muneri satisfaciunt. Errant quidem, putantes Hymnodiæ vsum posse ritè ac perfectè expleri absque labore. Laboriosa res est cantus in choro oblatus, quia requirit vocem altam, claram & concinnam. Hinc Dauid hortabatur dicens: *Benè psallite ei in vociferatione.* Vbi expendenda est illa dictio *vociferationis*, quæ importat vocis exaltationem & conatum. Nouerat sanctus Rex, Deum maximè delectari nostris vocibus altis; non quia Deo sit necessaria vocis contentio, vt ipse queat audire, sed quia ortum habet vocis clamor altus, sed concinnus, ex cordis magna deuotione. Vbi cordis viget deuotio, ibi vocis adest decens conatus & exaltatio. Considero ad hanc rem laudes illas tam celebres ab Angelis Seraphicis Deo oblatas in cælis, quas audiuerunt Isaias Propheta in veteri Testamento, & Apostolus Ioannes in nouo, & post hos etiam diuus Ignatius Episcopus & Martyr illustris. De his dicitur ab Isaia: *Clamabant alter ad alterum.*

Psalmorum cantus laboriosus est.

Psal. 32.

Cantus validitas ex cordis feruore nascitur.

Isaiæ 6.

rum. en vocis exaltatio in clamore sita. A D. Ioanne dicitur: *Requiem non habebant.* en perseuerãtia clamoris. Obseruandum est, quòd isti cantores Seraphim erant, qui ab ardore nomen obtinuerunt. Quia igitur ardent, idcircò concinunt, concinentes clamant, clamantes non defatigantur in opere diuinarum laudum. Ardor omnem tollit laborem, excitat clamorem, tuetur cantum. Ardor adsit, tunc benè psalletur in vociferatione, iuxta Dauidis exhortationem, à qua distant valdè, qui sicut inuiti accedunt ad Hymnodiam, ita psallunt frigidè ac remissè, voci parcentes, ob timorem tum laboris, quem patiuntur, tum offensionis, quam capiti aut stomacho dubitant euenturam.

Ioan. 4.

Seraphim vnde dicti.

Cantus Angelorum validus est, & altus.

Quando dæmon nec potest quosdam à choro auertere, nec mente ab oratione & à Deo abstrahere, saltem conatur sub aliquo titulo apparenti à communi cantu remouere, illis suadens, vt versus alternos sui chori submissa recitent voce, alios versus alterius chori audientes. Qua arte auferre consueuit dæmon præcipuum fructum, qui à cantu chori solet prouenire rectè psallentibus. Duo genera bonorum ex cantu communi in choro possunt haberi. Alterum spirituale, quod omnibus psallentibus, tam Regularibus quàm non Regularibus, potest esse commune. Alterum temporale, quod solis stipendariis conuenit. vtrumque sæpè aufertur à diabolo. Quæ duo genera bonorum nunc explicabo latiùs, vt cognoscatur quanta sit quorumdam amissio & iactura, dum vocibus parcunt.

Cantum in choro omittentes plurima damna patiuntur.

Bonum spirituale cantantibus in choro paratum, est meritum, quod labori canentium, si in gratia

Psallentiũ iustorum meritum.

gratia existant, respondet. Sicut enim labor iste gratus est Deo, cui offertur; ita Deus, qui omne opus bonum à mortalibus iustis sibi præstitum largè remunerat, gratia suæ benignitatis eos cumulare volens, præter gratiæ augmentum, quod statim concedit, largiri aliquando solet alacrioribus varias spiritus consolationes, quæ pignus exhibent futuræ gloriæ. Modò enim per Angelos suos, modò per suam sanctam Genitricem, modò per seipsum dignatus est visitare psallentes; quemadmodum quibusdam sanctis viris concessum est non semel videre, & cognoscere. Refert Cæsarius visam aliquando esse sanctissimam Deiparam inter psallentes descendere; & chorum cum filio inter brachia circumiens, vbi, quos alacres ad cantum reperiret, benedicebat, quos verò tepidos aduerteret, statim pertransibat. Aliquando eamdem Deiparam visam esse cum pixide in manibus cælesti electuario plena, quo recrearet deuotos alacresque psallentes, omittens frigidos ac remissos. En primus fructus à dæmone ablatus, dum in aliquibus, ob vanum timorem, impedit cantum alacrem. In primis ille meriti gradus, labori & alacritati cantus paratus, amittitur. Prætereà iustè Deus priuat istos ea consolatione, quam generosis concedit canentibus: quia consolationes Dei non meretur, qui laborem vitat cantus diuini: nec dignus est participare aliorum fructum, qui cum iisdem non communicat in labore. Lætatur hostis malignus, videns ab vno saltem ablatum, quod nequit auferre ab omnibus.

Visitat Deus pios psallentes.

Cæsar. l. 7. c. 12. & 48.

Alterum bonum temporale, seu meliùs dixerim spirituale, ortum tamen à temporali, quod

Distributionum amissio quibus accidat.

aufert dæmon multis, est circa stipendium distributionum, quod percipitur ab istis, qui ad chorum conuenientes non cantant, sed tantummodò submissa legunt voce. Nisi cantent eo meliori quo possunt modo, ij nequeunt iustè recipere stipendia cum aliis cantantibus diuidenda, secundùm communiorem & veriorem Doctorum sententiam. Nam licet huiusmodi recitationes submissæ satisfaciant debito diuini Officij recitandi, quod vnusquisque habet obligatus vel ratione Ordinis sacri, vel ratione beneficij, non tamen satisfacit obligationi chori, cui inseruit. Ordinata sunt stipendia, vt choro inseruiatur non sola assistentia, sed cantu Psalmorum; quemadmodum Iura declarant. Quod etiam rationi conforme existit. Sicut enim choro inseruientes socij esse debent in stipendiorum perceptione; ita socij esse debent in communicatione vocis, vt societatis natura & conditio seruetur, quæ exigit communicationem bonorum. Qui non communicat in labore, neque potest iustè communicare in perceptione stipendij. Si quis auaritia obcæcatus percipere voluerit stipendia, quando non cantauit, tunc dæmon lætatur, quia hunc irretiuit graui culpa contra Iustitiam cum onere restitutionis, quæ numquam dimittitur, nisi cum effectu perficiatur, iuxta vulgatum proloquium: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur malè ablatum.*

Clem. 1. de Celebrat. Miss.

L. 1. ff. Pro socio.

Restitutionis onus non dimittitur, nisi cum effectu perficiatur.

Neque excusandos censeo Canonicos, qui huic obligationi chori facere satis putant, dum Capellanos & Mansionarios, qui cantant, substituunt. Nam Canonici, nisi aliter consuetudo legitima, vel Ecclesiæ statutum, vel fundationis lex suadeat, tenentur, iusto cessante impedimento, psallere,

Io. Petrus Monet. de Distr. quotid. p. 2. q. 2. num. 43.

psallere, & canere alternatim in choro; ne de illis verè dici queat: *Os habent, & non loquuntur.* Psal. 113. quod de simulacris argenteis aureisque pronuntiabat Psalmographus. Non enim stipendia dantur propter solam præsentiam Canonicorum, qui numerum augeant, & alios audiant, sed propter Officium simul cum aliis psallendi. Sicuti operarius in vineam non conducitur, vt assistat & videat, sed vt in ea operam suam impendat.

Psallentes vocem habentes impeditam lucrantur stipendia.

Duo aduertenda hîc sunt. Alterum est, quòd hæc conditio cantandi, quam dicimus necessariam vt chori obligatio expleatur, locum habet in eo qui voce pollet apta ad canendum: si enim aliquo naturali impediretur accidente, satis esset, si studeret communicare sociis, quod potest, modò aliàs canere soleret. Nam sicut defectus vocis non est culpabilis, ita conditio censetur in Iure pro impleta, quia per ipsum non stat, qui implere debet. Hoc decorantur priuilegio alacres psallentes, qui tempore sanitatis vocem suam aliis communicare minimè omittebant, vt, morbo adueniente linguamque impediente, possint lucrari distributiones. Hoc beneficium aliis vocem suam choro subtrahentibus tempore sanitatis iustè denegatur, quamuis idem impedimentum istis ex accidente superueniat; quia non infirmitas, sed amor sui hos à cantu subtrahere iustè præsumitur.

Regula, Cùm non stat. de Reg. Iur. in 6.

Cantus inconditus vitandus in Templis.

Alterum est, quòd non ideò debent psallentes canere inconditè & inconcinnè, altiùs extollendo vocem quàm par sit. Iste cantus inter defectus & vitia connumeraretur, vitiumque esset directè oppositum submissæ recitationi. Sicut qui vocibus parcit, & recitat submissè, haud

gratus est Deo, & dæmonibus obsequitur; ita in idem incidit vitium, qui tumultuosè & inconcinnè canit, quia non obseruat conditiones cantus Ecclesiastici: debet enim esse iucunda decoraque laudatio, vt dicebamus cum Dauide. Hinc Theophylactus, expendens illud monitum Apostoli Pauli circa Hymnorum cantum, *In gratia cantantes in cordibus vestris Deo*, explicat illam dictionem, *in gratia*, id est cum gratia & venustate, vt cantus & pius & suauis reddatur, & magis placeat Deo. Cantent igitur psallentes in choro, nec voci parcant, sed concinnus sit cantus, benè psallant Deo in vociferatione; exultabunt enim tunc labia psallentium, cùm cantauerint Deo his conditionibus.

Colos. 3.

CAPVT XVII.

De defectu eorum qui studiorum negotiorúmve prætextu abstinent ab Hymnodia communi in choro.

VT quidam se tueantur à chori frequentia, & à communi cum aliis Hymnodia, & alios etiam auertant, eò deueniunt, vt chori vsum non solùm non laudent, sed apertè vituperent verbis non tam à virtute quàm à veritate prorsus alienis, dicentes, literarum studiosos, & altioribus operibus destinatos, ob maiestatem & pondus occupationis non esse choro deputandos; cùm huic seruitio satis superque possint facere simplices, illiterati, & inutiles. Huic errori intolerabili, ne serpat inter fideles, occurrendum est rationibus

Chori dignitatem minuentes non audiendi.

nibus & exemplis, vt cognoscatur, chorus tam doctis quàm idiotis esse conueniens, nec opera impedire egregia.

Noui, ante omnia, dari posse extraordinarias studiorum occupationes, quæ aliquando à choro excusent, imò & ab omnimoda alicuius diei recitatione diuini Officij. Vti si alicui Scholastico immineret publica lectio, quam sine iactura aut propria, aut aliorum omittere non potest. Vti si Concio publica habenda esset, quæ non sine aut scandalo, aut damno, siue proprio siue populi, posset prætermitti. In hisce euentibus conceditur à Doctoribus, quòd quis possit ab Horarum recitatione excusari, idque ex benigna Ecclesiæ matris intentione, quæ non præsumitur cum tanto discrimine obligare. Verùm duo hoc loco sunt aduertenda. Alterum est, detrimenta & damna quæ timentur debere esse realia, non imaginaria, grauia, non leuia; idcircò vnusquisque debet suæ consulere conscientiæ, ne decipiatur. Alterum est, hanc priuatam recitationem excusari, quando illa non potuit anticipatè expleri. Si Concionator, vel publicus Lector summo manè, præuidentes impedimentum futurum, potuissent commodè explere diuini Officij obligationem, non excusarentur à recitatione.

Studiorum extraordinaria occupatio potest excusare à diuini recitatione Officij.

Verùm quidquid sit de priuatis recitationibus, de quibus non est hîc institutus tractatus, hæ enim difficiliùs excusantur quàm publica recitatio in choro, quia contingere potest, vt studij occupatio impedimentum afferat assistentiæ chori, non autem priuatæ recitationi; ideò non negarim, dari posse studiorum occupationes, quæ immunitatem exigant aliquando à conuentu in

Ab extraordinariè accidentibus non licet desumere legem ordinariam.

chorum: nihilominùs non eſt licitum, nec conueniens, ab his, quæ extraordinariè accidunt, deſumere legem ordinariam abſtinendi à choro, ob ſtudiorum ordinarias exercitationes & occupationes. Hæc lex repugnaret tum rectæ rationi, tum doctrinæ ſanctorum Patrum, tum vſui excellentiorum virorum, qui in ſcientiis & pietate ſupremum obtinuerunt gradum. Ratio in primis ſuadet, Hymnodiæ precationes non ſolùm non afferre ſtudiis impedimentum aut damnum, ſed potiùs congruum & opportunum præbere auxilium. Omnis oratio, ſiue mentalis ſiue vocalis, apta dicta eſt ad obtinendas à Deo maiores illuſtrationes intellectus, quæ ſcientiarum acquiſitioni ſunt neceſſariæ; nec hactenus ab aliquo Catholico Scriptore dictæ ſunt orationes nocuiſſe literarum ſtudioſis. Nec minùs firma redditur huius rationis vis ex eo capite, quòd eædem precationes expleantur ſine cantu ab iis, qui priuatim perſoluunt penſum Horarum Canonicarum. Nam ſi cetera ſint paria, efficaciores ſunt preces plurium vnitorum, quàm vnius tantummodo exorantis, vt vidimus ſuprà, cùm de ſocietate cantantium eſſet ſermo. Validiores item ſunt precationes cantui coniunctæ quàm ſine cantu; quemadmodum haud ſemel probatum eſt, & ſtatim quoque ſubiicio. Quare ſi plus temporis inſumatur in precationibus cantatis quàm in priuatis, id abundè compenſatur à maiore precum efficacia, quæ citiùs & copioſiùs exaudietur, ad vtilitatem ſtudiorũ negotiorumq; mox arripiendorum. Doctrina item & vſus præcipuorum Eccleſiæ Doctorum frequentiæ chori admodum fauet: nam inſigniores Eccleſiæ Patres non ſolis

Orationes ſtudia literarum adiuuant.

verbis

verbis & scriptis, sed re & opera chori frequentiam magni æstimarunt. Illustriores tantummodò vtriusque Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ, proferam Doctores.

Ex Græcis Basilium offero, qui dies noctesque in sacrarum Literarum contemplatione & studio insumebat, vt Ecclesiam diuinis collustraret doctrinis. Hic sanctus Doctor, sicuti dum vitam ageret cœnobiticam, communis Hymnodiæ cum aliis Monachis frequentiam non omisit, aliis exemplo ostendens, quod ab illis expetebat, & exspectabat; ita eamdem alternatim canendi consuetudinem in vniuersa Ecclesia frequentatam miris celebrat laudibus, viriliterque aduersus hæreticos eam impugnantes defendit, & in Regulis, quas ad informationem vitæ Regularis conscripsit, ex quibus ceteri, qui posteà vixere, Patres Monachorum Institutores disciplinam hauserunt, eam colendam & obseruandam docet. *S. Basilius chori frequentiam coluit.*

Huic præcesserat in Ægypto diuus Athanasius, acerrimus Catholicæ fidei defensor, & Doctor præclarissimus, qui in sua Alexandrina Ecclesia adeò aderat sacræ communi Hymnodiæ frequens, vt ab hostibus quæsitus ad necem, nullibi speraretur faciliùs comprehendendus, quàm in Ecclesia cum suis Clericis psallens. Si ad Ecclesiæ Latinæ Doctores præcipuos recipiamus gressum, en Augustinus in Africa, & Ambrosius in Europa, qui, literarum studiis deditissimi, noluerunt vmquam chori frequentiam remittere. Et sicut vterque hanc alternam canendi piam consuetudinem in suam introduxit Ecclesiam, ita eamdem vterque maxima coluit diligentia: vt hic, *S. Athanasius chori frequentia assiduus.* *S. Ambrosius & D. Augustinus chori vsum amplexi sunt.* D. Aug. l. 9. Conf. c. 7. Idem Sermone 251.

hic, cum plebe sua noctes integras Hymnorum cantum persoluens, se praepararet ad mortem, à Iustina impia Imperatrice haeretica comminatam, vt mox videbimus; ille autem de iis sit aliquando conquestus, qui rerum diuinarum parum studiosi, de nimia Ecclesiastici cantus prolixitate quererentur. Quid, quaeso, dixisset sanctus Augustinus, audiens ab aliquibus sua studia literarum nimio & indiscreto zelo laudantibus, appellari chorum inutilibus tantùm ac idiotis, non autem doctis opportunum?

Diuus Bernardus, diuus Thomas, diuus Bonauentura Psalmodia in choro studiosi.

Vt etiam propiùs accedamus ad haec tempora literarum studiis, praesertim Scholasticis disceptationibus, valdè insignia, obuiàm prodibunt clarissimi Theologi, imò Theologiae suprema lumina, qui chorum dilexerunt, & laudarunt; D. Bernardus, summorum Theologorum Dux insignis, D. Thomas Aquinas, omnium scientiarum lucidissimus Sol, D. Bonauentura, optimarum doctrinarum egregius Pater; omnes, quamuis in maximis conscribendis Voluminibus, in concionibus habendis, in discipulis instituendis tempus & operam collocassent, numquam tamen, nisi grauissima compulsi necessitate, potuerunt ab vsu communis Hymnodiae abstinere.

Alexandri Saulij ad chori vsum propensio.

Philippus Zaffirus super lib. Anal poster. Aristot. in Epistola.

De nostro Alexandro Saulio, viro in omni scientiarum genere, Philosophiae praesertim ac Theologiae, adeò excellenti, vt omnes studiosi illius temporis ipsius consuetudinem diligerent, quaererent, ac frequentarent; ita vt de ipso scribere licuerit Philippo Zaffiro, primario in celebri Ticinensi Gymnasio Peripateticae Philosophiae Professore, quòd fuerit omnium studiosorum deliciae, dum ait: *Alexander Saulius, vir, ob vitae integritatem*

tegritatem & singulare acumen ingenij, Deo pariter & hominibus carus. Qui item sancto Carolo fuit adeò carus, vt eius consilio & opera tum in propriæ animæ & conscientiæ regimine, tum in Mediolanensis Ecclesiæ administratione vteretur. Qui in literarum studia tam erat propensus, vt seriò confessus fuerit, se durius nihil passum vmquam esse in nostro Ordine, quàm si aliquando à studiis diuerteretur. Hic vir statas Hymnodiæ horas, dum inter nos viueret, omittere numquam voluit. Creatus etiam Episcopus, tum in Corsica, tum Ticini semper cum suis Clericis ad nocturnum diurnumq; Officium conuenire studuit. Vnico verbo dicam, omnes in sanctitate & scientiis, tam diuinis quàm humanis, insigniores studiosioresque Hymnodiam in choro communem adamarunt, frequentarunt.

Hinc dignoscitur meliùs, doctrinam dicentium, tantùm inutilibus otiosisque hominibus esse destinatum chorum, esse in agro Ecclesiæ prauum semen, ex quo plurima orta iam sunt oriunturque in dies germina defectuum. Hanc doctrinam enim audiunt libenter multi etiam ex Religiosis viris choro addictis, eamque amplectentes, abstinent omnino à conuentu in chorum, ne inter otiosos inutilesque reputentur Religiosos. Quare modò non tantùm ad maius sensuum & libertatis commodum, sed etiam ad maius honoris & dignitatis augmentum expetitur, & exquiritur à nonnullis immunitas à choro. Quod haud parum lædit ac perturbat sinceram Religiosi status conditionem: nam qui inter Religiosos deberent ratione gradus esse in choro magis frequentes, vt ceteris exemplo præirent, iidem,

Chorum multi sub honoris specie refugiunt.

iidem, vt falsum nutriant honorem, se à choro subtrahunt omnino. Referam hoc loco, quod aliquando vni ex nostris Religiosis, viro in primis graui ac docto, accidisse noui, dum ipse ad Regularium virorum Conuentum accederet, causa inuisendi Religiosum amicum. Is posteaquam ab eo, qui tunc Ianitoris exercebat officium, intellexisset, Religiosum à se quæsitum esse in Conuentu, audiens in Ecclesia eodem tempore decantari Horas Canonicas, putansque eum vnà cum aliis Religiosis, quemadmodum apud nostrum Ordinem est in vsu, choro interesse, monuit Ianitorem, ne eum ab incepto cantu euocaret: nam vel exitum Officij expectare, vel alia redire hora statuerat. Ianitor ad hæc verba, non sine indignationis signo, respondit: Quid isti Religioso cum choro? iste, scias, est vir graduatus & honoratus, redditusque possidet haud exiguos. Ianitor iste, cognoscens suorum Religiosorum ingenium erga chori vsum, probri accepit loco mentionem chori, dum esset sermo de viro gradum inter eos ac redditus habente. O miseram mortalium conditionem! Probri loco haberi conspicimus, quod deberet dignissimum æstimari viro ingenuo, veræque virtutis, quam sequitur verus honor, cultore. Quicumque hac falsa pulsantur suspicione, à falsa illa doctrina seducti, frequentent ex animo illam ad Deum precationem Dauidicam: *Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum.* Hæc precatio sicut ad rem est opportuna, ita poterit esse vtilissima. Verè suspicantur isti homines honoris iacturam, vbi honor reperitur egregius; & erubescunt munus, quo deberent vehementer gloriari. Timeo istis Religiosis

Psal. 118.

Religiosis illam Domini nostri seueram comminationem, quam in Euangelio contra quoscumque sui seruitij contemptores habemus prolatam: *Qui me erubuerit, hunc Filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.* Depulsisque falsis suspicionibus, expedit doctrinas exemplaque tum veterum tum recentiorum sanctorum virorum tenere, atque æmulari. Lucæ 9.

Si res ista rectè attendatur, cognoscemus, vsum publicæ & communis in choro Psalmodiæ electum fuisse ab Apostolis, & ab iis ad Apostolicos vitæ Regularis Institutores, tam antiquos quàm recentiores, pertransisse, tamquam præcipuum instrumentum ad eam perfectionem obtinendam, ad quam Religiones nituntur. Nam sicut perfectio ista sita est præcipuè in caritate, quæ animum Deo, omnium mentium vltimo fini, vnit, iuxta D. Ioannis Apostoli doctrinam dicentis, *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo,* quam sequuntur omnes sacri Theologi; ita ad hanc caritatem acquirendam opportunè deseruit communis Psalmodiæ cantus in choro: quia maiori exactiorique diligentia exercentur illi virtutum insigniorum actus, qui à Psalmis offeruntur, nimirum fidei, religionis, spei, amoris, humilitatis, pœnitentiæ, quos descripsimus in primo Libro. Licet iidem actus exerceantur à recitantibus priuatim diuinum Officium; tarditas nihilominùs cantus, societas item cantantium quasdam addit qualitates & conditiones perfectiores, quæ non reperiuntur in simplici priuata recitatione, vti licuit videre in huius Operis progressu. Et sicut Psalmi sunt animi Deum diligentis

Psalmodia communis in choro vsus instrumentum est perfectionis.

1. Ioan. 4.

D. Thom. 2. 2. q. 84. art. 1. & 2.

Virtutum actus exercentur in vsu Hymnodiæ.

Priuata diuini Officij recitatio est conditione inferior publico cantu.

tis feruidi affectus, ita dum cantantur excitant animum psallentis ad eosdem dilectionis actus & affectus vehementiores; quemadmodum nouimus euenire inter amantes sæculi, qui dum coram dilectis cantu vtūtur, feruentiorem reddunt mutuum amorem. Insuper hic cantus perfectiorem reddit ipsorum Hymnorum & Canticorum conditionem, ipsius Hymnographi quoque explet consilium, & imitatur exemplum. In primis Hymnorum perficitur conditio, quia Hymni, seu Psalmi, vt vidimus sæpè ex sanctorum Patrum doctrina, exposcunt cantum: tuncque propriè laudes celebrantur diuinæ more Hymnodico, quando cantus adhibetur. Hymnographus item præbet cantus exempla, & hortationes. Exempla quidem sunt omnibus nota. nullum namque Psalmum Deo offerebat nisi cantu; adeò vt asserere ipsi licuerit, quòd nulla alia frequentare solitus esset Cantica, nisi Psalmos circa diuinam

Psal. 118. legem: *Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Sæpè item cantui adiungentem psalterij & citharæ pulsationem compe-

Psal. 56. & 107. timus: *Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Deus psallam tibi in cithara, sanctus Is-*

Psal. 71. *raël.* Si consilia attendimus, audiemus exigentem ab omnibus iugem hilaremque cantum:

Psal. 97. *Cantate, & exultate, & psallite. Cantate Deo, Psal-*

Psal. 67. *mum dicite nomini eius.* Aliquando etiam narrantem nocturni diurnique cantus merita præclara

Psal. 91. coram Deo: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altißime; ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem; in decachordo, psalterio, cum Cantico & cithara.* Errant igitur putantes, Hymnodiæ munus

eadem

eadem posse in Ecclesia Dei expleri perfectione per simplicem priuatam recitationem, qua expletur per cantum: nam, ceteris paribus, cantus addit maiores perfectiones Hymnodiæ quàm priuata recitatio habeat; magisque conducit ad diuinæ caritatis actus siue assequendos, siue exercendos, siue augendos, quàm priuata recitatio, vt Libro vidimus primo. Lib. 1. c.XII.

Hinc, dum inter probatiores Ægypti Monachos ageretur de hac caritatis perfectione, ad quã, tamquam ad scopum, diriguntur ceteræ Religiosorum actiones & studia, Abbas Moses, vir apud eos, ob præclaras virtutum animique dotes, maximæ auctoritatis, enumerans media opportuniora ad caritatis acquisitionem directa, recensebat vigilias, dicens: *Ea quæ sequentia sunt, id est, ieiunia, vigiliæ, anachoresis, meditatio Scripturarũ, propter principalem scopum, id est puritatem cordis, quod est caritas, nos conuenit exercere.* vbi tradere pergit, his actibus, quasi gradibus, animum ad perfectionem caritatis conscendere. Imò eædem vigiliæ, tamquam instrumenta præcipua Apostolici ministerij, suadebantur ab Apostolo Paulo primis Ecclesiæ fidelibus, qui ad Euangelicam nitebãtur caritatis sublimitatem. Postquam enim dixit, *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros*, tradere volens instrumenta ad hunc scopum opportuna, inter alia posuit, *in vigiliis*. At, quæso, quid erant istæ vigiliæ ab Apostolo propositæ, & à Religiosis obseruatæ, nisi synaxes ad Deum colendum variis precum piarum actionibus, præsertim Psalmorum cantu deuoto? Profero ad hanc rem quæ ab vtriusque Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ, præcipuis luminibus enarrantur, nimirum à D. Basilio,

Apud Cassian. Coll. 1. c. 7.

2. Cor. 6.

Vigiliarum obseruãtia Psalmodia cantu explebatur.

acerrimo sacrarum vigiliarum vindice in Oriente, & à D. Hieronymo, præclarissimo earumdem vigiliarum defensore in Occidente, & à D. Augustino, insigni ipsarum laudatore. D. Basilius sic ait: *Ad id verò, quòd propter Psalmodias accusamur, quare potissimùm simpliciores perterrefaciunt, qui nos traducunt, hoc habeo quod dicam, quòd videlicet, qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordes sunt, & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore Domum precationis petit, inque labore, & tribulatione, ac lacrymis indesinentibus, confessione tandem ab oratione surgentes, ad Psalmodiam instituuntur.*

D. Basil. Epist. 63. ad Cleric. Neocæsar.

D. Hieronymus etiam, præter ea quæ scribit ad Riparium, vt confutaret Vigilantium, quem potiùs dicit appellandum Dormitantium, quia magnus erat sacrarum vigiliarum hostis, scribens ad Sabinianum hæc ait: *Tota Ecclesia nocturnis vigiliis personabat Christum Dominum, & in diuersarum gentium linguis vnus in laudibus Dei spiritus concinebat.* Insigne tandem eidem rei præbet testimonium D. Augustinus in suis ad Deum Confessionibus. huius verba Doctoris libentiùs describam, quia multas exhibent vtilitates. *Annus erat*, ait sanctus Augustinus, *aut non multò ampliùs, cùm Iustina, Valentiniani Regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cum Episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, sollicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc Hymni & Psalmi vt canerentur*

D. Hier. Ep. 53. ad Rip.

D. Hier. Ep. 48. ad Sabinian. cap. 3.

D. Augus. l. 9. Conf. c. 7.

Nocturnæ vigiliæ à D. Monica frequentatæ.

rentur secundùm morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est; & ex illo in hodiernum retentũ, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cetera orbis imitantibus. Ex his tanti Doctoris verbis Primò constat, nocturnas vigilias nõ solùm fuisse à D. Aug. approbatas, sed etiam à D. Ambrosio ad æmulationem Ecclesiæ Orientalis celebratas. Deinde, ad ipsas conuenire solitos fuisse, præter Clericos, etiam omnis generis fideles, præsertim sanctiores, vt de sancta Monica asseritur. Tertiò, falsum esse & commẽtitium, quod circumfertur sub nomine D. Augustini in Sermone ad Fratres de Eremo, fuisse scilicet has vigilias à beato Ambrosio abrogatas ob abusus eo tempore iam cœptos, cùm asserat D. Augustinus, eas tunc maximè floruisse, imò auctas esse. Tandem, Psalmodiam animos mortalium præparare ad martyrium fortiter subeundum, & in virtutis officio hilares conseruare fideles. En vigiliarum obseruantia quid esset apud Apostolicos viros; & quæ tunc erat apud omnes fideles, quia omnes perfectioni studebant, eadem nunc viget apud ordines Religiosos obseruantia vigiliarum. Hinc summi Pontifices, ad quos Religiosorum Ordinum spectat approbatio in Ecclesia Dei, cognoscentes, Psalmodiam communem in choro esse præcipuum instrumentum Religioso annexum statui, maximè aptum ad caritatis assecutionem, non solùm illius vsum ab omnibus Ordinibus iam receptum semper approbarunt, sed etiam, si aliquis Ordo censuit sibi futuram magis opportunam ab huiusmodi munere immunitatem, eam, tamquam extraordinariam, speciali suæ benignitatis

& auctoritatis indulserunt priuilegio; quemadmodum Societati Iesu in prima Ordinis approbatione indultum fuisse videmus à sanctissimo Pontifice Paulo III. qui ei concessit priuatam tantummodò diuini Officij recitationem. eamdemque gratiam ipsi Societati confirmarunt successores Pontifices. Hoc indulto non esset opus, si Religioso statui non esset maximè coniunctum munus psallendi commune in choro. Priuilegia namque, seu indulta, conceduntur ad derogationem alicuius Iuris siue scripti, siue non scripti. Non igitur asserenda est res leuis chori frequentia solis inutilibus apta. *Nobilis enim & seria res est* (rectè concludit Homobonus) *hæc actio ad Dei cultum & obsequium spectans, ab innumeris viris sanctitate & doctrina præclaris, & ad maxima quæque obeunda natis & aptis frequentata.* Prosequitur ibi pius grauisque Doctor eamdem materiam, expenditque chori psalmodiam rectè à D. Benedicto fuisse appellatam, Opus Dei præstantissimum; quia ad Dei cultum & venerationē institutum est, & ab ipso Deo per Ecclesiam tamquam præcipuum opus ordinatum. Hinc chorus à Patribus Concilij Tridentini dictus est ad psallendum institutus, vt Hymnis & Canticis Dei nomen reuerenter, distinctè deuotéque laudetur.

Paul. III. Constit. Regimin. an. 1540.

Homob. de Exam. Eccles. p. 3. Tract. 14. c. 3. q. 20. sup. 3.

D. Bened. in Reg. c. 43

Con. Trid. Sess. 24. c. 12.

Tantum itaque abest, vt vsus publicæ Hymnodiæ sit aut literarum studiis, aut Concionum muneri, aut animarum directioni, aut infidelium conuersioni, aut quibuscumque aliis præclaris muneribus exercendis contrarius, vt potiùs iisdem occupationibus sit maximè carus & vtilis. Nam ante & post litterarum studia, ante & post con-

conciones, ante & post Sacramentorum ministerium, ante & post fidei doctrinam, publicè hilariterque colitur Deus, inuocatur Deus, laudatur Deus, benedicitur Hymnis & Canticis Deus, à quo felix omnium actionum expectatur & obtinetur euētus. Experientia itē teste cognoscimus, prædicta munera cumulatissimè expleri ab Ordinibus chori vsum profitentibus. Si in re literaria id velit quis manifestè videre, is primùm respiciat Ordines omnes antiquiores vitam profitentes Monasticam, qui dubio procul sicut fuerunt publicæ Hymnodiæ egregij cultores, ita à cordatis viris dicti sunt seminaria omnium bonarum disciplinarum; ex quibus illustriores Episcopi Doctoresque Ecclesiæ primarij, Basilius, Ioannes Chrysostomus, vterque Gregorius, Nazianzenus & Romanus, Hieronymus, Anselmus, vnico tandem verbo, sanctiores insignioresque Ecclesiæ Pontifices & Præsules prodiere. quod optimè adnotatum fuit à spectatissimo æternaque digno memoria Cardinali Cæsare Baronio in suis Ecclesiasticis Annalibus. Baron. an. 328. Si autem vis fiat in iis literarum studiis quæ exteris communicantur, aperiendo scilicet Scholas ad publicæ rei commodum, in quibus variæ tradantur scientiæ & disciplinæ, possumus, omissis antiquioribus, afferre, quæ hisce temporibus feliciter explentur ab Ordine nostro Paulinorum. Hic multis in locis intra & extra Italiam publicas omnium ferè disciplinarum Scholas iuuentuti erudiendæ aperuit, haud sine magna ciuitatum vtilitate, nihilominùs ibidem publica in choro minimè omittitur Hymnodia, sed ea sustinetur quotidiana. Si ad Concionatorum insigniorum quærendam copiam

piam quis animum conuertat, insigniores copiosioresque cognoscet ex Ordinibus chori vsum habentibus prodire. Vt in hac re aliquid significetur peculiare, vnum profero Ordinem Capucinorum S. Francisci, qui licet extremæ vitæ austeritati addat iugem chori diurnam nocturnamque frequentiam, nec quemquam Religiosum patiatur ab ea esse immunem, tot nihilominùs exhibet egregios Concionatores, vt quis ignoret excellentiámne eorum, an numerum miretur. Si animarnm regimen spirituale & infidelium conuersionem considerare quis velit, en mundus ipse loquetur, qui longa multorum sæculorum serie non cognouit, nisi Religiosos choro addictos aut Monachos, aut Clericos, à quibus semper directi sunt felicissimè quicumque erant propriæ salutis studiosi, quiq; ad sanctitatis culmen in quocumque alio statu haud pauci peruenere: loquentur summorum Pontificum Diplomata & Constitutiones approbantium Ordines vitam mixtã profitentes, qui asserunt, huiusmodi Ordines esse Episcoporum adiutores, vt Sacramentorum ministerio & verbi Dei prædicatione rem promoueant animarum. Infidelium item conuersioni tanto ardore operam præstitere omni tempore iidem Ordines, vt, tamquam veri Apostolici Collegij imitatores, omnem terram fidei verbo excolendam suscepisse dici possint. Huic rei luculentissimum præbebit testimonium Diploma Innocentij Papæ IV. ad Religiosos diui Dominici directum, in quo numerus recensetur Prouinciarum, quas hic solus Ordo susceperat in Catholica fide erudiendas: nam ibi longus earum Prouinciarum contexitur catalogus, nempe Saracenorum,

Capucinorum sancti Francisci Concionatores insignes.

Ordines Regulares sunt Episcoporum adiutores.

rum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Æthiopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicotorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mostelitarum, Tartarorum, Hungarorum. Si de recentioribus conuersionibus libet aliquid videre, perlustremus oculis mentis eam mundi partem nouissimè detectam Christophori Columbi operâ, quæ ob suam amplitudinem nomen sibi promeruit noui Orbis; huic reperiemus primordia nostræ sanctæ fidei tradita fuisse à Religiosis choro addictis, primùm quidem à Monachis S. Benedicti, & ab alumnis S. Francisci, qui ab anno M. CCCC. XCIII. ad ea loca nauigare cœperunt, posteà ab aliis Ordinibus, D. Dominici, D. Augustini & Carmelitarum. Imò & ad Iaponiorum propagandam conuersionem, in qua per annos plures soli Religiosi Societatis Iesu egregiè ac felicissimè laborarunt, vestigia gloriosa S. Francisci Xauerij, primi illorum Regnorum Apostoli, sequentes, cùm piscium captura cognita esset copiosior, quàm cui sufficeret sola prædicta Societas (nec enim tantæ populorum multitudini, quemadmodum nec omnium ingeniis vnicus potest Ordo facere satis) sanctissimi Pontifices nauem Petri regentes, socios tanto operi accersierunt alumnos Ordinum choro addictorum. Nec frustrà fuit vocatum reque ipsa exhibitum istud auxilium: licet enim tempore posteriores Iaponiam hi Religiosi fuerint ingressi, non inferiores tamen prioribus fuere & meritis, & fructibus; strenuo namque istorum labori vberes statim fructus cœperunt respondere, multis ac magnis Prouinciis fidei

Io. Bapt. Confect. in Collect. priu.

Chron. S. Franc. Par. 4. l. 5.

Clemens VIII. Cōstit. 74. & Paul. V. Constit. 90. Flau. Chemb. in Compend. Bullar.

prædicationi ac lumini assensum præbentibus. Fructuum tam iucundorum licuit mihi Romæ anno M. DC. XV. degustare partem occasione solemnis legationis, quam ex Iaponia Orientali Idates Masamunes Rex Voxij adhuc cathecumenus, præ eximia lætitia tanti beneficij in suum Regnum inuecti, misit ducibus Religiosis sancti Francisci ad Summum Pontificem Paulum V. vt testaretur tum sanctæ veræ fidei iam cœptam felicem propagationem in suis Prouinciis opera eorumdem Religiosorum sancti Francisci, quos enixè postulabat multiplicandos ad huiusmodi fructuum vberiorem collectionem; tum suum erga Apostolicam Romanam Sedem, quam veram agnoscebat, & supplex venerabatur matrem, obsequium deuotum. En itaque quòd chori vsus nulla egregia impediat facinora.

Ordo in actionibus maxima est vtilitatis.

D.Ambr. l.7. in Luc. c.11.

Si ordo seruaretur in operationibus quotidianis, tempus diei posset & studiis literarum & aliis etiam virtutum actionibus largè suppetere; & nihilominùs chori disciplina posset frequentari. Vrgere solitus erat B. Ambrosius exemplum Dauidis, qui Hymnodiæ non solùm fuit præcipuus Auctor, sed frequentissimus cultor, ita vt quotidie Deo laudes istas pluries expleret. Expendebat sanctus Doctor illa Regis istius verba, *Septies in die laudem dixi tibi*, dicens: *Si ille Dauid, qui erat regni necessitatibus occupatus, septies in die laudem Domino dicebat, matutinis & vespertinis Sacrificiis semper intentus, quid nos facere oportet, qui eò ampliùs rogare debemus, quò frequentiùs carnis ac mentis fragilitate delinquimus?* Non admittebantur à S. Ambrosio frigidæ illæ ex-

Psal.118.

excuſationes prætextu occupationum, quas cauſantur iſti qui ſe ab oratione ſubtrahere volunt. equidem coram Deo,qui nouit conſilia cordium, quot inuenientur non modicæ culpæ rei, quia orationi & Hymnodiæ non vacarunt. Nonne & Daniel in adminiſtratione Imperij Perſici multis grauiſſimiſque diſtinebatur neceſſariis occupationibus? & nihilominùs conſuetudinem pluries orandi in die numquam omiſit, etiam ſi vitæ immineret periculum; ſed ſtatis horis, omnes ſeponens occupationes, ſe ad orandum recipiebat. Quo exemplo S.Chryſoſtomus pungere ſolitus erat eos,qui,ob quamcumque occupationem, facilè ſe ab oratione ſubtrahunt. Dico igitur, quòd ſi vnuſquiſque vitæ mixtæ Religioſus vir rectè diſponeret quotidianas quas habet occupationes, tempus non deficeret ſtudiis literarum, etiam ſi chori vſus frequentaretur ſtatis pſallendi horis: ideò inter monita quæ tradit S. Hieronymus ſuæ Euſtochio, illud fuit præcipuum, vt diuiſas orandi horas haberet, quibus aduenientibus omnem aliam dimitteret occupationem atque operationem.

Occupationes ſtudiorum non debent à chori vſu excuſare.

D. Chryſ. Hom.7.ad Pop. & l. 1. de Orand. Deum.

D. Hier. Ep.22.ad Euſtoch.

Huius ordinatæ temporum & actionũ diſtributionis illuſtre nobis tradidit ac reliquit exemplum B. Thomas de Villa-noua, qui proximo ſuperiori ſæculo vixit, vir ſummæ eruditionis & ſanctitatis, nouum præclarum Sidus Ordinis Auguſtinianenſis, qui ſicut inſignis Theologiæ extitit Doctor, literarum ſtudiis impensè addictus, ita diei horas quinque præcipuis ſpatiis diſtinxerat opportunis conſumendas occupationibus, nimirum Altaris, Chori, Cellæ, Bibliothecæ, & Valetudinarij. En quot ſibi ſanctas & op-

B. Thomæ de Villa-noua præclara temporis & operationum partitio.

Paul. Fraxin. in Vita c. 2.

portunas ad Religiosum institutum præscripserat occupationes vir virtutis amator, ne vmquam otiosus reperiretur. Temporis spatium ad Sacrificij in Altari deuotam oblationem deputarat; in Choro, ad orationem & Hymnodiam; in Cella, ad rerum spiritualium lectionem & meditationem; in Bibliotheca, ad literarum studia; in Valetudinario, ad caritatem infirmis præstandam siue opera, siue saltem præsentia, ac sermonibus aptis. Quæ occupationes, vt maiori explerentur merito, fuere à beato viro quinque Iesu Christi plagis & cicatricibus assignatæ. Hinc meliùs cognoscitur, quòd chorus non otiosis & inutilibus, sed otij osoribus est aptus. Otiosi accedunt inuiti ad chorum, cum tædio & stomacho Hymnos cantant; at generosi animi communem diligunt, & colunt, & omni diligentia frequentant Psalmodiam, vt otium arceant, & plurima gratiæ beneficia ad virtutis perfectionem inde expectant.

Otij osores chori frequentiam tuentur.

Addo tandem, neque ex hac chori sancta frequentia aut impediri, aut remitti insigniores Ordinum Regularium communes obseruantias. Nihil præsertim remitti est necesse de Religiosæ paupertatis rigore, quamuis non defuerit scriptor siue plus iusto timidus, siue immunitati chori nimis addictus, qui huic præstantissimæ virtuti aliquam inferri læsionem asserüerit in Ordinibus chorum habentibus. Contra quam positionem exclamat absque voce praxis omnino opposita apud præclaros viros Religiosos obseruata. Multi in Ecclesia Dei florent Ordines Regulares rigorosissimum illum paupertatis voluntariæ gradum tuentes inuiolatum, quo nullus Religiosus permittitur sibi aliquid quærere, aut ac-

acquirere, nec vllo modo habere, sed cuilibet suppeditantur omnia necessaria ex communibus vel redditibus, vel eleëmosynis, siue sponte oblatis siue collectis, qui nihilominùs chorum numquam omittunt, aut remittunt. Multorum huiusmodi Ordinum suppeterent ad hanc rem exempla opportuna, quæ, si singula percenserentur, prolixam nimis redderent narrationem. Suggerere sit satis tantūmodò tres illos Ordines, quos circa initium sæculi proximè elapsi ferè simul approbatos diximus in principio huius Operis, in quibus videre licebit tres distinctos Religiosæ paupertatis gradus, nempe Theatinorum, qui tantùm eleëmosynis sponte oblatis viuentes, illas à fidelium pietate expectant; Capucinorum, qui, Apostolicæ vitæ generosi æmulatores, arctissimam profitentur paupertatem ac veram mendicitatem; denique Paulinorum, qui communia quidem possident bona (ad formam deinde in Oecumenico Tridētino Concilio approbatam) sed nullus in eis potest habere ius aliquod nec proprietatis, nec vsus. Imò & concessio vsus refertur in hoc Ordine omnino ad arbitrium Superiorū, ita vt nullus re aliqua vti possit sine eorum concessu, multoque minùs de iis disponere quæ vtenda accepit. Quare quæ quisque habet, paratus est singulis momentis eorumdem Superiorum nutu relinquere, vti grauiter caueatur in nostris Constitutionibus, quæ Deo annuente sunt in viridi obseruantia. Isti Ordines singulis Religiosis suppeditant necessaria, nec quidquam illis patiuntur deficere, nisi quatenus ipsa ratio virtutis exigit à vero paupertatis amatore, quod se aliquando exerceat in tolerandis etiam

Conc. Trident. Sess. 25. c. 3.

Constit. l. 2. c. 3.

etiam rerum necessariarum defectibus, vt meliùs se ipsum cognoscat, ac comprobet verum pauperem affectu & effectu; nec tamen chori desunt frequentiæ, sed eam colunt feruentiùs, vt Deus, à cuius singulari benignitate cognoscunt sibi tam largè prouideri, laudetur, atque celebretur. Si apud aliquos Religiosos minimè seruetur idem sanctæ paupertatis rigor, id non obligationi chori, sed aliis adscribetur causis à viris prudentibus, quas hoc loco commemorare non expedit, cùm ad præsens non pertineant institutum.

CAPVT XVIII.

De variis defectibus tam in ingressu quàm in egressu Hymnodiæ occurrentibus.

Initij qualitas bona progressum feliciorem promittit.

QVEMADMODVM bona ingressus conditio magnam suggerit spem felicioris progressus, iuxta Antiquorum Axioma,

Dimidium facti qui benè cœpit habet,

sicut etiam bona egressus conclusio potest operis valorem vel perficere, vel saltē restituere; ita quādo vterq; aut etiam alteruter vitiatur, totū Hymnodiæ opus vitiatum esse oportet. Hinc dæmonis studia & artes maximè conantur circa ingressus & egressus conditionem vitiandam, vti ex diuina benignitate videre aliquando meruit, & audire ab ipso hoste maligno beatus Dominicus, Ordinis Prædicatorum Institutor & Patriarcha egregius. Hic sanctus vir, dum in Conuentu Romano ad S. Sabinam moraretur, obuium habens diabolum, qui Religiosorum quietem variis pertur-

Fera. Castil. p. 1. l. 1. c. 47.

turbabat insidiis, eum per Conuentus officinas deducens, cùm ad chorum peruenissent, interrogauit, de qua re suos Fratres ibi tentare studeret, vt tardiùs (respondit) accedant, & citiùs exeant. Qui itaque chori ingressum differunt absque iusta causa, sicut ostendunt se inuitos accedere, ita dæmoni potiùs quàm Deo primitias offerunt chori; aliaque subeunt mala tum apud Deum, tum apud homines.

Dæmõ chori ingressũ impedire vel saltem retardare conatur, & egressum sollicitat.

Apud Deum non modicam meriti faciunt iacturam: nam Deus, qui hilarem diligit datorem, iustè eos priuat merito quod alacres adipiscuntur, imò & peccant venialiter quidem, si iam cœpta sit Hora quam deinde tenentur complere, vt integrè recitetur diuinum Officium. Apud homines etiam aliquam subeunt iacturam: nam tardus ingressus magnam affert occasionem distractionis aliis cantantibus. Apud priscos Patres Ægypti, si quis Monachus ad Horas veniens diurnas non intrasset ante finem primi Psalmi, excludebatur à communi Psalmodia, & ad fores Oratorij tenebatur stans expectare alios exeuntes, à quibus, humi prostratus, tenebatur suæ negligentiæ vel tarditatis veniam impetrare; quemadmodum refert Ioannes Cassianus, qui hanc moram appellat desidiæ noxam tali pœnitentia expiandam. Nos etiam Clerici Regulares Paulini pœnam à Regula constitutam habemus iis qui tardè ingrediuntur: debent enim genuflexi in medio chori orare per aliquod spatium, antequam ad locum canendi se conferant, si hæc tarditas est ad Horas diurnas; si verò ad nocturnas Horas accidat, & sit iam expletus primus Hymnus, tunc in eodem chori medio positis genibus, bra-

Io. Pet. Monet. de Distrib. p. 2. q. 3. num. 27.

Chorum tardè ingredientibus pœna statuta.

Cassian. l. 3. Instit. cap. 7.

brachia aperta in modum crucifixi tamdiu tenere debent, quamdiu à Superiore venia surgendi fiat aliquo signo.

Ad vitandos defectus tardi ingressus, erit maximè vtilis illa animi præparatio, ad quam peculiari studio niti solent pij psallentes: hi namque campanæ ad diuinum officium incitantis sonum ita recipiunt, ac si Dei ipsius, aut saltem Angeli inuitantis, imò & simul gradientis ad diuinas cōcelebrandas laudes vocem audirent. Huiusmodi præparatio nequit sine dubio moras trahere, sed agilem efficit atque alacrem Psalmodiæ studiosum, totumque hominem componit, vt accuratè ac diligenter chori expleat officia. Hac animi prouisione se ipsum muniebat Venerabilis frater Ioannes à Cruce, alter Discalceatorum Carmelitarum optimus Parens, vt chori frequentiā, quam numquā omisit, opportuno coleret studio. De beato hoc viro scribunt Historiæ fide dignæ, quòd audiens diuini Officij campanam, tāquam Dei vocem (*cui magnum foret nefas*, aiebat ipse, *repugnare, aut moras nectere, sed statim esse parendum, etiam cum iactura ceterarum occupationum*) eam censebat; & hac sancta instructus cogitatione ad chorum incunctanter accedens, diuinas laudes magna absoluebat grauitate ac deuotione. Ad quod institutum libet quoque addere, quòd beatissimo Raymundo, Ordinis Prædicatorum alumno, euenisse legimus. Nam hic etiam sanctus vir sicuti ad sonum campanæ pro diuino Officio, tamquam ad Angeli vocantis iucundissimam vocem, seipsum excitare consueuerat, ita præclaro honoris signo meruit ab Angelo suo custode haud rarò decorari. Nam quamuis Angelorum

Fr. Ioseph à Iesu Maria in Hist. Hisp. lib. 1. cap. 17.

gelorum species sit mortalium hominum oculo inuisa, ille tamen visibili forma se conspiciendum suo Raymundo præbens paulò ante primum campanæ ictum media nocte ad diuinum Officium sonantem, à somno excitabat pium comitem. Hanc Angelicam visitationem voluit Deus nobis notam, vt vnusquisque chori studiosius mente concipiat, sibi inuisibiliter ab Angelis sanctis præstari, quod propriis oculis cernere Raymundus fuit dignus, & hac sancta munitus cogitatione ad chorum alacriùs se conferre satagat.

Petr. Ribad. Par. 2. Flo. Sanct. mense Ianuar.

Mira sanctorum Angelorum benignitas erga pios psallentes.

Vnusquisque etiam deberet antè præuidere & præmeditari, quæ sibi in choro canenda aut legẽda obuenient, ne errores committantur, non sine magna tam alti muneris inordinatione & sociorum fastidio. Si Doctores & Magistri, qui habere debent publicam aliquam aut orationẽ aut prælectionem, solent priùs priuatim se præparare, imò & repetere non semel quæ dicturi sunt, ne offensionem proprij nominis incurrant; quid par est obseruare pios ac perfectos psallentes, si præsertim legere debent siue Homilias, siue Prophetias, siue sacras Historias, quæ in diuino occurrunt Officio, cùm auditores habituri sint Angelos, & Deum ipsum altissimum? Hæc recitandorum præparatio nobis Clericis Regularibus Paulinis magna præscribitur à Regulis ad chori disciplinam spectantibus instantia. Semel ea indicitur Presbytero Hebdomadario, qui onus diuini ducendi habet Officij: *Paratus accedet, sciens scilicet quale Officium futurum sit, vt posteà non erret, vel hæsitet, non sine diuini cultus iniuria.* Iterùm Lectoribus, quibus sacri Officij Lectiones in medio

Psallentes conuenit præuidere quæ dicturi sunt in choro.

chori

chori incumbit recitare, dicitur: *Rectè, aptè & distinctè legant, vt quæ leguntur, ab omnibus exaudiri & percipi possint. Et ne error vllus in diuinis obsequiis accidat, ne diligentiam præuidendi, quæ legenda sunt, à se desiderari patiantur.*

Neque ab hac præuia diligentia legendi atque præmeditandi ea, quæ sunt in choro publicè ab vnoquoq; explenda, excusantur ij qui sublimiori sunt præditi intellectu. Imò si ij erunt spiritualis perfectionis studiosi, erũt quoq; eò diligẽtiores in hac prę uisione, quò sunt doctiores. Insigne ad rem hanc omnibus Ecclesiasticis præbuit exemplum Seraphicus Bonauentura, dum quadam die recitaturus in choro Lectionem, mediam tantùm illius legere voluit partem, quam priuatim priùs percurrere & legere sibi per otium licuerat, reliquam dimittens ab alio supplendam. Maluit egregius Doctor haberi aut timidus nimis, aut etiam idiota, quàm vnum erratum, quamuis leue, admittere, quale aliquando etiam doctissimis accidere solet in pronuntiatione præsertim extemporali. Nouerat sanctus vir loci & muneris dignitatẽ, nouerat piorum psallentium partes potiores, quas vel minimè norunt, vel certè nihili æstimãt minùs docti, imò etiam indocti. Ex defectu huius præuiæ diligentiæ, multæ in choro admittuntur inconcinnæ pronuntiationes verum sensum immutantes, risum mouentes, & stomachi fastidium auditoribus gignentes.

Didac. Moril. l. 3. Scalæ.

B. Bonauentura humilitatis exemplum.

Egredientium è choro culpa.

Egressus item plura potest admittere vitia, nisi aduertantur. Qui festinaret egressum ante peractam Horam absque iusta causa, saltem venialem incurret culpam, imò forsan & lethalem, si nimirum omitteretur notabilis pars Horæ, quam

nec

nec suppleret posteà priuata recitatione. Insuper si stipendàrius is esset, amittere deberet eo casu distributiones huiusmodi Horæ proportionatas. Grauiùs errant egredientes ab Hymnodia, quando statim ad ludrica & leuia se conferunt. Isti sicut inuiti accessisse cognoscuntur, ita exeuntes animum à Deo alienum ostendunt, dum aggrediuntur ea quæ sunt Dei laudibus valdè contraria. Nihil de cantatis Hymnis aut cogitantes, aut curantes, quasi negotium istud ad ipsos nihil omnino spectet, vtrùm rectè vel malè expleuerint cantum; num item obligationi fecerint satis; num quidquam omiserint supplendum; an debitam habuerint attentionem, dimittunt expendenda Iudici Deo, Angelis item & diabolo, ministris diuinæ Iustitiæ. Huiusmodi psallentibus ego timeo effectum illius seueræ comminationis diuinæ, quam ipsimet, ad propriam condemnationem, haud raro cantant in Psalmis: *Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Psal.49. Vtinam aliquando resipiscant isti Dei altissimi & suimet immemores infelices, & aurem propriam Dauidis paternæ hortationi exhibeant apertam: *Intelligite hæc qui obliuiscemini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Ibidem.

Pius ac religiosus diceretur egressus illius, qui, peracto Officio, saltem gratias Deo ageret, quia dignus effectus fuerit offerre Deo laudes, quamuis exiles ac impares, & inter eius laudatores connumerari. Nec modicum censeri debet beneficium, quòd Angelorum suppares reddamur in hoc præclaro Deum laudandi munere. Si rectè expletum sit hoc singulare munus, multiplican- *Gratia Deo agenda post egressum è choro.*

Iacob. 1. dæ sunt gratiarum actiones, quia *omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est*; vitia autem & defectus à nobis proficiscuntur. Vtile etiam est, post gratiarum actionem, veniam petere, & exorare pro admissis culpis, supplendo tunc temporis, quæ forsan, ob aliquod impedimentum, fuerunt omissa in recitatione. Tandem pium est, ac expediens, in satisfactionem illarum commissionum, aut omissionum, quæ ex fragilitate præter voluntatem accidunt, offerre Deo aliquem Psalmum, aut aliam orationem, quæ à Summis Pontificibus ad indulgentiam & gratiam, & ad remissionem negligentiarum consequendam sint iniuncta. Extat pia Leonis Papæ oratio, quæ recitata post diuinum Officium omnes negligentias inuoluntariè admissas supplet. quæ oratio sic se habet: *Sacrosanctæ & indiuiduæ Trinitati, Crucifixi Iesu Christi Domini nostri humanitati, & beatissimæ ac gloriosissimæ Virginis Mariæ fœcunditati, & omnium Sanctorum vniuersitati, sit sempiterna laus, honor, & virtus, & gloria ab omni creatura, nobisque remissio peccatorum per infinita sæculorum sæcula. Amen. Beata viscera Mariæ Virginis quæ portauerunt æterni Patris Filium, & beata vbera quæ lactauerunt Christum Dominum. Pater noster. Aue Maria.*

Culpa in recitatione admissa satisfacienda.

Adsunt etiam aliæ orationes ab aliis Summis Pontificibus ad eumdem finem concessæ etiam breuiores, occasione numismatum piorum, quas vsurpare pro libito vnusquisque potest ad vtilitatem animi sui. Nec desunt priuilegia varia concessa Ordinibus Religiosis, quæ debet vnusquisque consulere ad sui profectum. Nemo est tam perfectus, qui aliquas non patiatur mentis euagationes

Io. Baptist. Confect. Collect. priu. tit. 19. cap. 5.

gationes in diuini recitatione Officij: idcircò expedit supplere hos defectus meritis Domini nostri Iesu Christi, qui libentissimè communicat vim meritorum suorum exorantibus huiusmodi satisfactionem; quemadmodum ipsemet dignatus est aliquando declarare sanctæ Gertrudi virgini electæ & perfectæ, cùm valdè excruciaretur ob mentis euagationes, quas erat passa, licet inuoluntariè, ex sola naturæ imbecillitate. Apparuit tunc huic mœstæ virgini benignissimus Dominus noster eius Sponsus, obtulitque cor suum, quod est omnis boni totiusque felicitatis verus thesaurus, dicens: *Ecce cor meum dulcissimum oculis mentis tuæ offero; cui omnia, quæ per te minùs perficere potes, fiducialiter pro te perficienda commendabis, ita enim omnia coram oculis meis apparebunt perfecta. Certè ipsum cor meum diuinum, humanam fragilitatem instabilitatemque cognoscens, semper cum desiderio expectat, vt si non verbis, saltem cogitatione committas et pro te supplendum, emendandum, ac perficiendum, quidquid per te minùs perficere vales.* Hinc didicit sancta virgo, quòd Deus compatiatur nostræ fragilitati, & libenter communicet sua merita, vt nostræ orationes infirmæ ac imperfectæ vim & perfectionem acquirant.

Merita Christi Domini conceduntur libenter ea poscentibus.

Euagationes inuoluntariæ quomodo expianda.

Hac cælesti instructione innitens venerabilis Blosius, qui eam describit, proponit vsurpandam sequentem piam orationem post Officium, vt suppleantur omnes defectus admissi in recitatione, & meritũ acquiratur: *Bone Iesu, propitius esto mihi peccatori. Ego tepidum & distractum seruitium meum commendo mellifluo cordi tuo emendandum ac perficiendum, tibique ipsum offero ad* salu-

Blos. Monil. spirit. c. 3. §. 12.

Oratio apta post diuinum Officium.

ſalutem omnium, in vnione illius perfectiſſimæ attentionis, qua tu Patrem oraſti & laudaſti in terris. Reſponde, quæſo, ſatisfac & ſupple pro me pleniſſime. Amen. Qui ſibi hanc orationem redderet familiarem, optimum exitum ſuis afferret Horis, & non modicum lucrum inde reportaret; nam, præter ſatisfactionem, obtinere poſſet etiam vnionem meritorum Domini noſtri Seruatoris, quæ nobis ſolent magnum augere cumulum omnium benedictionum.

Deuotiores perfectioreſque pſallentes poſt expletum Officium diuinum, pro temporis commoditate, ruminare haud omittunt, tamquam myſtica animalia Deo grata, Pſalmorum verba, in quibus, dum pſallebant, vehementiorem aliquem erga Deum affectum ſentire digni effecti ſunt, vt internas ſpiritus conſolationes faciliùs conſeruent, imò feliciùs augeant, ac perficiant. Euenire facilè poteſt, vt deuotionis calor, quaſi per tranſitum conceptus occaſione cantus, adeò inualeſcat in actu ruminationis, vt ignis fiat validus, & felix animi operetur incendium, quo æternùm beatus reddatur animus pij pſallentis.

CAPVT XIX.

De defectu eorum qui ex officio præfecturam aliquam habent in choro.

Præfectorum chori magna obligatio.

PRÆFECTI choro dirigendo ac moderando, ſiue hoc ſiue alio quocumque appellentur nomine, iuxta morem vniuſcuiuſque Eccleſiæ, tam Regularis quàm ſæcularis, in qua diuina decantantur Officia, & quicumque alij in choro auctoritatem

ritatem & iurisdictionem habentes, ne muneri suo deesse dici possint, summo vigilare debent studio, vt omnes defectus hactenus enumerati caueantur, aut saltem, si fortassis inoleuerint, auferantur à choro, vtque leges pro recta chori disciplina sancitæ adamussim obseruentur, & violatores opportunis corripiantur monitionibus, imò, si opus sit, ad præscriptum Statutorum puniantur; ne illis adscribatur, quod ij siue incuria, siue ex malitia perpetrare haud verentur, dum pro debito officij huic malo occurrere debebant; néve cogantur ipsi aliquando ad Deum exclamare, ac supplices exorare vnà cum sancto Hymnographo: *Ab alienis parce seruo tuo*. Nam verè alienas subeunt culpas, qui illis, cùm possint & debeant, minimè resistunt. *Psal. 18.*

Quotiescumque igitur Præfecti, cuiuscumque generis sint, absque causa vel à choro omnino absunt, vel tardiùs quàm par sit, nempe post inceptum Officium (cùm tamen deberent alios præuenire, vt ceteris sint exemplum & stimulus libentiùs conueniendi) accedunt ad chorum, præter negligentiæ suæ reatum quem contrahunt, dici iure possunt origo primaria & vera causa omnium culparum, quæ ex huiusmodi absentia & mora solent vt plurimùm consequi, nempe nimiæ accelerationis, perturbationum, tumultuum, confabulationum, quibus facilè occurrerent, si choro studerent assistere. *Præfecti absentia à choro multa parit damna.*

Præterea quando Præfecti minimè vigilant plenæ ac rectæ executioni omnium rituum, qui ad perfectum psallendi munus, præsertim publicum in choro, spectant, nec opportunis monitionibus corripere audent delinquentes, tunc

grauem coram Deo subeunt noxam, propter multitudinem & grauitatem malorum, chori venustatem ac decorem euertentium, inde prodeuntem. Nam sicut chori præcipuum decus duabus nititur potissimùm actionibus, quarum vna in cantu, dum grauis existit, altera in cærimoniis, dum opportunis implentur temporibus & modis, situm est; ita, iis sublatis, solam necesse est remanere in choro deformitatem, animis piis maximè molestam. Cantus haud semel caret debita grauitate, dum quidam nimis festinanter, propè dixerim nimis præcipitanter, audiuntur non dico canere, sed absorbere Psalmorum versiculos, nulla seruata aut pausa in medio, aut opportuna distantia inter finem vnius & initium alterius versiculi. Nec minùs aduersatur eidem cantui modus inconcinnus canendi, quando scilicet non ab omnibus tenetur eadem proportio vocis, sed vnus altiùs, alter canit demissiùs, numquam aliis sese attemperantes, imò studiosè nonnulli ab aliis voce dissidere satagentes. Idem quoque accidit, quando vocis tonus à cantoribus prolatus (si præsertim is haud sit nimis altus) minimè retinetur à psallentibus, sed, ad vitandum modicum laboris, alius assumitur demissior. Hic defectus meritò inter grauiores debet recenseri, ob molestam dissonantiam ad aures tum psallentium in choro, tum externorum in Ecclesia auditorum peruenientem, & ob alios vitiosos effectus inde consequentes. Nam cantus remissus, & demissus, somnolentiam nutrit, spiritum extinguit, auget molestiam cantus, ipsisque faucibus grauis est & noxius. Nihilo minorem deformitatem patit piatum cærimoniarum

Chori venustas duabus nititur rebus.

Cantus remissus varia gignit mala.

niarum contemptus, quem diximus esse alterum venustatis chori venenum. Sicut enim horum rituum perfecta executio talem ac tantum tribuit diuinis laudibus decorem, vt is possit animum quemque ad pietatem in Deum allicere, imò & ipsos profanos homines ad compunctionem & admirationem pertrahere, vt aliàs ostendimus; ita eorumdem contemptus omnem ferè aufert à diuino cultu venustatem & venerationem in animis mortalium. Quare non modicæ culpæ fiunt rei tum ipsi contemptores Ecclesiasticorum rituum, qui in diuinis persoluendis laicos potiùs quàm Ecclesiasticos sequuntur mores, stantes, vel sedentes, vel alio inconcinno modo adhærentes, quando est genuflectendum; capite item erecto & cooperto, oculisque vagis circumspicientes, quando reuerenter & deuotè est inclinandum (*semper namque in inclinatione*, ait appositè Seraphicus Bonauentura, *apparere debet deuotio, vt fiat humiliter & profunde;*) tum chori Præfecti, qui minimè inuigilant horum sacrorum rituum rectæ obseruationi: & licet aduertant defectus, ob timorem tamen, eos minimè corrigere satagunt, quemadmodum ex officio debent corrigere. Animaduertere namque tenentur pro qualitate culpæ in eos psallentes, quos nouerint in hisce deficere ritibus; grauiùs autem in eos, quos viderint nihil ex prioribus monitionibus profecisse: nam ex huiusmodi iteratis defectibus, præsertim post monitiones, argui rectè potest in voluntate psallentis aut peruicacia, quæ tandem in contemptum desinere solet, aut saltem magna incuria, quæ operi diuino est valdè contraria.

Rituum sacrorum obseruatio quanti sit momenti.

D.Bonau. in Speculo discipl.c.9.

Vniformitas rituum quanti facienda.

Reprehensioni item patent Præfecti illi, qui in choro haud student vniformitatem conseruare cærimoniarum, peculiare aliquid minimè approbatum admittentes, aut etiam negligentes illud aduertere. Patiuntur nonnulli Præfecti, à psallentibus non obseruari idem tempus in iis præstandis quæ ceteri faciunt simul. Nec enim Ecclesiastici ritus decor est in solis actibus surgendi, genuflectendi, standi, sedendi, inclinandi positus, sed in eo præcipuè elucet studio, quòd omnes, si fieri possit, in eodem puncto temporis æqualiter inclinent, sedeant, stent, genua flectant, surgant. Hunc decorem cognoscens sanctus Carolus, Ecclesiasticæ disciplinæ egregius reparator, æqualitatem hanc graui sancitam voluit synodali Decreto dicens: *In choro, pro temporis & officij ratione, ex instituto & more Ecclesiæ, sedeant, stent, flectant genua, caput aperiant & submittant, ceteraque eius generis adhibeant; omnes verò aquè idem faciant.*

Synod. I. Mediol. tit. *Quomodo versandum in choro.*

Iidem Præfecti censuræ subiicientur, quando haud aduertent rectæ psallentium distributioni in choro. Ex quo illud haud semel oritur malum, quòd nempe vna chori pars minimè conueniat in qualitate vocum cum altera parte, sed maximè discrepet, non sine iactura illius harmoniæ quæ alterno cantui solet inesse. Nam cessat omnis proportio alternæ consonantiæ, quoties voces omnes vnius chori firmæ sunt, & altæ, alterius autem chori voces sunt omnes infirmæ ac demissæ. Boni itaque Præfecti partes sunt, inuigilare huic rectæ psallentium distributioni, vt vel omnimoda vocum vniformitas, vel saltem minor audiatur diuersitas in cantu. Ad quam rem aduertere necesse

Alterni cantus proportio qualis esse debeat.

necesse est, quòd huiusmodi æqualitas non in pari psallentium numero, sed in æqualitate vocum est attendenda, ita vt, non quanti sint psallentes in vtraque chori parte, sed quales, sit à prudenti Præfecto examinandum, & decernendum. Non enim semper proportio vocum ibi est, vbi adest proportio numeri; vbi scilicet tot sunt in vna chori parte, quot sunt in alia, licet aliquando, imò & sæpè, ea possit adesse. Metienda igitur est proportio chori non ex quantitate, sed ex qualitate vocum quæ tunc in choro reperiuntur.

Punctatorum obligationes, defectus, & pœna.

Ad has obligationes Præfectorum reduci possunt obligationes eorum, qui in Ecclesiis Collegiatis munus gerunt notandi Canonicos, Cappellanos, & alios de gremio Cleri, qui choro interesse debent, sed vel minimè intersunt, vel vnam pluresve integras diuini Officij Horæ partes omittunt; qui item proprio desunt muneri, & ij nomine proprio dici consueuere Punctatores. Nisi Punctatores sincera fide officij sui expleant partes, irretitos se cognoscent grauibus in Deum & proximum peccatis. Duplici namque modo cùm ij possint in officio delinquere suo: vel Primò, quando timore, aut amore, aut spe aliqua ducti minimè notant, quem deberent iustè notare, quia is non interfuit choro, aut muneri alicui sibi debito defuit. vel Secundò, alium ex odio notant iniustè, cùm ipse & interfuerit choro, & muneribus sibi debitis fecerit satis. Vtroque isto modo grauissima perpetrantur in Deum & in proximum peccata. In primis offenditur Deus, cuius fides impiè violatur; in violatione iusiurandi, quod à Punctatoribus in Ecclesiis rectè institutis solet siue coram Episcopo, siue coram

Capitulo præstari, de fideliter ac diligenter exequendo munere suo. Deinde offenditur proximus ob violationem Iustitiæ, quando Punctatores iniustè auferunt quibusdam, quod iustè illis cedit, & de aliena disponunt re tamquam domini. quapropter vinculo restituendi seipsos obstringunt. Quæ res cùm magni sit ponderis, est à nobis hoc loco magis declaranda, vt meliùs cognoscatur huiusce delicti grauitas, & obligationis vinculum. Ea itaque est conditio redditiuum, qui inter Clerum alicuius Collegiatæ Ecclesiæ distribui propter seruitium chori debent, vt supponant pro fundamento iusto, seruitutem choro actu & realiter præstitam, ita vt massa illa reddituum vnicuique diei respondens sit inter eos tantùm distribuenda, qui verè & realiter intersunt choro, & munera explent debita. Quòd si quis aut non intersit choro, aut debitis muneribus minimè faciat satis, priuatur (nisi aliquo munitus sit indulto) vel integro stipendio, vel parte illius, iuxta quantitatem & qualitatem defectus puniendi secundùm vniuscuiusque leges & statuta. Nulla enim merces aut stipendium datur sine labore; & quod huic iustè adimitur, iustissimè cedit iis qui intersunt & laborant; & horum portio augetur ex portione, quæ ei contigisset, si verè interfuisset. Hoc incrementum ceteris adueniens interessentibus, & laborantibus, à Doctoribus rectè dicitur *Ius accrescendi*; quia iustè ademptum negligentibus, iustissimè accrescit diligentibus. Quando igitur Punctatores aliquem iniustè notant ex odio, tunc alienum rapiunt; quia auferunt ei quod iustè lucratus est, idque aliis distribuunt. Ei itaque debent de propriis

Distributionũ quotidianarũ finis & vsus rectus.

Merces non datur sine labore.

Ius accrescendi quid.

Gloss. & com. DD. in Clem. 2. verb. *Pars.* de ætat. & qualit. & ord. præfic.

priis pecuniis reddere quod ademerunt, nisi curent restituendum ab iis, qui ex portione illi adempta facti sunt ditiores. Quando item vni, propter amorem, aut metum, aut spem, remittunt aliquem defectum, quem debebant Punctatores notare, sicut adimunt diligentioribus quod iustè ipsis accreuerat, ita tenentur eisdem restituere ablatum, nisi certi sint, fuisse ab iniquo detentore iam factam restitutionem. Ea namque est remissionis natura, aiunt Doctores, quos adfert & sequitur Ioannes Petrus Moneta in luculentissimo suo Tractatu, de Distributionibus quotidianis, vt nequeat fieri nisi ab iis quibus accrescunt, & quorum lucro cedunt distributiones; hi namque soli, & non Punctatores, sunt domini illius portionis à negligentibus amissæ. Tandem, hæc iniusta dispositio alienæ rei à Punctatoribus facta Deum iterùm grauiter offendit ex alio capite, nempe ex imminutione cultus sui inde proficiscente. Ratio est in promptu efficax: nam dum negligentioribus quod amiserunt remittitur à Punctatoribus, eorum incuria magis magisque fouetur, indeque ipsi fiunt audaciores ad perseuerandum in suis defectibus; quod certè non potest fieri absque diuini cultus imminutione. quia huiusmodi hominum genus, ob spem impunitatis semel obtentæ, faciliùs & frequentiùs se in posterum subtrahent à choro, & à muneribus. Hanc diuini cultus imminutionem à se profectam sedulò expendant Punctatores, nec eam censeant esse leuem culpam; nam apud Deum grauissima iudicatur, eiusque grauitatem aliquando ex seueritate pœnæ luendæ ipsi cognoscent. Recolant sibi ipsis Punctatores diuinum illud

Io. Petrus Monet. de Distribut. par. 3. q. 6. num. 17.

Diuini cultus imminutio graue delictum.

illud iudicium in ſacra Regum hiſtoria proditum, dum quorumdam impiorum Sacerdotum, qui tantummodò diuinum cultum imminuendi cauſam præbebant, abſque vllo proximi detrimento in rebus, praua recenſentur geſta. nam huiuſmodi geſta appellantur grauiſſimū delictum:

1. Reg. 2. *Erat* autem *peccatum puerorum grande nimis coram Domino, quia retrahebant homines à Sacrificio Domini.* Et hoc iudicium ſecuta eſt ſeueriſſima vltio diuina: nam vno die iidem Sacerdotes violento mortis genere, iuxta verbum Domini, ſublati ſunt. Iuſtè itaque quod iuſtum eſt ſemper exequantur fideles Punctatores, omni ſepoſito amore, ſpe, metu, ac odio, ne, dum aliis prodeſſe aut obeſſe ſtudent in re temporali, iacturam ſibimet in re ſpirituali comparent magnam. Nec digni excuſatione habebuntur ob eam rationem, quia

Punctatore abſente à choro alius ſuffici debet.

& ipſi non adfuerint choro: nam quando per occupationes eis minimè licet adeſſe choro, debent alium idoneum ſufficere miniſtrum, qui vices ſuas eadem ſuppleat fidelitate, Eccleſiaſtici miniſtri perpetua comite, alioquin ipſis imputabitur omnis iniuſta quotidianarum diſtributionum partitio, & iiſdem ſemper remanebit onus reſtituendi læſis, quod iniuſtè ablatum eſt illis.

CAPVT XX.

Parænesis ad Hymnodiæ ſtudioſos.

LICEAT nunc mihi omnium Eccleſiaſticorum minimo non docendi præſumptione, ſed piæ voluntatis affectu, ad omnes Eccleſiaſticos, ſolemni Hymnodiæ in choro perſoluendæ adſcriptos, pauca hæc vltima Operis verba in ſen-

ſu

ſu meo dirigere, vt ſimul excitati, tanto muneri feruentiùs vacare decernamus. Recolamus, Venerabiles Eccleſiaſtici, nos ex diuinæ gratiæ liberali benignitate eſſe ad illud munus exercendum in terris aſſumptos, quod Angeli beati irrequieti explent in cælis; quod item, ad noſtram æmulationem, explere ſuo modo nouerunt inſigniores ſubſtantiæ corporeæ, licet anima ſenſuque carentes. Elementa, quæ ſuis perpetuis tranſmutationibus & mutuis actionibus compoſitorum generationi deſeruire non ceſſant, ſicut Conditoris laudes, dum ei obſequuntur magna fidelitate, quaſi tot vocibus celebrant, quot effectus producunt; ita in ſacris Scripturis organo rectè ſonanti aſſimilantur. *In ſe enim* (ait Sapientiæ Auctor) *elementa dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur*. Cæli item, qui ſuis ordinatis conuerſionibus omnem inferiorem creaturam luce & influxu perficiunt, dicuntur in ſacris Literis ſui Conditoris gloriam prædicare ac decantare ſuauiter. *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum*, ait Hymnographus; ſubdens eorum voces ab omnibus omnino nationibus exaudiri: *Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum.*

Elementa Deum ſine voce laudant.

Sap. 19.

Cæli ſuis motibus Deum prædicant.

Pſal. 18.

Quod facere nouerunt huiuſmodi ſubſtantiæ corporeæ ratione voceque carentes, ſi homo, qui ex Dei peculiari dono ſcientiam habuit vocis, nollet, aut negligeret explere, magnam ſubiret coram Deo ſuo ignominiæ & confuſionis cauſam. *Turpe enim foret* (ait eloquentiſſimus ſanctiſſimuſque Chryſoſtomus) *ſi homo, qui eſt compos rationis, & omnibus quæ videntur præſtantior creatura,*

Homo tenetur Deum laudibus colere.

S. Chryſ. in Pſal. 144.

Ecclesiasticorum magna obligatio ad opus Psalmodiæ. *creatura, sit in Dei laudibus inferior; non solùm autem turpe, verùm etiam absurdum. Quomodo autem non absurdum? si quidem ipsa quotidie, atque adeò singulis horis emittit Domino glorificationem: Cœli enim, inquit, enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Sol & luna, & varius astrorum chorus, & pulcherrimus ordo ceterorum omnium suum prædicat opificem; qui est ergo his omnibus præstantior, si hoc non faciat, sed etiam sua vita Deum, qui eum creauit, maledictis impetat, quomodo erit is dignus vlla venia, aut quamnam poterit afferre sui defensionem?* Hæc vrget sanctus Doctor ad nostram excitationem, quæ vim habent maiorem in nobis, qui & homines sumus, & Ecclesiastici sumus, electi à Deo ad hoc munus explendum. Turpe nimis esset, si nos à communi hac omnium creaturarum harmonia, Angelica, cælesti & elementari subtraheremus nos ipsos; vel etiam si frigidiores aliis creaturis in hoc opere essemus.

Sicut igitur nobilitate naturæ elementa & cælos superamus, & Angelorum dignitati propè accedimus, imò communicamus ratione animi, qui est immaterialis; ita par est, vt in diuinis persoluendis laudibus, cælorum elementorumque munus superantes, Angelicam æmulemur diligentiam ac perseuerantiam. inde conditionis nostræ dignitas honoris vtilitatisque augmentum non modicum consequetur. Honor in primis augebitur humanæ conditioni; quia non modicum quid est, aiebat sanctus Chrysostomus, hominem dignum esse, qui ad celebrandum Deum admittatur. Qui eliguntur Oratores ad Regum &

Hominis dignitas illustratur ex vsu Psalmodiæ.

D. Chrys. Hom. 8. in Epist. ad Roman.

& Principum res gestas celebrandas, ad singularem id sibi reputant honorem, etiam si inde nullus prætereà proficisci deberet fructus. Vtilitas quoque facilè potest cognosci; quia cùm omnis noster honor Deo exhibitus nihil illi possit addere aut conferre, redibit certò certiùs ad ipsos honorantes. quod apposito exemplo explicat beatus Chrysostomus dicens: *Quemadmodum is, qui apertis oculis Solis intuetur lucem, sibi ipsi prodest, quia illius excelsi sideris contuetur pulchritudinem, nihil tamen illi conferens nec claritatis aut perfectionis, cùm semper permaneat idem fulgor Solis.* Idem omnino euenit nobis, quando Hymnis Deum celebramus: Deus enim est absque nostris laudibus; quia Deus tamen nostris delectatur laudationibus, ideò cultores suos amore ac beneficiis prosequi non omittit.

Idem Homil. 4. in 1. ad Tim.

Vtilitas ex vsu Psalmodiæ.

Vos præsertim obtestor, qui ex benigniori Dei voluntate ad perfectiorem altioremque viuendi formam estis assumpti, quicumque vos estis, siue viri siue feminæ, in Claustris sub obedientia viuentes, qui sublimi illa gratia gaudetis, quam Hymnorum Auctor maximo ardore exoptauit, non tamen obtinuit, nimirum habitandi Domum ipsam Domini Dei omnibus diebus vitæ vestræ; vt gratiæ sublimitati respondentes, omnem diligentiam, operam studiumque diuinis laudibus præstare non grauemini. Si hac tanta gratia dignus fuisset effectus sanctus Dauid, cuilibet dignitati, ipsimet sceptro ac diademati Regio hanc prætulisset, vnicum sibi thesaurum, honorem, splendorem eam censens, vti declarauit illis verbis: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in Domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.*

Religiosi Domum Dei inhabitantes magno gaudent priuilegio.

Psal. 26.

Quam

Quam suam declarationem iterùm ac sæpè voluit amplioribus verbis notam omnibus, præsertim Psalmo 83. quem totum in huius sui erga diuinum Templum voti ardorisque expressionem decantauit, incipiens cantum ab eleganti epiphonemate: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini* (quæ verba prima clariùs leguntur à diuo Augustino, *Quàm amabilia tabernacula tua Domine*, &c.) prosequens ardentioribus affectibus: *Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Elegi abiectus esse in Domo Dei mei.* quibus declarat, se præferre Templi sancti habitationem omnibus omnino mundi visibilis diuitiis ac deliciis. Sollicito etiam ardore explere conatus esset iuges ac indefessas laudationes. verè enim Beatos in eodem Psalmo declarauit, qui ad hanc assumpti habitationem laudes frequentant diuinas: *Beati, qui habitant in Domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.*

Psal. 83. *Dauidis ardens voluntas erga Templum.*

Huius præclaræ beatitudinis scimus nonnullos fuisse tam ardenter studiosos, vt suæ felicitatis supremum putarent fastigium, si, ex singulari Dei gratia, meruissent inter psallendum vltimos efflare spiritus. In hoc genere studij sicut enituit sanctus Hyacinthus Polonus, D. Dominici alumnus insignis, ita eiusdem sui studij dignus fuit optatum consequi effectum: nam morti proximus, viribus licet fractus, sensuum tamen vigore validus, voluit ipso obitus die, quem & præuiderat, & prædixerat, ad Canonicas Horas in choro canendas cum ceteris Fratribus descendere, vt supremos sui cordis & oris affectus & accentus mors aduenniens reperiret muneri diuinarum

D. Hyacinthi Poloni mors egregia.

tum laudum intentos. Exitus desiderio respondit: nam, expletis Hymnis qui tunc canebantur, animam Deo reddidit Creatori. Eodem mortis felicissimo exitu meruit præclara obsignare merita sanctissimæ suæ vitæ insignis Episcopus Cantuariensis Thomas, optimorum Præsulum exemplar iucundissimum. Hic sicut ob Catholicæ Ecclesiæ iustam defensionem martyrio fuit decoratus, ita huius sublimis coronæ effectu dignus fuit in loco sibi omnium carissimo, nempe in Ecclesia, tempore actualis Hymnodiæ. Præsens aderat Episcopus egregius vespertinis Horis vnà cum Clericis suis, quando à nefariis satellitibus fuit gladiis vulneratus, &, tamquam electa victima, Deo, quem Hymnorum gratissimo colebat Sacrificio, mactatus. O verè felicem beatamque mortem! dignam Ecclesiasticis generosis, dignam Religiosis feruidioribus, dignam Præsulibus insignioribus.

D. Thomæ Cantuariensis mors inter psallentes.

Omni itaque studio & virium conatu retineamus, sartum tectumque tueamur commune istud psallendi in choro munus: nec, alicuius temporalis iacturæ timore, patiamur à cantu semel suscepto nos vmquam amoueri. Quamuis enim contingeret in huiusmodi sacro cantu nos vitam cum morte commutare, certi tamen sumus, mortem istam futuram in conspectu Domini pretiosiorem vita diuturniore plurimorum tepidorum. Hymnographum nostrum, cuius verba frequentamus, libeat audire, & æmulari, quemadmodum strenui generosique psallentes psallentem libenter audiunt, & æmulantur. Hic beatus vir cùm in quodam suo Hymno vouisset Deo, in animi grati significationem, Sacrificia, &

 hostias

hostias laudum & confessionis, ne quis putaret horum votorum executioni priuata Hymnorum recitatione in angulis Palatij & in cubiculis factorum satis, statim non vnica tantùm, sed iterata declarauit attestatione, se palàm & publicè emissa vota redditurum, coram scilicet omni populo, quamuis inde sibi mors posset aliquando imminere. Hac occasione cecinit solemnem illam toti nostræ Ecclesiæ apprimè caram ac familiarem sententiam: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Quam sententiam, vnà cum toto isto Psalmo, ad sanctorum Martyrum decantandas glorias in Canonicis Horis vsurpat Ecclesia. Huius sententiæ vsurpatio haud mediocriter commendat publicæ nostræ in choro Hymnodiæ meritum: nam innuit, Psalmodiæ vsum posse Martyrum morti pretiosæ exæquari, dum æquè de Martyrum & psallentium morte eadem pronuntientur verba.

Psal. 115.

Psallentium feruidorum mors pretiosa.

Nobis ipsis tandem recolamus gratias eximias, quas munificentissimus Deus libenter offert psallentibus piis; non enim patitur Deus se vinci à nostro feruore, sed solertiæ nostræ sua rependit cumulatissima præmia. Cantus equidem nunc est laboriosus, fateor, sed laborioso cantui cantus gloriosus, imò æternùm iucundus, est certò certiùs successurus, quemadmodum non semel in hoc Opere diximus, & voluit manifestè docere sanctus Hymnographus verbis postremò allatis: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quare beati? quia in sæcula sæculorum laudabunt te. Nam ex laudatione rectè expleta in Domo Domini in terris, consequetur laudatio in sæcula sæculorum explenda

plenda in cælis, vbi vera conceditur beatitudo, vti plurima nobis testantur ab Historiis descripta exempla. Ex quibus pro coronide totius argumenti illud præclarissimum offero, à Magno Gregorio ad nostram eruditionem descriptum, de duobus illis felicibus Religiosis, qui in Samnio (quod nunc Aprutium dicitur, cuius Metropolis est Aquila) in Prouincia Valeriæ, magno spiritus feruore sub Abbate Valentio, Deo altissimum præstabant famulatum, præsertim (vti credimus) Hymnorum in choro diligenti frequentia, digni proinde effecti, qui corona præclara Martyrij obsignarent vitam religiosè in Dei honorem exactam: nam sæuitia Longobardorum ad arborem suspensi, vitam ærumnosam cum morte felici commutarunt. Vt autem horum Religiosorũ sublimia merita mortalibus essent conspicua, voluit piissimus Deus, qui seruorum suorum merita coronat, miro euentu ipsorum pretiosam approbare mortem. Vespere facto, istorum occisorum beatus spiritus clarè auditus est eos Psalmos alternis suauissimè decantare versibus, quos viuentes præcipuo studio colebant; ita vt ceteri captiui fideles, imò ipsi etiam tyranni occisores, qui ibi aderant audientes, isti timore, lætitia illi sint affecti. En præmia præclara à Deo famulis suis liberaliter parata; en exempla à sanctis viris ad mortalium stimulos fideliter descripta. Verè concludit sanctus Doctor, & Pontifex optimus, historiam scribens, hoc à Deo permissum esse insigne prodigium Psalmodiã exercendi post mortem, *vt viuentes discerent, quia si Deo seruire studeant, post carnis mortem veriùs viuant.* Beati igitur verè dicuntur à Psalmographo qui habitant

Occisorum spiritus auditi sunt Psalmos cantare.

tant Domum Domini; nam in ſæcula ſæculorum laudabunt eumdem Dominum.

Vos itaque ad hanc electi beatitudinem, ô Re-
Pſal.133. gulares, *benedicite Dominum, qui ſtatis in Domo*
Pſal.134. *Domini, & in atriis Domus Dei noſtri. Laudate Dominum, quia bonus Dominus; pſallite nomini eius, quoniam ſuaue.* Super vos parata eſt illa be-
Pſal.133. nedictio à Dauide exoptata, *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram;* ſicut acriori pœna punientur tanto donati honore, ſi negligentiores in hoc munere fuerint reperti. Studeamus omnes benedicere Deum corde perfecto, & animo volenti, vt ab illo benedici mereamur, eiuſque benedictio ſuper nos firmetur in æternum. Faxit Deus benedictus, vt quæ in his Libris conſcripta ſunt, ita re ipſa ad eius cedant gloriam & honorem, ſicut à me ex animo ſunt directa; ſemper enim cum diuo Paulo, Apoſtolo feruidiſſimo
1.Tim.1. protectoreque dilectiſſimo, dicere decreui: *Regi ſæculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria.* quemadmodum eidem ſoli ſummo Regi,
Pſal.44. vnà cum Hymnographo ſancto, hanc Hymnodiam & cetera opera dico.

INDEX

INDEX
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ
Quæ in hoc Opere citantur.

EX IOSVE.

EX LIB. IVDICVM.

EX I. REGVM.

EX II. REGVM.

EX III. REGVM.

EX IV. REGVM.

EX II. PARALIP.

EX I. ESDRÆ.

EX TOBIA.

EX

Redde

Con-

EX LIB. PROVERB.

EX ECCLESIASTE.

EX CANTICIS.

Anima

EX SAPIENTIA.

EX ECCLESIASTICO.

EX ISAIA.

EX IEREMIA.

EX THRENIS.

EX D. LVCÆ.

EX D. IOANNIS.

EX ACTIS APOSTOL.

EX EPIST. AD ROM.

EX I. D. PETRI.

EX EPIST. I. D. IOAN.

EX APOCALYPSI.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM.

ob

Culpa

Ecclesia

Initij

N

Psal-

R

 Stre-

Vesperarum

SOLI DEO HONOR
ET GLORIA.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hiſpaniarum & Indiarum Rex Catholicus,& Potentiſſimus Belgarum ac Burgundionum Princeps , Diplomate ſuo ſanxit, ne quis *Anacleti Sicci Cremonenſis Clerici Regularis S. Pauli de Hymnodiâ Eccleſiaſticâ Libros tres*,præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra nouennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſos in has Inferioris Germaniæ ditiones importet , venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione Librorum, &alia graui pœna mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XXIII. Auguſti, M.DC. XXXIII.

Signat.

Steenhuyſe.

LABORE ET CONSTANTIA.

